Az Ösmüveltség.

Írta

Magyar Adorján.

II. kötet

ISBN 963 045509 9

© MAGYAR ADORJÁN ÖRÖKÖSEI

Kiadja:

Magyar Adorján
Baráti Kör,

1995

(1111 Budapest, Kende u. 11. Telefon: 1855-998)

Felelős kiadó:
Csontos Péter

A Magyar Adorján Baráti Kör külön köszönetet mond *Magyar Csabának* a kézirat gondozásáért, *Tomory Zoltánnénak* a szedési költségek fedezéséért és *Ocskó Atillának* kiadási hozzájárulásáért. Nyomás a debreceni Kinizsi Nyomdában
Felelős vezető: *Bördős János*

Szerkesztői előszó

Magyar Adorján közel egy évszázaddal ezelőtt kezdte el e munkáját megírni, majd a két világháború után, a korábban elveszett kéziratot emlékezetből felidézve fejezte be. Hatalmas néprajzi munkát és adathalmazt tartalmaz e könyv. Minden elismerésünk a szerző kiemelkedő néprajzi munkájának, mégis néhány gondolatot elöljáróban le kell írnunk a tudományos igényű tájékozódás értelmében.

A munkában idézett óriási néprajzi adathalmazhoz zömmel a szerzőnek szóelemzések alapján kialakított elmélete csatlakozik. Az elmélet lényege, hogy valamikor, nagyon régen létezett egy őstörzs, amely aztán az évmilliók során néhány rokontörzsre bomlott és az ezek által használt fogalmak nevei jelennek meg a törzseket jellemző műveltségek szókészletében. Az alapnépességet tekinti magyarnak és ennek őshazájául a Kárpát-medencét, annak is északnyugati kis területét, a Szigetközt jelöli meg. Ugyan a Kárpát-medencei eredetet az ismert elméletek és történelmi, nyelvi adatok ellentmondásai, illetve valóságos összefüggései alapján Magyar Adorján jogosan tételezi fel, ám az időpontokkal, időrenddel és az ehhez kapcsolódó fizikai, biológiai, embertani háttérrel nagy gondok vannak nála.

Az őstörzs létét ugyanis a geológiai korokba helyezi a szerző – amikor még a tenger hullámzott a Kárpát-medencén belül, azaz legalább 50-100 millió évvel a jelen elé, amire a mai magyar regékben, mesékben megőrzött és elmondott emlékek alapján következtet. A „*nálunk egy nap az esztendő*” regei fordulat alapján feltételezi, hogy hajdan az Északi-sark (értelemszerűen a föld forgástengelye) a Kárpát medencében volt – amire semmiféle fizikai adat nem utal, sőt, az elemi fizikai ismeretekkel ellenkezik. (Azokkal bizonyára Magyar Adorján is rendelkezett, de úgy gondolhatta, hogy bizony felülírja a biztosnak hitt tudásunkat is a múltról szóló mondai, mesei – általa értelmezett – emlékezet.)

Ködösen újkőkorszaki jelenségeket tételez fel olyan időkre, amikor talán még az emlősök sem éltek a Földön. Kétéltű

emberi kultúrákról, háromszemű hajdani emberekről, a kihalóban lévő őshöllőket még látó értelmes emberekről stb. ír – mindezekről a regék mondanivalójának elemzése alapján. Nincs semmiféle ismerete a régészeti eredményekről, az ember múltjáról, a Föld valódi történetéről, a jégkorszakokról. Elméletének alapja kizárólag szóelemzések vélt, vagy valós eredménye, a mesés elemek modern értelmezése.

De e látszólagos összefüggésekre más, a valósághoz kötődő magyarázatok adhatók. Ugyanis az általa elemzett és különböző nyelvekből azonosított szavak tekintélyes része csak hangutánzó, mozgást imitáló, vagy gyermek szó. Ezek hasonlósága azonban semmit sem bizonyít – különösen, ha számos hangzóváltozást, számos 'lehetséges' ősi formát tételez fel valaki, akkor ugyan fölépíthető egy logikus rendszer, aminek azonban a valósághoz az ég egy világon semmi köze nincs. Mégha a rendszer gazdag és konzisztens lesz is!

A könyv azonban annyi más jó gondolatot és hihetetlen mennyiségű néprajzi adatot tartalmaz, amit egyelőre máshonnét alig érhetünk el, hogy ezért átnyújtjuk Olvasóinknak. Felhívjuk azonban olvasóink figyelmét arra, hogy ez az őstörzsekre épülő elmélet, a mesei események, szereplők és tulajdonságok sajátos, Magyar Adorján féle értelmezése, a szavak összehasonlításából levont következtetések – mind-mind az ismert valósággal (régészet, földtan, fizika) szöges ellentétben állnak.

Tekintve, hogy nem gyűjtöttük ki, szedegettük össze egyenként és soroljuk itt fel mind a könyvben előforduló, ma már erősen képtelenségnek ható megállapításokat, állításokat, figyelmeztetjük az olvasót, hogy a kötetek közreadását a töméntelen helyes és érdekes adat, a magyar néprajzot gazdagító bemutatása teszi indokolttá, mert az óriási nyereség mellett, amit jelent, eltörpülnek ezek a hibás részek, és remélhetően minden olvasó a maga részéről hamar kiküszöböli felfogásában őket.

Az olvasó kezében lévő könyv eredetileg A4-es alakban egyetlen vaskos kötet volt. Honlapunk szerkesztésében ezt A5-re csökkentvén egyetlen kötetben kezelhetetlenül vastag könyvet hozott volna létre. Tekintve, hogy a munka sorfolytonosan

készült, és későbbi részei csak közvetve utalnak a korábbi szakaszokban ismertetett adatokra, elképzelésekre, ezért minden további nélkül megtehettük, hogy az eredeti munkát 6 kötetre bontsuk és így nyújtsuk át Olvasóinknak.

A szerző szóhasználata régies, ezen nem változtattunk. Mégis, néhány helyen az általa használt helyesíráson – az értelem megváltoztatása nélkül – változtatnunk kellett.

Magyar Adorján rendkívül hosszú és bonyolult mondatszerkezetein nem változtattunk – jóllehet a helyenként 160 szót tartalmazó mondat esetleg rendkívüli nehézséget okozhat az Olvasónak, hogy a helyes értelmét felfogja. Ugyancsak a szerző gyakran több oldalas bekezdésekben fogalmaz. Ez utóbbiakat néha – ahol a képek elhelyezése ezt megkívánta – eltörtük.

Az eredeti munka végén található az egyes fejezetekhez ajánlott irodalom összeállítása. Ezeket a megfelelő fejezetek végére illesztettük.

Tekintve, hogy a munka nem tartalmaz túlzottan sok hely- és személynevet, ezért nem készítettünk hozzá tárgy-, név- és helyjegyzéket. Nem segítené a könyvben való tájékozódást.

Szerkesztők

Tartalom

Szerkesztői előszó 3
Szemere 7
Kiegészítések a Szemere fejezethez 127
Irodalom a Szemere fejezethez 130
Besenyő 131
Irodalom a Besenyő fejezethez 268
Jász 269
A Csillageszemű juhász mese 310
Magyarázatok a Csillagszemű juhász meséhez 318
Irodalom a Jász fejezethez 428

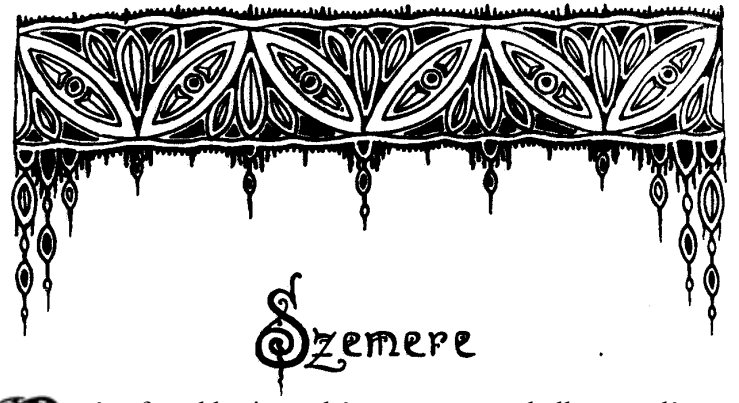

Szemere

Már föntebb is nehányszor meg kellett említenem szemere törzsünket. Ma is él még egy ősrégi magyar családunk, a Szemere, amelye nevet viseli, és amely a régi följegyzések szerint Huba vezértől származik, amit nem is akarok kétségbe vonni, hanem inkább azt tartom valószínűnek, hogy már Huba vezér is szemere törzsbeli volt, vagyis a szemere törzs Huba vezérnél sokkal, nagyon sokkal régibb. Mert véleményem az, hogy a Mezopotámiában ősrégi időkben szerepelt szumer nemzet a szemere törzsünk egy ősrégi időkben oda kivándorolt ága volt. Mégpedig ezek nem is az általunk az ásatások révén már meglehetősen ismert, de már eltörökösödött szumerek, hanem az ezek előtti, még régibb nemzet, amellyel a mári örökös nyelvű szumerek csak elkeveredtek, és a régebbi, igazi és náluknál műveltebb ős-szumerek nevét csak, örökségként, fölvették volt. Az ilyen névfölvétel a régi időkben előfordult. Tudjuk a Nibelung-énekből is, hogy a Nibeiungok e nevüket csak az igazi, a régebbi Nibelungokról vették föl, csak azután, hogy emezeket legyőzték és kincseik birtokába jutván örökükbe léptek. Tudjuk, hogy az egykori germán frankok és a ruszok nevét ma a franciák és az oroszok viselik, valamint, hogy a ma szláv bolgárok meg egykori török uraik nevét viselik ma is.

Szemere törzsünk nőelvi volt, olyan törzs tehát, amely nőuralomban élt, amelynél a családfő az asszony volt, a gyermekek az anya után neveztettek, és csak a leányok örököltek, valamint természetesen a szerelemben is a nő volt a kezdemé-

nyező. Mint ilyen törzsek, a szemerék királynék uralma alatt éltek, vagy pedig a mai köztársaságihoz hasonló társadalmi szervezetben, de mindig úgy, hogy uralkodó elemet a nők képeztek. Tőlük származtak a görög regékben emlegetett amazonok is, akik még harciasak is lettek, holott a tulajdonképpeni ős-szemerék, miképp a tulajdonképpeni ős-magyarok is, mind békés földművelők voltak, de a szemerék főképp gabona termelők, amiért is termékeny, és a földműveléshez elegendő vízzel is bíró síkságokon szerettek lakni, amely területeket vízművekkel, gátakkal és nagy csatornarendszerrel is ellátták, mint a szu merek Mezopotámiában, hogy földjeiket öntözhessék is.

Ősrégi időkben férfi és nő testi és szellemi tulajdonságai között nem volt még oly nagy különbség, mint ma. A férfi még nem volt annyira harcra és nehéz munkára specializálódva, viszont a nő többet élvén a szabad természetben és földműveléssel is ugyanúgy foglalkozván mint a férfi, nem volt elpuhulva, izmosabb, erősebb volt. Úgyhogy azon időkben a nőuralom sokkal értetődőbb *és* természetesebb is volt, mint volna ma. Látjuk azt is, hogy kezdetlegesebb emlősöknél, ma is, hím és nőstény között külső megjelenésben alig van, vagy nincsen is észrevehető különbség (házinyúl, sündisznó, egér, stb.), hogy különbségek csak a specializálódottabb állatoknál szoktak kifejlődni.

A szemerék legfőbb gabonája és tápnövénye a búza volt, de amelyet ők *miza, mizse, niza* és megfordítva *szima, szeme* alakú neveken neveztek, mert szócsoportjuk is az *s, sz,* z, zs és m hangokból állott. A finnben ma is *nizu* = búza. Eszerint kultuszukbeli szavaik is *szem, szom,* som, *szen, zsen* és megfordítva *miz, mesz,* masz stb. alakú szavakból állottak, bár a sziszegő hangok néha *t* és *d.* azoknak közvetlen rokonaira is átalakultak. úgyhogy a *mat, met, ned* és megfordítva *tem, ten, dam* alakú szavak a szemere szócsoportban is megvoltak. De természetesen voltak azonos mássalhangzós szavaik is, mint például szisz, *szűz, sis* stb., valamint mam, *nan,* nam, *min,* és voltak egy mássalhangzós szavaik is, mint *isz, zi, si,* an, ma és a többi.

Egyébként nyelvük egyezett a magyar és kún törzsekével, bár a magyarokénak egyébként határozottan ellentétes nőelvi párhuzamát is képezte. Hogy ezen ellentétes párhuzam miként alakult, alább látandjuk. Hangtanilag azonban a különbség a magyar és szemere szócsoport között az volt, hogy a szemerék a magyar és kún *h, g, gy* és *k* hangok helyett a fönti sziszegő hangokat szokták volt ejteni, mint például *gam, kam, kan* helyett sam, *szam, szan* s a többi.

Említettem már, hogy őseinknél az egység, a magány hímségként, a *számosság* ellenben nőiségként volt fölfogva. Innen származott az, hogy mai nyelvünkben is a *magány* szónak *mag,* a *számos* szónak a *szem* vagy *szam* szó felel meg, de amely dolognak árja nyelvekben is még nyomát vehetjük észre, de természetesen csak úgy, ha a mi őseink észjárását (ideológiáját) már Ismerjük. Latinul is *similis, summa* (szimilisz, szumma) = hasonló és összeg, megfordítva *massa* (massza) = tömeg szintén *sokaságot, számosságot,* sok hasonló egységből álló tömeget, együttséget jelent. A magyar *tömeg* szóban is az *sz* hang *t-vé* változása mellett a sok egységből álló sokaságot látjuk kifejezve, ellenben *tömb* szavunkat, mint nyelvújítás kori műszavunkat, tekintetbe nem vehetjük. A számos egységből álló számosságot jelenti még a német *zu-sammen* (cuzammen) = együtt és *sammeln* (za mm ein) = gyűjteni, valamint a szláv *szemja* = család. Ide sorolandó a magyar *csomó* szó is,

Viszont például a szerb-horvát nyelvben és a latinban valamely okból, úgy lehet, csak a késői összezavarás folytán éppen homlokegyenest ellenkezőleg, *szám* és *singulus* jelent magányt, egységet, az albán nyelvben is *sum* = sok.

Valamint a magyar törzsek vallásos alapjelképe a magot is jelképező gömb volt, ugyanúgy a szemere törzseknél a gabonaszemet, főleg a búzaszemet is jelképező szem- vagy somalak volt vallásos alap-jelkép: . Azon mértani tényt is említettem már, hogy holott a gömbnek és az ennek megfelelő körnek egy központja van – *magány* –, a somalaknak ellenben (amelyet Erdélyben a nép itt-ott besenyő szóval szupolynak, csupolynak nevez, és amelynek még morior neve is van), úgy két- mint háromdimenziós alakjában, két központja van: . A *kettő,* azaz a párosság, valamint a számosság is, őseinknél

nőiségként volt fölfogva. Már-a régi görög tudósok is, ezt valószínűleg félszigetük fajunkbeli őslakosságától örökölten, azt állították, hogy a számok csak a kettővel kezdődnek, és hogy az *egy* még nem *szám,* mivel sohasem lehet számos, sem számlálni nem lehet. Ezzel van összefüggésben az is, hogy őseink, habár a számosságot, sokaságot egyáltalán is nőiségként fogták volt föl, de igazi és tisztán nőieknek csak a páros számokat tartották, mert csak ezek állanak kettő-kettőből, azaz párokból, holott a páratlan számoknál mindig megmarad egy.

A mag fogalmára nyelvünknek van még egy szava, a *szem* szó, amely azonban ma is inkább a gabonafélékre használtatik, annyira, hogy népünk e szót sokszor egyszerűen „gabona" értelemben is használja. Példák: „Egy zsák szem" = „Egy zsák gabona", ami vonatkozhat búzára, de akár árpára vagy rozsra is. Vagy: „Ha késnek az aratással, kipereg a szem a kalászból". Avagy: „Szemet szórni a galamboknak", Ezen *szem* szavunkat vidékek szerint népünk ma is ejti szöm-nek; mivel pedig a mai ö hang helyett régen gyakran u hang állott, eszerint következtethető, hogy a jellegzetesen gabonatermelő *szumer* nemzetnév is azonos a mi szemere törzsünk nevével, más szóval, hogy a szumerek egy ősidőkben kivándorolt szemere törzsünk voltak.

Megvan ugyan *szem* szavunk az árja nyelvekben is, amennyiben latin-olasz *semen, seme, semenza* (szemen, szeme, szemenca), német Same (szárne) és szláv *szeme, szjeme* = mag, csakhogy az árja nyelvekben ez magot egészen általánosan jelent, minden olyan megkülönböztetés nélkü!, mint amilyen a magyarban van a mag és szem között, azaz gömbölyded mag és hosszúkás szem között. Mi több, az árja nyelvekben e szó még az ember és állat termékenyítő ondaját is jelentheti, amire a magyar nyelv viszont csakis a *mag* szót használja, mivel az észjárásuk szerint a hímséget sokkal inkább kifejezte, mint a nőelviek *szem* szava. Tény az is, hogy gabonaszemet csak a legritkább esetben látunk *csak egyet,* mivel mindig csak nagy mennyiségben, azaz számosságban, tömegben látjuk, ellenben például gyümölcsmagot, különösen pedig őseink által hímneműnek fölfogott egymagú gyümölcsöt, amilyen a barack is, sokszor láthatunk *egyet* is, eltekintve attól, hogy meggy, cseresznye, barack gyümölcsének is csak *egy* magja van, ho-

lott a gabonafélék kalászában *számos szem* van. Másrészt, ha néha látunk együtt sok gyümölcsmagot is, de sohasem oly milliónyi, ezermilliónyi tömegben, mint gabonaszemet. Mégis a mag és szem közötti mind e különbségek kifejeződése az árja nyelvekben már teljesen elveszett, avagy már e nyelvek kialakulásakor sem volt tudatosan meg bennük.

Van azonban *szem* szavunknak még *egy* értelme is, amely értelme az árja nyelvekben már szintén teljesen elveszett; ez a szó *szem,* azaz látószerv értelme. Az emberi szem pedig valóban hosszúkás, tehát valóban „szem" alakú. Őseink eredetileg csakis az ilyen hosszúkás alakú és páros látó-szemet értették a szem szó alatt, holott a már szóban volt *egy* avagy harmadik – azaz tehát páratlan – szemet kereknek, gömbölyűnek képzelték, amilyennek azt már a bemutatott tibeti ábrázolaton is látjuk. Hogy ez ábrázolat mennyire valóban ősrégi hagyományon kell alapuljon, nem csupán abból tűnik ki, hogy hiszen háromszemű ember, sem állat ma nincsen, hanem még abból is, hogy mivel a tibetiek mongol fajúak, ezért igen keskeny nyílású, igen hosszúkás szemük van, úgyhogy kerek nyílású szemet is csak hagyományból ábrázol hatnak. Az ilyen kerek szemre a régi magyar nyelvnek magyar szócsoportbeli neve is volt; *ig* vagy *ügy,* amelyből mai nyelvünk *igézni:* szemmel, nézéssel bűvölni és *ügyelni, ügyes:* szemmel tartani és szemes szavaink is származtak, amiről föntebb „Magyar" fejezetemben már volt szó. Olaszul is: „occhio'" fölkiáltás szó szerint annyi mint „Szem!", de értelme: „Vigyázat!", valamint: „Dare occhio" szó szerint: szemet adni, de értelme: vigyázni.

Hozzátehetjük ezekhez, hogy eltekintve a szem nyílása alakjától, a szemgolyó maga valóban gömb alakú, és hogy ős nyelvünknek a kerekségre és gömbre volt *iga* szava is. Tény, hogy például a járom ősalakja is az egyszerűbb *iga* volt, vagyis a gúzsból, kötélből, majd bőrből készülő vastag karika, amelyet a húzó „igás állat" nyakába tettek. Ilyen karikás igát különböző országokban ma ís láthatni. Megjegyzem itt, már a szemgolyóval kapcsolatban is, hogy az emberi vagy állati test belső részei és ezek működése megismeréséhez őseinknek még egyáltalán nem volt szüksége boncolásra, mivel úgy mindezt, valamint nagy távolságban avagy akár a föld mélyé-

ben lévő dolgokat is a „látók” képesek voltak látni, egyrészt talán azért is, mert még léteztek egyének, akik agyvelejében a harmadik szem maradványa, a tobozmirigy még nem volt teljesen elkorcsosulva, vagy azért, mert a táltosok bizonyos egyéneknél e képességet kicsi koruk óta tudatosan fejlesztették, aminek folytán ezeknél maga a tobozmirigy is jobban kifejlődhetett.

Kiemelem itt, mint annak egyik bizonyítékát, hogy a görög műveltség alapja az ottani görög előtti ősnépeinktől származott, a következőket: A régibb (archaíkus) görög vázafestményeken az emberi szem kétféle ábrázolásmódját látjuk. Az egyik olyan kerek mint e rajzon az 1, a másik hosszúkás, mint e rajzon a 2. Az első természetellenes, a másik természetesebb. Éspedig azt vesszük észre, hogy régibb vázafestményeken következetesebben, az újabbakon kevésbé következetesen a férfialakok szeme olyan mint az 1, azaz kerek, a nőké olyan mint a 2, azaz hosszúkás. (Lássad például Karl Woermann: „Geschichte der Kunst”. Leipzig. 1925. 1. kötet 41. tábla és 253. oldal, ahol ugyanazon két váza festményen a férfialakok szeme mint 1, a nőalakoké mint 2.) Újabbkori görög vázafestményeken pedig az 1. szerinti nem természetes szem ábrázolás már nincs meg. De mi más lehetett e kétféle szemábrázolás oka, mint rég í hagyomány, amelyet a görögök bár örököltek, de már nem értettek, eleintén csak össze is zavartak, majd el ís hagytak. Szerintem e hagyomány eredete az volt, hogy leegyszerűsített ábrázolatokon szokás volt kerek szemmel jelezni, hogy az illető ábrázolt alak férfi, hosszúkás szemmel pedig, hogy nő. Csakhogy a görögök már nem tudták, hogy a gömb hímségi jelkép (íge), a som alak pedig nőiségi (szem).

Megemlítem még a következőket: Oromo *egu* = látni, *iggyia* =mag. Szumer *igi I* szem. Latin-olasz oculus, *occhio* (ókulusz, okkio), német Auge és szláv *oko* = szem. Viszont a szumer nyelvben *sem* = csira, *szimasz* = gabona, *szimbal* = vadlencse. Egyiptomi *szemu:* aratás latin *sambucus* (szambúkusz) : bodza, latin olasz *seminare:* vetni. Megfordít-

va = latín-olasz *messis, messe* (messzisz, messze) = aratás, oromo: miszeri, *mesza:* lencse.

Szem mint látószerv szavunknak még más, rendkívül érdekes összefüggései és eszmekörei is voltak, ami mai nyelvünkben is él még ugyan, de amit ősvallásunk alaposabb ismerete nélkül észre nem vehetni. Amely dolgok nyomai árja nyelvekben is fölismerhetők még, de ott is csak ősvallásunk elvei segítségével, aminthogy e dolgokat „Bevezetés”-emben említett Dési Ferenc és Fáy Elek ismerőseimen kívül még soha senki észre nem is vette. Említettem, hogy ősnépeink némely törzse nőelvi volt, mint a szemerék is, hogy náluk uralkodó elem a nők voltak, amiért is náluk a nők erősebbek, öntudatosabbak és erélyesebbek is voltak, mint más törzseknél, és hogy a szerelemben is ők voltak a kezdeményezők. Mindez azonban távolról sem jelentette azt, hogy szemérmetlenebbek, illetlenebbek is lettek volna. A szemérmetesség a nőnek egészen természetes, természetadta sajátsága, ami nála még testileg is kifejeződik abban, hogy a nőnek, ha teljesen mezítelen is, nemi része nem látszik, ez még akkor is rejtve, holott a mezítelen férfinál minden szemérmetlenül látható, sőt erectióját sem rejtheti el. És íme *szemérem, szemérmetesség* szavaink a legtisztább szemere szócsoportbeli szavunk, és tehát a *szem* szóból származik. Mi több, a magyarság északibb részei népi nyelvében ma is szemere = szemérmetes, szerény, szégyenlős Továbbá *szende* szavunk, amelynek értelme a föntiekhez hasonló, sem más mint *szem* szavunk *n-es,* illetve *nd-s* kiejtése. De ide tartozik *szerény* szavunk is, csakhogy ebben ugyanazon *r* beékelés van, mint *kemény* szavunknál a szlávban fönnmaradott *kremen* = kova származékában, de amely beékelési törvény a szláv nyelvekben ismeretlen Föl kell itt hoznunk még a német Scham (sám) = szemérmetesség és szégyenkezés szót, amely tehát szintén tisztán szemere szócsoportbeli. Ennek pontosan megfelel a horvát-szerb sram (szrám) = szemérmetesség, szégyenkezés, de szintén a közbeékelt *r* hanggal, úgyhogy teljesen kétségtelenné válik, miszerint úgy a német mint a szláv szóval amely szemere törzsünktől származott.

A szemérmetesség , szégyenkezés jelképe a lezárt szem, ami egyszerűen ábrázolva ilyen: . Tény pedig hiszen,

hogy a *szem:* a gabonaszem, főképp pedig a búzaszem is ilyen. De jelképe a lezárt szem még az álomnak is. Márpedig, íme, *szunnyad* szavunk régebbi alakja *szumnyad* volt, aminek meg pontosan a latin *somnus* (szomnusz) = álom felel meg, sőt miként a magyar *szumnyad-ból* az *mn* idővel kettőző *nn* hanggá változott, tökéletesen ugyanúgy, ahogy a latin *somnusbói* a mai olaszban is *sonno* (szonno) = álom lett Egyébként pedig a szlávban is *szan* = álom Csakhogy az árja népek már semmit sem tudnak arról, mi köze az álomnak, szunnyadásnak a szemérmetességhez és a búzaszemhez. Ezeken kívül a magyar *szunnyad* szó még az árja szavaknál sokkal pontosabban fejezi ki a szemerék gondolkodását. E szó ugyanis nem jelent valamilyen mély álmot, hanem csak *szendergést* (ez ugyanolyan *nd-s* kiejtésű szó, mint a *szende)* A dolog magyarázata pedig ez: A hímelviek fölfogása az volt, hogy az életerő a hímségben van, míg hogy a nőiség csak élettelen anyag, amelybe életet csak az erőny, azaz a hímség adhat. Ezzel szemben nőelvi törzseink szerint az életerő az anyagban, azaz a nőiségben van, de benne szunnyad, a hímség pedig csak fölébreszti Minden, lezárt szemhez hasonlító, búzaszemben is az élet ott szunnyad már, és minden búzaszem is alakjával a szunnyadó életet is jelképezi.

Ha azonban a búzaszemet függőleges helyzetbe téve 0 szemléljük, akkor meg azt vesszük észre, hogy az a legmeglepőbben hasonlít a női szemérem részre, de ezt is *zártan* ábrázolja: szemérmetesség! Rómában minden kenyérsütödében készítenek ilyen, a női szeméremrészre hasonlító zsömléket A nyers tésztát hosszúkásra alakítják, azután fölül késsel kissé bemetszik, és úgy sütik ki. E zsömlék neve Rómában *maritozzo* (maritocco), az pedig ismeretes, hogy a latin *maritus* szónak nemi vonatkozása is van, valamint az sz hangnak r hanggá változása a nyelvészek előtt ismeretes (mas-mar). Ugyanilyen zsemléket azonban másutt is készítenek, mindenütt a legjobb *búzalisztből,* nevük pedig magyarul zsömle, zsemle, németül Semmei (szemmel). Mi más pedig e szó, mint a szemere szó lágyult i-es kiejtése Másrészt hiszen a ma-

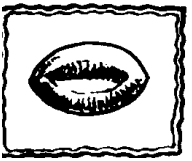

gyar *szemérem,* a német *Scham* és szláv *szrám* szónak nem csupán szemérmetesség, hanem szeméremrész – különösen női – értelme is van

Miként a magyarok, hímelviekként, magukat Magyar Napistenük neve után magyaroknak nevezték, ugyanúgy magukat a szemerék Tündér Ilona Földistennőnk szemere törzsbeli Szemere neve után, nőelviekként, szemeréknek nevezték. És íme a szlávban ma is *zsena* = nő, asszony, *zem*, *zemlja* pedig = föld és Föld. Ezek után értjük meg a régi görögök Földistennője *Szemele* nevét (más neve Gea volt), amely név a mi Szemere nevünknek szintén csak lágyult *1-es* kiejtése. Ámde sem a régi görögök, sem a mai árja népek mindez összefüggésekről már nem tudtak, illetve nem tudnak semmit, aminthogy ősvallásunk ismerete nélkül mi sem tudhatnánk szintén semmit. Tudjuk, hogy a nőiség és szerelem istennője a görögöknél Afrodite Vénusz volt, mi pedig észrevettük már, hogy Tündér Ilonánk ez istennővel azonos istennő volt. A nőiség és szerelem istennőjét az előázsiai ősnépek Asztarte és István néven nevezték, de neveztetett ugyanez istennő *Szemiramisz,* helyesebben *Szemiramet* és *Szamuramat* néven is, ameiy név nem tévesztendőössze egy történelmi ily királynőévei, mivel ott e név ugyanolyan közhasználatos lehetett, mint ma a Mária név. Világos, hogy az -isz végzés csak elgörögösités. Másrészt a *met* vagy *mat* szó nő és anya értelme az árja nyelvek *mater, Mutter, madre* és német *Madel* (médel) szavakból eléggé ismeretes, mi pedig megállapítjuk, hogy ez a mi *szem* szavunk megfordított és *t-d* hangos kiejtése. Eszerint pedig a Szemiramet név értelme nem is egyéb, mint *Szemere-nő,* amely magába foglalhatja úgy a szemérem-nő, vagy szemérmes-nő, mint a gabona-nő és akár a szerelem-nő vagy szerető-nő értelmet is, mert az sz és *r* hangok már említett azonosulása révén a *szer* szótagot egyenlő mássalhangzós szemere szócsoportbeli szónak is vehetjük. Föl is említhető a rómaiak *Ceres* nevű Gabonaistennője. Ásatások már Elő-Ázsiából is hoztak napvilágra olyan Istár-, azaz Szemiramisz szobrokat, amelyek egyik kezükkel nemi részüket takarják. Es ilyen a híres görög MediciVénusz-szobor is, amely egyik kezével nemi részét, a

másikkal emlőit takarja. Erről hallottam régen Rómában e regét:

Valamely híres szobrászművész készített egyszer egy nagyon szép Vénusz-szobrot és azt egy gazdag királynak kínálta megvételre. A király azonban azt mondotta: „Szép, szép a szobor, de hiányzik róla ami a legszebb". A szobrász kérdezte: „Mi volna az?" A király felelé: „A szemérmetesség". A szobrász belátta, hogy a királynak igaza van, és elkészítette ezután a Medici-Vénusz-szobrot, amelyet a király aranysúlyban meg is vett.

Végül kiemelem még azt, hogy a magyar *szemérmetes* szóban az elő-ázsiai Szemiramet névnek még *mel* szótagja is megvan. Ugyanezekhez teszem még hozzá: Aki megfigyelte valaha a csíkmegyei nép tájszólását, tudja hogy ott 1\ magyar é hangot í-nek, a nyílt e hangot pedig valósággal rövid á-nak szokták ejteni. Például *hegedű—-hágádű, templom—lámplom, szépen—-szípen* és ugyanígy *szemérem—szemírám.* Ugyanilyen kiejtése valamely őstörzsünknek is tehát volt.

Szumer nyelven úgy se mint *sum* is szemet jelentett.

Népünknél *pityke* volt a neve azon apróbb, lapos gomboknak, amelyeket a dolmány mellére szoktak volt több sorban fölvarrni. E sorok közül valóban gombolkozásra azonban csak egy sor szolgált, a középen lévő sor, míg az ettől kétoldalt lévő egy-egy avagy két-két sor csak dísz volt. E pitykék mind rézből, régebben azonban ezüstből, sőt aranyból is készültek, sőt beléjük ékkövek is voltak foglalva, viselőjüknek pedig gondja volt rá, hogy mindig ragyogóra legyenek kifényesítve. Voltak ilyen pitykék kereklaposak, gömbalakúak, valamint somalakúak is, de a gömbalakúakat a nép tulajdonképpen nem is nevezte pitykéknek, hanem inkább gomboknak, míg a somalakúakat valóban *som* néven nevezte; a som gyümölcs pedig tényleg ilyen alakú is. Úgyhogy a pityke név helyesen csak laposakra volna alkalmazható. E *pityke* szó azonban valószínűleg a női nemi rész egyik neve is volt, mivel szláv nyelvekben ilyen hasonló neve ma is van. De jelentett e szó ezen kívül minden-

esetre még fénylést és ragyogást is, amit tanúsít egyrészt *pitymallat* szavunk, amely a hajnali világosodást jelenti, míg népünk nyelvén *pitymallik* és *pitymánlik* még villámlik értelmű is. (Lássad: Ballagi: „A magyar nyelv szótára”.) Igaz ugyan, hogy ezen *pit* vagy *pity* szótő besenyő szócsoportunkba tartozik, de amint látandjuk, a szemerék és besenyők egymással sokban egyeztek.

Ilyen pityke, ezüstből való, nagy számmal került elő a kereszténység előtti sírjainkból. Bemutatok ezekből alább néhányat Huszka József: „Honfoglaló őseink ornamentikája” (Budapest, 1910.) című műve nyomán. Ezek közül gombolkozásra

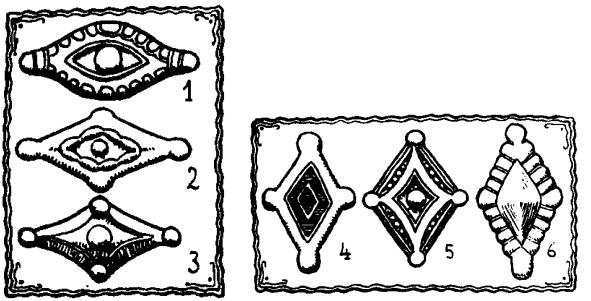

tulajdonképpen csak az 1-es számmal jelölt alkalmas lapos pityke-gomb, míg a többi erre csak bajosan lett volna használható, vagy pedig a rajtuk lévő kidudorodó négy gömb miatt gombolkozásra egyáltalán alkalmatlan lett volna, vagyis kétségtelen, hogy csak ruhadíszül szolgáltak, ugyanúgy, mint népünk mai pitykéi. Ismeretes, hogy a régi magyarruhákon a „gombházak” sohasem voltak a ruha szövetébe vágott lyukak, vagyis nem voltak „gomblyukak”, hanem zsinórból valóak és a ruhadarabra voltak fölvarrva. Megjegyzem, hogy a népi olaszban *asola* (ázola) ~ gomblyuk. Mivel az olasz a *h* hangot nem ejti, ebből az következtethető, hogy a szó tőlünk származott, és a kicsinyítő *-ola* raggal ellátva tulajdonképpen „házacska” értelmű. Nincsen minden olasz szótárban, de megvan például P. Petrocchi: „Dizionario scolastico della lingua italiana” 1942. évi kiadásában.

Hogy a rombusalakot feltüntető pitykéink a női szeméremrész ábrázolatai, ezt kétségtelenné teszi az, hogy Magyarországon ezt minden suhanc ma is így szokta ábrázolni, vagyis úgy, mintha az két ujjal széjjel volna nyitva. Egyébként ugyanezt népi hímzéseinken és szőtteseinken, úgy mint e rajzon mindenütt láthatjuk, csakhogy népünk hímző- és szövőasszonyai ez indíték nevét tudós etnographusainknak szemérmetességből nem szokták megmondani.

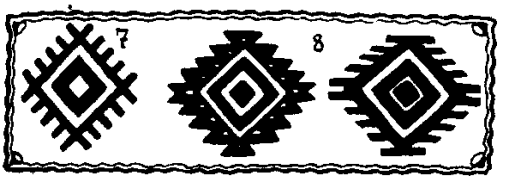

Ámde az 1. és 2. számmal jelölt pitykealakok a leghatározottabban az emberi szemet ábrázolják, habár stilizáltan, éspedig nem csak azért, mert rajtuk nincsen rombus-alak, hanem azért is, mert középen a szembogár (pupilla) gömböcskével jelezve, s ezen kívül mindkét szélen (1. szám) még a szempillák szőrei is föltüntetvék. Viszont a 3. és 5. számmal jelölt pitykék a két indíték teljesen elstilizált összevegyülését képezik.

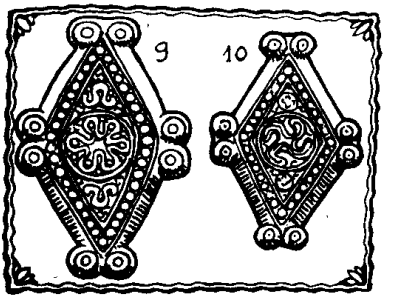

Megjegyezhetem még, hogy népünk a szemet és a női szeméremrészt egy mókás talányban egymással még ma is összeköti. A talány ez: „Körül szőrös, közbül nedves. MI az?” Természetesen mindenki a női szeméremrészre gondol, de a kérdő azt monda: „A szem”.

Meglepő azonban, hogy Schliemann Henrich dr. „Mykenae” című könyvében (Leipzig, 1878) bemutat 11 darab ugyanilyen pitykét a görög előtti kréta-mykénei ősműveltség korából származó sírokból, amely pitykék közül föntebb kettőt 9. és 10. szám alatt itt is hozok. Schliemann leírása szerint ezek fából valók ugyan, de vékony aranylemezzel borítvák.

Kivitelük, amint rajzomon is látszik, a miénknél sokkal pompásabb ugyan, de a női szeméremrészre avagy a szemre már alig emlékeztetnek. Hogy valamikor, mielőtt ennyire elstilizáltattak, ezek eredetei is a szem avagy női nemi rész ábrázolatai voltak, ezt csak akkor vehetjük észre, ha a mi pitykéinkkel hasonlítjuk össze. A szemre is még csak annyiban hasonlítanak, hogy közepükön még ott van a karika-alak.

Föltűnhet még, de csak nekünk, úgy a kréta-mykénei, mint a magyar pitykéken (lássad föntebb az 5. és 11. számút, szintén Huszka nyomán) a gyöngysorok meglehetősen következetes, az erős stilizálás dacára való jelenléte. Említve volt már korábban művemben, hogy e gyöngyöcskék a harmatot, illetve a *nedvességet* jelképezték.

A mykénei pitykék és a miénk közötti legszembeötlőbb egyezés azonban az, hogy úgy amazok mint emezek sarkain ott vannak a gömbök, nálunk a sarkakon csak egy-egy, a mykéneiken ellenben kettő-kettő, sőt néha három-három is. Schliemann is írja, hogy e pitykék (ő a német Knöpfe = gombok szót használja) gombolkozásra semmi esetre sem használtathattak (a sarkakon kiálló gömbök ezt lehetetlenné tették volna), hanem hogy a ruhákra csupán díszül kellett hogy fölvarrva legyenek. Hogy valóban így voltak föl varrva – írja – bizonyítja az, hogy hátsó oldalukon ugyanúgy lyuk van fúrva, mint mai gombjainkon.

Azon jelenséggel, hogy magyarországi tárgyakon az indítékok sokszor stilizált voltuk dacára is még fölismertetik azon dolgokat, amelyek ábrázolatából keletkeztek, még többször találkozandunk. Más szóval: a mieinkkel azonos, de a fölismerhetetlenségig elstilizált indítékok eredetét csak a miénkkel való összehasonlítás segítségével állapíthatjuk meg. Ez is pedig arra mutat, hogy ez indítékok eredete is nálunk kellett, hogy legyen.

Régen olvastam valahol, hogy amidőn Schliemann már igen öreg korában a magyar különböző leleteket, avagy azok ábrázolatait meglátta, rendkívül meg volt lepve ezeknek a kréta-mykénei és trójai dolgokkal egyező volta miatt, és hogy azt mondotta, miszerint ha ő ezt előbb tudta volna, akkor Ma-

gyarországon is nagyszabású ásatásokat végzett volna. Ugyancsak azt is olvastam régebben valahol, hogy a magyarországi őskori leletek alapján már azt is kikövetkeztették, hogy itt valamikor görögféle népek élhettek, és hogy a kréta-mykénei műveltség *innen származott.* Természetesen a Vámbéryféle ázsiaiság és nomádság elmélete uralkodóvolta miatt akkoriban senki még csak nem is gondolt arra, hogy nem itt éltek „görögféle" népek, hanem hogy a kréta-mykénei és trójai műveltség népei a mi oda kivándorolt törzseink voltak, akik műveltsége képezte azután az oda sokkal később bejött görögöké alapját is. Szerintem holott a mi őstörzseink a félszigetre, Kréta szigetére és Kis-Ázsiába hajókon érkeztek, a görögök ellenben, hegylakó és állattenyésztő, harcias népként, szárazföldön törtek be, először csak a félszigetre és csak utóbb, ami után már némi műveltséget is elsajátítottak, jutottak el hajókon Krétára, az Égei szigetekre és Kis-Ázsiába, de eleintén csak iszonyú rombolást és pusztítást végezve, aminek nyomai különösen Kréta szigetén ma is láthatók még. A német „Propyläen Kunstgeschichte" (Művészettörténelem) című nagy mű III. kötetében, ahol a kréta-mykénei ősműveltségről van szó, olvashatjuk a következőket: Kréta szigetén Kr. E körülbelül az 1400. év körül a királyi paloták és minden más leromboltatott és elpusztult. Szerző kifejezi sejtelmét, hogy ekkor jelentek ott meg az árja fajú görögök, akik azonban a műveltség központjává már a szárazföldet tették meg. Sejti, hogy Krétát kirabolták, és hogy onnan rabszolgákul művészeket, kézműveseket hoztak magukkal, akik az új urak számára dolgoztak, ami azt jelenti, hogy a hódítók a legyőzöttek teljes műveltségét átvették. Vagyis: íme tehát, a tudomány haladásával lassan, lassan az igazság mégis csak napvilágra kerül, vagyis az, hogy a műveltség megalapítói mindenütt a mi ősnépeink voltak.

Ősvallásunk ismerete nélkül azonban megfejtetlen maradna e magyarországi és mykénei pitykék sarkain lévő gömbök jelenléte. Ezek értelme a következő fölfogás: Hímelvi törzseknél szokás volt *középre,* azaz tehát főhelyre egy hímségi jelképet tenni, s e köré nő elvi jelképeket, amelyek tehát a hímséget körülvéve, mintegy hódolnak is neki, és egyúttal az ősi hímelvű törzsek többnejűségét ís kifejezik. Egy példa volt erre a már

említett megyer, amely meggyfa-törzsből készült, és virágokkal, szalagokkal, azaz tehát nőiségi jelképekkel volt körülkötözve. A nőelvűeknél ellenkezőleg, középre tettek nőiségi jelképet és e köré hímségieket, amelyek tehát a nőiséget mintegy körülrajongják Ezért voltak tehát a szeme re törzseknél a középen lévő nőiségi jelkép körül gömbök, vagyis azért, mert a hosszúkás szem – vagy som – alak nőiségi jelkép volt, a gömb pedig hímségi. Ugyanígy például a kupolás, azaz tehát üreges épületek, templomok nőiségi jelképek voltak, a melléjük helyezett tornyok pedig hímségiek. Tudjuk, hogy éppen Magyarországon épültek négytornyú templomok is. Építőik nem tudták, hogy mindez mit jelképez, csak örökölték öntudatlanul is az ősi hagyományt Ilyen négy tornyú például a pécsi székesegyház is. De a török mecsetek között is van számos olyan, amely körül négy minaret torony áll, míg a konstantinápolyi Ahmed mecsetnek hat ilyen minaretje van, amelyek a mecsetet valósággal körülveszik. Pedig bizonyos, hogy a jelképes értelmet a mohamedán építők sem tudták már, és hogy ők is csak ősi hagyományok nyomán terveztek és építettek.

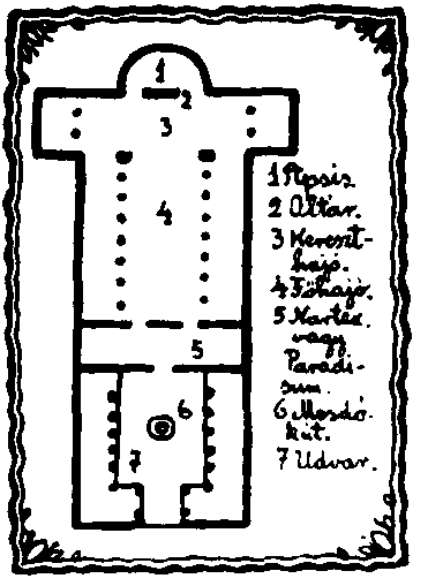

Ismeretes az is, hogy a legrégibb keresztény bazilikák még pogány templomok mintájára épültek. Mely más okból volna tehát e régi bazilikák alaprajza fekvő nő alakú, ha nem valamely ősi, de öntudatlanul örökölt hagyományból? (Lássad például: Karl Woermann: „Geschichte der Kunst". Leipzig. 1926. III. kötet, 22. oldal.) Pedig hiszen a kereszténység minden nemi vonatkozást kerül, sőt el is ítél. Egészen bizonyos tehát, hogy e keresztény bazilikák

építői nem tudatosan adták ezeknek fekvő nő alakját, amelynek hiszen bejárata a nő nemi rész nyílásával azonosul. És mily csodálatos egyezés még az is, hogy habár a bazilikák főbejárata egynyílású, de a martexből két ajtó, egy jobbról és egy balról vezet a tulajdonképpeni templomhelyiségbe, amely jobbra és balra nyíló két ajtó többnyire még az újabb templomoknál is megvan; márpedig az anyaméhnek is kifelé egy nyílása van, de befelé kettő, a petevezetékekbe, jobbra és balra a hasüregbe. Meglepő egyezés még az is, hogy a martex más neve „Paradisum", és hogy e helyiség falára régibb templomokban Ádám és Éva képe szokott festve lenni. Az apszis közepén a fal mellett, vagyis a fekvő alak fejrészében van a püspöki szék, illetve az egyházfőé. De van a régi bazilikáknak még egy érdekes ősvallásbeli vonatkozása is. Ismeretes, hogy ezek, valamint a régi templomok is mindig hosszukkal keletnyugat helyzetben feküdtek, éspedig az igen régiek, amelyekben a misemondó pap még az oltárasztal mögött állott, vagyis arccal a hivők felé, mindig bejáratukkal állottak kelet felé, úgyhogy a fölkelő Nap a bejáraton át az oltár felé sütött. Csak később, midőn szokássá válott, hogy a pap az oltár előtt álljon, vagyis háttal a hivők felé, akkor kezdték a templomokat bejárattal nyugat felé építeni, amikor is aztán a Nap számára meg az apszison hagytak egy ablakot, majd utóbb már ez is elmaradott. Amivel ez ősrégi naptiszteleti szokás, amely a kereszténységben már csak idegen elemként élt meg, végképp el is veszett. Az elmondottak szerint ugyanis kétségtelen, hogy az ilyen alakú templomok egykori ősei a Földistennő templomai kellett legyenek, amelyeknél sugaraival a Nap a megtermékenyítést, életre ébresztést jelképezte volt. De alapult e szokás még azon is, hogy ős népeink a kereszténység elfogadása után is még sokáig nem voltak képesek azt megszokni, hogy oltári szent szertartáshoz a Napnak semmi köze se legyen, mivel hiszen ők régen Jézust is a Nappal, azaz tehát a Nagy Égisten fiával azonosnak képzelték Viszont az ősi naptiszteleti oltárak is úgy állottak, hogy a fölkelő Napot az oltár előtt álló pap, illetve a táltos magával szemben lássa, s a Nap az oltárra is süthessen.

Csak később, tehát amidőn mindez már feledésbe ment, kezdték a templomok ilyen alaprajzát kereszt-alaknak magyarázni, és az újabban épülő templomok alaprajzát e magyarázathoz is alakítani.

Már „Kún" fejezetünkben is láttuk volt, hogy a víz és a nedvesség nőiség ként volt fölfogva, amivel természetes ellentétben állott az, hogy a tűz és a szárazság viszont hímségként fogatott föl. Aminthogy a víz valóban anyag, és őseink szerint ezért is nőiség, a tűz ellenben erőny, és ezért is hímség. íme pedig a török nyelvben ma is *szú,* a szumerben szun = víz. Míg a németben csak megfordítva: mass (massz) = nedves. Azt pedig már tudjuk, hogy a kún *t, d* hangok az *sz, s* hangoknak közvetlen rokonai, ami szerint tehát a *szun* vagy *masz* szóalakok is a magyar *ned, nád* és a latin *mad* nedvességet jelentő szótövekkel azonosíthatók. E tényre kell tehát visszavezetnünk azt is, hogy az sz és s hang a vízzel, másrészt a nőiséggel is összefügg. És íme, a magyarban *víz,* az oromoban *biszan,* a németben *Wasser* (vasszer) = víz (csakhogy ezek besenyő szócsoportbeli szavak). Viszont az ugor nyelvekben *vit, ved* = víz, amelyekből a szláv *voda* = víz is származott. De ezek után értjük meg azt is, hogy honnan származott a német *sie* (zi, vagy szi) = ő, de csak nőnemben, és er = ő, de csak hímnemben, vagyis onnan, hogy az is vagy *szi* alakú szavak nőiségi értelműek voltak, az *er* alakúak pedig hímségiek, aminthogy a magyarban ma is megvan az erő szó, a törökben pedig *er* = hím, férfi.

Szemere törzseink legfőbb szent állata volt a *méh,* azaz a *méhek,* amelyek mindenkor *szá mosságot,* nagy sokaságot képeznek, ugyanúgy, mint a gabonaszemek. Ezenkívül a méhek óriási többsége is mindig nőnemű, mivel mind ilyenek a munkásméhek, csakhogy ezeknek nemi életük nincsen, vagyis mindhalálukig szüzek maradnak. *Szűz* szavunk szemere szócsoportbeli szónak vehető, csakhogy egyenlő mássalhangzósnak. Hiányozik belőle az *m* vagy *n* hang, és ehelyett is sziszegő hang van benne. Az egész méhkasban, illetve a sok ezernyi méh között is legfőbb szerepe a méhkirálynénak van, vagyis a többinél valamivel nagyobb anyaméhnek, amely sok ezernyi tojást képes tojni, s az egész sok ezernyi rajnak valóban nem

csupán királynéja, hanem anyja is, valamint rajzáskor vezetője, Ő az egyetlen a kasban, aki évekig él, holott a többi egy évig sem. Tőle függ tehát az egész raj léte is, mivel az oly raj, amelynek királynéja nincsen, igen rövid idő alatt elpusztul. A méheknél a hímek, akik egyébként szintén mind ugyanazon méhkirályné fiai, igen kevesen vannak és igen alárendelt szerepet játszanak, illetve egyetlen szerepük az, hogy valamely más raj királynéját megtermékenyítsék, ami azonban valamennyi közül csak egy-kettő sorsa, a többi mind céltalanul vész el. Amikor is valamely méhraj új királynéja, hogy megtermékenyülhessen, kirepül, ugyanakkor röpülnek kint a hím méhek (a herék) is, és a magasban valamely királynéval találkozva' azt megtermékenyítik. Amely hím azonban e föladatát teljesítette, ezután azonnal megdöglik. A többi hím még egy ideig még elél, de hogy a fölgyűjtött mézkészletet céltalan ne fogyassza, a munkásméhek elűzik, avagy meg is ölik, úgyhogy legkésőbben őszre valamennyi elpusztul. Viszont a Természet azt is már úgy rendezte be, hogy előbb röpülnek ki a hím méhek, és csak valamivel később a királynék, aminek célja az, hogy a hímek lehetőleg más méhrajok királynőivel találkozzanak, és hogy így tehát beltenyésztés létre ne jöjjön, ami az utódok életereje kárára lenne.

Fullánkja pedig csak a királynénak és a munkásméheknek van, a hímeknek nincsenek, amiért is harcképtelenek, és a harcias nőméhekkel szemben azaz e valóságos amazonokkal szemben teljesen fegyvertelenek és védtelenek.

A méhekkel kapcsolatban itt valóban szólanom kell az amazonokról is. Sok, többé-kevésbé zavaros rege szól róluk, úgyhogy már a régi írók is, úgy mint a mai tudósok, létezettségüket kétségbe vonták vagy tagadták, és mesének vélték. Pedig szerintem valóban léteztek olyan nőelvi törzsek is, amelyek a nőelviséget annyira túlzásba vitték, hogy amazontársadalmat létesítettek. A régi népek képzeletét azután az ilyen harcos nőkről szóló regék, mondák, elbeszélések mindenféle meseszerű és regényes képzelgésekre is csábították. A valóság szerintem csak annyi, hogy voltak szeme re törzseinknek olyan ágai is, amelyek a nőelvűségben már ősidőktől kezdve annyira mentek, hogy náluk a férfinem tényleg oly alárendelt helyzet-

be került, amilyenben a méheknél van, hogy csak a fajfönntartás egyszerű eszközévé lettek, míg a munkára és harcra már csak a nők voltak képesek, erre már gyermekkoruktól kezdve lettek kiképezve és edzve. Sőt igen valószínű az is, hogy voltak olyan törzsek is, amelyeknél őskezdettől fogva nőelvűség (matriarchátus) uralkodott, illetve hímelvűség (patriarchatus) sohasem is alakult ki, vagy pedig csak igen későn, már történelmi időkben. Szerintem ilyen szeme re törzsünk volt a szarmata is, amelynek nőelvűségéről, illetve arról, hogy náluk nőuralom volt, történelmi följegyzések is vannak, amelyekből még az is kitűnik, hogy náluk, habár a teljes nőuralom, mint több más eredetileg nőelvi népnél, már megszűnt volt, de hogy háború esetén nőik is harcba mentek. Meg kell jegyeznem azt is, hogy a *szarm,* szó sem más, mint a *szam* vagy *szem,* de ugyanúgy közbeékelt *r* hanggal, mint amilyeneket föntebb már fölhoztam, amelybe az *r*, azaz *er* már szóban volt beékelési törvény szerint, nem a szó végén van, hanem közbeékelve, ami szerint ezen *szarm* szó azonos a szemere szóval, csupán csak hogy mély magánhangzós, ugyanúgy, mint ahogy azonos vele a bő gabonatermő *Szerém* vagy *Szerémség* neve, a *szerény* szavunk, valamint a rómaiak idejéből való *Sirmium* (ma Mitrovica) városnév. Ez fejti meg a *Szörény* vára nevét is, illetve észre kell vennünk, hogy mind e nevek Szemere vagy Szemele föld- és gabona istennőnk, azaz Tündér Ilonánk szemere törzseinknél megvolt nevének változatai.

De kitűnik az elmondottakból még az is, hogy szemere őstörzseink méhészettel nem csupán foglalkoztak, hanem a méhek társadalmát is igen jól ismerték, sőt hogy túlzó nőelviek közülük azokét még utánozták is, vagy legalábbis azokéval a magukat összehasonlították.

Méh szavunknak tökéletesen megfelel a finn *mehi, mehilaise* = méh. De ugyancsak finn *mehu* = lé, ami bizonyára a mézzel van összefüggésben. Viszont a finn *imele* = édes de *impe* meg = szűz, úgyhogy ez utóbbi két szó azonos alakja eszünkbe kell juttassa, miszerint a magyar *szűz* szónak meg a nemet *süss* (zűsz) = édes felel meg teljesen. Azt pedig tudjuk, hogy az édes mézet gyűjtő méhek mind szüzek.

Az amazonokról följegyeztetett, hogy Diána istennőnek, más nevén Artemisznek, azaz a Holdnak szűzkénti megszemélyesítés ének nagy tisztelői voltak. Hogy a Hold ilyen megszemélyesítése a szűzhártya holdkaraj alakjával van összefüggésben, mi már tudjuk. Följegyezve régi íróknál az is, hogy az amazonok pajzsa is holdkaraj alakú volt. A latin írók „pelta lunata”-nak nevezték. A pajzs ilyen kivágása az arc és tehát a látás szabad maradását szolgálta, míg viszont az arcot a sisak eleje védte. A följegyzések szerint az amazonok főbb nemzeti fegyverei a kétélű csatabárd, a dárda és a nyíl voltak. Amihez megjegyezhetem, hogy minden lap őseinknél már magában véve is nőiségi jelkép volt, annál inkább pedig a két egyalakú lap, azért, mert ezek a női nemi rész két kis szeméremajka jelképei is voltak, de ezen kívül a számosság amúgy is nőiségként volt fölfogva. Az viszont magától értetődő, hogy a dárda és a nyíl a méhek fullánkját jelképezhette.

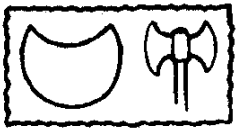

Szmirna kis-ázsiai város régi neve a följegyzések szerint *Zamorna* volt. Strabo állítja pedig, hogy e várost az amazonok alapították, és hogy ott a Holdistennő tiszteletére csodás fényű templomot építettek, amely templom papnői mindenkor örök szüzességet kellet fogadjanak. Mi más pedig a fönti név, mint *Szemir-nő* vagy *Zamor-nö*? Utóbbi mélyhangzóan.

Herodotosz pedig azt is följegyezte, hogy az amazonok szkíta nyelven *oiorpata* néven is neveztettek, amely szó szerinte férfiölőt jelentett. Hogy e szó a görögöknél mely eltorzítást szenvedett, nem tudhatjuk, csupán sejthetjük, hogy a szó eleje az *er* vagy *or* = férfi, hím szóból, második része pedig a *bot,* a szláv nyelvekben ma is *bat* szóból származott, és ütést, agyon-ütést jelentett. Tény, hogy olaszul *batte* = üt és hogy a *botozni* = bottal ütlegelni szót mi is használjuk, úgyhogy a fönti szkíta szót tulajdonképpen „férfiagyonverő”-nek értelmezhetjük.

Mé vagy *méh* szavunk egy mássalhangzós szemre szócsoportbeli szónak is vehető, vagyis olyannak tehát, amelyből a sziszegő mássalhangzó hiányzik, azt pedig tudjuk, hogy a sziszegő sz hang igen könnyen változik *h* hanggá. Egyébként a

fin *ime*, *imele* = édes szónak pedig megfelel a német *Imke* = méh szó, amely tehát finn-ugor eredetű, s amely *im* szótő amúgy sem más, mint a mi *mé* vagy *méh* szavunk megfordítottja, míg a *-ke* végzés a mi kicsinyítő *-ke* ragunk. Ami szerint az *Imke* szó méhecske vagy édeske értelmű is lehetett, de hogy ugyane szó egyúttal szüzecske és szúrócska értelmű is volt, kitűnik ezekből: finn *impe*= szűz. De ha eszünkbe jut a német *impfen* szó, amely hiszen beszúrást, sőt beoltást is jelent, és hogy a méhek fullánkja valóban egy kis csöpp maró hangyasavat is olt be, ami a szúrást oly fájdalmassá, kisebb állatoknál halálossá is teszi, akkor a mérgezett hegyű nyíl és dárda is eszünkbe kell jusson. De így beláthatjuk azt is, hogy ezen *imke* szónak még beszúróka, beoltóka értelme is kellett hogy legyen. Vagyis e ma németnek vélt szóról kiderül, hogy ősrégi és a méhekre vonatkozó szemere kultusz-szó, amelynek több értelme is van. Tapasztalni fogjuk, hogy őseink kultusz-szavaimíly csodálatosan fejeznek ki több értelmet is. Amiből azonban az is következik, hogy őseink egykori fenséges tökéletességű nyelve nem csak véletlen képződmény volt, hanem hogy azt őseink bölcsei a természeti úton létrejött alapok!}n. de tudatosan is tovább alakították, fejlesztették, és művelték. Viszont ősvallásunk és ősműveltségünk feledésbe menvén, ezek ismerete nélkül nyelvünk értekét sem voltunk képesek többé fölismerni.

Ha azonban valaki mondjuk a méhet, szúrást és beoltást jelentő szavak egyezését mégis a véletlen játékának vélné, annak fölhozzuk, hogy ugyane dolognak nyelvünkben más szócsoport szerinti párhuzama is megállapítható. Az *im* szótő az *m* hang jelenléte miatt illik a szeme re szócsoportba, az *olt* igénk azonban nem, mivel abban *l* hang nincsen. Az *olt* igénk tehát oly törzsünk szócsoportjába tartozik, amelyben az *l* hang is szerepel, például a palócokéban. A párhuzam ez: A magyar *oltani* ige csak mélyhangzós mása a szintén beszúrást jelentő *ölteni* igének. Márpedig az igénkkel azonos az *ölni* igénk is, ennek pedig csak megfordított kiejtése a *lő, lőni* igénk, amely tehát a nyíl beszúródását jelentette, amely ha mérgezett volt, oltott is. Másrészt *üldöz* szavunk sem más, mint *öltöz* szavunk változata. Ezen üldöz szavunk eredete pedig az, hogy ősrégen

a szántó ökröket az *ösztökével,* azaz hegyes dárdaszerű eszközzel szokták volt hátulról szurkálni, azaz *ösztökélni,* vagyis: *öltözni: üdözni.* De ha ez így van, akkor nem kell-e az *úz, űzni* igénket, amely hiszen az üldöz igével azonos értelmű, összehasonlítanunk a *tűzni, tűzdelni* igénkkel, és *tű* főnevünkkel. Mivel pedig a *t* és *z* hang egymásnak közeli rokona és tehát egymással könnyen váltakozik is, ezért ezen *tűzni* igénk közvetlen visszavezet bennünket a *szűz* szavunkra, amely szó hiszen a méh neve is lehetett. Hogy pedig a méhnek *szű*, *zű, zi* alakú neve volt is, alább látandjuk.

Ha a mai *méh* szavunk *m-h* kiejtésű is, és ennélfogva a magyar szócsoportba képez átmenetet, de hogy kellett legyen sz vagy z sziszegő hangos kiejtése is, valószínűvé teszi *méz* szavunk, amely egészen tisztán szeme re szócsoportbeli. Fölemlíthetném itt a német *Meth* szót, amely a méhsört jelenti, és amely ital fő alkotórésze a méz. De fölemlítem a szláv *méd* = méz szót is Ez utóbbi kettő világosan mutatja a szemere-magyar átmenetet, mert a *t* és *d* hang úgy a szeme re *sz*-szel, mint a magyar *gy* hanggal is közvetlen rokon.

Az amazonok szüzességével kapcsolatban föl kell még említenem a szűzanyaságot vagy szűzen-szülést (parthenogenesis) is. Mindenekelőtt fölhozom itt a Szuzanna* nőnevet, amely meglepő egyezés azért nem látszik véletlennek, mert a szumer nyelvben *anna* = anya, úgyhogy az *Anna* nőnév értelme is aligha volt más, mint *anya.* Fölemlíthető még az is, hogy Elámban, azaz a szu merek szomszédságában élt egy szuzán vagy *szuzin, szuzinák* nevű nép (François Lenormant: „Historie ancienne de l'Orient". IX. kiadás. Párizs, 1885. I. kötet. 28. oldal), amely tehát a szumerek rokona lehetett és tehát szintén nőelvű. Tudjuk, hogy a szűzen szülés a méheknél annyiban meg is van, hogy a hím által meg nem termékenyített méhkirályné vagy méhanya is tojik, csakhogy ezen meg nem termékenyített tojásokból kizárólag hím méhek kelnek ki. Ez fejti meg azt is, hogy a hitregék szűzen-szülő istennői is mindig fiat, sohasem leányt szülnek. A méhkirályné potrohában ugyanis kicsi tömlője van, amelyben a hím méh ondaja meg-

* A héber nyelvben *szuzán* = liliom s e virág pedig ma is a szüzesség jelképe.

marad. Ezután a méhkirályné e tömlőcske nyitásával és zárásával tetszése szerint birja tojásait megtermékenyíteni vagy sem. Csak a megtermékenyített petékből kelnek ki nőnemű méhálcák, míg a meg nem termékenyítettekből csakis hím méhek. A méhek által külön e célra készített nagy, királynői sejtekbe a méhkirályné megtermékenyített tojást tojik, az ezekből kikelő álcákat azután a méhek bővebben táplálják, éspedig az úgynevezett „királynői péppel", ami által ezen álcák nagyobbakká, fejlettebbekké, azaz tehát királynőkké alakulnak. Ismeretes azonban, hogy bizonyos, kezdetlegesebb szervezetű kétéltű fajoknál a szűzen-szülés szintén megvan, éspedig annyira, hogy ezeknél a megtermékenyülés nélkül is a nőnemű egyének egy ideig nőneműeket is hoznak létre, illetve olyan petéket is tojnak, amelyekből nőnemű egyének lesznek, és hímneműek mindig csak időnként, azaz nehány nemzedék után jönnek létre, ami azután az illető faj életerejét felújítja. A szűzanyaság tehát alacsonyabb rendű fajoknál valóban még megvan, ami pedig nem is más, mint a szaporodás legkezdetlegesebb módjának, az egyszerű osztódásnak a maradványa. Tudjuk, hogy a legkezdetlegesebb élőlények még csakis osztódás útján képesek szaporodni. Az osztódás általi szaporodás azért kezdetlegesebb, mert ennél minden utód csak *egy* egyén tulajdonságait örökölheti. A nemi szaporodásnál azonban minden utód *kétegyén* tulajdonságait örökli. Az egyéni tulajdonságok pedig egyazon fajon belül is igen különbözőek lehetnek. Így azután számtalan tulajdonság összetétel keletkezhet, ami pedig az utód egyének életküzdelmében és a változó körülményekhez való alkalmazkodási képességben úgy az egyéneknek, mint az egész fajnak is óriási előnyére van, és az egész faj folytonos fölfejlődését, életképességét is nagymértékben gyorsíthatja, illetve növelheti. Ennek ellenére is azonban az egyszerű osztódás is úgy állatoknál, mint növényeknél még előfordul, például a tengeri csillagoknál és az eperféléknél, amelyek nemileg is, de osztódással is szaporodnak.

Elképzelhető tehát, hogy voltak olyan nőelvi törzseink is, amelyek magukat valamely szűzanyának gondolt istennőtől származtatták, és hogy ilyenek lehettek az említett szizán vagy szuzán nevet viselt törzsek is.

Ami azonban szempontunkból még érdekes tény: az hogy a méhek által keltett hang az, amit nyelvünk a *zümmögés* hangutánzó szóval fejez ki, és aminek a német *Summen* = zümmögés is megfelel, mivel a hang valóban *züm-* vagy *szum-*szerű. És íme e szónak is van *h* hanggal ejtett megfelelője a német *Hummel* szóban, amely dongódarazsat jelent. Hogy pedig úgy a méhnek mint a méznek is volt *h-m* kiejtésű neve, azt egyrészt maga a magyar *méh* szó is mutatja, valamint a finn *humise, humaja* = zúgás és *húnaja* = méz, amely utóbbinak megfelel a német *Honig* = méz. Viszont mindezeknek *sz* hanggal meg a magyar *nesz* és szláv *sum* = nesz felel meg. De fölemlíthetem itt a kazár és hún szócsoportba átmenő szavakat: *zeng* és *hang,* és az ezeknek megfelelő német *singen* (zingen) = énekelni szót.

A méhek *zú, szú, zi, szi*-szerű hangja fejti meg azt is, hogy a németek a méhészt nem csak Imkernek hanem *Zidalar, Ziedler, Zeidler*-nek is nevezték (cidalar, cídler, cájdler), amiből következik, hogy régen a méhet *ci* vagy *szi*, *szid* néven is nevezték. Ez pedig, mivel a méhek a mézet a virágokból szívják, a *szí, szívás, cí* vagy *szísz* szavakat is eszünkbe kell juttassák, sőt, mivel a szívás szava a szlávban *sziszati,* ez visszavezet bennünket *szűz* szavunkra, valamint a német *süss* (zűsz) szóra is, amely mindkettő pedig, amint már láttuk, a méhekre is vonatkozik, de eszünkbe kell mindez juttassa még a *zizeg* és *susog* hangutánzó igéinket is,

Észrevettük már eddig is, hogy a sziszegő *sz, s*, *zs, z, c, cs* hangok főképp nőiséget kifejező hangok. Megerősíti pedig ez is azt, hogy őseink egész szimbolikája úgy a hangokban, illetve szavakban, valamint a természeti dolgokban, azaz tárgyakat vagy élőlényeket és ezek ábrázolatait illetőleg is: mindenképpen a Természet létező törvényein alapult. Hiszen való igaz az is, hogy a nőiségként fölfogott víz hangja is esőben, folyásában *sí* és *susogás*-szerűen hangzik, hogy a *z* hang a magyar *víz,* az *sz* hang a német *Wasser* szóban is megvan, sőt például az albán nyelvben *sí* = eső. Ami azonban ezeknél is meglepőbb egyezés, hogy a gabonaneműek számtalan szeme folyása is a *sz* vagy *s* hangot hallatja. Ezen kívül, aki valaha kalászos gabonaföldön járt, látta, hogy a sok millió kalászos növény által

ékezett felület a szélben tökéletesen ugyanúgy hullámzik, mint a víz felülete. Mi több, még abban is ugyanúgy, hogy itt is csak a hullámok futnak tova, míg a növények csak inognak, de helyben maradnak, valamint a vízen is csak a hullámok sietnek tova, de maga a víz csak inog, de helyben marad. Ugyanilyen csodálatos egyezés van abban is, hogy a szélben hullámzó kalászos mező is a sz vagy s hangot hallatja, ugyanúgy, mint a szélben habot hányó hullámok a vízen. Vagyis, íme: ismét és ismét csodálatos és törvényszerű egyezésekre akadunk, amelyek pedig nyelvünkben is kifejeződnek, mert hiszen mondjuk is, hogy a búzamező a szélben *suhog,* vagy *susog,* vagy *zizeg.* Csakhogy mindez egyezéseket ősvallásunk ismerete nélkül észre sem vesszük. Avagy ki gondol ma arra, hogy folyó búzaszemek, hullámozó búzamező, hullámok susogása, hangja között kapcsolatot keressen, hogy ezzel még a méhek zümmögését is összehasonlítsa? Ki gondol arra, hogy mindez még nyelvünkben is kifejeződik? Avagy kinek jut eszébe olyasmi, hogy a búzaszemek a nőiség jelképei , és hogy úgy ezek folyása, mint a kalászos mező suhogása is a nőiség *s* és *sz* hangját adja. De még kevésbé gondol valaki ara, hogy *Izisz* istennő (akit az egyiptomiak még *Sisi* néven is neveztek) szent hangszere a *sistrum* (szisztrum), egyiptomi nevén *síset* alakjában is a nőiség jelképét lássa, *zizegő* vagy *sisegő* hangját a méhekével, vizével, hullámzó búzamezővel összehasonlítsa. De természetesen mindezekről senki semmit sem tudván, e csodálatos dolgok költői szépségéről sem sejthet senki semmit.

Föltűnhet bárkinek *méh* (állat, apes) és *méh* (anyaméh, uterus) szavunk teljes azonossága. Véletlenség-e ez? Lehet, hogy az, csakhogy szerintem a két szó ily egyezése már ősnyelvünkben is meg kellett legyen, mert ez azonosság nyomát már az egyiptomi műveltségben is megtaláljuk, amely nyom még azt is kétségtelenné teszi, hogy őseink két szó azonosságát az egyiptomi műveltségnél régibb időkben is kifejezésre juttatták volt, amit az egyiptomiak valamikor, még az ősegyiptomiaktól örököltek. Idézem itt Fáy Elek már többször említett műve 199 oldaláról ezeket: „A Nap testét képező szikrákat élet- vagy lélekatomoknak tekintették az egyiptomiak. Azt tartották továbbá, hogy a lélekatomok folyton úgy hem-

zsegnek a Napban és a Nap körül, mint a méhek a kaptárban és a kaptár körül." Emile Soldi francia tudós, akitől Fáy is számos adatát veszi, „La langue sacrée" („A szent nyelv") című művére (megjelent Párizsban 1897-től kezdve 5 kötet. Lássad: 1. kötet, 1 16. oldal) hivatkozva írja Fáy még ezt: „hogy a lélekszikrákat (azaz lélek-atomokat) valóban *méheknek* tekintették az egyiptomiak, ezt Soldi határozottan mondja, s ezt ezen fölül egyik úgynevezett determinativ (a naptányért övező pontokból álló) hieroglif egyiptomi *apisz* nevével bizonyítja, mely szó hiszen azonos a latin *apes* (ápesz) = méh (méh-állat) szóval. De írja Soldi nyomán Fáy még azt is, hogy volt az egyiptomiaknak még egy hieroglifjele, amelyet meg *mehi*-nek neveztek, amely szó viszont a magyar *méh* szóval azonos; csakhogy Soldi nem tudott magyarul! – Ez utóbbi hieroglif, *mehi* neve mellett, tojásdad alak, amely belé szolgáló lyukakkal áttörve, amelyekbe a „lélekméhek", amelyeket Soldi franciául „les ames abeilles" = lélekméhek-nek nevez, fehér golyócskák képében (azt körülvéve) a lyukakon át igyekeznek bejutni, hogy ott megtestesülhessenek. Világos, hogy itt a golyócskák egyúttal az atomok jelképei is, habár másutt méhekkel is jelképeztetnek. E hieroglifát a régi görög tudósok omphalos(omfalosz)-nak nevezték el, amely szó magyarul köldököt jelent. Ez elnevezésük azonban téves, mert itt az egyiptomi *mehi* szó *méh,* azaz anyaméh (uterus, Gebarmutter) és nem köldök értelmű. De volt e hieroglifának még egy változata, amelynek neve szintén *mehí* volt, amely egy egészen pontokból képezett tojásdad alak volt. Tény pedig, hogy a nő méhe is ilyen tojásdad alakú.

Mindezekhez könyve 200. oldalán hozzáteszi, hogy mordvin testvéreink mythologiájában (a mordvinok egyik oroszországi finn-ugor fajú rokonnépünk) „Niski-Páz Napisten körül úgy rajzanak a lelkek, mint a méhek a méhkirálynő körül". Viszont Kandra Kabos („Magyar mythologia". Eger 1897. 102-103. oldal) írja szintén a mordvinokról, hogy szerintük Niski-Páz Napistennél az Égben tömérdek lakóhely van, amelyekben az emberek lelkei .élnek, és mint a *méhek,* úgy környezik Niski-Pázt. Ellenben Konrad Schwenck „Die Mythologie der Slawen" című műve 161-162. oldalain találom

az adatot, hogy a régi pogány szlávok Napistene *arcát legyek borítják!* Világos, hogy itt is ősnépeinktől átvett, de meg nem értett és elrontott indítékról van szó. Itt a méhekből már legyek lettek, olyan népnél, amely méhtenyésztéssel nem foglalkozott, és így azokat közelebbről nem ismerte. Mivel ősnépeink a Napot szokták volt emberi arccal is jelképezni, illetve a napkorongra emberi arcot ábrázolni, de ekkor természetesen nem méhekkel – sem legyekkel – de más jelképezés szerint szokás volt a napkorongot a lélekatomokat jelentő pontokkal kitöltve, ismét más jelképezés szerint méhekkel – azaz lélekméhekkel – kitöltve és körülrajongva is ábrázolni, de természetesen csak jelképesen. így tehát a szlávok ezt átvették ugyan, de a jelképes értelemről semmit sem tudván, e mindhárom dolgot összezavarták, valamint szó szerint is vették, s így a Napisten arcát legyekkel födve képzelték! Amely dolog, hogy mily visszataszítóan ízléstelen, kiemelnünk fölösleges.

De mit jelenthetnek hát mindezen elmondott egyiptomi, mordvin és szláv adatok? Szerintem mindezen, többé-kevésbé eltorzult maradvány a következőket jelentette: Itt őseink egy természeti valóságot költőileg jelképezni akaró elgondolásáról van szó, amelynek jelképes értelmét őseink még tudták, de már az egyiptomiak sem értették egészen, annál kevésbé a görögök és más későbbi átvevők. De magyarul nem tudván, mythologiánkat nem ismervén, a megfejtéshez a tudós Soldi is csak közeljutott, de a teljes megfejtés neki sem sikerült. Viszont azt, hogy az egész dolog valóban tőlünk származott, bizonyítja az egyiptomi említett napkorona ábrázolat *apísz* neve, valamint a másik két hieroglif *mehí* neve. Az előbbi értelme ugyanis *apa,* vagy *apás,* a másik kettőé pedig *anyaméh, méh* (uterus, Gebarmutter), átvitt értelemmel pedig valószínűleg még nő és föld is. De bizonyítja a dolog tőlünk származását még mordvin rokonainknak a lélekméhekről szóló, máig élő hagyománya is. Az egész eszmét én tehát igy állítom helyre: Eredetileg csak két jelkép volt. Az egyik a hímséget, azaz *apát* jelentő kerek napkorong ábrázolata gömböcskékkel (a gömb hímségi jelkép volt) kitöltve és körülvéve, vagy pedig hím méhekkel. A másik jelkép a nőisséget jelképező hosszúkás szem-alak (ellipszis), amelybe az életszikrák behatolni igye-

keznek. Ilyen hosszúkás alakú valóban a nő méhe. E hieroglif egyiptomi neve pedig *mehi* volt. Ámde valószínűnek tartom, hogy voltak határozottabb vagy túlzó, amazonfölfogású anyajogi szemere törzseink is, amelyek a Napot is nőneműnek képzelték, és a Napból áradó életszikrákat is nem gömböcskékkel, hanem hosszúkás gabonaszemekkel jelképezték, mindezt azután a szűzen szüléssel kapcsolatba hozva. Nem is kételkedem abban, hogy a német nyelv szerint a Nap azért ma is nőnemű (Die Sonne), mert ezt a németek ősei valamely nagyon erősen nőelvű szemere törzsünktől örökölték igy.

Mint a fönt említett két utóbbi egyiptomi hieroglif a természeti valóságnak csak annyiban nem felei meg, illetve bennük a félreértés még csak annyi, hogy látszik, miszerint már nem tudták, hogy ezek az anyaméh (uterus) ábrázolatai kellett volna legyenek, vagy pedig, hogy azt nem tudták, milyen az anyaméh. Ennek ugyanis csak egy nyílása van, amelyen át a hemzsegő ondószálacskák belé juthatnak, vagyis nincsen rajta sok lyuk, mint az egyik egyiptomi hieroglifen. Ezen kívül külső felülete sima; csupa pontbóli képzettsége, minta másik egyiptomi hieroglifen, tehát helytelen, vagyis észrevehetjük, hogy azért ábrázolták így, mert összezavarták a helyesen csupa ponttal ábrázolható napkoronggal. Vagyis helyes itt már csak az maradott, hogy nevük *mehi,* s hogy az életszikrák itt behatolnak. Valamint helyes maradott a nap-hieroglif *apisz* neve és annak csupa pontbóli képzettsége, ahonnan azonban e pontokat kiáradóknak, kiszóródóknak kell képzelnünk.

Szemere őstörzseinknél szerintem tehát a napkorongnak kétféle jelképes ábrázolásmódja lehetett szokásban. Az egyik szerint ezt nyüzsgő hím méhek töltik ki, amelyekről azt képzelték természetesen mindig csak jelképesen – hogy, ezek a megszületendő emberek lelkei, amelyek a Napból szállanak le a Földre, hogy itt megtestesülhessenek. De természetesen képzeltethetett ez úgy is, hogy e lélek-méhek (Soldi szerint „les ames-abeilles”) egyáltalán az élet-erőny jelképei is, és hogy minden földi élet is általuk, de a Föld anyagából létesül. A másik, a határozottabb nőelvi elképzelés szerint a napkorongot megszámlálhatatlan sok búzaszemmel kitöltve képzelték, amelyeket a Nap állandóan szórja sugaraiban és a Földön éle-

tet ezek keltenek, csakhogy az abszolút nőelvi fölfogás szerint ezek is, miként alakjuk mutatja, nőnemüségek, ami szerint aztán minden hímség le lesz tagadva, ami kapcsolatba hozatott a szüzen szüléssel és megfelelt a mai materializmusnak, ami szerint az erőny csak az anyag terméke. Ellenben a fönti, a lélek-méhekkeli fölfogás oda Is módosulhatott, hogy a Napban igenis him- és nőméhek is vannak, és hogy amazok hímnemű, emezek pedig nőnemű lényeket hoznak létre.

Mindezen jelképezések mögött azonban szerintem őseink azon tulajdonképpeni fölfogása rejlik, hogy a Nap valóban állandóan szórja a világűrbe a testnélküli erőnyt, ami pedig ebből a Földre érkezhet, az itt az anyagban megtestesül és élőlényeket: embert, állatot, növényt, de mozgást, szelet, folyást, hullámzást, meleget, világosságot is hoz létre.

Ez elmondottak összeegyeztethetők pedig a mai elektronelmélettel, amely szerint az elektronoknak elnevezett erőnyparányok (energiaatomok) a Napból áradnak a világűrbe, és a Földre is. Ezek anyagtalan ok, de a Föld anyagában ezek keltik az életjelenségeket. Ez elmélet szerint ezen erőparányok főleg a két Sarkon át, éspedig a két delejsarkon (magnetikus póluson) át áradnak a Földbe, ami szerint a sarki fény (északi fény, aurora boeralis) nem a földből való kisugárzás, hanem besugárzás, vagyis hogy ez a Napból érkező és a Föld által magába vonzott erőnyáramlat, amely a Földet megtermékenyíti. Azon összefüggésről, amely a Nap delejes kisugárzása és a Föld sarkfénye között van, már írtam.

Mind ez elmondottakkal tökéletes párhuzamban van az is, hogy a hím ondószálai vagy ondóállatkái is nyüzsögve, rajongva igyekeznek az anyaméhbe és a petébe hatolni. Miként a férfi s minden hím állat is szórja, önti az ondószálak ezermillióit, ugyanúgy a növények hímvirágai is a hímporszemcsék megszámlálhatatlan millióit, amelyek célja, ha nincsen is oly erőteljes önmozgásuk, a nővirágok bibéjébe és termőkéjébe (stigma, pistillum) igyekeznek hatolni, hogy ott a magokat megtermékenyítsék – melyről már korábban írtam.

Az egyiptomi *mehi* szó tehát nem a méhállatot jelentette, hanem az anyaméhet, míg az egyiptomi *apisz* szó ugyanúgy, mint a latin-olasz *apes, ape* valóban méhet jelent, de eredetileg

csakis a hím méhet jelentette, és tehát a mi *apa* szavunkból származott, amelynek kicsinyítő *api* alakja is létezhetett. Mi a *méhek* alatt ma azok összességét értjük, beleszámítva a hímeket, azaz a heréket is, ami azonban bizonyára későbbi fejlemény, ha több ezeréves is. Ugyanígy, de megfordítva történt ez a latinban is, amelyben, valamint az olaszban is, *apes, ape* ma méhet általában jelent, holott ez eredetileg csak a hím méhek neve volt. Említettem, hogy a méheknek lehetett régen *zi*, *zú, züm,* megfordítva *mísz, mész*, *músz* neve is, mielőtt itt a sziszegő hang hová változott. És íme a latinban, olaszban tényleg *musca*, *mosca* (muszka, moszka) = légy; az pedig érthető, hogy a légy és hím méh neve összecserélődött, hiszen a hím méh úgy alakjában mint abban, hogy fullánkja nincsen, teljesen légyhez hasonló. A szlávban *musko,* a latinban *masculus* = férfi, hím.

Bár *here* szavunk kőrös szócsoportbeli, s tehát nem ide tartozik, de a méhekről lévén szó, ezt ís megmagyarázom. E szó az *er* hímet, férfit jelentő szónak csak hehezetes kiejtése. Heréknek, azaz tehát hímeknek ezért nevezzük a hímméheket. Egyébként a hím ondót termelő mirigyeit is heréknek nevezzük. Ugyane here szónak meddő vagy terméketlen értelemben valóhasználása teljesen téves, és csak az újabb irodalmi nyelv hibája. Eredete egyrészt az, hogy „kiherélt” vagy „herélt” hím termékenyíteni nem képes, másrészt az is, hogy a méhek hímjei, azaz heréi sem mézet nem hordanak, sem a méhek más munkáiban részt nem vesznek, csupán eszik a behordott mézet és ezért haszontalanoknak tűnnek föl, de csak a felületes szemlélőnek.

Tény, hogy a női pete a hím ondóállatkánál sokkal nagyobb, önmozgása viszont nincsen. Vagyis: a pete csupa anyag, az ondóállatka csupa erőny. Ezek a petét körülrajongják, de az elsőnek érkezettet kivéve hiába, mivel mihelyt ez egy beléhatolt: a pete külső hártyaburka úgy megkeményedik, hogy többé egyetlenegy sem hatolhat beléje. Ami fölösleges is, sőt káros is volna. A többi a petét tehát már hiába rajongja körül.

Meg vagyok afelől győződve, hogy őseink a pete és ondó állatkák felől is mindent tudtak, habár górcsöveik (mikro-

szkópjaik) nem voltak, illetve hogy mindezt „látó”-képességük segítségével voltak képesek „látni”. De láttak ők így még sok mást is, olyat is, amit közönséges szemmel látni nem lehet, de lehetett az agyvelő egykor-ha nem is minden egyénnél-fejlettebb tobozmirigye segítségével. „Látni” voltak képesek például a Nap felületét is, tetszésük szerint, közelebbről avagy távolabbról ugyanúgy, mintha teleszkópjaik lettek volna, habár valószínűleg erre csak azon lelkiállapotban voltak képesek, amelyet réülésnek avagy révülésnek (trance) nevezünk, amelyben közönséges érzékeink részben, közönséges látó érzékünk pedig teljesen megszűnik működni, A Nap fényfelületét (fotoszféráját) valóban boritják annak szemcséi, amit a csillagászok granulatiónak neveznek (Latin granum = szemcse, gabona, gabonaszem,) E szemcséket Secchi olasz csillagász, aki ezeket az első teleszkópok segítségével először vette volt észre, nyüzsgő mozgásában lévő rizsszemekhez vagy fűzfa levelekhez hasonlította, azaz tehát szem alakúaknak 0 látta. Ugyane szemcséket azonban mások, bár nem szabályos, de többé-kevésbé kerekded alakúaknak véltek, amelyek azonban tényleg folyvást mintegy hemzsegő, szemergő, forrongó mozgásban vannak. Ami tehát egyezik őseink azon költői jelképezésével, amely szerint a megszületendő emberek lelkei méhek képében és miként a méhek a kaptár lépein, sok ezrével nyüzsögnek, Habár tény, hogy a Nap teste óriási mérete miatt a valóságban e „szemcsék” is óriási nagyságúak, de ismétlem, hogy őseink eszméi többnyire csak jelképesek voltak, mintegy költői hasonlatok. Viszont a mai tudósok szerint is a Nap fényfelülete azon izzó és folytonos forrongásban lévő fölület, amely a Földünket is megtermékenyítő erőnyt szakadatlanul árasztja.

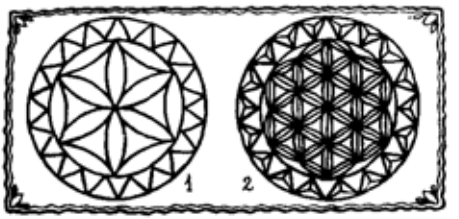

Mindez azonban nem csupán a fönt elmondottakkal egyezik, hanem még mással is. Ismeretesek népművészetünk ezen napábrázolatai Az első a kör körző általi közönséges *hatos* be-

osztása szerint keletkezik. (A szemerék három-hat-tucat számrendszere szerint számoltak). A második az elsőnek továbbfejlesztése, a szem-alakok szaporításával, Ellenben az alább 3-as számmal jelzett csak a magam következtetése ugyan, és ezt magyar törzsbeli ábrázolatnak vélném, de amely egyrészt az említett azon egyiptomi ábrázolaton alapszik, amely szerint az életatomok fehér gömböcskékkel jelképezvék, valamint azon, amit e gömböcskékről már „Magyar" fejezetemben is elmondottam, de amiről alább is lesz még szó,

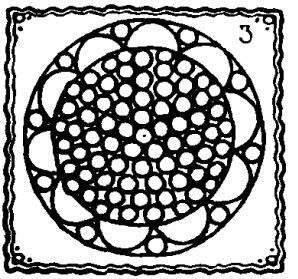

Ha tehát a kört körzővel a hatos rendszer szerint osztjuk, akkor már magától is a szemerék alapjelképét, a szemalakot kapjuk, éspedig mindig hat-hatot Míg azonban az olyan hatszirmú virágalakot, amilyen a fönti 1. számmal jelezett, előállítani igen könnyű, amiért is e díszt akár véletlenül keletkezettnek is képzelhetjük, és amiért e díszt más népeknél is megtaláljuk, habár Európában gyakrabban és Magyarországhoz közel a leggyakrabban- De nem könnyű az olyan disz előállítása, amilyet a rajzon 2-vel jelöltem, amiért is e díszt a magyar népművészeten kívül másutt, illetve más népeknél nem is igen láthatjuk, még Magyarország közelében sem, holott ugyanez nálunk, bajosabb előállítása dacára is elég gyakori Ez tehát föltétlen azt jelenti, hogy erős hagyomány fűződött hozzá, és ez tartotta fönn, illetve hogy e hagyomány az ilyen napábrázolatot megkövetelte. E nap-ábrázolatot láthatjuk például a „Néprajzi Értesítő" folyóirat 1905 évfolyam 89- oldalán ábrázolt tárgyon egyet, ugyanezen folyóirat 1911. évfolyama 163 oldalán kettőt, a 168- oldal után következő színes táblán pedig hármat Ortutay Gyula „A magyar népművészet" című műve 11- kötete 86. oldalán ugyanilyet kettőt mutat be „erdélyi lőporszaru"-kon.

A szem vagy női nemi rész (szerém, szemérem) indítékát népművészetünkben igen sokféleképpen látjuk alkalmazva, leginkább pedig a *bemetszett* fa faragványokon, vagyis az olyanokon, amelyeket németül „Kerbschnitt”-nek neveznek, ami rótt metszést, rovátkolást jelent. Látjuk pedig lehuny tan (szemérmetesség), azaz alvóan (szunnyadás, szumnyadás) és tehát búzaszemhez is hasonlóan feltüntetve, de látjuk szembogárral (pupillával) is, azaz ébrenlevő szem ként is ábrázolva, amit népünk *imedett* szemnek is nevez. (imetten = ébren, imed = ébred.) Mindezen rovott, bemetszett díszítményeket nőelvieknek (*minus* = nőiség) tartom, azaz nőelvi őstörzseinktől származóaknak, azokat ellenben, amelyeknél az alap kimélyítve, a díszek pedig kiemelkedőek (*plus* = hímség) hímelvieknek, azaz hímelvi törzseinktől származóaknak tartom. Szemere őstörzseink gyönyörű díszítményeiről alább lesz szó.

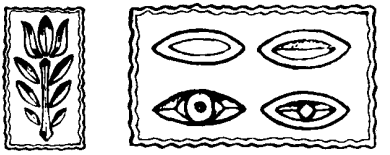

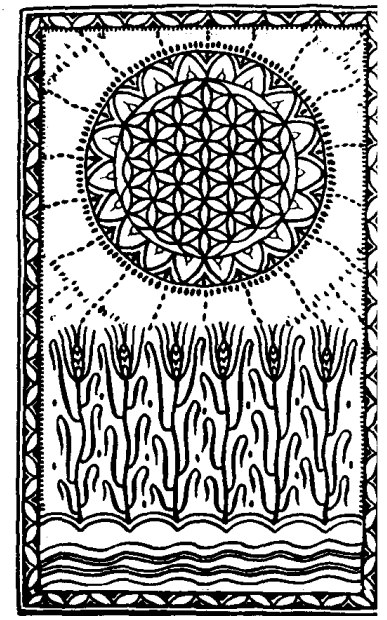

Az eddig ismertetett adatok alapján, valamint néprajzunk és ősműveltségünk még ezután ismertetendő adatai nyomán is, de saját összeállításom szerint őskorunkból ilyen ábrázolatokat is re konstruál ok:

A Napból az erőnykiáradás nem egyenletes, hanem *szabályos* időközönként *erősebb-gyöngébb, erősebb-gyöngébb.*

E két rajz közül az elsőt szemere, a másodikat magyar Indítékok szerint állítottam össze. Az első a napkorongot kitöltő szemalakok hatos beosztásba stilizálva, a Nap fényfelülete (fotoszférája) már említett, a valóságban rendszertelenül nyüzsgő, hemzsegő szemcséit jelképezik. Ezek természetesen sokkal kisebbek kellene legyenek, akkorák, mint a napkorongból a hullámvonalú sugarakban szóródó szemek, csakhogy ily kis rajzon ezt a hatos virágalakba stilizálva nem lehetett volna rajzolni, aminthogy e rajzok távolról sem tökéletesek, és inkább csak némi útmutatásul szolgálhatnak. A sugarakat ott azért rajzoltam hullámvonalúakra, mert a hullámvonal, amint alább látandjuk, a szemerék szimbolikájában szerepelt, és ilyen napsugárzást régi ábrázolatokon, sőt már a szumereknél is láthattunk. Ez megokol ható pedig azzal, hogy a mai tudomány szerint is az erők hullámokban terjednek és hatnak. Tökéletlenek pedig e rajzok már csak azért is, mert színtelenek. Színesen hatásuk sokkal teljesebb volna. Az alap mindkettőn sötétkék kellene legyen. A szemerén a napkorong alapja piros kell legyen, a rajta lévők aranyozottak legyenek, valamint a sugarakban szóródó szemek, a búzanövények és az ezek kalászaiból hulló szemek szintén. A föld színe fekete vagy sötétbarna, amilyen a televényföld, de szürkével vagy ezüsttel körvonalazva, mivel a televényföld is, ahol teljesen száraz, szürke színű. Lent a víz váltakozóan világosabb kék és ezüstös hullámvonalakkal lenne ábrázolva, illetve stilizálva. A magyar indítékú rajzon ellenben a napkorong alapja lehet szintén piros, a rajtalévő és a sugarak pontjai aranyosak, vagy pedig a napkorong alapja arany, és minden rajtalévő, valamint

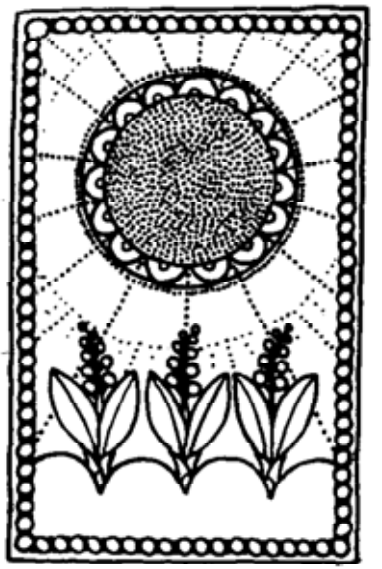

a szóródó pontok azaz életmagok pedig fehérek avagy ezüstösek. A gyöngyvirágok töve barna lenne, amilyen a természetben is, a levelek zöldek, a virágok fehérek, vagy ha a bogyókat kívánnók ábrázolni, akkor ezek pirosak lennének, míg a föld itt is fekete vagy sötétbarna, esetleg szintén ezüsttel avagy szürkével körvonalazva.

Föntebb szó volt mára magyar virágpártáról, amihez itt még a következőket kell hozzátennünk: Némely vidéken, szerintem valószínűleg szemere törzsektől származott hagyományból szokás volt, hogy a leányok, amikor eladó korukba értek, de eljegyezve még nem voltak, pártájukat valamint virágpártájukat is, felsőszélén búzakalászokkal ékesítették. Ez például a szerémségi magyar, ma részben már elhorvátosított falvakban mai napig is, bár ma már oda csökevényesítve, hogy a még jegyben nem járó leányok hajukba egy szál búzakalászt tűznek, még megvan. Igaz ugyan, hogy ezt is inkább már csak vasárnapi vagy ünnepi templomozáskor, vagy pedig táncmulatságon teszik.

Ilyen teljesen kalászos magyar virágpártát, mint e rajzon láthatunk fénykép fölvétel nyomán, például az „Új Idők” folyóirat 1929. évi egyik számában is, míg a fenti kis kép a zág-

rábi „Vjesník u srijedu” című horvát hetilap 1958. 1. 15-i számából kivágva.*

Az pedig ismeretes, hogy a Szerémség, amely ma Horvátország része, csak Deák Ferenc engedékenysége folytán került három magyar vármegyével Horvátországhoz, éspedig azon címen, mivel lakossága 60 százalékig horvát és szerb. De tudjuk azt is, hogy viszont a török háborúk előtt a Szerémség lakossága még tiszta magyar volt, és hogy onnan a magyarság egyrészt a törökkeli harcok alatt pusztult el, egy része pedig elmenekült, helyére aztán török alattvaló szerbség települt be Szerbiából. A török hódoltság megszűntével pedig a még ottlévő magyarságot az osztrák uralom űzte el végképpen, a délibb Szerémségből, és ott az úgynevezett „Határőrvidéket” szerbekkel, az úgynevezett „granicsárokkal” telepítették be, mivel ezek törökgyűlöletében és harciasságában jobban bízott, mint a békés földművelő magyarságban, amelyről különben ís igen jól tudta, hogy az osztrák uralom neki a töröknél is gyűlöletesebb. így maradtak azután meg csak a Szerémség északibb részeiben az olyan magyar falvak, mint Korógy, ma Gorjan, Erdővég, ma Erdevik, Erdőd, ma Erdut, Újlak, ma Ilok. De megvan még ma ís Daruvár város magyar neve. Mi több, hiszen még Bosznia északibb, sík részei is régen, a török háborúk előtt magyar, az. az helyesebben szarmata-szemere lakosságúak voltak, ahonnan a magyarság még ma sincsen egészen kiirtva, mert 1930-ban egyszer Zoltán fiacskámmal itt Zelenikán a postára menve, mivel egymás között magyarul beszélgettünk, egy jugoszláv baka megszólított ma. gyarui: „Maguk magyarok?” Beszélgetés közben azután elmondta, hogy ő boszniai, faluját Vucsják-nak hívják, hogy az egész falu magyar, csak 3-4 szláv család van benne, s hogy ő csak itt

* Művemben korábban már közöltem ugyanilyen kalászos párta képét. Amikor föntieket írtam, figyelmem még elkerülte volt, hogy a görög és római csillagképek között a leányalakot képező Szűz csillagképe kezében nem virágot, hanem búzakalászt tart (Latin nevén a Virgo, a Spica). Kitűnik pedig ebből is, hogy a szűz leány és a kalász egymássali összefüggésbe hozása mily ősrégi. Csakhogy a görögök és rómaiak ez összefüggés értelméről már semmit sem tudtak. Lássad itt alább amit a Szemeröke (Hamupipőke) meséről és ennek magyarázataihoz írtam

Zelenikán a katonaságnál tanult meg úgy. ahogy szerbül. V. Klaic pedig „Povíest Bosne” (Zagreb, 1882) című horvát nyelvű könyvében a 20. oldalon megírja, hogy Bosznia északibb, síkbab részét régebben „Olfeld”-nek nevezték, és értelmezi is e szót a magyar *alföld* szóval. E részt, írja, ma szláv nyelven síkabb volta miatt „Dolnji kraji”-nak nevezik, ami szintén ‚alföldek’ jelentésű. Holott az ország délibb részeit, a nagy hegyek miatt ‚fölső részek”-nek nevezik, azaz „Gornji kraji”-nak. Tény, hogy a délszlávok a magyar *a* és *ö* hangot mindig *o*-nak és *e*-nek hallják és ejtik. Akkoriban, 1882-ben ilyesmit még horvát irók is megírtak, ma föltétlen elhallgatnák. Amint hogy például a „Zbornik” horvát néprajzi folyóirat (Zagreb, 1934. évfolyam, II. füzet, 170-176. oldal) leírja és bőven foglalkozik a dalmáciai horvátok számrovásával, elmondja, hogy ezt *rovas* és *rabos* néven nevezik, de egyetlen szóval sem említi a magyar szám- és betűrovást, sem hogy a magyar *rovás* műveltségi szó a magyar róni természeti ősszóból származik, és hogy tehát a dalmáciai számrovás is magyar eredetű. Ugyanígy például: Josip Horvat: „Kultura hrvata kroz 1000 godina” (Horvátok műveltsége 1000 éven át, Zagreb 1939) című művében a horvát műveltség kezdeteit Gudía szumer királlyal is kapcsolatba hozza, de elhallgatja, hogy a szumerek sem szlávok, sem árják nem voltak, és hogy a szumer nyelv a törökhöz és magyarhoz áll legközelebb. A 67. oldalon ő is említi a horvát számrovást és ennek *rovas* nevét, de ennek magyar származását elhallgatja. A 385. oldalon említi a régi horvátok *szaboi* és *gomb* szavát, de elhallgatja, hogy előbbi a magyar szabni = vágni és szabó szóból, utóbbi pedig a magyar *gomb, gömb, gömbölyű, gombolyag* stb. szócsoportból származik. Idéz pontosan régi horvát szövegeket, de elhallgatja, meg nem állapítja, hogy azok még magyar helyesírásúak, például *szabol* stb. Említi. hogy 1848-ban ‚volt forradalom’, de elhallgatja, hogy ez magyar forradalom és magyar szabadságharc volt az osztrák császári elnyomás ellen, valamint elhallgatja, hogy ekkor a horvátok az *osztrákok* mellett harcoltak, de a magyarok által megveretve bánjuk, azaz fővezérük Jelasić Bécsbe menekült. Könyve 118. oldalán közli Zrínyi Péter képét (216. szám) és hozzáteszi, hogy a kép Zrinyi Péterrel egy-

korú. A kép alatt azonban e latin fölirat áll: „Petrus comes Serini”. A ma Zriny-nek nevezett, magánhangzó kihagyásosan elszlávosított boszniai helység igazi neve tehát Szerény volt, ami tiszta szarmata-szemere név, de amely hangozhatott Szeriny-nek is, mivel a magyarság is több helyen az *é* hangot *í*-nek ejti. Teljesen megokolatlan tehát, hogy mi is az elszlávosított, magánhangzó kihagyásos Zrínyi alakot használjuk. Ámde ugyanilyen megokolatlan az is, hogy a horvátok ma a Zrínyiek nevét Zrinskinek írják, és őket horvátoknak állítják, csak azért, mert Bosznia azon vidékét, ahonnan származnak, ma horvátul beszélő nép lakja. Ez ugyanolyan dolog, mintha azt állítanók, hogy a szumerek arabok voltak. azért mert Mezopotámiában ma arabul beszélnek, avagy ha azt állítanók, hogy Atahualpa inka király spanyol volt, mert egykori fővárosában ma spanyolul beszélnek.

Hercegnoviban (Régi nevén: Castelnuovo di Cattaro, Dél-Dalmácia) a nyilvános könyvtár „Gjonovic” részében van egy Thenier nevű szerzőtől származó, Zágrábban 1876. évben nyomatott „Vetera monumenta slavorum meridionalum” című könyv, amely egészen a délszlávokra vonatkozó okmányok másolata szövegeiből áll. A nagy könyv második részében több, Zrinyi Miklósról szóló okmány szövege is megvan: Sehol egyetlen helyen sem találtam benne a „Zrinski” vagy „Zrinjski” elhorvátosított nevet. Ellenben egy 1566-ból származó latin okmányban áll: Zrini Nikolaus. Továbbá a 169. oldalon egy 1663-ból származó okmányban „conte Zerini” áll. A 174. oldalon, „comitis Nicolai Serinii”. Ugyanígy a 175. oldalon. A 202. oldalon Zrínyi Péterről lévén szó: „Petrum Zrini”. Előfordul, nyílván tévesen írva, még Zdrini is, csak Zrinski nem sehol, amiből kitűnik tehát, hogy ez csak egészen *új* névelferdítés, valamint az is, hogy még a „Zrínyi” is csak elszlávosított kiejtés, illetve hogy a család származási helye igazi neve is *Szerény* avagy *Ze*rény volt, ami szerint tehát a család igazi neve is Szerényi avagy Zerényi, Zerinyi kellett hogy legyen.

Meg kell itt még említenem a boszniai „bogumil sírköveket” is. Ezek óriási, négyszögletes, szinte megalítikus kőtömbök. Éppen nagyságuk miatt már többen kétségbe vonták,

hogy ezek a bogumiloktól származóak volnának, eltekintve attól, hogy hiszen a bogumilnek nevezett felekezet, amely egy félig pogány, félig keresztény vallásvegyülék volt, nem is boszniai, hanem bolgárországi volt, ha lehettek is némi származékai Boszniában is. A „bogumil sirok" bogumil eredetét a fönt említett Josip Horvat is tagadja, de természetesen őrizkedik annak megemlítésétől, hogy az ottani nép ezeket „ugarski grobovi", azaz tehát „magyar" vagy „ugor' síroknak nevezi. Szerintem ezen *ugarski* név alatt mindenesetre Bosznia ősrégi magyari fajú őslakosságát kell értenünk, amely nem csak a szlávok előtt, hanem már az illírek előtt is itt élt, akiktől ezen óriási megalitikus jellegű sírkövek származtak. Említett szerző azt írja, hogy minden egyes ilyen nagy monolit valóságos rejtély, mert olyan korból való, amilyen ottan sem közelben, sem távolban nincsen. Szerző kérdi: Ki tudja, honnan kerültek hát? Némelyek – írja – 30 tonna súlyúak, azaz tehát 30000 kilósak. Kérdi: Ki gondolta ki ezeket, hol faragták, hogyan hozták ide, ahol utak sem voltak, miképp száll itatták föl néha ezer méter magasságba is? Írja ugyan még azt is, hogy készültek ilyen sírkövek újabb időkben is, csakhogy ezek sokkal kisebbek, vagyis szerintem a régieknek és a régi szokásnak csak gyarló utánzatai. (Egyébként hallottam arról is, hogy a bányahelyeket is megtalálták, ahol eme *kisebb* kövek faragtattak volt). Tény, hogy némelyiken különböző faragványok, sőt keresztény föl-íratok is vannak, de világos, hogy ezek csak később vésettek rájuk, amikor e régi köveket már keresztény és szláv törzsfők, fejedelmek sírjaira csak fölhasználták. Sőt megjegyezhető, hogy a legtöbb és legnagyobb ilyen sírkövön vagy semmi dísz nincsen, vagy pedig igen sok változatban, csak ez, úgyhogy szerintem ez adja meg a megfejtést is, amely az, hogy e kövek valamely szeme re őstörzsünktől származtak. Igaz ugyan, hogy ugyane jel sokkal későbbi, már keresztény korabeli sírköveken is ott van, de ennek is magyarázata szerintem az, hogy az ősi szokást az uralkodóvá válott szláv elem is átvette, valamint a nyelvileg elszlávosított őslakosság is, még a kereszténységben is, sokáig megtartotta. A Cattarói Öbölben általam hallott népi hagyomány szerint az Igalo, Hercegnovi és Kamenari közötti tengerpart, valamint az e tengerpart mögötti hegyi szerb lakos-

ság mind Hercegovinából és Boszniából származott ide. És íme, itteni szerb templomok és kápolnák körül ma is látni még néhány igen régi sírkövet (azaz pontosabban: sírt borító kőlapot), amelyen semminemű dísz, sem kereszt sincsen, hanem csakis középen,

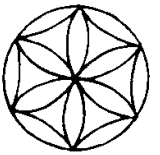

egyetlen, ezen körzővelí, hatosan beosztott rozetta. Viszont a Ragusa és Cattarói Öböl között fekvő, ma Kanavle, régen Canale nevű völgytől északra a hegyek között szintén vannak ilyen nagy sírkövek, amelyekről meg e népi mondást hallottam: *„Toje doniela Tarasoua žena uprćena”*. Magyarul: „Azt Tarasz nejeit hátán hozta”. Kétségtelen tehát, hogy ezen Tarasz valamely regebeli óriás vagy mythologiabeli istenség volt, aki neje tehát szintén iszonyú nagyságúnak és erejűnek képzeltetett. A mí szempontunkból azonban itt az az érdekes, hogy tehát *nőről* van szó, vagyis hogy a monda .valószínűleg nőelvi őstörzstől maradott.

Mindenesetre bizonyos annyi, hogy a fönti jel szemere őstörzseink egyik vallásos alapjelképe volt, és hogy Bosznia neve a rómaiak idejében még *Mösia* volt, amely név szemere szócsoportunkba illik.

Föltűnő dolog a következő: William Canden: „Britannies chorographícal description. Engiand, Scotland and Ireland.” (London, 1806.) című terjedelmes művében, a Stonehenge-ről írva megjegyzi, hogy a kőtömbök, amelyekből ez épült, nem csak óriásiak, hanem hogy sehol, sem a közelben sem a távolban olyan fajta kő ott nincsen Honnan kerültek tehát e kövek? A szerző szerint e rejtély megoldása az, hogy amaz ősnép, amely a Stonehenge-t építette, ismert valamely betonkészítési eljárást, és hogy tehát a kövek ott helyben öntettek, vagyis, hogy ezek: műkövek. Ugyanez tételezhető tehát föl a boszniai óriás sírkövekről is ismeretes, hogy homok, oltatlan mész (avagy cement) és tojásfehérje, asztalosenyv vagy vér vegyülékéből oly habarcs (malter) készíthető, amely miután megszáradott is, már igen kemény, de amely tizedévek, századévek alatt még folyton keményedik. Sok elbeszélés és monda is maradott arról, hogy régen várfalakat, hidakat tojással avagy állati, sőt emberi vérrel is oltott mészből kevert ha-

barccsal építettek, hogy rendkívüli erősségűek legyenek. Ragusában a várfal egy helyen való megbontásánál magam láttam, hogy a kövek kötőanyag a kagylós törésű volt, és keményebb, mint maguk a kövek. Ugyanezt láttam Ulcinjban (Régibb nevén Dulcigno), egy Jugoszlávia és Albánia határán lévő városban is, régi romokon, hogy a falak kövei az idő folytán már elporladtak, de a rendkívül kemény, cementszerű habarcs megmaradott, úgyhogy az ilyen fal, méhléphez hasonlóan, csupa lyuk volt. Olvastam azonban régebben valahol a nagy kőtömbök szállítását, illetve még egy elképzelést. Azt ugyanis, hogy régi népek ismerhettek egy eljárást, amelyet súlytalanításnak nevezhetnénk. Ez abból állott, hogy valamilyen eljárással az illető tárgy tömegi (molekuláris) vagy paránybeli (atomi) alkatában olyan elváltozást tudtak létrehozni, hogy a tárgyra a Föld vonzóereje alig hatott, ami által tehát az könynyen szállíthatóvá lett Mikor azután a tárgy helyén volt, az elváltozást megszüntették, mire a tárgy ismét régi súlyúvá lett. E föltevést az illető azzal okolta meg, hogy íme: holott az arany vagy az ólom lágy, mégis sokkal súlyosabb, mint a sokkal keményebb acél vagy alumínium; vagyis ez utóbbiakra a Föld vonzóereje sokkal kevésbé hat. De fölhozható e föltételezésre még más is: A holdkóros ember háztetőkön sétál és olyan csekély kiszögellésekbe kapaszkodva ís képes valahová fölmászni, ahová egyébként embernek fölmásznia lehetetlenvolna. Állítólag azonban ha a holdkórost ilyenkor valaki megszólítja, akkor az fölébred és Ieesík. A magyarázat az volna, hogy a holdkóros álma állapotában testére a Föld vonzóereje alig hat, míhelyt azonban fölébred, a rendes állapot helyreáll, mire le kell essen.

Visszatérve a búzakalászokra és azon már említett kapcsolatra, amely népünknél a kalász és az eladó leány között volt, fölhozom még az alábbiakat: Erdélyben például Zernest és Ó-Tohán, barcasági, egykor magyar, ma elolóhosodott községek még magyarok által épített kapuín föltűnt volt nekem, hogy az igen régi kapufélfákon lent, úgy ahogy an azt az alábbi kapuábrázolaton látjuk, gabonanövények voltak ábrázolva, éspedig föltűnt még az is, hogy néha szakálas, néha szakáltalan kalászokkal. Ismeretes pedig, hogy van szakáltalan

búzafaj is. A gabonanövények és a kalászok mindig többékevésbé stilizáltan voltak ábrázolva, sőt néha annyira ís, hogy az eredet már nem is volt fölismerhető. Némelyütt ugyanazon díszen úgy szakálas mí nt szakáltalan kalászok is voltak ábrázolva, vegyesen. Hogy a különbségnek volt-e valamikor jelképes értelme Is, nem tudom Sajnos kérdezősködni e felöl elmulasztottam, mível akkori fiatal koromban a néprajzi tudomány módszereiben még nem voltam eléggé kiképezve, és a díszeket is inkább még csak művészeti szempontból értékeltem volt. Mégis 1908-ban a hadgyakorlatokon, amikor egy Petek nevű faluban voltunk beszállásolva, miután föltűnt volt nekem, hogy számos kapun ugyanolyan kalászos dísz volt mint Zernesten, megkérdeztem, hogy miért vésnek a kapukra éppen kalászokat, miért nem inkább valamilyen virágokat? Mire azon választ kaptam, hogy szokás oda annyi kalászt róni, ahány eladó leány van a házban. Ha meg egy férjhez meg, meghal, avagy ha egy kislány fölnő és eladósorba kerül, akkor az egészet lefaragják, és újra annyi szál búzát rónak oda, ahány a lánya házban Ezt pedig könnyű megtenni, mert az nincsen mélyen a fába róva, a kapuláb pedig lent úgyis vastagabbra hagyva, hogy szilárdabban álljon a kapu.

De föltűnhetett nekünk a *Zernest,* a *Szerém,* valamint a ma *Zrinj,* régen *Zerény* neveknek a szemszócsoporti *r*-hangbetoldásos alakja, amiből az is következtethető, hogy úgy a Barcaság termékeny síkságán, mint a gabonatermeléséről híres Szerémségben, valamint Bosznia „Alföldén” is laktak szemere vagy szarmata törzsek, avagy hogy e helyeken legalábbis

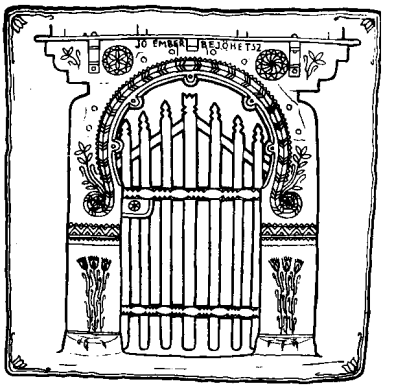

élt a gabonatermelés miatt Szemere – vagy ahogy még nevezhették Zermenyö, vagy Zermanya gabonaistennő tisztelete. Megjegyezhető. hogy a rómaiak gabonaistennője is *a Ceres* (Ceresz) nevet viselte, amely név a föntiekre némileg hasonlít. Megemlítem itt a szláv *zerno, zrno* = szem szót, de csak mag értelemmel, a látószervre nem vonatkoztathatólag. E szláv szó sem más, mint a *szen* szavunk *r* betoldásos alakja. Ami pedig a Petek nevű erdélyi tíszta magyar lakosságú falvat illetí, ez ugyan hegyek között állott, ahol kevés gabona termelhető (ha jól emlékszem Udvarhely megyében volt), de ki tudja, mely háborús időkben menekült volt ide valamely szemere törzs egy töredéke

Mint minden földművelő népnél, úgy a szemeréknél is természetesen nagy szerepet játszott a víz is, a szemeréknél pedig annál is inkább, hogy ők nőelviek voltak, a víz pedig őseinknél nőiségként volt fölfogva. A víz jellemző mozgása a folyás és a hullámzás A folyást kifejező szó a szemeréknél az *s* vagy *sz* hang volt, éspedig külqnösen az i magánhangzóval egyesítve Sió a neve nálunk ma is a Balaton lefolyását képező folyócskának, amely név értelme nem is más, mint *folyó.* Olaszul scia (sía, hosszú í-vel) a neve a vízen egy ideig látszó azon csíknak, amely a haladó hajó után marad. Világos, hogy ezen *si* szavunkkal függenek össze *siklik,* sima és *siet* szavaink, valamint az olasz *scivola* (sivola) = siklik szó is Hogy a hótalpak *sí* neve is ősnyelvünkből, illetve egy *sí* = csúszik szóból származik, már csak azért is bizonyos, mert hiszen ismeretes, hogy magát a sít is más népek a mi la pp és finn rokonnépeinktől vették át. Egyébként is finnül *suju* = halad és folyik, amely szónak valamely északi rokonnépünk nyelvében bizonyára van *silu* kiejtése is. Ezen *si* folyást, csúszást jelentő szótövünknek megfordított kiejtése *is* vagy *isz*, és íme *iszkol* Is nyelvünkben sietést jelent, viszont tájszólásokban ma is *iszánkol* = csúszkál, úgy sejthető, miszerint *szán, szánkó* szavaink hangozhattak *iszán,* iszánká-nak is. Viszont kétségtelen, hogy" folyást és a vizet megnevező egykori *isz* szótőből kellett származzon *iszik* igénk is, amelynek *inni* alakja is csak kiejtésbeli kopás által alakult *iszni*-ből. Különösen föltűnő tehát az oly sok *isz* kezdetű folyónév:

Iser folyó Csehországban
Isere a Rhone mellékfolyója
Isar a Duna mellékfolyója
Isle folyó Franciaországban
Iszli folyó Marokkóban
Isel folyó Poroszországban
Yssel több folyó, patak, csatorna Németalföldön
Ischl a Szt Wolfgang tó lefolyása Ausztriában
Isel folyó Tirolban
Isz a Káma mellékfolyója Oroszországban
Iza a Tisza mellékfolyója
Iszma folyó a zürjének földjén Oroszországban
Iszmenosz folyó Görögországban
izim más néven Izel. Az Irtisz mel lékfolyója Ázsiában
Iszker a Duna mellékfolyója Bolgár országban
Isonzo folyó Olaszországban
Isz/er vagy Istrosz, a Duna régi nevei
Isenbach folyó Ausztriában
Isena a mai Eis régi neve Ausztriában.

A nyelvészek és néprajztudósok előtt ismeretes a folyónevek nagy, állandósága; ez is annak egyik bizonyítéka tehát, hogy Eurázsia és Észak-Afrika legrégibb lakói ősnépeink voltak.

Hogy az *i* hang a hidegség kifejezője, s hogy a víz természeténél fogva a leghidegebb anyag, már említettem.

A folyással, haladással természetszerűleg függ össze a hosszúság, ez utóbbinak pedig mintegy megtestesülése a szál, a fonál és a vonal; értve utóbbit nem tisztán mértani értelemben. És íme, itt is van *zsinór* vagy *sinor* szavunk, amelyet tehát a német Schnur(snúr) szóból tévesen származtatnak, mivel a dolog itt is megfordítva történt (lássad amit erről a korábbi oldalakon ittam) mint igen sok más esetben is, illetve a szavak, ha nem is újabban, hanem többnyire még az árja nyelvek megalakulásakor kerültek azokba.

A víz másik jellegzetes mozgása a hullámzás, és a víz hullámvonalakkali ábrázolását, azaz jelképezését mindenfelé, a legkülönbözőbb népeknél meg is találjuk. Említettem már föntebb a gabonaföldek szélbeni hullámzását, amely hullámzásnál az egyes gabonanövények helyben maradnak ugyan, de ide-oda ingásuk miatt a gabonaföldön hullámokat látunk tovafutní. Tökéletesen ugyanilyen a' viz hullámzása is, amelynél a víz maga helyben marad, de fölületén a hullámok tovafutnak. Tudjuk, hogy a hang-, fény- és villanyosság-hullámzás ís ugyanilyen, csakhogy míg a fönti csak kétdimensios, emez háromdimensios hullámzás. Tény, hogy minden hullámzás mozgás, azaz tehát erőny, de amely erőny csak az anyag által nyilvánulhat meg. Igen ritka anyagban a mozgás gyönge, a fény csak derengés, a hang csak gyönge nesz, tökéletes légűrben lévő harangot pedig hiába vernénk, mert ahol nincsen ami hullámozhatna, ott hullám sem lehet, vagyis: az erőny csak anyag által nyilvánulhat meg.

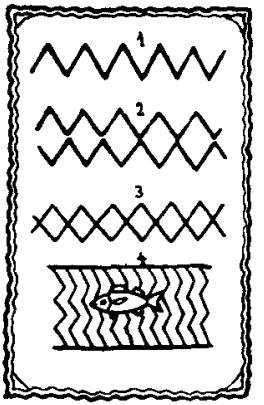

A kún díszítményeken az egyetlen zegzug vonal (a rajzon 1.) ékeket képez. Az egység hímség, az ék is hímség, valamint a haladást jelképező vonal is hímség, mivel a haladás mozgás, tehát erőny (energia) és az erőny is hímség. A vonalnak mértani szempontból teste nincsen, mivel csak haladást jelképezhető hossza van (szélessége nincsen), ami szerint is a vonal a test nélküli erőnyt is jelképezheti. Két vonal, valamint két zegzug-vonal *is* azonban, ha akár párhuzamos, akár ellentétes, akkor már nőiségként fogható föl, azért is, mert a párosság sokaság: nőiség, valamint azért is, mert közöttük *köz,* azaz szélesség is van, habár csak kétdimensios is; azt pedig szintén említettem már, hogy őseink fölfogása szerint a lap is nőiség. Ha pedig a két zegzug-vonal ellentétes (a rajzon 2), akkor íme, közeik rombuszokat képeznek, azt pedig szintén láttuk már, hogy a kún szimbolikában úgy a rombusz mint a hatszög női-

ségi jelkép volt. Annál inkább nőiségi jelkép a rombusz, ha azt háromdimensiosnak képzeljük, mert akkor már *teste,* anyaga is van, az anyag pedig szintén nőiség. Másrészt, ha zegzug-vonalak keresztezik is egymást (mint a rajzon a 3.), akkor is rombuszokat képeznek. Az itt most elmondottak fejtik meg azt is, hogy az egyiptomiak miért ábrázolták a vizet számos párhuzamos zegzug-vonallal (a rajzon 4.), *vagyis* azért, mert ez náluk valamely ősi kún törzstől maradott hagyomány volt, ugyanúgy mint a piramisok is. A vizen párhuzamos zegzug-vonalakat pedig a tükröződés képezhet, éspedig ugyanúgy függőlegesen, mint az egyiptomi ábrázolatokon. (Lássad munkám korábbi részét.)

Kún vonalritmus szerint

Tökéletesen a föntiek mását találjuk meg, de hullámvonalakkal, azaz tehát szemere fölfogás szerint kifejezve az alábbiakban:

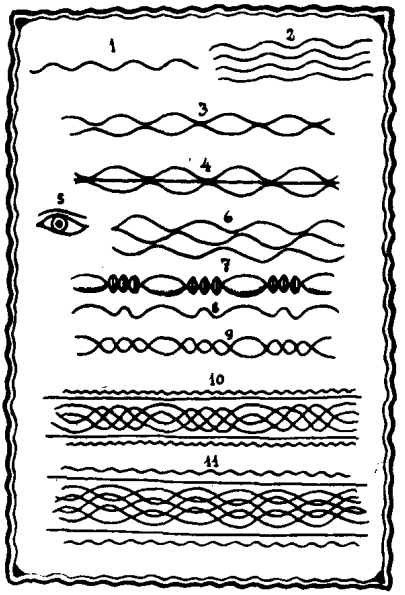

Egyetlen hullámvonal itt is csak test nélküli hosszúság, azaz erőny-jelkép (lássad az alább következő rajzon 1. számmal jelölve). Több párhuzamos hullámvonal már nőiség, és ez a vizet is jelképezheti. A számosság nőiség, valamint nőiség a víz is (a rajzon 2.), sőt ha két hullámvonalat nem párhuzamosan, hanem egymással szembe helyezünk (e rajzon 3), akkor is nőiségi jelképet kapunk: a *szem* alakot, vagyis szemere őstör-

zsünk alapjelképét. Ami azonban igen érdekes, az hogy a hullámok egymás ellentétét képezvén: egymást kiegyenlítik. Ezt interferenciának nevezik. Itt a hullámozó mozgás *megvan,* de láthatatlanná válik, illet*ve* a sima vízfelület áll helyébe, a hanghullámoknál a csönd, a fényhullámoknál sötétség áll be. A hullámozó mozgás, a fény csak akkor válik ismét láthatóvá, a hang hallhatóvá, ha eltolódás történik (a rajzon 5), és akkor teljes erejűvé, ha a hullámok párhuzamosak (a rajzon 2). A legmeglepőbb azonban az, hogy az ellentétes hullámok által képezett szemalakoknak azonban szem bogara (pupillája) nem lévén: azok *vakok,* vagyis ezáltal a sötétséget jelképezik is, sőt ha a vízfelület helyreálló simaságát, *vízszintességét* egyenes vonallal meg *is* jelöljük (a rajzon 4), akkor lezárt, vagyis *szunnyadó,* azaz alvó szemek ábrázolatait kapjuk, a szunynyadó szem pedig a meglévő de szunnyadó *vagy még* szunnyadó életet is jelképezi. Viszont őseink fölfogása szerint helyesen szembogaras, azaz nyitva lévő, vagyis ébren lévő szemeket csakis az eltolódott hullámvonalak általi szem alakokba való rajzolnunk. Ami által az olyan minták keletkeznek, amilyeneket e kis rajz mutat. A fönti vak vagy szunnyadó szemek tehát nem élet jelenséget, hanem csak megnyilvánulatian életet jelentenek. Egyébként szem-alakokat képeznek a hullámvonalak akkor is, ha egymást pontosan keresztezik is (lássad a fönti rajzon a 10 és 11. számot is) így:

Az emberi szem a valóságban a kissé eltolódott hullám vonalak által képzett alakú, amit szándékosan túlozva a fönti rajzon 5. mutat. A hullámeltolódást pedig 6 tünteti föl. A görögrómai építészetben is ismeretes azon füzérdísz, amelyet fönt a 7. számmal jelöltem. Ez rendesen egy-egy nagyobb vízszintesen fekvő és három-három függőlegesen álló szemalakból, mintegy zsinórra felfűzött sorból képezve. Neve sima (szíma). És íme a finn nyelvben *süma* (szima) = zsinór, zsineg.

A fönti rajzon 8. alatt olyan hullámvonalat látunk, amelyen egy hosszú hullám egy rövid hullámmal váltakozik. Ha két ugyanilyen hullámvonalat állitunk egymással szembe úgy, hogy ezek egymást keresztezzék, akkor azt kapjuk, amit a 9-es szám mutat, ami a fönti füzérrel tökéletesen egyezik. Ilyen szegélydíszitmény pedig számtalan változatban a magyar népművészetben igen gyakori, és különösen általános a szűrök szegélylevarrásában (a rajzon 10 és 11).

Észrevehettük már eddig, hogy a szemerék életében nagyobb szerepet játszó gabonanövényeknek úgyszólván nincsen testszerűsége, hogy nincsen, avagy alig van testesebb tömörsége, hogy azok főképp szálakból, azaz vonalakból állanak. Holott például a gömb határozottan egy tömör test, viszont még a szemalak maga is, habár test, de hosszúkás volta miatt még ez is hajlik a vonalszerűség felé. A vékony és hajlékony *szál* őseinknél pedig szintén nőiségi jelkép volt; azt pedig az eddigi, valamint az alábbi rajzokon is észrevehetjük, hogy a gabona növények csupa szálból állanak. A csupa szál és csupa szem alak volt a szemerék díszítményeinek legfőbb jellegzetessége is. Annál inkább nőiség ként volt a szál fölfogva, ha számosságban volt, vagyis ha köteget is képezett

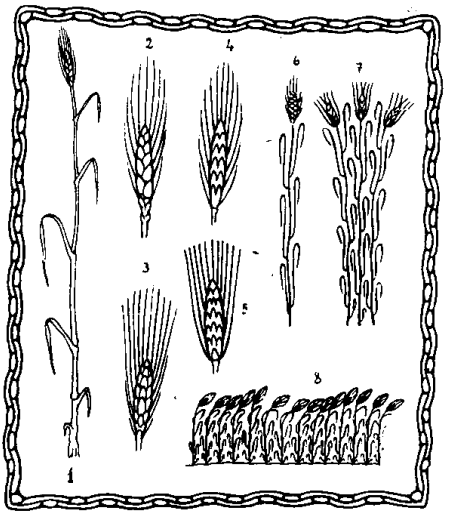

A köteg már őseinknél is az összetartó számosság, azaz tehát a köztársasági eszme jelképe volt. Tény, hogy bár az egyes szál gyönge, de a számos szálból képezett rúd vagy oszlopszerű alakulat mindig sokkal erősebb az egyébként ugyanazon anyagból való és ugyanolyan vastagságú, de egy-

öntetű rúd- vagy oszlopnál. Láttuk, hogy a gabonafélék, főképp a búza a szemerék egyik szent növénye, de egyúttal legfőbb tápnövénye is volt. Es íme, minden egyes búza, árpa vagy rozsnövény valóban egy-egy vékony, hajlékony szál (fönti rajzon 1), ezen kívül pedig minden búzamező is a növények, azaz szálak megszámlálhatatlan sokaságából áll, (*Mező* tiszta szemere szócsoport-beli szó), amit fönti rajzon 8. szám alatt kíséri ettem meg stilizáltan ábrázolni. Ha egy búzaszálat jobban szemügyre veszünk, akkor nem csak azt látjuk, hogy kalászában számos szem van (a számosság: nőiség), és nem csak azt, hogy szára valóban hosszú, vékony szál *(szál* és *szár* szavunk azonos, mert hangtanilag *I* és *r* majdnem azonos; a magas, de nem vastag sziklát kőszálnak nevezzük, kőszál minden obeliszk is; *szál* szavunkból származik a német *Siiule* [szójle, szájlej = oszlop szó is, hanem észrevesszük még azt is, hogyeszár minden izületében kissé el is hajlik, vagyis hogy kissé hullámvonalú is (a rajzon 1) Es ime, holott a művészek, ha gabonaszálat stilizálnak, azt mindig egyenesre rajzolják, ellenben a magyar nép a gabonanövényt jobban megfigyelte és azt, amint föntebb láttuk, a kapukon mindig, sőt gyakran nagyon túlozva is, hullámvonalú szárral ábrázolta Hozzátehetem, hogy e megfigyelése valószínűleg nem újabb keletű, vagyis a gabonanövények ilyen ábrázolása is ősi hagyományon alapszik. De amint azt rajzaimon is látjuk -a gabonanövényeknek levelei is hosszú, hajlongó szálak. Úgyszintén vékony szálakból áll a kalász szakála is, mert a kalász minden egyes szemből egy-egy szál indul ki, s e szálak képezik a kalász szakálát. A gabonanövények szemere fölfogás szerinti és helyes stilizálását tehát úgy kell csinálnunk, ahogyan azt a fönti rajz mutatja. Ezen a 2 és 3. szám kalászokat ábrázol, még majdnem semmit sem stilizálva, a 4. és 5. kalászokat már stilizáltan, a 6. és 7. pedig egész növényeket, szintén stilizáltan. Van azonban népművészetünkben a kalásznak még egészen másféle, de gyönyörű stilizálása is, amely néha azonban, hogy kalászt ábrázol, már alig is fölismerhető, úgyhogy azt részben ma már maga a nép is tulipánnak, liliomnak nevezi, és kalász voltát feledte, viszont a népművészetünket tanulmányozó tudósok és

művészek is tulipánnak, liliomnak avagy pávatollnak is képzelték

Az igy stilizált kalász alakokról azonban másutt kellend még szólanom. A datolyapálma ma Magyarországon nem él meg, ősidőkben azonban, amikor itt még meleg éghajlat volt, bizonyára élt és tápnövény is volt Mezopotámiában ma is nagy mennyiségben terem, fontos tápnövény, és ugyanaz volt a szumerek idejében is, mivel ábrázolatait úgy a szumereknél mint később az asszíroknál is látjuk Arab neve ma is *terner, temr,* amely szó vlágos, hogy nem más, mint a *szemere* szavunk, de az *sz* hangnak ismert könnyű *t* hanggá változásával- ami nem zárja ki, hogy ősidőkben szemere törzsünk a datolyapálmát *szemer* vagy *szemere* néven is nevezhette.
És íme a datolya gyümölcse hosszúkás, szem alakú, amikor

megérik ugyanolyan sárga színű, mint az érett búzaszem (a szemerék szent féme az arany volt, színeik a sárga és a kék) és csak aszalva válik barnává. Nagy fürtökben terem, azaz tehát nagy sokaságokban, mintegy nagy kalászokban; minden egyes

magva búzaszem alakú, csak jóval nagyobb és még hosszúkásabb (a fenti rajzon 4). Magának a fának törzse igen vékony és magas, és mivel oldalágai nincsenek, tehát *vonalszerű.* A törzsnek azonban faanyaga nincsen, mivel az csupa vékony, de erős szálból áll, amelyek közeit taplószerű anyag tölti ki. Levele nincsenek, mert hiszen az, amit mi „pálmalevél”-nek nevezünk, inkább tollhoz hasonlít. A datolya fáját is „pálma” néven hibásan nevezzük, mert e név helyesen csak azon pálmaféléket illeti meg, amelyeknek legyező alakú levelei, azaz tehát valóban „pálmái” vannak, amelyek lapokat képeznek. Ellenben a datolyafa „tollai” azaz tollszerű ágai azon zöld részeí, amelyek valóban levelek szerepét töltik be, olyan hosszúképződmények, amelyek igen hosszú szemalakok is (a rajzon 3.), de mivel széleik erősen fölemelkedőek, ezért minden ilyen levél tulajdonképpen egy igen hosszúra elnyújtott csészécske, azaz *szilke* vagy *szélke,* ahogy an népünk a hosszúkás, ilyen alakú csészéket nevezi, de nevezi csanak-nak is, ami szemere szó, s amelyek a datolyafára eső esővizet valóban annak töve felé folyatják is.

Ezen kívül :minden egyes toll szára a tövénél olyan metszetű, mint a fönti rajzon 2, vagyis szem alakú, úgyhogy azon fák törzse, amelyekről a régi elszáradott leveleket levágják, felületén azon szép mintázatot mutatja, amelyet fönti rajzomon az 1. szám tüntet föl, amely mintázat tehát csupa szemalakból, illetve hullámvonalból áll Vagyis a datolyafa minden részében szeme re őstörzsünk szimbolikájába illő, s egészen sehol sem képez nagyobb tömörséget, illetve csupa vonalból és szemalakból áll. Úgyhogy mindezekből én még azt is következtetem, hogy szemere törzsünknek ősidőkben és eredetileg legfőbb és legrégibb tápnövénye a datolyafa volt, ami mellett szólhat máig fönnmaradott *temer* neve, de még inkább az is, hogy a gyümölccsel való táplálkozás sokkal egyszerűbb, könnyebb, kézenfekvőbb valami, mint a gabonafélékkel való; amiért is az ember legközelebbi rokonai, az emberszabású majmok fő tápláléka is a gyümölcs.

Volt azonban a szemeréknek még egy vallásos tiszteletben részesülő fája: a som, amely név is, ime, szemere szócsoportbeli. E fa gyümölcse is hosszúkás, azaz tehát *szem-* vagy som-alakú. Csakhogy mivel e gyümölcsnek egy, bár szintén hosszúkás magva van, amelynek azonban nincsen olyan bevágása, amilyen van a búzaszemnek és a datolya magvának, és igy sem a lehunyt szemre, sem a női szeméremrészre nem hasonlít, ennélfogva e növény hímségnek tekinthető. Gyümölcse nem terem sem fürtökben, sem kalászokban, hanem egyenként Meglepő mindenesetre még azon egyezés is, hogy a som gyümölcse is piros, mint a meggyé, s ugyanolyan kellemes savanykás ízű is. De a som hímsége mellett szól még más is: az, hogy virága ötszirmú, mint a meggyé (páratlan, tehát hímségi), valamint az is, hogy faanyaga rendkívül kemény; márpedig őseinknél a keménység hímségként, a lágyság nőiségként volt fölfogva. A som virága azonban sárga. A szemerék egyik szent színe volt a sárga, azért is, mert szent féműk az arany volt, de azért is, mert a gabonaféléknek úgy növénye mint magva amikor megérik, a költők által annyiszor meg énekelt aranyszínűvé lesz. Ugyancsak sárga pedig a datolya virága és megérett gyümölcse is. A szemerék másik nemzeti szine a kék, vagyis a víz színe volt.

Mindabból pedig, amit a somról itt elmondottam, azt is kell következtetnünk, hogy miként a magyaroknál a Napisten szent fája a meggy volt, ugyanúgy kellett hogy a szemeréknél ez a somfa legyen. Népünknél ma is közmondásos a „somfabot" vagy „somfavessző", a megverés, megbotozás, büntetés eszközeként. Eszerint azután azt is lehet következtetnünk, hogy miként a magyaroknál az ősi, harci fegyverül is szolgáló bunkósbot meggy- vagy makkfából készült, ugyanúgy készült ez a szemeréknél a szintén rendkívül kemény somfából. Már „Magyar" fejezetemben leírtam, hogy a meggyfa botot naponta zsírral vagy olajjal kenték be, ami után mindig a napra tették ki, s hogy ezáltal tették azt oly keménnyé és törhetetlen szívóssá. Bizonyos tehát, hogy ugyanígy jártak el a szemerék is a szintén fegyverül is használt somfa bottal, valamint talán ősidőkben a datolyapálma amúgy is igen szívós „tollai" szárával is. De ezek szerint bizonyossá válik még az is, hogy a som-

fából való bunkósbot ugyanúgy a Napisten jelképe ís lett, mint ahogy az volt a magyaroknál a meggyfa-bunkó, valamint a Megyer is, avagy miként a bunkósbot volt Herkules Napisten jelképe is. Említettem, hogy a meggyfa bot tulajdonképpeni ősmagyar neve *megyer, makar, makka* alakú Iehetett, és hogy viszont az olaszban e szónak *mazza* (olvassad: macca) neve is fönnmaradott, bunkó, bunkósbot értelemmel, ami tehát sziszegőhangos kiejtése, azaz szeme re kiejtése, a *makka* szónak, amely sziszegőhangos szóból ~ olasz *amazzare* (amaccáre) = agyonütni, megölni szó is származik, amely utóbbinak etimológiája tulajdonképpen „lebunkózni", mivel olaszul *mazza* = bunkósbot.

Tudvalévő, hogy az itáliai *szamniták* Herkulest nem így, hanem Szam-nak nevezték. Valamint ismeretes az ís, hogy a szumer-asszír Napisten is a *Samas, Szemes, Szan, Szanszi* nevet viselte, amely istenséggel azonos volt a kis-ázsiai *Szandon* Napisten is, úgyhogy részünkről nem kételkedhetünk abban, hogy a német *Sonne* (szonne vagy zonne) = Nap szó ís tehát szemere eredetű. Fáy Elek is említi, hogy Creuzer Friedrich dr. („Symbolik und Mythologie der alten Volker." Leipzig u. Darmstadt, 1821. II. köt. 210. oldal) is állítja, miszerint például a föníciaiaknál is a *Szem* nevű Herkules az aratás hőségét adó Napistenként tiszteltetett, ami tehát a legközvetlenebbül utal a mi *szem* gabonát jelentő szavunkra. Ugyancsak Fáy Elek említi, hogy viszont Movers F.: „Die Phönizier" című művében (1. köt. 174. old.) természetesen anélkül, hogy magyarul tudott volna, avagy hogy magyar mythologiáról sejtelme is lehetett volna, kimutatja, miszerint a föníciaiak *Bál-Szemesz* vagy *Bél.Szemesz* Napistene ezen neve: *oculus-Beli* = *Bél-szeme* értelmű volt (föníciai nyelven bél, bár = úr). Szerintem tehát Movers, magyarul nem tudván, csak annyiban tévedett, hogy a név nem Bál, vagy Bél-szeme, hanem *Bél-szemes* azaz *Szemes-Bél* volt, amely név szerintemi magyarázatát, értelmét a napkorongnak népünknél máig fönnmaradott csupa szemalakkal kitöltött ábrázolata adja meg, amely ábrázolat szerint a Nap tehát valóban „szemes", azaz szemek sokaságával bir, és amely életszemeket, életmagokat sugaraiban szórja a Földre, miként a szem-vető férfi a búzaszemeket a szántóföldre. Lát-

tuk pedig azt is, hogy az említett napkorong ábrázolat a valóságnak meg is felel, azért mert a Nap felülete a valóságban is hasonlóképpen szemcsés. Valamint láttuk azt is, hogy például a régi szlávok őseink két különböző jelképezésmódját egymással összezavarták, azaz hogy az őseink által jelképesen a Napban nyüzsögni képzelt lélekméheket vagy életméheket a más jelképezésünk szerinti életszemekkel vagy életmagokkal összezavarva, a végén azon szánalmasan ízléstelen elképzelésre jutottak, hogy a Napisten arcát legyekkel födöttnek tartották!

Tudjuk a Bibliából, hogy a zsidók nemzeti hőse Sámson vagy Simson néven neveztetett, „aki ereje a hajában volt". Ami azonban csak a zsidók által már meg nem értett jelképezése annak, hogy a Nap ereje valóban sugaraiban van, illetve hogy ezek révén hat, sugaraival veri vissza a világűr halálos örök sötétségét és hidegségét, azokban érkezik életet adó ereje a Földre. A *Számszon* avagy *Szimszon* név értelme pedig mint ismeretes is, valóban Nap-ember. Úgyhogy eredetét a palesztinai *Szamaria* város és ország népénél, azaz a szamaritáknál kell keresnünk, akik tehát egy szemere törzsünk voltak, ha később elzsidósíttattak is. Szerintem a Sámsonról szóló egész regét a zsidók csak átvették, a maguk észjárásához átalakították, Sámsont neve dacára is napisteni mivoltából kivetkőztették és maguknak zsidó nemzeti hőst alkottak belőle. De szerintem ezen kívül Sámson azonos a szintén bibliabeli Szem nevű törzs atyjával is, azaz Kám és Jáfet ily nevű testvérével, amely azonosságról a zsidók már szintén semmit sem tudtak. (Eredetileg Kám a magyarok és kunok regebeli ősatyja volt, Szem a szemeréké és besenyőké, Jáfet pedig a jászok, kazárok és kabaroké). Egészen bizonyos tehát az is, hogy úgy a Sámsonról mint a Szemről és testvéreiről szóló regéket a zsidók csak átvették és utóbb kisajátították. Ami szerint továbbá kétségtelenné válik még az is, hogy e regebeli Szem ősatya helyesen nem is tekinthető azon népek ősatyjának vagy megszemélyesítésének, amelyeket ma „sémitáknak" nevezünk (asszírok, zsidók, arabok), hanem hogy Sámson és Szem egy és ugyanazon személy, a szemerék napistensége, és hogy helyesen csakis a szemerék, szu merek, szamariták, az itáliai szamariták

és más szemere származású népek mythologiai ősének tekinthető.

Van azonban még egy növény, amely a szemerék egyik kultusznövénye volt, de amely nőiség ként volt fölfogva, neve pedig szintén som volt. Ez a *leánysom* vagy *leánykasom* (Berberis L). Ez sohasem női fává, mint a nagy som, hanem csak 1-2 méter magas cserjévé, bokorrá, és igen tüskés, holott a nagy somnak nincsenek tövisei. Virága hatszirmú, élénksárga színű, bogyókái a soménál sokkal kisebbek és még hosszúkásabbak, színük szép piros, mint a somé és meggyé, de *sokmagvúak,* amiért is tehát e növény őseink szemében nőneműVolt, aminthogy e fölfogást a leánysom neve máig is őrizi. A bogyócskák igen kellemes, savanykás ízűek, ugyanúgy mint a som és a meggy.

Valamikor még, az 1930-as évek vége felé vagy az 1940-es évek elején a *mag* és a szem szóról és az életrnagról, életkezdetről gondolkodva, ezt a meggyel és sommal, valamint mindkettő savanyú voltával kapcsolatba hozva, valahogy azon gondolatra jöttem, hogy a földi élet kezdeténél, első keletkezésénél valamilyen savanyúságnak is kellett szerepe legyen. Évekkel később, meglepetésemre, olvastam valahol arról, hogy az élet titka valószínűleg az úgynevezett nukleinsavban rejlik, amely sav nélkül nincsen is élet, vagyis hogy e nélkül élet nem is keletkezhetett volna. A legkezdetlegesebb és egyúttal a legkisebb élőlények ugyanis a vírusok; ezek fő alkatrésze pedig a nukleinsav.

A vírusok mindenesetre az élet kezdetét is jelentik, habár viszont ugyancsak a vírusok az élet legveszedelmesebb ellenségei is, azért mert minden élő sejt fő alkatrésze is a nukleinsav, és így tehát az emberi szervezeté, valamint minden élő szervezeté is. A vírusok pedig az élő sejteket megtámadják, megölik, hogy szaporodhatásukhoz a sejtek nukleinsavát fölhasználhassák. így keletkeznek a vírusok okozta betegségek. Ez juttatja viszont eszünkbe a számos népmesénkben szereplő „élet vizét” és „halál vizét”, de amelyet némely népmesénk még „élőhaló víz”-nek is nevez (például Horger Antal: „Hétfalusi csángó népmesék.” Budapest, 1908. 50. oldal) ami szerint a kettő helyett csak egy és ugyanaz volna, és tehát csak

alkalmazása módjától függene, hogy gyógyulást, életet avagy halált okoz-e. Annyi pedig tény, hogy a nukleinsav is csak folyékony állapotban, azaz tehát „víz”-ként működhet, úgy életet keltően mint halált okozóan. Mindenesetre tehát az életkezdetnél egy savanyúság szerepel, de víz is, mivel élet víz nélkül sincsen. Tudjuk, hogy a teljesen *kiszáradott* szervezetben *avagy* magban az élet vagy megszűnik és beáll a halál, *vagy* pedig abban az életműködések megszűnnek ugyan, de az élet szunnyad. Föltámadva, benne az életműködések megindulhatnak, ha nedvesség, azaz víz jut hozzá.

Sav szavunk azonban újabb keletű műszó és só szavunk származéka. Népünk ugyanis a *sós* ízt és a *savanyú* ízt egynek veszi, aminthogy ezek lényegileg azonosak is, illetve ízük különbsége csak attól függ, hogy mely sóféle okozza. Némely vidéken népünk *sós* helyett *savany út* mond. *Savó* szavunk is azon savanyú levet jelenti, amely a túró leszűrésekor marad. Miként népünk, úgy helyesebb irodalmi nyelvünk sem mondja, hogy *szó-szók, tó-tók, jó (főnév)-jók,* hanem szó-szavak, *tó-tavak* és *jó-javak.* Vagyis itt az *ó* hang a-vá változik és egy *v* hang tolódik hozzá, amely *v* hang helyén azonban régen u hang állott, amit bizonyít a német sauer = savanyú szó, amely tehát még ősnyelvünkből ment át az ősnémetbe. A *savó* és *savanyú* szavainkból a *végzést* elhagyva képezték tehát nyelvújítóink *sav* szavunkat. Az ősszó tehát só, de amelynek régen *soú* kiejtése is volt. Felötlő azonban, hogy hiszen ezen só szavunk a *som* szavunknak csak egy mássalhangzós kiejtése, ami szerint azonban *savanyú* szavunknak is kellett legyen régen *somonyú,* sa*manyú* kiejtése is; mivel pedig úgy a som, mint a meggy is *magok,* amelyekben életkezdet van, ezzel ismét az életkezdet és savanyúság összefüggése sejtéséhez jutunk vissza.

Ha azonban a szemere szócsoportban az egy mássalhangzós alakú só vagy *sau* savanyúságot jelentő szó a *som* szóval függ össze, akkor ok szerűen azt is kell következtetnünk, hogy a *meggy* szónak a magyar szócsoportban szintén kellett létezzen egy mássalhangzós alakú és savanyúságot jelentő megfelelője. És íme, ez meg is van, mert az olaszban *agro*, a franciában *aigre* (egr) = savanyú, amely szavakból tehát az *m* hang

hiányozik. Ámde miként bizonyítható, hogy ezen olasz és francia szavaknak az ősmagyar nyelvhez valami köze is volna? A bizonyíték a legmeglepőbb: Magyarországon, de másutt is Európában közönséges az *egres,* Vad fajtái bogyója egészen gömbölyű és apróbb, nemesebb fajtája nagyobb, és némely fajtájáé ugyan igen keveset hosszúkás is, általában azonban gömbölyű. A meglepő azonban az, hogy az egres a leánysomnak pontos megfelelője, mert bogyója kellemes savanykás izű(éretlenül igen savanyú), sokmagú, tehát nőneműnek volt fölfogva, és bokra is ugyanolyan és ugyanúgy tövises, mint a leánysomé, Kellett tehát létezzen egy *eger* alakú magyar szócsoportbeli szó is, amely savanyúságot jelentett.

Mind az elmondottak fejtik meg azonban a következőket is, azaz hogy az elmondottak segítségével bírjuk helyreigazítani a később keletkezett népek – amilyenek az árják is – tőlünk átvett, de sokszor félreértett dolgait.

Németül a közönséges, egymagú, nagy som neve *Oirndel* és *Kornelkirsche* (kirse = cseresznye). Márpedig németül *Oimdel* és *Oime* = leányka és leány. (Utóbbi szó csak később kapta a szajha értelmet is,) Amihez mellesleg megjegyezhető, hogy a finn-ugor *ter*= nő szóból származik. Viszont ismeretes a római Cornelia nőnév, amely *som* (de a nagy som) és leány értelmű is egyúttal, azért, mert latinul *cornus* = som (a nagy som), görögül pedig *kora* = leány.

Vagyis: teljes a félreértés, – mert a határozottan hímségi nagy somot hozták mindenképpen össze a nőiséggel; aminek oka pedig egyrészt az, hogy a nagy som gyakori, mindenütt ott van, a leánykasom ritkább, *szerényebb,* nincsen mindenütt szem előtt, azt pedig ez újabb népek már nem tudták, hogy az egymagú gyümölcsök hímneműekként, a sokmagúak nőneműekként fogandók föl. így történt azután az is, hogy a szlávok a nagy somot szlávos magánhangzó kihagyásos, *dren, drien* néven nevezik, amely szó azonos a német *Oirne* és a finn-ugor és őstörök *ter*= leány és nő szóval. A tévedést, azaz összetévesztést azonban nekünk azonnal elárulja az, hogy ugyancsak a szlávok a tövist is ugyane szóval, azaz *trn, tirn* = tövis, tüske szóval nevezik, holott a nagy somnak tövise egyáltalán nincsen, de nagyon is van a kicsi és szerény leánysomnak.

Mivel ősnépeink a fehér kunokat és még egynehányat kivéve főképp lapályokon laktak, ezért erődítményeik is főképp földvárak voltak, amelyek lépcsőzetesen, vagy csak lehetőleg meredeken emelkedőek voltak, Ezekkel alább kellend bővebben foglalkoznunk, Hogy a földanyag esővíz általi lehordás át lehetőleg gátolják, az ilyen földvárak oldalait azaz lejtőit cserjékkel kellett sűrűn beültetni. Hogy viszont az ellenség föltörtetését még jobban akadályozzák, e célra tövises cserjéket választottak, hogy az ellenséget lassú előretörése alatt nyilazhassák, parittyázhassák. Természetes dolog, hogy olyan tövises cserjét, bo~ot választottak, amelynek termése ehető, tehát számukra hasznos is volt, e réven is. A magyarok tehát egrest, a szemerék leánysomot, az őstörökök pedig, amint alább látandjuk, csipkerózsát, de itt is fölemlítem már, hogy a csipkerózsa bogyója is igen kellemes, savanykás ízű, és hogy belőle ma is kitűnő gyümölcsízt főznek. Ezen kívül C-vitaminban is gazdag lévén, igen „egészséges" is.

Az egymássalhangzós, avagy azonos mássalhangzós *ama, ma, mama, ana, na, nana* nőiséget jelentő szavak egyaránt vezetők úgy szemere, mint magyar és kún szócsoportbelieknek is, mivel az m és n hang e mindhárom szócsoportban megvan, de mivel a nőiséget és anyaságot ilyen alakú szavakkal minden nép nevezi, ebből az is következik, hogy ilyen alakú, nőiséget jelentő szavai a mi őseinknél is, azon törzseknek is voltak, amelyek szócsoportjában az *m* és *n* hang nem is szerepelt. E szavakat részben már „Magyar" és „Kún" fejezetünkben is említettem, de ezeknek a legkülönbözőbb nyelvekben is meglévő számtalan változatát fölhoznom fölösleges volna, vagyis elég, ha itt csak egynehányat hozok föl.

Például albán nyelven *nana* = anya, olaszul *nonna* = nagyanya. Elő-Ázsiában Istár istennőt Nana-lstárnak is nevezték; mivel pedig ő természetanyául tiszteltetett, ennélfogva bizonyos, hogy a név *Nana* része tehát anya értelmű volt, Finn nyelvben *anoppi* = anyó, enene = szaporodik, *neite* = leány. De finn *naisze* is nő, úgyhogy ezzel a mi *nöszik* igénk és *nász* főnevünk is kétségtelenül összefügg, Albán nyelvben viszont *nusze, nusziha* = menyasszony. Létezett tehát a nőiségnek tisztán szemereszócsoportbeli *n-sz* alakú megnevezése is. Ha

pedig tudjuk, hogy a finnben *neszte* még nedvet is jelent, akkor kétségtelennek kell tartanunk, hogy a német *nass* és *Nasse* = nedves és nedvesség szavak is innen származtak, annyival is inkább, hogy a magyar nedű, *nedves* szó is vehető úgy kún mint szemere szócsoportbelinek is, mivel az sz és *t,* d hangok könnyűváltakozása ismeretes. *Nád* vízi növény szavunkat már említettem, a víz nőiségkénti fölfogásáról pedig már szólottam

A finn *nara* szó is nőstény jelentésű; az sz és *r* hang könnyű váltakozhatása pedig szintén ismeretes.

Ismerjük az anyag nőiségkénti fölfogását (latin mater = anya, materia = anyag). Finn *ainee* = anyag.

Hozzátehető mindehhez a magyar *nő, nőstény* és *ünő* szó, amelyek közül az utóbbi tehenet és szarvastehenet jelent.

Különösen általános a *mama* = anya szó. Viszont *mummo, muja, muori* a finnben = öreganya, vénasszony. E finn szavak fejtik meg a szumer-asszír Mummu-tiamat nevét, a sötét világűrt megszemélyesítő nőistenséget, akil sötét, rémes, óriás, mindent iszonyú szájával elnyelő vénasszonyalaknak képzeltek. Ez azonos tehát az indiai Káli = fekete istennővel, valamint a mi népmeséink óriási fekete gödény képében megjelenő boszorkányával, aki szintén iszonyú száját, torkát tátja, hogy a mesehőst és kedvesét elnyelje. Mivel azonban a finnben *munija* feleséget is jelent, ez meg az olasz *moglie* (olvassad: molye) és a spanyol *musera* = feleség szavakat is megfejti. De összefügg mindezzel bizonyára a francia *mouillé* = nedves szó is. Összefüggésben van még mindezekkel a finn *muta* = iszap szó is, és a kétségtelenül ebből származott olasz *mota,* amely szintén iszapot jelent.

A finn *eme* = nőstény és anya szó viszont azonosul a mi *emse* = nőstény szavunkkal és Álmos regebeli anya *Emese* nevével.

Hogy az árja *mater, mati, Mutter* = anya szavak is kún vagy szeme re származásúak, ehhez kétség nem fér.

Viszont, hogy a nőiség mind e fölhozott szavaival az *emlő* szó, valamint maga az emlő is egészen természetesen az ember észjárásában mindig összefüggött, az magától értetődő. Régi nyelvünkben *emni* szopni jelentésű volt, amivel egyezik a finn *ime,* ami szintén szopást jelent. Világos tehát, hogy a latin

mamma, *mamilla* = emlő is ide tartozó szó. Ellenben a görög *mazosz* = emlő szó tisztán szemere szócsoportbeli. Ismeretes, hogy az *amazon* szót a görögből a *mazon* azaz emlőtlen-nek magyarázzák, és azt vélik, hogy ez elnevezés onnan származna, hogy az amazonok jobb emlőjüket már a gyermekleányoknak levágták volna, hogy ez őket később a nyilazásban ne akadályozná. Hogy azonban ez csak szójáték, illetve későbbi csinálmány, kitalálás, azt már Gyárfás is megírta, fölhozván, hogy hiszen az ábrázolatokon az amazonok sehol sincsenek így megcsonkítottan föltüntetve. Másrészt az emlő a nyilazásban nem is akadályoz. Mi viszont azt is gondolhatjuk, hogy az amazon szó kezdő a hangja a mi a névelőnk. Annyi bizonyos hogy az amazonok az általuk különösen tisztelt Artemiszt, azaz a Holdistennőt *Amasz*-nak is nevezték, bár nevezték még *Ma* és *Enyo* néven is, amely utóbbi név, mivel a görögök az *y* betűt még *ü*-nek ejtették, helyesen tehát *Enűo*-nek olvasandó, s igy a mi *űnő* = tehén, avagy szarvastehén értelmű szavunkkal azonosul; hogy pedig a Holdistennő jelképeztetett is úgy tehénnel, mint szarvastehénnel is, az eléggé ismeretes.

Egyébként pedig a cserkesz nyelvben *maza,* a szlávban *meszec* = Hold.

Tudjuk, hogy a nő elhízásra a férfinál hajlamosabb, és hogy a nő testvonalai azért lágyabbak, gömbölydedebbek, mivel izmai közeiben mindig van némi zsírlerakódás. A test zsiradéka ugyanis bizonyos tápanyagtartalékot képez, amely olyankor kerül elhasználódásra, amikor valamely okból táplálékhiány áll be, amely tartalékra a nőnek azért van nagyobb szüksége, mert magzatát szoptatnia is kell, táplálékhiány esetén pedig teje elapadna, s a magzat elhalna. A busman nők steatopígíája, azaz tomporuk nagy zsírpárnája is ilyen tápanyagtartalék. Ugyanilyen tartalék a teve púpja is, amí csak zsiradékból áll. Ismeretes az is, hogy – különösen a kezdetleges népeknél – gyermeküket egy-két évig szoptatják, annak dacára, hogy a gyermekek már maguk is esznek. Ennek oka pedig az, hogy éppen a kezdetleges népeknél, nem lévén náluk még fejlett élelemtartalék tárolás, élelemhiány gyakran előfordul, amikor a gyermekek anyjuk tejére szorulnak.

A zsírra, kövérség re mai nyelvünkben nem maradott fönn tiszta szemere szócsoportbeli szó, ellenben például az oromóban *szama* = vaj, a németben *Schmer* (smer) = háj, a szláv nyelvekben *maszt, maszlo* = zsir, vaj, a törökben, tatárban *szemir* = kövér. Föltűnő ellentétet képez az, hogy az olasz, német *magro, mager* viszont soványat jelent.

Láttuk, hogy nyelvünkben számos sokaságot és tehát nőiséget jelent, de hogy ezzel homlokegyenest ellenkezőleg, a szlávban viszont *szam* egyedüllétet, magányt, tehát hímségi fogalmat fejez ki. Ugyanilyen homlokegyenest ellenkező dolog az is, hogy például a latin *masculus* (maszkulusz), szláv *muzs,* sőt kínai *zsen* is = him, férfi, holott ugyancsak a szlávban *zsena* = nő, asszony. E teljesen szabályos értelemmegfordítás biztos magyarázatát adni nem tudom, de éppen e pontos megfordítás képezi jellegzetes esetét annak, hogy „kivétel, amely a szabályt bizonyítja".

A fönt elmondottakhoz tehető még az is, hogy nehéz szavunk a *nő, né* szavunkkal, a könnyű meg a *kan* szavunkkal egyezik. Tény, hogy a kövérség a nehézséggel, nehézkességgel egyezik, a soványság viszont a könnyűséggel. De tény az is, hogy az erőnynek súlya nincsen, de van az anyagnak.

Mások számára abban semmi föltűnő nincsen, hogy a régi Egyiptomban a Nilus második zúgójánál a két parton egymással átellenben levő két vár egyike neve Szemne, a másika neve Kumne volt.

A bő gabonaterméséről ősidőkben híres Egyiptomot a zsidók *Mizraim*-nek nevezték, de más nyelvekben is neveztetett *Miszir, Mesziri* néven. A palesztinai Szamaria, másként Szimron város és ország nevét már említettem. Népét szamar, szemar néven is nevezték. A város alapítója a rege szerint egy Szemar nevű ember volt, aki azonban szerintem senki más, mint a szemere törzsek Napistene, akiből csak a késői, elferdített hagyomány csinált közönséges embert, ugyanúgy, mint Sámsonból és a mi Magor és Hunor Napisteneinkből. A följegyzések szerint Kappadókiában is volt egy *Mazaka* nevű város és muszri nevű nép, ezek közelében pedig egy *muszka* vagy *moszkai* nevű, amelyet pedig úgy Rawlinson György mint Bochart is turániaknak és a moszkoviták őseinek tart,

akik eszerint csak később, a kereszténység elfogadásával szlávosodtak el. Kelet-Afrikában ma is él az oromoval nyelvrokon szomal nevű nép. Nem érdektelen, hogy a malátszigetek térképén a következő elnevezéseket látjuk: *Szumatra, Szumba, Szumbava, Szemerang; Szamar* pedig a Fülöp-szigetek egyike. Mind e szigetek lakossága maláj fajú, amelyet némelyek turáni eredetűnek tartanak.

Magyarországon egyes szemere telepektől származhatnak, ha nem is mind, mert hiszen véletlenül is jöhettek egyesek létre, az alábbi helységnevek:

Moson megyében:	három Moson nevű község
Pozsony megyében:	*Szempen, Somorja, Szemet*
Sopron megyében:	*Szany, Zemenye, Muszaly, Répce-Szemere*
Vas megyében:	*Sömjén, Szemenye, Miske*
Veszprém megyében:	*Somlyó, Som*
Somogy megyében:	Somogyvár, Zamárdi, Som, Mesztegnye, Falu-Szemes, Puszta-Szemes, Szomajom, Zimány, Somotor
Zala megyében:	*Sümeg*
Komárom megyében:	*Szomor*
Szerémségben:	*Zimony*
Csík megyében:	*Somlyó*
Sopron megyétől nem messze, Ausztriában, vagyis még az egykori Hunniában:	*Semmering* nevű hegy.

Megemlíthető még az ázsiai Szamarkand, valamint az Amurvidéki Szamur folyó, amelynek nevével egyezik a Fejér megyében volt Zamur nevű falu (Gyárfás II. köt. 96. old).

Észak-Dalmáciában van a szarmata hangzású Zermanya, mai magánhangzókihagyásos, elszlávosodott kiejtésében Zrmanya nevű folyó. Ennek tájáról származó Semaruna családnevű katonát ismertem az első világháborúban.

A Magyar Nemzeti Múzeum régiségtárában őriznek durva posztóból való számos, igen régi, sárgás-barna színű, olyan süveget, amilyet e rajzon a alatt látunk. Ezek közül némelyek karimáján olyan hosszabb avagy rövidebb vágást látni, ahogy an azt a rajzon b mutatja. Hogy e bevágást miért csinálták, avagy hogy az mit jelentett,

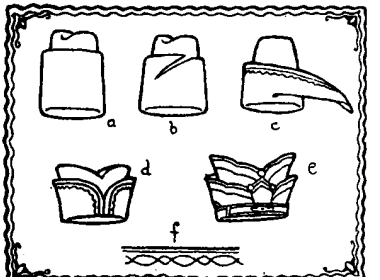

nem tudom, csak annyi bizonyos, hogy emiatt keletkezett a Rákóczi korabeli olyan süveg, amelynek karimája az igen hosszú, majdnem körülmenő, ferde bevágás miatt úgy lógott, ahogy an azt a rajzon *c* mutatja. A Néprajzi Értesítő 1909. évfolyama 176. oldalán Győrffy István mutat be egy tökéletesen ugyanilyen süveget (mint e rajzon *a*), amelyet „kún süveg”-nek, avagy „túrí süveg”-nek neveztek, azért, mert a Kúnságon Túrkevén készült még a XIX. század vége felé is. Láttuk azonban, hogy az igazi kún süveg nem ilyen, hanem hegyes tetejű volt, azaz nem volt tetején a hosszúkás behajlítás. Azt hiszem azonban, hogy az ilyen – szerintem szemere! – süveg készítése azért maradott fönn éppen a Kúnságon, mert itt voltak mindig mesteremberek, akik ilyesmit előállítani tudtak. Szemere eredetű süvegalaknak én az ilyet pedig éppen teteje, e hosszúkás behajlítása miatt tartom, amely behajlítás fölülről tekintve ugyanolyan, mint a föntebb ábrázolt római „marítozzo” nevű zsömle, mint a női nemi rész, avagy mint a búzaszem. *Nis* vidékén az olyan sapka, amilyet a rajzon d mutat, az ottani népviselethez tartozik. 1907 -ben láttam Brassóban Nís vidékéről jött munkásokat, akik mind olyan sapkát viseltek, mint a fönti rajzon a *d*. Bár Szerbia e része szláv előtti őslakossága inkább besenyő volt, de ezek és a szemerék is nőelviek lévén, lehet hogy elvegyülten is laktak, egyébként pedig a *Nis* városnév tiszta szemere szó. Ott van a Nisava folyónév is Az ilyen sapkák akkor még mind sötétkék posztóból készültek, és szegélyükön vagy egyszer hullámvonallal díszítették (a rajzon d), avagy olyan szemere mintával, mint a raj-

zon *f.* Mivel az ilyen sapka szerb nemzeti viseletté is lett, ezt a szerb hadseregbe is bevezették, kék posztóból, de díszek nélkül, az első világháború alatt azonban már zöldes-szürke posztóból, vagyis a hadi céloknak megfelelőbb színben. Meglepő tény azonban, hogy tökéletesen ugyanilyen alakú, habár igen díszes sapkával a fején ábrázolja egy kínai festmény Konfucse-t is, ami tehát e sapkaalak nem szláv eredetét kétségtelenné teszi. (Lássad itt a rajzon e alatt és Spamers Weitgeschichte. leipzig, 1893. évi kadás, 1. köt. 23. old). Ami pedig Nis városa nevét illeti, megjegyezhető, hogy már a rómaiak idejében is Nissa (Nissza) volt.

Ismeretes egyébként, hogy még a XX. század elején is általános volt a fekete vagy barna posztóból készülő, fönt hosszúkás behajlítású kalap, amelyet e rajz mutat.

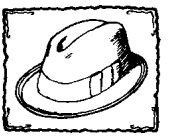

Miután azonban az eddigieket megismertük, további érdekes megállapításokat is tehetünk: Új-Zeeland maori, azaz tehát maláj fajú, európaiak előtti lakossága Nagy Égistenét Tangaroa néven nevezi; tudjuk pedig, hogy tenger szavunk a szumerban, törökben *dengirra, dingir, engir, tingiz* alakban egyaránt jelent Istent és Eget A maoriknak igen gazdag faragványaikon kétféle emberábrázolat-módot figyelhetünk meg, azaz helyesebben: van egy emberábrázolat módjuk és egyemberszerű lények ábrázolásmódja. Előbbieken az emberi alak arca és koponyája a közönséges embereket tünteti föl, a másik ellenben az istenségeket. Emezeken az arc csak emberszerű, de nem közönséges emberi, s ezeken a koponya fönt ugyanolyan hosszanti bemélyedésű, mint amilyenek a fönti fövegeké. Ezen kívül náluk a közönséges emberábrázolatok kezei többnyire rendes ötujjúak, ellenben az istenségekéi következetesen mindig *háromujjúak,* amit azonban nem lehet holmi csak elnagyolt, hanyag ábrázolásmódnak tartanunk, mivel hiszen a faragványok

mindig rendkívül gondos kivitelűek. Ami ezeken kívül még föltűnhet, az is, hogy *al* alakok feje a testhez képest íg en nagy, és különösen föltűnő ez az istenség ábrázolatokon, ami azonban egyszerű atavisztikus megérzés en *is* alapulhat; azon, hogy az ember *ősei* valamikor, ősrégi időkben valóban ilyenek lehettek, amit az ontogenezis is bizonyít azáltal, hogy a fötusz (magzat) és a kisgyermek feje a testhez arányítva valóban ilyen nagy. Más megítélés alá esik a koponyatető hosszanti behajlása és a *kelek* három ujja. A koponyatető ilyen hosszanti behajlását atavizmussal még magyarázhatjuk valahogy, de a kéz háromujjúságát már csakis atavizmusmentes hagyománynyal. Tény ugyanis, hogy a koponyacsontok közül a két oldalcsont (a két parietalisz) a megszületés előtt még teljesen különáll, csak a megszületés után női össze, de a koponyatetőn megmarad a varrat (sutura). A homlokcsont (frontalis), bár eleintén ez is két félből áll, de azután még a meg születés előtt oly tökéletesen összenől, hogy fölnőtt korban varrat sem marad, kivéve igen ritka eseteket amelyekben e varrat megmarad fölnőtt korban is (metopismus). Viszont alacsonyrendű állatoknál a mi homlokcsontunknak megfelelő csont két részből áll fölnőtt korban is, illetve nem női össze. Miután azonban a fölnőtt emberszabású majmoknál, valamint a majomembernél és a legállatiasabb ősemberfajoknál homlokcsont varratnak semmi nyoma sincsen, holott a mai embernél ez, ha ritkán is, de előfordul, úgy ez annak egy kétségtelen bizonyítéka, hogy a mai ember ezek egyikétől sem származhatott, mert ha ezektől származott volna, akkor nem tarthatna fenn olyan kezdetleges testi bélyegeket, amely ezeknél már nincsen meg, de megvan sokkal alacsonyabb rendű állatfajoknál. Vagyis más szóval: az ember, minden agyvelői és szellemi fejlettsége mellett még az emberszabású majmoknál és neandertaloidoknál is kezdetlegesebb testi bélyegekkel is bír. Hogy viszont a koponya valamikor, még kétéltű őselődeinknél fönt hosszanti bemélyedésű volt, valószínűsítve nem csupán a koponyacsontok hosszanti varrata teszi, hanem azon tény is, hogy maga az agyvelő is hosszant két félre oszlik. Másrészt, ha a kétéltűek és a gyíkok fejét szembe tekintve figyeljük meg, úgy észrevehetjük, hogy ezek közül számosnak feje némi hosszanti bemélyedéssel bír.

Ámde sem a főtusz, sem az embrió nem okolja meg a háromujjú kezet, mi több, még a mai kétéltűeknek is mind négy

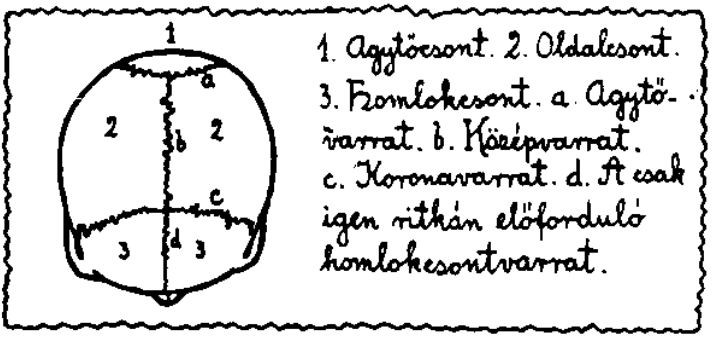

ujjuk van kezükön, azaz első lábukon, és öt a hátsón. De létezik mégis egy kivétel. Egy kétéltű faj, amelynek kezén valóban csak három ujja van. Amiből tehát azt következtethetjük, hogy ősrégi időben, amikor a kétéltűek kialakultak, már akkor kialakult ezeknek egy ötujjú fajtája, amelyből a már említett kézállatok, ezekből az összes emlősök és az ember is keletkeztek; egy négyujjú fajtája, amelytől a mai kétéltűek származtak, és egy háromujjú, amelytől ma már csak egy származék él még: a Karszt hegység barlangvizeiben élő ungfajta, amelyet németül *Menschenfischlein* (Mensenfislájn) = Emberhalacska néven neveznek, a szlávok pedig ugyanott *čovječja ribica*-nak, ami ugyanazt jelenti. Ennek első lábain vagy kezein valóban három, hátsó lábain csak két ujja van. lehet ugyan, hogy ez csak elkorcsosulás, de ugyanúgy lehet őseredeti sajátság is. Honnan veszi azonban a nép, hogy ez állatnak „ember" nevet adjon, holott ez emberre egyáltalán nem hasonlít? Igen hosszú teste, lapos és uszonyos farka, nyakán pedig rojtos kopoltyúi vannak mindenesetre egy közönséges béka is emberre sokkal inkább hasonlít, mint ez a különös ung (szalamandra) fajta. Szerintem tehát ez elnevezésben egy ősrégi hagyomány maradványa él még, amelyet az ottani szláv és német lakosság az ugyanott azelőtt élt fajunkbeli ősnéptől örökölt. amely nép még tudott az egykori kétéltű emberiségről, amely tehát ilyen ungfajta volt, és amelynek kezein csak három ujja

volt. Ugyan e hagyomány élt tehát a maoriknál, akik tehát ezen kétéltű, háromujjú lényeket istenítették, illetve ezért isteneiket is háromujjúaknak képzelték, és tehát igy ábrázolták is. Másrészt ugyane hagyomány élt az Oannesz mondá ban a műveltség adó kétéltű emberektől, szumer ősrokonainknál is. Megjegyezhető még, hogy ez említett állat másik német neve *alm,* ami az *Oannesz,* más változatában *Oesz* (az sz természetesen csak a hozzátoldott görögös, latinos végzés) névre nagyon is hasonlít.

Amint hogy pedig az öt-tízes számrendszer kezeink öt-öt ujja után vette eredetét, természetes tehát, hogy a három-hattucat számrendszer alapját egy három-három ujjú emberiségnél kereshetjük, vagyis azt vélhetjük, hogy azon kétéltű ősemberiség, amelyről az Oannesz monda szól, kezein három-három ujjú volt, vagyis olyan kezű, amilyennek istenségeiket a maorik ábrázolják, és amilyen kezű a fönt említett kétéltű faj. Ez magyarázza tehát meg azt is, hogy a szumerek ötujjú voltuk ellenére miért számoltak mégis hatos számrendszer szerint, vagyis azért, mert ezt a kétéltű ős-emberiségtől örökölték, ami egyébként egyezik a nő-elvséggel is. Csakhogy mi az Oannesz mondát, bár kaldeai eredet, de görög följegyzések alapján tudjuk. A görög följegyzés tehát sémita kézből származott, viszont a sémiták is ezt csak örökölték a szumerektől. így történt szerintem az, hogy a monda átlokalizálódott az ottani tengerre Mert én ugyanis azt hiszem, hogy a szóban lévő háromujjú őskétéltű emberiség eredethelye is a valamikor tenger borította Kárpátmedence volt, amelyben cölöpépítményekben élt e kétéltű emberiség, amelytől az emlős emberiség cölöpépítményes műveltsége valamikor vagy százezer évvel ezelőtt származott. E véleményem pedig azt támaszthatja alá, hogy másutt sehol Földünkön, csakis itt, a Karszt hegység barlangjaiban, vagyis az ősi Magyarország szélén él egy háromujjú, kétéltű állatfaj ma is, emez őskori magas fejlettség faj utolsó csenevész rokona ként, de amelyet a nép csodálatosképpen fönnmaradott hagyományból ma is az *ember* elnevezéssel illet Amely elnevezést ma senki sem értett meg, sőt mivel e csak néhány deciméter hosszú, vízben élő állatka emberre testalkatában sem hasonlít semmiképpen, ez elnevezést furcsának és nevetségesnek

is tartotta. Csak mi, ős műveltségünk világába immár bepillanthatván, értjük ezt meg teljesen.

Többször említettem már a Csallóközt, mint az ősregéink szerinti azon szigetet, helyesebben: szigeteket, amelyek közül a középső és nagyobbról a magyarság származott. Említettem, hogy mivel ősnyelvünkben „magyar" eredetileg csak „ember" jelentésű szó volt, eszerint őseink fölfogása az is volt, hogy az emberiség is e szigetről származott, merthogy az emberiség őstörzse is a magyarság volt.

Csakhogy véleményem szerint a Csallóköz valamikor igen régi geológiai korban még nem volt ugyanolyan alakú, amilyen ma, hanem a Duna deltáját képezte, ami szerint alakja tehát olyan lehetett, mint az alábbi rajzon *a*. Akkor ugyanis, amikor a Nagy-Alföldet még tenger borította, s amely tenger egy része vagy öble még a mai Csallóköz alsóbb részét is födte volt. Ez még azon ősidőkben kellett így legyen, amelyekben a mai emlős emberiség még nem létezett, de létezett amaz általam népmeséink alapján megsejtett kétéltű emberiség, amely a Duna-delta akkoriban vizenyős, mocsaras területein, valamint a mai Fertő- Tő helyén volt, akkor még sokkal nagyobb vizenyőin a maga félig vízi életmódjához igen megfelelő helyeket talált. A mai vagy a maihoz hasonló alakjukat e szigetek csak az alföldi tenger elapadásával vehették föl, amikor is a del tát képezett négy folyóág a mai Komáromnál egyesült ismét, és innen egységes Dunaként folyt tovább (*b*).

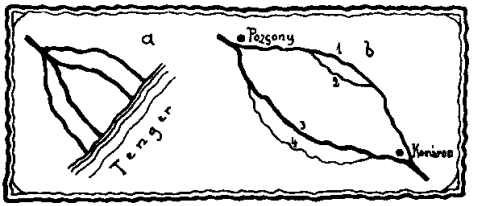

Eickstedt is azt állítja, hogy az emberiség ősfaja, amelyből az összes ma élő és a már kihalt emberfajok idővel és különböző irányba való specializálódás útján alakultak ki. Ismétlem: Eickstedt e faj nyelvét illetőleg is kimond annyit, hogy „ősnyelve semmi esetre sem volt árja", habár szerintem ő ezzel sem gondolt a magyarra, hanem csak a finnre és észtre, tudván, hogy e két testvérnép alapeleme a „keletbalti" holott a

sírleletek szerint az ős-árjaság alapeleme az északi faj. Hozzáteszem: az ember kialakulása kezdetén hosszúfej (dolichocephal) volt, mint minden állat és minden emberszabású majom is, csakhogy a „keletbalti”-nak nevezett, azaz a magyar alapfaj volt az, amely már ősrégi időkben, más fajoknál sokkal előbb érte el a gömbölyűfejűséget, és ezzel a magasabb szellemi színvonalat is, valamint többé-kevésbé elérték ugyanezt a belőle származott, de nem degenerálódott fajok is, amilyen például a turáni, a mongol, a tisztább fajú kámiták, a polinézek, a dinári és az alpesi faj is. Viszont degenerálódott, avagy helytelen irányba fejlődött fajok hosszúfejűek maradtak máig is, amelyek ezért kihalófélben vannak, mint az ausztralidák, vagy a műveltségben elmaradoztak, mint például a bantuszerecsenek, avagy már ki is haltak, mint a neandertalidák.

Hogy a Csallóköz jól körülzárt, védett és ősidők óta ragadozó állattól mentes területe valóban az emberiség őshazája kellett legyen, erre vonatkozólag fölhozhatom itt az alábbiakat:

Hans Weinert, „Stammesentwickelung der Menschheit” című műve (Braunschweig, 1951. 201-202. old.) írja, hogy az emberiség csak *egyszer* keletkezett, *egy* őstörzsből, *egy* bizonyos helyen, és *egyazon* időben. Azt, hogy a különböző emberfajok, különböző helyeken, különböző, az emberhez többé-kevésbé hasonló állatfajokból keletkezhettek volna, lehetetlenségnek tartja, amely véleményét főképp azzal okolja meg, hogy: az összes emberfajoknak vannak olyan, egyébként teljesen lényegtelen testi sajátságai is, amelyekről lehetetlenség föltételezni, hogy ugyanezek többször és több helyen jöttek volna azonosan létre, vagyis, hogy tehát annyi különböző emberfajnál minden szükség nélkül, csak véletlenségből alakultak volna azonosakká. Ez legföljebb úgy lett volna lehetséges, ha mindezen emberfajok azonos életmód, éghajlat és életlehetőségek mellett keletkeztek volna, és e sajátságok a megélhetéshez mindnyájuknak szükségesek lettek volna. Holott e sajátságok lényegtelenek, viszont az emberfajok éppen ellenkezőleg, nagyon is különböző éghajlatok és életviszonyok miatt alakultak egymástól különbözőkké, úgyhogy e lényegtelen saját-

ságok csak azért közösek, mert mindnyájan közös őstörzsből ágaztak szét.

Úgy Weinert a már említett, valamint „Erdgeschichte und Werden des Menschen” című másik művében, mint Gustav Schwantes („Geschichte der Urzeit”) az emberiség őshazáját úgy a leletek, mint a természeti viszonyok alapján Európában voltnak állítja. Ami tehát teljesen egyezik Eickstedt véleményével, ami szerint az emberiség ősfaja a „keletbalti”-nak nevezett faj, amely egyúttal a legjellegzetesebb *europida* faj is. Hozzáteszem: például az északi faj, amely úgy koponya alkatát mint vércsoportja arányszámát illetőleg is az ausztralidákkal és a tulajdonképpeni bantu-szerecsenekkel meglepően egyezik; ami szerint tehát sokkal kevésbé határozottan europida a keletbalti fajnál.

De egyezik mindez még azzal is, hogy a magyarság ősei eme és többsége, amint azt már elmondottam, a keletbalti faj. De egyezik mindez még azzal is, hogy a keletbalti faj nincsen semmilyen irányban túlspecializálódva, és ma is gyermekszerű megjelenésű még; annak ellenére ís, hogy gömbölyűfejűvé fejlődött. A gyermekszerűség pedig az ontogenezis törvényei szerint is ősfaj voltát bizonyítja, ami viszont nem áll az északi, a dinári és a bantu-szerecsen fajokra, amelyek fölnőtt korukban gyermekre már egyáltalán nem hasonlítanak, tehát specializálódottabbak. Eíckstedt állításával egyezően, az emberiség igazi, de mégis már fölfejlődött ősfajához tehát ma is a keletbalti faj áll a legközelebb. Igaz ugyan, hogy például a már szóban volt dél-afrikai busmanok is gyermekszerűek, de másrészt vannak nagyfokú specializálódásaik ís, mint a szerecsenekét megközelítő, igen nagyfokú sötét pigmentációjuk, valamint a koromfekete hajuknak még a szerecsenekénél ís göndörebb, gyapjas volta, amely apró csomócskákba áll össze, annyira, hogy az egyes csomócskák között a fejbőr kilátszik, amivel szemben a keletbalti faj haja többnyire annyira pígmentum nélküli, hogy szürkés-szőke, vagyis belőle gyakran még a világos sárga pígmentum ís hiányozik, illetve, hogy haja színe csak magának a haj szaruanyagának színe, és ezen kívül a hajzat csak gyöngén hullámos és csak ritkán némileg göndörödő is.

További egyezés az, hogy a Csallóköz ma is tisztán magyar lakosságú és keletbalti fajú, amilyennek azt Bél Mátyás már több mint 200 évvel ezelőtt leírta.

De tökéletesen egyeznek az elmondottakkal a magyar nép regéi, mondái és meséi is, amelyek szerint a Csallóköz volt az emberek boldog, paradicsomi őshazája, ahol Tündér Ilona gyönyörűséges Aranykertjében éltek. Hogy pedig nyelvünkben „magyar'" még csak „ember" jelentéssel bírt, már mondottam. Említettem azt ís, hogy népünk a Csallóközben Tündér Ilonát Magyar Ilonának is nevezte, illetve hogy neve csak násza előtt volt Tündér ís, mert a *tündér* szónak szűz értelme is volt ami kitűnik a finn nyelvből ís, ahol *tütti, tüttő, tüttere:* leányka és szűz jelentésű. A Magyar Ilona nevet ellenben ő minden esztendőben tavasszal Magyar Napistennel való násza után kapta, azért is, mert a „magyar" szónak egyúttal még „boldog" értelme is volt. Fönnmaradott a kereszténységben is a „Szegényember szándékát Boldog Isten bírja" mondás, csakhogy itten már feledve, hogy e név a Napistené volt, és itt már a Nagy Istenre alkalmaztatott.

A Csallóközről szóló tovább í regék rövid összefoglalása ez: A három közül az egész középső sziget gyönyörűséges kert volt, amelyben gyümölcs, virág, búza nagy bőségben termett. (A kereszténységben a Földi Paradicsom). A Dunaágak homokjában annyi volt az arany, hogy az emberek azt nem csak ékességül használhatták, hanem aranyból volt minden házi edényük is. De ugyancsak a regék szerint az arany akkor fogyott el, amikor az emberek kapzsiak lettek, többet szedtek belőle, mint amennyire szükségük volt, és vele kereskedni kezdtek. Szólanak azután a regék még arról ís, hogy az emberek idővel rosszak lettek, a tündérektől kezdtek mindent maguknak foglalni, Tündér Ilonát és a tündéreket többé nem tisztelték, hanem durvák és gorombák lettek. Ezért Ilona és tündérei hattyakká változva elszállottak, föl a Mennyei Duna (a Tejút) szigetére, az Égi Csallóközbe (A kereszténységben a Mennyország), s most ott élnek békességben, mert oda az emberek nem bírnak feljutni, azaz csak néha, talán ezer esztendőben egyszer juthat egy oda föl, aki megérdemeli. Szól még a rege arról is, hogy Tündér Ilona néha-néha hattyú képében le-

száll a Földre, úszkál a Dunaágakban és sir. Siratja elveszített szép szigetét és az embereket, akik most, saját gonoszságuk miatt annyit szenvednek. Néha aztán öreg anyókává változva jár Ilona az emberek között is, hogy lássa, megjavultak-e már? Szed egy köteg száraz gallyat, emelgeti a hátára, meg viszi, lássa, akarnak-e segíteni neki, de azok nem törődnek vele. Hanem ha majd egyszer azt látja, hogy az emberek észre tértek, megjavultak, ismét igazak és jószívűek lettek, akkor tündéreivel visszatér, és akkor az emberek számára is visszatérend az örök békesség és boldogság.

A valóságban is látszik a Tejútban egy nagy, hosszúkás sziget, amelyet népünk többek között Fehérköz-nek is nevez, és a mennyei Tündérországnak tart. A *köz* szó régibb nyelvünkben *sziget* értelemmel is bírt, aminthogy a *köz* szó a *sziget, szeget,* régiesen *szeged* szó első szótagjának csak megfordított alakja. Ezen Égi Csallóközben van ma is népünk csillagos Egén a „Tündérek fordulója" (a Tejútban a Hattyú α és ξ elágazásánál) és a „Tündérek tánca" (Szobieszky pajzsa), amit láthatunk megrajzolva Toroczkai-Wigand Ede „Öreg Csillagok" (Budapest, 1916) című művében.

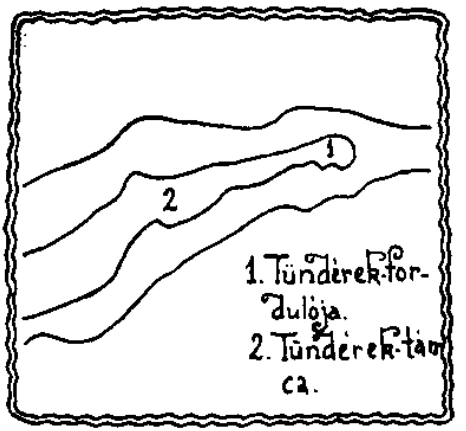

Észrevehető tehát, hogy e regék a Földi Paradicsomról és a Mennyországról szóló keresztény fölfogás ősalakját képezik, valamint megsejthetjük azt is, hogy az emberek rosszakká válása, kapzsisága és a tündérek iránti tiszteletlensége tulajdonképpen az idegenek hatása, befolyása következtében a nép megromlását jelenti.

A Biblia szerinti Földi Paradicsomról az is mondatik, hogy az gyümölcsöskert volt, amelyben Isten az első emberpárnak a fák gyümölcsét és a füvek magvát adta volt eledelül, bár ott volt a tiltott gyümölcsű fa is, de már elhomályosult az, hogy e kert szigeten volt, habár szó van a négy folyóvízről. Ellenben a görögök még a „Heszperidák kertjé”-ről, azaz a „Tündérek kertjé”-ről regéltek, amelyről már meg volt mondva hogy szigeten van, messze Nyugaton, a tengerben, valamint mondatott az is, hogy benne aranyalmafa áll, amelyet azonban sárkánykígyó őriz.

A Csallóköz pedig valóban sziget, és valóban nagy gyümölcstermeléséről volt híres, bár volt kiváló gabonája is. Benne ma is áll Nagy Magyar és Somorja városa

Ha mármost az elmondottakat összefoglalva még miegymást így hozzáteszünk:

1. Eickstedt szerint az emberiség ősfaja a keletbalti, amely nem volt árja nyelvű.
2. A magyarság főeleme ma is a keletbalti.
3. A magyarság regéi, népmeséi, azaz egykori mythologiája ma is e kerekarcú, kerekfejű, szőke fajt tüntetik föl.
4. A Csallóköz lakossága ma is keletbalti fajú, tiszta magyar.
5. Weinert és Schwantes állítása szerint az emberiség keletkezési helye csakis Európa Iehetett, valószínűleg a közép-Duna vidéke.
6. Nyelvi, embertani és néprajzi adatok szerint a magyarság európai ősnép.
7. A rendkívül gazdag bronzkori magyarországi leletek szerint e korban is itt volt Európa legfejlettebb műveltsége.
8. Schwantes írja (Geschichte der Urzeit): „Fontos tény, hogy olyan majommaradványok, amelyek az emberhez legközelebb állanak, nem Ázsiában, avagy Afrikában, hanem Európában kerültek elő, a késő Harmadkorból, Dél-Németországban, és a Közép-Duna tájairól”. Természetesen „Dél-Németországot” azért mond, mert azon időben írt, amelyben Ausztria s vele Nyugat-Magyarország is Németországhoz volt csatolva. Alább írja, hogy az Újkőkorszak kezdetén már előforduló, finomabb kidolgozású

Solutré-féle kőfegyverek eredete Magyarországon keresendő. Megállapítja továbbá, hogy létezett egy békés természetű valóságos földművelő parasztnép (Volk ríchtiger Bauern), amely falvakat, erődítményeket épített (szerintem a magyar, szemere és más törzseink földvárai). Megállapítja azt is, hogy e nép műveltsége volt az úgynevezett Duna-műveltség (Donauzivilisation) népé, amely Északra Is, de a Balkánra is elterjedett, sőt Keleten egészen Kináig is, és bizonyítékul fölhozza e műveltség cserépedényei díszítményeit, amelyek úgy Európában, mint Kínában annyira azonosak, mintha mind egy fazekasműhelyben készültek volna. írja továbbá, hogy e nagytehetségű (hochbegabt) népnek a tudomány és a művészet terén is teljesítményeket kell tulajdonítanunk.

Hans Weinert (Erdgeschichte und Werden des Menschen) azt állítja, hogy az emberiség keletkezése helye Európa kellett, hogy legyen, éspedig éppen Közép-Európa Dunavidéke, azért mert itt kerültek elö olyan majommaradványok, amelyek az ember őseinek tekinthetők.

Ugyancsak Wienert másik, „Die Emstellung der gross en Menschenrassen" című művében szintén azt írja, hogy az emberiség keletkezése helye Közép-Európa Dunavidéke volt.

Akkor tehát, vagyis e 8 pontba foglalt adatok alapján észre kell vennünk, hogy íme, a tudomány haladásával régi állításaim mindinkább igazolódnak. E nyolc ponthoz azonban hozzávehetnők Skinner azon föntebb is már említett állítását amely szerint volt egy ősnyelv, amely – ha rejtetten is – de az összes mai európai nyelvekben mintegy bennük foglaltatik. Amely titokzatos ősnyelv pedig szerintem nem volt más, mim a magyar nyelv egykori, a mainál sokkal tökéletesebb ősalakja. A valóság idővel mindenesetre kiderülend, ha ellenséges sovinizmus ezt ma még akármennyire igyekezik is elhomályosítani. Ha csak az e 8, illetve 9 pontomba foglaltakat is megállapítjuk, a többi csak eddig is elmondottak nélkül is, mi áll akkor annak útjában, hogy fölismertessék, miszerint a magyarság európai ősnép, és hogy Európa első, legrégibb műveltsége megalapítója, mely ősműveltség Magyarországból indult ki. E

fölismerésnek más nem áll útjában, mint a mesterségesen összeállított, minden alapot nélkülözö „ázsiai nomádság” elmélete, amelyet a magyarság minden ellensége nagy hangon hirdet, annyira, hogy a magyarság nagyobb részével is már sikerült elhitetnie, de amely elmélet oly nagyhangú terjesztése egyetlen célja a magyarság öntudata aláásása, irtása és hazája földétől való megfosztása.

Ilyen sovinizmus a háttere annak is, hogy az itt föntebb megnevezett tudósok némelyike, annak dacára is, hogy ma a leletek alapján tudjuk, miszerint az árjaság és a hosszúfejű germánság, azaz az északi faj Európa északán, az úgynevezett Kjökkenmöding-eken keletkezett, amely Kjökkenmödingek, azaz konyhahulladék-halmok, amint azt ugyanazon tudósok is megállapították, elfogyasztott kagylók héjából és kizárólag vadászaton elejtett vadállatok csontjaiból állóak, ami szerint ez illető nép még sem földművelést, sem állattenyésztést nem ismert, vagyis hogy ezt csak később, ama Duna-műveltség népétől tanulta el, – mégis a végén azt rebesgetik, hogy talán eme műveltségterjesztő nép is germán volt!

Azonban a föntiekben a Csallóközről még távolról sem mondottam el mindem. Itt van például az alábbi térkép, amelyet Gustav A. Rítter: „Das Buch der Entdeckungen” (Berlin, SW. Verlag W. Herlet. 1898) című műve 167. oldaláról másoltam le.

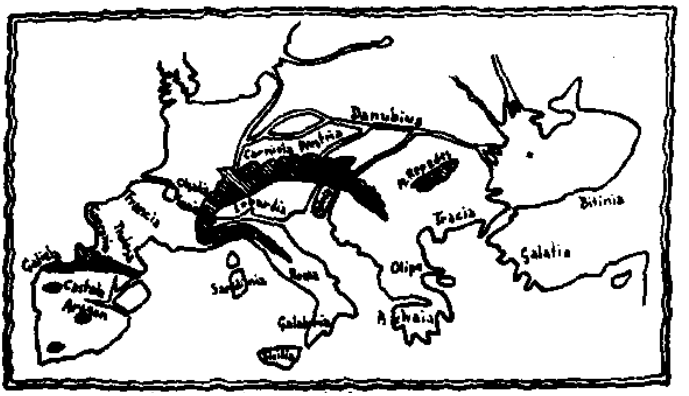

Európa Sanudo világtérképéről.

Vajon miért van e régi térképen a Csallóköz oly nagynak föltüntetve? A térkép mérete szerint itt a Csallóköz oly nagy, mint akár egész Csonkamagyarország, avagy mint az egész Svájc!

Ennek oka szerintem a következő: Sanudo, régi olasz tudós, megrajzolta Európa térképét, amint látjuk, körvonalaiban meglehetős helyesen, de Európa belsejéről már igen keveset tudott. A Duna latin neve „Danubius" és a Csallóköz ábrázolata ott van ugyan, de míg a Dráváról és Száváról még volt tudomása, mert ezeket a térképen föl is tünteti, de már a Tiszáról mit sem tudott, mi több, holott az Apenin- és Alpes-hegységről volt tudomása, s ezeket föl is tüntette, de a Kárpátokról már semmit sem tudott. Hogy Magyarország nevét sem tünteti föl, csak Ausztriáét, ez természetes, mivel azon időkben, a törökök elűzetése után Magyarország teljesen Ausztria igájában volt; ezért van az „Austria" szó a Csallóköztől délre, tehát éppen Magyarország helyére írva. Ha azonban Sanudo Magyarország, a Tisza és a Kárpát hegység létezéséről mit sem tudott, hogy an magyarázható akkor, hogy a Csallóközről meg volt tudomása? Mikor hiszen ez földrajzilag Tiszánál, Kárpátoknál sokkal lényegtelenebb valami. Mi lehet tehát oka, hogy a Csallóközről nem csak tudott, hanem hogy ezt még oly túlzottan nagynak is tüntette föl? Szerintem ennek oka az hogy hallott a Csallóközről szóló regéket, éspedig bizonyára nem magyaroktól, mert hiszen akkor a Tiszáról és a Kárpátokról is hallott volna. E szigetről valamely más, de attól távol élő, szláv vagy német néptől kellett valamit hallania. Úgyhogy ez tehát az jelenti, miszerint azon időkben e szigetről még más népeknek is voltak elbeszélései, mondái, amelyek azt igen fontosnak tüntették föl. Holott manapság e szigetnek Európában, a magyaron vagy legföljebb még az osztrákon kívül a nép között senki még csak létezéséről sem tud már semmit Ezt meg, úgy lehet, azzal okolhatjuk meg, hogy az ezután következő tudományosabb, fölvilágosodottabb korban, a műveltebb emberek kezdték a regéket, hiedelmeket megvetni, elbeszélőiket és az ilyenekben hivőket kinevetni, aminek következménye lett azután, hogy sok régi rege és monda végképp ki is veszett.

Régi nyelvünkben csalló, salló, csellő jelentett folyóvizet is (vessed össze a Csele-patak nevével) bár a szó tulajdonképpeni értelme *hullámzó* volt, és a hullámvonal kanyargó volta miatt még *kanyargó* értelmet is kapott. Mindenesetre azonban ezen *salló, csalló, csellő* szóból származtak *szallag* és *sallang* szavaink is, amely utóbbit népünk ma is ejti *sallangónak* is. Miután azonban e szavak eredeti értelme *hullámzó* volt, ennélfogva a *Csallóköz* név úgy *Folyó-köz* mint *víz-köz* értelmű is volt, mivel hiszen, amint láttuk, a hullámzás a víznek ugyanolyan sajátsága mint a folyás.

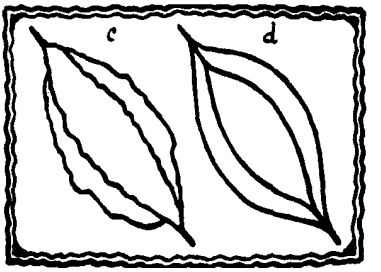

Néhány oldallal előbb már megrajzoltam a Csallóközt olyannak, amilyen az ma a valóságban. Ha azonban elképzeljük, hogy az északi, ma egészen rövid (a rajzon 2-vel jelölve) belső Dunaág valamikor sokkal hosszabb is lehetett, a déli külső Dunaág (a rajzon 4) pedig szintén valamivel hosszabb akkor olyan alakulatot kapunk, amilyet eme rajzon c mutat. Ha pedig ezt stilizáljuk, akkor meg olyan rajzot, amelyet itt d-vel jelöltem. Ez pedig tökéletes szem-alak, a két szempillával, de amely a női nemi rész ábrázolata is lehet, a két kis szeméremajakkal. Márpedig eszünkbe kell jusson, hogy regéink szerint a Csallóköz volt a magyarok – illetve az emberek – eredete helye, s így meglepetve kell észrevegyük azt is, hogy hiszen akkor alakjával a Csallóköz a Földanya szülő ölét is jelképezhette, ahonnan kivándorló őstörzseink mind származtak. Mert hiszen láttuk, hogy mythologiánk szerint az Anyaföld költői megszemélyesítése Tündér—Magyar Ilona, az emberiség ősanyja volt, azaz a Napisten neje. Úgyhogy mindezzel bámulatosan egyezik az is, hogy hiszen népi regénk szerint a Csallóköz volt Tündér Ilona szigete, amelyen Aranykertje is volt, ami tehát azonos a Biblia Földi Paradicsom *kertjével,* ahonnan a Biblia szerint is az első emberpár származott. Más egyezés: A Biblia említi Haviláh (Evilát) földjét, amely azonos az „Éden” kertjével, azaz ismét csak a boldog Földi Paradicsom-

mal, úgyhogy ezen Éden névben is *édes* szavunkat sejthetjük, amelynek úgyi ehet *boldog* jelentése is lehetett. Márpedig hiszen ezen Haviláh (avagy Evilát) név az *Éva* névvel is azonos, amely utóbbinak hiszen *Héva* változata is van (Lássad például: Sylvester János 1539-ből származó „Grammatica hungarolatiná" című műve címlapja reprodukcióját „A magyar nemzet története" V. kötete 205. oldalán. Az Athenaeum kiadása 1897., amely címlapon az első emberpár mellett az Adam és *Heva* két név áll), vagyis látnunk kell azt is, miszerint a Bibliában leírt hagyománnyal az ezt leró zsidók már nem voltak egészen tisztában. Viszont mi már tudjuk, hogy Éva vagy Héva, azaz az első nő és emberiség ősanya, azonos egyrészt a mi Tündér—Magyar Ilonánkkal, másrészt az el-ázsiai Istár—Szemiramisszal és a rómaiak Venus-ával is, akit a rómaiak is isteni ősanyjukként tiszteltek, ugyanúgy, mint nálunk *Ilona,* azaz *Élet anya,* a magyarság, illetve az emberiség anyjaként.

A Biblia szerint az Isten által „növényekkel szépen fölékesített kertet", azaz a Földi Paradicsomot *négy folyóvíz* folyja körül, amely azonban *egy folyóból ágazik szét* néggyé. Neveket is ad a Biblia e négy folyóágnak: Pison, Gikhon, HiddékeI és Eufrát. Amely Eufrát névből, valamint abból, hogy e kert a zsidók hazájától Napkeletre feküdöttnek mondatik, világosan kitűnik, hogy a zsidók tehát az Eufrát és Tigris folyók közére gondoltak, azaz tehát Mezopotámiára. Tény, hogy még a görög „Mesopotamia" szó is Folyóköz, azaz tehát Csallóköz jelentésű. Vagyis a zsidók az igazi Csallóközről már semmit sem tudván, az ősi hagyományt, amelyet valamely fajunkbeli néptől hallottak, Mezopotámiára átlokalizálták. A néprajzi tudomány előtt az ilyen átlokalizálások ismeretesek. Tudjuk, hogy ugyane hagyományt a görögök meg Napnyugatra, a „Heszperidák Szigeté"-re lokalizálták át.

Itt azonban egy elháríthatatlan baj volt: az hogy Mezopotámiát csak két folyóvíz, az Eufrát és a Tigris képezi (ez utóbbit tartották a zsidók a Hiddékelnek), és ezek sem ágaznak szét egymásból, hanem mindegyiknek saját, egymástól igen távoli eredete van. Volna ugyan Mezopotámiában még két kicsi folyó, de ezek mindegyikének is ott jól ismert, saját, külön forrása lévén, ezeket a Biblia magyarázói nem vették tekintetbe,

hanem mivel a Biblia a Ghikont Kus földével hozza kapcsolatba, ez pedig Afrikában van, ezért a Nílust tartották a Ghikonnak, holott hiszen a Nilus forrásai is Afrikában, tehát más világrészben vannak: De még igy is hiányozott a negyedik, a Pison folyóvíz. Úgyhogy némelyek az Indusra, mások még a Gangeszre is gondoltak, dacára annak, hogy ezek mindenikének is saját külön eredete van, messze, messze, a Himalája hegységben. Holott a Biblia szerint, és bizonyára különböző népek hagyománya szerint is, ahonnan ez a Bibliába is származott, határozottan egy folyóvíz néggyé ágazásáról van szó. A zavar tehát teljes és tökéletes lett és maradott.

Mindezzel szemben a mi Csallóközünk négy folyóága valóban és szó szerint úgy, ahogy an a Biblia szövege szól, egy folyó, a Duna négyfelé ágazása, amely szétágazásnak még természetes oka is van: az, hogy e folyóágak és az általuk képezett szigetek valamikor a Duna deltáját alkották; a nagyobb folyók deltája pedig ilyen szokott is lenni. Mi több, e négy folyóág a Csal ló közt valóban körülfolyja úgy, ahogy an azt a Biblia mondja.

Továbbá a Biblia szerint az *első* folyóág neve *Pison.* Nem csodálatos-e tehát, hogy hiszen a Csallóköznél is éppen *az első* Dunaág elválásánál ma is ott áll *Pozsony* városa, régies nevén *Poson,* de amelynek neve a rómaiaknál, akik birodalmához tartozott, betű szerint *Pison* volt. Honnan vehették tehát a régi rómaiak e *nevet,* holott ők a Bibliáról még semmit sem tudtak?

Kétségtelen tehát, hogy ők e nevet a Csallóköz vagy ennek vidéke lakosságától, vagyis a mi ősnépeinktől vették át, akik a rómaiak idejében is ott éltek és ottani városukat Pisonnak nevezték, de amely ősnépeink egyes törzsei Elő-Ázsiába is vándoroltak volt ki, s amely kivándorolt törzsei nk regéiből, elbeszéléseiből meg a zsidók vették át ugyanezen Pison nevet, valamint a Földi Paradicsomról és az emberiség eredetéről szóló hagyományt. E Pison név szerintem nem is más, mint egy ősi, úgy a magyarban mint más nyelvekben is meglévő *pis* vagy *pisz* alakú: folyást, kifolyást jelentő szó amely hiszen *víz* szavunkkal is hangtanilag azonos, a már többször említett régi -on képzővel megtoldva, *pison* = folyó, kifolyó. Viszont ugyane város *Pozsony,* azaz *Poson* neve ér-

telme is egészen világos, mert ez sem egyéb, mint folyó, kifolyó. Sajnos, a bizonyítás érdekében kénytelen vagyok itt, mai értelmük miatt nem szép szavakat is fölhozni, de a tudomány szempontjából ez meg van engedve. A szónak csak mai nyelvünkben van nem szép értelme, Erdélyben azonban számtalanszor hallottam *fos* igénket egyszerűen bármely erősebb vízkifolyásra, víz kilövellésre is használni, úgyhogy e szó a *foly, folyik* szavakkali rokon és a *föcskend, fecskend* szavakkali hangtani azonossága, illetve ezekkeli közös eredete is világosan kitünik, mivel a *p* és *f* hang egymásnak közvetlen rokona. Úgyhogy a Poson név is csak azon hely neve volt, amelynél a Dunából az *első* Dunaág kifolyik.

Azt is mondja még a Biblia, hogy Havila földe aranyban igen gazdag; tény pedig, hogy régen a Dunaágak homokja valóban aranyban igen gazdag volt, és hogy a csallóközi aranymosás híres volt Most is vannak még ott aranymosók, habár az arany már majdnem teljesen elfogyott. Lehet, hogy a Csallóköz egykori sok aranyával függ össze az „Aranykert" és az „aranyalmafa" elnevezés is

Népmeséinkben ismert indíték, hogy Tündér Ilona szigetére csak két folyóvízen átkelve lehet bejutni, sőt némely mese szerint ezek mindegyikén híd is van, amelyeket egy-egy sárkány őriz, sőt mondatik némely mesében még az is, hogy az első az ezüsthíd, a második az aranyhíd. (Az „Angyalbárányok" alakú mesékben hidak nincsenek, de a második folyóvízen átkelés gyönyörű kertbe vezet). E hidakról tudjuk, hogy a Hold és a Nap ezüst, illetve aranycsillogású tükröződés sávjai a vízen. Sajátságos mindenesetre azon tény is, hogy a Biblia a második folyóvizet Hiddékel-nek nevezi, amely név mintha a mi *híd* és *kel* (átkel) szavaink összetétele volna, de meg nem értés folytán magára a folyóra alkalmazva. Ha viszont tudjuk, hogy a Csallóközt ősidőkben végtelen vízi világ, mocsárvilág vette körül, akkor az őriző sárkányoknak is igen természetes magyarázatát találjuk: *Sár-kány* szavunkat ugyanis már Fáy Elek is *sár-kan* azaz *mocsári állat* értelműnek sejtette. Habár mai nyelvünkben a *kan* szó már csak *hím* értelemmel van meg, de például a patkány, cickány, vadkan (utóbbi = vaddisznó, a nem megkülönböztetése nélkül) szavaink arra mutatnak, hogy

valamikor *állat* értelemmel is élt, lehet pedig, hogy kiejtésbeli különbség értelembeli különbséget is adott: *kan, kán, kány, kajn, kain, káin*.

Az pedig igen valószínű, hogy ősrégi időkben a Csallóközt körülvevő vizivilágban, mocsarakban még éltek veszedelmes ragadozó stegocephal-féle óriás-kétéltűek, vagy krokodilus-, avagy sárkányszerű őshüllők, amelyek azonban vízi életmódjuk miatt a szárazra, azaz a középső nagy szigetre még soha ki nem járván, az ottani emberek számára semmi veszedelmet nem jelentettek, hanem ellenkezőleg, ezek a szigetnek mintegy őreit képezvén, annak lakói valóban teljes békében élhettek és fejlődhettek, vagyis eszerint éppen itt, a Csallóközben kezdődhetett ama „Duna műveltség", amelynek egykori létezését a tudósok csak mostanság kezdik megállapítani. Az viszont természetes, hogy vad, állatias neandertaloid emberfajok hajót, tutajt még nem tudván készíteni, úgy a mocsár- és vizivilág, mint a „sárkányok" miatt a szigetre be nem juthattak, ellenben a szigetlakók, amikor elszaporodtak, hajókon, tutajokon bármikor bocsáthattak ki maguk közül kivándorló rajokat.

Azt hiszem, nem tévedek tehát, ha föltételezem, hogy Sanudónak, amikor fönti térképét rajzolta, még tudomása volt a Csallóközről szóló regékről, illetve annak egykori Aranykert, Tündérkert, Földi Paradicsom, azaz emberiség eredethely voltáról szóló mondákról. Hogy aztán később az ilyen regék, mondák kivesztek, ennek amint már említettem, egyik oka az lehetett, hogy tudós avagy tudákos emberek az ilyen regéket és azok elbeszélő it gúnyolták, kinevették, a más ok pedig az is lehetett, hogy az ilyen elbeszélések ellenkezésben voltak a Bibliával, amely szerint a Földi Paradicsom Mezopotámiában, a zsidók földjétől „Napkelet felé", az Eufrát és Tigris folyók közében volt. Aki tehát ezzel ellenkező valamit beszélt, amaz időben eretnekség vádja alá is esett, ami az akkori vallásos időben az illetőnek életébe is kerülhetett.

A Csallóköz tehát, amint ezt a fönti rajzokon látjuk, valamikor egy szem-alakú, nagyobb területű középső szigetből és két keskeny, karajalakú szélső szigetből állott E két utóbbi egyike, az alsó, Szigetköz név alatt ma is majdnem teljességé-

ben megvan még, ellenben a másik, a fölső (amely nevét sajnos nem tudom) ma már csak megrövidült maradványként van még meg. Ha már most megállapítottuk, hogy e szigetek valamikor az emberek eredethelyének tekintettek, és hogy alakjukkal a női szeméremrésszel is összehasonlíthatók, akkor azt is valószínűnek kell tartanunk, hogy tehát a két szélsősziget e szeméremrész két kis-szeméremajkával is jelképesen azonosíttathatott.

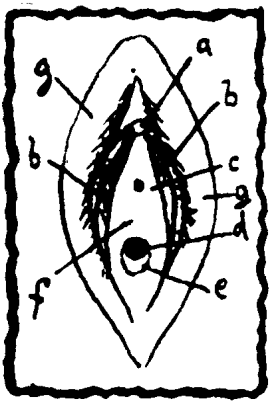

A mai európai nőknél e kis-szeméremajkaknak nevezett részek valóban kicsinyek (e rajzon *b*-vel jelölve) és a szemérem résznek nem nyúlnak egész hosszára, tudva lévő azonban, hogy némely nőnél, föltűnően, különösen a laposarcúaknál, ezen szeméremajkak sokkal nagyobbak, ami valószínűleg atavizmus, és ami meglepően egyezik azzal, hogy például a dél-afrikai busman és hottentotta igen kistermetű fajoknál (pigmeusok) e szeméremajkak (labia minora) igen nagyok, annyira, hogy a talpon álló, meztelen nőknél kilátszanak. Föltűnő egyezés pedig, hogy a busmanoknál és hottentottáknál gyakori az arc erősen lapos volta (Eickstedt). Mi több, e népek nőik nemi része említett sajátságát egyik szépségének tartják, amiért is náluk a nők gyermekkoruktól kezdve e részeiket húzogatni szokták, hogy ezek mentül nagyobbakká s hosszabbakká legyenek. Úgyhogy az ottani európaiak ezt

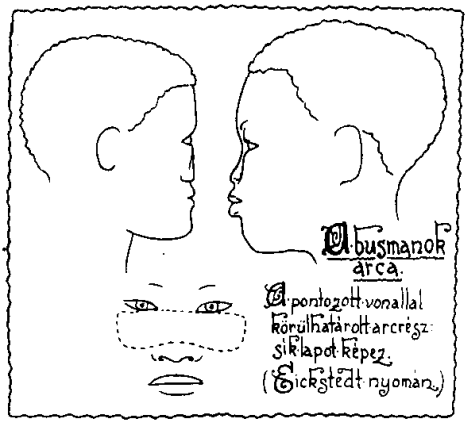

„hottentotta kötény”-nek nevezik Miután pedig különösen a busmanok kis termetükkel és egész test- és koponyaalkatukkal az úgynevezett gyermekszerű (infantilis) emberfajok közé tartoznak, ebből azt következtethetjük, hogy valamikor az ősember nőinek szóban levő részei is a mainál nagyobbak voltak, és valamikor a nő nemi részének tetszés szerint nyitható és zárható védelmét is képezték, ugyanúgy, mint ahogy szemünk védelmét szempilláink képezik. Ezért vélem tehát azt is, hogy a mai európai nőknél is előfordul a labia minora különösen nagy volta: atavisztikus jelenség.

Ha azonban a Csallóközt ilyenképen a női szeméremrésszel összehasonlítjuk, de egyúttal az emberiség egykori Paradicsomának, illetve *eredethelyének* is tartjuk, de aminek népünk regéi szerint egy Mennyei Csallóköz is megfelelt, akkor eszünkbe kell jussanak a következők is:

A kereszténység is létezőnek tart egy a Mennyországnak mintegy külső részét képező és *limbus*-nak nevezett helyet, amelybe a hagyomány szerint egyrészt a kereszteletlen elhalt gyermekek lelke, másrészt az olyan nem keresztény emberek lelke kerül, akik oly jóságos és igaz életet éltek, hogy kárhozatba nem taszíttathatnak, de pogányok lévén, a Mennyországba sem engedhetők. E Limbusz puszta, rideg helynek képzeltetik, amelyben azonban a lelkek minden szenvedés nélkül élnek, csupán Istent nem láthatják. A másik hely a Tisztítótűz (Purgatórium), amelyről azt tartják, hogy ott a tűzben szenvednek azok, akik életükben, bár nem voltak egészen hibátlanok, de mivel halálos bűnt sem követtek el, itt a tűzben addig kell szenvedniök, míg megtisztulnak, ami után a Mennyországba jutnak.

E Tisztítótűzről tudjuk, hogy a népek hagyományában különböző alakban megvolt, de az újabb vallások, amilyen a zsidók mózesi vallása és a kereszténység, nem fogadták el. Mivel azonban az ebben való hitet kiirtani nem lehetett és igazságos dolognak is el kellett ismerni, ezért utóbb a katolikus egyház a néphit nyomása alatt 1430-ban a Florenci Concilium határozata szerint a Tisztítótűz létezését hivatalosan is elfogadta Amit azonban a görögkeleti egyház sohasem fo-

gadott el, a protestánsság pedig, mivel erről a Bibliában szó nincsen, ismét elvetette.

E két, tehát mintegy semlegesnek képzelt hely megfelel Csallóközünk két előszigetének, amelyek népmeséink szerint is az első folyóvízen, vagy ennek hídjáni átkelés után következnek, míg Tündér Ilona szigetére és kertjébe csak a második folyóvízen, avagy ennek aranyhidjání átkelés után juthatni. A különböző népek hagyománya szerint a Tisztítótűzben vagy Purgatóriumban a lelkek tűzben tisztulnak, és Európában ez lévén az általánosabb fölfogás, ezt a kereszténység is igy fogadta el. A tűz által tisztulás – ami a tűz, illetve igen magas hőfok általi fertőtlenítés – természeti valóság költői jelképezése volt, és bizonyára tűztisztelő őstörzseinknél – avaroknál és palócoknál – keletkezett gondolat volt. Kétségtelen azonban, hogy a *víz általi tisztulás* ennél sokkal régibb, ősi gondolat, mert hiszen a vízben való mosás, mosdás a tisztulás legkezdetlegesebb és magától értetődő módja Viszont már a régi görögök is regéltek egy túlvilági tűzzel lángoló Pyriphlegeton nevű folyóról, ami kétségtelenül a későbbi tűzzel lángoló Pokolról és Tisztítótűzről szóló hiedelmek egyik régibb alakja volt, de a víz általi tisztulásnál valamennyire azért mégis újabb.

A magyar népmesék azonban túlvilági tűzfolyóról vagy túlvilági tűzben való tisztulásról semmit sem tudnak, ellenben igenis tudnak túlvilági *folyóvízről,* és ezáltali megtisztulásról

Az „Angyalbárányok" különböző változatban meglévő mesealak lényege összefoglalva ez: A mesehős, azaz a mese főszereplője egy bárány – más változatok szerint juh – vagy malac-nyájat kell legelőre kísérjen, amelyeket azonban terelgetnie nem szabad, hanem csak azokat követnie kell. Az állatok mendegélnek, majd átgázolnak egy sebes folyású folyóvízen, a mesehős követi őket, a víz pedig testéről húsát lesorvasztja, de így is vándorol az állatok után tovább. Lát egy kopár, aszott legelőt, és ezen szép kövér teheneket, majd lát egy szép, füves legelőt, és ezen meg sovány teheneket. Mennek, mendegélnek tovább, és egy tó mellett haladnak el, amelyben a viz olyan fehér, mint amilyen a tej. Ebben asszonyok állanak térdig, mindegyiknek szűrő van a kezében, azzal

meregetik és szűrik a vizet szakadatlan. Aztán kerítést lát, ennél innen és túlnan is mérges kutyák vannak, és ezek a kerítés között egymással marakodnak, de egymásnak sokat nem árthatnak, mert közöttük a kerítés. Végül lát egy tisztavizű erecskét, inna is belőle, de gondolja, megy még tovább és majd forrásánál iszik, ott meg azt látja, hogy a víz döglött eb szájából ered, és gondolja, milyen jó, hogy e vízből nem ivott! Ezután érnek állatai egy második folyóvízhez, amely csendesen folyik. Átkelnek ezen is, íme ettől húsa kiújul, és ő most még sokkal szebb lesz, mint azelőtt volt. Ezzel gyönyörű szép virágos és gyümölcsös kertbe érnek, ott szép ház áll, ebből szép tündérlányok jönnek elő, őt behívják, mindenféle jő étellel, itallal megvendégelik. Ezután az állatok indulnak visszafelé, de most már ama sebes folyóvíz sem árt neki semmit. Otthon a nyáj gazdájának mindent elmond ami történt, és amit látott. Ez pedig megmagyarázza neki: Az első folyóvíz .róla minden rosszat *lemosott* A sovány legelő kövér marhái jószívű emberek voltak, akik kevesükből is szükségben lévőknek adtak, a jó legelőn sovány állatok meg olyanok, akik fösvények voltak, ha gazdagok is. A tejes vízben álló asszonyok csaló emberek lelkei, olyan asszonyokéi is, akik a tejbe vizet öntöttek, és úgy adták el másnak. Ezek a túlvilágon örökké a *vizes* tejet fogják szűrni, de bizony a *vizet* a tejből sohasem fogják kiszűrhetni. A marakodó kutyák gonosz, veszekedő, örökké háborúskodó emberek voltak, és ezeknek a másvilágon is így kell marakodniok. A tiszta vizű patak, amely döglött kutya szájából folyik, azt jelenti, hogy a világon is vannak álnok emberek, akik sok szép beszédeket tesznek, de maguk nem azok szerint élnek, és jaj annak, aki reájuk hallgat. A szép sziget, a kerttel és tündérekkel pedig Tündérország (változatok szerint Mennyország), ahová holtuk után csak azok juthatnak akik egész világ életükben igazak és jóságosak voltak.

Egészen bizonyosnak tartom, hogy e mesealak, habár mai változataiban ki tudja, mennyi romlást, átalakulást és kopást szenvedett, a mi ősnépeinktől származott, azért, mert a két folyóvízen való átkelésben Csallóközünk elhomályosult emlékezetét ismerem föl, és mert benne még nem tűz, hanem víz általi tisztulás szerepel, ami a legősibb jelleg, és ami itt minden

idegen hatás ellenére is fönnmaradott. Egészen bizonyosnak tartom azt is, hogy például a szumerek és asszírok mythologiájában is Istár istennő túlvilági útja elbeszélése, valamint a görögöknél a Danaidákról szőlő rege is innen származik, amely utóbbi szerint ezek elkövetett gyilkosságukért a másvilágon azzal bűnhődnek, hogy egy lyukas hordóba kell örökkön vizet hordjanak, de ami abból mindig folyik ki. Mellesleg megjegyzem, hogy a dana szó úgy a szemere, mint a kún szócsoport szerint folyást és vizet jelent, és hogy tehát a mi *ned, nedű* (romlottan nedv) szavunknak csak megfordított alakja. Tény, hogy az egész Danaida-rege folyókkal, forrásokkal, vízzel függ össze, úgyhogy utalnunk kell a Duna, Tana, Tanaisz, Don, Deneper, Deneszter folyónevekre is. Úgyszintén a mi őseinktől származott a görögök Hadeszében, azaz másvilágában az ebben folyó folyóvizek elképzelése is. De e fönti mesénk, azaz valamikor mythoszunk adata volt az alapot Dante „Isteni Színjáték”-ához (Divina Commedia), mert igen valószínű, hogy amaz időkben Olaszországban is éltek még a mi „Angyalbárányok” mesealakunkhoz hasonló, azaz túlvilági utazást elbeszélő mesék. De merített ehhez Dante régi nemkeresztény iróktól is, aminthogy Vergiliust (Virgilio) mesterének is vallja, túlvilági útjában pedig vezetőjéül is teszi. Mindent azután ő részben képzeletből és – habár költeményének keresztény külsőt adott is – igen nagy részben a görög-római mythologiából vett anyaggal is gazdagította, de betoldva még igen sok, a korabeli életből vett dolgokat is.

Elgondolhatjuk tehát az egykori Csallóközt úgy, hogy a két szélső sziget lakatlan volt, valószínűleg azért, mert mindkettő túlságosan vizenyős, mocsaras volt. Ezért lett azután ezekből a jelképes regékben a két külső, kietlen sziget, később pedig a kereszténységben a Purgatórium és a Limbus, de amely két szélső sziget őseinknél a két kisszeméremajak jelképe is volt. Ami azután itt különösen érdekes, az a *limbus* név maga, mert népünk ma is a folyók nagyon vizenyős, mocsaras, semmire sem használható szigeteit, amelyeken csak nád terem és legföljebb vízimadarak tartózkodnak, a *libány* néven nevezi. Továbbá: említettem már, hogy őseinknél a *lap,* különösen pedig *két lap* nőiségi jelkép volt, mivel a párosság és számosság

is nőiségként *volt* fölfogva. *Lap* szavunkkal pedig úgy a Limbus név, mint a Ii bá ny szó *is* hangtanilag egyezik, csupán hogy az előbbi *mb-s* kiejtésű *(1* és *b* vagy *p).*

Úgy e két szó, mint az alább még fölhozandók ugyan mind a palóc szócsoportunkba taroznak, de a bizonyítás érdekében ezeket itt adnom kell:

A latin-olasz nyelvben *limbus-lembo* valaminek szélét, de egyúttal valami lebeny-szerűt is jelent. Ezeknek és *lap* szavunknak viszont a német *Lappen* = lebeny tökéletesen megfelel. Egyezik a *valaminek szélé*-vel az, hogy a Csallóköz két szélső szigete is *valaminek szélét* képezi, de ugyanúgy, mint ahogy a két szeméremajak is a női nemi rész két szélén van, de e két ajak egyúttal két kicsiny lebeny is. Hogy pedig a *limbus* név és e szavak egyezése nem csupán holmi véletlenség, bizonyítják a következők: Az oláh nyelvben *limba* = nyelv, márpedig a nyelv is húslebeny. Latin-olasz *labieslabbro* = ajak, de ugyanezt jelenti a német *Lippe* szó is. Márpedig e német szónak a magyar *pilla,* szempilla szó csak megfordított alakja, holott, amint már tudjuk, a szómegfordítás csak ősnyelvünk sajátsága volt Másrészt *pillog* és *pillant* szavaink is ide tartoznak. A pillák és az ajkak egymáshoz alkatilag is hasonlítanak, nyíló és záruló mozgásuk pedig ugyanaz; megsejtettük pedig, hogy valamikor a kis-szeméremajkak is képesek voltak nyílani és zárulni, a szem és a női szeméremrész összehasonlításáról pedig már szintén volt szó. *Piila* szavunkkal teljesen egyezik a *pille* és *pillangó* szavunk, amelyek a pillék szárnyai *pillangó* mozgását is, de azt is kifejezik, hogy ezek két lapocskát képeznek. Pille szavunknak csak megfordítása: *lepke,* tájszólásos *lepe.* Németül *Leber*= máj, a máj pedig valóban húslebeny, de húslebeny a *lép* is. Magyarul *lebernyeg-nek* nevezzük az ujjatlan, bő és szövetből való köpenyt, amely szó azonban az ilyen köpeny szélbeni *lebegő, lobogó, lebergő* mozgását is illeti, de amit e szavak egyúttal hangutánzóan is kifejeznek, mivel minden szövet avagy vászon a szélben lobogó, lebergő hangot ad. Ugyanezen szavak,

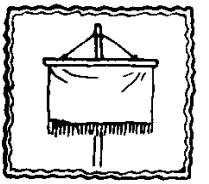

valamint a lebernyeg szavunk fejti meg a latin *labarum* szót is, ahogyan a római légiók ilyen zászlóit nevezték volt.

Még számos ezekhez tartozót lehetne itt fölhoznom, a bizonyításhoz azonban ennyi is elég, míg a többivel „Palóc" fejezetünkben kellend amúgy is foglalkoznunk.

A Csallóköz középső szigete azonban ma is szabályos szem-alakú, amilyen pedig a női nemi rész is, ennek a szemalakkali összehasonlítását meg már többször említenünk kellett, valamint láttuk a szem-alak és a búzaszem alakja összehasonlítását is. Említettem, hogy a *szem* (gabonaszem) szavunknak régi nyelvemlékeinkben *szen* alakja is van. Ezen *szen* szómegfordítása pedig nesz, aminek megfelel úgy a finn *nizu* = búza, valamint a görög *nézosz,* újgörög *nizi* = sziget, aminél fogva azt is következtethetni, hogy nyeivünkben a szemnek (úgy a látószervnek, mint a gabonaszemnek), valamint a női nemi résznek a szemérem szón kívül még egy *nesz, néz, níz* alakú szemere szócsoportbeli neve is kellett legyen. Valamint bizonyos az is, hogy *néz, nézni,* tájszólásos *nízni* igénk is a látószerv ezen *néz, níz, nízu* nevéből kellett származzon, vagyis hogy *nézni* tulajdonképpen annyit jelentett, mint *szemni.* Kétségtelen tehát, hogy a török *nisan* = cél szó is ide sorolandó, habár azon körülmény, hogy még a nőiséget különben is jelentő *an* megtoldással is bír, onnan is származhatott, hogy a szó talán nem is *nézés,* hanem *nézendő* értelmű volt, vagyis hogy valóban eredetileg is a célt magát jelentette A nyíllal való lövésnél, lőni tanulásnál, célba lövésnél pedig kétségtelen, hogy míg a nyíl hímséget, a cél pedig a nőiséget jelentő jelképpé kellett legyen. Úgyszintén lehetséges, hogy voltak valamikor olyan versenyfutások, amelyeknél a célt, illetve a győző jutalmát szép nő képezte, habár ez valószínűleg inkább hímelvi népeknél lehetett így, habár lehetett nőelvieknél is olyképpen, hogy például egy fejedelemnő azt tartotta méltónak férjéül fogadnia, aki versenyfutásban először érkezett hozzá. Ennek nyoma – bár ma már senki sem tudja – ma is él még abban, hogy a győztes versenyfutó, vagyis az elsőnek érkező egy kifeszített szalag átszakításával ér célt; a szalag pedig nőiségi jelkép volt, és elszakadása a szűzhártya átszakadását jel-

képezte. Tudjuk már, hogy a *met*, *métszó* nőiséget jelent, latinul pedig *meta* = cél

Hogy pedig a magyar *néz* igének a török *nisan* szóvali egyezése nem véletlen, mutatja a görögben meglévő, más szóalakbani párhuzama, amennyiben a görög *szkop-* szótőnek úgy nézés mint cél értelme is van. Megvan azonban a versenyfutás céljának egészen határozottan nőelvi párhuzama is, mert tudjuk, hogy a görögöknél is igen régen volt versenyfutás célja egyszerűen fa, avagy kőszál, később pedig úgy a görögöknél, mint a rómaiaknál is, ilyen alakú fa-, kő-, majd bronzoszlop is, valamint, hogy az lett a győztes, aki ez oszlopot elsőnek megérintette, illetve *átölelte.* Hogy az ilyen oszlop hímségi jelkép volt, és hogy nőelvi népek ősi versenyfutás célja volt, ahhoz kétség nem fér, valamint bizonyos az is, hogy az ősi nőelvi népeknél a versenyfutók nők, illetve leányok voltak.

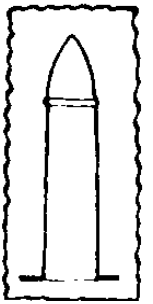

De vissza kell még térnünk a Csallóköz középső szigetéről elmondandókhoz:

A szóban volt *níz, néz* szóalakot szigettel legközvetlenebbül a görög *nézosz* szó köti össze, hogy pedig a sziget e női nemi rész jelképe is volt, már tudjuk. Miután pedig a sziget vizzei sőt a Csallóköz négy folyóággal és még mocsarakkal is volt körülvéve, és mivel úgy a női nemi rész, mint a szem is mindig nedves, így természetes, hogy a sziget és az ezt is megnevező *níz, nész* szó a nedvességgel is kapcsolódott, ami megfejti a német *nass*, *Nasse* (nasz, nessze) nedvességet jelentő szót, amely hiszen a mi kún kiejtésű *ned, nedű* szavunknak csak szemere kiejtése és a gyakori *sz-t-d* hangváltozáson is alapszik. Azt pedig már láttuk, hogy különböző rokonnyelvünkben *niti, nadde, neit* nőt és nedvességet jelentett, amihez hozzátehető, hogy valószínűleg nemi részt is jelenthetett,

Meglepő egyezések még a következők is: A görög regék tudtak egy mesés *Nyza-* (Nüza) vagy *Niza-mezejéről,* amelyet gyönyörű, füves, virágos rétségnek képzeltek, habár már nem mondották, hogy ez szigeten lett volna, vagyis ez itt már feledésbe ment Igaz ugyan az is, hogy a görögök ezen regebeli

szép rétséget később Médiában létezőnek vélték, illetve oda lokalizálták, de tudjuk már, hogy viszont a zsidók meg a Földi Paradicsomot (ami hiszen a Niza-mezejével azonos!) lokalizálták Mezopotámiába, Magának a Niza névnek a *nézosz* szóvali azonossága is bizonyítja, hogy eredetileg szigeten lévő mezőségről volt szó, Vagyis az ilyen lokalizálásokat nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk,

Viszont ugyancsak a görög-római mythoiogia ismer még egy *E/ysion, Elisium, Eliziai-Mezőségetis,* amelyet szintén gyönyörűséges rétségnek képzeltek, ahová az elhalt, de tiszta és igaz életet élt emberek lelke jut, vagyis azoké, akiket igaz és tiszta életük miatt az Istenek különösen kedveltek és megszerettek, Észre kell tehát vennünk, hogy miként a nizai mezőség, a Földi Paradicsommal, azaz a Földi Csallóközzel, úgy az Elisium meg a Mennyországgal, vagyis a Tejútban lévő Égi Csallóközzel volt azonos, vagyis a mi regéink és népmeséink túlvilági Tündérországával, ahová minden ezer esztendőben is ha egy ember juthat csak el, aki azt megérdemeli, Csakhogy míg a magyaroknál gyümölcskultuszuk miatt ezt főképp gyümölcsöskertnek képzelték, ellenben a szemerék ugyanezt, gabonakultuszuk alapján főképp mezőségnek gondolták, Ámde, mivel az embernél a gyümölcsevés alighanem régibb, ősibb a fűvel, fűmagvakkal való táplálkozásnál, ez igazolná azon sejtelmem, hogy a szemere törzsek is a magyar törzsekből származtak, habár ezen vitatkozhatni is.

Es íme, a mi népmeséink is tudnak gyönyörűséges *Selyemrétről,* amelyen a fű olyan mint a selyem, és amely „minden délben" (= nyáron!) aranykalászt és aranybúzát terem. (Láttuk, hogy a finnben *nizu* = búza). E Selyemrét egyik mesealakunkban egy királyé, a másikban azonban ez nagy meszszeségben Tündér Ilona szigetén van, ahová a mese hős táltos lován a felhők között szállva jut el, Útközben a magasságból lát egy kanyargó folyóvizet lent a földön, azon ezüsthidat, azután lát másik, kanyargó folyóvizet, azon aranyhidat, és ezután száll le vele táltos lova a Selyemrétre, amelyen áll Tündér Ilona gyönyörű, kerek, üvegkupolagos palotája, gyümölcsöskerttel körülvéve,

De továbbá A mai orvosi nyelvben is a női szeméremrész azon kis sik részét, amely az uretranyílás és hüvelynyílás között van (a korábbi rajzon *f* -betűvel jelölve) Elisium-nak *ne*vezik, Honnan volna pedig ez az elnevezés, ha nem régi római mythologiai alapból? Hiszen az orvostudomány a latin nyelvet ma is következetesen használja, s ezzel együtt római eredetű elnevezéseket is Ha pedig a női nemi rész e síkja a-rómaiaknál Elisíumnak nevezetetett, akkor bizonyos, hogy a mi őseinknél pedig Selyemrétnek.

És íme, a mai németben is – bár ezt a német nyelvészek megokolni nem tudják – habár más alakú szóval, de a *Flur* kifejezés bár rétet is jelenthet, de jelent bejárat elejét is, Márpedig mi más a női nemi rész e kis síkja, mint a hüvelynyílás előtere? Valószínű pedig, hogy ezen német Flur szó a latin *floreus* szóval azonos eredetű, amely *virágzó* értelmű, és tehát virágos rétre is vonatkoztatható, amiért is eszünkbe kell jusson a virágos rétet jelentővirány szavunk,

Világos tehát, hogy mindez összefügg a Csallóközzel, illetve ős-népeink erről szóló regéivel, de bizonyossá válik még az is, hogy a Csalióközön a gyümölcsös kerteken kívül még bőven termő gabonaföldek is voltak.

A „Néprajzi Értesítő" 1911, évfolyama 255. oldalán Cserzy Mihály „Temetkezési szokások Szeged vidékén" című cikkében írja, hogy a néphit szerint a Mennyországba hídon át vezet az út, íme tehát, vagy 800 éves kereszténység ellenére is él még népünknél a hiedelem, hogy a Mennyországba hídon át juthatni, holott a kereszténység ilyesmiről semmit sem tud, ellenben tudnak népmeséink arról, hogy Tündérországba egy ezüst- és egy aranyhídon át juthatni.

Bár a dolgot megokolni nem tudom, de mivel sejtem, hogy valamilyen mythologiai értelme lehetett, fölhozom e sajátságos dolgot:

A szemere szócsoportbeli magyar szomorú szónak pontosan megfelel a szerb-horvát *szumorno,* amely szintén szomorú, vigasztalan és homályosság értelmű, amely hogy azonban nem lehet szláv eredetű szó, bizonyítja a szumer *sumug*= szomorú, A meglepő azonban az, hogy e szavaknak pontos kún és magyar megfelelői: *komor, komoly* és *mogorva,* Ezek közül az el-

ső kettőnek megfelel a német *Kummer,* amelynek értelme szomorúság és súlyos gond, míg a harmadiknak az aroma *mogan* = szomorú szó felel meg. Lehetséges azonban, hogy e szavak valamiképpen összefüggenek a hamuval, és e réven a szürkeséggel és homállyal, ami kitűnend az alábbi népmeséhez fűzött magyarázataimból.

Szemere. (Hamúpipőke.)

Volt egyszer, valamikor egy özvegyember. Meghalt volt a felesége, s egy kicsi leánykát hagyott rája. Nehéz sora lett igy az özvegyembernek, mert a leánykának is gondját kelle viselnie, de munkára is kellett mennie, mert különben nem lett volna miből élniök.

Volt ott a szomszédságban egy özvegyasszony, akinek meg két leánya volt. Ez azt mondotta az özvegyembernek, hogy gondját viselné az ő leánykájának is, de hát vegye el őt feleségül. Tetszett-e a dolog az embernek, nem-e, de hát az özvegyasszonyt elvette feleségül, s ez két leányával átköltözött hozzájuk. De alig múlott el ezután két hét, az asszony kezdett csak a saját két leánykával jól bánni, s az ember leányát legjobban szerette volna éhen halatni. Már a házba sem igen engedte, kint hálatta az ólban az állatokkal, és éppen csak a konyhába volt szabad jönnie, hagyott dolgozzon. Számítatta az asszony, hogy igya leányka elgyöngül, beteg lesz, meghal, de mégsem mondhatja majd senki, hogy ő tette el láb alól. Urának meg azt beszélte, hogy beteges a leány, talán meg is hal, azért tartja kint, nehogy a más kettő is a betegséget elkapja.

De a ház kapuja galambbúgjában meg egyebütt is a faluban sok galamb volt. Ezek a szegény leánykához az ólba bebeszállottak, és őt annyira megszerették, hogy bögyükből tejjel etetgették, úgyhogy hát a leányka nemhogy meghalt volna, hanem egészségesebb és szebb is lett az asszony leányainál, akik soványak, sápadtak voltak mindig, holott Szemere szép lett, mint a hajnal És mivel ő mindig szerényke és kedves is

volt, a falubeliek elnevezték Szemerelánynak, az asszony két leányát pedig, ezek természete miatt. Hiúleánynak meg Kevélyleánynak. Bosszankodott is emiatt az asszony nagyon, de hát nem tehetett ellene semmit. A kisleányt meg nagyon bántani mégsem merte, mert félt az urától, csak hát igyekezett neki annyit ártani, amennyit lehetett. Urának folyton azt beszélte, hogy lusta, dologtalan az a leány, pedig ez nem volt igaz, sőt minden legnehezebb munkát vele végeztetett, ruhát meg csak régit, legrosszabbat adott neki, meg ágyat, takarót sem, úgyhogy szegényke télen a tűzhely mellett a hamuba kellett feküdjön, hogy meg ne fagyjon Emiatt haja, arca, ruhája is mindig szürke volt a hamutól. Szürke volt hát ő, akárcsak galambjai, amelyekre szerénységében, kedvességében is annyira hasonlított, és amelyek körülötte szálldostak mindig, akármerre járt. De körülötte voltak a galambok azért is, mert holott amíg kicsike volt, ezek voltak anyja helyett, és ezek táplálták őt, most meg ő juttatott ezeknek minden darabka kenyérből is, amit kaphatott. De nemigen kellett most már éheznie, mert a falubeliek is mind szerették, és mivel tudták, hogy mostohája rosszul tartja, küldözgettek neki ételfélét Ha valamelyik asszony valami jót készített, adott egy darabkát valamelyik gyermekének, mondva: „Ereggy gyermekem, vigyed ezt Szemerőkének” És az örömmel szaladott, hogy nekiadja, mert mindenki szerette.

Hanem mostan egy kicsit gazdagabbak is lettek, mert hiszen most már két házuk és két szántóföldjük is volt. Egyszer az ember készült a vásárba, azt kérdezte hát a két idősebb leánytól:

– No leányok, mi vásárfiát hozzak nektek?

Mondotta a Hiúleány:

– Selyemruhát, selyem hajszalagot!

Mondotta a Kevélyleány:

– Aranykarperecet, aranygyűrűt!

Azután kérdezte Szemereleányt:

– Hát neked Szemerőkém mit hozzak?
– Jaj édesapám – felelé ez – ne költsön miattam pénzet kend, hiszen jól vagyok én így is.
– De – mondotta apja – tudom édesem, hogy te szerényke vagy, hanem ha már a más kettőnek hozok valamit, hát azt akarom, neked is örömöd legyen. Mondjad meg hát mégis, mit szeretnél?
– Hát jól van édesapám, hozzon hát nekem három szép diót, annak nagyon fogok örülni.

Elment az ember, eladott a vásárban két szép ökröt, és hozott a lányoknak, amit kívántak Mondotta Hiúleány:

– Köszönöm, köszönöm apám, de kék selyemruhát vett, én jobban szerettem volna zöldet

Mondotta Kevélyleány:

– Köszönöm, köszönöm apám, de zöld köves gyűrűt vett, én jobban szerettem volna kéket.

Mondotta Szemereleány:

– Köszönöm, köszönöm édesapám. Jaj milyen szép nagy diókat hozott kend!

Hogy másnap éppen vasárnap volt, a két idősebb leány szépen fölöltözött, és elmentek mind istentiszteletre. Szemere is szeretett volna elmenni, de őt otthon hagyták, mert nem volt szép ruhája, Isten házába pedig nem illik rongyos ruhában menni. Hogy azonban, amíg ők odalesznek, Szemere addig se maradjon dologtalan, mostohája egy tele véka konkolyos búzát adott neki, s megparancsolta, mire ők visszajönnek, az tisztára legyen kiszemelve.

Szegény Szemerőke könnye is hullott, hogy el nem mehetett, és egyedül kelle otthon maradnia, de hát szépen kiön-

tötte a búzát a szérűre, s hozzákezdett szemelgetéséhez. De alig kezdett hozzá, hát jöttek segíteni neki kedves szürke galambjai, s csőröcskéjükkel gyorsan, gyorsan a sok búzát a vékába, tisztán, mind beszedegették.

Tapsolt és kacagott most örömében Szemerőke, és mondotta:

– Oh galambjaim, kedves hamvaskáim, de jók is vagytok!

Most hát lesz nekem is egy kis szabad időm!

Elővette az egyik diót, föltörte, hogy megegye. De íme, abból gyönyörű szép selyemruha hullott ki, s ragyogó volt az, mint a kifényesített réz. Jaj, hogy megörült most Szemerőke! Mindjárt a kúthoz szaladott, megmosdott, megfésülködött, a szép ruhát fölvette, a kút vize tükrében magát megnézetette, azután elsietett ő is Isten házába. Senki sem ismerte ott meg, még édesapja s mostohája sem. Hanem amikor az Isten tiszteletének vége volt, holott a más két lány büszkén, páva ként, lassan lépegetve ment ki, hogy mindenki jól láthassa, Szemerelány gyorsan osont ki, és sietett haza, hogy mire a többiek is hazaérnek, ő már újból a régi, hamvas ruhájában legyen, hogy senki semmit észre ne vegyen. A szép ruhát meg elrejtette az ólban.

Csakhogy ott volt Isten házában a királyfi is, látta Szemerőkét és nem tudta elgondolni, ki lehet az a szép leány. Utána sietett, látná merre, hová megy, de Szemerőke már eltűnt volt.

Jöttek haza a többiek. A két leány dicsekedett:

– Mit láttunk! Ott volt Isten házában valami idegen királyleány. Gyönyörű selyem ruha volt rajta, az úgy ragyogott, mint a fényes réz, ő meg szép volt, mint Égen a Csillag.

Mondá Szemereleány:

– Én is láttam.
–Oh már hogy láthattad volna te?
– A kerítésre másztam, onnan láttam. Erre ment, a mi utcánkban.

– Micsoda? Te a kerítésen mászkálsz? A búzát nem szemezted ki?
– Azt is elvégeztem.

Mikor látták, hogy hát az is mind rendben, bosszankodtak, de nem szólhattak semmit Ám a kerítést aztán megrakták tüskés gallyal, hogy Szemere máskor rá föl ne mászhasson.

A más vasárnap a többiek megint elmentek Isten házába, de mostan Szemerének két véka konkolyos búzát adtak kiszemeznie. Gondolták, ennyivel nem tud elkészülni, nem lesz ideje utcára bámészkodni, meg majd még jól össze is szidhatják, amiért nem lett készen. Elmentek, de Szemerőke alig kezdett a szemezéshez, hát jöttek megint a galambok, de kétszer annyian, úgyhogy egy-kettőre most is készen lett minden, Szemerőke meg kacagott és tapsolt örömében. Föltörte a másik diót, és ebből is szép selyemruha hullott ki, de ez szép fényes, mint az ezüst. Szaladott hát ő ismét a kútra, megmosdott, meg fésülködött, a szép ezüstruhát fölöltötte, a kút víztükrében magát megnézegette, azután elsietett ismét Isten házába. Ott a nép csak csodálkozott szépségén, a királyfi meg alig bírta az Istentisztelet végét kivárni, hogy vele beszélhessen. De Szemerőke most is gyorsan, gyorsan elsietett, ...csak talán mégis nem olyan nagyon gyorsan mint azelőtt, ...úgyhogy a királyfi, ha nem is bírta utolérni, de meglátta, hogy melyik házba ment. Ott volt a közelben egy búzaföld. A királyfi leszakított onnan egy kalászot, és azt a ház kapufélfája egy repedésébe tűzte, hogy erről a házat megismerje, ha majd délután eljön ide látogatóba.

Csakhogy Szemerőke, mialatt az ólban átöltözött, az ajtón egy kicsit kilesett, és látta, hogy a királyfi mit csinált. Egy kicsit meg akarta tréfálni. Ahogy a királyfi elment, kiszaladott, gyorsan szedett egy marok kalászot és a szomszédság minden háza kapufélfájába is tűzött egyet-egyet.

Mikor a többiek hazajöttek, a két leány megint hencegett:

– Mit láttunk! Ott volt Isten házában megint az idegen királykisasszony. Ragyogó ezüst selyemruha volt rajta. Most

még százszorta szebb volt, mint azelőtt. Olyan szép volt ő, mint az ezüstös Hold az Égen.

– Én is láttam

– Ugyan már, honnan láthattad volna?

– A létrát támasztottam a kerítéshez, úgy láttam.

– Hát megint az utcára bámészkodtál és a búzát nem szemezted kil

-– Azt is kiszemeztem

Szaladott a két leány megnézni, hogy igaz-e, s hát látta, hogy rendben az is. Majd megpukkadtak mérgükben, és a létrát is összetörték, hogy Szemere máskor ne használhassa.

Jött is délután a királyfi, hogy a búzakalászos kapujú házban látogatást tenne, de mit látott? Minden ház kapufélfájában búzakalász volt. Hová mehetett volna hát? Bizony látogatás nélkül kellett hazamennie, és a jövő vasárnapban reménykednie.

Ámde a más két lány is meglátta most a királyfit az utcában, és látta az ő kapujuk előtt is tétovázni. Gondolták: Hátha miattuk járt erre! Ezért hát a következő vasárnap kiöltöztek olyan szépen, olyan díszesen, ahogy csak tudtak, és úgy mentek Isten házába. Gondolták magukban: Ki tudja, hátha csakugyan megtetszenek a királyfinak. De előbb Szemerőkének négy véka konkolyos búzát adtak kiszemelni. Ennyivel már egészen bizonyosan nem készülhet el. Csakhogy amint elmentek és Szemerelánya szemeléshez kezdett, most négyszer annyi galamb jött segíteni, úgyhogy most is egy-kettőre készen volt minden. Ment hát Szemerőke vígan föltörte a harmadik diót is, és ebből meg gyönyörűséges arany selyemruha hullott ki. Megmosdott, megfésülködött, a szép ruhát fölvette, magát a víztükörben megnézte, aztán sietett Isten házába. Az egész nép és a királyfi most még jobban elcsodálkoztak a szépségén. Mikor az Istentiszteletnek vége lett, megint elsietett... de valahogy mégis egy kicsikét még lassabban, mint azelőtt, úgyhogy a királyfi, ha utolérni nem is bírta, de most is jól látta, melyik házba ment. Ám most nem tett semmi jelet, hanem nagyon jól megjegyezte magának a házat.

Szemerelány hamar átöltözött, az aranyruhát pedig elrejtette az ólban.

Jöttek haza a többiek, a két leány meg dicsekedett megint:

– Mit láttunkl Ott volt az idegen királykisasszony Isten házában megint, de most olyan gyönyörűséges arany selyemruhában, amilyet ember szeme még nem látott. Ő meg szép volt, mint az aranyos Nap az Égen.
– Én is láttam.
– De hát honnan láthattad már megint?
– Az eperfára másztam, onnan láttam.
– Hát már meg az eperfára mászkálsz és a búzát nem tisztítottad meg!
– Azt is megtisztitottam.

Szaladott a két leány, hogy lássa, igaz-e, s a csodálkozástól nem tudtak hová lenni, látva, hogy annyi sok búza is mind tisztára szemelve. Éppen azon törték a fejüket, mit eszeljenek mégis ki Szemerelány kárára, mikor bejött az udvarra egy királyi szolga és bejelentette, hogy ma délután a királyfi ide jön látogatóba.

Nosza erre a két leány majd eszét veszíté. Bizonyos hát, hogy a királyfi miattuk jön ide! Elkezdették magukat díszíteni, cicomázni, kenni-fenni és illatosítani, hogy szépek, gyönyörűek, illatosak legyenek, ha jön a királyfi. Szemerőkét pedig bekergették az ólba, mert a királyfinak nem szabad a házban ilyen csúnya, piszkos leány a szeme elé kerüljön.

Hát jött is délután a királyfi aranyos hintóján.

Ő is szép volt, mint az aranyos Nap. Nagy tisztelettel fogadták, a házba vezették, a két leány ott sürgött-forgott körülötte, finom süteményekkel is kínálgatták, bár ő alig nyúlt valamihez, alig is ízlelt meg valamit, csak a két” leányt nézte, míg végre aztán a házi gazdát megkérdezte, nincsen-e talán még egy leánya?

Ez felelte

– Hiszen volna még egy, de hát az nem nagyon tiszta, s urak szeme elé nem való.

A királyfi azonban azt mondotta, hogy hát ha akár milyen is, de ő látni akarja azt is. Szólottak hát Szemerőkének, hogy a királyfi látni akarja őt is, és hamar kivittek neki még valami jobb ruhát is. Ő meg kérte, hagynák hát egy kicsit magára, amíg kimosakszik, átöltözik, aztán jön mindjárt. No nemsokára be is jött, de az aranyos ruhában...

Fölugrott erre a királyfi a székről, odament hozzá, a kezét megcsókolta és mondotta lelkes szóval:

– Te vagy az, te vagy az akit keresek! Ha akarod, jer velem királyi palotánkba, hogy feleségül vehesselek és hogy majd te lehess él országunk gyönyörű szép királynéja.

Bizony hogy igent mondott Szemerőke, s az aranyos hintóba ketten beültek, elhajtattak, és élnek boldogan ma is, ha meg nem haltak.

Magyarázatok a Szemere meséhez.

E mesét az úgy nálunk, mint más népeknél is meglévő különböző változatokból, valamint a néprajzi és mythologiai adatok alapján rekonstruáltam a fönti alakjára, amilyen e mese sejtelmem szerint még néhány századdal ezelőtt is lehetett, mielőtt idegen hatás nagyobb mértékben el nem rontotta. E rekonstruálásom részben már az eddig elmondottak alapján is igazoltnak találhatjuk, de az alábbiak még inkább igazolandják.

Itt is kiemelhető, hogy míg e mese általánosan ismert alakjában véres és borzalmas dolgok meséltetnek el, amilyenek a levágott lábujjak és lábsarok, amit a cipőkből kiszivárgó vér árul e, továbbá a két leánynak galambok által kicsipkedett szemei, valamint a halálbüntetés is olyan dolgok, amilyenek vérengző és vad ösztönű nép ízlésének felelnek meg, addig a

mi népmeséinkben az ilyesmi, miként ebben is, általában hiányzik, de természetesen megvan az „úri” mesékben, amelyek szinte kizárólag németből fordíttatnak magyarra. Jelen mesénkben is a borzalmas lábcsonkítások helyett a kapufélfába tűzött (és utóbb oda jelképes díszként alkalmazott ábrázolat) búzakalász költői szépségű indítékát találjuk, az ilyen mesék végén, gyakori halálbüntetés pedig szintén elmarad, ami azt bizonyítja, hogy úgy a népi mesemondó, mint ennek népi hallgatósága is teljesen elegendő büntetésnek találta, hogy a rossz leányokat és anyjukat csak nagy csalódás, megszégyenülés és bosszúság éri, mert hiszen sem gyilkosságot, sem semmilyen véres tettet el nem követtek. Holott más népek meséi a bűnösöket, még ha gyilkosságot nem is követtek el, végül mégis „lófarkra kötéssel”, vagyis halálra hurcoltatással, kerékbetöréssel, fölnégyeltetéssel avagy elevenen való elégetéssel büntetik. Viszont a magyar nép körében sem halálbüntetés, sem testi megcsonkítás büntetéskénti alkalmazása nem létezett, és még a megvesszőzés, botbüntetés is csak ritkán fordult elő, de sohasem a nép által, hanem csakis a hatóságok által alkalmazva, vagyis idegen hatás következtében, minden esetre már a kereszténységgel együtt behozott sok idegen részéről is, másrészt később az osztrák uralom befolyása miatt, de kétségtelen az is, hogy a Bibliában emlegetett kegyetlen büntetések és a mindenféle ott fölsorolt öldöklés is népünk lelkületére káros hatással kellett, hogy legyen. Hogy például a sémita asszírok mily borzalmasan kegyetlenek és vérengzőek voltak, azt hátrahagyott saját ékirataikból és domborművű ábrázolataikból tudjuk, amely utóbbiak között még olyan is előfordul, amelyen az asszír király van föltüntetve, amint a megkötözött rabok szemeit saját kezűleg szúrja ki. A tény, hogy a hatalmas és országokat hódító asszír király önmagát így ábrázoltatta, ez azt jelenti, hogy asszír fölfogás szerint az ilyesmi dicsősége. cselekedet számba ment. Nálunk viszont a lázadó Dózsa kínhalállal való kivégeztetését is a nagyrészt idegen vérű urak rendelték el, de végrehajtásához cigányokat kellett fölfogadni, mert ilyesmihez magyarokat találni nem volt lehetséges. Népünk lelkületére mindenesetre igen jellemző az is, hogy női díszt, ékszert bármennyire szeretik is, de fülbevalót soha nem

viseltek, mivel a fül kifúrásától irtóztak, és azt idegen, vad szokásnak tartották.

A magyar nép a maga körében a legsúlyosabb bűnt, gonosztettet is csak kiközösítéssel, a faluból kikergetéssel büntette, kisebb bűnt pedig csak nyilvános megszégyenítéssel, kigúnyolással, de sohasem testi büntetéssel, mert náluk ilyesmi végrehajtására soha senki nem is vállalkozott volna. Természetes pedig, hogy tisztán csak erkölcsi büntetés csakis szellemileg és erkölcsileg igen magas színvonalon álló népnél volt elégséges, mert hiszen durva és vad, gonosz lelkületű embereket ilyen büntetés gonosztettek elkövetésétől nem tartotta volna vissza, ilyen büntetés rájuk semmi hatással sem lett volna. Elmondom itt az alábbiakat Szendrey Ákos, az „Ethnographia" folyóirat 1936 évi 65-71. oldalain megjelent „A magyar nép büntetőszokásai" című cikkéből: Népünk büntetőszokásai között halálbüntetés nincsen, valamint testi büntetés, például megvesszőzés is csak ritkán fordul elő, éspedig csak a hatóság által alkalmazva, sőt súlyosabb bűn a faluból kiűzetést vonta maga után. enyhébb bűn elkövetése, hiba, szokássértés, lustaság vagy illetlenség büntetése volt a megszólás, nyilvános kigúnyolás, utána kiabálás, társaságból való kinézés, kizárás. Továbbá szokás volt, hogy például Szent György napján valahol a falu szélén nagy máglyatüzet raktak, odagyűltek, és itt mindenkinek jogában állott bárkiről hangosan az illető bármely bűnét, elkövetett avagy elkövetni szokott hibáját kihirdetni, de amiért a kihirdetőt bántani nem volt szabad senkinek sem. Ennél súlyosabb büntetés volt a „meghurcolás", ami rendesen a rajtakapott tolvajt érte Az ilyennek a lopott holmit nyakába akasztották, avagy hátára kötötték, és így a falun végigvezették, kiabálva, hogy így jár, aki lop

Eközben pedig valaki ment utána és kürtöt fújt, avagy dobot vert Az ilyen meghurcolás következménye azután többnyire az volt, hogy az illető a faluban meg nem maradhatott és elbujdosott, vagyis: a rossz elem kitisztíttatott

Ez elmondottakkal szemben ismeretes, hogy más népeknél, a nép körében is mily borzalmas büntetések voltak szokásban, mint például megkövezés, élve mocsárba süllyesztés és még napjainkig is a „lincselés". Továbbá például Karl T

Strasser „Wikinger und Normannen” című könyvét elég elolvasnunk (Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1928/1943), vagyis amit tehát germán iró germánokról ir, hogy a mi népünk szelleme és a germán közötti különbséget megismerjük. Könyvében többször említi, hogy a régi germánoknál az emberáldozat egészen általános dolog volt (ami egyébként sémitáknál, görögöknél és rómaiaknál is megvolt). A 187-189. oldalain írja, hogy már a gyermekeket is öldöklésre nevelték. Fölhozza például: Thorgil hét éves gyermeket játszótársai kizárják, mert még nem ölt. Ő erre fog egy dárdát, és az istállóban leszúr egy lovat. Hasonló esetet gyermekekről többet is hoz föl. A 152-153. oldalon leírja, hogy például emberáldozataiknak elevenen hátulról bordáit fölvágták, és onnan húzták ki tüdejét, amely eljárás különben az Eddában is leírva Leírja például Nantes város vikingek általi kirablását, amely város a vikingek ellen soha semmit sem vétett, és őket csak hírből ismerte. Ezek az egész város lakosságát leöldösték, a gyermekeket pedig mulatságból egymás lándzsájára dobálták.

Ismeretes, hogy sok mai általános meseindíték ősrégi, s hogy már a régi egyiptomiaknál is megvolt, megállapítható azonban, hogy ama úgyszólván az egész Földön is elterjedett meseindítékok egykor ott keletkeztek, ahol ezek bizonyos népszokással avagy-ottani természeti jelenséggel vannak közvetlen összefüggésben, mivel hiszen magától értetődő, hogy nem a mesék hozták létre a népszokásokat és természeti jelenségeket, hanem hogy ezek alapján keletkeztek úgy a mese indítékok, mint az egykori mythoszok is. Ez pedig áll igy éppen nálunk a Hamupipőke mesealak indítékaira, holott más népeknél e mesealaknak sem népszokásokkal, sem helybeli természeti jelenséggel már semminemű összefüggése nincsen. Ellenben Magyarország mindig „Európa magtárá”-nak neveztetett földe nagy termékenysége és nagy gabona-, különösen búzatermése miatt, és mert kiváló minőségű búzájából mindig nagy kivitele volt, főképp Ausztriába, Németországba és Olaszországba, de Svájcba és Franciaországba is. Ezért van a mesében oly sok szerepe a búzának Viszont a kapufélfába búzakalász tűzése a legközvetlenebbül függ össze azon népszokással, amely szerint a kapufélfára az eladó leányt jelképező annyi búzakalászt

róttak, ahány eladó leány volt a házban Vagyis itt tehát összefüggést találtunk úgy a népszokással, mint a természeti jelenséggel is

A Szemere név, amely ma már csak egy ősi család neve, összefüggését egy gabonatermelő ősnépünkkel és a Szemirámisz-Istár- Venus nő. istenséggel, ílletve a mi Tündér Ilonánkkal is, már kifejtettem, és tehát látjuk, hogy Hamupipőke, vagyis Szemerőke tulajdonképpen szemere ősnépünk Föld- és Gabona-istennője volt, amí szerint e mai mese valamikor mythosz volt, és ez istennő gyermekkorát és a Napistenneli nászát regélte Egyik nevét alighanem Szomolány falunevünk tartja fönn.

Mindezen Szemirámisz-Istár-Venus istennők szent állatai a galambok voltak, ami kétségtelenül oka annak ís, hogy e mesénkben a galamboknak oly fontos szerepük van Az asszír nyelvben *szimi* = galamb. Világos az ís, hogy Szemerőke még a nőiség, szemérmetesség, szendeség, szeretet és szelidség megszemétye. sítése is volt; mindezek pedig jellegzetes női tulajdonságok Ámde női tulajdonságok még a hiúság és kevélység is, és ezért szerepel tehát mesénkben a más két leány is, a hiúság és kevélység megszemélyesítéseként Mind e három leány tehát tulajdonképpen: egy, azaz a *nő.* Éspedig egyrészt a szerénység, másrészt a hiúság és kevélység egymásnak ellentétét is képezik, ezért a mesében is ezek egymásnak ellenségei. Vagyis észre kell itt vennünk azt is, hogy e mesénkben tulajdonképpen igen mély gondolatok jutnak kifejezésre, vagyis, hogy ez egyáltalán nem holmi „naiv", azaz együgyű mese, amilyennek a magyar mythoJogia ismerése nélkül gondolni lehetne.

Mit jelentsen azonban Szemerelány három, azaz tulajdonképpen négy ruhája? Egy szürke, vagyis csupa hamu, egy rézegy ezüst- és egy aranyruha?

Tény, hogy Magyarország, különösen pedig a rendkívül termékeny Csallóköz televényfölde fölszántva fekete, de hogy amikor a napfényben száradva porhad, valóban szürke, azaz tehát hamuszínűvé válik. Viszont a még fiatal gabona eleintén selymes zöld fű, a réz pedig a természetes előfordulásában szinten zöld színű Ezután, amikor a gabona már kalászosodik,

de még éretlen, ekkor kalászai némileg ezüstös fényűek, majd amikor megérik, akkor úgy kalászai, mint az egész növények is sárgák, azaz tehát aranyszínűek lesznek, ahogy an ez aranyszínt a költők annyiszor megénekelték.

Mindez tehát tökéletesen összevág szemere törzsünknek nem csupán nevével, hanem gabonatermelő voltával, valamint azzal is, hogy szántóföldjeik, azaz tehát a Föld, náluk minden esztendőben egyszer először szürkék, azaz hamuszínűek voltak, azután zöldek, majd ezüstösek és utóbb arany színűek lettek.

Tény az is, hogy a közönséges házigalamb, valamint az összes mai házigalambfajok ősfaja a ma is leggyakoribb házigalamb is szürke, hamuszínű (Columba livia), amilyen Hamupipőke maga is; azt pedig jól tudjuk, hogy a kereszténységben is Farsang után következik a Hamvazószerda, amely napon szokás templomba menni, meggyónni, ami után a pap a térdepelő hívek fejére hamvat szór, a farsangi kicsapongások utáni alázatos vezeklés jelképéül. Való, hogy a hamu és a szürke szín mindig az alázatosság, szerénység, jelentéktelenség, a „szürkeség" jelképe is volt.

Az olasz-latin *cenere, cin* is, *cinerus* (csenere, cinisz, cínerusz) szavak: hamu és hamuszínű, szürke jelentésűek. Mi más pedig ezen olasz *cenere* szó, mint a mi *szemere* szavunk Sőt olaszul Hamupipőke *neve* is *Cenerentola,* mivel pedig az olasz-latin *-ola, -ula* nőnemű kicsinyítő rag, e szerint világos, hogy Cenerentola és szemerőke is ugyanazon név. Viszont a *Hamupipőke* névben is a *pipő* szó is a szláv nyelvekben *repel, repeo* alakban hamu jelentésű.

Látandjuk azonban, hogy a *p-p* alakú azonos mássalhangzós szavak úgy a pannon, mint a besenyő és kabar törzseink kultusz-szócsoportjában szerepeltek, úgyhogy lehetséges, miszerint náluk is volt a hamunak *pép, pepe, pipo* alakú neve Mindenesetre kérdhetjük: Honnan kerülhetett a *cenere* szó az olasz nyelvbe, ha nem Olaszország fajunkbeli őslakóitól? Éspedig bizonyára Samnium samníta nevű őslakasságától, akik – amint ez ismeretes – Hercules Napistenünket is Szam-nak nevezték.

Többször említem már az *sz-h* gyakori hangcserét. Íme a finn nyelvben *hemere* = szürkeség és az Ég felhős borulata; a felhő borította Ég pedig valóban szürke, hamuszínű, vagyis kétségtelen, hogy e finn szó a mi *szemere* szavunk *sz-h* hangcserés változata De említettem a szintén gyakori *sz-t* vagy *szd* hangcserét is. S íme, németül meg *Dammerung* (demmerung) = félhomály, esti vagy reggeli *szürkület,* azaz tehát szintén szürkeséget jelentő szó, és *sze*mere szavunknak csak egy *sz-d* hangcserés változata A szláv nyelvekben meg tamno, *temno* = sötétség, bár jelent homályt is Márpedig *homály* szavunk, ugyanúgy, mint *hamu,* tájszólásos *hamu* szavunk is csak *sz-hangcse*rés változata egy kétségtelenül létezett *szamú, samú* szónak, amely bizonyára csekély k;ejtésbelí különbséggel hamu és homok vagy por jelentésű is lehetett. Viszont az is igen valószínű, hogy *homok* szavunknak is volt *szamak* változata, amelyben az *ok* végzés csak a többesszámot jelentő rag, és hogy a szó tulajdonképpeni jelentése *szemek,* homokszemek volt. Tény, hogy a törökben többesszámot jelentő rag *nél*kül is megvan, mivel törökül *kum* = homok.

Fölhozható a német *Sand* = homok szó is. Másrészt a latin *saburra* (szaburra) = homok szó sem más, mint a mi *szemere* szavunk mély magánhangzós, de besenyő, azaz szabin kiejtése, mivel a besenyők az m helyett szerettek *b* hangot ejteni, úgyhogy ezen latin saburra szót a mi szapora szavunkkal azonosnak kell fölismernünk, amely tehát a szemek, szamak vagy számok sokaságát, sokasodását, számosságát jelentette.

Régi időkben a síksághlakó emberek magukvájta és gallyal, fűvel födött gödrökben laktak, amelyekben tüzeltek, és amelyek fenekén mindig sok hamu volt Ez magyarázza meg egyrészt a magyar *hon,* tájszólásos *hom* = otthon, lakás szót, de ez fejti meg a német *Heim,* tájszólásos *Ham* (hájm, hám), angol *home* (hóm) = otthon, lakás szót ís. Mindezt a hamu és lakás, otthon összefüggéséről és Hamupipőke hamuban hálásáról már régen, a II világháborúban elveszett művemben is megírtam volt, de csak 1954-ben, véletlenül találtam meg a magyar Pallas lexikon „Dinka” cikkében, hogy ezen dinka nevű afrikai nép „nagy előszeretettel viseltetik a hamu iránt”, és hogy „hamuba fekszenek, ha aludni akarnak”.

Amint már föntebb is említettem, a síkság, vagy halmos vidék őslakói nem barlangokban laktak, mert hiszen ilyen helyen balrangok nincsenek is, hanem ágakból, lombból készülő és lombbal vagy fűvel födött kunyhókban, amelyet eleintén

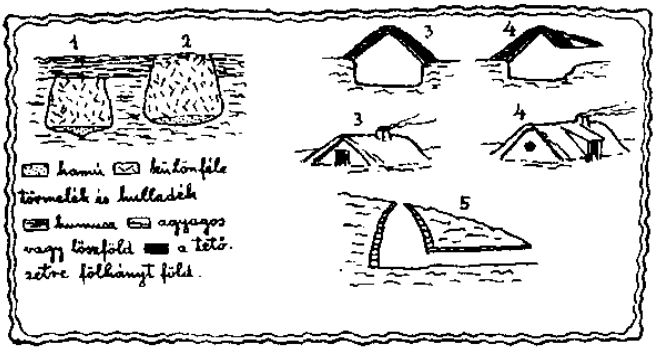

csak kezdetlegesen áll itattak össze, de idővel mind tökéletesebben, sőt művésziesen is készítettek, amint azt egyébként némely afrikai és óceániai népnél, sőt a magyar nép mezei kunyhóinál látjuk meg. De laktak a síkságok és dombos vidékek ősnépei, amikor ezt a hidegebb idő megkívánta, a földbe maguk vájta gödör- azaz veremlakásokban is, amelyeket fönt szintén gallyal, lombbal vagy fűvel födtek be, és amely gödrök fenekén utóbb tüzeltek is, amikor ugyanis már a tüzet is megismerték

Természetesen mindezen kunyhók és gödörlakások eleintén kerek alaprajzúak voltak, ami magától adódott, azért, mert így lehetett a legkevesebb anyaggal és munkával a legnagyobb területet bekeríteni, illetve a legtágasabb gödröt is kivájni Meggyőződésem szerint az igazi, még gyermekszerű ősember lakásai voltak ilyenek, és csak a későbbi, elvaduló, hűs evő és vadászó neandertaioid emberfajok kezdtek a hegyek között barlangokban is lakni Említettem, hogy Szibériában ilyen, földbe mélyített és tetőzettel ellátott házak ma is vannak, és amelyekbe fölülről, vagyis az ógon (aknán) át járnak be, fiatal, ágcsonkjai meghagyott fatörzs vagy rendes létra segítségével A „Néprajzi Értesítő”]9]2 évfolyama]57-]94. oldalain levő „A debreceni népi építkezés” című cikkében Ecsedi Ist-

ván dr leírja a Debrecen környékén fölásott és általa tanulmányozott őskori gödörlakásokat (a fönti rajzon] és 2), valamint az ugyane vidéken a szegényebb nép által itt-ott még ma is készített földházakat, amelyeket ma ott, alighanem cigány szóval „putri”-nak neveznek (a rajzon 3 és 4) Előbbiek metszetben olyanok, amilyeneknek a fönti rajz tünteti föl, és fenekükön ma is ott még a hamuréteg (30-40 cm-nyi), míg az e rétegen felüli üreg rész idővel mindenféle törmelékkel töltődött föl, végül pedig az egészet televényréteg borította be, tudniillik az őskoriakat (a rajzon 2), holott az újabb időkből valók, de ugyanilyenek, ma sincsenek mélyen (a rajzon 2). Mivel azonban a legrégibbekben is találtak cserépedény törmeléket, ez azt bizonyítja, hogy a gödörlakások neolith korbéliek, vagyis olyan népéi voltak, amely már égetett cserépedényeket tudott készteni. Leírja ezután a Debrecen környékén ma is még létező fal nélküli, csak földbe mélyített és tehát csak tetőzettel ellátott és ma már négyzet alaprajzú lakásokat, amelyek közül a fejlettebbeknek már gátora (gádora) is van (a rajzon 4), ami azonnal eszünkbe kell juttassa a kréta-mykénei ősműveltség ilyen földbeásott, de hatalmas nagyságú kincsesházait, vagy sírboltjait, amelyek belseje azonban gondosan kifalazott, sőt díszített is volt, amelyeknek szerintem volt gádora, de fönt levegőző és füstkieresztő ógja is. (a fönti rajzon 5 és lássad Schliemann Heinrich dr. „Mykenae” Leipzig, 1878)

A zsidó hagyomány szerint Sámson a filiszteusokat szamárállkapoccsal verte szét.A szamár állkapcsa olyan, mint e rajzon 1., míg az olyan régi kardalak, amilyen e rajzon 2, olasz neve scirnitarra (simitarra). Úgy a Sámson, mint a *szamár,* valamint a *scimitarra* szó is szemere szócsoportbeli, ami aligha véletlen egyezés, hanem ami arra vezetendő vissza, hogy a szamár állkapcsát az őskorban fegyverként valób”n használták. (Valószínű pedig, hogy a szóban levő kardféle neve is szamárállkapocs értelmű szó maradott.)

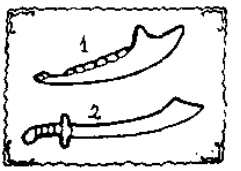

Számlik = szántódik (például: a föld jól, avagy rosszul számlik), lássad Ballagi szótárában, valamint Benedek Elek

„Az ördögbarázdák” cinű meséjében. *Számlik, szánt* szavunknak szerintem ezen kivül még rovódik, ró, karcol, sőt még csúszik értelme is kellett legyen, amit *szán,szánkó főnevünk* is tanúsít, de másrészt ez fejti meg *szám (numerus)* szavunkat is A rovás, azaz a számrovás legrégibb alakja bizonyára az volt, amidőn (valamely egységek följegyzése céljából) még csak közönséges, természetes botra úgy rovogatták föl, ahogyan ezt e rajzon *a* mutatja, amikor is minden egyes rovátka egy-egy *szám* volt, de egyúttal egy-egy szemalak szerint négyszögletesre vágott botra

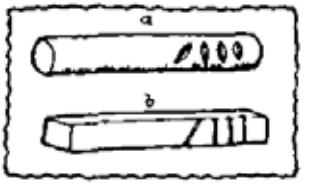

történt, úgy, ahogy azt e rajzon *b* mutatja, akkor a számokat akár csak karcolták, akár bemetszegették, de így ezek határozottabban rovátkák lettek, de akkor is *számok* voltak, ha már nem is *szemek* Úgy lehet tehát, hogy holott *róni* és *harcolni* szavaink kőrös szócsoportbeliek, de ezeknek a szemere szócsoport szerint *szántani, számlatni* és *számítani* felelhetett meg Egy *szám* tehát eredetileg egy rovátka, egy rovás értelmű volt

Egyiptom ősrégi idők óta a datolyapálma és a gabona földe volt, habár minden jel arra is mutat, hogy műveltsége tulajdonképpen a szumerekből származott, amely utóbbi az egyiptominál régibb, avagy legalábbis arra, hogy valamikor Egyiptom földén, más őstörzseinken kívül szemere törzseink is telepedtek meg. Erre utalnak a következő adatok Habár az egyiptomiaknál történelmi időkben már férfiuralom volt, de egykori nőuralom maradványai még megvoltak, például az, hogy a gyermekek még anyjuk után neveztettek, valamint, hogy nemzetségi hovatartozásuk is anyai részről számíttatott Egyiptom régi neve is *Miszr, Miszir, Ma*szur volt, viszont maguk az egyiptomiak országukat az első szótag megfordított alakjával *Tamera* néven nevezték, amely név úgy *sz-t* hangváltozásos szemere, mint kún szócsoportbeli szónak is vehető. Ismeretes, hogy az orosz regék is tudnak mondai *Tamara* királynőről, amely mindkét név tehát egyezik a szemere, Szemirámisz és szemele istennő- és mondai királynő névvel. Létezik több *tamar* kezdetű tápnövény is (tamarix, tamarinda), amely növények közül a tamarinda Afrika lakossága egyik elég fontos

tápnövénye A tamar név egyébként egyezik a datolya arab *temr, temer* nevével. Föltűnhet itt még India fajunkbeli egyik műveltségalapító dravida népe *tamul* neve; azt pedig a tudósok már amúgy is megállapították, hogy az' Indus folyó melléke egykori, mohendzso-dárói dravida ősműveltség rokon a szumerekével.

Az egyiptomi nyelvben az aratás ideje neve *szemu,* amely szó megfelel a német *Sommer* (szommer) = nyár szónak, mivel a nyár az aratás ideje is Meglepő viszont, hogy az oromo nyelvben az aratás neve *makar.*

Táblázat.

Magyar	Szemere
Alapszó *mag* vagy *meg,* avagy megfordítva *gam, gem* Ugyanez *n*-es kiejtéssel is élt: *nag, neg, gan, gen*	Alapszó: *szem* vagy *szam,* avagy megfordítva *mesz, masz.* Ugyanez n-es kiejtéssel is élt szen, *szan, nesz, nasz*
A mag szónak megfelelnek az ag, ug, ig, eg szóalakok, amelyekből a kezdő m-hang hiányozik Ezek a magyar szócsoport szerint többek között apa, ősapa, ős értelemmel is bírtak Ezekből származnak az agg és ük = öreg és ősapa szavaink és az Ugek, Ugek, Uger, Ukkó, Oguz-kán mondai ősatya és ősistenség nevek.	A *szem* vagy *szam* szónak megfelelnek az *em, am, en, an* szóalakok, amelyekből a kezdő *sz* hang hiányozik. Ezek a szemere szócsoport szerint többek között anya, ősanya értelemmel is bírtak Ezekből származnak anya, nő, mama, anyó, ünő, nyanya, eme, emse szavaink, amelyeknek nő, nőstény, anya, öreganya értelmük is van, valamint innen származnak az Amaza, Emese, Ené vagy Enő és Ino mondai ősanya és ősistennő nevek
A törzs avagy nemzet neve magyar, megyer, megere, moger, mager, magara, mogul, mangal, mongol változatokban élt, de élt e név kezdő m hang nélkül is: ugor, igor, agar, uger, ogul, angar, ungár, angri alakokban is, valamint előfordult még gomer, gamar, gömör válto-	A törzs avagy nemzet neve szemer, szemere, szamar, szemara, szu mer, szarner, szemel szomaii, szenar, szingal, szungár, tamul változatokban élt, de élt e név kezdő sz hang nélkül is anar, enar, amar, ama la, amaza (amazon), emesü alakokban is, valamint előfordult

zatokban is, amely utőbbiakban ugyanis az elsőszőtag megforditva állott.	meszer, miszir, mazar, moszor, mizer változatokban is, az első szőtag megforditott kiejtésével
Vallási és bölcsészeti fölfogásuk hímelvi volt Az élet okát az erőnyben (energia) látták, amit hímségként fogtak föl, és ezért náluk legnagyobb kultusza volt a Napot erőnyforrásként megszemélyesítő istenségnek, akiben minden földi élet atyját tisztelték	Vallási és bölcsészeti fölfogásuk nőelvi volt Az élet okát az anyagban (matéria) látták, amit nőiségként fogtak föl, és ezért náluk legnagyobb kultusza volt a Földet az élet anyjaként megszemélyesítő istennőnek, akiben ők minden földi élet anyját tisztelték.
Társadalmuk atyajogon alapult, a gyermekek atyjuk nevét vették fel	Társadalmuk anyajogon alapult, a gyermekek anyjuk nevét vették föl
Királyságokban, fejedelemségekben éltek	Királynők alatt, vagy pedig köztársasági szervezetben éltek.
A világ kezdő ősistenség (főisten), vagyis az Égatya, náluk ilyen neveken neveztetett: Ég, Ig, Egy, Ag, Ok, Uk. (kezdő *m*-hang nélkül). Az őserőny megszemélyesítése	A világkezdő ősistenség (főistennő, a Tejút és az anyag megszemélyesítése) náluk ilyen neveken neveztetett En, Ené, Ana, Emő, Eme, Ama (kezdő sz hang nélkül)
A főisten fiának, a Napistennek nevei náluk ilyen alakúak voltak: Meg, Mag, Megy, Gam, Gyám, Gyoma, Nagy, Magyar, Megyer, Magas, Magos, Mangal, Magada, Magorada, stb.	Az ős-természetanya istennő leányának, a Földistennőnek náluk ilyen alakú nevei voltak: Szem, Zem, Zemele, Szemere, Mesz, Met, Mí) zse, Mizera, Szemenyő, Zemenye, Ziímonya, Szomonya, Szenora, Szemiráma stb.
Vessed össze ezeket a magyar: nagy, magas, magasztos és a latin magnus = nagy,	Vessed össze ezeket a latin som mus = legnagyobb, legmagasabb szóval

maximus = legnagyobb, szanszkrit maha, görög makro = nagy szavakkal	
Számrendszerük az öt-tízes volt	Számrendszerük a hat-tízen kettes (tucat) volt
A páratlanságot, *magányt,* egyedüllétet hímségként fogták föl	A párosságot, *számosságot nőiségként* fogták föl
Magány, magam szavunk a mag szóból képezett Ennek kezdő m hang nélküli alakja az egy szavunk Viszont a latin ego = én.	Szám, számos és más (utóbbi az én ellentéte) szavaink a szem, szám szóból képezettek Ennek kezdő *sz* hang nélküli alakja *n*-es kiejtéssel az én szavunk, amelynek azonban az árja nyelvekben *m*-es kiejtése is fönnmaradatt me = engem. Viszont a latinban és más árja nyelvekben un, uno, áin, en = egy; az albán és oroma nyelvben ellenkezőleg une, ani = én Fölcserélődés az, hogy a szláv nyelvekben szám = magam, magány
Az egység, a magány (magam), a királyság, egyeduralom egyezik az én fogalmával és igy az önzéssei ís, latin szóval egoismussal	A számosság és a köztársasági eszme egyezik a mi fogalmával, mások jogai tiszteletben tartásával. *Más* szavunk a szem szó megfordított alakja A számosságot és a számosságból képezett egészet (köztársaságot) fejezi ki a magyar zöm és csomó, a latin summa és a német sammel szavak is
Magyar törzsbeli őseinknél a Nap és a Napísten neve Mag, Magar, Magyar, Magor volt, de viszont megy, megye és	Szemere törzseinknél a föld neve lem, lemenye, Szemenye, Szemele, Szemere volt (a szláv nyelvekben ma is zem,

kezdő m hang nélkü! agy, egy, agar, ígar, eger, ugar, ager volt a föld neve ís. A Földistennő a Mégy, Megye, Magya, Maganya, Megara, Magada, Magila neveket is viselte Egy görög rege szerint Heraklesz felesége Megara A mi ősmondáink' szerint Magor Napatya neje Magyar Ilona, aki násza előtt: Tündér Ilona Ős-nyelvünkben a tündér, tönter, tentíra szónak szűz, leány értelme volt A Napnak erőnyforrásként megszemélyesítése a görögöknél Heraklesz, az erő istensége volt Őt a fönicíaíak és az Égei-Tenger szigetei görög előtti őslakói Makar, Magar nevek alatt tisztelték, amelyekben Magor mondai ősünk nevére ismerünk.	zemlja = föld, míg zsen, zsena nő, asszony), de viszont Szem, Szam, Samas, Szamszon, Szandon, Szander volt a Napisten neve is. Az itáliai szamnétáknál Heraklesz a Szam nevet viselte, Bál Napisten Elő-Ázsiában Szemes, Samas nevek alatt is tiszteltetett Hogy a bibliai Sámson Heraklesszel azonos, azt a mythologusok is tudják A bibliai Sámson azonos a szemerék, vagyis az ősi, igazi szem (szemita) nép Szemes Napistenével. Neje a Szemere vagy Szemele Földistennő
A magyarok vallásos alapjelképe a gömb ●, azaz a mag volt	A szemerék vallásos alapjelképe a szem-alak ⬬ volt
A gömbnek egy központja van ⊙ Magány	A szem-alaknak két központja van ⬭ Számos
A magyarok a magot, gömböt ezen szavakkal nevezték: mag, meg, meggy, mák, makk, mug, avagy megfordítva: gom, gam, gomb, gömb, gömböle, gomola, gomíla, gombolyag, gumó, gümő, gyümöcs, gyümölcs	A szemerék a szem-alakot és a gabonafélék hosszúkás szemeit ezen szavakkal nevezték: szam, som, szem, szum, szöm, szamb, szomola, szemele, zsomolag stb.
A magyarok ősidőkben gyü-	A szemerék eredetileg a ga-

mölcsből, gyümölcs gyűjtéséből éltek, majd földművelők lettek, de ekkor is főképp a földművelés gyümölcsészeti ágával foglalkoztak	bonafélék magvaiból, ezek gyűjtéséből étek, majd földművelők lettek, de ekkor is főképp a földművelés gabonatermelési ágával foglalkoztak
Magor vagy Magyar a termékenyítés istensége volt, de egyúttal a gyümölcsfáké is. Viselte a Gam (Kam) nevet is, amelynek értelme hím, férfi Vessed ezt össze az *n-es* kiejtésű magyar kan szóval, valamint a régi magyar és mai tájszólásos kam = hím szóval is	Szemer, Szemele vagy Szemiraanya (Szemíramisz-Venus) a termékenység és szerelem istensége, de egyúttal a gabonatermelésé is volt Viselte még a Szem, Szimí és Misszí, Míze neveket is Szláv zsena = asszony, nő
A bibliai Kam törzsatya azonos Magor törzsatyával, azaz Mag vagy Gam Napistennel, azaz Heraklesszel, a magyarok regebeli ősatyjával, akinek neje Megara vagy Magyar Ilona (A Biblia nagyrészt ősnépeink hitregéinek a régi zsidók által többékevésbé átalakított gyűjteménye)	A bibliai Szem törzs atya azonos szemes, azaz Szam vagy Masz Napístennel (másként Sámson, Samás, Szimszon), azaz az igazi, ősi szem avagy szemere nemzettel, amelynek a ma „szemita”-nak nevezett faj csak örökébe lépett, de vele nem azonos E Szem Napisten neje Szemere, Szemele vagy Szamara, Tamara Földístennő. (A bibliai Jáfet az állattenyésztő ősnépeink megszemélyesítője volt ; kazárok, kabarok, törökök, jászok.)
Az egymagú gyümölcsök Magar Napistennek szenteltek voltak (például meggy, cseresznye). A sokmagú gyümölcsök, bogyók, valamint a	A sokmagú gyümölcsök, bogyók és kalászos, fürtös növények Szemere Földanyának szenteltek voltak, de különösen a hosszúkás szemeket

mák is Magyar Ilonának szenteltek voltak	termő gabonafélék (búza, zab, rozs, rizs), viszont a hosszúkás alakúak, de egymagúak, mint például a som, Szam Napistennek voltak szentelve
Magor vagy Megyer Napisten legfőbb kultuszfája a meggy volt A meggy gömbölyű, egy magja van, virága ötszirmú (páratlan, öt-tizes számrendszer). Virága fehér, levele zöld, bogyója píros. Ezek ma is a magyarság nemzeti színei. Magyar Ilona jelképes növénye a gyöngyvirág. Virágai szintén fehérek, levelei zöldek, bogyói pirosak. A gyöngyvirágnak úgy virága mint különösen bimbói, valamint bogyója is gömbölyű, ezek fürtöcskékben teremnek, sokmagúak, egyes virágai hatszirmúak. (Párosság és hatos számrendszer.)	Szemere vagy Szemele legfőbb kultusznövénye a búza volt Ennek igazi szemere nevei: szem, szen, nez, níz, niza, mízse, szima voltak. Ezeknek csak *b* hangos besenyő kiejtései a búza és zab szavak. A búzaszem alakja hosszúkás, kalászokban terem (számosság), kalászai három-hatos beosztásúak (hatos számrendszer). A gabona színe a sárga. A szemerék nemzeti színe a sárga volt. Náluk a Napisten fája a som volt Ennek virága sárga, s ötszirmú, bogyója – bár hosszúkás – de egymagú.
Nyelvünk a mag, meggy, magyal szavakat, továbbá a mogyoró, népiesen magyaró, vagy megfordítva gumó, gümő, gyümölcs, népiesen gyümöcs szavakat a gömbölyű magvakkal és gyümölcsökkel hozza össze	Nyelvünk a szem szót ma is inkább a gabonafélékre alkalmazza, sőt népiesen „szem” = gabona is. Az árja nyelvekben a mag és szem megkülönböztetése már teljesen elveszett, íIlet*ve* már minden magot csak semen, seme, Same, Samen szóval neveznek.
A magyar hinteni ige régibb nyelvünkben himteni, himletni alakban is megvolt, amely	A régi magyar hímletni ige szemere megfelelője volt szímletni, szemletni, szemel-

alak a hím és kam szavakkal függ össze, valamint a him termékenyítő magvával is.	ni. Innen származott az árja seminare = megvetni szó. Náluk a hím magva is csak semen
Hímelvi magyarok és nő elvi szemerék bölcsészeti vetélkedése eredménye, hogy mai nyelvekben is az emberí tökéletlenség mókás jelképe a szamár, somaro, mus, muso neveket viseli (utóbbi három szó olasz)	A nőelvi szemerék és hímelvi magyarok bölcsészeti vetélkedése eredménye, hogy mai nyelvekben is az emberi tökéletlenség mókás jelképe a magare, magarac és gamar, gamari nevet viseli (előbbi két szó szerb-horvát, utóbbi kettő albán)
A magyarok nyelvében hunyni, a régibb nyelvben és tájszólásban ma is humni = aludni, az afrikai oromo nyelvben mugu, mugau = aludni A magban az élet még huny	A szemerék nyelvében szumni, szumnyadni, szunnyadni = aludni, a latinban somnus = álom. A szemben (gabonaszemben) az élet még szunynyad, szumnad
A régi magyarban a kezdő m hang nélküli ige, igi, ügy szónak a szem (látószerv) jelentéséből származik ügyelni (vigyázni, szemmel tartani), valamint igézni (szemmel, nézéssel bűvölni) szavunk is De ezen szem jelentésű ősszavunkból származtak az árja nyelvek oculus, Auge, oko = szem szavak is A homlokuk közepén egy kerek, azaz gömbölyű szemmel bitó óriásokról szóló mondák összefüggenek azzal, hogy némely hímelvi őstörzsünk az Ég istenségét Is szokta volt	A látószerv neve a magyarban ma is szem. Aminthogy a magyar szócsoport szerint az Eg neve Ég volt, úgy a szemere szócsoport szerint ennek neve Éz volt, de nevezték ugyanezt Szém, Szám néven is, s így a sémi nyelvekben a Számi = Ég szót meg is találjuk

homloka közepén egy szemmel ábrázolni, valamint őt egy szemmel jelképezni is Ennek maradványa az, hogy a kereszténységben is szokás Istent háromszög közepébe ábrázolt egy szemmel jelképezni Ugyanez a görög-keleti egyházban is szokás, de a háromszög nélkül. Említettem, hogy a magyar törzs az Ég ősistenségét még az Egy szóval is nevezte, amely szónak az ősmagyar törzs nyelvében azonban még szem (ig) értelme is volt Innen – a magyar *egy* szóból – származik a szláv odin, agyin, edan, jedan = egy szó, és a germán Od ín (romlott kiejtéssel Wotan) főisten név is, de akit a régi germánok még Ig, Ug néven is neveztek, és homlokán egyetlen szemmel képzeltek volt; mind ami ősmagyar eredetű volta tehát egészen világos	
A magyarok tehát magukat Magyar Napistenük és mondai ősatyjuk után magyaroknak nevezték	A szemerék tehát magukat Szeme re Földistennőjük és mondai ősanyjuk után szemeréknek nevezték

Fentebb már megismertük a szeme re törzsünk díszítményeit képezett indítékokat, amihez itt még csak egyet-mást kell hozzátennem Fő indítékaik őseredetben mindenesetre a szem alak, úgy a lezárt, mint a nyitott, és a búzakalász, továbbá a hullámvonal lehetett. Amint azonban alább látandjuk, a szemerék díszítő ízlése sokban hasonlított a besenyőkéhez, hogy pedig mai népi díszítményeinkben a kettő már össze is vegyült, az természetes; úgy hiszem azonban, hogy vonalritmusbeli különbség főképp az lehetett, hogy míg a szemerék a szemalaknak megfelelően a ma általánosan magyarként ismert díszítő ízlés jellegzetes levélkéit inkább kihegyesedőkre alakították (a rajzon *a*), a besenyők ellenben gömbölydeden végződőkre (a rajzon *b*), amivel azonban bővebben a besenyőkről szóló fejezetünkben kellend foglalkoznunk.

Alábbi rajzon három búzakalászt látunk úgy stilizálva, ahogy an a búzakalászokat szemere törzsünknél régebben még stilizálhatták, de már keresztény korban, amikor is ezek kalász volta már kezdett volt feledésbe menni, és ezeket is mindinkább virágoknak kezdték tekinteni. Látjuk már itt is, hogy a kalászok szakálszálai megvastagíttattak, habár a szakálszálak finom fogazottsága – igaz csak a két szélén – viszont még föltüntetve, ami azután például Huszka Józsefben is azon véleményt keltette, hogy ez alakok népünk díszítményeiben a pávatoll stilizálásából keletkeztek. Szerintem azonban ebből

csak annyi a valóság, hogy az értelem feledésbe menésévei ez csak összevegyült a pávatoll ábrázolásával, ami például pannon őstörzsünknél valóban meg is lehetett.

Utóbb azután ugyanezen kalászalakból, mással is összevegyülve és száz változatban keletkeztek népművészetünk azon szebbnélszebb, de a természetben nem létező virágalakja, amelyek egyikét e rajzom mutatja. Viszont például Kalotaszegen máig is fönnmaradott még a kalász egészen másképpen való, bár szintén stilizált, de még könnyen fölismerhető ábrázolata, amelyet az alábbi rajz 1 száma alatt mutatok be. (Lássad „Magyar Népművészet" A Magyar Néprajzi Múzeum kiadványa Budapest, Egyetemi nyomda, 1928 158 és 219 oldal). Ez ábrázolásmód ma azonban már hibás, és eredetileg kétségtelenül olyan volt, mint ugyanazon rajzomon a 2 jelű.

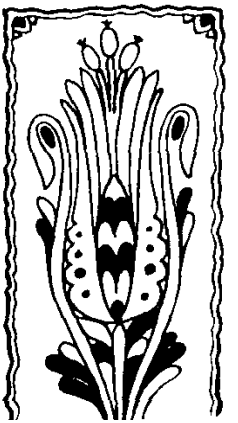

Ami azonban népi díszítményeink nem hímezett, sem nem festett, hanem plasztikainak nevezhető részét illeti, ebben két fő jelleget ismerhetünk föl. E kettő közül az egyiket nőelvinek, a másikat hímelvinek tarthatjuk Az első az, amelyet az alábbi rajzon 1 tüntet föl, a másik pedig, amelyet 2. és 3. számmal jeleztem Az elsőn, azaz tehát a nőelvi az egész disz az anyagba kizárólag bemélyítés által képezve, vagyis mínusz, negatívum nőiség, és amelynél tehát az alap marad magasabb, mint a díszítmény. A második díszítési módnál, azaz tehát a hímelvinél viszont a dísz domborodik ki az alapból, tehát plusz, pozitívum: hímség. Utóbbi, a hímelvi díszítésmód azonban népünknél kétféleképpen fordul elő, éspedig egyrészt úgy, ahogy an azt a fönti rajzon 2 tünteti föl, amikor is a disz az alapra föl rakott, vagy tényleg, vagy csak látszólag, amely díszítésmód szerintem főképpen a tulajdonképpeni magyar törzs é lehetett

Ellenben az itt 3 számmal jelölt módnál a fölrakás ugyan nincsen, mert csak az alap mélyítve ki, de a dísz az alapon így is pluszt képez, bár fölülete laposan hagyva, ami pedig esztétikailag igen kedvező, azért mert igy a díszített tárgy körvonalai érintetlenek maradnak, más szóval a tárgy körvonalait a reáalkalmazott disz nem zavarja, nem változtatja meg.

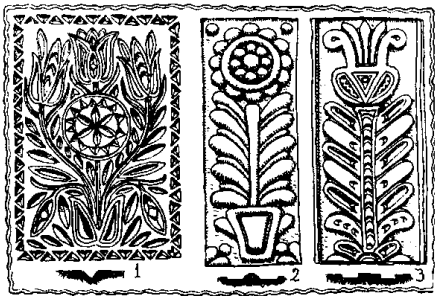

a. Velencei virágváza. b. Berlini virágmedencécske.

Az illető díszített tárgyra fölrakott díszítmények szertelen túlzása, vagyis a tárgy alakját teljesen eltorzító díszítésmód az európai népek ízléstelenségét bizonyítja.

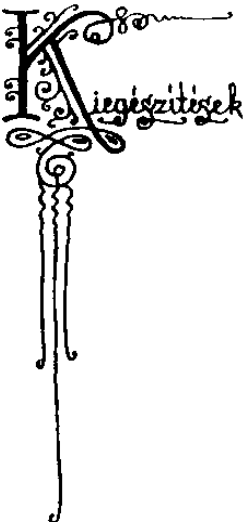

A vogul nyelvben *iga* = öreg férfi, ami egyrészt egyezik a mi *ük* = ősapa és a török *aga* = tiszteletre méltó idősebb férfi szóval, de egyezik Ég szavunkkal is. De azonos e vogul *iga szó* még a germánok főistensége régibb *Yg* (Üg vagy Ig) nevével is. A főistenség ugyanis mindig az Ég megszemélyesítése volt, és mindig öreg, tiszteletreméltó férfialaknak képzeltetett.

A zsidók magukat Ábrahám utódainak tartják, akik viszont Kaldea Úr városából, tehát a szumerek földéről és Szem nevű ősatyától származtatnak. Mi viszont már tudjuk, hogy ezen bibliabeli Szem vagy Sem nem más, mint a szumerek, illetve szemere törzsünk Szem, Som, Szemes nevű Napistene és regebeli ősatyja, azaz a szumereknek is Samás nevű Napistene. Ezen bibliabeli Szem után nevezzük ma a zsidókat, valamint a velük rokonnyelvű népeket „sémiták”-nak, de tulajdonképpen tévesen A bibliabeli rege alapján ugyanis azt következtethetjük, hogy a zsidók ősei valóban egy a szumerek földéről Palesztinába költözött szumer törzs voltak, amelyek maradékai a palesztiniai szamariták is, de hogy utóbb a terméketlen sivatagokból mind többen és többen közéjük beszivárgó, műveletlen beduin-féle állattenyésztő népek által úgy fajilag mint nyelvileg is elboríttattak, de ennek dacára is a Szemtől, illetve a szumerektől való dicső származás hagyománya továbbra is fönnmaradott. Tudjuk, hogy a dalmáciai városok egykori olasz lakosságát is ugyanúgy borította el szemünk láttára a terméketlen hegyek közül folytonosan leáradó és az olasz műveltséget mindenben, még a katolikus vallást is elfogadó horvátság.

Ami szerint tehát a ma „sémitá”-nak nevezett faj és nyelv tévesen neveztetik így, mivel e nyelv és faj tulajdonképpen *beduin,* aminthogy a tudósok már el is fogadták azt, hogy az egész arabság és ennek nyelve is a beduinoktól származott, de sok más népet is olvasztott magába. Ugyanígy beduin szárma-

zásúak voltak tehát az asszírok, és ilyenek tehát nyelvileg a zsidók is, bár fajilag igen kevertekké lettek

A Csallóközről már eddig is elmondottakhoz még az alábbiakat kell kiegészítésként hozzátennem: Már a II. világháború alatt elveszett művem ben is megírtam volt, hogy eredetileg a Földi Paradicsomról szóló regék a Csallóközre, a Mennyországról szólók pedig a Tejútban található szigetre vonatkoztak, valamint, hogy mind e regék, hagyományok eredetét a mi őseink sok ezer évvel ezelőtti költészete képezte. Amihez azonban hozzáteendő, hogy Földünk északi féltekéjén, amelyen hiszen Magyarország is van, az meg nem állapítható, hogy a Tejútban lévő sziget, azaz hogy az Égi Tejfolyó, avagy az égi Duna, valóban egy szigetet, egy Mennyei Csallóközöt képez. Ezen északi féltekéről ugyanis csak annyi látható, hogy ezen ég; folyó két *ágra* oszlik. A sziget nagyobb része már csak a déli féltekéről látszik, valamint csak a távoli Délről látható, hogy a két ág ismét egyesül, és hogy tehát a két ág valóban egy hosszúkás szigetet alkot. Honnan tudhatták ezt tehát őseink? Voltak-e utazóik, akik a déli féltekét is beutazták és onnan visszatérve hozták hírül, hogy az égi nagy folyó ágai ismét való egyesülése és szigetet képezése messze Délen látható? Avagy ezt is, mint annyi mást, szellemi képességeik segítségével bírták megállapítani? Olyan szellemi képességeik segítségével, amilyenekkel a mai emberiség *már* nem bír? Amelyek képesítették őket *arra,* hogy sok ezer évvel ezelőtt már megtudják, hogy Földünk „kerékként *forog",* hogy a Nap fényfelülete szemcsés, hogy Napunk a Tejút egyik Csillaga, illetve, hogy a Napisten a Tejutat megszemélyesítő Nagyboldogasszony Fia. Mindenesetre a Földi Paradicsomról, illetve a Csallóközről és a Mennyországról, azaz Mennyei Tündérországról, vagyis a Tejút szigetéről (amelyen népi csillagos Egünkön még most is ott van egyik legvégén a „Tündérek fordulója", és közepe táján a „Tündérek tánca") szóló regék még sok ezer évvel ezelőtt, ősműveltségünk korában keletkeztek.

Ellenben holott mind a Csallóközről és Mennyei Csallóközről itt elmondottakat nép; hagyományaink alapján *már* tudtam, és elveszett művem ben már meg is írtam volt, csak mostanság 1957-ben, tehát jóval a II világháború után vettem

észre dr. Fritz Kahn: „Die Mílchstrasse” (Stuttgart, 1914 „Kosmos” kiadás) című művében a 6. oldalon e sorokat „A Tejút nem szabályos alakulat. Hossza egyharmadában a Hattyú csillagképtől a Kentaur csillagképig két *ágra* oszlik folyóként, amely egy szigetet folyik körül”

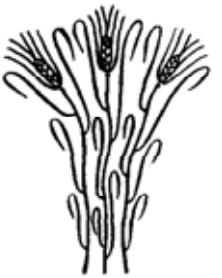

A Magyar Adorján által fölhasznált irodalom kivonatos jegyzéke

Szemerék (196-252. oldal)

Hans Winert: „Stammenentwicklung der Menschheit” – az emberiség keletkezése egyszer, egy helye történt, Európában.

Fáy Elek: Föníciaiaknál a Szem nevű Herkules az aratás bőségét biztosító Napisten.

Kreuzer Friedrich dr. „Simbolik und mythologie der Alten Völker” Lepizig und Darmstadt 1821. II. 210. o. és Movers idézett könyve: Bál-Szemes neve = Oculus Beli.

Sylveszter János 1539. „Grammatica Hungaro Latina”. V. 205. o. Athenaeum kiadása 1897 címlapjának felirata: Ádám és Héva (= Evilath). Mesopotamia fordítása: folyóköz.

Kandra Kabos: „Magyar Mythologia”. Eger, 1897 102-103. o. – Niski Páz napistennél tömérdek lakóhely van, melyben az emberek lelkei élnek, s úgy rajoznak, mint a méhek.

Huszka József: „Honfoglaló Őseink Ornamentikája” – szemalakú, igen jellegzetes pitykék

Karl Woermann „Geschichte der Kuns!”, Leipzig 1926. III. 22. A legöregebb bazilikák a régi pogány templomok fekvő nő alakú templomát utánozzák. Bogumil sírköveket az ottani nép „ugarski” síroknak nevezi – ezek a vidék illir előtti őslakosságától származnak, s ezeken a 6-os beosztású szemereszemes napábrázolások vannak.

Néprajzi Értesítő 1912. évf. 157-194. „A debreceni népi építkezés”. V. ö. az ottani gödörlakások és Schliemann mykaenei kincsesházainak azonos szerkezete.

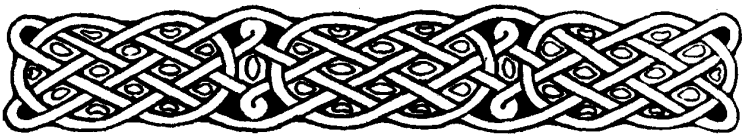

Besenyő.

Amilyen nőelvi ellentétét képezték a szemerék a hímelvi magyaroknak, ugyanolyan nőelvi ellentétét képezték a besenyők a hímelvi hunoknak. De miként a magyarok is eredetileg békés földművelő és gabonatermelő nép voltak eredetileg a szemerék is, vagyis a magyarok és szemerék az ellentét dacára is, egymásnak mintegy párhuzamát is képezték Tökéletesen ugyanúgy a harcias kunok párhuzamát képezték a szintén harcias besenyők, amely párhuzamot még alapjelképeik egymáshoz való hasonló alakja is észrevéteti, mert, míg a kunok alapjelképe az ék volt, amely főképen a hímségként fölfogott követ jelképezte, addig a besenyők vallásos alapjelképe a csöppalak volt, amely meg főként a nőiség ként fölfogott vizet jelképezte A kunokról írva, említettem, hogy náluk nagy kőkultusz volt és hogy a kunok eredetileg a magas helyek lakói voltak Viszont a besenyők vizek mellett szerettek lakni és halászó, majd hajózó néppé lettek és náluk a víznek volt nagy kultusza.

A besenyők vallási szócsoportját az *f, p, v, b* és az *s*, *sz,* z, *zs,* c, *cs*, mássalhangzók képezték, amelyek közül a *p* és b néha *mp, mb* kiejtésű lett, de sohasem a szó kezdetén, hanem csakis ennek végén, például *comp, zsomb,* az s, sz hang pedig néha *t* vagy d hanggá alakult át.

Voltak azonban a besenyőknek a csöpp-alakon kívül még más jelképeik is, éspedig, mint víztisztelő népnél, a vizet jelképező hullámvonal, és ezzel kapcsolatban szerepelt náluk is, mint a nőiség egyik jelképe, a szem-alak is, habár fő jelképük

mindig a csöpp-alak maradott. Ezeken kívül jelkép volt náluk a szív- és a vese-alak, mind amelyeket e rajz ábrázolja. Azonnal föl is tűnhetik pedig nekünk, hogy mindazon szavaink, amelyek azt nevezik meg amit ez alakok jelképeznek, az egy *szem szó* kivételével, ma is besenyő szóalakúak, sőt megjegyezhető, hogy az *m* hang, ha nem is tartozik határozottan a besenyő szócsoport mássalhangzói közé, de azért a *b* hangnak mégis közvetlen rokona Az e jelképeket (a *szem* kivételével) megnevező szavaink tehát ezek: *víz, csepp* vagy *csöpp, szív* és *vese*

Víz szavunk természeti dolgot jelentő és egytagú ős-szó, kétségtelen tehát, hogy a német *Wasser* = víz, ennek csak származéka lehet.

Miután azonban *víz* szavunk *t* és *d* kiejtéssel is élt és a finnben *vete,* a vogulban *vít* = víz is ősnyelvünkből származott, csupán a hidegséget kifejező *í* hangot veszítette már el, ugyanúgy mint a német Wasser szó is. Az sem lehet kétséges, hogy a magyar *vedelni* = mohón vagy mértéktelenül inni, is ide tartozó szavunk, továbbá a német *Bad, baden* = fürdő, fürdeni, valamint a görög *bathosz* = mély, mélység szó, azért mert a *b* és *v* hang hangtanilag úgyszólván azonos egymással. Ezeket pedig tudva, észre kell vennünk, hogy úgy a német *Tiefe* = mély, mélység valamint a szláv *dubína* = mélység is a föntieknek csak megfordított alakja; mivel pedig a szótagmegfordítás ősnyelvünk sajátsága, eszerint ezen szavak is a mi ősnyelvünkből, illetve tehát *víz* és *uit* ős-szavainkból kellett származzanak, sőt a szláv *szó* még a nőiséget is jelenthető -ina (ena, ana) végzéssel is megtoldva. Viszont az oromo nyelvben a viz neve *biszan,* amely szóban *víz* szavunk szintén egy an nőiség jelentésű szóval toldva meg. Hogy a német *waschen* = mosni ige a német *Wasser* = víz szóból származik és tehát szintén víz szavunkra vezetendő vissza, *az* eléggé világos.

A legtisztábban besenyő alakú a *csepp* vagy *csöpp* szavunk is. E szavunkkal, miután hogy a csöppalak csúcsos, származott a népünk nyelvében meglévő *csűp* = csúcs és a *csupor szó* is,

amely utóbbi olyan csésze- vagy bögre *szerű* edényt jelent amelynek csücske van. Megjegyezhető pedig hogy úgy *csésze* mint *csúcs, csücsök, csecs* vagy *csöcs* szavunk is ide tartozó, mert ezek azonos mássalhangzós szóalakok és így besenyő szavaknak is vehetők, habár, mivel sziszegőhangok a szemere, kazár és székely szócsoportokban is megvannak, ugyane szavak tehát sorolhatók e más három szócsoportba is.

A finn nyelvben *piszara* = csöpp. Miután az igazgyöngyök között gyakori a csöpp alakú, ennélfogva kétségtelen, hogy a szerb-horvát nyelv *biszer* = gyöngy szava is tehát valamely besenyő őstörzsünktől származik Ezen besenyő *piszara – biszer* = csöpp és gyöngy szó fejti meg azon nálunk gyakori de másutt is meglévő mese- illetve mythosz indítékot, amely szerint leány, avagy például a finneknél Vajnemojnen, tehát férfi, könnycseppjei igazgyöngyökké változnak. Miután pedig a gyöngykagyló vízi állat, úgy ez is utal a víztisztelő, halászó és hajózó ősbesenyőkre. Meg kell azonban jegyeznünk azt is, hogy a *piszara* és *biszer* szavak egymással annyival is inkább azonosak, hogy a finn nyelvnek *b* hangja nem lévén, ehelyett tehát kényszerűségből ejtenek helyette *p* hangot. Hozzá teszem még ezekhez, hogy oroszul a gyöngy neve *zsemcsuk* ami tehát *szemcsök* vagy *szemcse* azaz szemecske szavunk származéka. A *-csik*, *-csok, -csuk, -dzsuk* ősrégi magyar és török kicsinyítő rag, de azonos a spanyol *cico* (csiko) és olasz abruzzoi tájszólás *cicco* (csikko) = kicsi szavakkal, amelyek pedig *kicsi* szavunknak csak megfordított alakjai. Törökül egyébként *bondzuk* = gyöngy, amely *szó*az őspannon *bon* = mag, szemcse *szó* kicsinyítéses alakja de amely a német *Bohne* = bab*szem* szóban is fönnmaradott (bóne).

Igaz ugyan, hogy a gyöngy gyakrabban gömböcske alakú, de magától értetődő, hogy a besenyőknél, akik legfőbb vallásos alapjelképe a csöpp-alak volt, kultuszukban is épen a csöpp alakú gyöngyöket szerepeltették.

De a *csöpp* és *csúp* szavunkból származik a *csép* és *csépelni* szavunk is, amely a gabona „kicséplésénél” használatos azon szerszámot jelenti, amelynek tulajdonképpeni működő, azaz *csap-kodó* vagy megfordított szóval pas-koló része a *cséphadaró,* más néven a *csapó,* valóban elnyújtott csöpp alakú *szo*kott volt lenni és nyeléhez lánccal vagy szíjjal volt erősítve Ezt régen harcban fegyverként is használták de ekkor csapójába szögeket is vertek.

A besenyők másik jelképe volt a szív-alak, amely, amint azt e rajzocskán látjuk, két csöppalakból képezettnek is fogható föl. A *szív* szavunk is a legtisztább besenyő-szócsoportbeli szavunk A szív testünk egyik legfontosabb belső szerve, amelynek működése megszűntével nehány perc alatt meg kell haljunk, mivel e szervünk lüktetésével létesíti a vérkeringést E lüktetésével a szív valóban *sza*kadatlanul szív-ja be és fecskendi ki magából vérünket, éspedig oly erővel, hogy *ez* egész testünket, a legvékonyabb hajszálereken át is, bejárja. *Szivni,* népünk nyelvén némelyütt *szipni,* igénk úgy alakjában mint értelmében egyezik *szopni* igénkkel, *fecskendeni* igénket pedig ejtjük *föcs*kendeni-nek is, s ezek is mind tiszta besenyőszóalakok. Régi nyelvünkben *szív* főnevünk *szi* és *szű* alakban is élt, ugyanúgy mint ahogy *szívni* igénk él ma is *síni* alakban, vagyis egy mássalhangzós alakban is A *szipni* alakból származott pedig a *szipka* és *szipolyozni* szavunk és amely *szipni* alaknak csak mélyhang*zós* változata a *szopni* igénk. Ha pedig ezen népünk nyelvében ma is élő *szipni* igénket ismerjük és tudjuk hogy *-ó* képzőnk (szipó) régen *-on* alakban is élt (amit föntebb már többször említettem), akkor természetes, hogy *szívó*, azaz *szipó* szavunk régen *szipon*-nak is ejtődött, ami szerint azután megfejtve látjuk a görög *szifon* = cső szót, amely tehát a kréta-mykénéi ősműveltséget megalapító, oda kivándorolt, hajózó ősnépeinktől származott a görög nyelvbe. De ezenkívül meg kell jegyeznünk, hogy hiszen *cső* szavunk, amelyet népünk még *csű, csé*

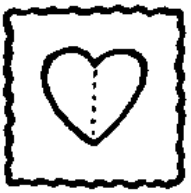

kiejtéssel is használ, nem más mint egymássalhangzós besenyő szó amelyből tehát az *r; v,* vagy *p* hang hiányozik, amit ha hozzáteszünk, úgy ismét a *csűfon*, *szifon* vagy *szipon* = *szipó*, azaz *szívó* szavunkat kapjuk, És íme népünk *cső* szavunkat ejti még *cséve* alakúan is, ami meg a szláv *cev, cijev* = cső szót fejti meg hogy pedig cső, *csű, csé* ősszavunk a *szív, szívni* igénk ősi *szí, szü* alakjával azonos, ez eléggé világos. Hogy viszont a cső szívásra alkalmas, ezt már az ősember is tudta, folyadékok szívására ma is használjuk, másrészt számos rovar szája is csőalakú, amellyel a mézet, más növényi nedveket avagy a vért szívja, sőt ereink is csövek amelyeken át *szívünk* a vért *szívja* és *fecskendi.* Mindenki pedig aki borral foglalkozott, avagy más folyadékkal is, tudja hogy miként lehet cső segítségével bort, más folyadékot, vizet hordóból korsóba leszívatni. Másrészt minden szivattyú lényege is: cső. Azt is észre vehetjük még, hogy a *szívás, szipás, szípolyozás, szifon, szopás,* azaz *sz-v, sz-p* alakú szavak beszívást jelentenek, míg megfordítva a *fecskendés, föcskendés,* fostatás azaz *f-s* alakú szavak fordítva kifecskendés értelműek, sőt mindig folyadékra is vonatkoznak, bár néha vonatkozhatnak légre is, habár itt már fölcserélődés is előfordul. *Fütyül* és a szláv *pístí, pískati* = sípolni még helyes alakúak, de már a magyar *síp, sípol* és az olasz-latin *soffiare, suftlare* már fölcserélődést tanúsítanak, ami azonban ősműveltségünk óta letellett annyi ezredév múlva már érthető.

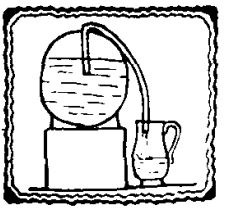

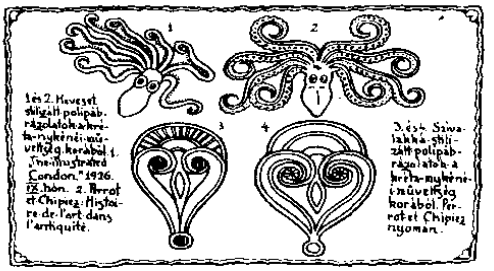

Említettem, hogy a besenyők ősidőkben vizek, mocsarak, tengerek mellett élő, hajózó, halászó vagyis tehát főképp vízi életmódot is folytató nemzetek voltak Ennélfogva a különböző polipféléket is már ősidők óta ismerniök

kellett, akkor is már amikor Magyar Alföldünket még tenger borította. A mai halász népeknek is, a más halakon kívül, a polipfélék egyik fontos táplálékát képezik és így volt ez bizo-

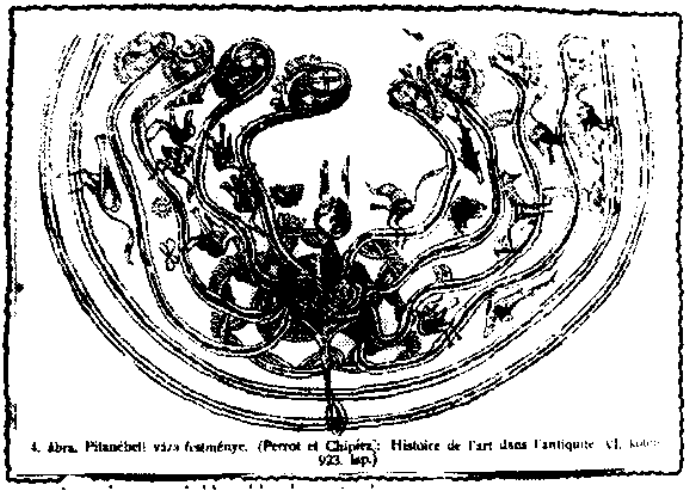

4. ábra. Pilanébeli váza festménye. (Perrot et Chipiez: Histoire de l'art dans l'antiquité VI. kötet 923. lap.)

A polip szívalakká stilizálása első kezdete

nyára ősidőkben is sőt mivel tudjuk hogy az őstengerekben a sok polipféle és a nautilidák, ammonitek és belemnitek mily óriási mennyiségben éltek, jogosan föltételezhető, hogy polipfélék az Alföldünk helyén volt tengerben szintén éltek nagy mennyiségben, ami szerint tehát az ősbesenyőknek is fontos tápláléka lehettek, valamint hogy a polip kultuszukbeli állat is volt és ennélfogva szimbolikájukban is szerepelt.

Hogy a polipfélék például a krétamykénéi művészetben míly nagy szerepet játszottak, ismeretes. Vázákon, csészéken, különféle ékszereken, hol naturalisztikusan ábrázolva, hol meg erősen stilizálva mindenütt ott látjuk Ez fejti meg tehát az egyik legközönségesebb polipfaj latin-olasz *sepía* (szépia) és szláv *szípa* nevét is, de amely szó ősidőkben bizonyára a polipfélék összefoglaló neve volt és valamely

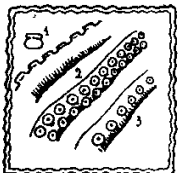

besenyő törzsünktől származott. Amely név onnan keletkezett, hogy ff polipfélék egyik legjellegzetesebb tulajdonsága a *szivás* (szipás, szopás), másodsorban a fecskendés is A polipfélék indáikkal, amelyeknek egész hosszukban csészécske alakú szívókáik vannak, ragadják meg áldozatukat. A kisebb polipfélék e szívókáikkal csak tapadnak, a nagyobbakéi azonban, mivel ezek is nagyobbak, oly erős szívó erejűek hogy szívásuk folytán a bőrön át a vér is kiserked, ami azon mai téves népi hitet is okozta, hogy a polip ilyképen áldozatai vérét szíva táplálkozna. Lehetséges azonban, hogy ősidőkben léteztek olyan polipfélék is amelyek valóban nem csupán szájukon át hanem így is szívtak magukba táplálékot, vagyis szívókáikon és indáikon át is. Brehm leírja hogy a közönséges polip, amikor kagylót avagy rákot ejt zsákmányául, ezt indáival és az ezek tőrésze közötti hártyájával teljesen beborítja s legkésőbb egy óra múlva teljesen üresen veti ki, de anélkül hogy a kagylóhéjakon avagy a rák páncélján legkisebb törés is látszana, holott a legtöbb kagylófaj szorosan zár, fölfeszíteni késsel sem könnyű. A ráknak azután csak lábai letörvék de nem mindig mind. Kétségtelen tehát, hogy úgy a kagyló kinyitása mint a húsrészek kivonása csakis erős *szívás, szípás, szipolyozás* által történik, de hogy miképpen, megfejtve még nincsen. Ámde ezáltal; s a latin *sepia,* olasz *sepía* és *seppa,* szláv *szípa* szó megokolva.

A polipfélék egyes szipókái olyan csészécske-alakúak ahogy an ezt a fönti rajzon 1. alatt látjuk. A közönséges polip indáin két sor szipóka van (a rajzon 2), az eledon polipén pedig csak egy sor (a rajzon 3.).

A fönt Perott és Chipiez, illetve Huszka József nyomán bemutatott, a kréta-mykénéi műveltségből származó ábrázolat polipfajának teste hátulján hosszú, farokszerű uszonya is van.

Ezen rendkívül érdekes ábrázolatra vonatkozólag idézem itt, amit erről egyrészt Huszka, másrészt Perrot és Chipíez írnak:

„A mikénéi kor polipja, a görög írók szerint szent állata volt a trójaiaknak is”

Alább írja:

„A tengeri isten és a szent polip közötti összefüggés elvitázhatatlan s így egészen jogos a polipnak vallási jelentőséget tulajdonítani. Miért volt szent, mit tulajdonítottak neki, illetőleg mit fejeztek ki vele, erre elég világosan felel Perrot a pitanébeli váza festett dísze méltatása és magyarázása alkalmából „Hístoire de l'art dans l' antiquité.. műve VI. kötete 923-933. oldalain" (Mielőtt ez idézetet folytatnám, megjegyzem, hogy Huszka a „tengeri isten" alatt a görög *Pozeidon* tengeristenre gondol és kiemelem a *poz* szótag tiszta besenyő alakját valamint ennek ősnyelvünkbeli föcskendés értelmét, ami által is e név a polipra vonatkoztatható). „Szerinte (Perrot szerint) az ábrázolat egy csöppet sem naturalisztikus. A polip hosszú karjai között látható halak, ludak, flamingók, pillangó, tövisdisznó, ló és ázalagok* nem véletlenül, térkitöltésül kerültek oda. (Megjegyzem: Hogy menyire nem: bizonyítja az is hogy némelyik állatalak lábai a polip indáit keresztezi is, tehát nemhogy csak nem térkítöltésül lettek odatéve, hanem a meglévő szűk térbe erőltetve lettek, azért mert a festő ábrázolásukat szükségesnek tudta). E kép az ősnemződés ábrázolása, mely által azon kor embere az élő lények eredetét és keletkezését akarta megmagyarázni, a szemlélő elé varázsolni. Itt a polip a mindenféle állattá átváltozó anyag jelképeként szerepel. A polip lábainak (indáinak) végét és testét körülvevő görbék jelezik a nemző kiáramlást, a kavargást, amely beszív és termékenyítés után kilök Ez a teremtés, avagy inkább átalakulás a polip által létrehozott tölcsérben és örvényben történik A tengeri sün, a csikóhal a négylábúvá változás útján vannak Sajátságos a polip lábai végén alkalmazott négyküllős köralak, amely az európai bronzkor leletei között gyakran szerepel"

Így ír tehát Perrot nyomán Huszka, amihez a következőket jegyezhetem meg: Sem Huszka sem Perrot ősvallásunkat bár nem ismerve, itt mégis már helyes útba indultak volt, de mindent azért egészen helyesen mégsem következtethettek ki. Pozeidon Tengeristen e neve alighanem valamely besenyő őstörzsünktől származott ugyan, de sem Huszka sem Perrot azt már nem tudhatták, hogy nőelvi őstörzseinknél, amilyenek a

* Értsed: puhányok (moilusca)

besenyők is voltak, a hímistenségek csak mellékes szerepet játszottak, mint megtermékenyítők ugyan, de az életnek, hogy úgy mondjuk, mintegy segédeszközeként csupán, de már az ősnemzést, helyesebben az élet kezdetét, az első életet a nőelviek csakis az agyagnak és ez utóbbit megszemélyesítve fő nőistenségüknek tulajdonították, akit ők, miként más őstörzseink más állatokkal is, ők a polippal is jelképeztek, ami szerint tehát náluk az ősalkotást is jelképező fönti polipalak nem lehetett Pozeidon jelképe, hanem az Ősanyagé, az Ős-Világtengeré, ezt nőiség ként fölfogva s akit a besenyők, valamint a szemerék is, ilyen neveken is nevezték: *Sz* vagy *S*, *Isz* és Iszonya, és benne az Őstenger életlétesítő de egyúttal rémes, sötét és halálos mélysége megszemélyesítését is látták. Megszemélyesítették pedig feketének elképzelt, iszonyú nőalakkal, valamint iszonyú óriási polipként is, amely utóbbi megszemélyesítés halásznépnél okszerű. Tudjuk azt is, hogy a polipfélék támadóik elől azáltal is szoktak menekülni, hogy feléjük úszó- és fecskendő-csőjükből fekete tintájukat – amely miatt a polipféléket tintahalaknak is nevezik nagy erővel föcskendik ki, ami által maguk és támadójuk között a vizet feketévé teszik, azaz sötétséget támasztanak, amelyben támadójuk őket többé nem láthatja, sőt a nagy feketeségtől meg is ijed, míg ők maguk a nagyerejű kiföcskendés következtébeni hátlökéstől, valóságos röppentyű (rakéta) módjára, nyílsebességgel hátrafelé elúsznak. Ez is egy okkal több tehát ahhoz, hogy a besenyő halásznépek a polipot a Sötétség, az Őstenger mélye, a Fekete Világűr és az ezt megszemélyesítő fekete Iszonya jelképének is tekintették. Említettem, hogy a nőelvi fölfogás szerint, amely a mai materializmushoz hasonlított, az Ős anyag az első Erőnyt, azaz az első hímséget szűzen szülte (ősnemzés, generatio spontanea), mivel előtte még nem létezett hímség amely megtermékenyíthette volna. Viszont mivel a fény is erőny, ezért ahol még semminemű erőny nincsen, ott csak sötétség lehet. Azt is tudjuk, hogy a színes fények összessége: fehér fény: viszont, hogy az összes színek hiánya pedig: fekete. A Mindenség „kezdete”, azaz örökkévalósága, az emberi ész számára egyszerűen fölfoghatatlan, mint ahogy fölfoghatatlan az is, hogy valami éljen ami élni sohasem kezdett.

Vagyis az Örökkévalóság az emberi elme gondolkodó-, fölfogó képességét túlhaladja, éppúgy mint ahogy túlhaladná, mondjuk, egy kutya gondolkodó és fölfogó képességét ha azt akarnók vele megértetni hogy Földünk egy gömb amely a Nap körül kering, amely keringése folytán van tavasz, nyár, ősz és tél; éjszaka és nappal pedig azért van mert e gömb önmaga körül is forog. Az örökkévalóságot, kezdetlenséget mi Isten létével okoljuk meg, avagy ha materialisták (anyagelvűek) akarunk lenni, a megokol hatásról egyszerűen lemondunk. Isten léte is azonban, mint örökkévalóé, az emberi elme számára szintén fölfoghatatlan, vagyis: a megokolásról végül így is le kell mondanunk. Mi Istent az általunk örökölt hímelvi hagyományok miatt, amelyek szerint minden: az erőny, Istent férfinek képzeljük. Ezzel szemben régen a nőelvi népek, és igya besenyők is, Istent is nőnek képzelték, mivel szerintük minden: az anyag. Mivel pedig az emberi elme számára ez így is épen úgy fölfoghatatlan mint amúgy, ezért az Örökkévalóságot megszemélyesítő Ősistenséget magyarázni, fölfogni, fejtegetni, megérteni akarást, mint hiábavalóságot, például besenyő őstörzsünk tiltotta is, amiértis őt az elhallgatásra intő, a tiltó *sz* vagy *s* hanggal is nevezte, azt is tanítva, hogy aki ezt mégis teszi, annak büntetése, hogy megőrül. De a folyóvíz hangja is az *sz* vagy *s*, de amit a besenyők a titokzatos, örökkévaló Mindenség tiltó hangjául is fogták volt föl, de amely Mindenséget, Végtelenséget végtelen tengernek is képzelte. Ha bárhol teljes csöndben vagyunk, akkor fülünkben valóban sz vagy *s* hangot hallunk, amit ma az ereinkben folyó vérnek azaz a vérkeringésnek tulajdonítunk lehet, hogy ez igaz és lehet hogy ezt besenyő őseink is tudták. Mivel azonban a vér is folyadék, lényegileg tehát víz, ezért ők is ezt, ha csak jelképesen is, ha csak költőileg is, az örök Mindenség Tengere, azaz Isten, örök tiltó intése susogó hangjaként fogták volt föl.

Ámde csodálatos egyezések a kővetkezők. A fülünkben a csöndben tehát ezen *s* vagy *sz* hangot halljuk És íme *susog* szavunk azonos mássalhangzós szemere és besenyő szónak is fogható föl. De tiszta besenyő szó a szláv *sapat, saput* (sap) = susogás. Ugyanilyen tiszta besenyő szó az olasz *bisbiglio* (bizbilyo: biz) = susogás szó is, sőt ez utóbbi *víz* szavunkkal is

azonos. A német *flüstern* = susogni (flüsz) viszont azonos a német *flus* és latin *flussus*= folyó és folyás szavakkal, amelyek tehát szintén a vízzel függenek össze és a folyás sz hangjával szintén megtoldvák. (Ezen *f-1* szóalakok palóc szócsoportunkból származtak és nyelvünk *folyó, folyás* szavaival azonosak.) Világos tehát, hogy mindezen egyezések nem holmi véletlenségek, de amely csodálatos nyelvi jelenségek csakis a mi ősnyelvünk, ősmythologiánk és fenséges szellemi ősműveltségünk ismerete segítségével vehetők észre Bizonyosnak tarthatjuk továbbá a magyar *csönd* vagy *csend* és a *csőng* vagy *cseng* szavak azonossága nem véletlenség voltát is. Viszont bizonyos az is, hogy e szavainknak a német *síng-, sang-* (zing-, zang) tővel azaz a *singen* igéveli és *Gesang* főnévveli egyezése sem véletlen, mert hiszen a törökben is *csenge* = zene és dal, holott a fönti német szó értelme is éneklés, ének és dal. (A török szót lássad: Vámbéry Á „A magyarság bölcsőjénél." Budapest 1914 Athenaeum kiadása 222 oldal.).

Ami viszont az ősistennő *Sz, S* vagy *Isz* (Iszonya) nevét illeti, őstörzseinknél észrevehető következetességgel az ősistenség nevei az illető törzs szócsoportjába illő egyszerűbb, csak kéthangos, vagyis egymássalhangzós szó. Például a magyaroknál Ag (agg = öreg), Ég és Egy az ősistenség nevei, míg az *m* hang hozzáadásával Mag, Magor, Magyar a Napisten. A kunoknál Uk, Ük (ük = ősapa) és Ok (causa) az ősistenség, míg *n* hang hozzáadásával Kűn, Kün, Hunor, avagy *m* hozzáadásával Kám (= hím, Nap) a Napisten. Ugyanígy van ez például a kazároknál: Ős, Ise az ősistenség Kos (= hím; a Napistent kossal is jelképezték) a Napisten. A kabaroknál szintén Uk, Ük, ag az ősistenség, Bak, Bag, Bog (= hím; a Napistent kecskebakkal is jelképezték) a Napisten. A kőrösöknél Ur, Ar (üreg, úr és nagy fekete sas) az ősistenség, Kur, Kar (hím és karvaly) a Napisten. Viszont a besenyőknél tehát *Isz, Is* (ős, de nő, és Ős Világtenger de egyúttal a Tejút is) az ősistenség, ellenben Visz, Bisz, Besenyő, Vizenyő a Vízanya, de egyúttal a Föld is, mivel ők a Földet is víztömegként, illetve főkép vízből azaz folyadékból állónak képzelték.

Visszatérve még egyszer a polipokra, meg kell említenem azt is, hogy ezek, a kalamárfélék kivételével, amikor hátrafelé,

azaz tehát kiföcskendéssel, röppentyű (rakéta) módjára, úsznak, szabályos csöppalakot képeznek, mivel haladásukat a víz ellenállása így fékezi a legkevésbé. A kalamárféle polipok, mivel testük hátulján igen fejlett uszonyuk van (e rajzon 3), előrefelé is igen gyorsan úsznak és ezért hasznos hogy testük hátul is hegyes, mint a halaké, mert előrefelé úszásukkor így zárul mögöttük a víz, minden örvénylés, azaz húzás nélkül, a legtökéletesebben. Ellenben a hátrafelé, csövük föcskendésével, történő, úszásukkor indáik sima összefektetésével, mint a más két polipféle, (a rajzon 1 és 2-4) képezik a szükséges hegyességet, úgyhogy testük nem csöpp- hanem szem-alakot képez (a rajzon 3.) Amint látandjuk, a szemerék szimbolikájában talán volt is szerepük. Viszont a szépia (a rajzon 1 és 4), bár-teste két szélén lévő, de nem annyira fejlett, uszonyaival előrefelé is úszik, menekülésekor azonban, fekete tintáját is föcskendve, hátrafelé sokkal sebesebben bír úszni, amiértis ekkor teste csöpp alakú ugyan, de uszonya a sebességét kissé hátráltatja Föcskendő csövét, teste alsó részén, a rajzon 4 alatt látjuk. Ellenben a közönséges polip (a rajzon 2.) előrefelé úszni egyáltalán nem képes és uszonyai nincsenek is. Előrefelé vagy bármely más irányban csakis indái segítségével mászik a feneken és a feneken él is. Annál tökéletesebben, valósággal nyílsebesen, úszik azonban hátrafelé, amiértis ilyenkor teste a legtökéletesebben csöpp alakú, valamint a más két polipféléjénél cső- azaz föcskendő szerkezete is tökéletesebb.

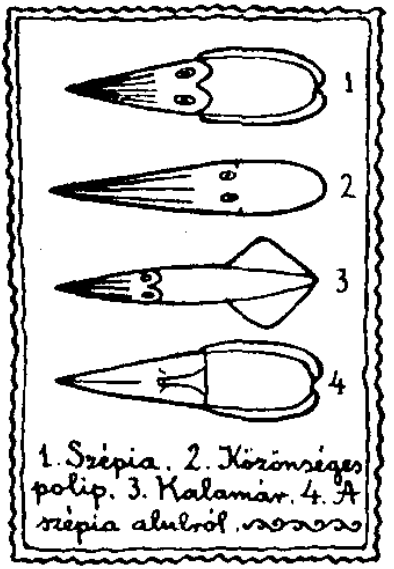

Lényeges szerepe volt besenyő őstörzsünk szimbolikájában még a vese-alaknak is. Vese szavunk a legtisztábban besenyő alakú szó.

Veséink testbelsőnk egyik szintén igen fontos szervei, mert működésük teljes megszűnte esetén nehány *óra* alatt halottak vagyunk. Márpedig veséink azon szervek, amelyek testünkből a fölösleges vizet és ezzel együtt a vérből a szervezetre káros és mérgező hatású anyagokat választják ki és húgyban, azaz a vizeletben, távolítják el. Veséink tehát vízzel, vérrel, vizelettel működő szervek. Mind e három anyag pedig: folyadék, amiért is természetes, hogy víztisztelő besenyő törzseink kultuszában a vesének szerepe volt. Egyébként *vese* szavunk vízszavunkkal egyezik is. Besenyő szavak különben a húgy, pisi és pisa nevei is, amelyek más nyelvekben is így avagy hasonlóképen hangzanak.

Hogy a latin-olasz viscera (viszcera-visera) = a test belső részei általában, csupán a mi *vese* szavunk némi értelem eltolódásos származéka, ahhoz kétség alig fér, de ami egyúttal azt is valószínűvé teszi, hogy vese szavunknak a szabí-besenyőknél *vise* vagy *viserei* alakja is létezett. Viszont a latin-olasz *renes. reni* vese jelentésű szavak, úgy lehet, szemere eredetűek és a samnitáktól származtak a latinba, az *sz* és *r* hangok egymássali fölcserélődése gyakori közbejátszása mellett. *(Szen* vagy *sen* helyett: *ren)*[*]. E föltevést meg valószínűbbé teszi a tény, hogy a német *Niere* (nire) szó nem egyéb mint a *ren* = vese szó megfordított alakja, holott az ilyen megfordítás az árja nyelvekben nincsen meg. Hogy pedig e szavak a vízzel, folyással, csorgással is összefüggésben vannak, kétségtelenné teszi az, hogy ha ezen német *nic* szót megfordítjuk,

---

[*] Amikor ezeket írtam még nem tudtam, hogy létezett egy *marmar* (marmarida) nevű őstörzsünk is, amelynek kultusz szócsoportját az *m, n* és az *r*, mássalhangzókkal képezett szavak alkották. Náluk a víz neve *nír,* nyírvolt, amely névből a *nyír-fa* e neve is lett: ami e fa tavasszal bőségesen folyatható leve miatt (nyírvíz) létesült De ez fejti meg a német *Níere (niere)* = vese szót is, mivel a vesék testünk vízkiválasztó szervei. E szó megfordítottja a német *rinnen*= folyni, csurogni, valamint a latin-olasz *rene* = *vese* szó is. Mai *nyirok* szavunk *eredeti értelme* is lé volt (Írom ezt 1968-ban).

akkor meg a német *rinnen* = folyni, csurogni igét kapjuk, ami viszont az olasz *rene,* reni = vese, vesék szóval azonos. De ez fejti meg az olasz-spanyol rio és *rigagnolo* = folyó és patak szavakat, továbbá ez fejti meg a Rajna folyó Rhein, Rhenus, Rhin nevét is, amelynek forrása körül lakó nép azt ma is Rinnek nevezi. De ugyancsak ez fejti meg az ügy Európában mint még Indiában is létező oly számos Rein, Rendh, Rena, Renon, Rienz, Reno, Rend folyóneveket, valamint a mi Somogymegyében lévő Rinya folyócskánk és a Rima folyónk nevét is, amelyeknek tehát mint *víz* és *folyás* volt eredeti értelmük. Szláv *reka, rika, rieka* is = folyó.

A szem-alaknak szerepe volt a besenyőknél, ha csak mellékesebben is, de mindenesetre főkép a női nemi résszel kapcsolatban, mivel ennek alakja valóban a szemalaknak felel meg. Miként pedig e szervnek megvolt szemere szócsoportbeli neve (szemérem, sám) úgy megvoltak ugyanennek besenyő nevei is és megvannak úgy nálunk mint másutt ma is Bármennyire kellemetlen is az ilyen szavakat leírni, a tények tudományos bizonyítása kedvéért, ezt meg kell tennem A női nemi résznek nyelvünkben fönnmaradott legocsmányabb mai neve a picsa, tisztán besenyő szó, amelynek kicsinyítő raggal megtoldott alakja meg a szlávban maradott fönn. De ugyancsak besenyő alakú nevei ennek a német Fotz és Futze (focc és fucce), mind amely szavak a nedvességet is kifejezik. Mindezek ellentéte a himtag maí közönséges magyar fasz neve, amely szintén tisztán besenyő szóalakú és, miként a görög Pozeidon név is, a kifecskendést is kifejezte.

Itt is tehát a fölsorolt besenyő öt alapjelkép fölsorolásával is látjuk ismét, amit alább még többször látandunk, hogy őseink jelképei menyire nem holmi mondvacsinált kitalálások, hanem a Természet örök törvényein alapulnak, ezeket fejezik ki és a Természet örök igazságaival vannak összhangban

Mai magyar nyelvünkben a halat megnevező ezen *hal* szavunk a körös szócsoportba tartozik és ennek besenyő megfelelője már nincsen meg, de megvan ez a latin-olasz *piscispesce* (piszcisz-pesse) valamint a német *Fisch* (fiss) = hal szavakban, amelyek tehát valamely besenyő őstörzsünk nyelvéből mentek át ezen árja nyelvekbe, a latinba valószínűleg a szabi-

nokéból, a germánokéba pedig egykori északi *szabir, szabar, szavar, sziber* nevű egyik besenyő őstörzsünktől. Ismeretes az is, hogy a hajózó és kalózkodó, már germán fajú normanoknak igen sok rabszolgájuk volt, akikkel dolgoztattak, hajóikat, fegyverzetüket készítették, házaikat építették és minden nehéz munkát is végeztettek, mert hiszen a parancsoló, uralkodó, harcoló osztály nem azért tartja rabszolgáit hogy maga dolgozzon, hanem épen azért, hogy ezekkel dolgoztasson. A leigázottak pedig Skandinávia őslakói voltak, akiktől tehát az ottani hódító germánok igen sok szava, művészete, házépítése, fegyverművessége is származik

Említettem föntebb a besenyők nemzeti nőistenségét, aki után ők magukat besenyőknek nevezték és hogy ez a vizet, Földet személyesítette meg, de hogy a besenyők a Földet is, mint főkép víztömeget fogták volt föl. Amely istennőjüket ők Besenyő, Vizenyő, bizonya, Vízanya, Vízanyó alakú neveken nevezték. De természetesen, ha náluk, mint nőelvi törzsnél, e nőistenségnek volt is legnagyobb tisztelete, de azért szerepelt nálunk a hímséget, azaz a Napot megszemélyesítő istenség is. Ennek neve náluk, eddigi kutatásaim szerint következtetve Beszer, Beszeraba, Peter, Petur, Patar kellett hogy legyen, azért is mert ősnyelvünkben az *–er* szócskának hím és férfi jelentése is volt, de azért is, mert például az erdélyi tájszólásokban ma is *pet* szót hímtag értelemmel használják, amiből következtethető, hogy valamikor férfi értelme szintén volt, a régi magyaroknál pedig a Petur, és talán Patur is, férfi személynév volt, úgyhogy ez magyarázza meg a latin *pater,* német *Vater,* görög és újgörög *pater* és *patera~* apa szót is A *t-sz* hangváltozást, mint gyakori jelenséget, már említettem. A *pet* szót tehát egy *t* és sz hangváltozásos besenyő szónak kell tekintenünk Hogy pedig a hímtagnak más ugyanilyen alakú nevei is léteztek világosan tanúsítja *bot* szavunk, mivel a bot vagy rúd mindenkor hímségi jelkép volt Ugyane szavunk megvan a szerbhorvát nyelvben is, ahol *batina* = bot, dorong (az -ina végzés csak képző). Hogy továbbá ugyanezen bot, bat szavunk megvolt az itáliai szabin-besenyők nyelvében is, tanúsítja a mai olasz nyelv, amelyben *battere* = ütlegelni, ütni, kopogni, *kotto* pedig = ütés, csapás, koppanás. Egyébként

ugyancsak az olaszban e szót *sz*-es kiejtéssel is megtaláljuk, mert olasz *bastone* (basztone) ~ bot, *bastonare* pedíg = botozni, ütlegelni Úgyhogy ezen olasz bast-one szó (az -one csak a nagyobbítás képzője) eszünkbe kell juttassa a német *Mast* = árboc, magas rúd szót is, amely tehát valamikor a szemere szócsoport rúd hímtag értelmű szava is lehetett De eszünkbe kell itt még jusson *szobor* szavunk is, mivel ez besenyő szóalak, de amely népünk nyelvén nem csupán azon értelmű mint irodalmi nyelvünkben, hanem jelent főképen fából való oszlopot, cölöpöt, bár jelenthet kőoszlopot is, amikor azonban „kőszobor"-nak szokták mondani. A *szob* szó csupán a *bot* szó megfordítása, az *sz-t* hangváltozással, utána pedig itt a szintén hímséget jelentő *-or* is ott van (er, or = erő). Eszünkbe kell azonban mindez juttassa azt is, hogy a cölöp, oszlop nem csupán a hímtag jelképe volt, hanem jelképezte magát a hímistenséget is, azaz a besenyőknél tehát Peter, Petur vagy Peszer, Beszer-aba Napistent is.

Hogy a legrégibb hímistenség-szobrok egyszerű cölöpök is voltak, ezt a görögök történelméből is tudjuk E jelképes cölöpöknek utóbb fejet is faragtak de eleintén csak simát, arcábrázolat nélkül, ami által azonban az ilyen cölöp avagy oszlop, ha akár fából akár kőből való volt is, úgy emberi alakot, mint hímtagot is jelképezhetett Az ilyen cölöpök, azaz tehát bálványok (idolus) feje a besenyőknél természetesen csöpp- azaz csúp (csúcs, csúcsos) alakúra voltak faragva s ilyeneket népünk például kapuoszlopokul ma is készít és „kapubálvány"-oknak nevezi is Ezek némelyike nem csak gazdagon faragásos, hanem rajta a faragások színesen festettek is Az olyanok pedig amelyeken fönt még egy kis bemetszés is van, ma is amellett tanúskodnak, hogy a hímtag ábrázolatai, azaz

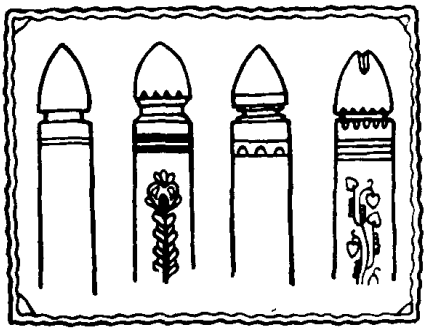

helyesebben csak jelképei voltak* * Utóbb azután az ilyen „szobrokat”, vagy palóc szóval „bálványokat”, teljesen emberalakúra is kezdték volt kifaragni és így kapá azután szobor szavunk is a „statu a” értelmet.

Miután azonban a kopja, lándzsa szúrófegyver is tulajdonképpen *bot,* sőt némely kezdetleges nép lándzsája még ma is csak meghegyezett, igen kemény fából való bot, ebből az is következik, hogy a szerb-horvát nyelv *bode* = szúr ;zava a mi *bot* szavunkból származott. Ami hogy menyire igaz bizonyítja az oromo nyelv, amelyben betűszerint *bode* = lándzsa.

Miként a tulajdonképpeni magyarok fövegei gömbölydedek, a szemerékéi tetejükön hosszúkás behajlításúak, a besenyőkéi pedig csöpp-, azaz *csúp-* alakúak voltak. Ha pedig a hímelvi kunok fövegei valóban hegyes éket és így tehát a hímséget és a hímtagot, valószínűleg a kutyáét illetve farkasét is, jelképezték, a szemerékéi a női szemérem részt, akkor a nőelvi besenyők csúcsos fövegei ellenben az emlőt jelentették, mint a nőiség egyik legfőbb jelképét. Kiemelhető pedig itt is, hogy úgy a *csúcs* mint csecs szavunk egyenlő mássalhangzós besenyő szónak is számítható. A besenyő fövegek egyik legrégibb alakja az egyszerű

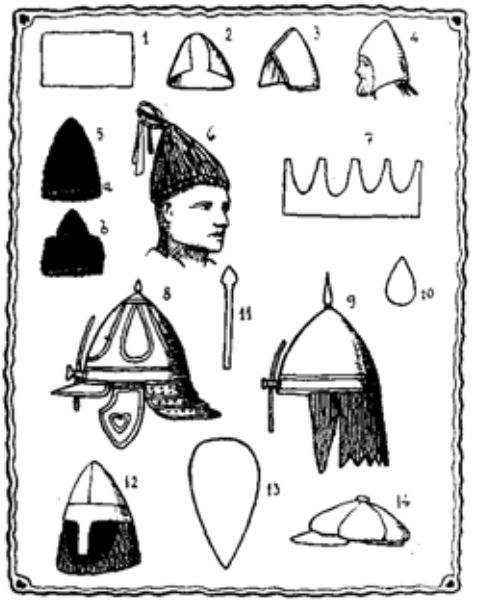

* Ilyet kettőt közöl Pálos Ede „*Néprajzi Értesítő*”, 1906. 180 és 183 oldal

négyszögletes lapból (szövet, posztó, bőr avagy fakéreg) való volt, úgy alakítva ahogy an azt a fönti rajzon 1-4 alatt látjuk föltüntetve Régi ábrázolatokon ilyen sapkát viselő szkítákat láthatunk is (A rajzon 4) De készültek sapkák máskép is. Előre is kiemelem azonban, hogy úgy a magyarban mint más nyelvekben is meglévő *sapka, sipka, csap ka, csepica* továbbá a magyar *süveg,* régiesen *sőveg,* valamint ezek megfordított alakja, a török *(esz* szó is, mind besenyő alakúak Mai irodalmi nyelvünk *süveg* alatt főkép a báránybőrből való magas föveget érti, de népünk ma ezt is többnyire sapká-nak nevezi.

A magas báránybőr-süveget az oláhok, amint láttuk, kumán-nak nevezik, mivel hozzájuk ez a kunoktól származott. De ugyanezt a nagyrészt a balkáni besenyőktől származott (a kereszténység elfogadása után nyelvileg elszlávosodott) szerbek meg *subara* néven nevezik, amely föveget viselnek részben úgy is ahogy an ezt a fönti rajzon 5/a mutatja, leginkább azonban úgy begyűrbe mint a rajzon 5/b Ezen *subara* viszont szintén tiszta besenyő szó. A kún és a besenyő süveg egymástól csak abban különbözhetett, hogy míg a kunoké valóban ékalakú volt, és főképp fehér színű, addig a besenyőké oldalain kissé kidomborodó, azaz tehát csöpp- illetve emlőalakú és többnyire fekete, mivel a besenyők szent színei a fekete és a kék voltak, amelyekhez talán még a piros járult Ahol ugyanis semmi erőny még nincsen, csak anyag, ott csak sötétség azaz feketeség lehet, mivel a világosság: fény; a fény pedig: erőny. A fény által már megvilágított víz kék színű. A nagyobb mélységekben élő polipok és halak piros színűek, csak az igen nagy mélységekben élők feketék

De készült sapka zabszalmából valamint sás féléből is, és mivel a sás vízinövény, igen valószínű hogy ez utóbbi sapkaféle volt a besenyőknél a legrégibb *(sás* szavunk egyenlő mássalhangzós besenyő szó is lehet, bár lehet természetesen szemere, kazár avagy székely is). Am az ilyen szalma- vagy sás sapka nem úgy készült mint a mai szalmakalapok, hanem hosszában fekvő szálakból. Az ilyen sapka tehát szintén emlőalakú volt és fönt csúcsban végződött (a rajzon 6.), aminek bizonyítéka, hogy Csehország német lakossága ilyen szalmasapkákat ma is készít Lássad a „Zeit im Bild” német heti képeslap

1936 évi június 11-i számában, az amelyben lévő fényképfölvételről eme kis vázlatom is készítem (a rajzon 6.)

Később a besenyők sisakjai bőrből, utóbb rézlemezből, majd vaslemezből is, készültek, amihez eleintén a lemezt úgy metszették ki ahogy an azt a rajzon 7 mutatja, amely lemezt kereken összehajlítva és fönt egy szöggel összeszögezve, képezték a sisakot, amikor azonban ezen sisakon csöppalakú nyílások maradtak de amelyeket, szintén csöppalakú, lemezkékkel zártak el. Lássad a rajzon 8 és 10 számokat. Természetes, hogy utóbb úgy a sisakot magát mint a csöppalakú lemez kéket is gazdag*on* díszítették. Az egy darabból öntött sisakok csak későbbi ípar termékei. Másrészt a kovácsolt vasból készülő acéllemez ellenállóbb, rugalmasabb az öntött vasnál, amely utóbbi ütésre könnyen törik- Mivel pedig a besenyők szent és nemzeti érce a *vas* volt, amit ennek nyelvünkbeni tisztán besenyő neve is tanúsít, természetes tehát hogy a besenyők sisakjai a mondott alakú kovácsolt vas-, mind acéllemezekből készültek, hajlítással és szögecseléssel, míg a sisak tetején egy kis kupakkal is lefödték az ott összeérő végeket. Lássad a rajzon 8-at. A végeket összetartó szögből keletkezett azután a sisak tetején azon csöppalakú, tehát szintén besenyő jelképet képező, hegyes csúcs, amelyet nem csak nálunk látunk néha rég í sisakokon hanem általánosan látunk mongol és más keleti népek sisakjain is (a rajzon 9) és amit újabban az angolok és németek hadseregeik katonái sisakjain is utánoztak volt.

Eléggé ismeretes hogy a régi magyar, török és mongol sisakok elején volt egy orrvédő (orrelő), amelyet a fönti rajzon 8, 9 és 11 számok alatt láthatunk. Ezt egy csavar segítségével lehetett följebb tolva vagy lejjebb eresztve rögzíteni. Mível nem volt széles és mivel pontosan a két szem között volt, a látást bár nem is zavarta de különben is ha kardvívásra sor nem kerülhetett, csak nyilazásnál, avagy harcon kívül, teljesen föltolva is rögzíthető volt, viszont ha szükséges lett, csavarja egy pillanat alatt meglazítható volt, mire magától leesett, de teljes kiesését fölső, szélesebb, vége gátolta. E szélesebb vég a besenyőknél természetesen főkép csöppalakú, de más őstörzseinknél más-más alakú is volt. (A rajzon 11)

A mi sisakjaink nyakvédője rákfarokszerűen összefűzött pántokból készült de a mongol és a normann sisakokon ez sodronyhálóból vagy pedig apró láncszemekből készült hálóból valóvolt (a rajzon 9 és 12), de hogy ez avagy a pántokból való volt-e a régibb, eldönteni bajos.

Régi képeken valamint a híres Bayeux-faliszőnyegen is látjuk, hogy a már germán normannok is teljesen besenyő alakú sisakot és besenyő csöppalakú pajzsot is használtak (a rajzon 12 és 13), habár a sisakot igen le is egyszerűsítették, sőt a sisak orrazója is a sisakkal egydarabban készült illetve mozdíthatatlan volt. Mivel pedig a normannoknál általában az egész testet is sodrony- avagy láncszempáncél védte, ebből azt is következtethetjük, hogy ez a besenyőknél is igy volt, akiktől, azaz az északi szabir-besenyőktől, ezt a normannok örökölték, ugyanúgy mint egész fegyverzetüket és a hajóépítést és hajózást magát is, mert hiszen a germán *sitt* vagy *sir* = hajó, is tisztán besenyő szó és csak a germán *fis* és a latin *piscis* (piszcisz) megfordított alakja.

A mai sapkák azon alakja, amelyek a rajzon a 14 szám ábrázol, sem más mint a szóban volt sisakok még lágy posztóból avagy puhára főzött nyír- vagy hársfakéregből készült ősalakja.

Láthatjuk, hogy a legtöbb hal, és különösen az igen gyors úszású: csöppalakú, aminek természetes oka az, hogy az „yen alakú test képes a vízben a leggyorsabban haladni, mivel a legkevesebb ellenállásra az ilyen alak talál. Mi több, megfigyelhetjük még azt is, hogy különösen az igen gyors úszású, ragadozó palamida- és tunféléknek testük felületén még olyan bemélyedések is vannak amelyekbe gyors úszáskor uszonyaik befektethetők, hogy ezek a vízben a sebességet ne fékezzék, amikor is az egész hal sima csöppalakúvá válik (b), kivéve farkát, amelynek evezése a ható erőt adja Hogy pedig a halaknak a besenyőknél, mint halász és hajós „ép életében,

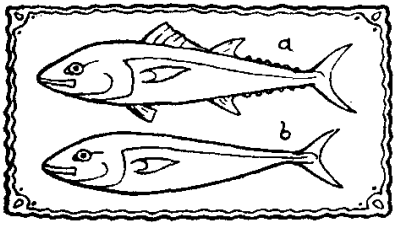

vallásában, kultuszában és ennélfogva szimbolikájában is, nagy szerepük kellett legyen, ez magától értetődő.

Hogy a *szívni* vagy *szípni* és *szopni* igénk a vízzel és folyadékkal általában, és így az anyatejjel is, összefüggenek, magyaráznunk nem kell, hogy pedig ezen *szív, szíp, szop* igetövünknek a *pis-* és *fos* szótöveknek csak megfordításai, ezt látjuk, de tény az is, hogy előbbiek folyadék beszívását, emezek pedig kiföcskendését jelentik, vagyis valóban megfordított dolgot.

Azonban tény az is, hogy levegő beszívásával és kifújásával összefüggő besenyő szavak is vannak. Ilyen például a *fütyül* igénk is, amelyben azonban *sz-t* hangváltozás van, amely gyakori jelenséget már említettem, ámde tiszta besenyő szavaink a *sip, sípol,* amelyeknek megfelel az olasz *soma*, *suffla* = fúj, holott az olasz *fischia* (fiszkia) fütyül, a mi fütyül szavunk régibb, azaz hangváltozástalan, még tiszta besenyő alakja. Tény pedig az is, hogy éppen a szépia-polip, szárazra kerülve, testüregével a beszívó és fecskendő lüktetést így is *végezni* akarva, ilyenkor sokszor hangosan sípol is

Visszatérve a vesére még egyszer, fölhozhatom még a szempontunkból azon igen érdekes tényt, hogy a „vese alakú" vese: = azon emlősök egyik sajátsága, amelyek utóbb, de már teljesen emlősállatokká fejlődötten, a vízi életmódhoz ismét visszatértek. Holott a más emlősállatoké, amelyek a vízi életmódhoz sohasem tértek vissza, sokkal gömbölydedebb alakú. Miután azonban az ember veséje is „vesealakú", ebből az következik, hogy valamikor az ember más emlős ősei is, ha csak bizonyos időben is, a vízi életmódhoz visszatértek volt, ha utóbb ezt ismét abba is hagyták, míg ellenben a fókák, cetek és delfinek az életmód mellett végkép, a hódak és vidrák pedig részben, megmaradtak. De hogy vidramódra élő vízi emberek valamikor éltek, ennek emlékét a Szőrös Büfögőről szóló mondáink tartják fönn. Megjegyezhetjük itt, hogy *vidra* szavunkban is *víz* szavunk hangváltozásos alakjára kell ismernünk. Vogul nyelvrokonaink nyelvében is *vít* = víz. A mondottak pedig egybevág nak egyrészt a Westenhöfer azon megállapításával, hogy az emberiség ősei is valamikor visszatértek volt a vízi életmódhoz, valamint azon sejtelmemmel is, hogy

az emberiség ősrégi műveltsége valamikor azért volt vízi és cölöpépítményes életmóddal kapcsolatban, mivel ez ősrégi műveltségét egy béka szerű kétéltű más emberiségtől tanulta volt el és egy ideig, de bizonyára több százezer évig, azokét utánozta is volt. (Lássad amit erről korábban írtam). Több százezer évet azért kell föltételeznünk mert rövidebb idő alatt a vízi életmód az ember szerveiben nem hagyott volna öröklődő nyomokat. Az pedig bizonyos, hogy a Csallóközt valamikor vízivilág vette körül, mivel hiszen a Duna egykori deltája volt A vese tehát nem csak azért van összefüggésben a vízzel mivel testünkből a vizet választja ki, hanem, íme még azért is mert teljesen „vesealakú" veséje csak azon emlősöknek van amelyek a vízi életmódhoz visszatértek, valamint az embernek, amelynek ősei valamikor a vízi életmódhoz szintén visszatértek volt.

Nem hagyom itt megemlítés nélkül a babot, mint az ember egyik fontos tápnövényét. Ennek ugyanis magjai tökéletes vesealakúak, bár némely fajtájáéi gömbölydedebbek is. Levelei szív- vagy csöppalakúak Ami azonban meglepő, az hogy a bab másik neve magyarul *paszuly,* Erdélyben a nép nyelvében *faszuly* és *fuszujka,* latinul *faseolus,* németül, bár nevezik Bohne-nak is, de neve különösen az osztráknémetségnél *Fisole* (fazeolusz, fizóle), amely elnevezések tehát mind besenyő szóalakok.

Nem egyező legföljebb annyi, hogy a bab nem vizi növény Ám lehet hogy a besenyők a paszulyt csak azután kezdték termelni, amikor már nem minden törzsünk volt teljesen vizi életmódú. Lehetséges, hogy volt, vagy talán van ma is, valamely babféle, amely vízi növény, viszont lehetséges az is, hogy az ősbesenyők még valamely egészen más vízi növényt neveztek *paszul, vizol, fizol* alakú néven, például a lótuszt, amelynek úgy magvai mint gyökérrészei tápszerül ma is használatosak.

A *bot* a halászattal természetszerűleg függ össze, mivel az ember legelsődlegesebb halászszerszáma az egyszerű meghegyezett bot volt, amelynek hegyét utóbb szakásra is megfaragta, hogy a meg döfött hal ne essen oly könnyen róla vissza (E rajzon 1). Némely halászó nép ma sem ismer ezeken kívül

más halászó szerszámot. Másutt pedig még ma is az egyszerű, bár már vashegyű lándzsát használják e célra, bár némelyütt ezt halászáshoz szakásra is alakítják (2 és 3). Ebből fejlődött idővel a már három, majd még többágú szigony is (4). Láttuk is, hogy a *bot* szó mily közvetlenül függ össze az oromo *bode* = lándzsa és a szláv *bode* = szúr, döf igével. Kiemelhető, hogy *döf* igénk és e *tod* igető egymásnak csak megfordított kiejtése, mivel az *f* és *b* hang egymásnak rokona s a besenyő szócsoportban mindkettő meg is van. Miután pedig a bot mindig hímségi jelkép volt, eszerint kétségtelen, hogy a latin *fuscus* (fuszkusz) = vessző és *fuscina* (fuszcina vagy fusina) és az olasz *foscina* (fossina) = szigony szavak is ide tartoznak, ugyanúgy mint a görög *Pozeidon* tengeristen *neve,* amely istenséget mindig háromágú szigonnyal kezében ábrázoltak volt. Hogy a mi *pet* = hímtag, *pete, peterke,* Erdélyben = cövek, is eredetileg hímtag értelmű szavaink voltak, mutatja az is, hogy a hímtag közönséges neve nyelvünkben fasz, amely amazokkal hangtanilag egyezik mert a különbség csak a közönséges *sz-t* hangváltozás De hozzátehető, hogy egyrészt a magyar *vessző* szó is azonos besenyő szó a latin *fuscus* = vessző szóval, valamint hogy *cövek* szavunk is besenyő alakú.

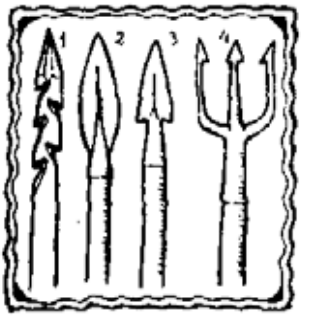

Miképp magyarázható azonban az, hogy ugyanazon *p-sz, fsz* alakú szavaknak (Pozeidon tengeristen neve, olasz *bastone* = bot, *foscina* = *szigony,* továbbá a hímtag közönséges magyar neve) bot és hímtag értelmén kívül *pis* és *fos* alakukban még föcskendés, kifecskendés értelmük is volt? A magyarázat igen világos és egyszerű, éspedig nem csupán a révén, hogy a hímtag csőszerű és fecskendő valami s hogy a csőnek a besenyők kultuszában szerepe volt, hanem azért is mert hiszen mi másból készülhetett a halászó s vizi életmódú besenyők legrégibb botja és haldöfő lándzsája, mint nádból, amely hiszen vizi növény és csőszerű. Viszont kétségtelen az is, hogy hegyes és

szakásra is kimetszegetett halszúró lándzsa készítésére is épen a nád a legalkalmasabb. Szerintem egészen bizonyos is, hogy a nádnak kellett legyen valamilyen besenyő alakú neve is.

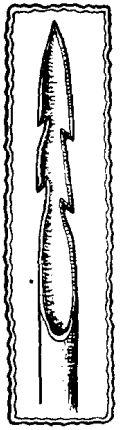

Ismerjük a ma acél- avagy vascsőből készülő, úgynevezett Norton-kutat, amelyről a legtöbben azt hiszik hogy nem régi amerikai találmány. Holott egyáltalán nem az, hanem ősrégi dolog és valószínűleg besenyő eredetű, mivel lényege a cső által való vízszívás, illetve víz föcskendése. Ezt mocsaras vidék lakói s így a magyar nép is, ismerik Népünk többek között szivatyú-nak is nevezi. Úgy készül, hogy erősebb nádszálat választanak ki és ezt vastagabb végén hegyesre metszik, de úgy hogy a közvetlen a hegyezés fölötti rekeszt érintetlen hagyják, a följebbieket azonban mind áttörik, amit ősidőkben is könnyen meglehetett tenni vagy vékony fűzfavesszővel vagy más nádszálból vágott vékony vesszővel, különösen ha hegyére hegyes csontszilánkot is kötöttek. Ezután a nád meghagyott legalsó rekesze fölé több lyukacskát fúrnak, amelyeken át a víz a nád üregébe hatolhasson. Az így elkészített nádszálat most a mocsaras, tőzeges földbe leverik, amiután a nád fölső vége nyílásán szívják. Eleintén piszkos, sáros rossz viz jön ugyan föi de utóbb egészen tiszta, jó, hideg vizet kapnak. Sőt, mivel az ilyen lápos, ingoványos helyeken a mélyben lévő víz a fölötte elterülő tözeges, televényföldrétegek miatt néha még némi nyomás alatt is van, az is megtörténik hogy a nádszálból nem csak a szájjal való szivásra, hanem magától is bugyog föl a jó, iható víz.

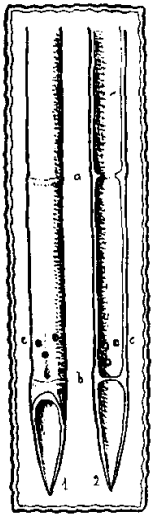

1. A *nádszivattyú.* 2. *Ugyanaz metszetben.* a. Az *áttört rekeszek. b.* Az *áttöretlen rekesz.* c A *fúrt lyukacskák.*

A botot a halászattal még a ma általánosan használatos halászbot is összeköti; miután azonban ehhez

már horog és zsinór is járul, tehát összetettebb valami az egyszerű döfő botnál, ennélfogva, ha igen régi is és a cölöpépítményes korból származó, de természetesen sokkal későbbi keletű a szúró botnál, ugyanúgy mint ahogy későbbi keletűek a háló-, varsa- és vejszefélék is. Mindenesetre azonban a bot és a csöves bot a hímség és igya Napisten jelképe is lett, akit a bot révén természetesen a halászat istenségeül is tiszteltek, ami Peszer, Peter, Petar nevében is kifejeződik, mivel, amint láttuk, a *pesz* szótag halat is jelentett, a *pet* pedig bot és egyúttal hímtag értelmű is volt; az pedig tény, hogy a halászatot még ma is kizárólag férfiak úzik, amely tény azonban csak nekünk, őseink mythologiáját és műveltségét megismervén, tűnik föl.

Az elmondottak fejtik meg a kereszténység Szent *Pétere* nevét is, akiről a Bibliában mondatik, hogy bár neve Simon volt de utóbb Péternek is neveztetett és aki régebbi képeken kezében hallal is ábrázoltatott. Vagyis e szent, ha akár történelmi személy volt is, *de* reá utóbb, a Péter névvel együtt az e napisten névvel összefüggő *reg* ék is ráalkalmaztattak, elsősorban is az, hogy halász volt. Ilyen reáalkalmazott a levágott fülről szóló adat is. A Bibliában (János Evangeliumában) áll ugyanis, hogy amidőn Jézust elfogták, Péter apostol, Jézust védeni akarván, kardjával a zsidó főpap szolgájára csapva, épen annak jobb fülét vágta volt le. Ez pedig igen fültűnően erőltetett és furcsa indíték, aminek oka szerintem az, hogy itt egy Péter névvel összefüggő valamely ősrégi *rege* lőn, úgyahogy, értelem nélkül átalkalmazva. Ellenben ma is általánosan beszélünk a „fülkagyló”ról, németül pedig ..Ohrmuschel”-ről, ami szintén fül kagylót jelent. Tény pedig hogy némely kagylóhéj fülre meglepően hasonlít. Ilyen például az édesvízi Margaritana margaritifera, amelyet népünk „békateknő”-nek is nevez, a tengeri Cytherea maculata, különösen pedig a Haliotis iris és a többi haliotiszfélék is, amelyeknek fülhöz hasonló voltát Brehm is fölemlíti se kagylókat, „Seeohren = tengeri füleknek, nevezi is. Miutánpedig a kagylók vízi állatok, ezzel tehát ismét a víz és besenyők összefüggésére akadtunk, mivel hiszen a kagylók is halász népek egyik fontos táplálékát képezik, azt pedig láttuk hogy a Péter név eredetileg a besenyők Napistene neve volt, akit pedig a halászat istenségek ént is

tiszteltek. Tény viszont az is, hogy az *olasz,* valamint a dalmáciai halászok is, a haliotisz kagylót „Szent Péter fülé”-nek nevezik. Mi több, Szent Pétert még a hallal is összefüggésbe hozzák azáltal, hogy egy bizonyos halfajtát amelynek mindkét oldalán egy-egy kerek fekete folt van ..Szent Péter halá”-nak nevezik, mondva, hogy e két folt Szent Péter két ujja nyoma, amely nyomok e halon azért maradtak meg mert amikor ennek szájából pénzet vett volt ki, ott két ujjával megszorította volt.*

Besenyő őstörzsünknél azonban nem csupán a nádból vagy fából való botok, cölöpök, oszlopok voltak a hímség és a Napisten jelképei, hanem a természetes kősziklák, kőszálak, valamint a mesterségesen előállított kőoszlopok, valamint az obeliszkek is, aminthogy az ilyenek más őstörzseinknél is mindig hímségi jelképek voltak. Annál is inkább pedig a vízben álló kőszálak, amikoris a lágy és ingatag víz a nőiséget és ebben a szilárd szikla a hímséget jelentette. És íme, mai napig is minden szökőkút lényege – ha utóbb akármennyire cifrázták is – egy vízmedence s ennek közepén egy többé-kevésbé mesterségesen alkotott és oda helyezett kőszikla, amelynek tetejéből, azaz hegyéből, víz föcskend. Világos tehát, hogy ez a megtermékenyítést kifejező ősrégi jelkép, amely mai kertjeinkben is többnyire *ott* van és már besenyő őseink szent kertjeiben majd későbbi templomaiban, illetve ezek udvarában avagy kertjében is bizonyára már ott volt. A medencében pedig ma is szokás halakat, leginkább a szép aranyhalakat tartani. Márpedig a medence vizében élő halak a nőben rejlő s a

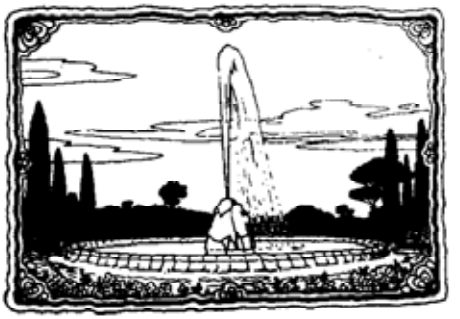

* .Itt megjegyezendő: A halpikkelyt csak a magyar nép nevezi „halpénznek”, az igen nagypikkelyű pontyfait pedig „pénzesponty” -nak

megtermékenyülés után megszületendő gyermekeket jelképezték. Azt is tudjuk pedig, hogy az ébrény (az embrió) valóban az úgynevezett magzatvízben van, abban „úszik" tehát; sőt az ébrénytanból tudjuk azt is, hogy az ébrény, fölfejlődése alatt, mielőtt emberi alakot öltene, átmegy a halállapoton is, vagyis egy ideig valóságos kopoltyúi és uszonyai vannak, mivel hiszen az emlősök ősei kétéltűek, még régebben pedig halak voltak. Miután pedig őseink más dolgokbani csodálatos tudását, természetismeretét már láttuk, joggal tehetjük föl, hogy őseink már mindezeket is tudták. Véleményem pedig mindig az, hogy ők nálunknál többet is tudtak, de mi tudásukat csak a mi tudásunk határáig vagyunk képesek követni, megállapítani, de nem lehetünk képesek olyan ismereteikről is tudomást szerezni, amilyen ismereteink nekünk nincsenek De hozzáteszem és ismétlem: őseink fölöttünki szellemi fölényét még az is tanúsítja, hogy tudásukat, ismereteiket költői szépségű, gyönyörű jelképezésekben is képesek voltak kifejezni, amire azonban mi ma már nem vagyunk képesek. Avagy ma mely tudós biológusnak, embriológusnak jutna eszébe a megtermékenyítést kertben szép szökőkúttal és a még hal alakú ébrényt e szökőkút medencéjében úszó halacskával jelképezni?

És íme: a Péter, Píter, Pater név nem csupán név, hanem különböző nyelvekben *atya,* azaz tehát *férfi,* hímjelentésű is. De jelent ugyane szó a görögben, latinban: *petros, petra* még sziklát, követ is; pedig tudjuk, hogy a *pet* szó hímségi jelentésű besenyő szó. Amikor tehát akár a valóságban, akár csak hitrege szerint, Jézus Péter apostolt azon szilárd sziklának mondotta volt, amelyen Egyháza biztonságosan álland a katolikus fölfogás szerint, akkor egy ősrégi s akkoriban még szokásos költői hasonlatot használt, vagy pedig e mondást a Biblia szövegét megfogalmazó írta le, Jézusnak tulajdonítván azt. Hogy pedig e jelképezés a zsidóknál már azelőtt is megvolt, bizonyítja a zsidó főpap *Kajafás,* avagy *Kaifász* neve, amely csupán sz végzéssel megtoldott besenyő szó, de tulajdonképpen nem más, mint *ka-apa,* vagy *kal-ipa* = kő-apa, szikla-férfi; de így nem sémi nyelvből, hanem a mi ősnyelvünkből megfejtve. Utalok itten mind arra is, amit ide vonatkozót már könyvem más helyein is megírtam, hivatkozom pedig különö-

sen a szumerek Jézus koránál ezredévekkel régibb papifejedelmei (a német tudósok által „Priesterkönige”-nek, azaz papkirályoknak nevezett) *patizi* címére, amely szó hiszen azonos a *pater* szóval, mivel ismeretes a török nyelvek azon jelensége, amely szerint bennünk az *r* hang gyakran *z*-vé változik. De külön emlékeztetek itt is az Al-Dunában, a víz közepén álló *Babakaj* szikla e nevére is, amely név értelme a törökben apa-szikla, amely névben a *ka* = kő szavunk török jésitéssel, azaz *kal* alakban fordul elő, mert a mai törökben *kal* = szikla. Ugyanezen jésítést találjuk pedig a Kajafas, avagy Kaj-ifas = szikla-apa vagy kő-apa névben, vagy méltóságnévben is. Kiemelendő azonban az, hogy a *Babakaj szikla vízben áll.* Ami pedig a jésítést illeti, fölhozható, hogy például a török *szú* = víz szó a nyugatibb török nyelvjárásokban szintén ugyanúgy jésitve *szuj* = viz. A Babakaj név tehát nem mást, mint ugyane szikla régebbi besenyő *Peter, Pater*= kő-férfi, kő-apa, sziklaférfi neve újabb török fordítása, mert hiszen tudjuk, hogy ősnyelvünkben és a törökben ma is az *er* szónak hím, férfi értelme is volt, illetve van.

A besenyők egyik szent állata volt a *bőzőn* vagy *bőzőnd* is, azon állat, amelyet irodalmilag tévesen nevezünk bölénynek, mivel ez utóbbi, vagyis az igazi bölény – latin nevén urus, német nevén Ur, Aulerocha –a bözönnél nagyobb termetű és fehér, rövidszőrű volt, holott a bözön feketés-barna színű, hosszú és bozontos azőrű állat. Említem, hogy a besenyők legfőbb nemzeti színe a fekete volt. Az ember e mindkét állatot kiirtotta, de a bözönnek a Kaukázusban még van némi maradéka, egyébként pedig már csak tenyésztik még itt-ott, szigorúan őrizett és körülkerített területeken. Az őstulok, vagyis az igazi bölény teljesen kiveszett de erre meglehetősen hasonlít a nagy testű, fehér magyar szarvasmarha.

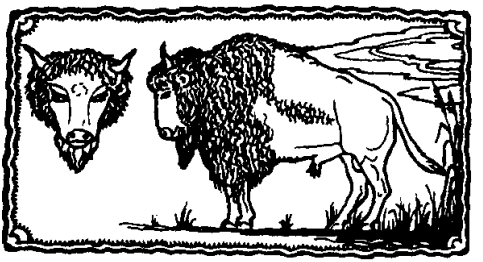

A bözön neve a latinban *bizon,* az olaszban *bisonte,* a németben *Wisent,* a régebbi németben pedig *Wysant* (bizon, bizonte, vizent, vüzant), a lengyelben pedig *subr* (szubr) volt, amely utóbbi szó azonban a régibb zuber-nek csak romlott kiejtése.* Föltűnő minden esetre a föntebbi olasz, latin és német szavak egyezése a mi *bozont, bozontos* szavunkkal, azért mert a bözön teste előrészén valóban igen bozontos szőrű állat (bár hátsó részén majdnem meztelen), különösen nyakán és fején, szőre pedig kissé göndör is, vagyis valóban bozontos. Mindaz említettek pedig tökéletesen besenyő szócsoportbeli szavak. De ha tudjuk, hogy a bözön bozontos szőre még bizam-szagú is (lássad: Brehm: „Tierleben". Leipzig und Wien. 1900. évi kiadás III. kötet, 259 oldalon: „nach Bisam riechende Haare.") , akkor eszünkbe kel! jusson a szintén tisztán besenyő alakú *bűz* szavunk is, amely Erdélyben *büzü* kiejtésben szagot általában is jelent, vagyis kellemes illatot is jelenthet. E *bűz* szavunknak a *bizam* szó, amely szintén állati anyagból származó illatszer neve, teljesen megfelel és ugyanúgy besenyő alakú. Valamint eszünkbe kell jusson egyrészt a szláv *pusiti* ige, amely némi értelem eltolódással, fújást és füstölést jelent. Tökéletesen megfelel azonban ami *bűz* szavunknak az olasz *puzzo* (pucco) = büdösség. Ellenben *büdös* szavunk a *bűz* szavunknak csupán *sz-t-d* hangváltozásos de szintén besenyő változata, bár ez átmenetet képezhet a kún szócsoportba. E hangváltozást már sokszor említettem. De ezen *büd* tövű szavunknak viszont a latin *putidus* = büdös szó felel meg tökéletesen. Miután pedig a *bozont, bozonios* szó is ugyanúgy *nt* végződésű, mint az olasz *bisante* és a német Wíesent, Wysant = bözön, eszerint következtethető, hogy ősanyanyelvünkben a bözönnek voltak még *bozont, bözönd, buzund, büzönd, bizent* alakú nevei is, amelyek tehát egyaránt kifejezték ez állat bozontosságát és bűzét is. De kifejezték még *bősz* voltát is. Tudjuk ugyanis, miszerint a közönséges bika is, különösen a párzás idején mily ingerlékeny és bősz indulatú. Annál inkább ilyen volt tehát a még vadon élő bözön-bika is. Ismeretes az is,

* Gyártás István „A jász-kunok története" III kötete 637 oldalán *Zubor* régi magyar személynév

hogy a fekete színű szarvasmarha fajok bikái is sokkal ingerlékenyebbek, bőszebb indulatúak mint a fehér fajtákéi, amilyen például a magyar szarvasmarha is. Ugyanezért a spanyol bikaviadal okhoz is kizárólag egy fekete faj bikáit használják. Brehm is leírja a bözön-bikák könnyen ingerülő, bőszülő természetét, ami ennél is különösen párzása, azaz bőszülése idején nyilvánul meg, míg a bözön-tehenek inkább csak olyankor veszedelmesek, úgy emberre mint állatra, amikor borjuk van. Említi Brehm a bözön-bikák bőszülésük idejéni egymás elleni vad harcait is. Említi továbbá, hogy egy bözön-csorda mily rettenetes pusztítást képes a növényzetben véghez vinni, nem csupán legelésévei, a fák lombját, fiatalabb ágait és kérgét lerágva, hanem törve-zúzva mindent amerre elhalad, valamint azért is mert a bikáknak külön kedvtelése szarvaival fiatal fákat tövestől, gyökerestül a földből kiforgatni. *Bősz* szavunk is tiszta besenyő szó, de például Károli Gáspár bibliafordításában *bűs, bűsui* még = haragos, vagyis még a *bosszús* = haragvó szavunkkal rokon, amelyből a *bosszú* vagy *boszú* szavunk is származott. Vagyis: *bús* szavunk mai irodalmi nyelvünkben csak értelem eltolódás útján kapta a kizárólag *szomorú* és *bánatos* értelmet. Fölemlíthetem itt még a „busa bika" és „busa fejű" kifejezéseinket, amelyekben a *busa* szó értelme, „zömök" de egyúttal „ijesztő és vad kifejezésű" értelmű is Ide sorolandó még kétségtelenül a latin *bas* bika értelmű szó is. De bizonyos, hogy a német *böse* (bőze) = bösz, haragos, gonosz, valamint a szerb-horvát *besz, biesz, beszno, bieszno* = düh, dühös, gonosz, szavak is mind a mi *bősz* és *bözön* ősbesenyő szavaink származékai és épen a bözön bősz természetével vannak összefüggésben

Azonban a *bozont, bozontos* és a *bozót* szavunknak is megvan mása az aroma nyelvben, amelyben *boszono* = facsoport és erdő. Viszont az olasz *bosco* (boszko) = erdő és a német *Busch* (Buss) = bokor, bozót és csokor, bojt, sem más mint ugyanezen ősbesenyő szavunk származéka, mind amely szavak tehát eredetileg *szálak sokaságát* és bozontosságot fejeztek ki. Ugyanezeknek de megfordított alakban felel meg a magyar *zsup,* a nép által *zsuf*-nak is ejtett szó, amelynek értelme szalmaköteg, szalmakéve, s amely szóból a *zsúfolni* = va-

lamit igen sűrűn összerakni, szavunk is származik. De világos, hogy ugyanide sorolandó a magyar *cibálni, csupálni,* szerbhorvát *csupati* és német *zupfen* = szálakat, szálas vaiamit tépdesni. *Tépni* igénk pedig ugyanezek *sz-c-t* hangváltozás os k;ejtése. De ide sorolandó még az olasz *ciuffo* (suffo) a német *Schopf* (soppf), *Zopf* (copf) és *Schippet, Schüppel* (sippel, süppel) is, amely szavak mind tincset, üstököt, bojtot, hajfonatot, azaz tehát: szálak sokaságát, együttesét jelentik, ugyanúgy mint a latin-olasz *fascium, fascia* (faszcium, fassio) = köteg szó is, csakhogy ez az előbbiek megfordított alakja Ide sorolandó még a szintén szalmaköteg jelentésű *csáva* szó is.

Brehm is kiemeli, hogy a bözön (Wisent, bison) igen jó úszó és hogy a sok viz életszükséglete, amiért is a nedves, mocsaras de egyúttal erdős tájakat kedveli. Szerintem azonban ez állat csak azóta lett mindinkább erdőlakóvá, amióta az elszaporodó ember általi üldözöttsége folytán erre kényszerült, holott azelőtt a szabadabb de vízben bővelkedő, bozótos, nádas lapályok lakója volt, aminthogy rokona a bivaly is ilyen. Az ember háziállatává lett bivaly még nála is inkább vízkedvelő, annyira, hogyha gyakrabban vízben nem fekhet, fürödhet, beteg is lesz és elpusztul. A bivaly is fekete színű.

Bivaly szavunkat népünk különösen Erdélyben *bihal*-nak mondja, úgyhogy e szó, bár kabar szócsoportbelinek is vehető de vehető a gyakori *sz-h* hangváltozás által átalakult besenyő szónak is, vagyis besenyő-kabar átmeneti szónak. Hogy pedig a bözön valamikor vizenyős rétek lakója is lehetett, valószínűvé teszi egyrészt a német *Wisent* (vizent) = bözön, és Wiese (vize) = rét szavak egymássali egyezése, másrészt az, hogy e mindkét szó még *víz* szavunkkal is egyezik, de amiből az is következik, hogy a német Wiese szó eredetileg vizenyő értelmű volt és csak a vizenyős rétségek et jelentette, amilyen tájakon tehát eredetileg a bözönök és bivalyok éltek Viszont láttuk, hogy vizenyős, mocsaras tájakon éltek cölöpépítményes lakaikban valamikor az ős besenyők is, valamint őselődeik, a még kétéltű ősemberiség szintén; ami tehát mind csodálatos egyezés.

Az igazi bölény és a bözön közötti főbb különbségek a következők voltak: A bözön a mocsaras, nádas, bozótos lapá-

lyokon élt, a bölény pedig erdősebb tájakon, hegységekben is. A bölény a bözönnél is nagyobb volt, bár Brehm valószínűnek tartja, hogy a mai bözön az ősbözönnél jóval kisebb. A bölénynek a bözönénél valamivel nagyobb szarvai voltak, ha nem is akkorák, mint a mai magyar szarvasmarháié A bözön szarvai feketék, a bölényé fehérek és csak hegyeink feketék, mint a közönséges szarvasmarháéi. A bölény fülei nagyok és hegyesek, a bözönéi kisebbek, lekerekítettek A bölénynek rettentő és erős, messzire hallatszó, bömbölő hangja volt, a bözöné ellenben, mint a bivalyé, csak rekedt, röfögésszerű *zubogás, zuborgás,* bőszülése idején pedig *buss-* és *bözz*szerűen hangzó fújás. A bölény szőre rövid volt és fehér, a bözöné bozontos és barnás-fekete.

Nem hagyom itt megemlítés nélkül az uszkár-kutyát, amely nem csak arról nevezetes, hogy a kutyák között a legértelmesebb, hanem arról is, hogy szereti a vizet illetve igen szeret úszni, fürdeni, amiből az következtethető, hogy őse valamikor ugyanolyan életmódú volt mint a bözöné. Német neve *Pudel,* tudományos néven latinul pedig „canis familiaris aquaticus L.”-nek is szokták nevezni. (Lássad Meyers Lexikon Leipzig u Wien 1896 évi kiadás, „Hunde” cikk, 59 oldal). Aquaticus = vízi. És íme, német neve *pud* töve sem egyéb mint a besenyő *pusz* szónak a már annyiszor említett *sz-t-d* hangváltozás által keletkezett alakja. Felötlő pedig, hogy hiszen ugyanezen *pusz* szónak *úsz, úszik* igénk viszont csak egymássalhangzós (a *p* hang nélküli) kiejtése, amelynek még a *csúsz, csúszik* igénk is megfelel, csakhogy utóbbi meg azonos mássalhangzós szó (itt két sziszegővel). Ennek viszont megfelel a szeme re *mász, mászik,* míg ugyanennek tiszta besenyő megfelelője a szerb-horvát nyelv *púze* = mászik szóban ma is él. Viszont ugyanennek szintén tiszta besenyő de megfordított alakja az erdélyi *suvad, suvadni* = csúszik, csúszni. Hogy a mászás, csúszás és úszás egymáshoz hasonló mozgások, ami különösen kitűnik a kígyók vagy a kígyó alakú halfélék úszásánál és csúszásánál, magyarázásra nem szorul. Sőt a *suvad* igénknek a német *schwimmen* (svimmen) = úszni csak elárjásodott, azaz magánhangzókihagyásossá lett alakja, de amely valamikor *swimmen* alakú lehetett. Az uszkár-kutya színe fe-

kete, ritkábban fehér, (aminthogy ritkán fehér bivaly is előfordul), mint a bözön, csakhogy a természetben az uszkár testét e bozontos szőre egészen borítja. Ámde mindenütt következetesen szokás e kutyát nyírni, éspedig úgy, hogy csak teste hátsó felét nyírják meg, míg teste első felét és fejét nem, valamint farkán is bojtot hagynak, amiáltal az uszkár tökéletesen olyanná lesz, ha kicsiben is, mint a bözön! Honnan és miért van e szokás? Senki sem tudja, csak szokás! Szerintem egészen bizonyos, hogy e szokás besenyő ősnépünktől származott, ugyanúgy mint ahogy an a bulldog-kutya füle és farka rövidre vágása a fekete kunoktól, vagyis a hunoktól Vagyis: bizonyos tehát, hogy a vízkedvelő ősbesenyők a vízkedvelő uszkárkutyát tartották, amelyet szándékosan akartak a bözönhöz hasonlóvá tenni.

A lengyel *sub* = bözön szó, amely sejtelmem szerint valamikor *szuber, szubor* alakú lehetett, bár szintén besenyő szó, de egészen más mint a bözön, bison és Wisent szavak. Mi lehet tehát e szó magyarázata? Montenegróban *Zuber* ismert családnév. Németesen hangzik ugyan, mégis aligha német eredetű, mivel a hagyomány szerint ottani igen régi családnév. Szerintem e név azonos a lengyel *szubr*= bölény, azaz hogy helyesebben bözön, szóval de csak értelmében, nem alakjában, azért mert régen olvastam valahol, hogy egy *zuber* vagy *zubor* alakú szó *óriás* jelentésű, de sajnos, feledtem, hogy mely nyelvben, mivel akkor még nem sejtettem hogy e szó a bözönnel lehet összefüggésben. Véleményem szerint azonban e szó azonos a cseremisz nyelvrokonaink Toldi Miklós-szerű, azaz Heraklesz-szerű, regebeli óriás a *Csumbulat* vagy *Szumbulat* nevével is. E név tehát egy sziszegő mássalhangzóval kezdődik, benne a *b* hang *mb-vé* változott, ami gyakori jelentség (és átmenetet képez a szemere és besenyő kiejtés között), az *r* helyett pedig *l* hang áll; az *r* és *l* hang pedig egymással oly gyakran változik, hogy egymással azonosnak is vehető, ami szerint tehát *csumbul, szumbul* és *zuber* vagy *szubris* közös eredetű szavak lehetnek.* Felötlik, hogy a szlávban a

* Nem lehetetlen tehát, hogy ezen Szubulat névben az a *t* végzés eredetileg a *ta*, vagyis hímség jelentésű volt, úgyhogy az említett *zuber, zubor* szó a

zűb szó *fog* jelentésű, holott a bözönnek holmi nagyobb foga, agyara egyáltalán nincsen, sőt még szarvai is inkább kicsinyek, vagyis ha *zúb* szót jogosan magyar *csúp* = csúcs, csúcsos, azaz hegyes valami, szintén besenyő szócsoportbeli, szóból származtatjuk is és ezt a szarvakra is akarnók alkalmazni, a dolog még így sem kielégítő, mivel hiszen épen a bözön szarvai inkább kicsinek, úgyhogy ezek nem képezik jellegzetességét, mint ahogy jellegzetességét képezi bozontos volta, bősz természete és bűze, amely dolgokkal bözön neve is okszerűen függ össze. Pedig a lengyelben neve mégis más: *szubr* és sejthetőleg régebben *zuber, zubor* lehetett, ami nagy fogakkal, agyarakkal bíró nagy termetű azaz óriás állatot, vagy embert is, jelenthetett. Mely állatra illene tehát e név? Ez csakis az elefántra illik, tudjuk pedig ásatások által előkerült csontok és fogak nyomán, hogy ősrégi időkben Európában is élt számos nagyobb és kisebb elefántfaj, sőt éltek óriástermetűek is, valamint hogy volt olyan is amelynek nem csupán fölső állkapcsa két középső metszőfoga volt hatalmas agyarrá kifejlődve, hanem alsó állkapcsa két metszőfoga is, úgyhogy ez állatnak, amint ezt csontmaradványai bizonyítják négy hatalmas agyara, azaz tehát négy hatalmas *foga* volt, úgyhogy ha tehát a besenyő szócsoport szerint a fog neve *zub* vagy *zúb* volt, akkor ez állatra besenyő őseink okszerűen képezhették a *zuber* avagy *zubor* nevet, amely név az óriás értelmet is azért kaphatta mivel ez állat valóban óriás termetű volt Ismeretes dolog az is, hogy a mai elefánt párzása idején igen bősz, sőt hogy bizonyos, a fülei mögött levő mirigyei ez idő alatt egy igen átható és undorító szagú váladékot bocsátanak. Tudjuk még azt is, hogy az elefántok csordái vadon, a növényzetben, amerre elhaladnak, rettentően törve-zúzva, nagy pusztítást visznek végbe, éspedig nem csupán azért mert táplálkozásukhoz óriási mennyiségű növényi anyagra van szükségük. Lehetséges volna tehát, hogy a besenyőknél valamikor úgy *zuber, zubor* mint a bözön, büzönd név tulajdonképpen az elefánt neve volt és hogy e név csak utóbb, az elefánt európábóli kiveszése után

---

mi *Zombor* helységnevűnkkel is azonosítható, amely tehát valamikor szinten *óriás* jelentésű lehetett.

vittetett át arra a külsejében és életmódjában némileg emlékeztető bözönre, annak dacára is, hogy termetre ez sokkal kisebb. Ámde mindez, bár valószínűnek látszik, egy igen felötlő dologban nem egyezik: abban, hogy a bözön igen bozontos szőrzetű állat, holott az elefánt kopasz és rajta csak itt-ott van egy-egy szál szőr!

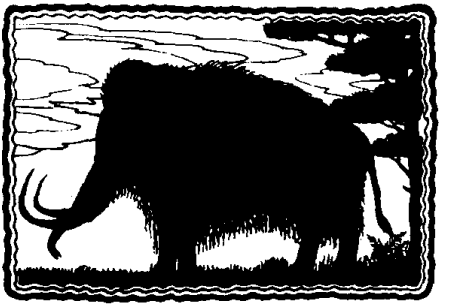

Csakhogy, ha mind az említett jellegzetességeket összegezzük: bozontos, fekete-barna, nagy testű, *zúb* = fog, bősz, törzúz, bűzös – akkor szinte mintegy megidézve föltűnik előttünk a történelem előtti ősidők óriása a mammut, az akkori emberiség kortársa s amelyet talán nem is csak vadászta hanem megszelídítve is tartotta és a megalithikus építmények emeléséhez ennek nagy erejét használta. A Szibériában (emlékeztetek arra, hogy e név északi szabír-besenyő őstörzseink után maradott) az ottani hidegkor bekövetkeztével jégbefagyott és teljes egészükben megmaradott mammutok, valamint az európai barlangokban föltalált ábrázolatok nyomán is, megtudtuk, hogy ez állat ugyanolyan feketés-barna és bozontos szőrzetű volt mint a bözön, és tudjuk azt is, hogy a mai elefántnál nem csak sokkal nagyobb volt, de ezénél még aránylag is sokkal nagyobb agyarai voltak. Igen valószínű hogy bűzt terjesztő ugyanolyan mirigyei is voltak mint a mai elefántoknak, szempontunkból pedig különösen érdekes egyezés az, hogy az elefántfélék *feje* óriási *csöpp-alakot* képez. Továbbá, a csontmaradványok szerint kitűnt, hogy az őskorban éltek Európában még az ismertebb mammutnál is jóval nagyobb elefántfélék, és föltehető, hogy ez utóbbiak között is voltak bozontos szőrzetűek is. Úgyhogy az itt elmondottak fejtik meg *szörnyeteg* szavunkat is, amely szó tehát nem egyéb mint a mammut vagy a még ennél is nagyobb és szintén szőrös őselefánt máig fönnmaradott magyar neve E szavunk ugyanis ma is valami rémeset „szörnyűt, szörnyűségeset” és egyúttal igen nagyot, szörnyen, ször-

nyűségesen nagyot is, tételez föl. De következtethető az elmondottakból még az is, hogy miként más őstörzseink istenségeiket bizonyos állatokkal is szokták volt jelképezni, úgy a besenyők, mint nőelviek, a rémes, sötét és helyesen mérhetetlen nagyságúnak képzelt világűrt költőileg a rémes, nagy és feketés színű mamuttal, avagy a még ennél is nagyobb és talán tisztán fekete őselefánttal és természetesen nőneművel is jelképezték. Föltűnő mindenesetre az, hogy a mammut szó, amely a szibériai népektől származik, egyezik a mama: anya szóval, de föltehető, hogy ugyanez állatot valamint az általa jelképezett fekete ősistennőt, besenyő őseink még Bözön, Buzun, Buzonya néven is nevezték. Ami pedig azt illeti, hogy őseink a mammutot avagy a még ennél is nagyobb őselefántot megszelídítve is tarthatták, fölemlítem azon magyar népmesei indítékot, amely szerint két királyfinak egy-egy rettenetes nagy „kutyája" van, avagy egy királyfinak van három rettenetes „állata", amelyek nekik, illetve neki, szolgálnak nem csupán, hanem őket valahányszor bajba kerülnek, kisegítik. E három állat, illetve „kutya", neve meséinkben többnyire Vaserős (ez az oroszlán), Szélsebes (a gepárd) és *Földneheze,* amely utóbbi tehát kétségtelenül az elefánt, a mammut avagy a még nagyobb őselefánt.

Hozzá kell még az elmondottakhoz tennem, hogy a *bozon, bözön* szó kezdő mássalhangzó nélkül *ozon*, *özön.* Említettem, hogy őseinknél az ősistenség neve többnyire egy mássalhangzó volt. Eszerint *ozona* vagy *osz-ona:* ős-anya. Igen valószínű tehát, hogy a besenyőknél *özön* a tenger, a világóceán, a végtelen világűr és ennek megszemélyesítése az Ős-Anya-Istennő neve is volt Ma is beszélnünk *„özönvíz"-ről,* ami alatt igen nagy vizet képzelünk, habár „özönlött" is, ami azonban úgy hiszem, csak későbbi értelem eltolódás, ami onnan származott, hogy őseink a világóceánt bár végtelen tengerhez hasonlították, de azt egyúttal örökkön körben folyónak is képzelték, ami ha a Golf-Áramlatra gondolunk, amelyről valószínűleg őseinknek is volt már tudomása, nem is valami képtelen elképzelés. Ha tehát besenyő őseink az ős-istennőt ezek szerint *Özön, Özönő* néven is nevezték, ez viszont meglepően egyezik az Ős-Istennő már föntebb említett *Iszonya* nevével is, amely név

alatt ők az iszonyatos, sötét világűrt avagy világtengert költőileg (a fekete levével sötétséget föcskendő, terjesztő iszonyú nagynak képzelt) megszemélyesítő polippal jelképezték. Kiemelem itt is, hogy az *isz* szótag és *iszik* ige a *víz* szavunknak csak kezdő mássalhangzó nélküli alakja, valamint emlékeztetek arra is, hogy az oromo nyelvben *biszan:* víz, amely szó tehát: víz-anya.

Azt hiszem nem tévedek ha a besenyők arcjellegét olyannak képzelem amilyennek ezt az itteni rajzomon tüntetem föl. Eszerint alkatában a besenyőarc a magyartól („keletbalti") nem sokat különbözött, vagyis csak annyiban mégis, hogy ajkai valamivel fölvetettebbek, vastagabbak voltak, orra pedig valamivel kevésbé volt az arcból kiálló és inkább hajlott a piszeség felé, vagyis az orrhát mindig kissé homorú volt. Kiemelhetem, hogy *pisze* tiszta besenyő szavunk A besenyők koponyaalakja későbbi időkben sem lett még oly tökéletesen gömbölyű mint a tulajdonképpeni magyaroké, hanem megmaradott fölülnézettben kissé hosszúkásnak, de helyesebben szólva: letompított hegyű csöppalakúnak, ha nem is volt már annyira ilyen alakú mint a földközi (mediterran) fajé, például a dél-olaszoké. Viszont ami a fejlett járomcsontokat illeti és ennek folytán az arc kerekded és protomongoloid jellegét is, ebben a magyarral teljesen egyezett. Nagy különbség volt ellenben a magyar és a besenyő között a pigmentációban, vagyis a színezettségben, mivel a besenyők már barnabőrűek és sötétbarna vagy fekete szeműek és természetesen sötétbarna

vagy fekete hajúak is voltak, bár e pigmentáció nagyobb mértékben magától értetődőleg csak azon törzseiknél fejlődött ki amelyek már sok ezredévvel ezelőtt a meleg éghajlatok alá hajóztak el. Bizonyosnak tartom ellenben, hogy vallásos fölfogásuk miatt a barnaság és feketeség szépségeszményük is lett, amiért is ezt a szerelmi kiválasztódás is mindinkább fokozta Hogy a barnaság és feketeség miért lett szépségeszményük és istennőiket is miért képzelték feketéknek, ezt a föntebb elmondott vallási dolgaikból következtetve már értjük, valamint láttuk, hogy a vallásukban és szimbolikájukban szerepelt polip fekete lét termel és föcskend, a mammut és a bözön pedig feketés barna színűek.

A besenyők testalkata, a sötétebb bőrszíntől eltekintve, tökéletesen ugyanaz maradott amilyen a tulajdonképpeni ősmagyaroké volt (keletbalti), vagyis középmagas, a fej a testhez arányítva kissé nagy, mint a gyermekszerű alkatú fajoké mindig, fejlett izomzatúak voltak de testvonalaik mindig lágyak, gömbölydedek voltak mégis, mivel az izmok közeiben a férfiaknál is mindig volt, minként a nőnél általában is, némi zsírlerakódás. Az eredeti ősbesenyőket tehát olyan megjelenésűeknek képzelem, amilyenek például az óceániai polinézek (nem a melanézek, sem az ezekkel keveredettek). Valamint a délindiai dravidák közül azok, amelyek fajilag tisztábbak maradtak, illetve szerecsenszerű egészen fekete fajokkal nem keveredettek és szerintem nagyrészt ősbesenyő eredetűek is Hogy a polinézek mily kiváló hajósok, eléggé ismeretes.

Történelmünkből tudjuk, hogy Szerbia régen besenyők földe volt. Tudjuk azt is, hogy Nis a besenyők fővárosa volt, amelyet Szent László királyunk a nem-keresztény akkori besenyők elleni egyik hadjáratában elfoglalt volt. Nis mellett ma is áll *Pecsenyevci* nevű falu. A pecsenyevci szó a régi szerb nyelvben *besenyők* jelentésű volt, azért mert a szlávok a besenyőket így valamint *pecsenyegi* néven is nevezték, amely névben az *eg* szótag a magyar többes raggal azonos: beseny-*ők*. A falu pedig kétségtelenül azért kapta e nevét mert benne besenyők laktak, akik tehát még kereszténységre térítettésük után sem tagadták mindjárt meg besenyő voltukat. A besenyők a régi Balkán történelmében nagy szerepet játszottak, azonban

kereszténységre térítettésük által elszlávosodtak Bosznia régíbb neve *Boszina* volt, ami tiszta besenyő szó és bizonyára hangzott régen Boszana-nak is. Az említett arcjelleg, valamint .test jelleg is, úgy Szerbíában mint Boszniában is gyakori, csupán a bőr színe ítt még nem oly sötét mint amilyenné ez a melegebb éghajlatok alatt természetszerűleg válott. Ismeretes az is, hogy a régi szerb és boszniai viselet sötétbarna színű volt fekete, sötétkék vagy sötétpiros szegélyekkel, zsinórozással és hímzésekkel.

Véleményem szerint a szerecsenek (négerek) fekete bőr- és hajszíne, az oly túlzottan vastag és fölvetett ajkai és oly túlzottan göndör azaz „bozontos" haja sem más, mint az ősemberiség azon ágának, amelyből a besenyők is fejlődtek, későbbi túlspecializálódása, ami ősidők óta tartott és talán már egy millió év óta is tart, ami azonban eltévelyedő, rossz irányba való specializálódás, amely az igazi fölfejlődést gátolta, avagy még hanyatlást, visszaesést is okozott, amit tanúsít az is, hogy a tulajdonképeni szerecsenek (bantuk) koponyája ugyanolyan erősen hosszúkás mint az ausztráliai bennszülötteké. Tény az is, hogy a besenyő szócsoportban is nagy szerepe van a *b* és *m* hangnak és hogy a *b* hangnak rendkívül nagy szerepe van a bantuban. Mivel pedig a *b* és *m* tiszta ajakhangok, ez természetes következménye a fejlettebb, illetve nagyon- avagy túlfejlett ajkaknak.

Pél-Arábiában – ahol ősidőkben a szumerekével s a dravidákéval rokon, azaz tehát fajunkbeli, igen magas műveltség virágozott – létezett egy *Sába* nevű ország, amelynek ott óriási épület- és városromjai ma is állanak még – és amelyről úgy ott mint másutt is, valamint a Bibliában is, hagyományok vannak. Ez ország királynéja a hagyomány szerint meglátogatta volt Salamont, a zsidók királyát, és vele szerelmi viszonyt kötött. Már maga azon tény is, hogy ez ország uralkodója tehát nő volt, az illető nép anyajogi, azaz nőelvi

voltát sejtteti, a *Sába* név pedig mindenesetre tiszta besenyő szó. Ez országban a hagyományok szerint nagy csillagtisztelet volt és innen származik a csillagtisztelet mai tudományos, azaz latin, sabeismus neve is. Csillagtisztelet volt ugyan másutt is de a sábaiaké úgy látszik főkép az üstökösöket illette , amelyek csóváját tehát *hajzatként* fogták volt föl. (*Csóva* szavunk szalmacsomót is jelent és tiszta besenyő szócsoportunkbeli szó: *cs-v*). Említém, hogy a szálak sokasága, mint számosság, nőiségként volt fölfogva, de nőiségnek tekintettek minden vékony és tehát hajlékony szálat is. A latin-olasz *fascium, fascio* (faszcium, fassio) = köteg, kéve, is tiszta besenyő szó, ugyanúgy mint a mi, ennek megfordított alakját képező *zsup* szavunk, amely szintén szalmaköteget jelent. Ebből pedig azt is következtethetjük, hogy a besenyőknél nem csak a nők, hanem a férfiak is hosszú hajat viseltek és tehát üstökösek voltak Nyelvünkben ugyanis az *üstök* szó hosszú hajcsomót, hosszú hajzatot jelent Ismeretes, hogy a dél-arábiai mai. Mekka városában milyen nagy vallásos tiszteletben részesül ma is a híres, szent *fekete kő,* amelynek megszokottabb neve *Kaba,* de nevezik még *Csaba* néven is, sőt fiatal koromban Mekkában járt mohamedán boszniai zarándokoktól ezt csakis Csabának hallottam nevezni. E tiszta besenyő szónak Kaba tehát csak kabar kiejtése. Következtethető, hogy a Csillagokat, de valószínűleg főképp az üstökösöket, a besenyők valamikor *csaba, saba* vagy talán *csibba* néven nevezhették.* Meglepően egyezik ezzel ugyanis az, hogy az oromo nyelvben ma is *kaba* = üstököscsillag. De ismeretes az is, hogy a mekkai szent kő ősrégi, még sokkal a mohamedánismus keletkezése előtt is már ott volt és nagy tisztelet tárgya volt, valamint a hit, hogy e kő az Égből származik, az újabb mohamedán hagyomány szerint pedig e követ angyalok hozták le a Földre. E kő égi származásáról szóló hagyomány annyiban megfelel a valóságnak, hogy tudományosan megállapítva, miszerint ez *vastartalmú meteorkő.* A besenyők szent nemzeti érce pedig a *vas* volt. E *vas* szavunk is tiszta besenyő szó. A meteorokat népünk ma is „hulló

* Egyiptomi nyelven *sziku*= csillag (Mahler Ede „Ókori Egyiptom" Budapest, 1909)

Csillagok”-nak tartja és nevezi, vagyis valamikor jogosan azonosította ezeket az üstökösökkel, éspedig nem csak azért mert a leeső meteor a Föld légkörébe érve, itt a súrlódástól megtüzesedve, fényes üstököt von maga után, hanem azért is mert hiszen a meteorok és üstökösök, ha egymástól méreteikben bármennyire különböznek is, lényegileg azonos és a világűrben bolyongó égitestek. Nevezi népünk a meteorokat még „mennykövek”-nek is, és ilyen mennykő tehát a mekkai kő is[**]. Ma, nyilván tévesen, már a villámot is szokta mennykőnek nevezni, amely tévedés oka azonban az, hogy ha a villám néha homokos talajba csap, ott a homok megolvadva, sokszor csőszerű követ képez. Az igazi menny kövek, vagyis a meteorok, igen gyakran vastartalmúak, sőt sokszor tisztán vasból is valóak Az sincsen egyébként kizárva, hogy az üstökösök magvában is van vas, akár szilárd, olvadott avagy gáz alakjában is. Tény az is, hogy a régi egyiptomiak a vasat „mennyei érc”-nek tartották és nevezték, ami meg összevág a görög-latin *szidemsz, sidericus, sidereus* (sziderikusz, szidereusz) szóval, amely egyaránt jelent vasat, Eget, égit, sőt Csillagot és üstököst is. Ami mind azt tanúsítja, hogy a régiek már igen jól tudták miszerint a menny kövek vastartalmúak szoktak lenni, az pedig ismeretes, hogy a meteorvas igen tiszta, csak nikkelvegyülékes és rozsda mentes. Említem, hogy az indiai dravidák arc- és testalkatuk szerint nagyrészt besenyő eredetűek lehetnek Indiában, Delhiben van a hires „delhii vasoszlop”, amely habár úgy lehet ezredévek óta áll a szabadban, mégis rajta nagyítóüveggel sem födözhetni föl a legkisebb rozsdafoltot sem. Ebben, ha ez oszlop meteorvasból való, semmi különös nincsen, csodálatos azonban az, hogy az oszlop kovácsoltvasból való, de oly nagy, hogy ilyet ma is csak nagy gépkalapáccsal bírnánk előállítani. Kétségtelen tehát, hogy ez is a dravidák egykori igen magas műveltsége korából származik.

Kiemelhető még az is, hogy miként a víz, illetve nedvesség nélkül nincsen élet, ugyanúgy vastartalmú anyagok nélkül sincsen sem növényi, sem állati, s igy emberi élet sem- Min-

[**] Vajon a Mekka név is valamikor nem Men-ka = menny-kő volt-e?

den állat és így az ember vérének is fontos alkatrésze a vas, amelyet szerveztük a növényi táplálékokból kapják.

Visszatérve a *sziderosz* szóra, megjegyezhetem, hogy ebben is valószínűleg a már oly sokszor említett *sz-t-d* hangváltozással van dolgunk és hogy e szóban is a *szid* szótag tehát tulajdonképpen azonos mássalhangzós eredetű szó, illetve hogy eredetileg *szisz, szüsz* alakú lehetett és eszerint úgy besenyő mint szemere avagy székely-kazár szónak is vehető, vagyis *sis-, szit-nek* is, és így azonos a mi *süt,* megfordítva *tűz* szavunkkal, de a tűz sistergését, süstörgését is jelenti, illetve mivel hangutánzó is, azaz a természetből származó szó is: tehát kétségtelenül ősrégi. Azonban ugyanezen *süt, tűz* szavunk fejti meg az árja nyelvekben fönnmaradott *süd, su d, sut*= dél szót is, amely hogy hőséget akart kifejezni, bizonyítja egyrészt a latin *sudor* = izzadás, valamint maga a magyar izzadás szó is, amely utóbbi is az igen magas hőfokot jelentő azaz *izzás* szavunkkal azonos, egymássalhangzós, szavunk, amelyből tehát csupán hiányzik a *t* hang. De egyezik a *tűz-süt* szavunkkal még a német *sieden* szó is, amelynek értelme forr, forrani; jelenti pedig különösen a forrás kezdetét, amikoris valóban *szi* vagy *zi* sistergésszerű hang hallatszik míg, a teljes forrást, besenyő szóval *zubogást,* a német *kochen* és *sotten* (kohhen, szotten) szóval fejezi ki, amelyek főlést, forrást jelentenek. Megjegyezhetem itt még azt is, hogy *üstök* szavunk tulajdonképpen hajcsomót, egész hajzatot jelent, aminthogy az üstököscsillagnak s *cometa* a latin neve, holott *coma* (kométa, kóma) = üstök, hajzat. Az *üs* szó viszont a *süvölt* szónak csak megfordított alakja és egymássalhangzós besenyó szónak ugyan ügy vehető mint ahogy besenyő szó e *süvölt* igénk is, amelyet népünk *fütyül* (megfordítás és *sz-t* hangváltozás) értelemmel is használ. Azt pedig már említettem, hogy szálak sokasága nőelvi jelkép volt, valamint nőelvi jelkép volt minden hosszú és hajlékony szál is, amilyen minden fonál valamint a szalmaszál is. Viszont tény, hogy a leeső mennykő (meteor) a levegőben, nagy sebessége miatt meg tüzesedve, nem csupán hosszú, tüzes sávot: *üstököt,* hagy maga után, hanem *süvöltő* hangot *(üss* vagy *sü*-nek hangzót) hallat, amit még fiatal koromban egy este magam is láttam és hallottam, amely süvöltés

természetesen csak akkor hallható ha a leeső mennykőhöz eléggé közel vagyunk

Nem vonom kétségbe, hogy Atillának volt *Csaba* nevű fia, mivel valószínű hogy ez őseinknél szokásos személynév volt, üstköscsillag értelemmel. Véleményem szerint azonban Atilla halála s a hún birodalom összeomlása után e királyfival már azelőtt is megvolt ősrégi regéket is kapcsolatba hoztak, azért is, mivel történelmi valóság is lehet, hogy ő a rájuk támadott ellenség elől egy csapat húnnal Erdély hegységei és erdőségei közé menekült volt és így keletkezett tehát a „Csaba-monda", amelynek tartalma röviden ez: Atilla halála után, fiai az örökségen összeveszve, egymás ellen hadakozni kezdtek. Ezt az Atilla által meghódított népek fölhasználva, a hunok ellen támadtak, a hún birodalomnak vége lett de Csabának hívei maradékával sikerült Erdélybe menekülnie, ahol megtelepedtek. Csaba azonban elment Napkeletre, az ott élő magyarokat elhívni, hogy Atilla birodalmát hódítanák vissza, ezek azonban erre még nem lévén elég számosak és erősek, nem jöhettek mindjárt Évek múlottak, Csaba ott megöregedett és meghalt, valamint meghaltak már Erdélyben maradott vitézei is. Évek múlottak és egyszer a környező népek székelyekre támadtak, hogy földjüket elvegyék. Ezek végveszedelmükben Csabához kiáltottak segítségért. Csaba lelke segélykiáltásaikat az Égben meghallotta (arról a mai Csaba-monda már nem tud, hogy itt a Mennyei Csallóközről, Mennyei Tündérországról vagyis a Tejútban látszó szigetről volt szó), szólította vitézeit is, akik azóta mint nála voltak már az Égben, lóra ültek mind, az Égen, a Hadak Útján (ahogy an Erdélyben a Tejútat máig is nevezik), végig vágtatva a székelyek segítségére jöttek. Tőlük az ellenség megrémülve elmenekült. Ismét évek múlottak el, de az ellenség még kétszer (összesen háromszor, aminthogy mesékben, mondákban az események szoktak háromszor ismétlődni) támadtak a székelyekre, ezek Csabához kiáltottak és Csaba elől az ellenség mindannyiszor rémülten elmenekült Ezután érkeztek meg Árpád magyarjai és alapították meg a mai magyar államot. A mai Csaba-monda a székelyeket teljesen a hunokkal azonosítja, ami azonban téves, csak annyi valóság, hogy a székelyek is ugyanúgy az ősmagyar törzsből

származtak mint a hunok, csakhogy a hunok még ősidőkben Ázsiába vándoroltak volt ki, ahol századokig Kína fölött is uralkodtak, mikor azonban a kínaiak őket legyőzték, akkor egy részük Európába visszatért és itt Bendegúz, majd Buda és Attila uralma alatt a rövid életű itteni hún birodalmat alapította volt (Lássad J Deguignes: „Histoire generale des Huns" Paris 1756-9 – Pray „Annal vet Hunnor 1761 – Karl Neumann „Die Volker des südl. Russlands" Leipzig 1847-8 és Gyárfás István „A jász-kunok tört." Kecskemét 1873). Nyelvi és néprajzi adatok szerint megállapítható lett, hogy a tulajdonképpeni székelyek a dunántúli Göcsej vidékéről kellett származzanak Erdélybe, csak az a kérdés hogy mikor? Lehetséges, hogy még ősidőkben és hogy húnjaival Csaba csak később költözött közéjük, mint testvérnép közé, de lehet hogy ez valóban a hún birodalom összeomlásakor történt, amikoris a maradék hunok és a székelyek ellenségeik iszonyú vérengző kegyetlensége elől (Lássad: M Amédée Thierry: „Historie d' Attila." Paris 1856. I, II kötet) menekültek Erdélybe. Annyi viszont bizonyos, hogy a székelyek ha akár igy vagy akár úgy is kerültek Erdélybe, vagyis akár ősrégi kivándorlókként, akár később, menekülőkként, de mindenképpen a hún birodalom egyik népe voltak, mert hiszen úgy Göcsej mint Erdély is Atilla birodalmához tartozott volt, amiértis magukat jogosan vallhatták e birodalom utódaiul Lehetséges azonban az is, hogy tényleg két, avagy több költözködés történt, éspedig egy, vagy több is, még ősidőkben – mivel hiszen Erdélyben és Moldovában nem csupán székely, hanem kún, besenyő és jász nyomok is vannak csakhogy a késői Csaba-monda ezt már feledte és a több költözködés helyett már csak egyről a legutóbbiról tud még.

Na mármost mi pedig tudjuk, hogy *Csaba,* azaz *csaba* = üstököscsillag, akkor megértjük, hogy Csaba háromszori nagy háborús veszedelemkori visszatérése az üstökösök vissza-visszatérését jelenti, vagyis azt, hogy őseink igen jól tudták miszerint az üstökösök vissza-vissza térnek, holott a mai világ tudósai ezt csak nemrég állapították meg. Látjuk tehát, hogy őseink valamikor az üstökösekről is költői regéket alkottak és hogy egy ilyen költői rege lett utóbb, neve miatt Atilla e fiára is alkalmazva, eredetileg valószínűleg csak költőileg, de ké-

sőbb ősvallásunk és a tudás hanyatlásával mint annyi más esetben is, babonásan el hitt mese, monda lett ám. hogy ez valóban így van, a Csaba mondában, ha bármenyire elhomályosodottan is. de mégis kifejeződik: Tudjuk ugyanis, hogy egész Európában az egész, tudatlanságba sülyedett, Középkorban sőt a nép körében még vagy 100 évvel ezelőtt is, az üstökösöket rémeseknek. ijesztőeknek látták, holott mi egy üstökös fénylő jelenségében semmi ijesztőt sem látunk. Például régi német ábrázolatokon és leírásokban az üstökösök régi német szóval „erschröcklich" (mai szóval schrecklich) = ijesztőeknek mondatnak és már nem csak hajzathoz hanem kardhoz is hasonlíttatnak, azaz jelnek tarttattak, amelyet Isten azért jelentetett meg hogy tudassa miszerint az emberek bűnei miatti haragjában rettenetes, véres háborúval büntetendi őket, vagyis: üstökös megjelenését véges háború előjel ének tartották. Ámde, lám, a Csaba mondában, még ennek mai alakjában sem a székelyek ijednek meg, hanem nagyszámú de tudatlan ellenségeik Csaba (azaz tehát az üstökös!) láttára annyira megrémülnek, hogy futásnak erednek.

Hogy a régieknek tudomása volt Égből hullott vasról, amelyből szerszámot, fegyvert kardot is kovácsoltak, ennek emlékezetét még az „Isten kardjá"-ról szóló regénk is fönn-

tartotta, de amely rege többé-kevésbé romlott alakja más népeknél is megvan. Nálunk ez is Attilával hozatott kapcsolatba, amely mondánk tartalma röviden, egy: Egy legeltető látja hogy egyik tehene sántít és lába véres. Megy a vérnyom után és egy földből kiálló kardhegyet lát. Ki. akarja húzni de az tüzes, láng csap ki belőle. Utóbb azonban e tüzesség megszűnik és ő a kardot ajándékba Atillának viszi. Ez az „Isten kardja", amelyet Isten azért küldött neki, hogy vele a világot meghódítsa. A monda igazi értelme az, hogy a meteorvas közvetlen a leeste után még tüzes; belőle kardot is kovácsoltak

A fönti rajzot illetőleg megjegyezhetjük, hogy a valóságban az üstökös üstöke sohasem hullámvonalas sem fejrészük nem kardmarkolat alakú Említettem azonban hogy a meteorok és az üstökösök egymással lényegileg azonosak, sőt ma tudjuk azt is, hogy azonos pályákon is haladnak; föltűnő tehát mégis annyi, hogy úgy a meteorok mint az üstökösök karddal hozattak kapcsolatba.

Abesszínia régibb lakói az agau-nak nevezett és a gallákkal, vagyis oromokkal, és szomálokkal azonos nép volt, amely Arábia déli részéből származott Afrikába, amelyeket ma hamitáknak vagy kámitáknak szokás nevezni, de amely az ősszumerek rokonai és tehát fajunkbeli nép, ugyanazon népréteg amely az ismert félig kámita félig sémita egyiptomi műveltség legrégibb megalapítója is volt. Abesszínia ezen őslakóit később, ugyanúgy mint Egyiptomot és Mezopotámiát, borzalmas kegyetlenséggel az arabokkal rokon, sémita eredetű nép igázta le, akik neve Abesszíniában amhara és tigré. Ezek ma Abesszínia urai ugyan de úgy nyelvileg mint fajilag az őslakókkal erősen kevertek, sőt az ország nagy részében a nép nyelve ma is régi, az agau és galla, míg az amhara csak a hivatalos nyelv. Abesszínia másik neve mindig Etiópia volt, viszont az Abesszínia név szerintem tulajdonképpen: A *Bessinia,* vagyis a kezdő *a* hang csak névelő és ez elnevezés a hikszoszoktól származott, amely nemzet Egyiptom fölött sokáig uralkodott és egyik avar törzsünk volt; említettem pedig, hogy az avarok kezdték volt a névelőt a szó elé tenni holott ősnyelvünkben ez is a szó végén ragként állott, mint ma is az oromo, az albán, a bolgár és az oláh nyelvben, míg a név *-ia* végzése bizonyosan

csak görög eredetű. Az arabok szerint az Abesszínia név az arab habes, habas = keverék, szóból származik és alatta népkeveréket kell érteni, de ami szerintem csupán úgynevezett népetimológia, vagyis népi szószármaztatás és ez esetben csupán a mohamedán araboknak a keresztény abesszinekkel szembeni ellenséges indulata az oka. A név véleményem szerint tehát a hikszoszoktól maradott és onnan származik hogy ezek idejében Etiópiában valamely besenyő törzs uralkodott, amely pedig, mivel Abesszíniában sok vasérc van, itt is mint másutt is, kovács mesterséget és vas-fegyvergyártást is űzött, aminthogy Abesszíniában, bár kezdetlegesen, de a vasi part ma is nagyban űzik. Ez elmondottakkal vág össze tökéletesen az abesszinek azon mondája, amely szerint ők Sába királynőjétől származnak, éspedig ennek Salamon királlyali szerelméből. Salamon azonban e mondába, mivel az abesszinek keresztények, sőt közöttük zsidó vallásra tértek is vannak, csak utóbb, a Bibliából került. De e hagyomány oka annak is, hogy egész Abesszíniában napjainkig is Mára- Terézia ezüsttallérjai vannak rendes fizetőpénzként forgalomban, annyira, hogy Bécsben külön Abesszínia számára MáriaTerézia-ezüsttallérokat napjainkig is vertek. Az abesszinek ugyanis e tallérokat azért kedvelték mert Mária-Terézia képében, amelye tallérokon van, Sába királynője, azaz tehát ősanyjuk képét látták és tudatlanságukban meg voltak afelől győződve, hogy e pénzek Sába királynőtől is származnak Bizonyos viszont, hogy az ilyen nőági származás hagyománya nőelvi azaz anyajogi népre vall, amilyenek a besenyők is voltak, a *Sáb-a* név pedig amúgy is besenyő alakú és a *bes* alapszó megfordított de mélyhangzós változata.

Ismeretes miszerint Afrikában különben is a kezdetleges vasipar igen elterjedt, sőt számos tudós véleménye az, hogy, ha Európában a réz és bronzkor régibb is a vaskornál, ez még nem kell azt jelentse hogy ez másutt is mindenütt így volt; valamint hogy például épen Afrikában vannak is népek amelyek a rezet sohasem ismerték de a vasat igen. Ez pedig azzal is megokolható hogy a vas jóval alacsonyabb hőfokon olvasztható mint a réz, illetve tehát hogy a vasérc megolvaszthatására az ember előbb jöhetett rá mint a rézércére, eltekintve attól,

hogy mennykövekben a vasat készen, bányászás nélkül is kapta

E. Viterbo oromo-olasz szótára szerint az oromo nyelvben *sibila* vagy *sibilla* (szibila, billa) = vas, amely szó tökéletesen egyezik a görög és római *sibylla* (szibilla vagy szibülla) = jósnő szóval. Véletlen volna-e tehát ily két egymástól annyira különböző értelmű szó ily tökéletes egyezése? Mi köze lehet egymáshoz a vasnak és a jósnőnek? Pedig az egyezés, íme, aligha véletlen: Ezen szibila vagy szibilla szóval ugyanis tökéletesen azonos még a latin-olasz *sibilum-sibilo* = sziszegés, *süvöltés* és *sibilare* = sziszegni, süvölteni szó, de amelynek még suttogás értelme is van. Arról pedig föntebb már szó *volt,* hogy a leeső mennykő (meteor) süvöltő hangot hallat. így tehát, ha az ember által legelőször megismert vas a meteorvas volt, akkor igen érthető hogy ezt „süvöltő" értelmű szóval nevezte meg. Márpedig hiszen a magyar *süvől-t* a *szibil* avagy *szibül* szóval hangtanilag tökéletesen egyezik, mivel ez régen *sivil* (sivit) avagy *sivül* alakú is lehetett, az s és *sz* hang között különbség alig van, a *b* és *v* egymással közel rokon hangnak egymással való számtalanszori váltakozásáról pedig föntebb már volt szó. Ezzel tehát a vas, a *szibiia* vagy *szibilla* neve és a latin-olasz *sibila* és a magyar *süvölt* szavak közötti összefüggést már megtaláltuk, de mi összefüggésben volnának ezek még a jósnőkkel is? Íme: ismeretes, hogy a szibillaféle jósnők jóslatukat mindig önkívületi állapotban, azaz révültségben (trance) adták *volt,* az amely állapotba jutáshoz különféle módok voltak használatosak. Mi *sem* valószínűbb tehát, hogy jóslataikat ilyen állapotukban suttogva azaz mintegy sziszegő hangon adták volt, amit a latin nyelv a sibilo, sibilare, sibilum szóval fejez ki es ami a régi magyarban süvöl-, sivöl-nek is hangozhatott. Meglepően egyezik mindezekkel az, hogy a görögországi Delfi helység melletti barlangban élő jós nőt a görögök *pythia-nak* nevezték holott a görögben python (püthia, püthon) = nagy kígyó és sárkány, viszont a kígyó hangját magyarul *sziszegésnek* vagy *süvöltésnek* is nevezzük, de ami a latinban *sibilum.* Viszont a leeső meteor, maga után hosszú, tüzes *sávot* hagyva nagy sebességgel száguld és szintén: *süvölt.*

E szerint pedig az ősök, költői képzelettel a meteort és sávját kígyóhoz avagy sárkányhoz is hasonlíthatták.

Az Abesszínia névre, amely név tehát eredetileg *A Beszin* volt, hasonlít *Bosznia* neve, amely utóbbi azonban minden régi könyvben még nem így hanem *Boszina-,* azaz „Bosina”-nak írva, vagyis itt is az -ia végzés csak újabb változtatás, a ma már általánosan szokásos országnév-végzésseli elferdítés. Igaz hogy a mai Bosznia területén régen, amint láttuk, szemreszarmata törzsek is éltek, akikről kaphatta ez ország a rómaiak idejébeli Mösia (Mőzia) nevét, de hogy a Balkánon régen nagyszámmal kellett éljenek besenyők is, ezt több történelmi adat bizonyítja, sőt már Strabo is írja, hogy a Haemost (a Balkán) a *besszek* bírják. Bosznia, azaz Boszina, tehát ezen beszszek (Besszoi) után neveztetett így, akiket egyébként már Herodotosz is említ. Dr Constantin Jirecek: „Die Heeresstrasse von Belgrad nach Constantinopel” (Prága, 1887.) című művében írja, hogy a besszeket – azaz tehát a balkáni besenyőket – Remesiana városabeli Nicetas püspök térítette kereszténységre (ami következtében nyelvileg elszlávosodtok, vagyis a már régebben is keresztény szlávok nyelvét fogadták el). Írja, hogy a bizánciak hadaiban is volt nagyszámú bessz zsoldos. föltűnő egyezés: A 39 oldalon írja miszerint ezen besszeknek igen fejlett vasipara volt, és íme a boszniai Zenica város ma is híres vasbányájáról es vasiparáról. Jankolov Borisziov dr. az „Ethnogrophia” 1914. évi 178. oldalán a szerbiai besenyőkről tesz említést, mondván, hogy ezek Nis és Szofia között sok ethnikai elemet hagytok a szerbek közül az úgynevezett sopokbon (śop). Nis mellett van ma is a Pecsenyevci nevű falu. *Sóp* tisztán besenyő szóalak

De a szibillakra vonatkozólag fölhozható még: Ezek mindig nők voltak. ami máris nőelvi fölfogásra utal, mert hiszen voltak férfi-jósok is, de ilyenek természetesen o hímelvű törzseknél. Az is egyezik a nőelvvel. hogy a szibillák mindig barlangokban laktak, minden nyílás, üreg pedig nőiségként volt fölfogva. A latin-olasz *specus*, *spelunca*, *spelonca* (szpekusz, szpelunko. szpelonka) = barlang, lebujszerű homályos helyiség, amely szóból az árja nyelvérzék az egyik magánhangzót ugyan kihagyta, viszont kicsinyítő reggel toldották

meg, de ha az első magánhangzót helyére vissza tesszük, a ragot pedig elhagyjuk, akkor egy *szipel* alakú szót kapunk, amely hiszen ismét a szibilla szónak csak elváltozott alakja, vagyis magával a szibillával is azonosítható. Hogy pedig ez nem csak holmi véletlenség, tanúsítja a szerb-horvát nyelv *spilya* – barlang szava, amely a szibilla szóra még jobbon hasonlít Hogy az őskorbon emberek laktok barlangokban valamint magukvájta üregek ben, azaz *lebúj*-okbon, putrikban, eléggé ismeretes. És íme, az albán nyelvben *spi. spia* ház, lakás. Belgiumban pedig közvetlen azon híres barlangok mellett, amelyekben az ősember lakott, mert ezekben csontjait es egyéb nyomait találták meg, von a *Spy* (szpi) nevű falu.

Jerney, 200 évvel ezelőtti magyar-keleti utazó „Keleti utazás" című művében írja, hogy még talált a fekete-tenger partján egy_magyarul beszelő lakosságú várost, amelynek az általa följegyezett Csöbörcsök neve egészen besenyő alakú. De ott van Beszarábia neve is, amely ugyanolyon. A Márvány-Tenger partján áll Rodosto városa, amelynek azonban régi görög neve Bisanthe volt, amely név hiszen ugyanolyan tiszta besenyő alakú mint e várostól nem messze. a Boszporus tengerszoros partján álló Isztambul vagyis Konstantinápoly régi görög Byzantion vagy Bysantion (Büsantion) neve is. A görög rege szerint e várost egy *Bysas* nevű trákial (tehát nem görög) ember alapította. E két városnév teljesen azonos az általam föltételezett *bözön*. *bözönd.* vagy *büzönd* szóval, amelyet, amint láttuk, igazol a germán *Wisent* és *Wysanl* szó, amely ugyanezen állat neve volt. De még inkább igaazolja Konstantinápoly régi Bysantion nevet illetve ennek a büzönd állatról való általam föltételezett származását a *Boszporus* név és az e tengerszorosról szóló görög monda, amely szerint az üldözött ló (Ijo vagy Jo) nevű istennő tehén képében úszott volt át e tengerszoroson, amely tehát erről kapta volna nevét. A görög-latin *bosz* szó ugyanis tehenet jelent, bár jelenthet szarvasmarhát nemi megkülönböztetés nélkül is. Viszont a régi magyarban *jó* jelentett nem csak juhot, hanem tehenet, illetve nőstény fejősállatot általában is. sőt Erdélyben a juhokat johoknak ma is nevezik még. Azon körülmény pedig, hogy itt tehénistennőről, tehát nőről, illetve tehénről von szó, utal a nőelvi bese-

nyőkre. Mivel pedig a bözönd nem csak hogy a besenyők egyik szent állata volt hanem igen vízkedvelő es jó úszó is, természetes tehát, hogy a böszöndök ősidőkben az ember, ragadozó állatok, avagy mint az Io tehén a mondákban, kínzó, szúró bögölyök elől a tengerbe is menekültek és akárhányszor a keskeny Boszporuszon át is úsztak. Úgyhogy igen hihető miszerint a tengerszoros valóbon innen kapta nevét, ami azután összefüggésbe hozatott egyrészt az Io mondával. de ami összefügg bizonyára még Bizánc azaz Konstantinápoly e régi nevével. azért mert o konstantinápolyi *Aranyszarv* öbölben, amely bár keskeny, sekélyes de mélyen behatol a szárazföld partjai köze es régen bizonyára még mocsaras területeket is képezett, a böszöncsordák a helyet kedvelve, szoktak volt fürödni. Ez öböl neve már a régi görögök korában is Chrysun Keras (Hrüzun Kerasz) = aranyos szarv nevet viselte, amely a *szaro* szó révén még utalt szarvasmarhára és o *Bysantion* városnévvel közvetlenül is a *büzönd* vagy büzont szóra. Valószínűnek tartom, hogy tudományos kutatás régi irományokban, avagy talán mondákban a nép ajkán is, érdekes erre vonatkozó adatokat találhatna.

Mind ez elmondottak alapján okszerűen (logikuson) következtethető, hogy valahol régen a Márvány-Tenger, a Boszporusz, valamint a Fekete-Tenger partja mentén. különösen pedig o vizbő Dobrudzsában és a Duna deltájában. halászó, hajózó besenyő törzsek is nagyszámmal lakhattak. Ezt igazolják azon történelmi följegyzések is amelyek szerint Árpád magyarjai épen a besenyők támadásai miatt voltak kénytelenek elmenekülni, éspedig, amint már említettem, nők es családok nélkül, mivel ezeket a besenyők lemészárolták volt azalatt, hogy a férfiak egy hadjáratukon voltak távol. A történelmi följegyzésekből tudjuk azt is, hogy a bizánciaknak a besenyőkkel sokat kellett hadakozniok, habár többször, más népek ellen meg szövetségeseik is lettek, sőt a császároknak besenyő zsoldosai és testőrei is voltak, akiket pecsenég, pacinak, pacinacita, bisszeni, besszi és más ilyen hasonló neveken szoktak volt nevezni.

Azonban úgy a bizánci mint más régi följegyezésekből is észre kell vennünk, hogy ezen késői időkben, vagyis az Ókor

végén és a Középkor elején, a besenyők már nem voltak olyan magas műveltségű nép mint amilyen magas műveltségűek sokkal régebbi elődeik voltak, vagyis hogy náluk már nagyfokú hanyatlás állott be, ami a mindinkább elszaporodó és terjeszkedő, sokkal harciasabb árja népek által történő elnyomatásuk és mind terméketlenebb, rosszabb; megélhetést adni alig képes területekre való szoríttatásuk természetes következménye lőn. Sőt a helyben maradottak, de leigázottak, kereszténységre térített magyarságba olvadtak. Beolvadásukat pedig legfőképen az segítette elő, hogy, már keresztényekként, a „pogány" testvéreik és őseik iránt – az akkori vallásos fanatizmus miatt – gyűlöletre és megvetésre taníttatva, ezt keresztényi kötelességüknek tartották, amiértis régi „pogány" nyelvüket is megtagadták. De nem szabad azt sem felednünk soha, hogy ama régi keresztény írók, részben az ellenséges nép iránti természetes gyűlöletről is, de még sokkal inkább az akkori vallásos fanatizmusból, egy nemkeresztény nemzetről minden rosszat a szertelenségig túlozva írni vallásos kötelességnek képzelték

Ami hiszen számos mai írónál sincsen másképen, csakhogy ezek ma ugyanezt nem vallásból hanem politikai okokból teszik Amely politikai gyűlölködésük célja azonban ugyanaz: a más nép kifosztása és irtása. Itt is azonban természetes, hogy szellemileg és fajilag a legalacsonyabb színvonalon lévő népek képesek a legádázabb gyűlölködésre és a legvéresebb kegyetlenkedésre. Ami pedig a régi bizánci íróknak a besenyők rabló betöréseiről való följegyezéseit illeti, itt a gyűlölködő túlzásoktól eltekintve, igen természetes, hogy a saját földjeikről előzött, kifosztott, terméketlen, rossz éghajlatú helyekre kiszorított besenyők, kifosztóik elleni elkeseredésből, másrészt nyomorúságból és éhségből is, ha tehették, kifosztóikra támadtak, akik most a tőlük elvett földeken éltek Eme bizánci írók azonban, holott a besenyők támadásait rablótámadásoknak nevezik de e támadások okát elhallgatják, de a maguk rablásait, a besenyők földei elvételét és elkövetett népirtásait dicsőséges, hódító haditettekként tüntetik föl.

Régebben olvastam valahol, hogy kopjáikat a besenyők rojttal, azaz bojttal díszítették volt. Hogy e szokásnak mi lehetett célja vagy értelme, nem tudom, tény azonban hogy a kopják ilyen dísze Európában néhány század előtt más népeknél is néha előfordult Annyit azonban mi már tudunk hogy a rojt avagy a bojt, mint szálak sokasága, nőelvi jelkép kellett legyen.

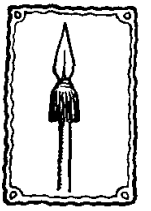

Krohn Gyula, finn tudós „A finn-ugor népek pogány istentisztelete” című művében (Budapest, 1908) látunk ábrázolva olyan osztják, hegyesfejű házibálványocskákat, amilyet egyet itt az alábbi rajzon a alatt mutatok be Ezeknek tehát föltűnő sajátsága, hogy fejük magas csúcsban végződik, amit ezekre vonatkozó soraiban Krohn is kiemel. Vagyis: e bálványocskák feje hegyes, besenyő csöppalakú, olyan amilyenek a besenyők fövegei voltak Nem valószínű, hogy ilyen vagy csak ehhez hasonló fejalakot koponyatorzítással ellehetett volna érni de lehetséges hogy az illető népnek, ez esetben a szibériai osztják rokonnépünknek, ez volt valamikor szépségeszménye, amiértis ezt legalább valamilyen hegyes és csöppalakú föveg viselésével valamint bálványai ilyen fejalakjával igyekezett kifejeződésre juttatni. Viszont Solymossy Sándor az „Ethnographia” 1930. évfolyamában megjelent „ősi fejfaformák” című cikkében meg vogul fabálványok képét közli, amelyek feje ugyanilyen alakú (a fönti

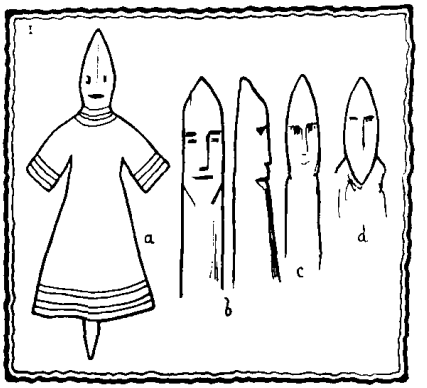

rajzon *b* és *c*). A fából készülő és ruhába öltöztetett házibálványocskák azonban természetesen, ezen, az oroszok által leigázott és mindenéből kifosztott népnél, az egykoriaknak csak utolsó elkorcsosodott utánzatai. Krohn könyvében is említés van arról, hogy „régente e népeknek művészibb bálványai is voltak", mert Strahlenberg („Das Nord- und Östliche Theil von Europa und Asia." Stockholm, 1730.) is említi, hogy „a XVIII század kezdetén a hittérítők az osztjákoktól félrőf hosszú, igen csinosan öntött ércszobrokat vettek el, amelyekről az osztjákok azt mondották hogy ezeket a föld előbbi lakóitól, a csúdoktól, kapták." Abból hogy az orosz hittérítők e bálványokat az osztjákoktól *elvették* volt, világosan kitűnik hogy a „térítés" erőszakkal és fegyveres hatalommal történt, mert hiszen e nélkül egy nép sem engedte volna a maga bálványait „elvenni". Ismeretes, hogy az oroszok „csúd" néven az északi ősugorokat nevezik. Szibériában pedig e név alatt a *szibir, szabar, topar* ősnépet kell értenünk, amelyről Szibéria nevét is kapta (a *topar* névben is az *sz-t* hangváltozás van), amelyről a mai szibériai népeknek már csak mondái emlékeznek és amely tehát egy ős-besenyő törzsünk volt. Amiből kitűnik az is – amit a tudósok is már észre vettek –, hogy a mai szibériai népek ennek nem leszármazottai hanem csak egykori leigázói, de akik amazok egész műveltségét és részben nyelvét is örökölték, átvették, de már sokkal tökéletlenebbül tartották fönn. Ezen ma csak a mondák által emlegetett nép élhetett a mai Szibéria területein azon időkben amelyekben itt még a mammut is élt és az éghajlat még nem volt annyira hideg mint ma. Említém hogy a mammut a besenyők egyik szent állata volt.

Az hogy e házibálványocskáknak, amint azt a fönti rajzon *a* alatt látjuk, lábak helyett lent hegyes karóvégük van, azt mutatja hogy ezek valamibe szúrva voltak, vagyis hogy *állottak.* A Krohn által közölt egyik képen ábrázolt bálványok feje azonban nem csöpp- hanem szemalakú (a rajzon d-vel jelöltem). Lehetséges hogy ezek egy valamikor szintén ott élt szemere törzs hagyományából ilyenek, de lehet az is, hogy ezek csak ezredéveken át bekövetkezett romlás miatt, hagyományfeledés következtében lettek ilyenekké.

Igen hasonló bálványokat, fából valókat, látunk Sólymossy Sándor említett cikkében ábrázolva, mai magyar temetőkből, de ezek ma természetesen nem szerepelnek bálványokként (nem idoluszokként), hanem csupán „fejfa”-ként, habár nevezhetjük ezeket joggal síremlék néven is, mivel, ha csak fából valók is de oly hatalmas fatörzsből készültek, hogy ma láthatunk akárhány, kőből való síremléket is, amely kisebb ezeknél. Fölemlíthetem a régi görögök *sztélá-it* azaz oszlopszerű síremlékeit, amelyek eredetileg szintén fából is készültek és csak utóbb már csakis kőből és a fából valók természetesen nem maradhattak meg napjainkig. A kőből valókon gyakran az elhalt alakja vagy csak arcképe van kifaragva. Az elholt képét ennek sírkövére alkalmazni máig is szokásban. A sztélát, sírkövet úgy régen mim ma is, valamint a régi magyarságnál is mindig a sír azon végére állították, illetve állítják, amely felől a halott feje van, habár tudjuk hogy ha a halott fölé nagy sírhalmot hánytak, mint például a kunoknál, akkor a halott szobrát e halom tetejére állították.

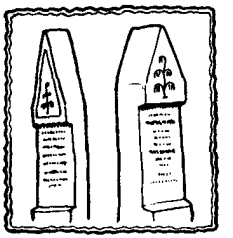

Cikkében Sólymossy bemutat olyan fejfákat is amelyek ékalakúak, amelyet kettőt e rajzomon is föltüntettem. (Sólymossy nyomán)

Hogy ilyen ékalakú fejfák főkép a Kúnságon valamim az ehhez közeli vidékeken vannak, ez olyanoknak akik ősvallásunkat nem ismerik, semmit sem mond, de annál jelentősebb ez számunkra, akik már tudjuk, hogy a kunok vallásos alapjelképe az ék volt.

De bemutat Sólymossy olyan magyar fejfákat is, amelyek hatalmas fatörzsből készültek de a legmeglepőbben csolnakra emlékeztetnek és Sólymossy szerint valóban halászcsolnakot ábrázolnak is amihez hozzáteszi hogy északi rokonnépeinknél, amelyek ma is igen nagyrészt halászatból élnek, csolnakot koporsóul ma is használnak. Nekünk pedig ez is halászó és hajózó besenyő őstörzseinket kell eszünkbe juttassa. Habár nem minden besenyő fejfa kellett, hogy csolnakalakú legyen. Például Biczó Ilona közöl a „Néprajzi Értesítő” 1908 évfolyama 167-172. oldalain egy egész sorozat gyönyörű faragású ilyen

fejfát Nagykőrös város temetőjéből, amelyek koronázó indítéka mindig csöpp alak; ami, tudjuk, a besenyők vallási alapjelképe volt, sőt ezek némelyikén ez alak valamely növény termését látszik ábrázolni, de hogy mely növényét, nem tudom.

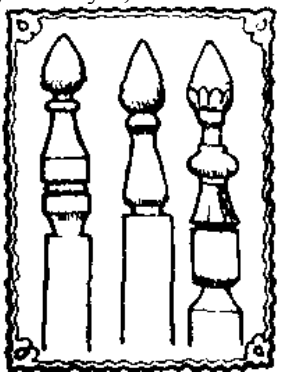

Különösen érdekesek azonban mindenesetre a csolnakalakúak, amelyeket, Szatmárcsekéről, Sólymossy fénykép fölvételekben is bemutat és amelyeket ő is határozottan a csolnakba való egykori temetkezés emlékének tartja; amiben vele teljesen egyet is értek. Hogy itt ily ősiség máig fönnmaradhatott, azzal okolja meg – szintén igen helyesen – hogy ezen, bár elég nagy (330 házból álló) község igen elszigetelt helyen áll „Délről és Nyugatról – irja – az Ecsedi-Láp területtel (ma nagyrészt kiszárítva). Északról a keskeny Tiszán túl a Szernye mocsár zárta el a világtól. A lakosság javarésze a XIX század közepéig vízi életet élő csikász-pákász lápi foglalkozású volt". Vagyis tehát vízbő és besenyőknek kedves tájon élt és szerintem minden valószínűség amellett van, hogy valamely ős-besenyő törzs utóda. Cikkében Sólymossy bőven leírja, hogy északi, nagyrészt ma is halászatból élő rokonnépeinknél, a csolnakba való temetkezés ma is általános és bizonyára ősrégi időből származó szokás. Ma a csolnakot már csak koporsóul használják és a halottat ebben földbe temetik, de hogy régen vízre bocsátották, ezt az teszi bizonyossá, hogy más halász népeknél ez ma is így van még. Sólymossy is fölhozza, hogy például Borneo szigete északi partjain a halottat saját csolnakjában a tengerre bocsátják, az áramlatokra bízva hogy vigyék el. Természetes dolog tehát, hogy folyóvizek mellett élő halásznépek is ugyani gy halottaikat a folyóvízre bocsátották, vagyis csak utóbb jött létre azon szokás amely szerint a halottat már földbe temették de c:solnakját fejfa gyanánt sírjára állították; ami később, mint némely északi ugor népnél is, oda csökkent, hogy csupán a csolnak lefűrészelt orrát állították a sorra. Még később azután már nem is igazi

csolnakorrot állítottak oda, hanem csak csolnakelőrész alakúra faragott fatörzset, illetve fejfát. Eleintén a még igazi csolnakorrba, fából kifaragva, a halott képmását is beleállították, utóbb pedig a fatörzsből faragott csolnakorr-utánzatba magába faragták a halottat ábrázoló emberalakot avagy csak emberarcot. Sólymossy szerint a föntebb szóban volt ugor fabálványok csúcsos fejalakjának is ez a magyarázata, vagyis az hogy az elnagyoltan és egyszerűsítve kifaragott bálványoknál idővel az emberfő és a csolnakorr egymással azonosult, összeolvadott, ami azonban tévedés, illetve túlozás, azért, mert habár igen valószínű hogy a csolnakorrábrázolással a csúcsos emberfőábrázolás valóban összeolvadott, de maga a csúcsos emberfőábrázolat nem ebből keletkezett, hanem a besenyőknél, ezenkívül is és önállóan már megvolt, mert hiszen Krohn könyvében látjuk, hogy a házibálványok, azaz szobrocskák feje is ugyanilyen csúcsos, holott e bálványoknak csolnakhoz, temetéshez semmi közük (lássad a fönti rajzon *a*-t). Ami azt jelenti, hogy a csúcsos fejalak és a csúcsos csolnakorr itt csak besenyő dolgok egyezése, egymássali összetalálkozása de nem egymásból keletkezése. Láttuk eddig is már sokszor, hogy ősvallásunkbeli dolgokban menyi csodálatos egyezés fordul elő.

Számos följegyzés van arról, hogy a mai Dél-Oroszországban szokás volt a halottat hajóba helyezni, melléje az általa életében használt, sokszor értékesnél-értékesebb holmit is veleadni, amely hajót azonban már nem bocsátottak vízre, hanem máglyaként mindenestül fölgyújtottak és elégettek. E szokás eredete szerintem a következő: őseinknél az ilyen hajót valóban még vízre bocsátották, tengerre vagy folyóvízre (aszerint hogy az illető törzsünk tenger avagy folyóvíz közelében élt-ej, de később, mivel az elszaporodó idegen népek az ilyen hajót kirabolták, fölgyújtva bocsátották vízre, és később ez, különösen az ősi szokásainkat átvevő idegen népeknél, oda egyszerűsödött, hogy a hajót már vízre nem is bocsátották, hanem a szárazon, helyben gyújtották föl és égették el. Viszont kétségtelen, hogy a legrégibb ősidőkben is, amidőn az ilyen hajók idegen népek általi kirablásától még nem kellett tartani, az ilyen halálhajók azért mégis, ha hozzájuk senki nem is nyúlt, előbb-utóbb elpusztultak, megsemmisültek. Teljesen

mindegynek tekinthették tehát őseink ha azt mindjárt vízrebocsátásakor fölgyújtva, semmisítették is meg és így óvták azt és a halottat gonosz idegen rablók általi megszentségtelenítéstől meg.

Van több följegyzés arról is, hogy hatalmas fejedelmek ilyen, a szárazföldön elégetett hajójára szolgáit, nőit is odakötözve, velük együtt égették el. Ilyen kegyetlenségekre, ilyen borzalmak elkövetésére azonban a fajunkbeli *ős*népek bizonyára képtelenek lettek volna, sőt ilyesmi eszükbe sem juthatott, ellenben természetes ilyesmi azon harcias természetű árijak őseleménél, amelynek lelkülete és ösztönei tükröződnek az északi germán epikai énekekben, hősköltemények ben, amelyek számunkra szinte hihetetlen iszonyú borzalmakat írnak le, énekelnek meg és dicsőítenek, amelyek olyanok hogy fajunkbeli lelkületű ember szinte elolvasni is képtelen.

Tudjuk azt is, hogy a régi egyiptomiak is halottaikat, bár emberalakúra képezett koporsóba téve, de csolnakban avagy kisebb hajóban, de szárazon, ökrök által szánként vontatva szállították sírjukig. Mindenesetre e szokás csakis oly néptől eredhetett amely halászó és hajózó volt. Mivel pedig az egyiptomiak halászattal és hajózással nem nagyon sokat foglalkoztak, eszerint következtethető, hogy a hajós temetés szokását más, régibb néptől örökölték de már csak értelme nélkül avagy félremagyarázott értelemmel és anélkül, hogy a halottvivő hajót vízre is bocsátották volna, azt szabadjára engedve

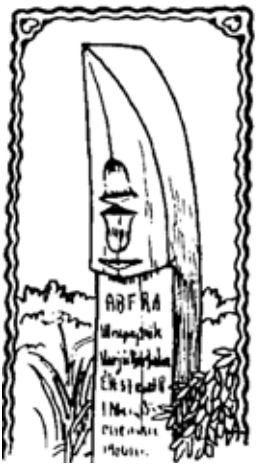

Bemutatom itt Sólymossy fényképei nyomán a Szatmárcseke magyar község temetőjében álló számos csolnakalakú síremlékek egyikét, amelyek elején a ma értelmetlen bemetszések az egykori emberarc emlékei. Azt is írja Sólymossy, hogy az ilyen síremlékeket készítő mesterek még tudatában vannak annak hogy e dísz tulajdonképpen emberarc kellett legyen. Kiemeli Sólymossy még azt is hogy e síremlékek hátsó fölülete

sohasem lapos mint a fejfáké mindig (e kis rajzon *a* és *b*), hanem éle van (*c*). Amilyen tehát a fejlettebb csolnakoké és hajóké, amire azért van szükség hogy velük vitorlázni is lehessen. Mi több e fejfák eleje sem lapos hanem, ha kisebb mértékében is, de domború, mint a födött csolnakok és hajók födéizete, ami meg azért szükséges, hogy a fölcsapódó hullámok vize róla gyorsabban lefusson. Ezenkívül a függőlegesen álló ilyen fejfák csúcsa, amint ezt itt a rajzon, valamint Sólymossy fényképein is látjuk, mindig még előrehajlóra is faragva, ami megfelel annak, hogy a régi hajósnépek csolnakjai orra és fara fölfelé emelkedő volt, azért mert az ilyen holdkaraj alakú csolnak vagy hajó, ha födött is, fölborulhatlan és elmerülhetlen, illetve, amint ezt már „Kún" fejezetünkben is megírtam, fölfordítva is, magától ismét föláll.

Írja még Sólymossy azt is, hogy ezen csolnakalakú fejfák mindig szurokkal avagy fekete festékkel mázolvák be, még az írás rajtuk fehér festékkel befestve. (Fönti rajzomon, a rajz egyszerűsége miatt ellenkezőleg). Ennek célja a faanyag korhadás elleni védelme, de a csolnakokat azért is mázolták be szurokkal, kátránnyal, mert ez nem csak korhadás ellen védelmezett, hanem esetleges repedéseket, réseket is vízhatlanított, sőt tengeren a fafúró féreg (helyesebben kagyló; Teredo fatalis) ellen is biztos védelmet nyújtott. E máz miatt azután természetesen a hajőtest fekete volt, aminthogy feketék voltak mindig a mi balatoni úgynevezett bödönhajóink is *(bödön* szavunk *sz-t-d* hangváltozásos besenyő szó).

Nem érdektelen az sem, hogy Sólymossy, az „ázsiai nomádság" tévtana híveként, cikkében kénytelen azon elmélkedni, hogy hiszen a lovas, nomád és állattenyésztésből élő népek hallal nem táplálkoznak, csak hússal, tejjel és némi beszerezett avagy, régebben, rablott gabonával, a halételt utálják és a halászó, halevő népeket megvetik, mint éppen azon nomád török népek is, amelyektől a Vámbéry-féle elmélet a magyarságot, minden okszerűség, történelmi és néprajzi adat ellenére is származtatni akarja. És kénytelen Sólymossy azt is megállapítani hogy a mi csolnakalakú fejfáink halászó nép ősi, csolnakba való temetkezése emlékei, sőt kénytelen mindezt

északi halásznép-rokonaink csolnakba való temetkezés évei is összehasonlítani. Csodálkozik tehát, hogy miképp maradhatott meg mai napig is a magyarságnál ily szokás, holott harcias, lovas, nomád nép voltak, valamint elmélkedik még azon is hogy hiszen a magyarságnál nem csak ez egyezik északi ugorok szokásaival hanem egyezik igen sok a halászatra vonatkozó szó is, valamint egyeznek maguk a halászó módok és eszközök is, sőt még *hal* szavunknak is ott *kala* felel meg, holott a törökben *balik* = hal. Mivel ez kétségtelen tény, tehát megállapítja Sólymossy is a finnugor népek és a magyarság rokonságát de a nomádsági elméletnek mégis engedve, írja: „Ha a magyarság átkényszerült lovas nomád viszonyokra, a turk életmód hatása alatt halászatot majdnem félezer éven át nyilván nem űzhetett. De hogy an magyarázzuk meg akkor az ősi halászszavak megmaradását és különösen a szerszámok és eszközök máig északi rokonainkéival azonos formáit? Meg képes-e tartani bármely nép 500 éven át egy csomó nem használt eszköz emlékét úgy nyelvkincsében, mint ez eszközök régi formáit és használati módjukat képzeletében, hogy utóbb fölelevenítse ezeket? Mert azon egy nyilvánvaló; mihelyt turk életmódra tért, azon pillanatban fölöslegessé vált minden halászó eszköze, nem is szólva a halnevekről, amelyek ily viszonyok mellett kivesztek volna a nyelvből is mindörökre”.

Végül is e megfejthetetlen rejtélyt azzal próbálja megfejteni, hogy hát nem is az egész magyarság alakult át lovas nomádokká, hanem csak egy része, míg más része megmaradott halászó, és tehát csolnakázó vízi népnek. Eszerint tehát a dolog a következőképpen történt volna: A magyarság valahol Észak-Keleten’ Ázsiában, halászó, csolnakázó finn-ugor népként keletkezett, azután turk életmódú, lovas, nomád életmódra „kényszerült”, de hogy erre mi kényszerítette, rejtély marad. Hanem nem az egész magyarság kényszerült ilyen lovas, nomád életre, vagyis csak egy része, mert más rész továbbra is halásznép maradott és a halászati szavakat, a halászszerszámokat, csolnakakat megtartotta és igy, halászszerszámjaival, csolnakjaival 500 éven át együtt vándorolt a harcias, lovas, nomád másik résszel Ázsia és Keleteurópa síkságain, pusztáin keresztül-kasul, majd, miután Etelközben a besenyők mind-

nyájuk nőit, családjait, lakait elpusztították, bejött Magyarországra, itt nyelvét a bécsi síkságtól Moldováig az itt lakó germánokkal, szlávokkal és oláhokkal elfogadtatta, ami után ismét egyrészt halászó, másrészt Európa legjellegzetesebb földművelő népévé lett, de mind emellett ma azt vagyunk kénytelenek szótárak segítségével megállapítani, hogy például az afrikai gallák (oromok) nyelve közelebb áll a magyarhoz mint a török!

Hogy mindezek mily lehetetlenségek összetolódása, mindenki világosan láthatja Hogy minő képtelenség csak az is, hogy egy halászatból élő, hajós, csolnakos nép pusztai nomádokkal együtt vándoroljon, vele együtt maradjon 500 évig, ez igazán a legteljesebb lehetetlenség. Látjuk tehát hogy a képtelen ázsiai nomádság elmélete kedvéért miképp komplikálódik minden a szertelenségig és miképp kényszerülnek komoly tudósok is a leglehetetlenebb dolgokat is föltételezni. Holott míly egyszerű és világos ennyi. A magyarság ott keletkezett ahol ma él, ahonnan őstörzse soha sehová el nem távozott, de ahonnan hosszú tizezredévek alatt egyes részei ki is költöztek lakatlan tájakra avagy olyanokra amelyeknek gyér és teljesen műveletlen lakossága volt csak, amely tájakon megtelepedve új településeket alapítottak, ugyanúgy mint ahogy az újabb időkben angolok, franciák, spanyolok is alapítottak gyarmatokat és új államokat, oda a maguk műveltségét is átvíve s ezt az ott talált népekkel is többé-kevésbé elfogadtatva, aszerint hogy azoknak volt-e saját fejletlen avagy fejlettebb műveltsége és természetszerűleg a leg műveletlenebbekre gyakorolva a legnagyobb hatást.

Hogy pedig például északi rokonnépeink műveltségben ma elhanyatlottak, ez a leigázottság és állandó kifosztottság természetes és elkerülhetetlen szomorú következménye.

Föntebb használtam a „halálhajó” kifejezést, amelyet néha irodalmi nyelvek is használnak, főkép olyan tengeri hajóroncsokra amelyek valamely nagy viharban, el ugyan nem süllyedtek, de egész vitorlázatukat és esetleg kormánylapátjukat is elveszítve, kormányozhatatlanul a tenger végtelenség én szelek, áramlatok által ide-oda hajtva ődöngenek, avagy szélcsendben egyhelyben állnak és amelyeken a rajtuk lévő embe-

rek már mind éhen-szomja halva találtatnak, ami a gőzgépek föltalálása előtti időben a csak vitorlás hajókkal nemegyszer megtörtént.

Ámde szerintem e „halálhajó” kifejezés még ennél is sokkal régibb és ősidőkben még azon csalnakokra és hajókra vonatkozott amelyekben halászó és hajózó besenyő és jász törzseink halottaikat szokták volt vízi útjukra bocsátani. Természetes dolog, hogy ha azután hajózó ősnépeink valamely hajója utazása közben ilyen halálhajóval találkozott, arra az utazók avagy halászók bizonyára szent borzalommal tekintettek, nemhogy azt kirabolták volna, amint az idegen népek esetleg megtették Mikor pedig utóbb a halottas hajó szokását más, kegyetlen természetű népek is el tanulták és a hajóra nem csak a halott tárgyait adták vele hanem szolgáit, nőit is, ezeket előbb megölve, vagy pedig elevenen de odakötözve küldték a halott mellett a halálba, akkor az ilyen hajó a „halálhajó” elnevezést még inkább megérdemelte.

De van őstörzseink e szokásának még más babonás hiedelem-maradványa is. Ez a „Röpülő hollandi” (németül „Fliegender Holländer”) kísértethajóról szóló hiedelem, aminek lényege a következő: Volt egyszer egy igen gonosz életű hajóskapitány, aki elkövetett rablásai és gyilkosságai miatt arra kárhoztatott, hogy holta után (némelyek szerint élve de halhatatlanul) hajóján egyedül. a végtelen tengeren kelljen örök időkig bolyongania, anélkül hogy valaha is partra juthasson. A babonás hit szerint e hajót láthatni de azért ez mégis olyan kísértetszerű, ködszerű, hogy más hajó rajta körösztül is mehet, anélkül hogy ezt valahogy meg lehetne érezni, vagy hogy ez a kísértethajónak valamit is ártana. A „röpülő”, azaz a magyar nyelv szerint helyesebben fordítva „szálló”, elnevezés onnan származik, hogy e kísértethajó a legrettenetesebb viharban is a hullámokon mintegy tovaszállva halad, anélkül hogy a vihartól kárt szenvedne. Hogy pedig épen „hollandi”-nak nevezik, ez szerintem onnan származhatott, hogy Németalföld (Hollandia) olyan, vizekben bővelkedő és egyúttal tengerparti ország, amelyben valamikor besenyők élhettek, akik tehát halottaikat halottas hajókban bocsátották vízre s akiktől e kísértethajóról szóló hagyomány valamikori ősalakja származott. Hogy azu-

tán ez, más népek által átvéve, milyen és mennyi rontás, átalakítás útján vette föl mai alakját, nem tudjuk Meg kell azonban jegyeznem, miszerint e hiedelemhez még azon babona is fűződik hogy e kísértethajó, különösen nagy viharokban, de máskor is, olyan hajóknak jelenik meg amely hajóról azt meglátják, az menthetetlenül el kell vesszen

A halottas hajónak vagy csolnaknak a magyarságnál azonban nem csupán a Sólymossy által ismertetett csolnakalakú síremlékekben maradott fönn emlékezete, hanem fönnmaradott ennek még egy sokkal közvetlenebb emlékezete is, amilyenhez hasonló, legalább Európában, más népnél nincsen, sem közvetlenségben, sem költői szépségben, sőt amely emlékünk nem csak költői de valósággal kedves szépségű, habár szomorúságos is; mivel hiszen a halál és a szomorúság természetszerűleg függ össze egymással. Ez emlék egy népdal, amelyet az első világháború előtt 1913- és 14-ben hallottam többször magyar bakáktól énekelni s amelyet itten szóról szóra írok le:

Kertek alatt folydogál a Halastó,
Azon úszik lefelé egy koporsó
Gyertek lányok, fogjuk ki a gyász-koporsót,
Nézzük meg hogy ki babája nyugszik ott?

A „Halastó" név helyett tehetnők akár a Beretyó folyó nevét is; valószínű azonban hogy itt „Halastópatak" vagy „Halastóér" névrövidítésével van dolgunk, és hogy ez valamely halastó lefolyása vagy azt létrehozó patak avagy erecske volt. Utána lehetne járni hogy hol van ilyen nevű tó vagy patak Térképeken nem találtam. Tudjuk hogy a Sió nevű patak a Balaton tava lefolyása. De lehetséges az is, hogy a név valamikor *Halasjó-nak* hangzott, mert tudjuk hogy régi nyelvünkben a *jó, Uő* szónak *folyó* és *haladó* értelme is *volt* (Sajó, Tápió, Beretyó vagy Berettyó folyónevek).

Koporsó szavunk régen úgy csolnak mint láda és halottas koporsó értelemmel is bírt de eredetileg mindig csakis olyat jelentett amelyet nem deszkákból hanem fatörzsből, azaz szálfából, kivájva, készítettek. E kabar szócsoportbeli (*k-p, k-b*

stb.) szavunknak pontosan megfelel a latin *capsa* (kapsza) = láda és halotti koporsó, a szerb horvát *kovcseg* = láda, halottas koporsó és bőrönd azaz *koffer,* amely utóbbi német szó (Koffer) szintén kabar szócsoportunkbeli (*k-f*). E kabar szavaknak azonban nyelvünkben besenyő megfelelői is megvannak. Ilyen például a *bődőn* vagy *bodon* szavunk, csakhogy ebben már az oly sokszor említett *sz-t-d* hangváltozás van jelen. *Bődönnek, bödönhajónak* nevezte népünk ugyanis az egy-szálfából kívájt régi balatoni csolnakokat (népünk nyelvén *hajó* csolnakot is jelentett)., aminőket régi képeken ábrázolva is láthatunk, amelyek ilyen alakúak voltak, egy fatörzsből vájva, lehetőleg görbéből, hogy a hajó orra fölhajló lehessen, sőt szokás volt fiatal fákat meggörbítve növeszteni, hogy majdan jól fölhajló hajóorr is készülhessen. Ismeretes, hogy ugyanezt a régi velenceiek is gyakorolták, illetve, hogy például dalmáciai birtokaik erdőiben tölgy- valamint másféle fákat, meggörbítve növesztettek, szintén hajóépítés céljaira. A „koporsó”-nak, más nevén bödönnek, azért *volt* szüksége ilyen orra, hogy egyrészt a szembejövő hullámok ellen is, de főkép a nádasok között járva, a nád ellen *véd*jen. A nádak folytonos súrlódása a hajó orrát koptatta, amiértis azt régen rézlemezekkel is borították *volt.*

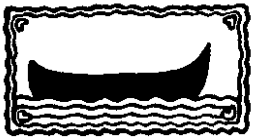

De tudjuk, hogy *bödön-nek* nevezte népünk a szintén fatörzsből kivájt de függőlegesen állított és fenékkel bíró azon nagyobb edényeket is amelyekben vizet, zsírt, olajat, túrót szoktak *volt* tartani. Ezen bodon vagy bödön szavunkból származik a *bodonkút* szavunk is, amely olyan kutat jelent amelybe, hogy be ne dőljön, szálfából kivájt de feneketlen és megfelelő hosszúságú bodont eresztettek le. Ugyanezen bodon szavunknak felel meg az olasz *botte* = hordó és a német *Bottich* (bottih) = kád. De ugyanez szavunkkal azonosul a magyar *veder* vagy *vödör szó* is, azon különbséggel, hogy ebben *l-r* hangváltozás van, mivel volt *vedel* alakja is. Hogy azonban az *r*-es alak mily ősrégi s hogy mind e szavaink nem valamely árja nyelvből származnak, kétségtelenné teszik az afrikai, kámi oromo nyelvben meglévő ezen csodálatos egyezések: oromo

bideru, bidiru = vödör, *bideru biszan* pedig = itató vödör, mivel oromo *biszan* = víz. De ami csodálatos, az hogy a szótár (Prof. E. Viterbo „Grammatica e dizionario della lingua oromonica [galla]" I. kötet, galla-olasz Milano, 1892. Manuali Hoepli.) megjegyezi miszerint ugyanezen *bideru* szó nem csak fatörzsből kivájt vödröt jelent, hanem jelent még ugyanígy készült csolnakot, halottas koporsót, sőt ugyanígy készült *dobot* is Márpedig ugyanúgy, szálfából Erdélyben régen dobot is készítettek és ennek neve is *szál dob* volt Van Erdélyben ma is *Száldobos* falunév, amint-hogy van *Bodonkút* is. Ilyen szál dobot ábrázol e rajzon *a*. Voltak állóak is de olyanok is amelyek állványról vagy nagyobb fa ágáról függöttek. Dr. Karl Weule „Leitfaden der Völkerkunde" (Leipzig u. Wien Bibliographisches Institut. 1912.) című művében *több* ilyen száldobot mutat be Afrikából és Dél-Amerikából, közöttük egy emberalakúra kiképezettet is (a rajzon *b*).

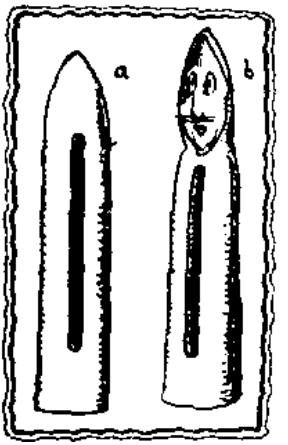

Az ilyen dobok, mivel elöl hasítékuk, résük volt, – amelyen át belsejükből a faanyagot kivájták – nőnemű jelképek voltak. A rajzon (*b*) a bajuszszerűség nem ez, hanem pálcikák, amilyeneket a bennszülött nők orrukban viseltek. Itt tehát az oszlopszerű alakulat is nőiségként van fölfogva, amit nálunk a *szál* szó is tanúsít. Említettem ugyanis, hogy őseinknél minden *szái* vagy fonál és szallag (nádszál, szalmaszál) nőiségi jelkép volt. e *szál* szavunkból származott a német *Seil* (szájl) = kötél és *Saule* (szójle, szájle) = oszlop. Voltak ilyen száldobok embermagasságúak és még ennél is nagyobbak. Hangjuk messzire elhangzó *dobogás, dübögés* volt. Használták nagyobb távolságokra való jelzésekre, különösen pedig ellenség közeledtekor riadó jeladásra. Kiemelhető az is, hogy *dob* szavunk nem más mint a *bodon* szavunk első szótagja megfordított alakja s hogy az oromo nyelvben *dibleis* = dob. Tény hogy a régi kisebb dobok is kivájt fá-

ból készültek de egy avagy két bőrfenékkel. Viszont a *bodon* szavunk *-on* végzése a régi *-on* képzőnk és ma megvan e bodon szavunk az *n* hang lekopásával *bodó* alakban is.

Bodon, bödön, vödör, vidör, veder szavaink, megfordítva dob, valamint az oromo bideru, megfordítva dible szó, valamennyi tehát *sz-t-d* hangváltozásos szó, de megvan ezeknek sziszegőhangos tiszta besenyő alakú megfelelője is a *csöbör* vagy cseberszavunkban, amelyből szintén származott több árja szó, de amelyeket fölsorolnunk igazán fölösleges; elég csak a szerb-horvát *bacsva* = hordó szót említenem.

Régi nyelvünkben a *gyász* vagy *jász* szó nem csak azt jelentette amit mai irodalmi nyelvünkben jelent (luctus), hanem jelentett egyszerűen feketét, feketeséget is, ami itt tehát egyezik azzal hogy a halottat vivő „koporsó", azaz csolnak, valóban gyászos és szomorú valami is, de egyezik egyúttal azzal is, hogy a bodonhajókat, valamint régen más csolnakokat is, úgy nálunk mint más népeknél, hogy ezeken minden esetleges repedés, rés, vízhatlanná legyen téve, valamint a faanyag rothadása, korhadása elleni védelem céljából is, a fekete szurokkal avagy kátránnyal kenték volt be. Még az én fiatal koromban is Dalmáciában a nép minden halászcsolnakja szurokkal volt bekenve és tehát mind fekete volt. Homerosz is említi még a hajók fekete testét Viszont a halottas koporsót ma is feketére szokás festeni.

A fönti népdalunk tehát csodálatos tökéletesen tartotta meg napjainkig, szép, költői alakban azon ősi gondolatot, amely szerint halászó és hajózó őstörzseink halottaikat csolnakon bocsátották – ahol tenger nem volt – folyóvízre, hogy ez vigye el messzire, a tengerbe, a Végtelenség és Örökkévalóság Tengerébe.

A szóban lévő dalt illetőleg az elmondottak hoz hozzáteszem hogy egyazon dallamra még egy, kétségtelenül egészen újkeletű de szintén költői szépségű szöveget is hallottam volt énekelni, amely ez:

Estefelé hatot ütött az óra,
Hazafelé szól a gulya koiompja.
Haza megyek, ráheverek a subámra,

Rágondolok rég elhagyott babámra.

Éjfél után egyet ütött az óra,
Azt kérdezik ki dalol a *faluban?*
Én dalolok mert nem bírok elaludni,
Fáj a szívem, megkell annak hasadni.

Verselési sajátsága e daloknak hogy, bár a sorok 11 szótagúak, de a harmadik sor minden strófában 12 szótagú, ami szerint alakult a dallam is.

Habár szerintem a besenyők is, miként a magyarok és minden más magyari őstörzsünk, a Csallóközből származtak, de a besenyők – avagy helyesebben szólva: ősnépünk azon része amelyből a besenyők lettek főkép a Szigetköz és a Fertő-Tó vízbő és mocsaras vidékeire terjedtek, innen azután a Bécsi Síkságra, majd főkép folyókon, tengereken hajózva vándoroltak széjjel a világba, Keleten és Északon egészen Szibériáig, Nyugaton Itáliába, Délen pedig a Dunán a mai Bácskába, Besszarábiába, Boszniába, Bizáncba, meg lejjebb Dél-Arábiába, Abeszsziniába s messzi tengereken Indiába s Oceánia szigeteire.

A Csallóköztől nem messze találjuk ma is az ilyen neveket mint Sopron, Moson, Veszprém, Vas, Pozsony és Bécs, amelyek besenyő alakúak, kivéve a Mosont, amely bár szemere alakú, de a mos és *mocsár* szavak révén ez is a vízre vonatkoztatható.

Az olyan nevek mint *Bécs, Bács, Pécs, Becse* mind vár, erődítmény jelentésűek voltak Bács vára romjai a Bácskában ma is állanak még, Pécs nevű város van egy a Dunántúl és egy Szerbiában, Nagy-Becskerek neve értelme régi nyelvünkben *nagy berek vár* volt, mivel régen a jelző a jelzett után következett; nem mondották hogy kerek vár, magas hegy, hanem várkerek, hegymagas. A besenyők azonban, vízvidéken lakó

népként, ahol kő nincsen is, nem kővárakat hanem csak földvárakat építettek, amelyeket egyrészt a járhatlan vízvilág is védett de amelyeket még tövises növényekkel is körülültettek *Tövis* szavunk is besenyő alakú. Említettem az emberre, állatra veszélyes hínárt.

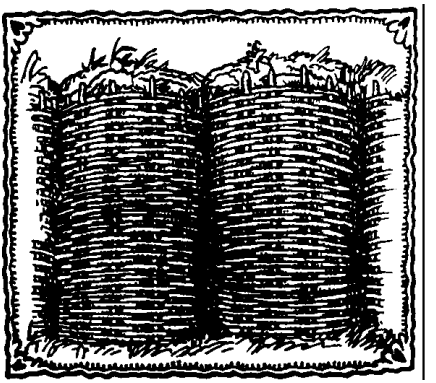

Földvár nevű helységünk ma is van. Az ilyen várak falai, lakóhelyiségei sem voltak soha kőből hanem fűzfavessző fonadékból (úgy *fűzfa* nevünk, *fűz*, *fűzni* igénk mint *vessző* szavunk is tiszta besenyő alakúak). Vesszőfonású kasokat, azaz karók közé fűzött vesszőfonadékú, hengeralakú és földdel megtöltött kosarakat földvárak, sáncok, torlaszok építésére ősidők óta használtak, természetesen főkép a besenyők, de láthatók ilyen kasok háborús dolgokat ábrázoló képeken még XIX század elejéről is.

Az ilyen kasok földdel megtöltve és esetleg egymás mögött és egymás fölött is több sorban fölállítva, gyorsan fölépíthető és igen erős falat képeztek. mivel pedig a fűzfavessző, ha földdel érintkezésben van, igen könnyen gyökerez és kihajt, kizöldül, ezáltal az ilyen fal még szilárdabb és megmászhatatlanabb lesz, mi több van olyan könnyen megfogamzó növény, amely még tövises is, úgyhogy ilyennel borított falú földvár valósággal bevehetetlenné válott, mert hiszen a védők fölülről még nyilazhatták is a támadót

A fűzfavesszőt kosárkészítésre, más miegymásra sőt bútor és házfalkészítésre egészen napjainkig is használták, amire hajlékonysága és szívóssága miatt rendkívül alkalmas. A fűzfa pedig tudvalévőleg csak vízben bővelkedő, nedves talajban, folyóvizek, tavak, mocsarak mentén tenyészik, ami egyezik azzal hogy épen a besenyők (de amint látandjuk, a jászok is) ílyen tájakon szerettek lakni Alföldünkön a nép még nemrégen is épített egész istállót is fűzvesszőből és karókból, valamint,

betapasztva, házfalat is Sejthető az is, hogy a besenyők által ősidők óta várépítéshez használt henger alakú kosarak besenyő neve *bács, bécs* lehetett, amiből azután a *bács, bécs, becse* ~ vár besenyő szó is származott, de sejthető még az is, hogy a latin *bastio,* és más újabb nyelvekben is meglévő *bastion, Bastei,* és valószínűleg csak ezekből újabban átvett magyar bástya szó is képződött, tulajdonképen mind *ezen* besenyő ősszó származékai. Ami pedig a hozzájuk tevődött *t* hangot illeti, tehetséges hogy ugyanúgy mint ahogy az avar *vár* szavunkból képződött *Várad* (Nagyvárad városnév), úgy a *bács* szóból is képződhetett *bácsad*, amiből azután a latin *bastio* és ebből a *bastion* származhatott. Annyi bizonyos azonban, hogy a törökben *szepel*.= kosár, ami a *bécs, becset*-nek csak megfordított alakja. Viszont a törökben *bosztan* meg = kert, az pedig eléggé ismeretes, hogy leszúrt karók közé font hajlékony vesszőkből kerítést a nép ma is általánosan készít. A bekerített kert azaz kerítéssel védett, megerősített hely és az ősi besenyő várak pedig egymással azonosulnak is. Hogy. pedig mindez mennyire igaz, bizonyítja Bécs régi latin *Vindobona* és az ebből származott mai német *Wien* (vin) neve, mert hiszen a *vin.* és *vim* szótő vessző, csavarás, hajlítás értelmű s ugyanígy az olaszban is (vincio. vinculum . csavarni, kötözni, kötözés; vimen = hajlékony vessző), amihez csak azt kell itt hozzátennem, hogy ezek pannon törzsünk szócsoportjabeli szavak, holott a szlávban *vez, vezati* besenyő szóalakkal jelent kötést, kötözést.

Bizonyosnak tekinthetjük azt is, hogy az ősi besenyők cölópépítményes (besenyő szóval szobor = cölöp) házakban is laktak, tavak, folyóvizek, mocsarak és árterületek fölött, amelyekben azonban árvizekkor is biztonságban voltak. Tudjuk, hogy cólöpépítményes falvak Óceániában, Afrikában és másutt is, ma is vannak. 1925-ben Albániában a Kis-Arta (a Nagy-Arta délebbre. Görögországban van) nevű záptenger (lagúna) árterületén tökéletes cölöpépítményeket láttam és az egyik tulajdonosa által meghíva, abban sült halat ebédeltem is (Lássad „Jegyzetek”-nél,). Az ilyen épületek falai és tornácai sohasem lehettek nehéz anyagból valóak, hanem könnyü karókból, nádból és vesszőfonadékból készültek és tetejük is náddal, sóssal volt födve. Az ilyen cölöpépítményes házak fa-

lai, tornácívezetei, oszlopai, ajtó; azonban egykori keresztény-ségelőtti ősműveltségünkben bizonyára nem voltak csak amolyan egyszerű vesszőfonadékúak amilyen a mai közönsé-ges kosarak, ruhakosarak, hanem szebbnél-szebb mintázato-sak, sőt készültek a mintázatok bizonyára színesre pácolt, be-itatott vesszőkből is, aminthogy, ahol a kosáripar még fönnmaradott, szokás is fölhasználandó fűzfavesszőt, illetve ezek egy részét, pirosra, feketére, barnára, kékre pácolni. Megjegyezhető, hogy maga a *pác,* valamint a német *Belze* (bájce) szó is tisztán besenyő szóalak. Ezt a német *belssen.* ha-rapni igéből származtatják, lehet azonban, hogy tévesen, mert valószínűbb hogy e szavak őse nem a német beissen hanem a magyar *pacskol, pocskol,* pocsék szavak *pocs* töve, amely *po-csolya* szavunkban is megvan, amelyek tehót nedves anyagba, festékbe való beitatást ;s jelenthettek, annál is inkább, hogy hi-szen maga *festék* szavunk is a *pocsék* és *pacskol* szavainkkal azonosulhat, bár azonosul e festék szavunk még a *fecskend* szavunkkal is. Megjegyezhető még, hogy *pác* szavunk meg-fordítva *záp* szavunkat adja, amely szintén nedvességet, ned-ves rothadást is jelent (záp tojás). A rági magyarok az álló de nem tiszta, rothadó anyagoktól mocskos vizeket nem csak mo-csaraknak, hanem zápvizeknek is nevezték amely *záp* sza-vunkkal azonos görög *száprosz* = rothadt. A tévedés tehát sze-rintem onnan származott, hogy a német nyelv nem szokta megkülönböztetni a *harapást* a *marástól* (mindkettőre csak. *beissen* szót használja) és ennélfogva a pácolást és maratóst, ezekhez nem értők összetéveszthették, holott a maratást a né-met nyelv az *etzen*. savval maratni (magyar megfelelője edze-ni) szóval nevezi, amely szó az *essen* = enni igéből származik, miként a magyar *étetés* = maratás is a magyar enni-ből.

Őseink vesszőfűző művészetének a bizánci ízlésben, a romónban. valamint különösen az úgynevezett longobárd. építőízlésben és díszítményekben nyomai bőven fönn is ma-radtak. Hogy ezen épületek kőbe faragott díszei vesszőfona-dék., avagy helyesebben szólva, vesszőfüzedék mintákat utá-noznak. eléggé világosan látható.

Bizonyos is hogy e díszítmények azért utánoznak vessző-ből fűzötteket, mert ilyenek azon időkben még sok helyen lát-

hatók voltak, mert még élő, ha már nyelvileg el is árjásodó és kereszténységre kényszerített, besenyő, jász és talán még mos őstörzseink házain, kapuin még megvoltak és szépségükkel az akkori kőfaragó, templomdíszítő művészekre annyira hatottak, hogy azokat kőbe faragva valamint festett díszítményeikben is utánozni kezdték és e faragványok, templomdíszítmények máig fönnmaradtak, holott a vesszőfüzedékek a házakkal együtt mind rég elpusztultak Sőt bizonyosnak vélem, hogy e művészek nagy része maga is főkép besenyő és jász volt, ha már kereszténységre is térítve s urai kegyetlen gyűlölete miatt ősi nyelvét és származását kénytelen volt is megtagadni. De az ősöktől örökölt hagyományos díszítményeket továbbra is alkalmazhatta Hogy különösen a besenyők mindenben a szépségnek mily nagy mesterei voltak, mily fejlett szépérzékük kellett hogy legyen és hogy a szépet menyire szerették, erről az alábbiakban meggyőződhetünk, de itt is kiemelem már hogy hiszen maga *szép* szavunk is tisztán besenyő alakú szó.

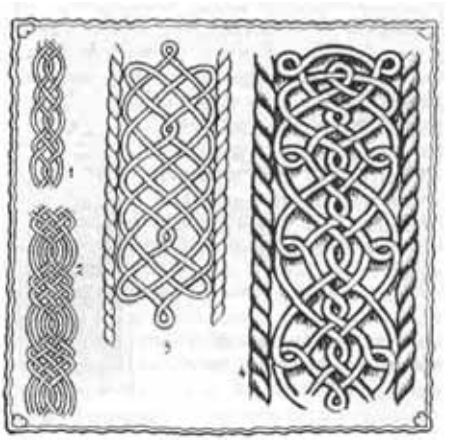

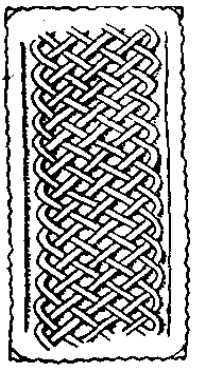

Bizánci ízlésű oszlopfőről. Woermann: „Geschichte der Kunst.” III. köt. 47. old.

Ismeretes hogy a bizánci díszítmények között is előfordulnak a vesszőfüzedéket utánozó indítékok, annak ellenére, hogy a bizánciak, azaz a „kelet rómaiak”, különösen eleintén, a művészetben is, mindenképpen a „nyugat római” hagyományokat örökölték volt.

Folytatódtak azután e díszítmények a román ízlésben is de különösen sok és igen szép ilyen vesszőfüzedéket látunk az itáliai úgynevezett „longobárd” ízlésben és építészetben, továbbá Dalmáciában, ahová ez a kereszténységgel együtt származott át Itáliából, valamint ugyanilyen díszítményeket láthatunk igen sokat Szerbiában, ahol ezek a balkáni besenyőktől származnak, akik, ha kereszténységre

térítettek és nyelvileg el is görögösítettek avagy szlávosítottak, de őseiktől örökölt hagyományos és szép díszítményeiket, miként azelőtt és bizonyára még akkoriban is, fűzfavesszőkből alkalmaztak házaikon, úgy alkalmazták ugyane díszeket most kőbe faragva, a keresztény templomokon, amely díszítményekkel, ezek szebbnél-szebb volta miatt, egyházi és fejedelmi uraik, úgy a görögök mint a szlávok, nagyon meglehettek elégedve.

A történelemből tudjuk, hogy a longobárdok itáliai uralkodásuk előtt Pannoniát hódították volt még és itt, valamint a Bécsi síkságon uralkodtak volt, és csak innen költöztek Itáliába. E besenyők-lakta vidékről tehát igen valószínű, hogy vittek magukkal szolgákként, rabszolgákként besenyőket, akikkel új országukban is dolgoztattak, mert hiszen harcias, parancsoló

urak nem szoktak dolgozni, legkevésbé szoktak kőfaragással foglalkozni. Hogy a régi germánok milyen életmódot folytattak, Tacitus elég világosan leírta, többek között azt is, hogy megvetették, gyávának tekintették azt, aki munkával igyekezett megszereznie azt amit *vérrel* – azaz tehát harccal és rablással – is megszerezhetni. E besenyők kezemunkája tehát az amit ma „longobárd" avagy lombardiai ízlésnek nevezünk. Nem kétséges az sem, hogy ezen díszítőízlés Itáliából terjedett el a kereszténység révén Dalmáciába is, ahol a szlávokat főkép Lombardiából jövő olasz papok térítgették, miután a longobárdok is már kereszténységre térvén, fokozatosan elolaszosodtak, vagyis olasz alattvalóik nyelvét elfogadva, ezek közé beolvadtak. Másrészt Dalmácia keresztényítése annál könnyebben ment, hogy azon időkben az itteni városok lakossága egyáltalában még nem volt szláv hanem még a rómaiak idejében ide származott itáliai, amely akkor még latinul beszélt, később. a velencei uralom alatt pedig olasszá lett.

Amint azt itt a rajzokon világosan látjuk az „itáliai" longobárd" díszítő ízlés és a dalmáciai, egymással annyira azonos, hogy a kettő közvetlenül közös eredete, illetve a dalmáciainak itáliáboli származása nem lehet kétséges. Ez ízlést a németek, például Woermann is, germán eredetűnek, vagyis valóban longobárdnak tartja, azért mert hasonló, egymásbafonódó díszítmények. Északon, germánoknál és keltáknál is általánosak. Ugyanezen díszítményeket azonban a II. világháború idején a horvát naci-

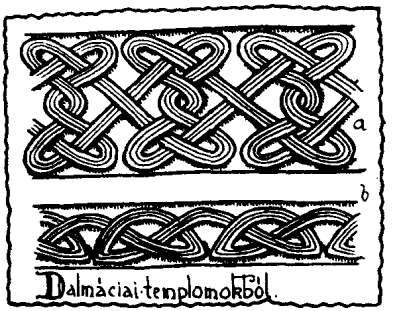

onalisták horvát nemzeti ízlésnek tartották és mindenütt alkalmazták is, csupán azon alapon, hogy Dalmácia ma szláv nyelvű és ma Horvátországhoz tartozik.

Az itt bemutatott ezen dalmáciai díszítmények közül például az előző kettő határozottan besenyő jellegű, mivel az a-val jelezetten szívalakokat, a *b*-vel jelzetten pedig vesealakokat látunk, habár ez utóbbiak sarkasra stilizáltak. Az ilyen elstilizálás érthető azért mert hiszen az illető kőfaragók, ha besenyő származásúak vol. tak is, de már rég keresztények, akik a mintákat ősi hagyományból alkalmazták ugyan de ezek egyes alakjai jelképes értelmét már nem tudták. Ellenben az alább látható díszítmény határozottan jásznak mondható, azért mert rajta e két inditékot 0 0 találjuk, amelyek-amint azt „Jász" fejezetünkben kifejtendem – a jászok két alapjelképe voltak. Az is természetes, hogy keresztény korban a besenyő és jász indítékok össze is keveredtek, mivel, amint említém, a kőfaragók az indítékok értelmét feledék, a keresztény papságnak pedig azok értelméről soha sejtelme sem volt, mert hiszen ha lett volna, úgy ezek alkalmazását meg nem engedték volna.

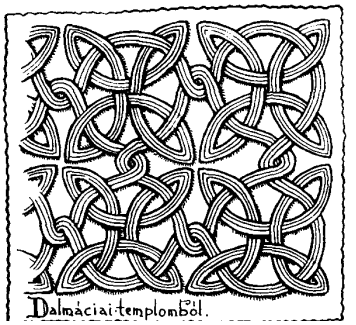

Találunk azonban ilyen, vesszőfonadékot utánozó, de kőbe faragott díszítményeket, régi keresztény templomokban, másfelé is, ott ugyanis ahol régen besenyő vagy szemere szarmata törzseink éltek de leigáztattak, éspedig Szlavóniában, Szerbiában és Macedoniában, sőt találunk itt még olyan templomokat is, amelyek ajtai és ablakai alakjában is még fölismerhető régi vesszőfonadékú építészetünk (néprajztudósaink ezt igen helyesen „sövényépítészetnek" is szokták nevezni) jellege. Mindez, bár igen hasonlít a „longobárd" ízléshez, mégis látszik, hogy nem származhatott abból hanem azzal csak közös eredetű. Először is azért nem lehet annak származéka mert egész jellege mégis eltérő, de főkép azért nem mert hiszen a sövényépítészet jellegét amannál sokkal hívebben

tartotta fönn. Más szóval: ha longobárdiai ízlés, és ennek származéka a dalmáciai, sövényépítészet jellegét a kőben már nagyobb mértékben elveszítette, akkor, kőben, eme balkáni ízlés nem térhetett még egyszer vissza a sövényépítészethez hívebb formákhoz. A föntebb bemutatott díszek Veljucse, Levcsa és Krusevác (Trszteniki járás), továbbá Kalenics illetve Kalenica helységek templomaiból valók. Az 1 és 2 számmal jelzett díszek ugyan szemere alakúak, mivel azonban a szemalak a besenyőknek is egyik vallásos jelképe volt, eszerint ezek besenyőktől is származhatnak. A 3. számmal jelzetten megvan a besenyő szívalak is. A 4. számún a szívalak is szintén megvan, csakhogy ez már túlságosan elcifrázott és annyira komplikálttá tett disz, hogy benne a vonalharmónia már elvész. Aminthogy minden túlzás a szépség kárára megy. A helyzet itt is ugyanaz volt mint másutt: a hún és az avar birodalom összeomlása után a hóditóvá és úrrá lett másfajú nép a békésebb őslakosságot leigázva, majd kereszténységre is térítve, a maga számára ezzel dolgoztatott, de az őslakosság volt a műveltebb elem, amelynek műveltségét a rájuk telepedett hódítók átvették, örökölték és utóbb a magukénak tartották.

Szükséges itt még ezen régi szerb templomok kettős ablakairól (bifora-iról) is említést tennem. Első pillantásra ezeket gótízlésűeknek kell tartanunk, sejtelmem szerint azonban a gót ízlés sem lett csak egyszerűen „kitalálva", hanem ez is nagyrészt népi eredetű illetve elemei ezredévekkel a gót ízlés létre jötte előtt is az ősi sövény- és faépítészetben ősnépeinknél már megvoltak. Vagyis eszerint e szerbiai kettős ablakok nem a gót ízlés származékai hanem annak őselemeit tartják fönn. Az itt bemutatott kettős ablak fölső csúcsán is a kötés hajlított veszszők fönt való összekötését utánozza. Ez indíték a mi mai népi építészetünkben is megvan és egymáshoz hajlított és összekötött vesszők képezték eredetét, de a dolog bővebb magyarázatába itt nem bocsátkozom, mivel ezt részletesen megírtam „A magyar építőízlés" című kéziratomban. Ugyanott magyaráztam meg a szegdelt iv keletkezését is, valamint azt hogy ez nálunk miért mindig csak három avagy három avagy öt szegdelésű. Ugyanígy van ez itt is, vagyis a szegdelések száma itt is mindig csak három avagy öt, sohasem több. (Itt a rajzon 1.

és 2.). Említett művemben fejtem ki a csavartszárú oszlop keletkezését is, illetve azt hogy ezen oszloptípus is a sövényépítészetben gyökeredzik. A régi szerb templomok ikonosztásza ajtói fölött olyan iv fordul elő amilyet a rajzon itt 3 alatt vázoltam. Ezek kikerekedő tagocskáihoz hasonló tagok a mi népi építészetünk ívein is vannak és ezeket még Huszka József „A székely ház” című művében „pálcatag”-oknak nevezte el. A szerb ikonosztászokon ezek, amint ezt itt a rajzon látjuk, túlzottan kikerekítvék és túlzottan sűrűn sorakoznak egymás mellé. Ugyanezek ami magyar íveinken soha sincsenek ennyire kikerekítve (alávágva), hanem csak olyanok és úgy egymástól távolabb alkalmazvák ahogy an azt a fönti rajzon 4. alatt látjuk. Mind e dolgok bővebb leírását és ábrázolását lássad a magyar építőízlésről szóló művemben.

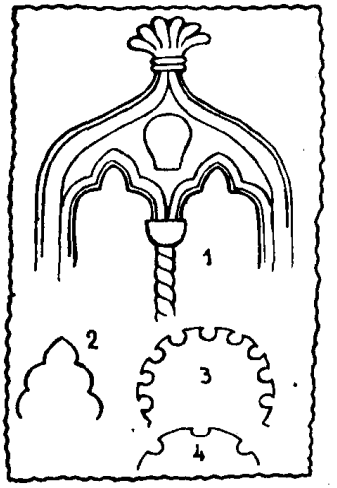

Egyik jellegzetessége ezen, vesszőfűzést utánozó, kőfaragásoknak az is, hogy szélük, különösen a szerbiaiaknak, többnyire kötélszerűen csavarodó szegéllyel bírnak. Ami megfelel annak, hogy az igazi vesszőfonadékból készülődolgok széleit is ilyen kötél szerűen csavart szegélyezéssel szokták megerősíteni. (Lássad a vonatkozó ábra 3 és 4, a cattarói ajtó részlet oldalon lévő rajz és a következő ábra *a*.).

Szólanom kell még a germán vesszőfüzedék jellegű díszítményekről is, amelyek azonban szerintem szintén északi besenyő őstörzseinktől származnak, ugyanúgy mint a germánok régi fegyverzete és akiktől a hajózást is eltanulták volt Igaz ugyan hogy éppen ezen északi díszítmények a vesszőfüzedék jelleget már kevésbé fölismerhetően tartották meg, de azért bennük a szív-, csöpp és vesealak még mindig elég gyakran látható. Egyébként ezen északi füzedék- vagy fonadék-

díszek rendesen már a legtúlzottabban komplikáltak (itt csak az egyszerűbbek közül mutatok be hármat) sőt igen gyakran kígyókká, sárkánykígyókká, majd más mindenféle állatokká is

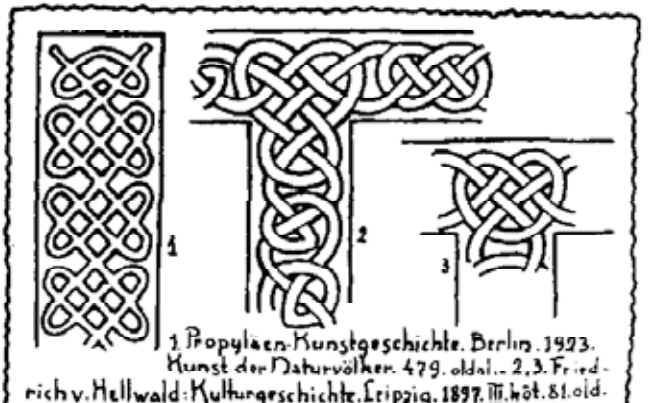

alakítvák de mindig a szertelenségig elnyújtott testtel és tagokkal és szallag- vagy zsinórszerűen egymásba fonódottan vannak föltüntetve (vagyis vesszőfüzedékként!), ami azonban szerintem csak későbbi fejlemény és a hajlékony vessző, szallag, zsinór és a hajlékony kígyó összehasonlítása gondolatára vezetendő vissza. Minden elváltozottságuk ellenére is azonban ezen északi díszítmények közül az egyszerűbbeken, mint az e rajzon bemutatottakon, még igen tisztán fölismerhetők a szív, – a csöpp – és a vese-alakok. Itt az 1-el jelölten a vese és szív, a 2-vel jelölten a szív és csöpp, a 3-al jelölten pedig a vese. Vagyis: ha talán e díszek késői készítői, a germánok rabszolgáira lett mesterek és művészek, utóbb már kereszténységre is térítve, *ez* alakok jelképes értelmét már nem is tudták, de mivel az ilyen füzedék-, fonadék magától is létrehozza, ezen alakok tehát a díszítményekben mégis ott vannak. Azon tény pedig, hogy a vesszőfüzedék ilyen alakokat magától is könnyen létre hoz, ez ismét egyike azon a Természet törvényem alapuló, magától keletkező egyezéseknek, amilyenekkel ősműveltségünkkel foglalkozva lépten-nyomon találkozunk.

A közölt vesszőfüzedék-mintákról megjegyzem hogy ezek a magyarságnál is festve, kivarrva egészen általánosak.

Összehasonlítások kedvéért pedig ide teszem e szintén magyar mintácskát, amely talán a valamennyi itt bemutatott közül a legszebb, aminek oka pedig az, hogy igen kedves vonalharmóniája van, valamint az is, hogy nem túlzottan komplikált és ennélfogva vonalharmóniája nincsen összekuszálva.

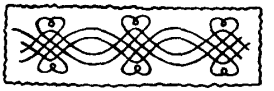

A sövényépítészet nálunk ma már majdnem teljesen kiveszett és csupán falusi házak *orom*falán találjuk még meg itt-ott, valamint kisebb gazdasági épületekben és ólakban, de bemutatom itten Vajkaí-Wagenhuber Aurél dr. nyomán egy magyar sövényfűzésű ajtószárny fölső észét (Néprajzi Értesítő. 1937. 266. oldal.), amit össze kell hasonlítanunk a föntebb bemutatott dalmáciai, kőbe faragott, ajtórészlettel. Cikkében Vajkai, a 265. oldalon, említi ugyan, hogy például Hernádnémeti faluban „láthatunk vesszőből díszesen font" házoromfalakat is, de sajnos, ő ezek művelődéstörténelmi rendkívül fontos voltát nem ismerhetvén, róluk képet nem közöl.

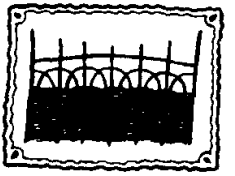

A mi ősműveltségünk és ősvallásunk jelképeinek a Természet törvényeivel való összefüggését illeti, fölhozhatom itten a Lissajou-féle lengésalakzatokat. (Lássad az alábbi rajzon 1, 2, 3 és 4.). Már „Szemere" fejezetünkben szó volt a hullámmozgásról, vagyis a rezgő vagy lengő mozgásról. Tudjuk ugyanis, hogy minden hullámzás csak ingás, azaz csak ide-oda való mozgás de nem haladás, mert ezekben maga a mozgó anyag csak inog avagy rezeg de tova nem halad, vagyis tulajdonképpen helyben marad. Ha egy négyszögletes fém vesszőt egyik végén lerögzítünk, a másik, szabadon álló végét pedig megütjük, akkor e szabad vége rezegő; ha a vessző hosszú, akkor lengő mozgást

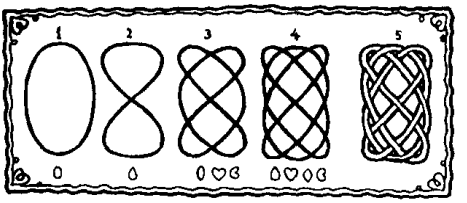

végez, amely mozgása azonban aszerint lesz másmás, hogy csak egy avagy egyszerre több, avagy a vessző valamely lapját avagy sarkát derékszögben avagy ferdén adott ütés érte-e. Ha a fémvessző szabad végére egy kicsiny fényes tárgyat erősítünk, akkor ennek segítségével igen jól láthatjuk hogy a vessző milyen mozgást végez, helyesebben szólva: hogy szabad vége milyen vonalat ír le, amit így időfölvétellel le is fényképezhetünk. Ezek e rajz 1-4 száma alatt láthatók és ezeket nevezzük Lissajou-féle lengésalakzatoknak, azért mert Lissajou állapította ezeket meg legelőször. Számunkra pedig ezek azért különösen érdekesek mert hiszen ezek közül az első egy szemalak, a második két csöppalak, a harmadik egy szem, két szív és két vesealak, a negyedik pedig egy szem, két csöpp, két szív és két vesealak, amely alakok hiszen a négy besenyő alapjelképet képezik. A besenyők víztisztelők voltak, vízi életet éltek, a víz pedig jellegzetesen a hullámzó anyag. De ha ezen lengésvonalak más semmit sem bizonyítanának is, ám a legcsodálatosabban igazolják azt hogy e négy jelkép: szem-, csöpp-, szív- és vesealak egymással a legközvetlenebb és a Természet törvénye in alapuló összefüggésben vannak. Ámde ez összefüggést csakis a magyar nyelv fejezi ki hangokban még ma is, mert csakis a magyar nyelvben van ezen jelképeknek egymással hangtanilag ugyanúgy összefüggő neve, vagyis: *csöp, vese, szív* és *szem,* és amelyek egyúttal mind a besenyő szócsoportba is tartoznak! Igaz ugyan, hogy a *szem* szó az *m* hang miatt a szemere szócsoportba is való, de az *m* és a *b* hang egymással majdnem azonos ajakhang lévén, e kettő egymásnak tehát közvetlen rokona is és így a *szem* szó (amelynek a besenyőknél bizonyára volt *mb-s* kiejtése is; például latin *sambucus* [szambúkusz] = bodza és magyar *zsombor;* apró bogyókat illetve magokat termő növények és magyar *csomboly, csömbőly* = apró bogyó, különösen a borostyáné) besenyő szónak is vehető, aminthogy a szemalak a besenyőknek is egyik vallásbeli jelképe volt. Az *m* és a *b* hang egymásnak tehát ugyanúgy rokona, mint ahogy rokonai voltak egymásnak a nőelvi szemerék és besenyők, amely két törzs közül, amit ezt már elmondottam, a szemerék a hímelvi magyaroknak, a besenyők pedig a hímelvi kunoknak képezték nőelvi párhuzamát. Más szóval:

aminthogy a besenyők és szemerék egymással rokonságban voltak, ugyanúgy voltak egymással rokonságban a magyarok és kunok is, ami kifejezésre jutott az *m* és *b* hangok majdnem azonosságában, másrészt a *g* és *k* hangok szintén majdnem azonosak egymással.

Ha pedig a fönti rajz 3 és 4 alakját úgy rajzoljuk meg ahogy an azt ugyanott az 5 tünteti föl, akkor valóságos besenyő vesszőfüzedékmintát kapunk. Sőt sejtelmem szerint őseink egykori magas szellemi műveltsége idején ezen „Lissajou-féle" lengésalakok már őseinknél is ismeretesek voltak, azaz már sok, sok ezredévvel ezelőtt is, mivel őseink szellemi műveltsége és természetismerete nem maradott el az emberiség mai ismeretei mögött, és habár ma ismerünk oly dolgokat, amilyeneket ők talán nem ismertek, (és szükség sem volt rájuk, mint például mérges gázokra és atombombákra) de viszont voltak olyan ismereteik is amilyenek nekünk nincsenek, avagy amely dolgokról legföljebb ha sejtelmeink vannak.

Írtam föntebb arról, hogy a polipfélék, különösen pedig a szépia-polip, a besenyők egyik szent állata volt. A magyarországi hún-kori sírokból előkerült fém-ékszerek között épen a szépia világosan fölismerhető, habár stilizált, ábrázolatai elég nagyszámmal kerültek elő. (Lássad: Huszka József: „A magyar ornamentika hún eredete." Budapest, 1912.). Ide teszem alább a szépia természetes ábrázolatát és, összehasonlítás céljából, Huszka nyomán, ez állat keresztény ség előtti sírjainkból előkerült ékszertárgyakon meglévő ábrázolatai közül egynehányat.

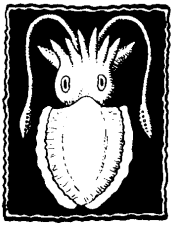

Írtam arról is, hogy őseink a közönséges polipot szívalakká is szokták volt leegyszerűsítve stilizálni, illetve hogy eme polipot egyszerű szívalakkal is jelképezték

volt. Erre vonatkozólag is ide teszek alább, szintén Huszka nyomán, őseink sírjaiból származó ékszerábrázolatot. Ide tehetnék természetesen még sokkal többet is, de elég ennyi is arra vonatkozólag, hogy őseinknek a kereszténység előtt a szívalak szokásos díszítmény volt, valamint bizonyítják mindezen ékszertárgyak egyúttal még azt is, hogy azon időkben is őseinknek még mindig milyen kiváló ötvösművészete volt. Magától értetődő azonban, hogy e szívalak nem kell, hogy mindig épen a polip jelképe legyen, mert hiszen jelentheti egyszerűen a szívet magát is.

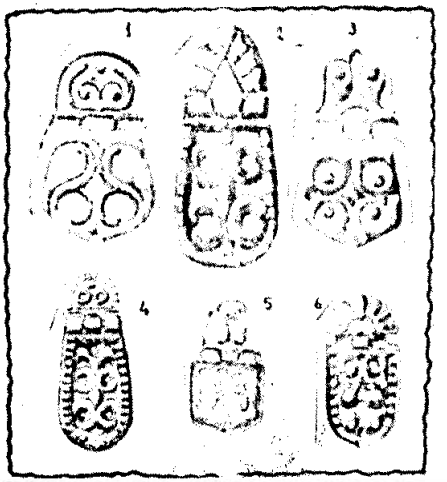

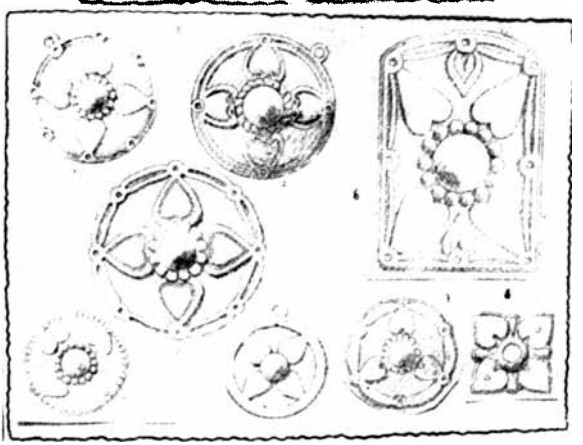

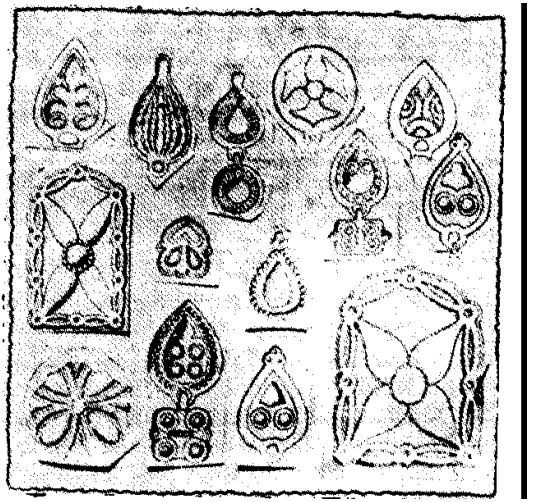

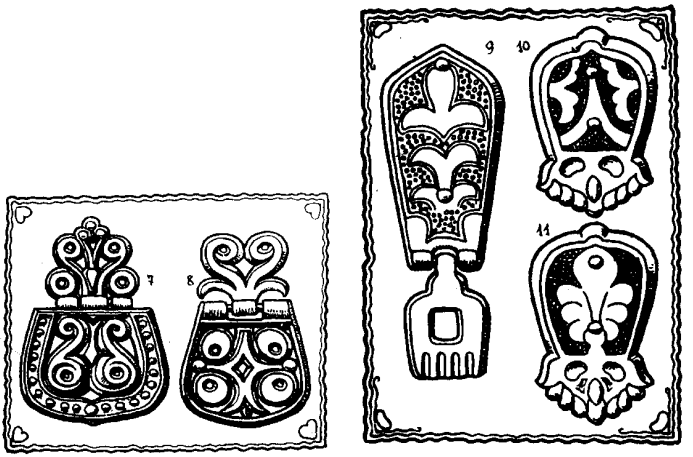

Csöppalakok kereszténység előtti sírjainkból. (Huszka nyomán.)

Azon körülmény, hogy a boglárokon a szív alak majdnem mindig négyszeresen fordul elő és csak ritkábban háromszorosan (a fönti rajzon 7), arra enged következtetni, hogy a besenyők négy-nyolcas számrendszert használtak, holott más jelekből én azt következtettem hogy a besenyők a három-hat-

tucat számrendszer szerint számoltak, mint a szumerek és a kunok. Viszont a hármas díszű boglárok azt is jelenthetik, hogy eme számrendszer sem volt naluk ismeretlen.

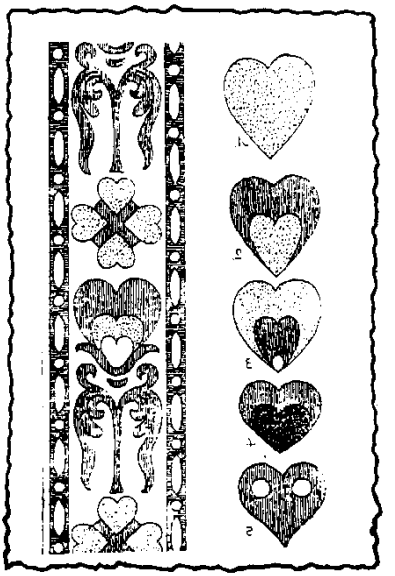

E késői időkben egyébként, ki tudja mily keveredések, szokások és művelődésbeli elváltozások is mentek volt végbe. Föltűnő mindenesetre annyi, hogy úgy a hún kori mint a kereszténységelőtti árpádkori ékszerek en az ötös beosztás teljesen hiányozik. Viszont szempontunkból nem kevésbé föltűnő még az is, hogy úgy a húnkori mint a még nemkeresztény árpádkori sírjainkban igen gyakori úgy a csöpp mint a vesealak is. A vesealak előfordulása szempontunkból azért fontos, mert hiszen a szívalak, minden jelképes értelem nélkül is, előfordul a legkülönbözőbb népek díszítményei között is, úgyhogy előfordulása különös bizonyító erővel nem bír. A csöpp-alakmás népeknél már ritkább, amiértis nálunk való tömeges előfordulása már bizonyító erejű adat, annyival is inkább, hogy ez nálunk mindenütt a szív- és vesealakkal, sőt még a szemalakkal is együtt található, vagyis a besenyők más három vallásos jelkép évei együtt. (A szemalakokat lássad

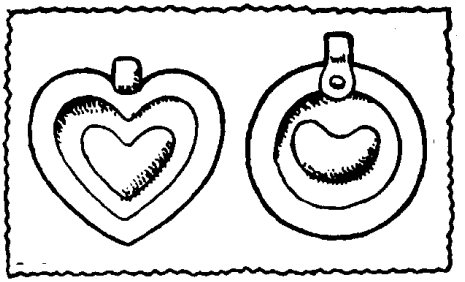

Szívalak és *vesealak kereszténység előtti sírjainkból. (Huszka J. nyomán.)*

előbb.) Ahol pedig, ha más népeknél is előfordul, de ahol ez különösen gyakori és ha még hozzá a szív- és vesealakot együtt találjuk, mint például Bizáncban és Perzsiában (amint itt következik) ott amúgy is következtethető hogy besenyő eredetű.

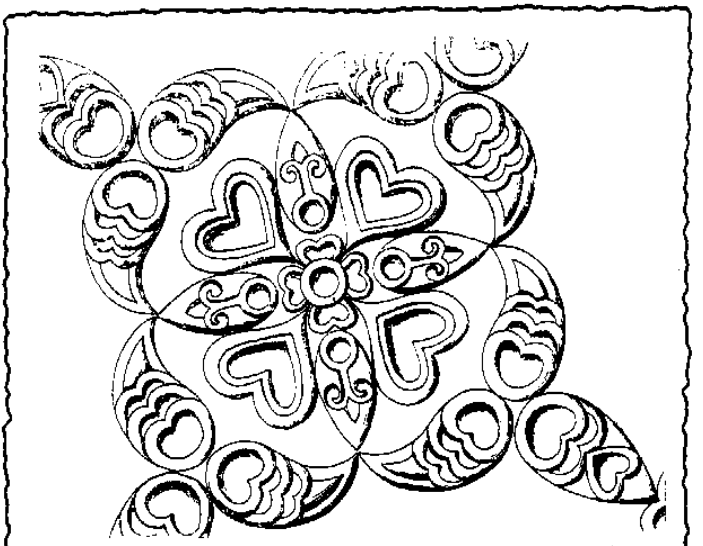

A taki-bosztáni sziklakép lovasalakjának ruházata mustrája II. Kosroes († 623 Kr. u.) király korából.

A taki-bosztáni sziklakép lovas alakjának ruházata mustrája II. Kosroes (623 Kr. u.) király korából. Ezen perzsiai és a következő bizánci szív- és vesealakú díszítmények a mai magyar (azaz besenyő) díszítmények szív- és vesealakjaival annyira azonosak hogy besenyő eredetükhöz kétség sem férhet.

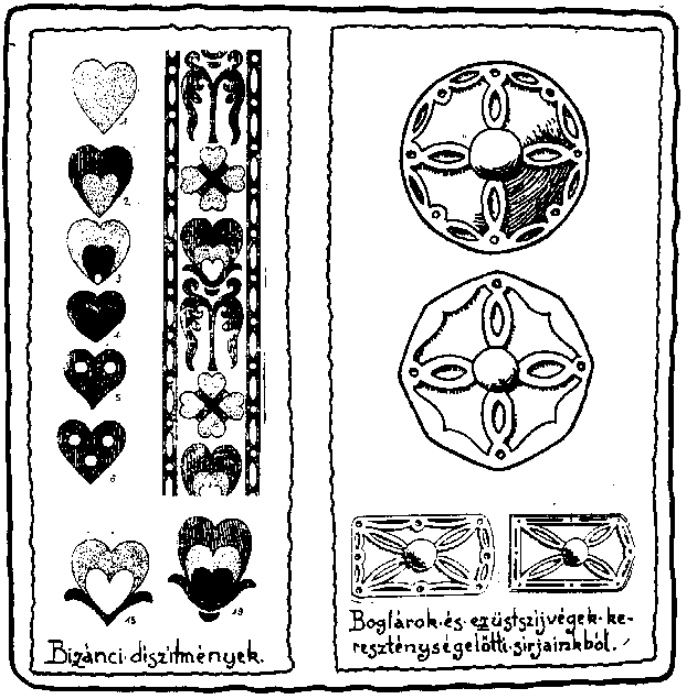

Bizánci díszítmények. Boglárok és ezüstszíjvégek kereszténység előtti sírjainkból.

A húnkori szépiapolip-ábrázolatokra vonatkozólag a következőket kell még külön kiemelnem: A szépia, habár amikor hátrafelé úszik, fejét ugyan behúzza, hogy -amint említettem a csöppalakot vegye föl, de feje egyébként vékony nyakon mintegy csüng (lássad rajzát korábban). Ezt tökéletesen igy tüntetik föl a húnkori sírokból való ábrázolatai (ezek közül itt csak egynehányat hozok föl), amelyeken a fejrész mindenkor mozgatható, csuklós ízületen (sarníron) függ (lássad előbb, az 1-9 számok alatt). Kivételt ez alól csak azon kínai vagy belsőázsiai ötvösök által készített (silányabb kivitelű) dísztárgyak képeznek, amelyek közül csak kettőt alább mutatok be. Ezeken a fej- és testrész már egy darabban van, nyilván azért mivel elkészítésük így sokkal könnyebb és egyszerűbb. E dísztárgyak silányabb volta már abból is látszik, hogy míg az igazi

hún avagy besenyő ötvösök által készítettek alapja áttöréses művű, addig emezeken az alap már csak poncolásos (9, 10, 11 szám), természetesen szintén azért, mert az elkészítés így hamarább megy és kevésbé fáradságos.

Igen valószínű azonban hogy a művészek akik mind ezen, úgy a jobb mint a silányabb, éktárgyakat készítették, a tengertől távol, igazi szépiát már sohasem láttak és csak hagyományos alakzatokat ismételtek, mégis, ha ez ábrázolatok bármenyire stilizáltak is, de például a szépia-ábrázolatok 2, 3 és 6, és a későbbi ilyen ábra 7 és 8 rajzán a szépia feje indáit még elég jól fölismerhetjük, sőt az előbbi 3 számán még a két hosszabb inda megvastagodó végét is látjuk. Egyébként ezen szépia-ábrázolatok közül a 3,4, 5,10 és 11-en még a szépia két szeme is ott van, éspedig e szemek, az igazi szépia szeme alakjának az 5, 10 és 11-en megfelelőleg, vesealakúak, amiből az is következtethető hogy a besenyők nyelvében a szemnek valamely *v-sz* avagy *v-s* mássalhangzós neve is létezhetett.

Megjegyezhető, hogy az 5. számú szépia ábrázolaton a vesealakok között látható két kereszt valószínűleg csak utólag lett belevésve, ami beszorult voltából is kitűnik, és amely utólagos belevésés alighanem azért történt, mert az éktárgy tulajdonosa kereszténységre tért volt. Bizonyos ugyanis, hogy mind e diszítményeink már igen késői korból származnak, amikor sok százezer éves ősműveltségünk és ősvallásunk már végső hanyatlásban volt, amikor az új vallások, buddhizmus, kereszténység és mohamedánizmus már mindenfelé nagy mértékben hódítottak, úgyhogy nem csodálkozhatunk azon ha ezidőben mind e díszek jelképvolta már zavaros is volt.

Ennyivel azonban még távolról sem mondottuk el mindent a besenyők – a szépség e kiválómesterei – díszítőművészetéről, mert hátra van még a ma jól ismert magyar díszítőművészet bővebb ismertetése, amelyről már föntebb is röviden említettem, hagy lényegileg tulajdonképpen besenyő őstörzsünk egyik szépséges alkotása. E díszítőízlés felfedezője Huszka József rajztanár volt, akit fiatal koromban még szerencsém volt Budapesten, öregember korában megismerhetnem. „Magyar ornamentika” (Budapest, 1898.) című gyönyörű könyvében ismertette a magyar nép díszítő művészetét, de –

ma már száz éve annak-még sokkal e könyve megjelenése előtt népművészetünk értékét fölismerve, elkezdte volt nemzetünk e megbecsülhetetlen kincseit szeretettel, szorgalommal és önfeláldozással gyűjteni, akkor amikor Európában egyetlen nemzet művészei sem ismertek mást mint az úgynevezett, „történelmi stílusokat", azaz görög-rómait, románt, gótikát, röneszánszot, barokkot, avagy legföljebb még exotikus stílusokat, mínt egyiptomit, kínait, japánit. Akkoriban népművészetre senki sem gondolt, ilyennek még létezhetése sem jutott senkinek eszébe, egyszerűen azért nem mert hiszen egyetlen európai népnek sem volt olyan népművészete hogy azt komolyan lehetett volna venni, vagy amely a történelmi műízlésekkel a versenyt föl vehette volna, mint ahogy ma sincsen olyan amelyet a magyarral esztétikailag össze is lehetne hasonlítani. Úgyhogy Huszka előtt egész Európában még senkinek sem jutott volt eszébe „parasztok díszítményeiből, holmi cifrságaiból" művészi vagy nemzeti díszítőízlést alkotni

Huszkát is eleintén a tanult és nagyképű művészek, rajztanárok kinevették, azért hogy „a parasztoktól" akar tanulni művészetet, ornamentikát! „Parasztok cifraságaiból akar stílust (műízlést), nemzeti stílust csinálni!" Az általa gyűjtött, majd könyvében közölt virágdíszeket gúnyosan „parasztvirágok"-nak nevezték. Különösen gúnyolták és ócsárolták volt őt és anyagát a nemmagyar osztrák, sváb és más urak és rajztanárok. Mégis, könyve megjelenése után akadtak jó magyarok, jó magyar művészek, rajztanárok is, akik Huszkának igazat adtak és a magyar díszítményeket alkalmazni sőt az iskolákban tanítani is kezdték. Mikor azután egy velencei kiállítás alkalmával olasz lapokban ezen oly sajátságos magyar díszítmények szépségéről lelkes cikkek jelentek meg, aminthogy fiatal koromban magam is olvastam hogy „gli ungheresi hanno uno slile loro proprio" (a magyaroknak saját műízlésük van), csak ezután kezdtek ilyesmire más nemzetek is ráeszmélni s kezdtek a németek is a német népi művészettel megvetés nélkül foglalkozni, habár e népi művészetük távolról sem olyan színvonalú mint a magyar. Ezután, már az 1900-as évek elején, kezdtek például a csehek a tótok és az osztrák uralom alatt eltótosított magyarok hímzésein még meglévő de már elkorcso-

sodott magyar ízlésű maradványokat gyűjtve „cseh” nemzeti műízlést fölfedezni, sőt megtettek olyat is, hogy magyar szűrszabók és szűcsök által készített de tótok által viselt szőröket és bőrködmönöket: tót viselet- és tót népművészetként múzeumaikba helyezték. Ugyancsak ezután kezdték horvátok is a szlavóniai, szerémségi, nagyrészt már elhorvátosított, magyarok hímzéseit, díszítményeit, fafaragványait horvát nemzeti díszítőművészetté nyilvánítani. Majd a szerbek a boszniai és macedóniai törökök és nyelvileg elszlávosított besenyők szőnyegmintáit tették meg szerb nemzeti műízlésnek és alkalmazták e szőnyeg mintákat, minden jóízlés ellenére, még vázák, falak, sőt postabélyegek, díszítésére is. igy jártak el az oláhok is a székelyek, csángók és elolláhosított magyarok hímzéseivel és szőnyegmintáival, amit díszes kiállítású könyvekben ki is adtak, „román” hímzések címen.

Huszka nevét azonban soha senki meg nem említette, sem azt, hogy ő volt az első aki a népművészetet fölfedezte, valamint hogy a népművészet iránti szeretetben és ennek megbecsülésében a magyarság volt a világon az első, illetve hogy ebben mindenütt csak a magyarságot utánozták. Sem azt nem említette, magyarokon kívül, soha senki, hogy csakis a magyarság népművészete van esztétikailag oly magas színvonalon, hogy a történelmi műízlésekkel versenyezhet, sőt hogy azokat fölül is múlja; más szóval: hogy a magyar népművészet szépségben és fejlettségben a más európai népekének magasan fölötte áll, – annak dacára, hogy a magyar nemzet századok óta leigázottságban, elnyomatásban és kifosztottan, szegénységben él. Az olaszokat kivéve, csak egyetlen nem magyar művész volt, az angol Walter Crane, aki Magyarországon jártakor, és Huszkával megismerkedve, de még Huszka említett könyve megjelenése előtt, a magyar népművészetről és különösen a szőrhímzésekről, ezek szépségéről, a legnagyobb csodálattal és elismeréssel nyilatkozott, amiben hiszen őt, mint angolt, holmi magyarellenszenv nem akadályozta, illetve semmiféle a magyarság földe elvétele utáni vágy, nem gátolta.

A föntiek elmondása után mármost ismertet nem kell magát a magyar, azaz helyesebben a besenyő, azon díszítő műízlést is, amelyet ma főkép hímzéseken, de másutt is látunk Eredetüket, azaz őseredetüket a magyar fazekasoknál, vagy ahogy népünk őket még nevezi: a tálasoknál, találjuk meg, akik edényeiket napjainkig ugyanúgy díszítették ahogy an százezredévekkel ezelőtt ezeket besenyő őstörzsünk már díszítette volt.

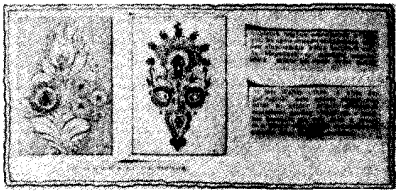

Már mások is, például Fábián Gyula (Néprajzi Értesítő Budapest. 1910. évfolyam, 165 167. oldal), anélkül is hogy ősműveltségünkről, ősvallásunk szimbolikájából valamit is tudtak volna, észrevették, hogy mindezen díszítmények lényege, alapalakja a *csőpp-alak,* ha akár egyenesnek, akár meggörbültnek van is föltüntetve. Tény hogy erre vezethetők vissza e díszítményeinknek nem csak levelei, levélkéi hanem virágalakjai, vagy egészükben, vagy pedig alkatrészeikben. Kivételt ez alól csak a vesealak és a szemalak tesz. Fábián is megállapította, hogy ugyanis a szívalak is tulajdonképpen két csöppalak összetételéből áll. Azt pedig mi már tudjuk, hogy a csöppalak a besenyők legfőbb vallásos jelképe volt és hogy jelképezte a besenyők által tisztelt ősanyagot: a vizet Jelképük volt még a vese- és a szívalak is és valóban e mindkettő ezen díszítményeinknek is egyik jellegzetességét képezi. Való igaz hogy a pávatoll közepén is egy sötétkék színű vesealak van, az úgynevezett „pávaszem", amiértis lehet hogy a páva toll illetve a páva maga is a besenyők szimbolikájában szerepel, – habár erre közvetlenebb megokolást nem tudok mégis bizonyos hogy Huszka túlozott amidőn majdnem egész ornamentikánkat, a szívalakot, kalászalakot és ezek minden változatát is, mind a pávatollra vezette vissza; amely túlzás azonban meg-

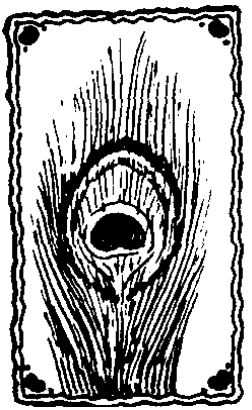

bocsátható, mivel ősvallásunkat és ennek szimbolikáját nem ismerte.

Gyakori ezen besenyő díszítményeink között a szem- és kalászalak is, mi azonban már tudjuk, hogy a szemalak a szemerék és besenyők közös jelképe volt. Viszont bizonyos hogy a kereszténység fölvétele után, e díszek jelképes értelme feledésbe menésévei, a besenyő és szemere indítékok rokon volta miatt, a besenyő díszítmények közé szemere – sőt valószínűleg más idegen elemek is – indítékok (motívumok) is vegyültek. Azt már föntebb is jelezte, ” hogy például a besenyő es szemere levélkék között mi volt a különbség: az ugyanis, hogy a szemere levélkék, vagy egészen szemalakúak voltak, vagy pedig csöppalakúak ugyan, de szélesebb végük is hegyesedő.

Azonban honnan származhatott, miképp keletkezhetett a nővényi levél kék ilyen csöppalakúvá stilizálása, holott a természetben ilyen alakú levelek nincsenek? Ennek világos magyarázata megvan, éspedig ismét besenyő alapon. E levélalak tehát már ősrégi időkben a fazekasoknál keletkezett. *Fazék,* népiesen *fazak, fazok* szavunk maga is besenyő szóalak, ugyanúgy mint a latin-olasz *uas, uasis, uaso* (váz, vázísz, vázo) = edény, valamint az olasz *uasca* (vaszka) = kád és az olasz *vascello* (vasello) = hajó, csolnak. Fazekasainknál az edények díszítésének két technikája van, de hogy e kettő közül melyik az ősibb, eldönteni bajos. Ezek egyike az ecsettel való festés, a másik az ira lóval, irkával, más nevein *festelővel, pisilővel, kipcével* való csurgatás. Ez utóbbi tárgy többnyire csöppalakú és egészen fiatal borjú szarvacskájából készül, vagy pedig égetett agyagból, és voltak olyanok is amelyek hegyébe vastagabb avagy vékonyabb lúd- avagy csirketollat erősítettek, aszerint hogy vastagabb vagy vékonyabb vonalakat, nagyobb avagy kisebb virág díszt akartak-e *{estetni, {este*m, más szóval írni. Minden faze-

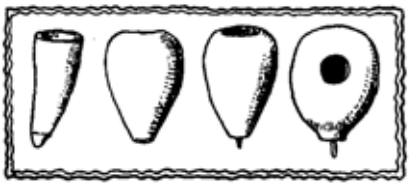

kasnak volt is több, megfelelő ilyen festetője. Ha ugyanis a festetőt, vagy íralót, a folyékony festékkel meg akarták tölteni, akkor ujjukkal az alsó kis lyukat befogták Viszont ha a már megtőltött festető tetején, avagy oldalán, lévő nagyobb lyukat fogták be hüvelykujjukkal, akkor behatolható levegő híján a festék az alsó kis lyukon nem csurog hatott, de csurrant mihelyt a hüvelykujjat kissé megemelték. Az agyagedényekre tehát a díszítményt, egyenes vagy hullámvonalakat, virág- és levélke alakokat úgy festették hogy a nagyobb lyukat hüvelykujjukkal hol befogták, hol nyitották Ezáltal lényegileg vonalszerű részletekből álló díszítmények keletkeztek, vagyis olyanok amilyet e rajz mutat és amelyeket a szemlélő az ecsettel festettektől könnyen megkülönböztetheti.

A hullámvonalak is a víz jelképei, másrészt csupa vonalból álló, nem tömör, gabona-növények ábrázolására az ilyen festésmód igen alkalmas is. De látjuk azt is, hogy a csöpp-, – azaz besenyő-alakú levél kék e technika által egészen magától jönnek létre.

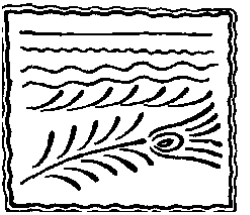

Megjegyezendő, hogy e technikához a festék igen híg, tehát lényegileg *víz* – a besenyők eleme – kellett legyen. Hogy a festék meg ne ülepedjen, festés közben a festetőt gyakran meg is kellett rázni. Viszont a híg festék vizét a száraz agyagedény gyorsan beitta. Festettek így száraz de még kiégetetlen agyagedényekre, valamint már kiégetettekre is, de amely utóbbi esetben az edényeket újra kellett égetni.

Festés, festetés tiszta besenyő szavak és a *foglalás* = fecskendés szónak csak felhangos kiejtését képezik. Tiszta besenyő szó a *pisilés* is. Vagyis e szavak hangokkal tökéletesen fejezik ki a vastagabb (*o*) avagy vékonyabb (*e, i*) víz avagy folyadéksugár, csurgását. Említettem, hogy a fazekasok e festési műveletét nevezték írásnak, íratásnak is (körös szócsoportbeli szó). Ha mármost mindezeket tudjuk, azonnal megfejtve látjuk a szláv *pisati* = pisilni és *piszati* = írni szavak azonossága okát is, vagyis látjuk tehát hogy e szavaik közvetlenül az ősbesenyő fazekasoktól kellett származzanak, amint-hogy hiszen láttuk, miszerint a mi irni igénk is a folyás, csur-

gás egykor; *írni, íratni* = csurogni, csurgatni körös ősszóból származott, amelynek megfordított *ri* alakja ma is él például a spanyol *rio* = folyóvíz szóban. Tudjuk hogy *írá*-nak nevezi a magyar azon kellemes ízű vizet is amely a tejföl vajjá köpülésekor válik, azaz tehát irul ki. De ide sorolható a magyar ér szó is, amely a test vérvezetékelt, de az igen kicsiny patakokat is nevezi meg.

Hogy a festés másik, azaz tehát ecsettel való módja is ősrégi, bizonyítják *pacsmag, pacsmagolni* és *pecsmegelni* szavaink, amelyek nem csak nagyobb *ecsetre* vonatkoznak, hanem kézben összefogott rongyot avagy gyapjat is jelentenek és azt ha az ilyen csomót vízbe avagy más folyadékba mártva, azzal valamit bepacsmagolunk, bepecsmegelünk, bepecsetelünk, amikoris *pacs-pacs* avagy *pecs-pecs* hang hallatszik, ami tehát azt tanúsítja hogy pacsmag szavunk nem csupán hogy tisztán besenyő szó de hogy egyúttal ősi, természetes hangutánzó szó is Kitűnik ebből még az is hogy ecset szavunk nem más mint egy valamikor létezett *pecset* = kisebb pacsmag szó egymássalhangzós kiejtése. Hogy ez valóban így van, bizonyítja az hogy az ecset ősalakját a magyar fazekasoknál napjainkig is láthattuk, ami ma is pálcikára kötözött gyapjúfürt, azaz tehát szőrcsomó (Lássad ábrázolatát például a Néprajzi Értesítő 1914 évfolyama 249 oldalán Kiss Lajos „A hódmezővásárhelyi tálasság." című cikkében.) Természetes hogy az ilyen őskezdetleges ecsettel még nem lehetett a mai értelemben véve festeni, de lehetett pecsmegelni, pecsetelni. Viszont a fazekasok a mai értelemben vett festéshez, az edények virágdíszekkel való, de e más technika szerinti ellátásához már a tökéletes ecsetet használják, habár nem a mai olajfestéshez használt laposakat, hanem a régibb, kerek szőrcsomójúakat. Márpedig az ilyen kerek és hegyes, tehát tulajdonképpen csöppalakú szőrcsomójú ecsettel való festés minden ecsetvonása magától is ugyanolyan csöppalakú levél kéket és csöppalakokból képezett virágokat hoz létre mint az íralóval való, de az ecsettel festett csöppalakok természetszerűleg még sokkal határozottabban csöppalakúak lesznek, vagyis kevésbé

vonalszerűek hanem szélesebben, olyanok amilyeneknek e rajzon látjuk. (1) Megtaláljuk a csöppalakú levélkéket a kréta-mykénéi, más nevén égei-tengeri, ősműveltség (görög-előtti) vázáira festetten is, ahol ezeket természetesen az ecset szintén önmagától is létre hozhatta, habár szerintem ezt is oda elhajózott őseink vitték magukkal. És hogy e levélkealak a kréta-mykénéi műveltségben nem csak fazekasecset által létrehozottan szerepelt, hanem hogy tudatosan a műízlésbe is tartozott, ugyanúgy mint nálunk, bizonyítja az előbbi ábra 3. számú rajza, amelyen, Schliemann és Woermann nyomán, ugyan ez ősműveltség ezüst- és aranyedényeiről vett ugyanilyen levélkés díszeket látunk, – amelyek a miéinkkel annyira azonosak, hogy akár ma magyar népi tárgyakról vettek is lehetnének. Márpedig ezüst- és aranyművesség technikája az ilyen levélkéket önmagától semmiképpen sem kelti. Ha tehát mégis alkalmazták, ez azt jelenti, hogy megállapodott hagyományból, megszokott stílus alapján tették.

Magyar edényről.

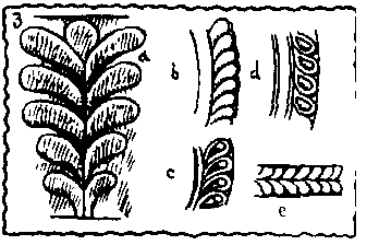

A *kréta-mykénéi műveltségből.* 2. *Woermann:* Ge*schichte Kunst. Leipzig.* 1925. – *a, b.* 29. *tábla, vázákról.* 3. *Schliemann: Mykenae. Leipzig.* 1878. – *a.* 275. *oldal. Aranycsésze oldaláról. – b.* 366. *old. és c, d* 369. *old. Aranyveretek. – e. Woermann,* 32. *tábla. Ezüstedény oldaláról.*

De nem csak az Égei Tenger vidéke ősműveltségében találjuk meg e jellegzetesen magyar – azaz besenyő – levélké-

ket, éspedig már fémbe is átvíve, hanem a Kaukázusban is (lássad alább a 4. számú rajzot. Hogy a Kaukázusban éltek oda kivándorolt magyarok ezt az ottani Kicsi-Madzar és Ulu-Madzser városok tanúsítják, amelyek lakói magukat, habár el voltak törökösödve de még a XX. század elején is magyaroknak vallották. E két város nevét azonban újabban az orosz hatalom rendeletileg megváltoztatta.

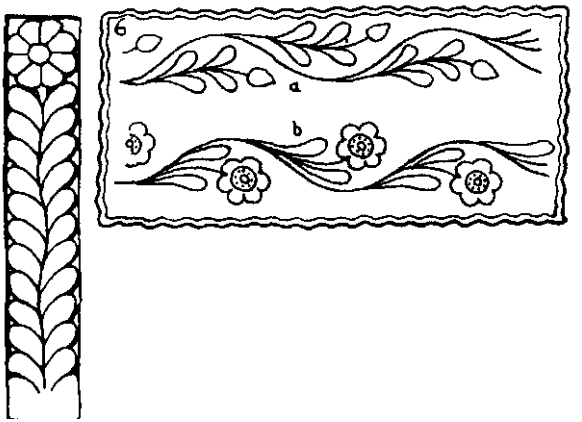

Aki járt a dél-dalmáciai Kotor (régi olasz nevén Cattaro) városkában és életében valaha magyar népművészettel is foglakozott, annak föltűnhetett, hogy e város régi, a reneszánsz

korból származó épületein számos, teljesen magyar ízlésű, kőbe faragott minta látható Lássad ezek közül egyet lejebb az 5. számú rajzon. Viszont a második világháború alatt Olaszországban Aquila városában és a környező falvakban dolgozva, alkalmam volt az ottani rézművesek conca (konka) nevű víztartó rézedényeit tanulmányozni Ezek közül az igen régieken tökéletesen magyar ízlésű vésett díszítéseket láttam, amelyek közül többet le is rajzoltam, de kí kell emelnem hogy ilyen díszek csakis a régieken voltak, míg az újabbakon mindenféle mostani és többnyire ízléstelen díszítmények éktelenkedtek csak. A régiek ellenben annyira magyarosak voltak, hogy akár Magyarországon is készülhettek volna. Ezen díszek közül két concáét ide is teszem a 6. számú rajzon, Az a-val jelzetten nem csupán a csöpp alakú besenyő levélkéket látjuk hanem még csöppalakú bogyócskákat is. A magyarral való egyezés úgy a cattarói kőfaragásokon mint emez olaszországi rézedényeken annyira tökéletes, hogy holmi véletlenségekre nem gondolhatni, illetve okvetlen közös eredetre avagy átvételre kell gondolnunk. A fölületes gondolkodás természetesen rögtön kész azon véleménnyel, hogy tehát úgy a cattarói kőfaragások mint ahogy a magyar díszítőízlés is olaszországi eredetű, amint ahogy az ázsiázó elmélet miatt ma minden magyar dolgot máshonnan átvettnek szokás tartani. Hogy azonban az ily vélemény mennyire képtelenség, ahhoz nem is kell más bizonyíték mint ennyi: Először is ezen magyar jellegű díszítmények egész Olaszországban, az aquilai rézedények díszein kívül, teljesen ismeretlenek, képtelenség tehát már az is, hogy az egész oly fejlett és pompás magyar díszítő ízlés épen az aquilai rézedények egyébként szegényes és egyszerű vésett díszecskéiből fejlődött volna oly gazdaggá; vagy ha ez mégis így történt volna, akkor meg kénytelenek volnánk föltételezni, hogy tehát a magyar nép csodálatosan fejlett szépérzékkel és díszítőérzékkel bír, mert íme, egy idegenből átvett úgyszólván semmiségből, képes volt magának ily nagyszerű, gazdag és ragyogó díszítő műízlést megteremteni! Ámde, ha ezt igy elfogadnók is, akkor meg azt képtelenség föltételeznünk, hogy egy ily nagy tehetséggel bírónépnek már ezelőtt is ne lett volna diszítő művészete és hogy tehát az olasz rézedények sze-

rény díszecskéi megismerésére kellett várnia, hogy ezekből fejlesszen magának díszítő műízlést! Így kénytelen tehát egyik képtelenségből a másikba tévelyegni az aki az ázsiai nomádság képtelen elméletéhez ragaszkodik.

Ezen aquilai rézipar, illetve ennek díszítő mintáit illetőleg, gondolhatunk ugyan a szabinokra, *mint besenyő őstörzsre, de ezzel meg a cataroi* reneszánszkori magyar műízlésű kőfaragások nincsenek megfejtve. Ellenben eszünkbe kell jussón hogy a reneszánsz kor elején Magyarország, azaz Buda, Mátyás király fényes udvarába volt Európa műveltségi központja. valamint, hogy a reneszánsz műízlés is, bár ez a görög-római műízlés feltámasztásával, újjászületésével Olaszországból származott de Magyarországból terjedett el egész Közép- és Kelet-Európába. Akkoriban Magyarország volt Európa legnagyobb hatalma és Mátyás király Ausztria és Csehország ura is volt, délen pedig fönnhatósága egész Dalmáciára és Cattaróra is kiterjedett. Egyébként azon faragott kövek nem is kellett hogy magában Cattaróban készüljenek mert a kő maga Korcsula és Brács szigeteiről való (régi nevükön Curzola és Brazza), ahonnan díszesen kifaragott köveket, oszlopok, erkélyek, ajtók és ablakok számára, már készen kifaragva, díszítve is szállították volt. Azon időkben a nagy és hatalmas Magyarországot és a magyar nemzetet mindenki csodálta, tisztelte s mindenben utánozta is. Ez időkből származik a régi német vers is:

Sieh Wie gross ist Ungerlandt,
Und doch is dies uns wohl bekannt:
Ein Unger tritt nicht einen Tritt
Aus seiner ungerischen Sitt.

(Nézzed mily nagy Magyarország, Pedig jól tudjuk: Magyar egy lépést sem tesz magyar szokásain kívül.)

Igaz ugyan hogy a reneszánsz műízlés egészen más valami mint a magyar népi műízlés, csakhogy akkoriban is a reneszánsz műízlés inkább csak udvari és úri műízlés maradott de emellett ugyanazon időben a magyarság saját ötvösművészete, rézipara, bőripara, szövészete, hímezése vagyis egész népmű-

vészete, még magas virágzásban volt. Tudjuk, hogy például az Ajtós nevű magyar községből származott Ajtósi család egy ötvös-tagja is azért vándorolt ki Németországba mert akkoriban az oly kiváló magyar ötvösök mindenütt nagyon keresettek voltak Kint azután az öreg Ajtósi, elnémetesedve, a Türer (~ ajtós) nevet vette föl, amelyet fia utóbb Dürer-re változtatott E magyar művészek, mesterek azonban, mivel az ősi magyar díszítő művészet, és mert nekik maguknak pedig igen fejlett szépérzékük volt, ezért nem mindenütt és nem mindig hódoltak be a reneszánsz, azaz az akkori úri műízlésnek. Ezért maradhatott tehát fönn nálunk, habár már nem is teljes pompájában és csak olcsó anyagokban a nép között, ősi magyar díszítő műízlésünk, valamint így kerülhettek a magyar díszítőindítékok. egykor Olaszországba kivándorolt rézműveseink révén az aquilai rézedényekre, mert hiszen ki tudja hány magyar rézműves, ötvös, kőműves stb. vándorolt ki Mátyás király korában Olaszországba, Dalmáciába, Németországba, Lengyel- és Oroszországba. Mikor 194345-ben Aquilában és a környező falvak templomaiban (Abruzzo hegység) festettem magyar díszítményeket ezek ottan annyira tetszettek, hogy nem csak egy lap is dicsérőlég irt műveimről, hanem művészek és szobafestők jöttek hozzám, iv papirosokat hozva, hogy rajzoljak nekik magyar díszítményeket, hogy ők ezeket, mivel mindenkinek annyira tetszenek, alkalmazhassák. Pedig ma Magyarország és a magyarság elnyomatásban, leigázottságban él és tekintélye sincsen, sem befolyása Másrészt az is nagyon kiemelendő tény, hogy a magyar díszítő műízlésnek e bár megfelelő de Magyarországon kívül avagy nemmagyar népeknél meglévő nyomai a közöttük központi helyzetben lévő ragyogó szépségű és oly gazdag magyar díszítő műízléshez képest csak csenevész maradványok, úgyhogy, ha a magyarságét megismertük, nem is kételkedhetünk abban, hogy valamennyinek ez volt eredete és kisugározó központja.

De megfigyelhetjük még a részleteket is: Például ezen féloldalas levélkedísz „A magyar népművészet". (Budapest, 1928 Egyetemi nyomda kiadása) című mű 179. oldalán egy népi magyar kerek kistükör hátán látható. Huszka „Magyar Ornamentiká-jában a XXI. képen ugyanilyen szegélyű tükör-

hátat mutat be *hármat,* ami tehát a véletlenséget teljesen kizárja. Hajszálnyira ugyanilyen levélkedíszt, szintén ilyen féloldalasat, láttunk a 294. oldalon a 2. számú rajzon kréta-mükénéi vázáról (Woermann nyomán) és a 3. számú rajzon *b, c* és *d* alatt kréta-mükénéi aranykorongokról (Schliemann nyomán). E dísz úgy a magyar „tükrös" háta szélén van mint a kréta-mükénéi korongok szélén is; vagyis nemcsak a dísz maga teljesen azonos, hanem ennek helye, alkalmazása is tökéletesen ugyanaz. Továbbá, ugyancsak kréta-mükénéi levélkéket látunk korábban a 3. számú rajzon így kitöltve, aminek megfelelnek az itt a 7 – és 8-as számú rajzon bemutatott faragványok (dunántúli népi sótartó födeléről és kerek tükör tokja, azaz „tükröse", lapjáról vett rajzok levélkéi, amelyek ugyanúgy töltvék ki) . E két rajz is a „Magyar népművészet" című műből véve (ottani 183. és 186. oldal), de miután ott húsznál több tárgyon láthatók ugyanígy kitöltött levélkék, (maguk a tárgyak a Magyar Néprajzi Múzeumban vannak) ebből kétségtelenül következik, hogy a levélkék ilyen kitöltése népünknél hagyományos szokás volt.

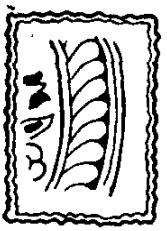

Említett mű 183. oldalán viszont egy magyar népi sótartó födelén lévő ezen disz látható (9 számú rajzon) amely meg hajszálnyira egyezik egy korábbi 1-es számú rajzomon a-val jelezett kréta-mykénéi műveltségbeli aranycsésze domborveretes díszével, amellyel azonban nem csupán alakjában egyezik, hanem abban is, hogy lapos-domború kivitelű, csak-

hogy míg amaz aranyból, emez csak fából való. A különbség ugyanis mindig csak az, hogy a kréta-mykénéi díszek ezüstből, aranyból valók, a miéink pedig szegényes anyagból: fából, szaruból. Különbség mindenesetre még az is, hogy holott a kréta-mykénéiek vagy 5000 évvel ezelőtt készültek, a miéink pedig csak most, néhány tizedévvel avagy legföljebb 100 évvel ezelőtt. Annál csodálatosabb tehát az egyezés, de annál bizonyosabbá válik népművészetünk ősrégi volta, valamint az is, hogy a kréta-mykénéi műveltség megalapítói az oda kivándorolt őstörzseink voltak. Ennyi egyezést nem tarthatnánk véletlenségnek semmi esetre sem, még akkor sem ha föntebb nem is láttuk volna a kereszténység előtti sírjainkban talált szemalakú pitykéinknek kréta-mykénéi pitykékkeli meglepő azonosságát.

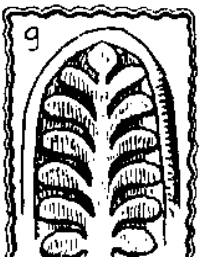

Ez elmondottakhoz most még csak azt teszem hozzá, hogy mivel ezen itt bemutatott magyar népi díszeink metszettek és faragottak, és mégis az egykor az ecset által létrehozott csöppalakú levélkéket mutatják, ezért itt is tehát hagyományos, megállapodott műízlésről, „stílus”-ról van szó, ugyanúgy mint a kréta-mykénéi ezüstbe, aranyba vésett és vert díszeknél

Kétségtelen azonban, hogy népművészünk, azaz nemzeti díszítő műízlésünk a szépsége tetőpontját hímzéseinkben érte el, de hogy emellett e hímzések is menyire a megállapodott besenyő műízlésünk szerint készültek, kitűnik abból is, hogy ezeknek is a csöppalakú levélkék képezik legfőbb jellegzetességét, valamint hogy virágalakjaik is majdnem mind, részleteikben csöppalakokból állnak. így elég, ha valaki művészethez csak valamennyire is ért és egy ilyen magyar díszt csak egyszer is látott, hogy ennek műízlését soha a világ bármely más műízlésével össze ne téveszthesse.

Vannak ugyan ezeken kívül még egészen más jellegű hímzéseink és díszítményeink is; mivel azonban ezek nem besenyő eredetűek, velük másutt kellend foglalkoznunk.

Említém, hogy eleintén e magyar díszítőízlést gáncsolták is Ezt részben a tudatlanság avagy az okoskodó tudákosság

tette, leginkább azonban némely irigy, rosszakaratú és rontani akaró nemmagyar. Eleinte e díszítőízlést idegen eredetűnek szerették volna kimutatni, miután azonban a magyar eredet tudományos néprajzi vizsgálatok révén kétségtelenné válott, ezután legtöbbet azt hangoztatták, hogy e díszítőízlés egyáltalán nem nagyon régi, hanem hogy csupán újabban a kizárólag férfiak által készített szőr- és subahímzéseken, a szőrszabók és subakészítő szűcsök kezén keletkezett. Ezt akarták régi szőrszabók hímezendő mintákat tartalmazó rajzkönyveivel, helyesebben minta könyveivel, bebizonyítani, amelyekben a magyarosan stilizált virágalakok mellett naturalisztikusan ábrázolt virágok is vannak. Ebben azt akarták látni, hogy az eleintén természetutánozóan (naturalisztikusan) ábrázolt virágok idővel a hímező mesterek kezén stilizálódtak a mai, már erősen stilizált virágalakká, azért hogy ezáltal hímezhetőbbekké is legyenek. Szem elől tévesztették azonban, avagy nem akarták észrevenni, hogy hiszen e régi mintakönyvek épen az ellenkezőt bizonyítják: azt ugyanis, hogy hiszen voltak régen is maiaskodó, korszerűsödő, azaz „modernkedő" és idegen divatokat, szokásokat utánozgató szűrszabók is, akik német vagy francia ízlés szerint természetutánozó virágalakokat, rózsákat, virágcsokrokat is kezdtek szűrökre, subákra, ködmönökre hímezni. Miután azonban az ilyen természetutánozó virágdísz szűrön, subán, ködmönön nem szép, nincsen az illető ruhadarabbal összhangban, zűrzavaros, és nyugtalanul hat, ezért a kiváló jóízléssel bíró magyar nép az ilyen ruhadarabokat *nem vette meg,* úgyhogy az ilyenek eladatlan maradtak, azaz, ahogy mondani szokás: készítőik nyakán maradtak. Mire e készítők kénytelenek lettek az ilyen idegenmajmolást elhagyni, úgyhogy újabban ilyen természetutánozó minták magyar szűrökön, subákon, ködmönökön már nem is fordulnak elő. Ama mintakönyvek tehát valóban azt bizonyítják, hogy az egyes természetutánozó virágalakok is miként stilizálódottak magyarokká, de azt is, hogy e természetutánozó virágok mellett már a régi magyar műízlésű virágalakok is megvoltak. Ezért vannak meg ugyanazon rajzkönyvben is úgy a természetutánozó virágok mint a már magyarosan stilizáltak is együtt. Azt tanúsítják tehát e rajzkönyvek igen világosan hogy az idegen virágindítékok is

idővel miképp voltak kénytelenek, egyrészt a hímzés technikája által, másrészt a magyarság helyes ízlése által, teljesen beolvadni a már meglévő, sokezeréves ősi magyar díszítő műízlésbe, lassan, lassan fölvéve annak alak és vonalritmusát.

A gáncsolók különösen Fülöp István miskolci szűrszabó 1824-ből és Nyitrai Dániel szintén miskolci szűrszabó 1870-ből származó mintakönyvére hivatkoznak. Ám Malonyai Dezső" A magyar nép művészete" című műve V., a palócokról szóló kötetében is a 69. és 70. oldalain megírta Fülöp Istvánról és Nyitrairól: „A címlapon 1824. az évszám (a mintakönyv címlapján); a könyvecske legutolsó lapján három francia huszár lerajzolva, ez aláírással: „Pinx. Steph. Fülep 1826." A nyilván katonaviselt mester tehát két esztendő során rajzolta e mintákat és végül a három huszárt, hozzáírva ..Frantzöschíse Gavallerien" „ Tehát még német nyelvtudását is mutatni akarta, de hogy milyen rosszul tudott németül, e két szó ilyen leírásával is bebizonyította. Malonyai ezután így folytatja: „Mesterünk bizonyosan világlátott ember volt és ez rokokós naturalizmusán meg is látszik, de itt-ott jelentkezik a magyar pávaszem es virág is Az egyik bokrétára kétfejű sas szállott" Az osztrák császári címer! Írja tovább Malonyai: „A könyvecske egyes lapjain azonban megemberelte magát Fülöp István, mert igazán magyaros ornamenteket, részarányosan elosztott bokrétákat rajzolt" Viszont Nyitrairól is megjegyezi Malonyai: „Nyitrai Dánielt is befolyásolták idegen hatások Fölfelé fordított szarúja nyilván a Bidermayer kor bőségszarúja utánzata." Világos tehát hogy az ilyen minta könyvek és az ilyen szűrszabók nem díszítőízlésünk megalapítói hanem csak múlóan *zavarói* voltak!

Ismételem tehát, hogy e minta könyvekben például a még egészen naturalisztikusan ábrázolt rózsaalakok, a még csak félig-meddig stilizáltak, mint e rajzon 1, és a mind erősebben stilizáltak, mint e rajzon 2 és 3, amelyeket itt az említett minta könyvekből Malonyai nyomán hozok, nem

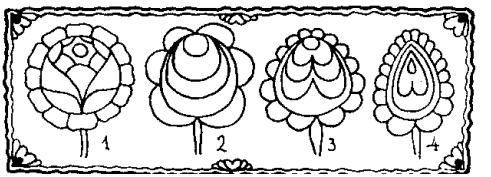

azt bizonyítják, hogy miképp alakult volna természetutánozó virágalakokból a magyar díszítő műízlés, hanem ellenkezőleg azt, hogy az idegenből átvett természetutánozó világalakok is miként olvadtak ősi díszítő műízlésünkbe. Így azonosult az eredetileg rózsát ábrázoló alak az ősi csöppalakú és középen szívalakkal bíró besenyő indítékkal, amelyet a fönti rajzon 4-el jelöltem. Hiszen egyébként a rózsát mindig és mindenütt kerekre stilizálták, mivel hiszen a rózsa valóban kerek. Csak nálunk stilizálódott mindinkább csöppalakúvá! Vajon miért hát? Csakis azért mert a csöppalak volt a besenyők legfőbb jelképe, mert tehát ezen besenyő díszítmények alapalakja a csepp lévén a rúzsa is egy idővel kénytelen volt e díszítőízlés alak- és vonal harmóniájába illeszkedni.

Ugyanígy illeszkedett be a rózsalevél is, amint ezt eme rajz mutatja.

De különösen jellegzetesen ment végbe e beilleszkedési folyamat a rózsabimbóval, amit meg az alábbi rajzon látunk igen világosan Ennek alakjai Győrffy István „Matyó szűrhímzések” című műve 3. táblájáról és Malonyai említett műve 6. táblájáról vévék. De természetesen van ugyanennek még számtalan más változata is.

Megjegyezhetem itten, hogy habár a rózsa a besenyőknél nem szerepelt, de szerepelt őstörök törzsünknél, amiről azonban a maga helyén kellend szólanom.

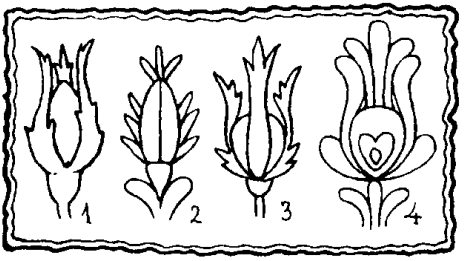

Ugyanígy illeszkedett a besenyő díszítmények közé az eredetileg csak a székelyek és talán a kazárok és kabarok jelképei ben megvolt szekfű is, talán már régen, miután a kereszténység fölvétele utáni századokban jelképes értelme feledésbe ment, avagy talán csak újabban A besenyő vonalharmónia szerint stilizált szekfűt itt a alatt mutatom be. Ez nem tévesztendő össze a hársfa-levéllel, – itt *b* alatt – habár e kettőt

ma már népi iparművészeink is többnyire összetévesztik, ami a felemás ábrázolatokból is kitűnik; régibb hímzéseken azonban ilyen összetévesztések, illetve e két alakot egy mással összekeverő ábrázolatok még nem észlelhetők. A hársfa, úgy hiszem, szerepelt a besenyőknél is, bár erre bizonyítékot nem tudok és csak abból sejtem, hogy a hársfa levele szívalakú s hogy besenyő jellegű hímzéseinken, a régebbieken, elég gyakori Csak Huszka is „Magyar ornamentika” című könyvében is öt olyan hímzést mutat be amelyeken megvan. E hársfalevél-alak leggyakrabban a szűrök két oldalán, az olyan alakú hímzéseken fordul elő amilyet a 10-es számú rajzon mutatok be egyet.

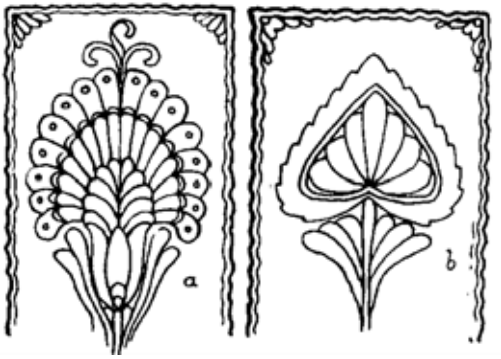

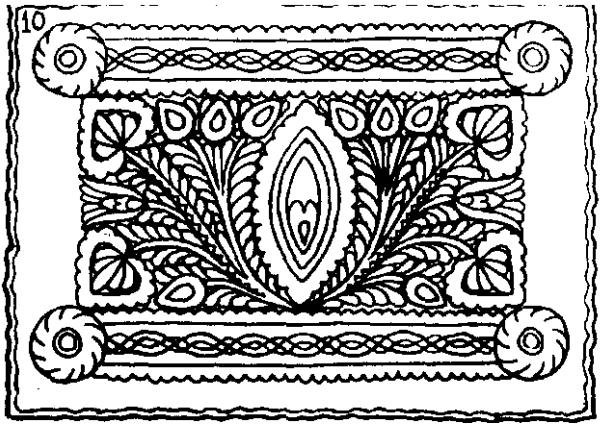

A Dunántúl északnyugatibb részeiben, az egykori besenyő vidékek egyikén tehát, különböző változatban, népi faragványokon gyakori az itt a 11. számú rajzon a alatt bemutatott szegélyminta. Huszka említett műve XIV. és XXI képén ilyet kettőt mutat be. Ez szerintem a hársfagaly stilizálásából keletkezett

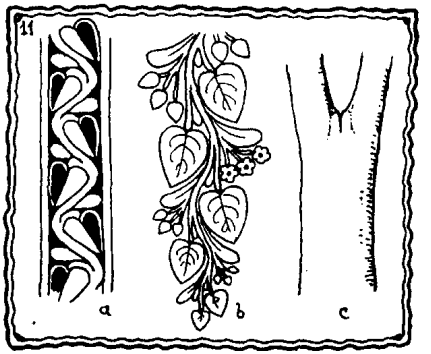

de természetesen igen szép, hullámos vonalban lecsüngő galyú fajtájáéból, amely Magyarországon általános, semmi esetre sem azon más hársfaféléjéből, amelynek galya egyenes és mereven áll fölfelé. A hársfagalyat csak kevéssé a magyar – azaz a besenyő-ritmus szerint úgy stilizálhatjuk ahogy an ezt a 11 rajzon *b* alatt tettem. A díszítményeinkben oly gyakori bogyócskák, tudniillik a csöppalakúak, keletkezhettek a hársfa virágbimbói valamint termés-bogyókái ábrázolásából, bár keletkezhettek még ezenkívül is a köles szemecskéi ábrázolásából is, mivel ezek is szabályos csöppalakúak; csakhogy nincsen arról adatom hogy a köles a besenyőknek is tápnövénye lett volna. A hársfagalyon minden virágcsomócska mellett egy-egy hosszúkás levélke is van, amelyet besenyő csöppalakú levélkévé stilizálhatni és ugyanígy kicsiny besenyő csöppalakká stilizálható a minden nagy (szívalakú) hársfalevél szára töve mellett lévőrügyecske is. Magát az egész hársfát ősvallási fölfogásunk szerint nőnemű fának tekinthetjük, azért mert fája lágy és mert sohasem ilyen háromágú elágazású mint például az igen kemény fájú kőris, hanem mindig kettős, azaz egyszerű villás elágazású; azt pedig már láttuk hogy a páratlan számok hímneműekként voltak fölfoghatók, a párosak pedig nőneműekként Ezenkívül a hársfa minden villája elágazásában, a fa növekedése által a kéreg egy a nő ágyékrészéhez csodálatosan hasonlító

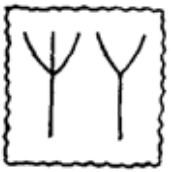

ránc képződik. Képződik ugyan ehhez némileg hasonló ránc más kettős ágazású fáknál is, például a jegenyénél, de a nő említett részéhez sohasem annyira hasonlóan mint a hársfánál Az egyetlen dolog ami a hársfánál nem egyező, az hogy virágai ötszirmúak. A hársfáról azonban bővebben palóc őstörzsünk fakultuszával kapcsolatban kellend írnom. (Lássad 11 számú rajzon a c-t.).

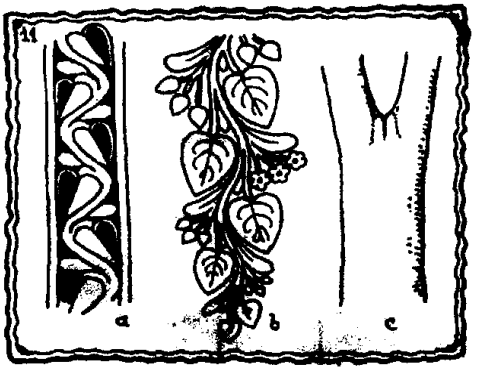

A vonatkozó képen 4-el jelezett, úgynevezett „pávaszemes rózsa" alak, amely itt a c-vel jelezett virágcsokorban is megvan kétszer, de különben is igen gyakori, tehát tulajdonképpen a rózsával semminő összefüggésben sem volna ha újabban a csöppalakúvá stilizált rózsa vele nem azonosult volna. Ez alak ősrégi s tehát nem a rózsa hanem a közönséges polip alakja stilizálásából keletkezett. Összehasonlítás kedvéért ide tettem e polip teljesen naturalisztikus ábrázolatát Ez ősrégi díszítő indítékunknak a polip ábrázolatábóli származását legelőször Huszka József sejtette meg, éspedig a kereszténység előtti sírjainkból előkerült éktárgyakon meglévő szív- és csöppalakú indítékok és a krétamykénéi ősműveltség szív- és csöppalakú stilizált polipábrázolatai révén. Ez alak tehát csak értelme feledésbemenésével, illetve csak már keresztény korban, vegyült a virágdíszek közé, azért mert már virágnak tartották. De mégis föltűnő, hogy régibb hímzéseken még soha sincsen szára, vagyis ha virágnak is fogták már föl de még mindig nem volt a virágcsokorral igazán szerves összefüggésben.

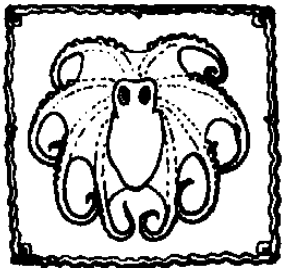

Van azonban népművészetünkben a közönséges polipnak még egy ábrázolata, mely annak föntebbi naturalisztikus ábrázolatára még jobban hasonlít. Ez különösen gyakori Erdélyben bőrködmönökön de elég gyakori másutt is. (13. számú rajzon 1.) Hogy ez eredetileg nem lehetett virág, kétségtelenné teszi

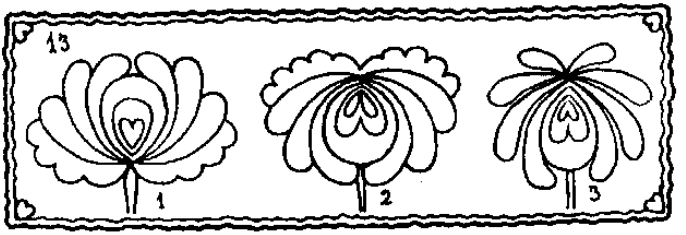

az hogy szára a régebbi hímzéseken következetesen, mint egy fonákul, megfordított helyen van (13. számú rajzon 2 és 3) vagyis nem ott ahol virágnál kellene lennie. De ahova polip voltát feledve és virágnak tartva, a szárat azért tették mégis mert a hagyomány szerint ez volt az alak *alsó* része. Magam is, amikor az így, szárára megfordítva ültetett virágalakokat először Erdélyben (2), majd Budapesten a Néprajzi Múzeumban (3) láttam, ezen megütköztem és azt hittem hogy ez csak a hímező mester érthetetlen szeszélye vagy ügyetlensége folytán van így, habár gondolkodóba ejtett az, hogy ez következetesen van így, számos régi hímzésen. Az igazi okra csak később jöttem rá. Ámde, amint az alak eredetét nem tudva, én is furcsának találtam a szár fonák helyen való voltát, ugyanúgy a hímző mesterek is idővel ezt furcsállották és az alakot kezdték megfordítani, úgyhogy az újabb hímzéseken a szár már úgy van mint a 13. rajzon az 1-el jelezett alaknál

Ugyanezen polipalak egy másik változata azért tűnik föl kevésbé fonáknak mert, habár már virágnak fölfogva de még mindig nincs annyira virággá átstilizálva mint az itt a 13 számú rajzon láthatók. Emezek (14. számú rajz) a palócságnál gyakoriak. Az *a*-val jelzett egy terítőn birtokomban volt de amely terítő a második világháborúban elveszett A *b*-vel

jelzett Malonyai V. kötete 120. rajzán van meg.

A más besenyő díszítőelemek, azaz vallási jelképek között a többinél nem kevésbé érdekes ezen a kalász stilizálásából

eredő de virággá színezett alak, amelyről már „Szemere" fejezetünkben is volt; szó, de amely egyúttal a kalamár (latin nevén loligo) polip ábrázolata is volt, helyesebben: ennek ábrázolatával is összevegyült, annál is inkább, hogy jelképes értelme mindkettőnek feledésbe merült. De hogy a kalásznak és ezen polipfajnak szimbolikánkban különben is lehetett egymáshoz köze azt mintha tanúsítaná a *kalász* és az olaszban fönnmaradott *calamara* (kalamáro) szó egymáshoz való hasonlósága, ami azért is föltűnik mert e szavak hasonlítanak *hal* szavunkra is, márpedig őseink minden tengeri illetve vízi állatra is szokták volt a *hal* szót alkalmazni. Aminthogy például öreg olasz valamint öreg dalmát-szláv halászoktól is sokszor hallottam az olasz „pesce" (pesse) valamint a szláv „riba" = hal szót egyaránt hal, rák, polip sőt kagylóra alkalmazva is használni. Ami azonban meglepő, az hogy *kalász* szavunk szótagátvetéssel (a nyelvészek előtt ismert jelentség): *aszkal.* Tudjuk pedig, hogy északi rokonnépeink nyelvében nem csakhogy *kala* ~ hal, hanem *asz* jelent *ősi is*, ami szerint tehát *aszkal* = ős-hal. Márpedig hiszen láttuk miszerint besenyő, és bizonyára más nyelvi törzseink is a polipot, ha talán csak jelképesen is, az élet ős-szülői ének, minden élet ős-kezdetének is tekintették. (Lássad amit az előző oldalakon írtam.) Miután pedig láttuk hogy a halászó, hajózó, ősidőkben tengerjáró besenyő őstörzsünk vallási szimbolikájában úgy a közönséges mint a szépia polipnak is szerepe volt, semmi okunk sincsen abban kételkednünk hogy náluk a kalamárnak is szerepe volt. Csakhogy, míg a közönséges polipot és a szépiát szimbolikájukban csöpp- és szívalakká is szokták volt stilizálni, azért mert ez állatok teste lényegileg valóban ilyen, addig a kalamárt amelynek teste lényegileg szemalakú, de egyúttal a kalászra is emlékeztethet, ezért ábrázolatainkban ilyen alakokba is stilizálhatták. Láttuk hogy a szemalak, ha csak melléke-

sebben is, de a besenyők szimbolikájában is megvolt. De láttuk azt is, hogy a kereszténység előtti sírjainkból előkerült éktárgyakon a szépia alakja mily tökéletesen volt ábrázolva, annyira hogy az állatnak még a két, a többinél sokkal hosszabb ragadozó indája is néha még föl volt tüntetve. Tény pedig hogy a kalamárpolipnak is van ugyanilyen két hosszú, ragadozó indája (15. Számú rajz), amelyek pedig meglepően emlékeztetnek a mai kalászábrázolataink két hosszú és visszahajló levelére, amit láttunk már „Szemere" fejezetünkben is, itt pedig láthatunk például a 12., 16. és 17. számú rajzokon is.

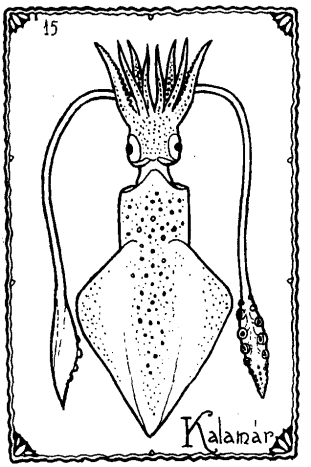

Szerintem tehát itt is két alaknak azaz a kalász és a kalamár stilizált ábrázolatai összevegyülésével van dolgunk, ugyanúgy mint ahogy föntebb a rózsa és a közönséges polip ábrázolatai összevegyülését már láttuk. Csakhogy, holott eme kettő összevegyülése kétségtelenül csak legújabb keletű, de a kalász és a kalamár stilizált ábrázolata alighanem ősrégi, sőt valószínűleg szándékosan is történt összevegyítés.

Tény az is hogy a polipfogás jellegzetes és legfőbb szerszáma mindig a szigony volt (*a*), bár fognak polipféléket egyszerű (*c*) valamint kettős, hármas avagy négyes (*b*) horoggal is. És íme: hímzéseinken következetesen a kalász- illetve kalamár ábrázolatokon találjuk meg azon nyílalakot amelyet itt a 12. rajzon a alatt látunk, de amely megvan például a következő helyeken is: Györffy István dr.: „Matyó szűrhímzések" 1. és IX. tábla, és ugyanezen gyűjtő: „Nagykún szűrhímzések." (Budapest, 1925.) 26., 27., 29. tábla, és Fábián Gyula: „Síkdíszítő művészet a Ipoly mentén." 3. ábra. (Néprajzi értesítő, 1910.) Ha

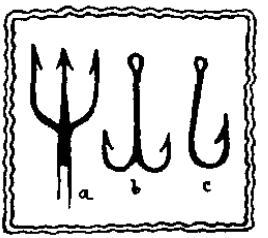

azonban e díszítmények csak kalászak és virágok volnának és mindig is csak azok lettek volna, akkor miért volnának ott a nyílalakok is? Mi köze nyílnak, avagy szigonynak virágokhoz, kalászokhoz? Igazán semmi! Azt tartom tehát, hogy itt is egy

ma már öntudatlan hagyománnyal van dolgunk, egy maradvánnyal amely a polip és a szigonyokszerű kapcsolatából származott és a kezében szigonnyal ábrázolt Tengeristent juttatja eszünkbe, akinek még a görögöknél is megmaradott volt a besenyő hangzású *Pozeidon* vagy *Pozeidaon* neve.

Végül megemlítem még, hogy ezen besenyő jellegű díszítményeink között a szembe ábrázolt virágalakok rendesen hat vagy nyolc szirmúak, ritkán négy- és csak a legritkábban ötszirmúak. (Lássad például a 12. rajzon *b* „rozettát”.)

A gáncsolók népünk díszítőízlését azzal is szerették gáncsolni, hogy színeik *„rikítóak”,* valamint hogy színezésükben nincsen rendszer. Mindkét állítás teljesen téves, avagy rosszakaratú. Ami a rikító színezést illetí, erről még csak szó sem lehet, mivel hiszen régen rikító színű festékek nem is léteztek, mert a nép a festékeket növényi vagy állati anyagokból – színes földnemekből maga állította elő, így pedig rikítószínű festőanyagok nem készíthetők. Rikító színek. illetve festékek, csak legújabban a gyári, kémiai anilin festékek kereskedelembe jutása óta vannak, használatuk pedig” a nép ide*gen* befolyás következtében ízlésromlása következménye csupán, vagyis ha ma az ízlés degeneráltság a folytán, itt-ott rikító színű hímzést avagy más népi eredetű tárgyat látunk is, ez a magyar díszítőízléssel nem azonosítandó, hanem csak idegen hatás következtébeni hanyatlás. Igaz, hogy művészetében népünk csak a telt színeket kedvelte, a halványakat pedig kerülte Az erőteljes színek azonban még nem kell hogy rikítóak is legyenek. Szűrszabó mestereink a rózsaszíntől valósággal irtózhattak, de holmi igen világos kéket avagy nagyon világos zöldet sem igen alkalmaztak. Ilyen színeket régi hímzéseken csak igen ritkán látunk és ezek a többi erőteljes szín mellett mindig kellemetlenül is hatnak. Vagyis népűnk nem szerette az úgynevezhető vérszegény színezést, amelyet népünknél „mennyország színeknek” is hallottam gúnyolni.

19.

Az erőteljes de nem rikító igazi magyar ízlésszerinti színezést illetően lássad föntebb a kicsi, színes rajzot, továbbá a 16, 18 és 19. számú szintén színes rajzokat.

Igen szép színhatásokat értek különösen a szűrszabók a kevés színből képezett összeállításokkal, mint például fehér alapon csak piros és feketével, avagy barna-narancssárga és

csont-fehér, avagy csak piros és kékkel, de úgy hogy úgy a pirosnak mint a kéknek több változatát alkalmazva. (Lássad a 19. rajzot.) Sohasem felejthetem egy Budapesten a Néprajzi Múzeumban még fiatal koromban látott, fekete posztóból való szűr szépségét, amelynek hímzései kizárólag sötétebb és világosabb kék színekből állottak. Ilyen színezésmódot kettőt láthatunk például Huszka „Magyar ornamentiká”-jában is a 45.

táblán, szűrök oldaláról. Egyikük kétféle zöldből áll, közbül itt-ott igen kevés pirossal, míg a szűr szegélyei harmadik zöld színűek A másik színezés egy sötétebb és egy világosabb pírosból és csontfehérből áll. Mindkettőnek úgy színezése mim mintája is igen szép, igazán a legfejlettebb izlésességű.

A különböző rosszakaratú gáncsolók más kifogása az is, amit Fábián Gyula, a magyar díszítő műízlésünk egyik legkiválóbb ismerője is megemlít, hogy a magyar népi díszítmények színezése csak tarka de rendszertelen. A „tarka” szó használata a rosszindulatot illetve a becsmérelést mutatja, a „rendszerte-

lenség” állítása ez esetben kétségtelenné teszi, hogy az illetők vagy fölületesek voltak és a magyar színezés rendszerét nem vették észre, vagy pedig azt szándékosan elhallgatták. Már fiatal koromban magamtól is rájöttem az igazi magyar díszítmények színezés rendszerére és megállapítottam ennek minden más színezési rendszertőli eltérő de egyúttal felsőbbrendü voltát is, de amely rendszert Fábián Gyula, tőlem függetlenül, ugyanúgy megállapítatta és a Néprajzi Értesítő 1910. évfolyama „Síkdíszítő művészet az Ipoly mentén” című cikkében le is írta.

Igaz ugyan hogy ezen *ellentétes színezési rendszer*-nek nevezhető rendszert inkább csak a régibb tárgyakon, főképp a szűrökön, láthatjuk, valamint, mivel így színezni sokkal nehezebb, ennélfogva népművészetünk hanyatlásával vagy ki is veszett vagy néha hibássá és zűrzavarossá is lett, csakhogy népművészetünk fölött nem szabad az elfajultságok alapján ítélni, épen úgy mint hogy ha leégett házat látunk, ebből nem szabad azt következtetnünk hogy itt sohasem is állott más mint leégett ház. Fábián Gyula az ellentétes színezés tételét megállapította de ennek magyarázatára, eredetére, mivel erről nem ír, úgy látszik nem jött rá Eredete az árnyékolás volt, csakhogy népi művészeink ezt is gyönyörűen stilizálták, tökéletesítették és átvitték magára a színezésre is.

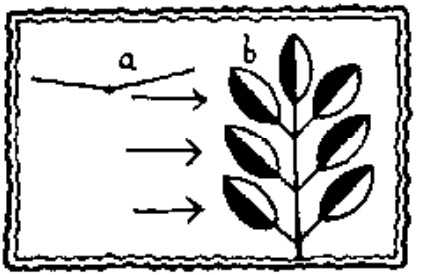

Képzeljünk el egy galyacskát amelynek minden lapija (levele) nem teljesen lapos hanem hosszanti középvonalában, vagyis a lapi főerénél kissé bemélyed (e rajzocskán *a*), ami a természetben eléggé gyakori jelenség. Ha mármost a galyacskát a fény a nyilakkal jelezett oldalról éri, akkor az árnyékol ódás olyan lesz mint a rajzon *b,* ami az ellentétes színezés kezdetleges ősalakja. Ezt stilizálták, tökéletesítették tehát és vitték át a színezésre már ott is ahol ez a naturalisztikus árnyékolással már nincsen is

összefüggésben és úgy hogy sötétebb színfolt mellé mindig világosabb színfolt kerüljön, eltekintve attól hogy mi kellene árnyékba és mi fénybe kerüljön. Sőt ez elv stilizálását annyira fejlesztették, hogy ha például egy virágalak közepén a szív és csöppalakok úgy voltak

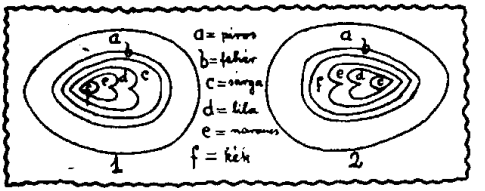

színezve mint ahogyan azt e rajzon az 1-el jelölt alak mutatja, akkor a vele átellenben álló csöpp- és szívalakok pedig úgy ahogy an azt a 2 számú alak tünteti föl, vagyis: ellentétesen. Amely esetben árnyékolás már egyáltalán nem játszik szerepet hanem csupán színek ellentétes elhelyezéséről van szó. Viszont a két alak, mivel ezek az egész csokorban *nagyok,* ezért külső részük és tehát nagyobb térfogatú részük, nem ellentétes színezésű, hanem mindkettő ugyanazon színeket kapta, nehogy az egész kompozícióban föltűnő ferdeség jöjjön létre Viszont a két alak közepében lévő részek ellentétes színezése, mivel ezek kisebb felületűek, ferdeséget nem okoz. Továbbá az elv stilizálásához de egyúttal meggondoltságához is, az is hozzájárult hogy ha a legfölső-középső alak kicsi volt, mint például a 16. számú rajzon, akkor az ellentétes színezési elv szerint lett színezve, ha legfölső-középső alak nagy volt, mint például ezen 20. számú rajzon, akkor ezt, nehogy ferdeség álljon be, nem színezték ellentétesen hanem részaránnyosan, de a belőle fönt kinövő levélkék már ellentétes színezést kap-

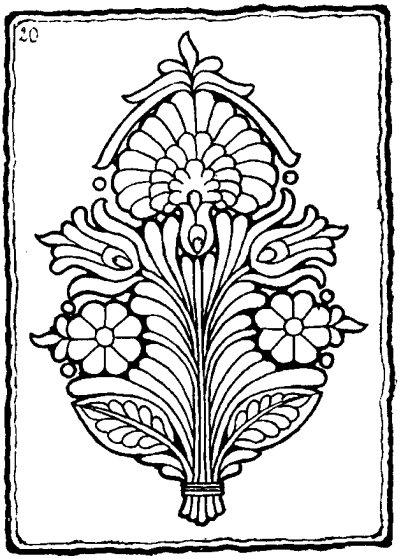

tak. Azzal azonban, hogy a fölső-középső nagy alakot nem színezték ellentétesen, tulajdonképpen ellenkezésbe kerültek a természetes árnyékolódással, mert hiszen az ilyen nagy alak a valóságban éppenhogy mély árnyékot is kapna. De épen ebben is megnyilvánult a stilizálás vagyis az igazi művészet azon elve amely szerint a szépséget, a szépészetet (esztétikát) a természet utánzása, másolása fölé helyezzük. Természetutánzóan működik a fényképező gép is de olyan szép díszítményt mint például a 16. számú rajz, csak az emberi szellem, a művészi lélek, az esetben itt a magyar szűrszabó, képes megalkotni.

Hallottam régebben egy rajztanárnak a magyar díszítményekre vonatkozó ilyen bírálatát is: „Nem szabad a díszeket olyan fullasztóan sűrű re csinálni, hanem a fölületre egyenletesen, ritmikusan kell elosztani." Holott hiszen éppen ez a kezdetlegesebb, fejletlenebb díszítési mód! Ezzel szemben miért szebb az olyan díszítéselrendezésű magyar szűr amelyet a 21. rajzon látunk, egy svéd királyné díszruhájánál? Világos hogy csakis azért mert a mi szűrszabóinknak és az ezek készítményeit viselő egyszerű, földműves magyar népnek fejlettebb szépérzéke volt mint ama királyi udvar dísztervezőinek, számos udvari hímzőnőinek és a készítményeiket viselő királynének magának. Valamint világos hogy még azért is szebb e magyar szűr mert ennek nem csak egyes díszitő részletei (lássad a 16 számú rajzot) is szebbek mint e királynő díszruhájáé, hanem legfőképpen azért mert a 21. számú rajz magyar szűre nem csak közelről, hanem távolról nézve is szép, amikor a díszek részleteit már nem látjuk de látjuk az egész szűrt, annak látható *összhatását,* amikor csak a színeket és az üresen hagyott felületek és a díszített felületek szép és ízléses

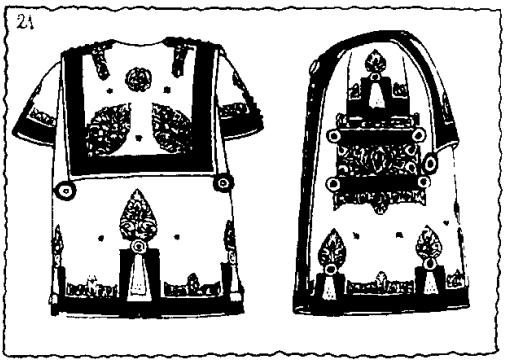

beosztását látjuk. Mivel pedig a díszítetlen felületek mindig nagyobbak a díszítetteknél, avagy legföljebb egyenlő nagyságúak, a díszítetlen felület mintegy alapot képez a rajta lévő díszített fölületek harmonikusan elosztott részeihez, amely utóbbiak körvonalaikban itten, íme, besenyő módra többször éppen csöpp- és szem-alakúak. Például a galléron van két szemalakú és hátul, lent egy csöppalakú, fönt pedig egy kisebb, szintén csöppalakú. Egyszóval, a régi magyar szűrökön közelről élvezhetjük az egyes díszek részletei szépségét, távolról pedig, amikoris csak az egész szűrt láthatjuk, élvezhetjük az egész szűrt díszítetlen és díszített felületei szép beosztását. (21. rajz).

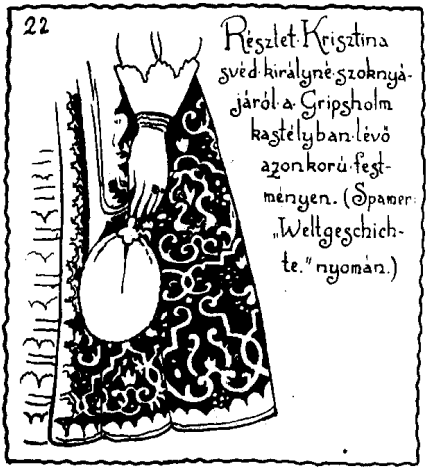

Összehasonlítás kedvéért ide teszem még ez olasz (23. rajz) és e francia dolgot (24. rajz) is, amelyeken látszik, hogy az illető tervező művész csakis magával a dísszel törődött de díszített és díszítetlen felületeknek a szemlélőre távolból való hatására még nem gondolt; illetve eszébe sem juthatott, hogy ilyesmire is lehetne gondolni. Ez pedig tehát: esztetikai tudás fejletlensége és kezdetlegesség (primitívség). Mert ha az illető művésznek a mondottakról fogalma lett volna akkor a díszt a fölületen nem húzta volna ritkásan szét, vele az egész fölületet „egyenletesen és ritmikusan" borítva, úgy ahogy an ezt a nem magyar nyugati népek művészete hatása alatt lévő amaz említett rajztanár olytévesen javasolta. Távolról tekintve minden olyan a fölületet ritkásan borító dísz amilyet a 22, 23 és 24. rajzon látunk, távolról tekintve: zűrzavaros, semmitmondó látványt képez, mivel részleteit távolról a szem már nem képes megkülönböztetni. Ámde az egész európai díszítő művészet csakis ilyen díszítésmódot ismer, kivéve a legújabb időket,

amikoris elvétve, itt-ott a fejlettebb díszítésmód már fölbukkan, de magyar és keleti hatás következtében, amit azonban Európa díszítő művészei természetesen el nem ismernek, legnagyobbrészt pedig nem is tudnak.

De mármost gondoljuk csak meg: A magyar szűrszabó, a suba- és ködmönkészítő szűcs, nem csak készítménye távhatására kellett gondoljon hanem a díszek színharmóniájára, a sötét és világos színfoltok beosztására, valamint az ellentétes színezésre is, amely utóbbi, hogy tökéletes legyen, a tervezőtől nem csak sok gondolkodást és próbálgatást igényelt, hanem sokszor igazán fejtörést is okozott. És gondoljuk meg: vajon ama magyar mesterek vesződtek-e volna mindevvel ha vevőik, az egyszerű magyar nép, az ilyesmit nem értette, nem értékelte volna, fölismerni sem lett volna képes? Vajon sok mai, idegen hatás alatt álló eldurvult, lelkileg elfásult úrnak, parasztnak, iszákos gyári munkásnak, van-e még érzéke, megbecsülése szép virágdíszek iránt? Ilyen ember törődik-e olyasmivel, hogy valamely dísznek van-e vagy nincsen szép távhatása is, hogy az helyesen van-e ellentétes (fölsőbbrendű) színezéssel, avagy csak részarányos (csak szimmetrikus azaz tehát kezdetleges) színezéssel elkésztve? De régen a magyar népnek, amíg idegen hatások el nem durvították, ilyesmihez volt érzéke, mert hiszen különben a szintén népi szűrszabóknak, szűcsöknek nem kellett volna ilyesmivel vesződnie, sem időt vesztegetnie! Figyeljük csak jól meg például a 16. számú rajzot Látjuk rajta az ellentétes színezést, de látjuk hogy a két legnagyobb alak külső része, hogy ferdeség ne jöjjön létre, nem ellentétes színezésű, de belső része már igen. Látjuk hogy a levelek, a kisebb más részek, úgymint fönt a három kalászalak is, ellentétes színezésűek, látjuk hogy e kalászalakokon – amelyek ma már teljesen virágokká stilizálvák -a piros szín az egyik oldalon világos, a másikon sötét. A belőlük fönt kinövő szálak -a kalász egykori szakála – ellentétesen, az egyik oldalon lilák, a másikon sárgák, de íme: mivel a lila sötét, a sárga pedig világos, ezért, nehogy két-két sötét és két-két világos szín kerüljön egymás mellé: a lila a világos piros mellett, a sárga pedig a sötét piros mellett van. De ugyanígy a hosszú és visszahajló levelek is, nemcsak egymást illetőleg ellentétesen színezvék, hanem itt is a sötétzöldek a világos piros mellett, a világoszöldek pedig a sötét piros mellett vannak. Ámde ugyanekkor a zöld levelek nem egyenkint színezvék ellentétesen sötét- illetve világoszöldre, hanem csoportonként, éspedig

azért mert ha minden levél külön-külön is ellentétesen volna színezve: ez nyugtalan tarkaságot okozna. Mi több: az egész csokor részletei lent egészen sűrűn tapadnak egymás mellé, de fönt a három kalász és a levelek lazábbak. Miért? Azért mert, minden erős stilizál ás mellett is, természetesnek és egyúttal esztetikusnak is érezték azt hogy egy csokor részei lent sűrűbben szorulnak össze, míg fönt lazábban állanak.

De ennyi szépségnek utóbb, idegen hatások következtében mind több és mind többféle romlása és elfajulása következett be. Az első volt már régebben a gazdagság fitogtatása, ami abban nyilvánult meg, hogy, mivel ez volt a legköltségesebb: a hímzés mentül nagyobb fölületet, majd már az egész fölületet is boritsa, ami rendkívül zavarossá és ízléstelenné tette az illető ruhadarabot Ilyen teljesen telehímezett szűrt egyet Huszka is bemutat „Magyar Ornamentika”-jában a 44 és 45. tábláján. Ugyanezen, az elfajulás már abban is megnyilvánul, hogy az ellentétes színezésnek már csak maradványai vannak meg, például a 44. tábla mintái közül a legfölsőn, két kisebb virág színezésében, de az újabb hímzéseken másutt is az ellentétes színezés már zavaros tarkasággá fajul el. Ugyanilyen romlás, elfajulás az is, hogy már a Huszka által közölt említett szűrön is, valamint sok újabb időkből származókon szintén a szűr egyszínű, széles, nyugodt és méltóságos hatású szegélyei helyett, a szegélyek mindenféle színű keskeny szallagok egymás mellévarrásából képezettek, ami szintén igen ízléstelen dolog de azért terjed mert így mindenféle színes posztóhulladék is elhasználható.

Az alább következő 25-31 számú rajzokat csak nemzeti műízlésünk némi ismertetése kedveért teszem ide.

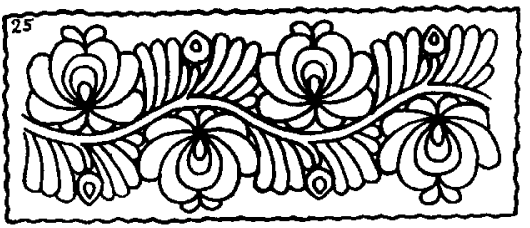

A 31.-en látható két alak természetesen nem Ádámot és, Évát hanem magyar őstörzsünk Magyar Napistenét és Tündér Ilona Földistennőjét akarja ábrázolni.

Végül az ellentétes színezésről elmondottakhoz hozzáteszem még a következőket: Huszka József erről nem ír, minden valószínűség szerint azért nem mert véletlenül azon helyeken ahol ő gyűjtött ez már akkoriban is teljes hanyatlásban volt, ami kitűnik abból is, hogy „Magyar Ornamentika" című könyvében ez csak három helyen és alig észrevehetően fordul elő vagyis csak annak észrevehetően, aki ezt, miként én is, figyelmesen keresi. Huszka említett könyvében ez csakis a 44. táblán egy helyen egészen fönt és egészen lent fordul elő, két nem föltűnő kisebb virágalakon, és még a 23. táblán szintén egészen lent és nem föltűnően. Úgyhogy miután az általa gyűjtött anyagon e színezési mód csak igen ritkán fordult elő s igy ő ebben a törvényszerűséget nem vehette észre, ezért talán az ellentétes színezés némely maradványát, ezt holmi hibának gondolva, szimmetrikussá ki is igazította Tudtommal e színezésmód teljes törvényszerűséget, rajtam kívül csakis Fábián Gyula állapította meg, éspedig nálamnál korábban meg is itta

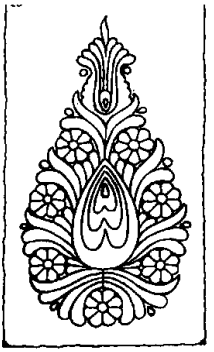

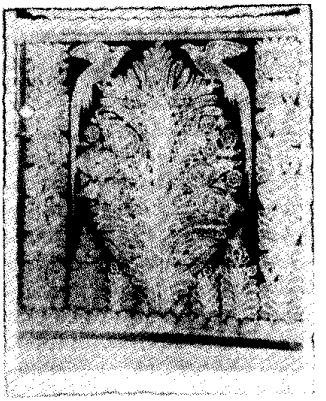

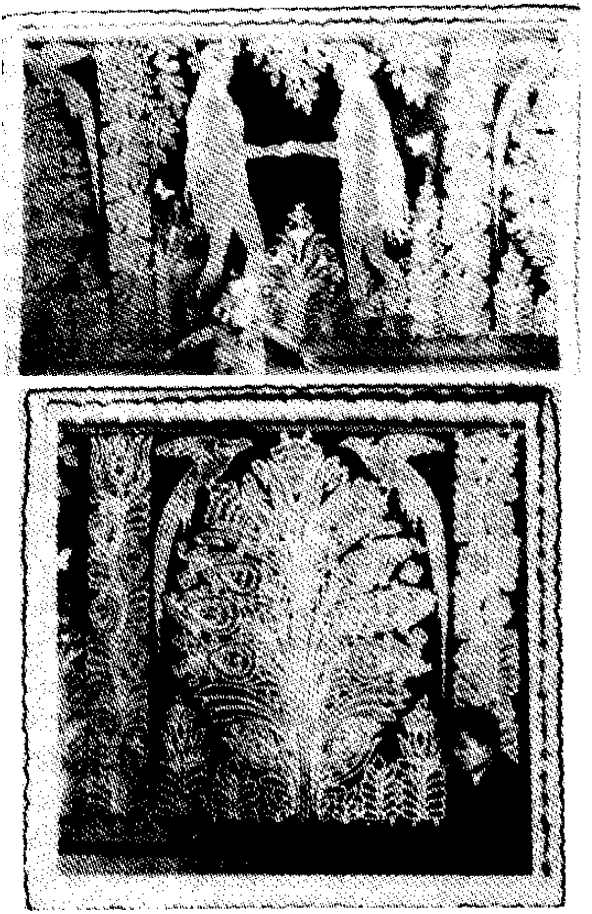

A pillangók megszületendő emberek lelke jelképei.

Az e három fényképen bemutatott falfestmények saját műve im voltak, amelyek a tulajdonunkat képező szállodánk faldíszei közül valók, de amelyeket, valamint a többit is mind, a második világháború után a tudatlan nép elpusztította.

Föntebb már a 207-211. oldalakon szó volt az életszikrákról (lélekméhekről vagyis a testnélküli lélekszikrákról) amelyeket a Nap szór a világűrbe, amelyek a Földre hullva, itt megtestesülve, élő lényekké lesznek. Mivel a szikra igen kicsi, sőt őseink szimbolikájában testnélküli, más szóval; végtelenül kicsi, azaz tehát csak erőnyszikra, ennélfogva okszerűen e magyar *szikra* szó összevethető eme szavakkal; Székely-magyar *szikra* = kicsi, amihez megjegyezzük, hogy *kicsi* szavunk *kics* töve a *szik-ra* szavunk tövének csupán megfordított alakja, valamint hogy a spanyol és olasz (abruzzoi tájszólás) *cicco* (olvassad; csikko) = *kicsi.* Továbbá magyar *ikra* = igen kicsi tojás, főkép halaké. Szerb-horvát *iszkra* = szikra, amely szavak székely és kazár szócsoportbeliek, habár ha a magyar *ikra* szó elé nem *sz* hangot teszünk (szikra) hanem *m* hangot, akkor a görög *mikrosz* = kicsi szót kapjuk, amely magyar és kún szócsoportbeli. Ezekkel szemben a magyar *sziporka* szó, mivel szinten szikrát jelent, nem már tehát mint a székely-kazár *szikra* szó besenyő megfelelője. Mivel pedig őseink, jelképesen, úgy képzelték hogy az életszikrákat a Nap sugaraiban mintegy sorokban, azaz sorjázva, szórja, ez fejti meg a *szór* és *sor,* tájszólásos *szer* = sor szavaink azonosságát; amihez azonban hozzá tehető hogy az oromo nyelvben *csora* (az olasz szótárban olasz helyesírással; ciora) = sugár, amely szó tehát *sor* szavunkkal azonosul. De ezen magyar *sziporka* szavunk fejti meg a szerb-horvát *szipati* = szórni igét is, illetve bizonyítja ennek ősbesenyő eredetét.

Ha tehát tulajdonképpeni magyar törzseink a Nap sugaraiban – mindig jelképesen szólva szóródó életszikrákat, azaz apró életmagocskákat, a szemere törzsek pedig apró szemecskéket láttak, akkor természetes hogy a besenyők szimbolikájában ezeknek csöppalakok feleltek meg, mivel hiszen a csöppalak volt vallásos alapjelképük, ugyanúgy mint a magyaroknak a gömb, a szemeréknek pedig a kissé hosszúkás szemalak. Ezen életszikrák, azaz a besenyők szerint tehát életcsöppek, (megjegyezendő hogy nyelvünkben a *csöpp* szónak ma is van még kicsi, igen kicsi, értelme is) pedig azonosíthatók jelképesen az ondó csöppjeivel, amelyek viszont az élő ondószálacskákat tartalmazzák, és amelyek feje valóban szintén csöpp-

alakú. Elképzelhetjük tehát azt is, hogy a besenyők az életszikrákat egy *csöpp, szipp, szipra,* vagy megfordítva *pisz* alakú szóval is nevezhették, amit igazol a magyar *sziporka* szó, továbbá a finn *piszava* = csöpp, a szerb *biszer* és *szipati* = gyöngy és szórni.

De ha mindez így van, miért ábrázolták hát a régi görögök a sugarakat következetesen csöppalakúaknak? Azt hiszem eléggé világos hogy azért mert ez ábrázolásmódot valamely víztisztelő besenyő őstörzsünktől örökölték (Lássad az alábbi napisten ábrázolatot. Spamer; „Weltgeschichte." 1896. Leipzig. II. kötet, 53 oldal).

Heliosz Napisten. (Görög dombormű)

Érdekes egyezés még a következő is: A finnben *säte* (szete) = sugár, holott a németben *Saat* = vetés (gabonáé), *säen* = vetni (gabonát), aminek megfelel a szerb-horvát *szejati, szijati* = vetni gabonát de jelent szórást általában is; miután azonban ugyane szónak a szerb. horvátban még fényleni értelme is van, ebből – az elmondottakat immár tudva – azt kell következtetnünk, miszerint eredetileg *sugárzani* értelme kellett legyen és *fényleni* értelművé csak később, némi értelem eltolódás által válott.

Nem kétséges, hogy a magyar *sors* szavunk a latin *sors* (szorsz) szó átvétele, csakhogy népünk ehelyett ma is inkább a

sor szavunkat szokta használni. Például: „Kinek mi a sora, úgy jár.” ami annyit tesz hogy „Kinek mi a sorsa, az történik vele.” Úgyhogy szerintem a latin *sors* szó ősidőkben ezen *sor* = sors, végzet szavunkból származott. Föltűnik azonban hogy ezen *sor* szavunkat a közönséges értelmében népünk még *szer*-nek is mondja, például „Jönnek egymásután sorban” helyett: „Jönnek egymásután szerre.” Márpedig, meglepetésünkre, hiszen a latinban is *series* (szeriesz) = sor, sorozat. *Szer* = sor szavunkat irodalmi nyeivünk igy ma már nem használja, nyomai azonban megvannak benne, mert amidőn azt mondjuk hogy *eszerint* avagy *aszerint,* ez tulajdonképen azt jelenti, hogy ilyen vagy amolyan *rendes sor szerint.* Vagyis ezen *szer* szavunk mai különböző értelmei csak különböző értelemeltolódások útján keletkeztek.

Ma is mondjuk még „gyöngyfüzér” helyett hogy „gyöngysor”, sőt népünk csakis így mondja. Márpedig ezen *sor* szavunk hangtanilag *szál* szavunkkal azonos, mivel s és sz hangtanilag majdnem azonos, a magánhangzó változása hangtanilag lényegtelen, az *r* és *l* pedig egymással hangtanilag szintén majdnem azonos. Mivel pedig füzér szálra kell fűzessen, ennélfogva a szál és a sor egymással természetes eszmetársulásba került, ami azután a két szó majdnem azonosságában is kifejeződik. Meglepő tehát hogy a mitologiákban a *szál* és a sors azáltal hozatik egymással összefüggésbe, hogy hiszen a Sorsistennő vagy Sorsistennők *szálat fonnak:* „a sors fonalát”, ami szerint tehát a szál valóban a sors jelképe lett. Vagyis eszerint mindenki sorsa attól függ, hogy a Sorsistennők az illető élet-fonalát *milyenné* fonták meg, halála pedig attól hogy fonalát mikor „vágják” el. De megjegyezhetjük, hogy itt is a magyar nyelv őrizte meg máig is az ősibb jelleget, mivel az elvágáshoz már szerszám kell: kés vagy olló. A nemmagyar mitologiák pedig mindig az élet fonala elvágásáról beszélnek és ez mindig igy, ollóval, ábrázoltatott is. Márpedig az olló, mivel komplikáltabb, még a késnél is későbbi keletű. A magyar nyelv azonban máig is csak az élet, illetve az élet fonala, végeszakadása-ról szól; az elszakítás pedig régibb az elvágásnál. De még meglepőbb azonban az, hogy a német nyelvben Schicksal = sors, holott sors, végzet értelme tulajdonképpen

csak a Schick (sikk) szórésznek van, mert hiszen Geschick is = sors, végzet, úgyhogy Schick-sal tehát tulajdonképpen = *sors-szál!*. És ime a németben Seil (szájI) = kötél, azaz tehát szintén szálszerű valami. De hogy mi e *szál* szavunkat nem vehettük a németből, bizonyit ják a következők: 1.) Szál szavunk nyelvünkben megvan *r*-es kiejtéssel is: *szár* azaz valaminek szálszerű része, például a virág szára. 2.) E *szár* szavunk még *ősszó* mert természeti dolgot jelent, holott a kötél embercsinálta valami, vagyis a német Seil tehát műveltségi szó (kultúrszó), márpedig a műveltségi szavak keletkeztek ős-szavakból. Megfordítva lehetetlenség. A magyar szál vagy a német Seile szóból keletkezett a német *Säule* = oszlop kultúrszó is, mivel az oszlop is szálszerű valami. Ellenben a magyar *kőszál* = oszlophoz hasonló szikla, szintén természeti ősszó, és a kőszál valóban az oszlop egyik őse (menhirek, dolmenek). De ezenkívül *szál* szavunk még, például *szalmaszál* szavunkban is, megőrizte természeti ős-szó jellegét. 3.) Szál szavunknak *r*-es kiejtése (szár) a németben nincsen meg Vagyis: a német Seil szó a németben rokontalanabb mint a szál a magyarban; ismeretes pedig, hogy minden nyelv saját szavainak van számos rokona, az idegenből átvett szavaknak ellenben az illető nyelven kevés avagy semmi rokona sincsen.

Ámde mitől függ hát legelső sorban minden ember, minden állat, egyáltalán minden élőlény sorsa? Elsősorban is es mindenesetre élettani (biologiai) örökségétől! Vagyis attól hogy apjától, anyjától és őseitől milyen testalkatot és milyen szellemi tulajdonságokat, képességeket örökölt. Aki emberi testalkatot és emberi szellemi tulajdonságokat örökölt, arra emberi sors vár. De ha élőlény ló, juh avagy tyúk testi és szellemi tulajdonságait örökölte, akkor rá ló, juh avagy tyúk sorsa vár, ha ellenben ragadozó tigris vagy farkas testi és szellemi tulajdonságait örökölte, akkor rá csakis az ezeknek megfelelő sors várhat. Ez mindenesetre a sors alapja és csak ez alapon belül lehet, mondjuk embernek, még részletekben némileg eltérő sorsa, aszerint hogy milyen fejlettségű emberfaj tulajdonságait és milyen egyéni testi és szellemi tulajdonságokat, képességeket örökölt elődeitől. Vagyis: minden élőlény sorsa, természetesen csak alapjában, megmásíthatatlan, elkerülhetet-

len Ez volt tehát őseinknek is a sors elkerülhetetlenségéről szóló tana eredeti, igazi értelme, amit csak a tudás hanyatlása rontott le babonává és fanatikus végzethitté (fatalizmussá; amely fatalizmus szóra megjegyezhetjük: ez a latin *fatum* szóból származik, és íme: német *Faden* = szál, holott e latin szó értelme: végzet, sors).

És vajon miben örököli az ember és minden állat is testalkatát és szellemi tulajdonságait? Azaz tehát sorsát, végzetét is?

Ma már tudjuk, hogy a sejt színszálaiban (chromoszomáiban), amelyeket azért nevezünk így mert a górcsövi (mikroszkópi) vizsgálatoknál ezek veszik be legjobban a festőanyagot és ezáltal válanak láthatókká. De a színszálakról és ezek örökléstényezőket átvivő szerepéről csak nem rég óta van tudomásunk, vagyis csak a górcsövek tökéletesebbekké válása óta. Sorsunk pedig, íme, alapjában véve épen ezen szálaktól függ! Mi több, erősebb nagyítással az is megállapíttatott hogy minden színszálacska némileg még *gyöngysorra* is emlékeztet mert csomócskák sorjából áll, és hogy az örökléstényezők (a gének) tulajdonképpen e csomócskákban rejlenek; azt pedig épen föntebb is említettük hogy őseink jelképesen a napsugarakat is sorjázó testecskékből képezetteknek mondották.

Vagyis: kénytelenek vagyunk tehát azt következtetni, hogy őseink a most említett dolgokat „látó” képességük segítségével, vagyis a már szóban volt „harmadik szemükkel”, mikroszkópok nélkül is megtudták, éspedig nem csak azt hogy életünk és sorsunk a színszálakban van letéve, tehát: *szálakban,* hanem még talán azt is, hogy e szálak csomócskákból állanak, vagyis hogy gyöngysorokra is hasonlítanak; legalábbis erre enged következtetni sorszavunk kettős értelme: sor = egymásután sorban levő egységek, valamint sor = sors, végzet. Csakhogy őseink e tudásukat is az „élet fonaláról”, a „végzet fonaláról” és a Sorsistennőről, vagy Istennőkről, szóló költői képzetekkel, regékkel fejezték ki, habár a máig fönnmaradott regékben, legalább tudtommal, már nincsen szó e fonál csomóiról is.

Tény pedig az, hogy csakis a magyar nyelvben azonosak egymással a sor (sor és sors értelemmel), *szőr, szer, szár* és *szál* szavak, amiértis a magyar nyelv segítsége nélkül az itt

most elmondottakra sem jöhettem volna rá. Másrészt bizonyos az is, hogy mi őseink tudását csak addig követhetjük ameddig mai tudásunk ér.

Az ázsiázó elmélet miatt minden idegenből hozzánk származtatása szokásának és az ennek eredmények ep előállott e tekintetbeni fölületesség szomorú jelenségének egy példája az, hogy besenyő szóalakú *csúvati* = szalmazsuphoz hasonló de annál sokkal kisebb szalmacsomó, szalmaköteg, szavunkat is a szláv *csúvati* = őrizni szóból származtatják, csak azért mert a látófát, más nevein címerfát, gólyafát, amelyre a legeltetők (pásztorok), Alföldünk síkságain, a jelzésként fölakasztott szalmacsóvát teszik, némelyütt *őrfa* néven is nevezik, a szláv *csúvati* pedig = őrizni. Hogy egyébként e fölakasztott csóvának az őrizéshez semmi köze sincsen, ezt fölületességből természetesen már figyelmen kívül hagyják. Viszont a szóbanlévő fát legeltetőink azért nevezik őrfának mert arra fölmászva, a környéket messze belátni es igy, arról őrködni lehet, valamint aki azon fönt van, például a számadó, a legeltetők feje, főnöke vagy pedig a gazda, onnan őrködhet, onnan ellenőrizheti hogy legeltetői merre járnak, nem jönnek-e valamerről tolvajok, rablók, illetve háborús időkben ellenség. A csóvának azonban egészen más a célja. Az őrfa ugyanis fiatal jegenyefa törzséből készül, úgy hogy ágait rövidre lecsonkítják, amely ágcsonkokon azután, mint hágcsófokokon föl és le hágdoshatni. (E fát, mivel vékony és könnyű, helyváltoztatáskor, könnyű szállítani és ahol kell, leásva, ismét fölállítani). A szalma csóvát pedig e fokokon alacsonyabbra, avagy magasabbra akaszthatni, vagy pedig egészen levenni lehet, úgyhogy ezáltal a számadó jelezhet legeltetőinek, valamint jelezhet még azáltal is, hogy a csóvát kezébe véve, ezt emígy vagy amúgy csóválja, ami azután a *csóválni* igénk eredetét is képezte. Vagyis: a csóvának az őrzéshez semmi köze, sőt még az őrfának magának sincsen ehhez semmi köze, mivel a legelő állatokat sem a számadó, sem

az őrfa, sem a csóva nem őrizi A legelő állatokat, a fától és csóvától távol, a legeltetők *őrizik* (szláv: csuvati) míg a számadó csak *őrködik* (szláv: paziti) és semmit sem *őriz.* Az őrizés tehát tulajdonképpen passzív dolog és ennek ellentétét képezi az aktív őrködés; eszerint tehát a csóva szót a szláv csúvatí igéből származtatni okszerűtlen (logikátlan) fölületesség.

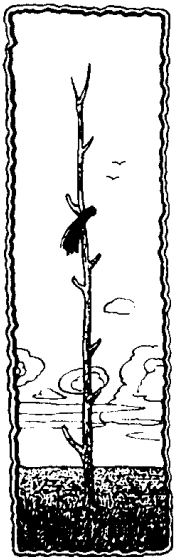

Kí kell emelnem, hogy úgy a zsup, mint minden köteg és tehát a csóva is, nőiségi jelkép, mert a számosság mindig nőiséget jelentett; minden köteg pedig hajlékony szálak avagy vesszők számosságából képezett. A hajlékony szál valamint a vékony és hajlékony vessző pedig, a kemény és merev bottal ellentétben szintén nőiségi jelkép volt. Miután azonban a számos szálból képzett köteg sokkal erősebb, ellenállóbb, úgy törésre mint szakításra, az ugyanolyan vastag és ugyanaz anyagból való rúdnál, ennélfogva a köteg az összetartás és a leghatározottabb nőelvűség egyik jelképe is lett. Említettem már föntebb is egyszer a latin *fascium* és olasz *fascio* (faszcium, fassio) szavakat, amelyek köteg jelentésűek és besenyő szóalakúak, amihez hozzá kell tennünk, hogy a latin *fuscus*, olasz *fuscello* (fuszkus., fusello) =hajlékony vessző, valamint a magyar *vessző* is tisztán besenyő alakú szavak.

Hozzátehető még mindezekhez az is, hogy valamint a *szám, számos* szó a szemere szócsoport szerint, a *sok* a székely-kazár szócsoport szerint jelentette a sokaságot, ugyanígy jelenthette ezt a besenyő szócsoport szerint *csupa* szavunk, ugyanúgy mint akár *szapora* szavunk is, amely utóbbival már a latin *saburra* = homok szót is összehasonlítottuk.

Szó volt már arról, hogy vogul rokonainknál a tenger a Halál Országa , hogy az oromo nyelvben *hallaja* = tenger és mélység, hogy székelyeink *halni* igénket süllyedni értelemben is használják, amí a *hullani* igénkkel is azonosul, hogy ugor rokonaink nyelvében *kulem, kulema* halált jelent, valamint hogy a germán mitológiában Halja, Ne-halennia a tenger

mélysége és a halál Istennője volt. Amihez hozzátehető, hogy a görögben is a tenger egyik neve *halsz,* valamint fölhozható az is, hogy *al-, alj, alsó* szavunk is csak e szavak hehezet nélküli kiejtése. Mindezek körös szócsoportunkbeli szavak, de megtaláljuk ezek besenyő megfelelőit is, éspedig a görög, a latin és az olasz nyelvben, úgy látszik épen *víz* szavunkkal összefüggően, mert íme, görögül *büsszosz,* latinul *pessum* (pesszum) = mélység, amely szavaknak az olasz *basso* (basszo) = al-, alj, alsó ugyanúgy felel meg mint e szavaink a fönti körös szavaknak. Úgy az olasz ban meglévő *abisso* = nagy mélység szó kezdő a hangját ugyanolyan esetnek kell tartanunk mint amikor az olasz *basso* helyett azt mondja hogy abasso, amikoris a szó „ott lent, ott alul" értelművé lesz, az előbbi esetben pedig „ott mélységben" lehetett. Mindenesetre tehát úgy a görög büsszosz mint ezen abisso, azaz tehát *bisso,* szó is *viz* szavunkra is emlékeztet. Viszont a magyar *-al, alsó* szónak pontosan megfelel a latin *altitudo* = mélység, habár sajátságosképpen ennek éppen ellenkezőleg még magasság értelme is van.

Csipke szavunk a szerb-horvát nyelvben *csipka* amiértis azt állítják, hogy e szavunk tehát onnan származik. Ámde e szónak a szerb-horvát nyelvben csak ez egy értelme van, éspedig emberkészítette valamit jelent, tehát már műveltségi szó. Ezzel szemben a mi *csip* igénk természeti ős-szó és egyaránt jelentett régebben csípést és szúrást. Ezért mondjuk ma is hogy „megcsípte" a darázs, a méh, a Iégy vagy a szúnyog, amely rovarok hiszen valóban mind *szúrnak.* Hogy csíp szavunknak régen szúr értelme is volt, ennél is inkább bizonyítja *csipkerózsa* vagy *csipkebokor* szavunk, mint különösen *csipkés,* azaz tövises növény neve, ami tehát kétségtelenné teszi, hogy *csipke* szavunk eredeti, természeti szóként még szúróka, hegyeske, azaz tehát tüske, tövis értelmű szó volt. És íme a németben is *Spítzen* = csipke, holott *Spítz, Spítze* = hegy (valaminek hegye) és csúcs. Ámde igenis ez volt a legrégibb, a tulajdonképpeni csipkéknek, igen sokszor jellegzetessége és ezt láthatjuk mai napig is nálunk sok helyen, úgy férfiak mint nők ingén e ruhadarab szélein, valamint ugyanezt látjuk a rómaiak „Antoninus oszlopa" azon részén, amelyen pannóniai

férfiak, azaz a rómaiak által Pannoniában ejtett foglyok vannak feltüntetve. (Lássad a rajzot. Egyébként pedig ezen *csip*hegyességet kifejező szótövünknek megfelel *csúp* szavunk is, ahogy an népünk bármely dolog hegyes avagy kihegyesedő végét csúcsát, csücskét nevezni szokta. Sőt hiszen maga a *csöpp-* vagy *csepp-aiak* sem más mint kihegyesedő *csúp.* Emlitettem már a *csép* csöppalakú voltát. Ezekhez tehető még, hogy a *csöpögés,* vagy *csepegés* által *cseperedő jég-csap* és a *csepp-kő* is mindig elnyújtott csöppalakú [éspedig a víz, a besenyők szent eleme] által, vagyis ennek csöpögése által létrehozva). Látjuk tehát hogy *csipke* szavunkkal egész szócsoport függ össze; ill. annyi kiejtés- és jelenésbeli rokona van, hogy nyelvünkben nem lehet idegen szó, vagyis ebből tehát az következik, hogy a szót a szlávok örökölték tőlünk.

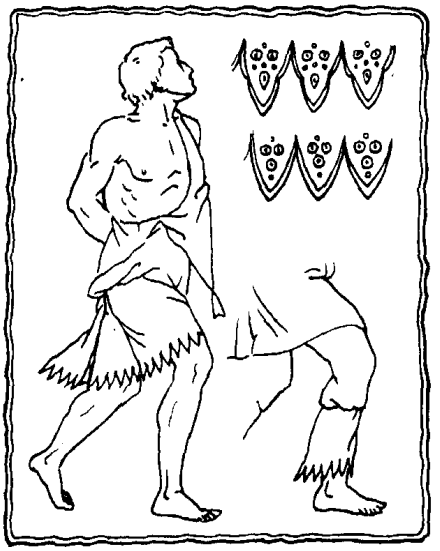

Nem érdektelen dolog azt is megjegyeznünk, hogy a valahonnan lecsüngő jégcsapok avagy cseppkövek sora meglepően hasonlít a magyar nép ingszélei és ingujjszélei kicsipkézéséhez. (Lássad a fönti rajzon.) Amivel azonban egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy besenyőőseink valamikor ingeik kicsipkézésével a jégcsapokat avagy a cseppköveket akarták volna utánozni, csak azt, hogy ezen avagy már hasonló egyezések is, önmaguktól a Természet törvényei szerint jöttek létre.

Hogy a római szobrász megfigyelése kissé fölületes volt – amin nem csodálkozhatunk – mutatja az, hogy művén a gatya alsó szélére is ugyanolyan csipkézetet ábrázolt mint az ing szélére, holott ilyen csipkézett szélei népünknél csakis az ingnek vannak, a gatyának soha, mert ennek széle csakis rojtos.

Megjegyezhető azonban, hogy hasonló fölületes megfigyelést, de megfordítottat, még magyar színpadon is láttam! Úgy hogy a bő ingujj is rojtos szélű volt, holott népünknél csakis a gatya széle rojtos, az ingujj széle soha. Olyan szűkebb gatya pedig, amilyet a fönti római ábrázolaton látunk, régebben nálunk igen általános volt, az egészen bő gatya ellenben csak újabb időkben terjedett mindinkább el. Viszont téli hideg időben szokták volt, úgy a szűkebb mint a bő gatyát is, térden alól avagy lejjebb is, ugyanúgy lekötni ahogy an azt a római ábrázolat is mutatja.

Még 1957 januárjában Szokolovics Oszmán szarajevói mohamedántudóstól hallám, hogy egy birtokában lévő arab könyvben az áll, miszerint Bosznia lakói *pecsnég*-ek. Véleménye szerint tehát a lakosság nem szláv hanem csak nyelvileg elszlávosított pecsenég. Azaz tehát szerintem besenyő, amely csupán a keresztény szlávok uralma folytán lett szláv nyelvűvé. Meglepetve közöltem hát vele, hogy én meg néprajzi adatok révén, valamint történelmi följegyzések alapján is, ugyanezen következtetésre jutottam. Szokolovicsnak Szarajevóban sok ezer kötetből álló könyvtára van, ő maga pedig a szerb-horvát nyelven kívül tökéletesen beszél törökül, arabul, franciául és valamennyire perzsául is, könyvtára is pedig nagyrészt török és arab könyvekből áll.

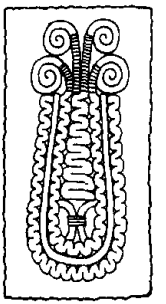

A boszniai férfinép viselete régen, amint azt az első világháború előtt én is sokat láttam, főképp sötétbarna posztóból való volt, piros, némely vidéken kék, szegélyekkel, elég kiterjedett vidéken pedig a kabát hátán kétoldalt ezen, fölvarrott zsinórokból készült egyetlen díszítménnyel. Ezt elég az általam bemutatott, hún sírokból való díszekkel összehasonlítanunk, hogy megállapíthassuk, miszerint úgy *ezek mint eme boszniai ruhadísz is a szépia polip* (lássad előbb) ábrázolásából keletkezett.

Igen régi írók Bosznia régi lakói a *beszi* nevű nemzetet mondjak, akik szerintük Trákiából vándoroltak oda, és hogy az ország róluk neveztetik *Bosina-nak,* ahogy, amint föntebb már

említettem, Boszniát régebben nevezték. A szlávok nyelvén ma is *Boszna*. E régi népet a görögök bessoi néven (besszoi) nevezték. Sztrabo írja, hogy e beszek a Haemus (Balkán) nagyobb részét bírják és hogy a pannonokkal, valamint az illír aytaridákkal határosak. Ismeretesek, egyébként, hogy a beszszeket már Herodotosz is említi.

Fönntebb már szó volt arról, hogy Bosznia északibb, lapályos része régebbi neve Olfeld volt, ami a mai al-föld kifejezésünknek csak elrontása.

De hogy Bosznia őslakosai fajunkbeliek voltak, erre vonatkozólag fölhozom még a következőket: Jirecek Constantin dr. „Die Heeresstrasse von Belgrad nach Constantinopel." (Prag. 1887) című művében többször említi, hogy nem csak Bosznia, hanem Szerbia terület is a rómaiak idején *bessi* (azaz tehát besenyő) nép említtetik. Említi, hogy besszeket Remesiana-beli Riketas püspök térítette kereszténységre valamint hogy ezek a bizánciak hadaiban zsoldosokként szolgáltak. (38. oldalán.). Mondja (39 old), hogy nagy vasiparuk volt. Mi pedig tudjuk, hogy a besenyők nemzeti és szent érce volt a vas. Tény hogy a mai Zenica mellett, Boszniában, ma is híres vasbánya és nagy vasipar van, de volt ugyanott már a rómaiak idejében is. A helységet Zenica mellett, ahol az ősi vasbánya van, Buzovac-nak nevezik, ami tehát besenyő alakú szó *(b-z)*. De írja Jirecek még, hogy a besszeknek a mai Bolgárország területén is voltak vasbányái, ahol vasipar szintén van ma is.

Könyve 29. oldalán írja „an den reissenden Scioz des Herodot, Oskioz des Thukydides, Odescus der Römer, Euscus des Jordanus (VI. J.); die Slawen wandelten den Namen zu *Isker* um". (Szkiosz, Oszkiosz, Oszkusz, Euszkusz.). Németül „reissend" = rántó, ragadó, ahogy németül az igen sebesfolyású, ragadó folyóvizekre mondani szokták. És íme régi nyelvünkben *iszkol* = igen sebesen halad, amely szót régen a sebesen folyó vízre is alkalmazhatták. Ezen iszkol, eliszkol szavunkat igen gyors haladásra, elsietésre a nép ma is használja, de töve megvan az *iszánkodik* = csúszkál szóban is, ami azt is mutatja, hogy *szán* szavunk is régen *iszán* lehetett. Egyébként is pedig ezen *isz-* vagy *iszk* szótő a *siet* szavunk töve megfordítása is lehet. Jirecsek azt mondja, hogy a szlávok a

folyó görögös nevét *Iszker*-re változtatták. Az én véleményen azonban itt az, hogy épen a szlávok változtattak azon a legkevesebbet, mert hiszen azon „szlávok” csak kereszténységre térítettésük által lettek nyelvileg elszlávosítva és a folyó igazi neve Iszkel vagy Iszkol, esetleg tényleg *re*-s kiejtéssel is, Iszker = gyorsfolyású lehetett.

A 37. oldalon fölhozza a trákiai római korbeli *Bessapara* város nevét, amelyet „Bessenstadt”-nak, azaz tehát „besszek városá”-nak fordít és fölhozza a szanszkrit *puri* és görög *polisz* = város szót összehasonlításképpen, de természetesen nem említi hogy ezen *para* = város (vagy vár) szóhoz a magyar *város,* régiesen *váras,* valamint a *vár* ős-avar szavaink hasonlítanak a legjobban, sőt a vár szavunk birtokos raggal: *vára.* Úgyhogy eszerint én ezen Bessza-para nevet *Bessza-* vagy *Besszevára*nak magyarázom, azon megjegyezéssel, miszerint lehetséges, hogy régen a várszavunknak volt *pár* kiejtése is, ami mellett tanúskodik a szanszkrit *puri* szó is. Azt hiszem tehát, hogy mivel a besenyők Bes-enyő, azaz Bes-anya istennőjét nevezhették Bessze- vagy Besszanak is, és mivel régen istenségek után épen úgy neveztek el városokat mint a kereszténységben később szentek után, eszerint ezen Bessz-para név valóban Bessza-vára értelmű lehetett Hozzá tehető még ezekhez az is, hogy – amint már szó volt róla – őseinknél a város, mint sokaság, mindig nőiségként volt fölfogva.

Azt is mondja Jirecek egy más művében („Serbien und Bosnien.” 1879.), hogy Konsztantin császár korában Bosznia neve a bizánciaknál corion Bosona = hórion Boszóna volt, míg XIV. és XV. századi raguzai iratokban Bossina a neve.

Milena Preindesbergber-Mrazovic: „Bosnisches Skizzenbuch” (Dresden, 1900. E. Piersons Verlag.) című művében a 23. és 24. oldalon írja Szarajevó régi fellegváráról, hogy e hely, fekvése miatt, bizonyára igen régi idők óta, a török uralom előtt is, mindig erődítmény volt. Mai neve Vrhbosna, amely elnevezést a szláv vrh = csúcs, hegycsúcs szóval magyarázzák, de említi szerzőnő, hogy e vár neve régi raguzai okmányokban: *Varbossanie.* Szerintem tehát, miután itt várról van szó, egészen kétségtelenül ismét *vár* szavunkra kell ismernünk éspedig valamely oly törzsünk általi elnevezésben, amely

törzsnél a jelző még a jelzett után következett. Sőt, mivel e név *-ie*-vel végződik, ebben még a magyar *-é* birtokos ragot is megtaláljuk, amely tájszólásokban némelyütt még ma is hangzik *-ié*-nek avagy *-ijé*-nek is. Úgyhogy a név *Vár-Boszányáé* vagy *Vár-Bosszanyájié* is lehetett, amit tehát mai nyelvünk szerint *Baszanya-Vára-nak* mondanánk neve értelme tehát azonos a fönti Besszapára városéval. Szarajevótól 20 kilométerre van a *Boszna* nvű folyó forrása amely tehát szintén a besenyők Bosz-anya istennője után neveztetett, aki náluk víz- és földistennő volt de volt bizonyosan a *vas,* a besenyők *nemzeti* érce istensége is, amely ércet a besenyők valamely törzse *bos, bosz* néven is nevezhetett Némelyek a szóban lévő Vrh-Bosna vára ez elnevezését a Boszna folyó forrásával is kapcsolatba hozzák, de az említett írónő is e magyarázatot tévesnek tartja azért mert hiszen e forrás ide 20 kilométernyi távolságban van.

Amidőn már föntebb is említettem azt, hogy az ősi szórendünk szerint a jelző még a jelzett után következett, fölhoztam hogy például a dunántúli Hegymagas elnevezés értelme Magas Hegy volt, hogy Becskerek városunk neve Kerek Várat jelentett, amihez azonban itt hozzátehetem még, hogy Győrmegyében a Kóróalja járásban van *Malomsok* kisközség, amelyet a hagyomány szerint azért neveznek így, mert régen sok malma volt.

Besenyő szócsoportunk szerint a már említett *szobor* szavunk régi nyelvünkben és népünkében itt-ott ma is, cölöp, oszlop értelmű (Ballagi szótárában is) míg mai irodalmi „statua” értelmét csak utóbb kapta, bár azért bizonyára ezredévekkel ezelőtt is. Felötlő tehát az egyezés, hogy a mongol nyelvben *szuburga,*

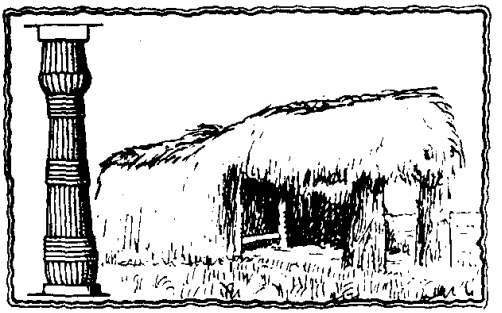

Egyiptomi kötegoszlop és *magyar félszer, két kötegoszloppal.*

szuburgan = síremlék, gúla, torony, de jelent ezenkívül szobrot is, nyelvünk e szava mai értelmében is. Mindazonáltal, mivel, egyszer már föntebb is kitűnt hogy az *sz-b, sz-p, sz-f* alakú besenyő szavak (a sziszegő hanggal tehát elől) sokszor nőiségi valamit jelentenek, mint például *szívás, szopás,* azaz tehát befogadás esetében, holott megfordítva *b-sz, p-s, f-s* alakban kiadást, kifolyást, tehát aktív és hímségi valamit (negatívum-nőiség, positívum-hímség), ezért én úgy vélem, hogy ezen *szobor* szavunk őseredetileg csak a nád- avagy vesszőkötegből (számosság: nőiség) alakított, tehát nőiségi jelképet képező, oszlopot jelentette. Ilyen oszlopokat fában szegény de nádban, vesszőfélékben gazdag vizenyős, mocsaras tájakon készítettek, amilyeken a besenyő törzsek éltek. És íme, a régi egyiptomiaknál, kőbe faragva is látunk, de természetesen gyönyörűen stilizálva, különböző kötegoszlopokat, amelyek némelyikén még a kötözést is világosan ábrázolva észlelhetjük. Nálunk pedig fában szegény tájakon, amilyen például a, Sárrét, ilyen oszlopok napjainkig is készültek. A „Néprajzi Értesítő" 1912 évfolyama 212 oldalán Kovách be is mutat egy magyar félszert („fészer"), amelynek két ilyen oszlopa van (fényképe utáni rajzom a megelőző oldalon). Elmondja, hogy az ilyen félszer tetejét télire eltett takarmányból készítették, valamint hogy a félszer egy, két avagy három oldala mellé is téli takarmányt raktak. Ezt természetesen eső ellen még fölére rakott náddal is védték, amit a fényképen igen jól látni. Tavaszig azután e takarmányt az állatokkal föletették. Woermann Károly „Geschichte der Kunst" (Leipzig, 1925.) című műve I. kötete 70. oldalán bemutat egy ilyen tökéletes egyiptomi félszert, egyiptomi festmény nyo-

mán, amely félszer azonban igen szép művészies alkatú. (*a*). Bemutat ezenkívül Woermann még több ilyen egyiptom; kötegoszlopot is, amelyek közül egyet *b* alatt ide is teszek. (De rajzaim némileg egyszerűsítvék). Látjuk hogy a kötegbe összefogott növények virágos végé ből csokorszerűen oszlopfőt képeztek, sőt hogy fönt még virágbimbókat is odakötöztek, hogy az oszlopfőt ezáltal is díszesebbé tegyék Ami azonban szempontunkból különösen érdekes, az hogy ezen egyiptomi ábrázolaton a félszer tetejére fölhányt takarmányt is föltüntetve látjuk. Nem kételkedem abban, hogy a szépet annyira szerető magyarság is régebben, különösen pedig, egykori magas szellemi műveltségünk idején, szintén készített még ily szép félszereket is.

Úgy vélem tehát, hogy míg a köteg szerű oszlopok a besenyő szócsoport szerint a *zsup* és *csáva* szavainkhoz hasonló néven neveztettek, (aminthogy alkatukban zsuphoz, csóvához hasonlóak voltak is) olyan néven tehát amelyben a sziszegő hang volt elől mint szoborszavunkban is. *(sz-b, s-p* stb.) Ezzel szemben a tömör azaz egyetlen szálból, törzsből képezett oszlopok (kőszálak, fatörzsek), amelyek tehát okvetlen hímségi jelképekként kellett fölfogassanak, a besenyő szó csoport szerint tehát *f-sz, p-sz* alakú szavakkal kellett neveztessenek, olyanokkal amelyekben a sziszegő hang végül következett és eszerint a hímtag közönséges mai magyar nevére is hasonlítottak. Ezzel pedig meglepően egyezik is a latin *fustis,* olasz *fuslo, fusta* (fusztis, fuszto, fuszta), amely szavak bot, törzs, szár, rúd értelműek.

Esik, esni igénk őstöve: *es,* amelyet Erdélyben a nép ma is használja ikesítés nélkül is, vagyis: *es* = esik; például *eső esik* helyett csak *eső es.* A nyelvészetben miként ismeretes a hehezetesítés (magánhangzóval kezdődő szavak *h* hanggal kezdése), ugyanúgy ismeretes a vésítés is (magánhangzóval kezdődő szó *v* hanggal kezdése; például horvátoknál, szlovéneknél u = be, bent helyett *vu*).* Ezek szerint *es* igetövünk vehető egymássalhangzós besenyő szónak is, amelyből azonban a kezdő *v* hang még hiányozik. Ezen *es* igénkből származott az

* Vagy például a germán Odin helyett Wotan

est, este (a reggel ellentéte) szavunk is, amely tehát a Nap esését, alászállását jelenti. Ugyancsak az Esticsillag avagy Esthajnalcsillag e neve is onnan származik, hogy *eslenden* (esténként), igen fényes volta miatt, minden más csillagnál előbb válik láthatóvá. Ha tehát a hehezetesítés jelenségét ismerjük, akkor észre kell vennünk, hogy hiszen az Esticsillag görög *Heszperosz,* az Esticsillag e neve *hesz* szótöve sem más mint es szótövünk hehezet,.*es* kiejtése. Megjegyzendő azonban, hogy e görög névnek illetve szónak még nyugat, napnyugat és *este* értelme is volt. Mi több, azonban, még azt is észre kell vennünk hogy a latin *Vesperus, vesper* = Esticsillag és este, alkonyat, sem egyéb mint es igénk vésített kiejtése. Vajon tehát, már az egyszerú logika szerint is, nem kell-e arra gondolnunk hogy vajon ezen görög és latin heszper, veszper szóalak *per* része nem fényt, *pírt* jelenti-e, hiszen ma is beszélünk alkonypírról, azaz a Nap estekori piros fényről, (Ami szerint következtethető még az is hogy *konyul* szavunk kún megfelelője a besenyő *esik*-nek,)

De akarva-nemakarva, észre kell vennünk, hogy a német *West, Westen* = Nyugat, Napnyugat szó is azonosul a mi *est, esten* szavunkkal ugyanúgy mint ahogy a nyugat vagy napeste fogalmak is azonosulnak az este vagy alkonyat fogalmaival. Ámde ezen West, Westen szavak, igy vésítve, már határozottan besenyő szóalakúak (*v-s*), miután pedig az esés, aláhanyatlás, az est, a sötétség jötte és a Napnyugat, egyúttal az elmúlással, meghalással is összefüggésbe hozható, különösen, ha azon ősidőre gondolunk, amelyben az Északi Sark még Magyarország területén lévén, az este akkor a Nap fél esztendeig tartó eltűnését (költőileg Alvilágba, a Halál Országába való alászállását, halását) is jelentette, ennélfogva ezen *West* és *vesper* szavak első szótagját a mi *vész, vesztés, elveszés, veszedelem* szavainkkal is összehasonlíthatjuk és arra is gondolhatunk hogy a kőrös szócsoportbeli *halál* szavunknak a besenyő szócsoportban egy ilyen *vész, veszt* alakú szó felelhetett meg, amire ma is utalnak az olyan szavak mint „vesztőhely” és „vesztébe” (rohant) avagy „az volt a veszte.”. Amint tehát *hal, halmi* kőrös szócsoportbeli igénknek régen *haiál,* de *aláhuilás, sűilyedés* értelme egyaránt volt (lássad amit erről korábban ír-

tam), ugyanúgy lehetett a *vész, elvész, vesz* szavainknak is egyaránt halál és süllyed értelme is.

Setala finn tudós nyomán írja Zichy István („A magyarság őstörténete.” Budapest, 1923. I. A magy. nyelvtudomány kézikönyve, 5. füzet.), hogy a szamojédeknél *peda, pata* = cserépfazék, valamint hogy az óbi (Ób folyómenti) ugoroknál *put* a legkisebb időegység, vagyis azon időtartam amennyi egy üst tartalma megfőzéséhez kell, mivel *put* = üst. Hozzá tehető ehhez a latin-olasz *pateila,* tájszólásos *padeila,* szó (az *-ella* csak kicsinyítő rag), az orosz *pud* mérőedény és a magyar *puttony* = fából avagy fakéregből készülő edény, amelyet, ezt hátukra kötve, szoktak benne miegymást vinni, hordani. A német *Topf* ezeknek csak megfordított alakja, mivel szintén fazék jelentése van. Hogy mindezen edények ősidőkben fakéregből készültek, bizonyítja az, hogy a szlávban *pulma* is = bőr, míg a latinban *putamen* = kéreg, héj. Mind e szavak tehát besenyő szóalakúak de a sziszegő hang gyakori *l* vagy *d* hanggá változásával, habár megtaláljuk ugyanezeket sziszegő hanggal is a magyar *fazék, fazak* szavunkban, valamint a szláv *bacsva* = hordó szóban. Megjegyezhető, hogy fakéregből edény Erdélyben ma is készül igen általánosan habár ott székely-kazár szóval *kászú*nak nevezik. Ilyen kéreg edényben úgy főznek hogy bele megtüzesített követ vetnek, amitől a víz forr, de lehet ilyenben lángtalan parázson is főzni, csupán arra ügyelve, hogy az edényt a parázs közvetlen ne érintse.

A Magyar Adorján által fölhasznált irodalom kivonatos jegyzéke

Besenyők (252-316. **oldal)**

Strabon, Herodotos, dr, Constantin Jiricek: „Die Heerenstrasse von Belgrad zu Constantinopel". Praga 1887 = Bosznia bessenyő terület és vasipara híres.

Jankalov Borislav: Ethnographia 1914. év 178. o. -a boszniai bessenyők maradékai Nis és Szofia közötti sóp-ok.

Jerney: a Fekete tenger partján magyarul beszélők városa Csöbörcsök. Bizánc régi neve = Bisanthe, Bisanthium = bözönd. A Bosporus szoros legendája: tehén (...bözönd...) úszott át rajta.

Bosznia lapályos részének neve: Alföld.

Milena Preindesberger-Mrazovic: Bosnisches Skizzenbuch, 1900. E. Piersons Verlag. Sarajevo régi neve: Varbossanie =Várboszna. Ettől 20 km-re van a Boszna folyó.

Besenyők egyéb nevei: pecsenég, pacinacita, bisseni, bessi.

Szibéria névadó ősei.

Rokon nép: a gall Abessiniában.

Egyéb besenyő őstörzsek: szabír, szabar, szavar, szi ber törzsek.

Bessapara trákiai város a bessek városa.

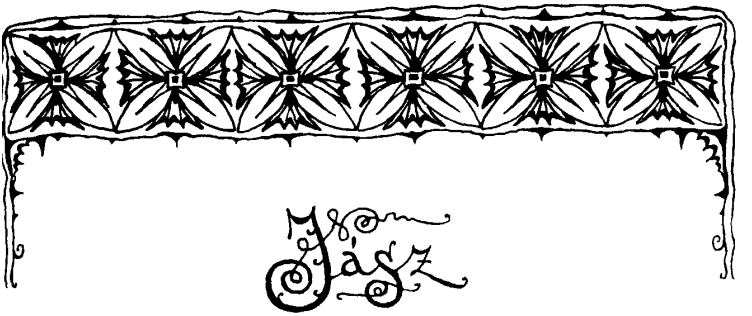

Egyik jellegzetesen hajózó és halászó őstörzsünk volt a jász is. Amint nevük maga is mutatja, kultuszbeli szócsoportjukban szintén a sziszegő hangok, az 5, *SZ,* Z, *ZS,* c és cs szerepeltek, de a *j* hanggal együtt *Vász, jáz* stb.) vagy pedig e nélkül is *(ász, áz,* isz stb),de utóbb *aj* hang helyett néha *g* avagy *h* hangot is ejtettek, ami azután átmenetet képezett közeli rokonaik; a székelyek és kazárok szócsoportjába. E törzs, bár jellegzetesen halászó és hajózó nép volt, már az Alföld helyén volt őskori tengeren is, de foglalkozott állattenyésztéssel is, földműveléssel kevesebbet. Szent állataik egyike volt az óriástermetű őskori egyik szarvasfaj, amelyamai dámszarvashoz hasonlított és lapátos szarvai voltak, színe fekete de fehér foltokkal tarkázva, amely foltok azonban, miként a dámszarvaséi négyszögletesek, ha nem is egészen szabályos alakúak, voltak. Utóbb azonban az igen nagy testű, hosszú fürtösszőrű, úgynevezett racka-juhfélét is tartották Ennek ma csak kisebb

fajtái élnek Debrecen környékén és Kréta szigetén, valamint fiatal koromban láttam Albániában is, de ősidőkben volt lónagyságú fajtája is. A jászok szent állatai voltak a halak

általában is de különösen az óriási tok-hal valamint a kecsege, továbbá a sün, de különösen a ma már csak Dél-Európában élő óriás-sün, és a fecskefarkú pillangó (Papilio Machaon) Szükséges azonban mindig kiemelnem, hogy őseinknél „szent állat" alatt sohasem kell olyasmit értenünk mint például az egyiptomiaknál vagy a hinduknál, ahol némely állatok tiszteletét a szertelenségig vitték. Például az, hogy, mondjuk a besenyők avagy a jászok vallásos kultuszában, és egyúttal szimbolikájában is, nagy szerepe volt a halaknak és a polipféléknek, ez egyáltalán nem gátolta őket abban hogy a halak és polipfélék egyik legfőbb táplálékukat is képezhessék, sőt némely őstörzsünk vallásos kultuszában épen azon állatoknak volt a legnagyobb szerepe amelyek egyúttal egyik fő táplálékukat is képezték.

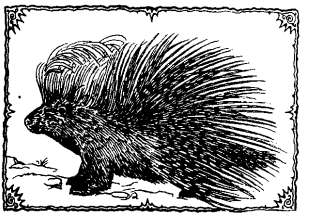

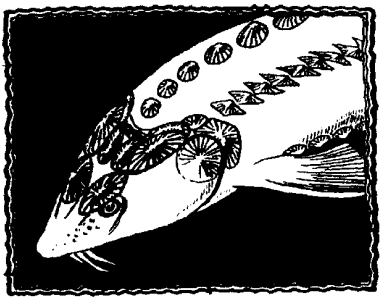

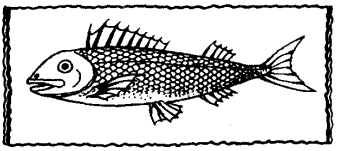

Szerepe volt még a jászoknál a denevérnek is, úgy testalkata miatt mint fekete színe miatt is A jászok fő kultusz-színe ugyanis a fekete volt, bár emellett szerepelt náluk még a kék, különösen a sötétkék és a fehér, valamint az ezüstszín is, amely érc, miként a kunoknak, nekik is nemzeti és szent ércük volt, amellyel ruházatukat, valamint használati tárgyaikat is szokták volt ékesíteni. Tény hogy *jász* szavunk közvetlen hangtani rokona a *gyász* szavunk, amely értelmével a fekete színnel van eszmetársulásban. Ezen gyász szavunknak azonban régi nyelvünkben és népünk nyelvében még ma is *jász* felel meg és tulajdonképen *fekete* értelme van.

Mind ennek azonban pontos ellentéteként a szlávban *jászno* = világos. Úgyhogy azt kell következtetnünk, hogy miként voltak fehér- és fekete-kunok, ugyanúgy voltak fekete- és fehér-jászok is, valamint hogy amazok fekete, emezek pedig fehér színű ruhákat viseltek, aminek azután megfelelt az hogy a fekete jászok a feketét nevezték jász színnek, a fehér jászok meg a fehéret, és hogy ezen *jász* szavunk a szlávba éppen fehér, világos, fényes értelemmel ment át. Tény az is, hogy a legtöbb népnél a gyász színe a fekete, némelynél azonban ellenkezőleg éppen a fehér az. Bár a fehér- és fekete-kunoknál ennek nem akadtam nyomá ra, valószínű azonban, hogy ajászoknál a fehérek hímelviek voltak, a feketék ellenben, miként a besenyők, nőelviek kellett legyenek.

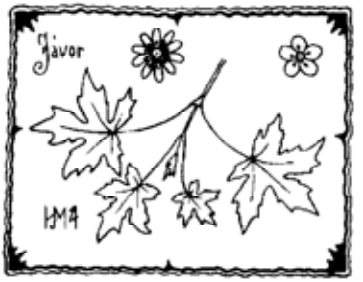

Gyárfás Istvánnál („A jász-kunok története.” Kecskemét, 1873), az 1 kötet 290. oldalán olvashatjuk ez idézetet: „a XVI. században Melius Péter azt írja „fekete szűtt zsák vagy iáz ruha.”; így neveztetett a jász nemzet azon része, mely „.fekete ruhát. viselt” Mondja ezt Gyárfás azért mert nehány sorral följebb idézte, hogy „egy hazai 1272-ki oklevélben .Feketew nép fordul elő” A 291. oldalon viszont az áll „Hajdan Sauramatáknak és Melanchaenusoknak hívatának. (Procopius nyomán.) A melanchlaenosz név görögül ugyanis feketeköpenyes, feketeszűrös avagy feketeruhás értelmű. Népünk némely vidéken fekete szűrt, fekete subát (más nevén gubát), valamint fekete posztóból való, fekete gomboló és díszítő zsinórozású és gazdagon ezüstgombokkal, csatokkal, láncokkal, boglárokkal ellátott ruhát napjainkig is viselt.

A jászok szent növénye, amennyire meg tudám állapítani, az alábbiak voltak: *ajávor-fa,* éspedig ez, mivel ágazása hármas, virágai pedig öt, illetve fajta szerint, tíz szirmú, hímségi jelkép volt, Viszont nőiségi jelképes növényük volt a nemesgesztenye, amely egyszerű villáságazású, igen tápláló termése pedig, például Olaszországban, a nép egyik fontos táplálékát képezi. Magyarországon, ennek mai hidegebb éghajlata miatt, csak a déli részeken terem, de itt sem képez számottevő állományt, ősidőkben azonban, az akkori melegebb éghajlat alatt bizonyára nálunk is nagy mennyiségben fordult elő. E fa tobozai, helyesebb nevükön sünei, összegombolyodott sünöcskékhez hasonlítanak.

Nemesgesztenye kinyílott tobozai. (A természetes nagyság felére kicsinyítve.)

Viszont a vadgesztenye, a hidegre kevésbé érzékeny volta révén, nálunk is általános, bár csak dísznövényként, mivel termése élvezhetetlen. Mivel ágazása hármas: hímségi jelkép lehetett.

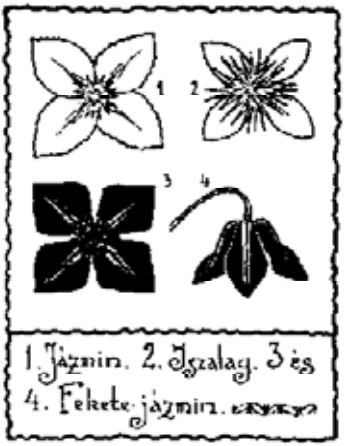

Ellenben nőiségi jelképes növény volt a jászoknál az *iszalag,* amelyet népünk *juszalag*nak is nevez. Ez volt náluk Tündér Ilona – akit azonban ők *Jólán, Júlián* néven is neveztek – jelképes növénye, ugyanúgy mint a magyaroknál a gyöngyvirág. Habár ugyanezen szerepe volt *a jázminnak* is. Az iszalag (Clematis) nőiségi jelkép volt már azért is mert igen erősen futónövény hosszú indáió szárai (szálai!) tehát igen *hajlékonyak.* Ezen indái 10-15 méternyi hosszúságúra is megnőnek, amelyekkel a magas fák tetejéig is fölkapaszkodnak és amelyek alsóbb részeiknél néha a karvastagságot is majdnem elérik.

Van azonban a jázminnak nehány fajtája, amelynek virága sem illatos, mint az ismertebb jázminé, sem nem fehér, hanem ibolyaszínű (lila), a Földközi-Tenger partjain, például Dél-Dalmáciában is, van egy fajtája amelynek virágai oly sötét lila színűek, hogy kissé messzebbről, a zöld között, valósággal feketéknek látszanak; különös sajátságuk pedig még az is, hogy kelyhük, amint ezt a fönti rajzon 4 alatt látjuk, mindig lefelé hajolva csüng (csügged: csüggeteg.), mintha szomorkodna, mintha gyászolna; úgyhogy emiatt valamint sötét színe miatt valóban nevezhetjük gyászvirágnak, azaz tehát jászvirágnak is.

Az pedig tény hogy némelyütt a sötét-lila szint is gyász-
színnek tartják.

E fölsorolás után ismertetnem kell jász őstörzsünk főbb vallásos jelképeit, amelyek, valamint nyelvünk és még más adatok segítségével megértendjük, hogy miért voltak épen a fölsorolt állatok és növények a jászoknál vallásos tisztelet tárgyai A jelképek az föntiek voltak, amelyeknek azután még sok változata is keletkezett.

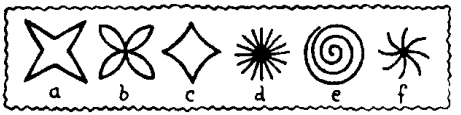

A jászok, amint az eme jelképekkel is egyezésben van, a négynyolcas számrendszer szerint számoltak (egy, kettő, három, négy, négyenegy, négyenkettő stb.) A jászok csillagtisztelők voltak, csillagkultuszuk volt és tisztában voltak egyrészt azzal, hogy a Nap is a világvégtelenség egy Csillaga, valamint azzal is hogy a Nap, a Hold, Földünk, a többi bolygó s az üstökösök is: égitestek. Mivel pedig a négynyolcas számrendszer szerint számoltak, ennélfogva természetesen a csillagalakot is négyágúra ábrázolták (fönti rajzon *a*), ellentétben a magyarokkal, akik öt-tizes számrendszerükből folyólag ezt ötágúra, a szemerék pedig hatos számrendszerük szerint hatágúra. (E rajzon 5 és 6.) Természetes dolog, hogy ezen itt bemutatott csillagalakok csak ezek alapalakjai, amelyeknek azonban az illető törzs művészetében azután akár száz változata is keletkezett. Ez elmondottakhoz pedig már itt is hozzáteszem, hogy ugyanezen négy- és nyolcágú csillagok az avarok szimbolikájában – mivel ők is négyes számrendszert használtak – szintén szerepeltek, de nem ugyanazon helyzetbe állítva mint a jászoknál (a fönti rajzokon *a* és 1), hanem azon helyzetbe mint 3 és 4. Ugyanezen alapon azután az életszikrákat vagy erőnyszikrákat (avar szóval pirkákat, pirókat, pirceket) az avarok olyan keresztecskékkel jelképezték mint 7, a jászok olyanokkal mint. 8. A mértani

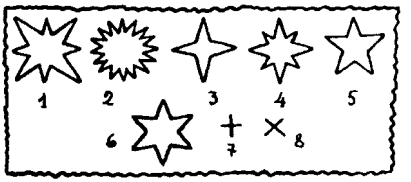

pont kiterjedéstelen, tehát anyagtalan és ennélfogva testnélküli, amiértis az erőnyszikra jelképe is lehetett, aminthogy tulajdonképpeni magyar törzseink az erőnyszikrát vagy életmagot jelképezték is ponttal Ugyanígy azonban a mértani vonal, amelynek csak hosszúsága van de szélessége, azaz tehát teste, szintén nincsen, sem anyaga, ennélfogva a vonal a kisugározó, ható de anyagtalan erőnyt (azaz a sugarat)jelképezheti. Világos tehát, hogy két mértani vonal kereszteződése is egy testnélküli, anyagtalan mértani pontot jelöl meg, de mivel: két vonal, ezt két vonal képezi, s tehát négy sugara is van, eszerint a négyes számrendszeres avaroknál és jászoknál a fönti apró keresztalakok egyrészt a Napból érkező életszikrákat is jelképezhették, valamint a tűz-szikrákat is, mert hiszen szemünk a kipattanó szikrákat valóban fényt sugározóaknak látja, a fény is pedig, mint a sugár is: anyagtalan erőny. A jászok a szikrát *iszkra*-nak, *izink-nek* nevezték, jésítéssel pedig *jizkra-, jizinknek.* Erdélyben ma is úgy a szikra mint az *izink* szó valami *igen* kicsiny dolgot jeient mindig. Ugyanígy *iz* szavunk (rövid i-vel!) szintén kicsi értelmű, mert valaminek kis részét jelenti ma is (avar szóval: percét), míg *izület* alatt az ízek közötti érintkezés helyét értjük. Megjegyezhető itt, hogy szikra = kicsi szavunk pontos kún-magyar szócsoportbeli párhuzama a görög *mikrosz* = kicsi. Az említett íz szavunk (amely tehát nem tévesztendő össze a hosszú ível ejtendő íz = valaminek szájunkban érezett jó vagy rossz íze, és amely a *víz* szavunkkal függ össze, mert például a Halotti Beszédben is a gyümölcs keserű íze helyett még „keserű vize" mondatik) rövid *i*-vel pedig a tűzzel és fényességgel függ össze, amire utal ma is az *izzás* szavunk, de utal ugyanerre még a baszk nyelv *izara* = csillag szava is. Ha pedig mármost eszünkbe jut, hogy a keresztény hagyomány szerint *Jézus* születését megjelenő ragyogó Csillag jelezte, akkor érteni fogjuk azt is, hogy ő miért kapta e nevét, mert hiszen a Keleten ma is általános még: *Isza, Iszusz,* jésités nélküli neve, amely név igazi érte íme tehát nem is más mint „fénylő, ragyogó". Habár jelenthetett e név Csillagot is, sőt mivel őseink igen jól tudták, hogy a Nap is: Csillag, eszerint jelentett e név egyúttal Napot is, mivel hiszen a Nap is fénylő, ragyogó égitest, amellyel Jézus számtalanszor össze is hason-

líttatott. Ismeretes pedig a moldovai igazi, őslakos csángók (nem a kiköltözött székely eredetűek) jésitő és *ié*-sitő beszédmódja. (Például *ünő* helyett *jünüő, ijünüő).* Hogy pedig Moldovában jászok szintén éltek, azt eléggé bizonyítja az ottani mai *Jassi* (Jász) város neve, ami a régi magyar iratokban, valamint a székelyek és a csángók nyelvében Jászvásár, latin iratokban pedig Forum Jasigorum, Forum Filistinorum szláv nevén pedig Jaszki Targ (szláv targ, terg, trg = vásár, vásárhely). Hogy viszont a filiszteusok valóban Palesztináig elhajózott egy jász törzsünk voltak, alább mutatom ki.

De szólnom kell mármost arról is, hogy miért voltak éppen a főntebb fölsorolt állatok és növények a jászok szent állatai illetve növényei.

Íme: a lapátos szarvú ősi óriás-szarvasnak (rajzát lássad alább) ma is élő de a dámszarvasnál is valószínűleg közelebbi rokona a szintén igen nagytermetű *jávor-szarvas.* Nem meglepő-e tehát, hogy e szarvas magyar neve azonos a jávor-fa nevével, holott, amit ezt rajzaimról azonnal észre kell vennünk, a jávorfa lapijai és a jávor-szarvas szarv-lapátjai széle csipkézete tökéletesen azonos vonalritmusú, amely vonalmenetet ott látjuk egyébként a dám-szarvas lapátjain is némileg, de teljes tökéletességében a fecskefarkú pillangó szárnyain valamint, ha csak körvonalaiban is, a denevér szárnyain (ábrázolatait lássad előbb). E vonal menet azonossága, párosulva a név (jávor) azonosságával, tehát nem lehet véletlenség, annál kevésbé, hogy hiszen ennek a magyaroknál párhuzamát találjuk a tölgyfa ágai és a közönséges szarvas agancsa ágasbogossága azonos vonalritmusában, amit népünk ma is ezen *ágasbogas* szavunkkal nevez meg, amivel azután egyeznek a magyar-kún *ág, makk,*

makk-fa (tölgy-fa) valamint e szarvasfaj egykori *ágos, ákos* neve; emlékezünk pedig, hogy regös-énekeink a Csodaszarvas „ezer ágaboga”-ról szólanak. Igaz ugyan, hogy nyelvünkben ma a *jávor* szó *v* hangos és ennélfogva a *jász* szócsoportba már nem illik, de hogy kellett nyelvünkben lennie *jázor* vagy *jászer* alakjának is, bizonyítja a latin-olasz *acer-acero* = jávorfa (ácer, ácsero) szó, amelynek viszont *sz-h* hangcserés (ismert nyelvi jelenség) alakja a német *Ahom* = jávorfa, amely szavak azonban jésítetlen kiejtésűek. Az *acer* szó viszont arra is utal, hogy a palesztinai, – azaz filiszteai! – illetve kanaáni, sémitakor előtti, szent *asera* fák is tehát jávorfák kellett legyenek, amely szent aserákról sok följegyezés, valamint ábrázolat is maradott fönn Továbbá, adatai alapján Brugsch ír egy ősi kanaáni Aser-országról, amelynek nevét azonosítja a későbbi Assziria nevével és az asszírok főistene *Aszur* nevével is, amely nevek, szerintem, úgy lehet egy palesztinai ősi jász, azaz filiszteus, törzsünk után maradtak.

Fölemlítem még, hogy a jávorszarvas latin neve *alces,* német neve pedig *Elch* (elh) és *Elen,* a régi németben (Nibelung-ének) pedig *Eik* is, amely szavak föltűnően emlékeztetnek a görög *Aleksziosz* férfinévre és az ennek megfelelő magyar *Elek-re.* Bár e görög nevet másképp magyarázzák, nem tartom azonban lehetetlennek, hogy e magyarázat téves és hogy a név tulajdonképpen a görög *elektre, elektron* ~zóval magyarázandó, amelynek értelme ragyogó, sugározó; bár jelent borostyánkövet is, csakhogy jelenti még az arany és ezüst ötvözetét is, azaz tehát szintén igen fényes valamit, habár hiszen a borostyánkő is fényes, ha nem is annyira mint az arany ezüst ötvözet. Ha pedig mármost ezen *elek* (Elk, Elch, elektron) és *alek* (alces) szótövet a jávorszarvasra alkalmazva szem előtt tartjuk hogy értelmük: fényes és ragyogó, és eszünkbe jut, hogy a dámszarvas világossárga négyszögszerű foltocskái alapján azt következtettük, hogy az őskori óriásszarvasoknak is lehettek ilyen foltocskái (a rajzot lássad előbb), akkor csak a lapátos szarvak hegyeire is oda kell gondolnunk az égő gyertyákat, hogy képzeletünk előtt megjelenjen a Csodaszarvas képe, de ennek a jászok fölfogása szerinti alakjában. *Csoda* szavunk is = fény.

Ami pedig a jávorszarvas német *Elen* nevét illeti, ez teljesen azonos a szláv *jelen* = szarvas szóval, csakhogy ez utóbbi az előbbinek már jésített kiejtése. Amiből azonban szerintem nem az következik, hogy e szót a szlávok a germánoktól avagy a germánok a szlávoktól vették volna át, hanem az hogy mindketten e szót igen régen ősnépeinktől örökölték, de már anélkül hogy e szónak az *Ilona,* ma magyar népi *Elona* továbbá a *Helene, Helena,* a szlávoknál *Jelena* egykor nő-istennő, ma nő-név, értelmét is tudták volna, valamint nem tudták már azt sem, hogy e név, illetve szó, minő összefüggésben van a görög *heléne* = fényes és a német és finn *helea, heil* = világos, fényes szóval, amely utóbbi pedig, hogy nem a finnek vették a németből, bizonyítja az, hogy e szónak a finnben *hehezet* és jésítés nélküli alakja is megvan az *ilmio* = jelenség, tünemény szóban, amely utóbbi a magyar *Ilona*, finn *Ilma* névvel egyezik.

Mindebből azután az is következik, hogy ősidőkben, az anyajogi (matriarchalis) népeknél, akik a Napot is nőiségként fogták volt föl (német: die Sonne) egy nőnemű égi Csodaszarvas is a hímneműnél nagyobb szerepet játszott, amely tulajdonképpen a regék „fehér szarvas"ával volt azonos, vagyis a fehéren fénylő Tejút költői megszemélyesítése: a nőiség és az anyag istennőjévé lett, aki azután idővel az ennek leányaként képzelt Földistennővel is azonosíttatott és, főkép nem magyari népeknél, össze is tévesztetett.

Fölhozom itt még a finn *ilmio* = jelenség, tünemény jésítetlen és a szláv *jelen* = szarvas jésített szóval kapcsolatban a *jel, jelenés, jelenség* szavainkat, amelyeknek szinten van tünemény értelme is (a tünemény pedig a fényességgel azonosul), amelyeket némelyek tévesen vélnek nyelvújításkoriaknak, mivel e komál régebbi irományokban is már előfordulnak

Az pedig kétségtelen hogy a csillagokkal, égő gyertyákkal megjelenő, ragyogó Csodaszarvas, akár a hím, akár a nőstény, valóban: jelenség, tünemény; sőt mivel az Ég, illetve a Tejút jelképe is, tehát még *égi* tünemény is. Az pedig hogy *tün* szavunk a kún szócsoport szerint *fény* jelentésű volt a *tündököl.,* tündörög és tündér szavaink által válik kétségtelenné.

Visszatérve azon sajátságos jász vonalritmusra, amelyet különösen tisztán látunk a jávorfa levelein, a jávorszarvas lapátain, a fecskefarkú pillangó és a denevér szárnyain és amelyet a lapát rajzocskáján külön is föltüntettem, fölhozom a következőket: A jászok egyik legfőbb jelképes növénye volt tehát az *iszalag* (jésítetlen nevén) vagy *juszalag* (jésített nevén). Ha az *iszalag négyszirmú virágalakját* egymás mellé rajzoljuk úgy mint e rajzon 1, akkor a közök maguktól is, a négyes számrendszer alapján, a jászok másik jelképét, a beszegett szélű négyszöget (2) képezik, vagyis a szóban volt jász vonalat: 3. A beszegett szélű lap mindenesetre nőiségi jelkép kellett legyen, mivel, amint már szó volt róla, a lap őseinknél midig nőiséget jelképezett. Ez szempontunkból azért érdekes mert láttuk, a kunok szimbolikájában miképpen van egymással kapcsolatban az ékek sorozata a zegzugvonallal, a szemerék *szimbolikájában* a szemek sorozata a hullámvonallal és a besenyőknél miképpen vannak egymással összefüggésben a csöpp-, szív-, vese- és szívalakok. (Lássad előbb idevágó rajzaim.) Mindez tehát az örök Természet rendje, törvényei szerint van így.

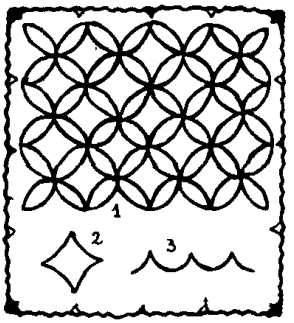

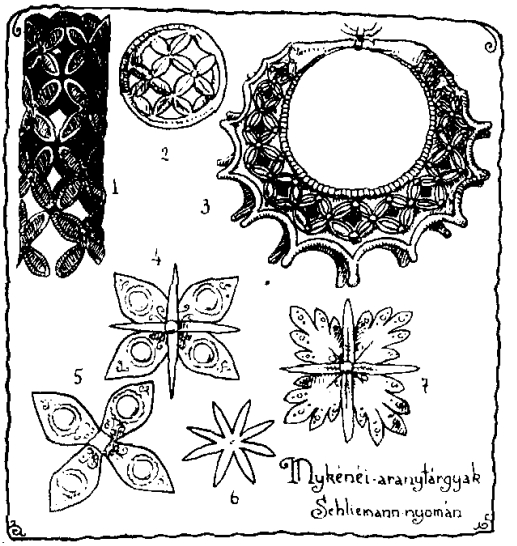

Hogy pedig a kréta-mykénéi műveltséget megalapított ősnépeink között jászoknak is kellett lenniök tanúsítja igen sok a Schliemann ásatásaival előkerült és például „Mykenae” című könyvében általa bemutatott tárgy képe is. Föltűnően gyakori a négyszirmú iszalagvirág ábrázolata, habár a szélesebb szirmúak jázminok is lehetnek. (A fönti rajzon 1 „Mykenae”. *330.* old. 2. *220.* old., 3. 224. old., 4. 219. old., 5,6.220. old., 7. 221, 222. oldal.). A rajzon 1. számról Schliemann megjegyzi hogy aranyból való de úgy a szirmok mint a virágok közei oda pontosan beillőre metszett hegyikristály darabokkal berakottak. Véleménye szerint vaiamilyen díszes bot burkolata darabja lehetett de megjegyezi hogy négyszögletes nyilasaiból a hegyikristály lemezkék, egy kivételével, mint kihullottak A 3 szám szempontunkból azért különösen érdekes mert rajta nemcsak az iszalagvirágok vannak meg egymás mellett, és beszegett szélű négyszög őket képezve, hanem a tárgy széle még a jász vonal ritmus szerint beszegdelve is. Szóban lévő könyve 278. oldalán bemutat egy ilyen alakú lemezt, amelyről azt írja hogy ezt Newton „egyiptomi porcellán”-ból valónak tartja. Mindenesetre ez a legtisztább jász négyzetalak. Ez alakról megjegyezhető, hogy réz- vagy vaslemezből készítve, várak, sáncok előtere roham elleni védelmére is használták, valamint támadó gyalogosok vagy lovasság *ellen* is. Ha ugyanis az ilyen lemez két egymással szemben lévő hegyét fölfelé hajlítjuk a már két egymással szemben lévőt pedig lefelé, akkor, ha akár hogy an vetjük is a földre: egyik hegye mindig fölfelé mered. Elég tehát a földet ilyenekkel teleszórni, hogy úgy gyalogság mint lovasság gyors előretörését lehetetlenné tegyék. Ismeretes hogy a rómaiak ezt használták a karthágóiak hadielefántjai ellen is. Ha ilyen elég sok és sűrűn van a földön vagy fűben, úgy különösen ha még széleik is élesek, a legerősebb csizmát is hamarosan fölhasogatja, a lovak csüdjét is megsebezi, annál inkább harcképtelenné teszi a súlyos, de lágy talpú elefántokat.

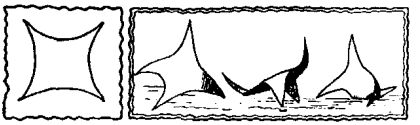

Az olyan négyágú csillagot amilyen a túloldalon lévő rajzon a, népünknél faragványokon mindenfelé, de különösen Erdélyben, százezrével láthatni. legtöbbet a temetőbeli fejfákon, de egyéb faragványokon is. Ez főképp jász eredetű, bár meglehetett a kazár és székely törzseknél is, de utóbb, a kereszténységben értelme feledésbe menvén, szépsége folytán általánosan elterjedett. Szerintem ez nem más mint a négy ágú csillagalak háromdimenziós ábrázolata. Ennek szintén eléggé gyakori változata a *b,* amely azonban, úgy lehet, valamikor tulajdonképpen a négyszirmú iszalag- avagy a jázminvirág ábrázolatából keletkezett de utóbb a négyágú csillaggal összevegyült, ám itt a négy csillagág közötti keresztalak valamikor az iszalag vagy jázminvirág

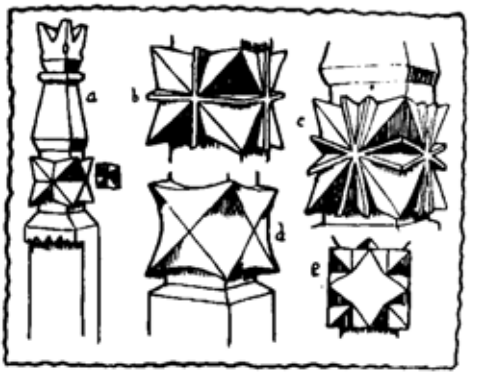

szálait jelenthette, amiértis eredetileg olyan is lehetett mint e rajzon *c*, bár a valóságban nem emlékezem hogy ilyet is láttam volna; úgy lehet azonban hogy ez utóbb, csak bajosabb előállíthatósága miatt veszett ki, holott az a alatti épen igen könnyű előállíthatósága folytán válott annyira általánossá. Olyat sem láttam soha amilyen itten *d,* de mivel Gróh István: „Ungarische dekorative Kunst" (Budapest. Évszám nincsen föltüntetve.) című műve 24. tábláján bemutat egy olyat mint e, ebből

következtethető hogy valamikor létezett olyan is mint *d,* ami hiszen nem is más mintha az a nem éles bevágásosan hanem csak homorú bemélyítésesen faragott változata volna. A *c*-t illetőleg

lássad előbb. 1 és 2 alatt a jázmin és iszalagvirágot, ezek szálai föltüntetésével. Ami meg az iszalagvirágot illeti, fölhozható még: Amikor szirmai már lehullottak és csak magcsomója marad meg, akkor csillagalakot képez, szálai pedig meghosszabbodván, az olyanná lesz mint e rajzon 1., holott közvetlen a szirmok lehullás a után még olyan volt mint a korábbi rajzon *d,* vagyis mint egy igen sokágú csillag, avagy mint egy igen kicsi sünöcske. Utóbb a meghosszabbodott szálak kacsalakúvá görbülnek de végig föl is hasadva, belőlük igen finom, fehér bolyhosság bomlik ki (e rajzon 2.), mire az egész csomó olyan bolyhos tömegecskévé lesz mint e rajzon 3, csakhogy e bolyhosság, amely itt, tussal rajzolva: fekete, a valóságban fehér, valamint a bolyhosság szálacskái is alig látható vékonyak, vagyis sokkal vékonyabbak mint itt a tollal rajzolt vonalkák. E bolyhos tömegecskéket népünknél „báránykák"nak hallottam nevezni láttuk pedig már, hogy a jászok juhtenyésztők is voltak. Természetes tehát hogy szimbolikájukban ez állatnak, es így a gyapjúnak is, szerepe volt.

Négyszirmú jázmin- avagy iszalagvirág-alakokat igen szépen stilizálva sokat láthatunk Erdélyben a kapuk keretdíszeül sorban alkalmazva. E rajzon az 1-el jegyezetten kidomborodó faragott ilyen dísz, a 2-vel jegyezett pedig lapos, csak az alap kimélyítésével képezett. Tökéletesen ugyanilyen díszt, de fölületet borítót, mutat be Ortutay Gyula „A magyar népművészet" című műve II kötete 41. oldalán Dálnokról (Erdély, Háromszék megye) régi, korhadozó kapufélfa maradványáról. (A fönti rajzon 3.). Ezen is úgy a virágalakok mint a kimélyített alap felülete sima es lapos, aminek profilját a rajzon a 8.

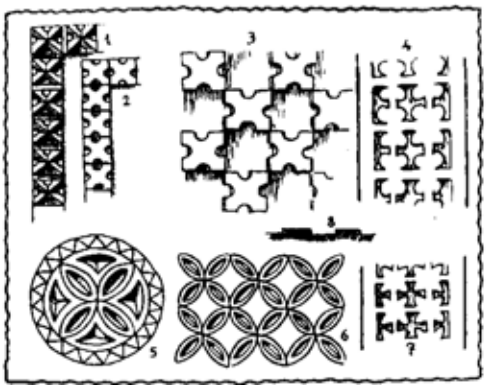

szám mutatja (pozitív dísz). Ehhez nagyon hasonlító, szintén jász eredetűnek sejthető, ugyan ilyen kidolgozású, ugyanilyen virágalakokat mutató díszeket Alföldünkön is láthatunk, es pedig szinten kapufélfák fölületen (a rajzon 4 es 5). Gyakori népi faragványainkon, a mykeneiekkel teljesen azonos, négyszirmú iszalagvirágot föltüntető, de bemélyített (negatív), fölületboritó dísz is (a rajzon 6), valamint meg gyakoribb a négyszirmú virágalakokkal kitöltött napkorong ábrázolat is (5), bár ez, ritkán előfordul nyolcszirmúan is.

Annak szempontunkbóli érdekessége miatt teszem ide a rajzot, amely azt mutatja hogy ha a kört négyzetekkel es a kör négyes számrendszer szerinti osztásával körzővel rajzoljuk, akkor miként keletkeznek szabályos iszalagvirágok, amelyeknek meg szálai is látszanak, a legközépső kicsi virágalaknál úgy mint e rajzocskán 2, a többinél pedig csak úgy mint 1 Természetesen a virágalakok között ott van a jászok másik jelképe a beszegett szélű négyzet is, éspedig négyszer.

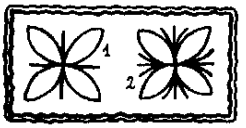

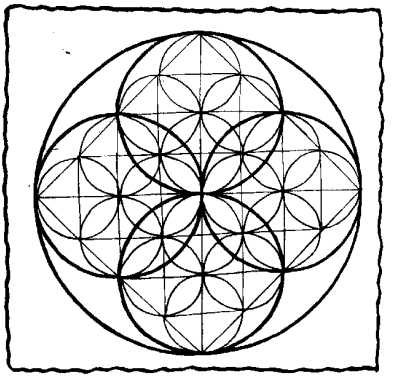

Hogy a szóban volt beszegett szélű rombus vagy négyzet mennyire nőiségi jelkép volt, tanúsítja az is, hogy nálunk, hagyomány szerint, a női nemi részt rombus- avagy beszegett szelű négyzetalakkal ábrázolni ma is szokás, mindig úgy, hogy a rombusnak avagy a négyzetnek egyik sarka legyen fölfelé, úgy ahogy an azt az előbb a 6 szám alatt, az iszalagvirágalakok között is látjuk, de amit a korábban rajzokban és szövegben bővebben is kifejtettem.

Fönt bemutattam a ma már csak Dél-Olaszországban és Görögországban élő de régen bizonyára nálunk is élt, 20 kilós súlyt is elérő óriás-sünt. Ami azonban nem kell azt jelentse,

hogy a ma is közönséges kis sündisznónak is ne lett volna a jászok vallásos jelképezésében szerepe. Említettem hogy például a gesztenye sün (gesztenyetoboz) a magát gömbölyűre összegubancolt sündisznóra hasonlít, amiért is a jászok csillagkultuszában a sugározó Csillaggal is összehasonlíttatott. Megjegyezhetjük, hogy ez állatot népünk még *sül*-nek is nevezi, amely szó azonban nem a sülni, megsütni igénkből származik, hanem egyezik a szláv *silo* és *súlyok* = tű és hegyes valami, szavakkal. Hogy azonban az eszerint létezett magyar *sil, sül* = tüske, tű szó nem lehetett a szlávbóli átvétel, hanem hogy a dolog megfordítva történt, bizonyítja az, hogy e két szó a szlávban egyedül áll, holott a magyarban rokonai is vannak (idegen szavak a nyelvekben rokontalanul állanak), illetve e szó a magyarban nem csak a sün állat nevében van meg. Például *szilánk* szavunk is tövisszerű, szúró valamit jelent, valamint a *súlyom* szó egy vízinövény igen szúrós, hegyes tövisekkel bíró magvát jelenti (amiért is a föntebb említett négytövisű terepvédő, várak, sáncok elé szórt tárgyakat is nálunk *súlymoknak* nevezték). De még inkább bizonyító az hogy a finnben *szili* = sündisznó, amely finn szó tehát a magyar *sül*-disznóval teljesen egyező De ugyanilyen bizonyító erejű azon tény is, hogy hiszen mindezen szavak *sz-1* vagy *s-1* alakú töve a szúr igénknek csak lágyult *l* hangos kiejtései. (Csakhogy viszont minden szúró valami, amilyen például a tű, a tövis, a nyíl és a képzelt sugár is: *szál, r*-es kiejtéssel szár, azaz szálszerű valami, amilyen a *szálka* is. Ámde az ilyen összefüggéseket ily tökéletesen hangokban, csakis a magyar nyelv fejezi ki, ami képtelenség volna, ha a magyar nyelv „keverék" nyelv volna, amint azt az „ázsiai" és „nomád" elmélet hívei állítani kénytelenek).

Annyi bizonyos, hogy az óriássün hosszú tüskéi ez állat veszedelmes védelmi sőt néha támadó fegyverei is, amennyiben azokat előrefelé is képes mereszteni. Tisztán babona azonban némely régi író állítása és a dél-olasz nép azon hite, hogy ez állat hosszú tüskéit ellenségére nyilakként ki is bírná lövellni. E hit szerintem onnan ered, hogy őseink a sugarakat, költőileg, ki röppenő tűkhöz és nyilakhoz hasonlították, valamint, ugyancsak költőileg úgy az óriássünt, mint a gömbölyűre

összegombolyodott kis sünt, valamint a gesztenye sünjét is, sugározó Csillaghoz hasonlították. És ime, a görögben *aszter* = Csillag, az óriássün neve pedig az olaszban *istrice* (isztricse), a latinban hehezetesen *hystrix* (hisztriksz, azaz hüsztriksz), amely olasz-latin szó alapján föltételezhető hogy tehát a Csillagnak is volt valamikor *iszter, hüszter,* avagy jésítéssel *jiszter, jüszter* alakú neve is. És íme, a szlávban tényleg ma is *jézs* = sün, *jászno* pedig = fényes, világos; úgyhogy e szláv szavak is valószínűvé teszik hogy Csillag, sugár, *tű,* nyíl értelemmel is kellett létezzen a jász szócsoportban egy *jiz, jéz, jisz* alakú szó.

A Csillag neve a törökben *ildiz, joldiz.* E szóval meglepően egyezik a német *Iltis* = görény szó, úgyhogy nem tarthatjuk lehetetlenségnek, hogy e szó valamikor nem is a görényt hanem a sünt, avagy ősidőben épen az óriás sünt jelenthette, vagyis hogy itt ugyanolyan irodalmi téves szóalkalmazással van dolgunk mint a magyar *bíbor* szónál, amely régi nyelvünkben, és a népében ma is, nem igen pirosat hanem igen fehéret jelent (igen pirosat ellenben a *bársun* = parázs-szin, jelentett). Valóban a német nép a görényt nem is igen nevezi litis-nek, hanem ez állat ismeretes rettentő büdös volta miatt Stanker, Stinker néven, aminthogy ugyanez okból latin neve is putorius foetidus.

Tudjuk hogy régen szokás volt az eke jármába fogott ökröket az ösztőke-vel (hegyes bottal, amelynek hegye néha vasból is volt) *ösztökélni,* azaz hátulról szurkálni, hogy gyorsabban húzzanak. E szó első *-ösz* -szótagja azonos az űz igénkkel, amelynek értelme *üldöz,* de eredeti értelme tehát szúr, szurkál volt, ami tehát a sugározó Csillag *asz*-ter, azaz sejthető *isz*-ter, *üsz*-ter és a sün *hisz*-triksz és *isz*-tricse neve első szótagjával egyezik, illetve ezt megfejti. Láttuk hogy Csillagot szokás volt igen sok ágúan, a gesztenye sünjéhez hasonlóan ábrázolni (lássad korábban) és hogy az ősök a sugarakat költőileg nyilakkal, tűkkel hasonlították össze. Ezért nevezzük a szúró fájdalmat ma is nyilalló fájdalomnak. Az *ösztökélni* szó *-tökélni* része viszont a *dök* = döf, szúr szavunkból származik, amely *öldökölni* igénkben is megvan, mivel *dökölni* = döfködni. Továbbá *öl, ölt, öltöget* szavunk eredeti értelme szintén szurkál de egyúttal sugározik is volt, amiért is ma is a „tűvel öltünk, öltögetünk”.

Úgyhogy világossá válik miszerint *megölni* szavunk eredeti értelme is megszúrni, leszúrni volt és utóbb halottá szúrni értelművé is lett. De világossá válik az is, hogy *üldöz* szavunk eredeti értelme is *öltöz* = szurkál, hátulról szurkál, volt. Mi több, Erdélyben ölni igénket számtalanszor hallottam csak ölteni, szúrni értelemmel használni, például „Megölte az ujjamat a tűjével". E réven értjük tehát meg *öltözni, öltözködni* szavunkat is, amely tehát onnan származott hogy ilyenkor lábainkat a gatyába, nadrágba, karjainkat az ing, a kabát ujjaiba öltjük. Ez tehát a török *ildiz, jildiz* = Csillag szó eredete is, vagyis: *öltöz* = sugarakat öltöget, aminthogy ma is mondjuk hogy „a nyelvet kiölteni". Az ősök tehát a Csillag sugárzását is költőileg tűk öltögetéséhez hasonlították és e réven hasonlították azután a sünt és a gesztenyesünt szétálló tüskéik miatt a Csillaghoz, valamint ez lett azon későbbi babona oka is amely szerint az óriássün töviseit nyilakként lőni is képes volna De mindez teszi azt is a legvalószínűbbé, hogy a német *Iltis* szó is valamikor az óriássün neve volt, amely állatot ősidőkben, amikor ez még hazánk területén is élt, szintén *öltöz, ültöz* = szurkál néven neveztünk volt.

Öltöz szavunk ezek szerint tehát kétségtelenül azonos eredetű az *üldöz* szavunkkal és vonatkozott régen az igába fogott ökrök ösztökéveli szurkálására is, amiből *ösztökélni* = nógatni. hajszolni, valamire Indítani, ma is használt szavunk származott, aminek viszont úgy szóalakilag mint értelmileg pontosan megfelel az.olasz *istlgare* = ösztökélni szó.

Olt szavunk legrégibb szótöve tehát kétségtelenül az *öl* = szúr, döf szó volt és láttuk, hogy az ősök a sugarak kilövellését nyilak kilövelléséhez, kilövéséhez is hasonlították. Márpedig *lő*s zavunk nem is más mint *öl* szavunk megfordított alakja Úgyhogy itt is az egytagú szavak ősnyelvünkbeli megfordíthatása egy példájára akadtunk.

Tű szavunk is hegyes szerszámot jelent, de mondjuk ma is az erősen sütő, sugározó Napra hogy „tűz", amely szó alatt sugarai erősen, mintegy tüzesen szúró hatalmát értjük, miért is azután „napszúrásról" is beszélünk. De világossá válik ezáltal még az is, hogy a *tüz* főnevünk is eredetileg sugárzó, azaz fényt, hőt adó, szétlövellő valamit jelentett. Viszont tény hogy

süt („a Nap süt") sem más mint a *tűz* igénk, és egyúttal főnevünk, megfordított kiejtése, ami azután *tüske,* szintén tűszerű valamit jelentő szavunkat is megfejti.

Eszünkbe juthat *öklel,* népiesen *iklel, iklat* (utóbbit lássad Ballaginál is) = döf, szúr, valamint nógat, unszol, ösztökél szavunk is Világos tehát hogy míg e szó *ő*-vel ejtve tompább valamivel döfést jelent, de *i*-vel ejtve, *iklat* alakjával, igen hegyes valamiveli döfést azaz tehát tulajdonképpeni szúrást kellett jelentsen. Párhuzamként fölemlíthető, hogy az olaszban is *pugno* (punnyo) = ököl és *pungere* (pundzsere) = szúrni Viszont az is kétségtelen hogy ezen *iklat* szavunk az *ék,* népiesen *ík* (lássad Ballaginál is) szavunkkal is azonosul, mert hiszen az ősember egyik legelső fegyvere a hegyes ékben végződő kődarab volt, amelyet öklébe szorítva használt; azt pedig már láttuk hogy *ék* szavunk csak a *ké, kü, kő* szavunk megfordított alakja. Úgyhogy mármost azonnal megfejtve látjuk egyrészt a *szláv ígla* = tű szót, másrészt a német *Igei* = sündisznó szót is, amelyek tehát kétségtelenül az *ék* avagy *ík* és az említett *iklat* szavak lágyult azaz g-hangos kiejtése származékai, sőt föltételezhető tehát az is, hogy a tűnek, tövisnek volt régi nyelvünkben kún *ikla* és magyar *igla* neve is.

Mindezen szavak azonban, habár a sugár, sugárzás, tüske, sün és Csillag őseinknél volt egymássali költői összefüggésbe hozását tanúsítják, de – amint látjuk – ezek nem jász szócsoportbeliek. Eszerint tehát véletlenül mai nyelvünkben idevonatkozó jász szó alig maradott fönn. Hogy azonban ilyen szavaknak is kellett lenniök, bizonyítják a következők. Korábban szóba hoztuk már az *izzás, izzó* szavunkat, amelyről ott megsejtettük hogy fényes, ragyogó – tehát sugárzó – értelmü is kellett legyen és hogy ez a filisztéus jászoktól származólag és jésített kiejtésében lett a Jézus néveredetévé, amely név a jászoknál, majd a régi zsidóknál is Jezzú, Jizzó, Jizsó, és jésítetlenül Izsú, Ezaú alakún, szokásos személynév lehetett. Láttuk, hogy habár e név jelenthetett Napot is, mivel az ősjászok is tisztában voltak azzal hogy a Nap is csak a végtelenség egy Csillaga, de hogy e név tulajdonképpeni értelme épen ezért: Csillag volt, erre világosan utal azon tény, hogy a bibliai hagyomány szerint Jézus születését egy megjelenő ragyogó

Csillag jelezte, úgyhogy ez és a név, határozottan jász fölfogásra vall. Ezek szerint tehát okszerűen következtethető, hogy a jászoknál kellett legyenek *iz, izz, ézz, jizz, jézz* (esetleg *ü*-vel is ejtve) alakú szavak is, amelyek fény, sugárzás, tű, sün és Csillag értelműek voltak, ha nem is állottak csak egy szótagból. És íme, a szlávban fönn is maradott *jézs* = sün, a baszk nyelvben pedig *izara* = Csillag.

Föntebb szó volt már a gesztenyéről, a jászok egyik, tápnövényéről. *Gesztenye* szavunkat, mivel ennek a latin-olasz ban *castanea, castagna,* a németben *Kastanie,* a szlávban *keszteny, kosztany* felel meg, ermészetesen a fölületes nyelvészkedés, már csak az ázsiázó és nomádsági elmélet miatt is, ezen nyelvek valamelyikéből hozzánk származottnak tételezte föl, ami hogy menyire téves, alább minden kétséget kizáróan kitűnik. Előbb azonban kiemelem: A nemes gesztenye levelei jász vonalritmust mutatnak, a gesztenye magháza, azaz toboza, helyesebben sünje, amint már mondottam, tökéletesen összegubancolódott sünállatra hasonlít, bár kisebb annál. De ismeretesek a tengeri sünök, amelyek legközönségesebb fajtája a gesztenyesünnel azonos nagyságú, vannak azonban olyan fajták is amelyek a mi sününknél nem sokkal kisebbek. A jászok, mint régen hajózó és tengerjáró nép, a tengeri sünöket is kétségtelenül igen jól ismerték Láttuk, hogy a jászok a gesztenye sünjét az igen sok ágúan ábrázolt csillagalakhoz hasonlították. A gesztenye sünje, amikor kinyílik és a gesztenye belőle kihullik, tökéletesen a négyágú jász Csillaghoz hasonlít, vagyis jázmin vagy iszalagvirág-alakot képez (lássad a rajzot). Szélein meglátszanak a külsejét borító tövisek, belsejét pedig igen finom, fényes, selymes de rövidszálú szőr, bársonyként borítja. Hogy viszont a *gesztenye* szó nyelvünknek valóban ősi szava, bizonyítja már az is hogy *geszt* szavunkkal azonos. Ezen geszt szavunk ugyanis valaminek keményebb közepét nevezi, aminthogy a gesztenye is a gesztenyesün kemény közepe, vagyis magja, magva (amiből az is következik, hogy jász szócsoport szerint *geszt* illetve *jeszt* avagy *jezd* magot jelentett). Mondjuk is hogy *gesztes* az olyasmire aminek belsejében, közepében valamely keményebb egy avagy több rész van. A gesztenyesün közepében is egy, kettő vagy három gesztenye

van. Hogy a *j* vagy akár a *h* hang is, mily könnyen változik *g* hanggá, a *g* pedig *k-vá,* minden nyelvész előtt ismeretes.

Eszerint bizonyos tehát hogy gesztenye szavunk is *megvolt jesztenye* kiejtéssel is, majd *g*-vel is ejtődött, amely *g* hang itt az árja nyelvekben *k*-vá alakult Viszont maga a *geszt* szavunk hogy *jeszt* alakúan is megkellett legyen, tanúsítja a szláv *jezgro* (szerb-horvát) és cseh *jadro* = geszt. Csakhogy e szláv szavak értelme már határozatlanabb, mert nem csak valaminek keményebb gesztjét hanem valamely hosszú növényi szárnak ellenkezőleg lágyabb belső részét, tehát bélét is, jelentheti. Ettől eltekintve, a szlávban ezen *jezgro* szó egymagában áll, rokontalanul, holott a magyarban a *geszt* szó nemcsak hogy a *gesztenye* szóval azonos, de azonosul még a *kőzte, kőze, kőzé, kőzép, közepe* és *közbül* szavainkkal is; a *geszt* illetve a *gesztenye* pedig tényleg a gesztenyesün keményebb *közepét* képezi, annak közepében lévén, annak gesztje is. Hogy pedig mindezen *g-sz* vagy *k-sz* azaz *geszt* és *közép* szavaink igazán nem lehetnek árja eredetűek, kétségtelenné teszi az afrikai, ősi kámita aroma nyelv, amelyben *kesza, kessza* = valaminek közepe, bent és középen, közötte. Például *biszon -kesza* = víz között, vízben. (Prof E. Viterba: „Grammatica e dizionario della lingua aromanica.” Milano, 1892. Manuali Hoepli. VI. oldal.). És íme, Erdélyben a magyar nép ma is szintén használja még a *kőzött* szót a *-ben* rag helyett, úgymint épen „vízben” helyett, „víz között”. Példa: Horger Antal „Hétfalusi csángó népmesék.” Budapest, 1908, 114 oldal. Mezítelen gyermekekről szólva: „voltak a víz között” = a vízben.

Itt ezekről csak ennyit. Másutt majd többet és csodálatosabbat, a *geszt, közép* és kezdet szavainkkal kapcsolatban.

Szó volt már arról, hogy a jászak juhtenyésztők is voltak. *Juh,* azaz *jú* szavunk a *jó* (bonus) szavunknak azonossa. Mivel ez egy egyszerű magánhangzónak, vagyis *ú* vagy *ó* kiejtésének csak jésítése, ennélfogva bármely szócsoportunkba is tartozhat; mivel azonban a *j* hang miatt főkép a jászokéba, ahol a *j* hanggal kezdés jellegzetesség, ezért az alábbiakat itt kell elmondanom. Hogy *jó* szavunknak létezett *jú* kiejtése is, azt már az is kétségtelenné teszi, hogy népünk például *ló* helyett ma is mondja hogy *lú,* ami azonos a vogul *lú* = ló szóval. Viszont

Erdélyben ma is mondják *juh, juhok* helyett: jó, johok, ami a *juk,* azaz *jú* szavunk eredeti *jó* értelmét igazolja, de igazolja ezt még *jószág* = jóság szavunk is, mivel a régi népek háziállataikat: *javaiknak, javuknak* = becses vagyonuknak szokták volt nevezni. és tehát jólétük egyik föltételének is Viszont némely magyar vidéken a juhokat *ihoknak,* a juhászt *ihásznak* is nevezik, aminek megfelel, hogy ugyanott a jávorfát is iharfának nevezik (lássad Ballaginál is). De tény az is hogy miként az iszalagot is nevezik *juszalag*-nak is, ugyanúgy a jávorfát is nevezik *juharfá-nak* (Ballaginál is). Mivel pedig a jávorfa faanyagát a nép nálunk és másutt is, különösen *jó* fának, mindenféle faragásos dolog készítésére a legjobbnak ismeri, eszerint igazolódik, hogy *jó* szavunknak régen volt *já, jú* és *jí* kiejtése is. Ami a jávor fája jó minőségét illeti idézhetem e szerb ének elejét is:

O javore, javore, tvoje drvo najbolje
Od tebe se gusle prave,
Srbstvo da proslave.

Ó jávor, jávor, fád a legjobb.
Belőled készülnek a guszlák,
Szerbség dicsőítésére.

A *guszla* hegedűszerű de igen kezdetleges, csak egyhúrú hangszer.

Tény hogy a törökben ma is *eji* = jó. Viszont a németben *ja* = igen, tehát helyesel és, jónak vélés szava. Egyébként úgy a magyar valamint más nyelvekben is használatos a *jó,* illetve a *jó* értelmű, szónak igenlés, helyeselés értelemben használata

A latin *ovis* (óvisz) sem egyéb mint *ó* (jésítve jó) = juh szavunk fejleménye, aminthogy úgy ezen latin szó, valamint az oláh *o, oi* is = juh, juhok; sőt ugyanilyen fejlemény a szerbhorvát *óvca* = juh is. Miként pedig a magyar *jószág* szó jelent egyaránt háziállatot, juhot, tehenet, de tárgyat, holmit, vagyont is, ugyanígy holott a latin *pecus* és *pecorosus* vagyont, javakat, bőséget jelent, de az olasz *pecora* szó meg csakis juh jelentésű

(pékusz, pekorózusz, pékora). Állattenyésztő nép legfőbb *java,* tápláléka a tej és a tejtermékek.

Hogy azonban ezen *jó* szavunk régen nem csakis a juhokra hanem a tehenekre is vonatkozott, kétségtelenné teszi egyrészt a görög hitregék *Io* vagy *Jo* félistennője neve, akit Hera, más rege szerint maga Zeüsz „tehénné változtat", amikből észrevesszük, hogy hiszen e név tulajdonképpen tehenet, de eredetileg, azaz még régebben juhot is kellett jelentsen, mert hiszen láttuk hogy ajuhnak *ih, ijó* avagy csak egyszerűen *i* neve is volt. E két állat, a juh és a-tehén, neve pedig nem csak azért cserélődhetett össze mivel mindkettő tejelő, hanem azért is mert régen éltek tehénnagyságú juhfélék is, amilyenek egyébként Belső-Ázsiában ma is élnek még (Lássad: Brehm: „Tierleben." Argali és kucsgar nevű óriásjuhok.). Ezen Jó nevű tehén vagy juhistennőnek a jász őstörzsünktől *volt* származását egyébként a görög hitrege maga még azáltal is bizonyítja, hogy Jó apját Józosznak, más változat szerint Inahosz-nak nevezi, amely utóbbi neve miatt őt a mythologusok az Inahosz folyó megszemélyesítésének tartják, amivel tehát Jó vagy ló, ha csak zavarosan és közvetve is, de a folyóvízzel is összeköttetésbe kerül, ami arra is utal, hogy ősnyelvünkben *ajó* vagy *ijó* szó folyást, haladást is jelentett, ami azután eszmetársult a tejelés fogalmával. És íme: Munkácsi Bernát tudósunk *jó* szavunk folyó, folyam értelmét már 1901-ben kimutatta, illetve a Sajó, Berettyó (beret-jó), Tápió, Somlyó stb. folyónevek utolsó szótagját *jó*-nak mutatja ki és *folyó* értelműnek; ugyanígy a „két jó közét" is „két folyó közé"-nek, amihez Fáy Elek is hozzáteszi, hogy a vogulban valóban *jó* = folyó, de hogy ugyanezt jelenti a finn *joke, joki,* .az észt *jogi* és a liv *jog.* De amihez hozzáteszi Fáy még azt is, hogy ide sorolandó a kínai *hó* = folyó is, – amihez viszont én még azt teszem hozzá, miszerint a mandzsúriai *Jalú* neve is valószínűleg *folyó* értelmű. Kiemeli továbbá Fáy, hogy hiszen például az egyiptomiaknak a Nilus, a mezopotámiaknak pedig az Eufrát és a Tigrisz folyók jelentették a minden jót, mert e folyóktól függött minden ételük, egész megélhetésük; életük is tehát Egyébként is pedig még a kevésbé száraz éghajlatú vidékeken is a folyók

mentén van mindenütt nagyobb termékenység és vannak jobb megélhetési viszonyok.

Másrészt bizonyítja még a legközvetlenebbül a *jó* szavunk tehénre is vonatkozó voltát a Tejút, azaz az Égi Tejfolyó elnevezése is, amely a görög hitrege szerint is Hera tehénnel is jelképeztetett, valamint tudjuk azt is hogy ó azonos volt a rómaiak Juno-jával, aki neve viszont *jónó* avagy *jú-ünő-nek* értelmezendő; mi viszont már tudjuk, hogy ez nem más mint a mi Világtápláló, ős Anyag-istennőnk, a Tejút – vagyis a Napisten anyja – költői megszemélyesítése: a Nagy-Boldogasszony, akit Szent-Anna képében Szeged vidéke asszonyai, bár már öntudatlanul, de még ma, a kereszténységben is, tiszteinek. Az pedig, hogy az Égi Tejfolyót, vagy az Égi Dinát Tej-*útnak* is nevezték el, szintén igen érthető, mivel hiszen régen, amikor a szárazföldön való közlekedés még igen nehéz volt, a folyóvizek, hajózás, tutajozás által valóságos utakat képeztek, mit több még a szárazoni utak is nagyreszt folyóvizek mentén vezettek.

Miután viszont az ember legrégibb tejelő állatai szarvasfélék voltak, aminthogy északi tájakon még ma is az iramszarvas az, ez tehát valószínűvé teszi, hogy a jászoké a legrégibb ősidőkben a jávor-szarvas volt, avagy ennek ősrokona, az óriásszarvas, amely még sokkal nagyobb testű volt és amelyek a mai jávorszarvasénál még aránylag is sokkal nagyobb, de szintén lapátos szarvai voltak, amelyek széle azonban amint ezt a talált maradványok on látjuk, ugyanúgy *volt* kicsipkézve mint a jávorszarvasé. Sőt igen valószínűnek kell tartanunk hogy régen a jászok tulajdonképpen ez óriásszarvast nevezték volt jávornak, amely név az óriásszarvas kihaltával vitetett csak át a mai, kisebb, jávor-szarvasra.

De bizonyos az is, hogy a szanszkrit *gó* = tehén, sem egyéb mint a mi *jó* szavunk származéka, amely szóban *aj* hang már *g* hang változott azután *k* hanggá, ami még gyakoribb hangtani jelenség, és így jött létre a mai német *Kuh* (kú) = tehén, holott a német *gut* = jó szóban a *g* hang megmaradott.

Ezzel szemben, lehetséges-e valakinek azt ellenvetnie, hogy a dolog megfordítva is történhetett? Hogy tehát az átvevők mi lettünk volna.

Az ázsiázó és lovas nomádság elmélete alapján azt kellene az illetőnek állítania, hogy az általánosan jót jelentő *jó* szavunkat, valamint *jú* (juh) szavunkat is, a szanszkritből vettük, ha nem is közvetlenül hanem valamilyen közvetítés útján. De lehetséges-e ez esetben azt föltételeznünk hogy a szanszkrit *go* = tehén szóból lett nem csak a mi általános *jó* szavunk, hanem a nálunk három változatban is meglévő, juh-állatot jelentő *jú, jó* és i szavunk? De ha még ezt is elfogadjuk, akkor is fönnmarad azon képtelenség, hogy egy lovas-nomád nép, amely teheneket, lovain kívül, valóban tarthat, ez átvett szót nem a tehénre hanem a juhokra alkalmazza, holott lovas-nomád nép juhot nem tarthat, mert őt ez állat lovas utazásaiban nem követhetné. Juhot hiszen csak gyalogos és főként hegyi nomád nép tart, amilyen az oláh, a szerb és a tót. Ámde hiszen a szanszkrit *gó* tehenet jelent, holott ez állat neve a magyarban egészen más: *tehén*! Az pedig a följegyezések alapján egészen kétségtelen hogy Árpád seregei harcias, lovas nomádok voltak, amelyek juhot nem tartottak

A szanszkrit *gó*-ra hasonlító *jú, jó* pedig nem tehenet hanem juhot jelent. Miután az is valószínű, hogy az ember régebben tart juhot mint tehenet, eszerint is inkább hihető, hogy a juhot jelentő *jó* szó vitetett át a tehénre is Csak egy lehetőség marad tehát fönn: az hogy a *jó* illetve *gó* szó őseredetileg még a szarvastehén neve volt és hogy e név vitetett utóbb át úgy a juhra mint a tehénre. De ekkor is a hangtan szerint azt kell vélnünk, hogy a *j*-hangos kiejtés régibb a g-hangosnál, úgyhogy eszerint is a mi *jú* és *jó* szavunk a régibb, a *gó* pedig a származék.

Avagy azt állítsuk-e hogy a magyar általános *jó* szavunkat és a juhot jelentő *jú, jó, í* szavunkat is a német *Kuh* = tehén szóból képeztük? Illetve, hogy, ha Árpád népének – ha ezt akármenyire nomádnak és vadnak képzeljük is – ezer évvel ezelőtti honfoglalása és államalapítása előtt, a *jó* fogalmára még ne lett volna szava s hogy ezt a német *Kuh* = tehén szóból képezte? Ennek úgy nyelvészeti mint néptani (ethnologiai) képtelenségét igazán nem kell bizonyítgatnunk.

Maradna ezek után még csak egy gondolat az, hogy mindhárom juh jelentésű szavunkat (jú, jó, i) mi a honfoglalás

után, miután azelőtt juhot nem ismertünk, itt az oláh *o* avagy a szláv *ovca* = juh szó átvételével alkottuk. Csakhogy – mivel a jó fogalmát megnevező *jó* szavunk azonos eredetű és alakú a juhot jelentő *jó* szavunkkal ez esetben is fönnmarad azon teljes képtelenség, hogy tehát egy nemzetnek, amely Európa közepén, más hatalmas népek között, ezer évvel ezelőtt, hatalmas államot tudott alapítani, a jó fogalmára még nem volt szava és ezt csak itt az oláhok avagy szlávok révén megismert juhok itt átvett nevéből képezte magának.

Mind ezzel szemben áll pedig a magyarban azon teljes okszerűség .(logikusság), hogy a jó fogalma *jó* neve és a juhot jelentő *jó* szavunk alakilag azonos, holott, okszerűtlenül, az oláhban ó = juh de *bun* = jó, a szlávban *ovca* = juh de *dobro* = jó, amiből tehát kétségtelenné válik, hogy e nyelvekben a juhot jelentő szó és a jó fogalmát jelentő szó *nem* azonos eredetű.

Ismét és ismét be kell látnunk, hogy az ázsiázó elmélet csak egy politikai céllal fönntartott és hirdetett dolog, amely azonban a tudományos vizsgálat révén összeomlik.

Megemlítettem föntebb a juhokkal összefüggésben az *oláh* azaz *olá* népnevet. Ismeretes, hogy ennek vésített (kezdő *v* hanggal megtoldott (Vessed össze: germán: Odin-Wotan Horvát; u = benne de tájszólásban vu. Szláv: on = ő, de cseh; von = ő, Francia; oui = igen, de a kiejtésben; vui.) alakja a *vlah* és német *Walach* = oláh, de amely *vlah, valah, volah* szó alatt különösen a törökök, de a műveltebb horvátok is, úgy a szláv mint az oláh hegyi, juh- vagy kecsketartó népet nevezték. Hogy pedig ez elnevezés mily ősrégi kell legyen és hogy ősalakja valóban a mi *alá* elnevezésünk volt, ezt meglepően igazolja az afrikai aroma nyelv, amelyben betűszerint *alá* = juh. Úgyhogy a juh, juhtenyésztés és az ezekkel foglalkozó népeket megnevez ő név közötti összefüggést észre kell vennünk, de látjuk egyúttal azt is, hogy a juhot jelentő ó szónak *olá* továbbképzése is létezett. Továbbá; kétségtelen, hogy az oláh és az olasz nép egymásnak közeli nyelvrokona, amivel tehát pontosan egyezik a magyarban az *oláh* és *olasz* egymással azonosuló e két elnevezés. Mitöbb, hiszen az olaszokat a német nép is nevezi Welsch-nek (vels), Olaszországot Welschland-nak, ami elnevezés a mi olasz elnevezésünknek

csak vésített, és magashangzós megfelelője. Azt pedig a történelemből tudjuk, hogy Rómától délre létezett egy hegylakó *volsci* (voiszci), azaz *volsz* nevű nép.

A jó fogalmának a *juh,* azaz *jó,* és a tehén házi- és tejelő állatokkali, valamint a *vagyon* fogalmávali összefüggését kifejtettük. De megsejthető, hogy a szanszkrit *gó* = tehén és a német *Kuh* = tehén és német *Gut* = vagyon szavak között is ugyanilyen összefüggés van. Hogy viszont a görög *boüsz,* latin *bos,* bovís = tehén, marha, olasz *bue*= marha és a latin-olasz *bonus, buono* = jó és latin-olasz *bonum, bene* = vagyon szavak a fönti miéinknek -habár más alakú szavakkali – pontos párhuzamát képezik, ezt világosan látjuk.

Egy korábbi fejezetben szólottam már arról, hogy a juhok egyik kún neve *mendel-,* mön*dö!-,* kicsinyítve *mendelecs, möndö!ecs, möndölecske* volt, és hogy e nevük a mendegélni, mendegélni, möndögélni igénkből származott.

Itt is föl kell már hoznom hogy ezen igénk pannon megfelelője, illetve párhuzama: *vándolni* volt; ebből *vándor* és *vándorolni,* német *wandein* = vándorolni, latin *venire* = jönni de amely szónak *menni* értelme is van, úgyhogy a latin-olasz *ven tus, vento* = szél szót is a haladás-, futás-, menéssel kell összevetnünk, ugyanúgy mint a magyar *szél* szót a *szaladással.*

Tény hogy a juhtenyésztéssel foglalkozó emberek, miként a juhok maguk is, örökös mendegélésre, vándorlásra, bolyongásra kényszerülnek, nyáron föl a hegyekre, télen a völgyekbe, sőt sem télen sem nyáron sem maradhatnak egyhelyben, mivel ahol az állatok a füvet lelegelték, onnan tovább kell menniök; vagyis örökösen vándorló, bolyongó, vagyis nomád életet kell élniök. Csakhogy nem mint a lovas népek, a széles síkságokon gyorsan és száguldozva, hanem lassan hegységeken hol fölfele, hol lefelé mendegélve.

Ezek szerint azonban a jász szócsoportnak is kellett legyen valamilyen a járást, vándorlást, bolyongást, mendegélést jelentő szavának, amely tehát *jázás, juzás, ijázás ,jizés* alakú kellett legyen. És íme a szláv nyelvekben fönn is maradott *jezditi* utazást jelentő szó. De ezen föltételezett *jázás szóra* utal *maga* a magyar *jár, járás* szó is, mert hiszen az *r-z* mással-

hangzó váltakozás, különösen a szó végén, ismeretes jelenség. De ugyan e szó jésítetlen alakját is megtaláljuk az olasz *ire* (hosszú í-vel, *íre*-nek ejtendő) = menni igében, valamint az olasz és német *errare* és *irren* = bolyongani, tévelyegni igében is. Igaz hogy eme szavak az *r* hang révén kőrös szócsoportunkba tartoznak, de amint mondám, az *r-z* változás révén a jász szócsoporthoz is közel állóak Említettem már föntebb a görög rege *Io* vagy *Ilo* nevű tehenét, amelyről a rege azt is mondja hogy Hera gonoszul egy bögölyt küldött, amely csípéseivel szüntelen űzte, üldözte a világba s hogy csak mire Egyiptomba jutott, nyugodhatott meg. Márpedig az *Io* név ijónak, a régi *-on* képzővel pedig *ijon*-nak is vehető, amely szó járót, vándorlót de egyúttal juhot is jelenthet, ugyanúgy mint a kún *mend-*, *mendel-* szó. Csakhogy az elmondottak szerint a görögöknél az Ijo név már nem juhra hanem tehén re vonatkozott. Ezért a görögök, hogy a bolyongási indítékot megokolják, a bögölyt szőtték a regébe, ami a hosszú gyapjújuhnál nem volt szükséges, mivel hiszen ezt a bögöly ellen hosszú gyapja védi. Megsejtettük pedig azt is, hogy 10 alatt tulajdonképpen az Ég örökös vándorát, örökös utazóját a Holdat kell értenünk, de itt nőként (Artemisz-Szelene Diana) megszemélyesítve, kell vennünk. És íme, a törökben *aj* = Hold, amely szó az *ij*-től csak magánhangzójában különbözik; tudjuk pedig a magánhangzók oly könnyű változását. Meg kellett már említenem az „Angyal-bárányok", más nevén „A möndölecskék" meséjét (Kriza János: „Vadrózsák."), amelyben tehát bárányokról, azaz juhokról, van szó, amelyben ez állatoknak nem csak mendegéléséről van szó, hanem még az is mondatik, hogy a legeltető fiúnak ezeket nem szabad téringetnie hanem csak követnie kell azokat; aminthogy ősidőkben a juhokból élő embereknek is ezek természetszerinti szükséges vándorlását kellett követniük. Említettük a folyóvíz régi magyar *jó* szavát, amely szó hiszen *ijó* = folyó alakú is lehetett, haladó, folyó értelemmel is; aminthogy *úszni* szavunk ejtődhetett *jószni*-nak is, ami aztán ismét a juh azaz *jú, jó, ijó* szavakkal egyezik, úgy hangalakilag mint értelmileg is. Emlékezünk pedig, hogy még jelen fejezetünk elején szó volt arról, hogy a jászok csak utóbb lettek ilyenekké s valószínűleg nem is mind. Ámde miképpen volna a

hajózás az eddigiekkel, illetve a juhtenyésztéssel kapcsolatba hozható? Pedig a kapcsolat valóban megvan. Tudjuk számtalan följegyezésből, hogy a régiek folyóvizeken tömlők, azaz levegővel fölfújt állatbőrök segítségével szoktak volt átúszni, átkelni. Bizonyosnak tarthatjuk pedig, hogy a jászok ősidőkben az óriásszarvas bőréből, majd ennek kihaltával, a jávorszarvaséból, végül pedig a juhtenyésztő törzseik, juhbőrből való tömlőket használtak. A tömlő az állat teljes bőréből úgy készül hogy a fejet és a csülköket levágják a maradó lyukakat pedig erősen lekötik. Használják pedig a tömlőket, főképp állattenyésztő népek, víz, tej, italok, túró, gabona valamint különböző apróbb tárgyak tartására és a nomádok pedig természetesen az ilyesmi magukkal szállítására is. Ha pedig a juhok

tudnak is úszni, valamint egyes emberek is tudtak ámde egész néptörzs, nőivel, gyermekeivel, minden holmijával semmi esetre sem kelhetett át vízen hajó vagy tutajok nélkül. Viszont ha volt elegendőtömlőjük, amelyekkel tutajszerű úszó alkalmatosságot lehetett képezni, akkor az átkelés nagyobb nehéz-

ségbe nem ütközött. Tömlőjük pedig bizonyára mindig volt elég, mert hiszen ezekből a levegőt kieresztve és azokat összehajtogatva, könnyen voltak szállíthatók, holott csolnakot, hajót, fából való tutajt nomádok nem vihettek magukkal. Asszír ábrázolatokon látunk is tömlővel úszó katonákat, valamint tömlőkkel úszó bb á illetve teherbíróbbá tett tutajokat is. Habár itt tehát olyan tutajokat látunk, amelyek deszkákkal avagy gerendákkal is megerősítvék, mert hiszen nem nomádokéi, hanem hadi célokra valók voltak, elképzelhetünk azonban olyanokat is, amelyek csakis egymáshoz kötözött tömlőkből állottak és legföljebb tetejüket borították be bőrökkel avagy könnyű gyékénnyel. Ha mármost egy nép olyan helyeken élt ahol sok folyó volt, akkor a szóban lévő átkeléseket nem csak megtanulta hanem mindinkább meg is szokta. Ettől azután a hajózásig, halászásig már csak egy lépés. Kiemelendő hogy a „Möndölecskék" mesénkben is a juhocskák, és utánuk az őket őrző fiú, két folyóvízen kelnek át, éspedig kétszer, vagyis oda- és visszamenet. (A Csallóköz: a Földi Paradicsom,).

És íme, ki volt a görög rege szerint az argonauták vezére sőt az egész hajós utazás indítványozója is? *Jázon!* Mi más pedig e név mint a legtisztább jász szócsoportbeli szó, vagyis jász kiejtéssel = *járó,* de a régi *-on* képzővel, tehát: *jázon,* amely szó, amint láttuk, azonban vándorló, utazó, hajózó értelmű is volt és igy még juhot, avagy kost is jelenthetett, mivel itt férfiről van szó. Továbbá: ki volt Jázon apja? *Ézon*! Szintén jász név, de jésítés nélkül Viszont rájöttem és tudósok is megállapították már, hogy az ilyen regebeli személyek, hősök eredetileg hitregei (mythoszi) istenségek voltak. Eszerint pedig Jázon a Hold: az Ég örök vándora, költői megszemélyesítése is lehetett. Valamint láttuk már azt is, hogy az ősi Holdisten utóbb sokszor Napistenné lett átalakitva; a Nap pedig szintén az Eg vándora. De azt is említettem már, hogy őseinknél a Fiú-Isten neve rendesen háromhangos szó volt, -a jászoknál tehát Jáz, azaz jár -az ős Apa-Istené pedig csak két hangból álló szó -a jászoknál tehát Ez – amely szó ős értelmű lehetett. Tudjuk pedig, hogy a „Halotti Beszéd"-ben még *ise,* rokonnépeinknél pedig *esi, asz* = ős, ősapa. Itt tehát valószínű, hogy az Ézon

név *-on* végzését csak a görögök toldották hozzá a Józon-nali analógia kedvéért.

Es hát Józon hajója? A rege szerint neve: *Argo* volt. De hiszen említettük már a belső-ázsiai nagy juhféléket, amelyek közül az egyik fajta neve kacsgar, kusgar, a másiké pedig *argalil.* Igaz ugyan, hogy e szavakban a z hang helyett r van, amiért is ezek kőrös szócsoportbeli szavak, de tudjuk már az r és z hangok könnyűfölcserélődhetését. Eszerint pedig hiszen ha e szavakat jésítjük akkor *járkál* szavunkat kapjuk, vagyis egy a *mendegél* igénkkel azonos értelműt. De ha valaki mindebben részemrőli önkényes következtetést akarna látni vagy esetleg véletlen egyezést, annak fölhozhatom, hogy íme, a szlávban meg *jarac* = kecskebak, amely szóban jár igénk ismét csak ott van. Hogy viszont ez kecskére vonatkozik, ez azért van mert hiszen a sok ezredév alatt e két hasonló állat, a kecske és a juh, illetve a kos, neve egymással föl is cserélődhetett, amire nézve elég föl hoznom: török: *kos, kocs* német *Gauster* ~ kos, de viszont német Geiss (gájsz), tájszólásos *Goas,* magyar *kecske,* török *kecsi* = kecske. Egyébként a latin *aries* = kos szóban az *Argo, argali* és a magyar *jár* szó ismét felkísért.

De mi köze volna hát a hajónak a koshoz? kérdezheti jogosan akárki. Pedig hiszen csak az imént volt szó arról, hogy a régiek, és teháta jászok is, tömlők illetve juh- vagy kosbőrök segítségével tutajoztak, hajóztak valamikor régen. Azt pedig jól tudjuk, hogy vén kosok bőre sokkal erősebb, szivósabb. vastagabb mint juhoké. Ennélfogva nehezebben lyukad ki, úgyhogy tutajozáshoz, hajózáshoz alkalmasabb is volt.

Brehm megírja azt is, hogy a szóban lévő belső-ázsiai, ma is élő óriástermetű juhfajok színe *szürkés.* Viszont Marco Polo is, útleírásában szól az általa Belső-Ázsiában látott óriási juhokról, de amelyekről azt írja hogy *fehérek* voltak. Említettem, hogy a jászok szent juhféléje a nagy testű, egyenes, de gúzsoltszarvú racka juhféle volt, amely hiszen fehér színű. Fejét a föntebbi rajzok egyikén be is mutattam Marco Polo leirásából megtudjuk tehát hogy valamikor, illetve még Marco Polo korában is, élt Belső-Ázsiában a fehér színű, óriástermetű de egyenesszarvú racka juhféle, amely ősidőkben Magyaror-

szágon, Albániában, Görögország területén, Kréta szigetén és bizonyára Elő-Ázsiában is élt tehát.

De említettem már azt is, hogy a jászok szent érce az ezüst volt. Az ezüst pedig *fehérszínű,* de a levegőn *szürke* lesz, sőt idővel fölülete egészen meg is feketedik. Mily csodálatos egyezés tehát, hogy íme, görög, latin *argürosz, argentum* = ezüst, hogy görög *argosz* = fényes, ar*güfeosz* = fehéren fénylő; mikor hiszen a Hold is ezüstösen fénylő, mikor hiszen szó volt már arról is, hogy némely Napisten igen régi ősidőkben még Holdisten volt, ami tehát Józonra is áll. A Hold is a Végtelenség Tengerében örök vándorlásban úszik, miként a messzi utazó, bolyongó Argo hajó és rajta a vele bolyongó Józon. Nem kell-e tehát észrevennünk, hogy az Argo hajó tulajdonképpen az *argali,* az *argo,* az aries, vagyis az ezüstösen fehér óriáskos, a jászok egyik szent állata, amelynek hátán úszik Józon, a jászok nemzeti istensége, a Végtelenség Tengerén? Nem kell-e észrevennünk, megsejtenünk azt is, hogy ezen óriás-kos helyett valamikor, ősrégi időkben, az akkor még élő óriás jávorszarvas kellett szerepeljen, amelynek hátán az ősök folyamokon keltek át, folyamokon lefelé is utaztak ezek szigeteire, majd a tengerig is, ahol azután, de most a kost már csak jelképező s ennek még nevét viselő, de valóban kosbőrökből készült tutajokon, hajókon a tenger szigeteire, Kréta szigetére is, és innen tovább, Filisztéába, ...Egyiptomba...

És nem kell-e még eszünkbe jusson a Tündér Ilonáról és *Árgyilus* királyfiról szóló szép mese? „Királyfi!" Nem említettem-e föntebb, hogy Józon tulajdonképpen a fiú-Istenség? Vagyis a Nagy Égisten fia, aki nevére Józon regebeli apja Ézon nevében is ráismertünk. Nem kell-e eszünkbe jusson, hogy népünk ezen Árgirus nevét még *Árgilus-, Árgyilus-nak* is ejti? És ez utóbbi kiejtés e nevet – amelyet idegen eredetűnek vélve, azt hittük hogy *1-es* kiejtése csak népi elrontás – még közelebb hozza az *argali* szóhoz. A *-li* szótag egyúttal török képző is, amely szerint *argali* betű szerint annyit is jelenthetett mint *ezüstös,* mert hiszen láttuk hogy a görögben *argürosz* = ezüst, ami szerint tehát ősnyelvünkben is létezhetett az ezüstnek egy *argü, argi* vagy *argir* alakú neve. Megállapítható tehát egyúttal az is, hogy úgy a görög *argürosz* = ezüst szó mint az

Árgirus név is nem csak ezüstöt, hanem kost, de egyúttal Holdat, és tehát bizonyára még *járkálót,* (héber *Jareah* = Hold) azaz bolyongót is jelentett, lévén a juhfélék az örökké *mendegélő,* örökké bolyongó állatok, ugyanúgy mint az ezüstös Hold is az Ég tengere örök utazója, vándora. láttuk már azt is, hogy a görög-latin *-usz, -osz* végzés sem egyéb mint a mi az névelőnk, amely régen nálunk is ragként állott a szó végén, mint az oromo, mint a bolgár és az albán nyelvben ma is. Úgyhogy az Árgirus név *-us* végzését sem kell okvetlen görög avagy latin hozzáadásnak tartanunk. Másrészt hiszen ezen *-us* végzés lehet a mi *-os, -es, -ös* ragunk is, ami szerint az Árgirus név akár *ezüstös* értelmű is lehetett. Tudom hogy e mesét Tatrossy György, az Apor család iródeákja, már 1618-ból írásban is reánk hagyta és írásában azt is állítja, hogy e mesét olasz krónikákban olvasta, mégis maga a népmeséinkben általános Ilona név egyrészt, valamint a meséje egészében is a magyar mesékkeli azonossága alapján, a Tatrossy által beletett idegen személynevek dacára is, jogunk van ez állítását valótlannak tartanunk. Azon korbeli írók ugyanis, reneszánszos-barokkos divat szerint, soha el nem mulasztották a görög-római mythologiábani járatosságukat fitogtatni, ami azután a Tatrossy meséjében előforduló idegen személynevek alkalmazása okát is megadja. Tatrossy tehát az „olasz krónikák”-kal is csak „imponálni” akart. A fitogtatás pedig elég bántóan ki is tűnik, amidőn Ilona szépségéről szólva, a különben egészen magyar népies hangú és tárgyú mesébe ilyen betoldásokat tesz:

Juno, Pallas, Venus és Minerva,
Ezzel nem ér vala Nimphaknak sokasága,
Sem a szép Sibillák, sem éneklő Musak
Ékes tekinteti, mert mind feljül mullja.

A mesében is pedig az áll, hogy Árgirus királyfi elveszített kedvese után messzire, messzire kell *vándoroljon, míg* őt végre, annyi bolyongás és viszontagság után, megtalálja.

Igaz ugyan hogy e mai mesében már nincsen szó juhokról, ámde bennünket azért mégis emlékezetet ezekre az Árgirus név maga, amely, amint láttuk, kosértelműnek is vehető, de

emlékeztethet az is hogy ma is létezik *Jolán* nőn év, amely *Júlány, Júlián* alakú is lehetett és Ilona neve jász megfelelője volt, tulajdonképpen *juh-lány* avagy *juh-nö* értelemmel. Viszont ha e mesében juhról közvetlenül már nincsen is szó, de van a Jázon-regében, amelyben az egész nagy utazás célja az „aranygyapjú", azaz egy aranyszőrű kos bőre megszerezése. Úgyhogy ezen egész „Argonauta-rege" jász eredetében nem kételkedhetünk, ha későbbi népek, amilyenek a görögök is voltak, e regét akármennyire át is költötték és ezt mindenféle betoldással bármily hosszúra nyújtották is.

Az „aranygyapjas" kos, avagy bárány, amelyről a mi népmeséink is szólanak, tulajdonképpen szintén csak fehér szőrű, de ismeretes, hogy ha az állatok hosszabb ideig, például télen, az ólban hevernek, akkor a ganajukból és húgyukból képződő sártól gyapjuk nagyon beszennyeződik. Ha mármost az ilyen gyapjú, lenyíratva, bármily tisztára ki is mosatik, mindig igen szép aranysárga színű marad, amely szín oly tartós, hogy sem mosással ki nem megy, sem a napfénytől ki nem fakul. Észak-Afrikában a berberek készítenek igen szép szőnyegeket csak fehér-fekete-sárga színben, amelyekhez fehér és fekete juhok gyapját alkalmazzák, míg a sárga színhez az így megsárgult gyapjat használják, sőt nagyobb mennyiségű igen sárga színű gyapjú nyerése céljából szoktak lenyirt gyapjat az ól sarába taposni és hosszabb ideig otthagyni.

Már korábban szólottam volt a régiek holdkaraj alakú csolnakjairól, amelyeknek tehát orra és fara erősen fölhajló volt, amely alak előnyét már ott is megmagyaráztam. Itt azonban még azt is meg kell említenem, hogy ha csolnakot, hajót egymáshoz kötözött tömlőkből képeztek, akár csak tutajalakúra, akár elöl, hátul kihegyesedő valóságos hajó alakúra, ennek megterhelését természetesen közepére kellett helyezniök, ami következtében a jármű közepe nyomódott mélyebbre, míg két vége magától fölmagasodott. Úgyhogy a jármű alakja költőileg és jelképesen itt is a Holddal hozathatott kapcsolatba.

Íj vagy *ijj* szavunk is vehető jász szónak. Megfelel ennek a török *jej, jaj* = ijj. Az ijj legegyszerűbb karajszerű ősalakja szintén a holdkarajra hasonlít és ezzel mindig össze is hasonlíttatott. Ezért lett a görög-római mythologiában Artemisz-

Diana ijjal, nyíllal vadászó istennővé. Azt pedig tudjuk hogy a jászok nevét íjásznak, ijjásznak azaz tehát főkép ijjal és nyilakkal bánó, harcoló ember értelműnek általánosan értelmezik és értelmezték. De láttuk már azt is, hogy ősnyelvünkben igen gyakran ugyanazon szónak, csupán némi igen csekély kiejtésbeli különbséggel, több különböző értelme valóban volt is.

Az Argo hajóról a görög rege – azt mondja, hogy fából épült, éspedig olyanból, amely a tengervízben nem romlik, amilyen például a ciprusfa is. De mondja a rege még azt is, hogy e hajó olyan nagy volt amilyen azelőtt még sohasem épült volt. Nagynak is kellett ezt mondania, mert hiszen sok utasa volt; csak evezőse 50 ember. Viszont másutt ugyan e rege meg arról beszél, hogy a hősök e hajójukat egyik vízről a másikra hátukon vitték át a közbeeső szárazföldön. Igaz ugyan hogy rege: rege, hogy mese: mese; nem történelem. Csakhogy azért, ha mesében „meseszerű" dolgok is mondathatnak, de azért szép mesében bántóan képtelen dolgoknak mégsem szabad előfordulniok. Viszont ha arra gondolunk, hogy jász őseink, akik valamikor, ezredévekkel a görög műveltség kora előtt e Jázon-regét is megalkották, tömlők egymáshoz kötözésével is képeztek hajókat, amelyek tehát szétoldozhatók, könnyen szétszedhetők is voltak, akkor ezek, miután a tömlőkből a levegő kieresztetett, háton valóban igen könnyen szállíthatók voltak. Csakhogy a tömlőkből való hajókról a Jázon rege átköltőjének ezek szerint már nem volt tudomása.

Brehm azonban az argaliról még azt is mondja, hogy a kirgizek *arkar*-nak nevezik. És íme, az olaszban az *arca* (arka) szó, bár jelent ládát és koporsót is, de hajót is, különösen pedig „Noé bárkáját" nevezik olaszul „arca di Noe"-nak. Az albán nyelvben az *ark* szó szintén ládát jelent. Hogy pedig ezen kirgiz *arkar* és olasz *arka* szó azonossága, továbbá egyúttali juh, kos, láda, koporsó és hajó értelme, nem holmi véletlenség, erre nézve:

1.) Szótárakban akárki utána nézhet, hogy a régi magyar *koporsó* szó jelentett egyaránt ládát, főkép gabona- és lisztartó szuszékot, halotti koporsót és, főkép a Balatonon, csolnakot is. Aminek oka az, hogy régen egyaránt kivájt

fatörzsből készült láda, halotti koporsó és csolnak. Az olasz *arca* (arka) szó az Abruzzo hegység lakosságánál a magyar szuszékokkal teljesen azonos alakú szuszékokat jelenti.

2.) A magyar láda szónak megfelel a magyar ladik = csolnak és a szláv ladja, lod (ládzsa, logy) = hajó.

3.) A magyar bárány szónak, régebbi értelme kos volt és az oroszban ma is *baran* = kos. Viszont úgy a magyarban mint az olaszban a barka szó hajót, csolnakot jelent, az angolban, németben bark = három árbocos nagy vitorlás hajó, az olaszban *paranza* (paranca) = halászhajó (ezek régen csak vitorlásak voltak), míg ugyancsak az olaszban *bara* = halotti koporsó.

Az olasz *paranza* szót illetőleg megjegyezhető hogy ez mintha csak *báránca, bárányca* = kosocska, volna. Tény, hogy a régi olasz vitorlás halászhajók kicsinyek voltak, tulajdonképpen csak nagyobb csolnakok. Hogy pedig ez elnevezésük valóban a kos bárán nevével volt összefüggésben, illetve hogy a hajót költőileg, úszó kossal hasonlították össze, ezt nem csupán ezen nyelvi adatok bizonyítják, valamint nem csak az, hogy régen kosbőrből való tömlőn, illetve ilyen tömlőkből való hajón is jártak volt a vizeken, hanem utal erre még más adat is, például az hogy az Adria déli részében az olasz halászhajók, valamint a teherszállító „trabaccola” néven nevezett nagyobb vitorlás hajók is, régebben, fölhajló orrtőkéjükön, igazi juh avagy kosbőrből képezett nagy sapkát viseltek. Ilyeneket az Adria- Tenger déli részében fiatal koromban még magam is láttam, amelyek torzonborz emberi fejre is emlékeztettek.(E rajzon 1.) A hajósoktól ennek neve és célja után kérdezősködve, megtudtam hogy neve *pliccione(pliccsóne)* és hogy célja az hogy a vitorlák leeresztésekor a fölkunkorodó orrtőke a vitorlavásznat meg ne szaggassa. Olaszul *peliccia* (peliccsa) = szőrme, bunda, amely szó a *pelo* = szőr szóból származik.

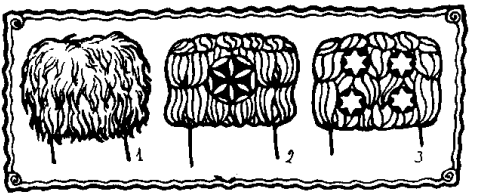

Mégis, habár tehát ezen *pliccione*-nak gyakorlati célja is volt, azt hiszem, hogy utóbb, habár azért még mindig ősrégi időkben, ezt az argonauták mondájávai is kapcsolatba hozhatták, úgy, hogy ezek, miután az aranygyapjat megszerezték, hazatértükkor ezt a hajó fölálló orrtőkéjére, sikerük, diadaluk jeléül, ki akasztották volt. Láttam viszont a régi adriai, nagyobb, „*trabaccola*"-nak nevezett, vitorláshajókon sok olyan *pliccionet* is, amely már nem volt igazi szőrméből való, hanem fából kifaragott, de amelyen a gyapjú fürtjei igen szépen stilizálva voltak ábrázolva (a fönti rajzon 2 és 3) sőt némelyen rozetták (a rajzon 2), máson pedig csillagok voltak kifaragva (a rajzon 3) és színekkel ki is festve, ami nekünk eszünkbe kell juttassa az állatbőrből való régi magyar kacagányokat, amelyekre ezüstből való csillagok és holdsarló voltak fölvarrva, a régi magyar szűröket a kilenc csillaggal, továbbá a görögök kecskebőrből való és az Eget jelképező *égisz* nevű, regebeli palástját, de ezenkívül még a mi „Júlia szép leány" című régi balladánkat is" amelyben „fodor fehér bárány" jön le az Égről, hogy Júliát elvigye. Világos hogy itt is a *bárány* szó még nem azt jelentette amint mai irodalmi nyelvünkben: kicsi, fiatal juhot avagy kosocskát, hanem erős, fölnőtt kost, éspedig nem a mait, hanem az őskori óriástermetű racka- avagy cigája-kost, olyan tehát amilyen az ős-jászok szent állata volt, mert hiszen kétségtelen hogy mai bárány mai kos, hátán leányt vinni képtelen volna, de képesek voltak erre az őskori tehénnagyságú óriási kosok, valamint a jávorszarvasok.

Visszatérve az adriai, régi vitorlásokra, szólanunk kell ezek „szemeiről" is. (Lássad a fönti színes rajzot.) Ezek régen legtöbbször fehérre vagy pirosra voltak festve, illetve faragott

ak is voltak Az olasz hajósok *occhi* (okki) = szemeknek nevezték. Hogy a közepükön, karikába, faragott és kifestett csillag öt- avagy hatágú szokott volt lenni, holott a jász avagy kazár hagyományok szerint négy- avagy nyolcágúnak kellett volna lennie, ezen, annyi elmúlott ezredév után már nem csodálkozhatunk. Hogy a szemek a legtöbb népnél és így nálunk is költőileg Csillagokhoz hasonlítottak, ez eléggé ismeretes. Viszont a hajó elején, kétoldalt, a horgony felakasztására szolgáló, fából való két szarvat (lássad a színes rajzon) az olasz hajósok *corni* (korni) = szarvak-nak nevezték, úgyhogy ezekkel és a szemekkel, a hajó valóban a kossal hasonlíttathatott össze, ami azután a regebeli Argo hajót kell eszünkbe juttassa s azt hogy *argo, argali* tulajdonképpen kost, de óriáskost kellett jelentsen. Az ilyen „*trabaccola*”-k és „*paranza*”-k még az én fiatalkoromban is szebbnél-szebb faragványokkal és színes festésekkel voltak díszítve, amihez járult még vitorláik pirosra és sárgára festett volta. Hogy a kék tenger és a kék avagy fehér felhős Ég hátterén egy, avagy sokszor számos, ilyen hajó mily festőien szép látvány volt, ezt ma, aki nem látta, elképzelni is alig tudhatja.

De ha a pliccionén lévő csillagok azon gondolatot is kelthetik bennünk, hogy hiszen ezek, ha az Eget jelképező görög égisszel, a magyar Ég szóval és a teste két oldalán csillagokat viselő Csodaszarvassal valamint az igazi szarvasok teste két oldalán lévő igazi fehér foltocskákkal is összefüggenek, de arra gondolni is kényszerítenek, hogy hiszen ezen, a pliccionén lévő, csillagok eredetét azon szögek

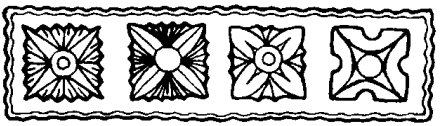

széles feje képezte, amelyekkel a pliccione szőrméjét a hajó orrtőkéje hegyéhez szögezték volt föl és amely szögeknek szükségesen széles feje kellett legyen, hogy a szőrmét a fához jól odafogják, hogy a bőrön át ne szakadjanak. És íme, hiszen a kárpitos szögek ma is ilyenek (a „tapeciros” szögek) amelyek feje szintén azért kell széles legyen, hogy a bútorok fájához szögezett szövetet, bársonyt jól odafogják, ezen át ne szakadjanak. Vagyis, a kárpitos-szögek öntudatlan hagyományból

napjainkig fönntartották a négyágú jász csillagalakot, illetve a jázminvirág alakját Nem kell tehát abban sem kételkednünk hogy a pliccionét díszítő csillagalakok is valamikor négyágúak kellett legyenek.

Leírom ide a „Júlia szép leány” című régi székely balladánk bennünket itt érdekel ő kezdetét

Julia szép leány egykoron kimöne
Buzavirág szödni a *buzamezőbe,*
Buzauirág szödnl, koszorúba kötni,
Koszorúba kötni, magát ott múlatni
Föl is föltekinte a *magas Egekbe,*
Egy szép gyalog ösvény hát ott jődögel le.
Azon eröszködék fodor fejér bárány,
A Napot s a *Hódat szarva között hozván;*
A fényös Csillagot a *homlokán hozta,*
Két szép arany perec aj! a *két szarvába,*
Aj! a két oldalán két szép égő gyertya;
Mennyi szőre *szála, annyi Csillag rajta.*

E ballada, ma bármenyre is elkeresztényesítve, – ami további részeiből még inkább kitűnik, de azért még világos hogy benne a „Júlia szép leány”, aki kimegyen a búzamezöbe virágszedni, ahonnan őt a „bárány” ragadja el a mennyei szüzek közé (keresztény átalakítás), azonos a Nízai Mezőségen (láttuk hogy finn nízu = búza) virágot szedő Persephone, más nevén Proserpina, gabonaistennővel, akit onnan Pluto (Ozirisz) ragad el az Alvilágba. De mindez eredetileg a mi csodaszarvasregénkkel is azonosult, habár nem is a tulajdonképpeni magyarokéval hanem az avarokéval avagy épen a jászokéval, akiknél a Tündér Ilonával azonos istennőt az ősóriásszarvas, majd a jávorszarvas és utóbb az óriás-kos ragadja el. E szarvas, illetve kos, a Csodaszarvassal lévén azonos, eszerint azonos tehát a csillagos Éggel és az ezt megszemélyesítő Ég-Istennel is; láttuk pedig hogy ezeket, az Eget és Égistent, őseink és rokonnépeink dungir, teng ri, dengirra neveken is nevezték, valamint hogy az Eget végtelen tengernek, Okeanosznak, óceánnak is képzelték, ami szerint tehát a Cso-

daszarvast, illetve az óriás-kost, ezen óceánban úszó hajónak, a kos-alakú Argo hajónak, is képzelhetjük és így azonosíthatjuk a szumer „mennyei óceán kosá”-val is. (lássad Kímnach Ödön: „Magyar-sumír kézi szótár.” Karcag, 1905., 57. oldal. és Hommel: „Sumerische Lesestücke.”). Megjegyezhetjük pedig hogy a görög rege szerint is Helénét (Ilonát) *hajón* ragadják el, az elragadó *Páris* neve pedig föltűnően hasonlít a *paranza* és a *bárány* szóra. Ezek tehát azonosak a Júliát elragadó „bárány”nyal is, akiről mondatik, hogy az Égről jön le Júliáért. Úgyhogy mindez a mi Magor-Hunor regénkben szerepelő nőrablással is azonosíthatom, de azonosítható a görög rege Zeusz-Európa mythoszával is, amely szerint Zeüsz-Égisten bika képében a tengerben úszva, a hátán viszi ei, illetve ragadja el a leányt. A mi regénk szerint is a Csillagokkal ékes „bárány”, azaz kos, tehát az Ég és Égisten maga Holott, amint láttuk, Hunor és Magor az Égisten fiai, a Nap, illetve a Hold megszemélyesítései, habár utóbb a Holdisten is Napistenné válik. Hogy azonban ezen eltérés oka mi, egyelőre megfejteni nem tudom.

Lehet talán a megfejtés az, hogy az ős-isten és a Fiú-isten egymással azonosíttatott avagy, hogy az ős-isten a nőt fia számára vinné?

Tény mindenesetre, hogy a *Júlia* név a *Júlián = jó-* vagy *juh-leány* név kissé elkereszténytesített alakja csak, amely név tehát jász eredetre vall. De ugyanezen *Jú-lián* név még *Juno* Istennő nevével és így tehát Herával is azonosítható; Juno-Hera pedig hiszen a Nagy Égisten, az tehát Jupiter-Zeusz neje. Csakhogy ez esetben az eltérés viszont abban van, hogy – amint láttuk – „Júlia szép leány” Persephoneval, a gabona istennőjével, azonosul, azaz nem az ősistennővel; ami szerint ő a mi Ilonánkkal és nem a Nagy-istennővel (Nagy-Boldogasszonnyal) azonos. Ismételem tehát, hogy ez eltérés biztos magyarázatát adni egyelőre nem tudom.

Igen föltűnő egyezés viszont az, hogy miként a görög regében az elragadott Persephonét édesanyja Demeter siratja, a mi regénkben meg szintén az mondatik el hogy az elragadott Júliát édesanyja miként siratgatja. A mi regénkben itt égi „szép gyalogösvény”-ről van szó, amelyen a csillagos bárány

jön le. Hogy ez ösvény a Tejút, vagyis amelyet népünk „Ég országútjá”-nak is nevez, amelyen a csillagos Csodaszarvas jön le, ez kétségtelen.

Székelyeink az *ereszkedni* igénket lejönni, lemászni, leereszkedni értelemmel használják. A *fodor* szó göndörséget jelent és itt a bárány vagy kos gyapja göndör voltára vonatkozik.

Hogy a „bárány” a Napot és a Holdat a szarvai között együtt, egyszerre nem hozhatja, *ez* világos, vagyis világos hogy itt késői romlással van dolgunk és hogy eredetileg, miként a magyar Csodaszarvasnál is, a Nap valóban a két szarv közé képzeltetett de a Hold a szügy re. Azt is tudjuk már, hogy a homlokon lévő, „fényös Csillag” a Hajnalcsillag. Viszont amidőn az mondatik hogy „mennyi szőre szála annyi Csillag rajta”, *ez* világosan utal arra, hogy a „bárány” itt a csillagos Csodaszarvas utóda csupán, mivel hiszen a juhfélék szőrén már nincsenek ott a Csillagokat jelképezhető foltocskák, vagyis a „bárány” szőrére a Csillagokat már csak megokolhatatlanul képzelhetjük oda, azaz hogy ezt itt már csakis az ősi hagyomány okolja meg: az hogy az ősi óriás-szarvasnak, miként a mai dám-szarvasnak is, teste két oldalán fehér foltocskái voltak

Ami a szarvakba fűzött két perec et illeti, *ez* szerintem nem más mint annak emléke, hogy a Csodaszarvas is, de csak Karácsonykor, szarvairól függő édességekkel, diókkal, aranyalmákkal, azaz bearanyozottakkal (ősidőkben narancsokkal is), jelent meg Még az én gyermekkoromban is szokás volt a karácsonyfára aranyozott diókat, almákat aggatni. Miután azonban a jászok az egyenes de gúzsolt szarvú juhfélét tartották volt, ennek kosa egyenes szarvaiba pereceket könnyű volt fűzni, nem kellett ezeket zsineggel fölaggatni.

A bárány „két oldalán” levőnek mondott „két szép égő gyertya” is kétségtelenül romlás, mivel az állat két oldalán égő gyertyák teljes képtelenség volnának, vagyis ezek annak elromlott emlékezetét képezik, hogy valamikor az ősi óriás-szarvas, avagy később a dám- avagy a jávor-szarvas (azaz a szarvasálarcos emberi) lapátos szarvai hegyein is a Csillagokat jelképező gyertyák égtek.

Az adriai régi vitorláshajók csillagos szemei vel összefüggőleg még az alábbiakat kell elmondanom: Régi görög vázafestményeken láthatjuk hogy a hajók elejére szemeket ábrázolni a görögöknél is szokás volt (Lássad például: Karl Woermann: „Gesch;chte der Kunst". Leipzig, 1925.1. köt., 42. tábla.) úgyhogy e szokást ősrégi időkből származónak kell tartanunk. Láttuk hogy Jázon hajója neve *Argo* volt és észrevettük ennek a kossal való összefüggésbe hozását már az *argali* szó révén is. Ámde a görög regében az Io vagy Jó tehenet őriző legeltető neve is *Argosz* volt; róla pedig az mondatik, hogy száz szeme volt, hogy ugyanis szemei voltak teste minden részén és hogy őrködni azért tudott oly tökéletesen mert ha aludott, szemei felével akkor is ébren volt és őrködött. Nem csodálatos egyezés-e tehát hogy az oromo nyelvben *argu, argaesu* = látni, fölfedezni, jól látni (vedere bene), holott ugyancsak az oromo nyelvben urgi = Csillag?! De erről többet majd „Kőrös" fejezetünkben. Itt azonban föl kell hoznom „A csillagszemű juhász" népmesénket, amelyben tehát a szem és a Csillag még oly közvetlenül összefüggésbe hozatik egymással, hogy e juhász szemei még egyenesen Csillagoknak mondatnak. Hogy pedig e mese jász eredetű kell legyen, kitűnik nem csupán ebből, hanem abból is, hogy benne juhok szerepelnek, ezek között pedig különösen *az* „aranyszőrű bárányt" (azaz kost!) kell őrizni, és hogy ugyan e mesében szerepelnek az óriás-sündisznók és a „kaszás-verem", amely utóbbi magyarázatát alább adandom, míg itt most hozom az egész mesét, úgy ahogy an ezt ennek több változata alapján rekonstruálom:

A Csillagszemű Juhász.

Volt egyszer egy hatalmas király Gazdag is volt nagyon de minden kincsénél kedvesebb volt neki egy aranyszőrű bárányа. Volt egy juhásza is, aki a juhait őrizte. Ez igen szép, fiatal legény volt és szemei fényes Csillagok voltak. Nagyon becsületes ember is volt, mindenki tudta róla hogy sohasem hazudik, úgyhogy a

király aranyszőrű bárányát is reábizta. Csak azt nem mulasztotta el azért mégsem a király, hogy minden este, amikor a Csillagszemű Juhász a juhokkal a legelőről hazaért, azokat és az aranyszőrű bárányt látni akarta s a juhászt és a nyájat esténként a kapuban várta. Volt a királynak egy nagyon szép aranyhajú leánya s ez is ott szokott lenni édesapjával.

Hogyan történt hogyan nem, de hát úgy történt, hogy, habár az aranyszőrű bárány is nagyon tetszett a királykisasszonynak, de még jobban megtetszett neki a szép Csillagszemű Juhász. Annyira megtetszett neki, hogy egy este, amikor ezt észrevétlen megtehette, kiosont hozzá az ólba. De hát most mit mondana, milyen kifogást találna, hogy miért jött? Azt mondotta neki, hogy ő az aranyszőrű bárányt akarja, vagyis csak annak bőrét, az aranygyapja miatt. Ölje le, a húsát tartsa meg, a bőrét meg adja neki. A Csillagszemű Juhász ilyesmit hallani sem akart, mert hát mit szólana ehhez a király? Nagyon megbüntetné! De hát az úgy van, hogy ha egy leány egy legénytől valamit akar, azt el is tudja érni, s ha szép szóval nem, hát szerelemmel. Meg hát hiszen tudjuk azt is, hogy az aranyszőrű bárány meg a bőre csak kifogás volt... Elég az hozzá, hogy a szép királykisasszony az aranyszőrmét megkapta.

Másnap reggel a Csillagszemű Juhász a nyájjal kiment ismét a legelőre, de hát az aranyszőrűbárány nélkül. Nagyon szomorú volt mert tudta hogy a király megfogja büntetni. Egész nap azon gondolkodott, hogy an kerüljön mármost a király szeme elé? Mit mondjon, az aranyszőrű bárány hová lett?

Estefelé, ahogy a nyájjal hazafelé eregéltek, egyszer megállott, botját a földbe szúrta, a kalapját reá tette, nehány lépést visszament, aztán a bot felé fordulva, köszöntötte, mintha a király állana ottan. Azután meg szólott, de mintha a király beszéllene:

– Hej, te Csillagszemű Juhász! Hol aranyszőrű bárányom?

Erre felelte ő magaként:

– Nem tudom... Elveszett valahol...

– Hazudsz, juhász! Látom a szemedből. Hová lett?

– Nem tudom... Talán ellopta valaki.

– Hazudsz, ember! Látom a szemedből. Hol van?

– Nem tudom... Talán megette a farkas...

– Hazudsz, juhász! Látom a szemedből Hová lett?

Ej, gondolta magában, hiába hazudnék; a király úgyis meglátná a szememből. Sohasem is tudtam hazudni. Ha hazudok, a király csak még jobban megharagszik. Jobb lesz az igazat bevallanom.

Haza érve, a király ott várta, mint máskor is. Ott volt a királykisasszony is, mert hát ott akart most mindenképpen lenni, mivel szerette a juhászt és hibásnak tudta magát is.

Ahogy meglátta a király hogy nincsen az aranyszőrű bárány, mindjárt kérdezte:

– Hej, te Csillagszemű Juhász! Hol aranyszőrű bárányom?

Ez meg felelé:

– Nincsen itten... mert egy még szebbért elcseréltem...

– Micsoda? De hát hol van az? Nem látok semmit

– Fenséges uram forduljon meg; ott áll kegyelmed mögött...

Megfordult a király, de ott csak a leánya állott.

Kérdezte a király:

– Már mit jelentsen ez?

A királykisasszony pedig felelé:

– Oh, édesapám... ez azt jelenti, hogy ő, az én kérésemre, az aranyszőrű bárányt megölte s a szőrméjét nekem adta... Íme, itt van... De azért immár én az övé vagyok, mert szeretem és ő is szeret engem, úgyhogy hát felesége szeretnék lenni...

S ahogy ezt mondotta, az aranygyapjat elő is mutatta, amelyet eddig karján, keszkenőjével betakarva tartotta.

Az ám! De a király nagyon megharagudott. Mondotta a Csillagszemű Juhásznak hogy el van bocsájtva, szolgáinak pedig megparancsolta: a városból űzzék ki azzal hogy ha a lábát még egyszer ide be merné tenni, hát a fejét véteti. A leányát pedig a szobájába küldte s megtiltotta neki, hogy a királyi palotán kívül csak egy lépést is tegyen.

De e hatalmas királynál olyan szokás volt, hogy valahányszor tüsszentett, nem csak azoknak akik ezt hallották, kellett azt mondania hogy „Egészségére!”, hanem tüstént hajdúknak kellett lóra szállaniok és vágtatva, az országban hírül vinni hogy a király tüsszentett, mire mindenkinek mondania kellett hogy „Egészségére!”. Ezt a király így szigorúan meghagyta

volt és mindenki a parancsnak engedelmeskedett is. De most, mikor a király megint egyszer tüsszentett és mindenki aki a híradást meghallotta „Egészségére” kívánt, csak egyetlen egy ember volt aki ezt nem akarta mondani s ez a Csillagszemű Juhász volt. Meg is kérdezték tőle a hírnökök hogy hát miért nem akarja mondani?

Ő azt felelte:

– Azért mert a királykisasszonyt nem kaptam feleségül. Ezért nem is fogom mondani.

Mert hát bánatában úgyis mindegy volt már neki hogy a király ezért megbünteti-e vagy fejét is véteti.

A hajdú meg hát megjelentette a királynak, hogy a Csillagszemű Juhász nem mondja hogy „Egészségére!”, és megmondotta azt is hogy miért nem.

Nagyon megharagudott ezért a király és megparancsolta, a Csillagszemű Juhászt vessék az óriás-sünök barlangjába, hogy azok döfködjék agyon.

Oda is vezették hát, a vasrács ajtaját kinyitották, őt oda belökték, bezárták és ott hagyták. Nemsokára az óriás-sünök a barlangból elő is jöttek, de ahogy ő a csillagszemeivel rájuk nézett, azok megszelídültek, és nem bántották. Volt neki egy furulyája, aminthogy minden juhásznak van, ámde az övé olyan varázsfurulya volt, hogy aki annak hangját hallotta, annak táncolnia kellett. Ezt elővette s furulyázni kezdett, mire a sündisznóknak táncolniok kellett. Ö pedig fújta, fújta szakadatlan, míg a sündisznók kifáradva a földre estek és elaludtak. Erre azután bement a barlangba, szűrét leterítette, leheveredett és aludott ő is jól, reggelig

Reggelre jöttek az őrök a sünöket megetetni s hát látták hogy a Csillagszemű Juhász ül nyugodtan a barlang szádában és semmi baja. Csodálkoztak ezen nagyon, aztán mentek a királyhoz és jelentették neki, hogy él a Csillagszemű Juhász, semmi baja, mert az óriás-sünök nem bántják.

Bosszankodott ezen a király, aztán mondotta;

– No, de bizonyára nagy félelmet állott ki Menjetek, kérdezzétek meg fogja-e mármost mondani?

Mentek az őrök, megkérdezték de ő azt felelte;

– Nem. Nem mondom addig amíg a királykisasszony a feleségem nem lesz.

Jelentették az őrök a királynak ezt is.

Megharagudott a király e miatt még jobban és megparancsolta, hogy hát vessék őt a medvék barlangjába, azok bizonyosan széttépik.

Oda vezették hát, a vasrács ajtaját kinyitották és őt betaszították. Jöttek is ki a medvék a barlangból, de ahogy a csillagszemeivel rájuk nézett, ezek is megigézve, meghunyászkodtak, és nem bántották. Ö pedig varázsfurulyáját elővette, fújni kezdte s a medvéknek táncolniok kellett. Fújta, fújta szakadatlan mindaddig amíg a medvék is holtfáradtan lefeküdtek és elaludtak. Ekkor ő is lefeküdött hát és aludott békén reggelig.

Jöttek reggel az őrök a medvéket etetni s *megint* csak azt látták, hogy ül a Csillagszemű Juhász a barlang szádában szépen és semmi baja sincsen. Mentek hát a királyhoz ismét és jelentették hogy él a Csillagszemű Juhász, semmi baja, mert a medvék sem bántják.

Bosszankodott emiatt a király még jobban és most azt parancsolta, vigyék őt a kaszás verembörtönbe, a vermet mutassák meg neki s mondják meg hogy estig meggondolhatja, akarja-e a királynak egészségére kívánni vagy nem, mert ha nem, a verembe taszítják és akkor vége az életének. Ezzel ott hagyták és a vasajtót rázárták.

A verem pedig olyan volt mint egy kerek, mély kút, belülről ki volt falazva s falából száz éles kaszavas meredett ki, fenekén pedig mécses égett.

De mit tett a Csillagszemű Juhász? Azt, hogy kampós juhászbotját, egészen a verem széléhez közel, a börtön földjébe beszúrta, a szűrét, tarisznyáját ráakasztotta, a tetejére pedig a kalapját föltette, ő meg lefeküdött ettől nem messze a földre.

Jöttek aztán estére az őrök a vasajtót kinyitották. Sötét volt már de azért még látták, amit a Csillagszemű Juhász a verem szélére fölállított és azt hitték, ő áll ottan. Kérdezték;

– No, juhász, meggondoltad-e? Mondod-e? Ö felelé:

– Meggondoltam Nem mondom, mert ha a királykisasszony nem lehet a feleségem, akkor inkább meghalok.

Erre az őrök, amiről azt hitték, hogy a Csillagszemű Juhász, a verembe taszították, aztán néztek után, a miként esik kaszáról kaszára, míg a fenékre leérve, az olajmécsest eloltotta. Ahogy ezt látták mondották:

– A Csillagszemű Juhász halott. Élete világa is kialudott mint ahogy összekaszabolt holtteste a mécsest eloltotta.

Mentek a királyhoz és jelentették:

– A Csillagszemű Juhász nincsen többé.

Meghalt. Ellenkezett most is, azért hát a verembe taszítottuk. Láttuk miként esett kaszáról kaszára s láttuk hogy holtteste a mécsesre esve, azt eloltotta. Ahogy a mécses, úgy aludott ki élete világa is.

No, most a király megvolt elégedve. Azt mondotta;

– Úgy járjon mindenki, aki nekem nem akar egészségemre kívánni.

Hanem amikor az őrök a kaszásverem börtönéből kimentek, a vasajtót be sem zárták. Minek? Senki sincsen már bent. A Csillagszemű Juhász meghalt.

Ö pedig a börtönből szépen kisétált és elment. Sötét este volt már, senki sem látta, s ha látta volna is, az sem mondotta volna meg a királynak, mert hiszen mindenki sajnálta őt. Szabad volt hát ismét, csak a szép aranyhajú királykisasszonyt sehogy sem bírta feledni s azon járt az esze miként kaphatná mégis meg, mit tehetne, hogy mégis feleségül kapja?

És mi történt ezalatt a királykisasszonnyal? Bizony az, hogy, holott ezelőtt mindig jókedvű volt és a királyi palotában víg nevetése sokszor ezüstcsöngő csengéseként hallatszott, most ő szomorú lett és búsult a szép Csillagszemű Juhász után, akit halottnak hitt és azt hitte hogy ő okozta a halálát. Soha senki sem hallhatta őt többé nevetni, senki sem láthatta többé jókedvűnek. Hervadozott napról-napra szára-törött rózsaként. Hivatott a király orvosokat de nem használt semmi. Azt mondották az orvosok; a királykisasszonyt semmi sem mentheti meg, csak az ha sikerülne őt fölvidítani, ha sikerülne őt megnevettetni. Meg is próbáltak hát mindent a királykisasszony megvigasztalására, fölvidítására de hiába volt minden. Végül a király még azt kihirdettette, hogy akinek sikerülne a leányát megnevettetnie, annak adná őt feleségül és még fele

királyságát is hozzá. Jöttek is hát mindenféle orvosok, királyfiak, szép ifjak is, meg bohócok is és ezek is mindent megpróbáltak, hogy a királykisasszonyt megnevettessék, fölvidítsák, de hiába, hiába.

Ámde a hírt megtudta a Csillagszemű Juhász is. És hát mit gondolt ő ki? Hát odaállott a pap háza elé. Gondolta magában: Kijön majd előbb-utóbb a pap szakácsnéja, bevásárolni vagy valamely barátnőjéhez beszélgetni menni. Várt ott egy darabig míg hát egyszer a kövér szakácsné a kapun csakugyan kijött. Elővette hát hamar varázsfurulyáját, elkezdte fújni s hát a szakácsnénak táncolnia kellett, mint az óriássünöknek, mint a medvéknek. Ő fújta, fújta, a szakácsné meg táncolt, táncolt. Meglátta ezt az ablakból a pap. Megharagudott, kikiabált a szakácsnéra hogy rögtön hagyja abba a táncolást, mert micsoda viselkedés ez így az utcán táncolni; azonnal jöjjön be főzni! De mindhiába kiabált mert a szakácsné csak táncolt és táncolt Úgy megmérgelődött a pap, hogy kijött, a szakácsné kezét megfogta hogy a házba vezesse de a csodafurulya bűvös erejétől a keze a szakácsnéjéhez ragadott és most táncolnia kellett neki is A Csillagszemű Juhász fújta, fújta, a szakácsné meg a pap táncoltak, táncoltak. Hiába kérte a pap, hagyná abba, nem hagyta abba.

Arra ment egy katona, elszörnyülködött azon, hogy a pap a szakácsnéjával az utcán táncol. Oda szólott nekik hagynák abba, hogy ez sehogy sem illő dolog, de hiába, azok csak táncoltak tovább. Csodálkozott ezen a katona nagyon és odament, megfogta a pap kezét hogy elhúzza onnan, de a keze azéhoz ragadott és táncolnia kellett neki is A Csillagszemű Juhász fújta, fújta, azok meg táncoltak, táncoltak. Kérte a katona, hagyná abba, nem hagyta abba.

Arra ment egy hadnagy. Látta azokat táncolni, s hogy a katona még csak nem is tiszteleg neki. Rákiáltott hogy hagyja abba, és hogy micsoda dolog az hogy nem tiszteleg? De hát a katona is csak táncolt tovább. Megmérgelődött a hadnagy, odament, megragadta a katona kezét, hogy elrántsa onnan, de már hozzá is ragadott a keze s táncolnia kellett neki is. A Csillagszemű Juhász fújta, fújta, azok meg táncoltak, táncoltak. Hiába kérte a hadnagy, hagyná abba, nem hagyta abba.

Arra ment a király főhadvezére, meglátta a hadnagyot és a katonát a többiekkel táncolni. Rájuk rivallott, micsoda dolog ez, az utcán így táncolni s hogy őt még csak nem is köszöntik

De hát azok csak táncoltak tovább. Megmérgelődött a hadvezér, oda ment, a hadnagy kezét megfogta, hogy elhúzná onnan, de a keze már oda is ragadott és táncolnia kellett neki is. A Csillagszemű Juhász fújta, fújta, azok meg táncoltak, táncoltak. A hadvezér is hiába kérte, hagyná abba, nem hagyta abba.

Meghallotta a furulyázást a király, az ablakon kinézett és hát látta hadvezérét, a hadnagyot a többiekkel az utcán táncolni. Lekiáltott a hadvezérnek hogy hát micsoda dolog ez; rögtön hagyják abba. De azok nem hagyták abba, csak táncoltak, táncoltak. Szörnyen megharagudott a király, lesietett, odament, megfogta a hadvezér kezét, hogy elrántsa onnan, de odaragadott a keze neki is és táncolni a kellett neki is. Hiába kérte ő is a furulyázót, hagyná abba, ez nem hagyta abba, hanem fújta, fújta, azok meg táncoltak, táncoltak.

Meghallotta a furulyázást a királykisasszony is, kinézett az ablakon ő is, látta a kövér szakácsnét, a papot, katonát, főhadvezért meg a királyt mind együtt az utcán táncolni s erre úgy elnevette magát, hogy úgy csengett az mintha ezüst- meg arany-csöngettyűcskék csengenének. Meghallotta ezt a király, odakiáltott a furulyázónak hogy most már hagyná abba, mert a leánya nevet és ő megígérte hogy feleségül adja annak aki megnevetteti. No, erre a Csillagszemű Juhász a furulyázást abba is hagyta. Most látta csak meg a királya Csillag-szemeit és megismerte. A többiek, hogy most megszabadultak, szégyenükben elszaladtak haza mind, csak a király maradott. Ahogy a Csillagszemű Juhász az ablakra fölnézett, megismerte őt a királykisasszony is. Leszaladott ő is nagy örömmel és most egymás nyakába borultak és megcsókolták egymást ők mind a hárman. Nagy ünnepséget rendezett a király és a Csillagszemű Juhász és a királykisasszony férj és feleség lettek.

Mikor pedig a menyegzői lakomán a sok meghívott vendéggel mind együtt ültek, a királynak egyszer megint csak tüsszentenie kellett, mire a Csillagszemű Juhász kiáltotta a leghangosabban:

– Egészségére!

Magyarázatok a „Csillagszemű Juhász" meséhez.

Egy Argosz (más nevén Panoptesz = mindentlátó) szemei Csillagok voltak, ez a görögöknél már feledésbe ment. Csak a mi népmesénkben van ez még világosan megmondva, amiből az következik, hogy a mi mesealakunk a régibb, eredetibb, a görög pedig származék és ennélfogva már elhomályosultabb. A görög rege szerint, miután Hermesz Argoszt megölte, ennek véréből lett a páva, amelynek farkán most is ott van Argosz száz szeme

Ebből annak dacára is, hogy ez a görögöknél már feledésbe ment volt, a mai tudós mythologusok már megállapították, – de természetesen a mai népmesénk ismerése avagy figyelembe vétele nélkül is, – hogy úgy Argosz mint a páva, Hera szent madara: Tulajdonképpen a csillagos Ég megszemélyesítése volt. De következik ezekből még az is, hogy a sokszemű, azaz tehát csillagos Argosz, miként a mi Csodaszarvasunk, valamint a ml Csillagszemű Juhászunk is, nem csak az Eget hanem ennek megszemélyesítését: magát a Nagy Égistent is jelentette, vele azonos is volt, habár ez utóbb, hosszú ezredévek alatt, feledésbe is ment. Ismeretes a mythologiákban azon jelenség, hogy – különösen a népek szellemi hanyatlása vagy más vallásra térése következtében – az istenségek királyokká, királyfiakká, hősökké, de földi emberekké is szoktak lefokozódni, ahogy an a mi Magor és Hunor napistenségeinkből is utóbb vadászó legények lettek. Ugyanígy lett Argoszból, azaz a Csillagszemű Juhászból is te-

henét, illetve juhokat őriző és legeltető ember. Viszont ha megértettük hogy a Csillagszemű Juhász tulajdonképpen maga az Ég, vagyis ennek megszemélyesítése, akkor megértjük azt is, hogy az általa legeltetett juhok a ma „báránynyelhők”-nek nevezett felhőcskék voltak.

A mondottak szerint a páva is, ha az Ég jelképe vagy megszemélyesítése volt, akkor azonos volt a csillagos de fehér színű nősténynszarvassal, azaz szarvasünővel: Hera-Júnóval, az ős-Anyagistennővel (a Nagy-Boldogasszony), azaz tulajdonképpen a fehér Tejúttal is: az ősi Tehén- avagy Juh-istennővel. Tény az is, hogy a Tejút közelében látszanak az Égen a csillagok a legsűrűbben és a Tejúttól távolabb mind ritkábban. Mi pedig, az eddig elmondottakból is tudjuk már, hogy az ős-Égisten, hímségként, az Égben létező örök őserő (ős-erőny) megszemélyesítése, a Tejút Istennője pedig, nőiségként, az Égben létező örök ősanyagé.

Azzal pedig, hogy a görög rege szerint Argosz azért volt képes oly jól őrködni mert mindig csak szemei felével aludott, azok másik felével nem, érdekesen egyezik az, hogy Földünknek valóban mindig csak egyik felén van csillagos éjszaka, ami azt jelenthetné, hogy Argosznak is csak éjszaka kellett a tehénre ügyelnie, nappal nem, amivel viszont az egyezik, hogy tolvajok, farkasok éjszaka szoktak zsákmány után járni. Argosz neve a rómaiaknál Argus volt és az „Argusz szemekkel vigyázni” mondás máig is használatos.

Eszünkbe juthat ezen *Argosz* névnek az *argali* és a regebeli *Argo* hajó nevéveli azonos volta, valamint az hogy ezen Argo hajónak is csillagos szemei voltak, úgyhogy mindebből kitűnik az is, hogy a jászok utóbb az Égistent kossal is (régebben szarvassal) jelképezték volt.

Érdekes indíték szóban levő mesénkben a földbe szúrt bot is, amelyre tehát kalap téve, hogy így emberi alakot, azaz királyt – istenséget! – jelképezzen, akit köszönteni kell. Ugyanez indítékot megtaláljuk a svájci Tell Vilmos-mondában is, amelyben a földbeszúrt bot, rajta a kalappal, az osztrák császárt jelképezi s amely bot előtt minden arra menőnek meghajolnia és köszönnie kell. Elmondottam hogy már a tulajdonképpeni magyar őstörzsnél is egy földbe szúrt meggyfa bot

jelképezte Magyar Napistent, amely bot körül a leányok körtáncot jártak, és amely bot vékonyabb végével lefelé, tőkés vagyis bunkós végével azaz tehát fejével, fölfelé volt letűzve, ami hiszen természetes is, mivel tőkés, gömbös végével botot a földbe tűzni nem lehet. Mi több, hiszen mesénkben a földbe tűzött bot, rajta a kalappal még másodszor is előfordul, ahol ez meg magát a Csillagszemű Juhászt helyettesíti: jelképezi! Azt is említettem már, hogy a Magyar Napistennel azonos Heraklesz akit Makar és Magar néven is neveztek – szintén jelképeztetett hatalmas bunkós botjával, az pedig eléggé világos amúgy is, hogy a mi *Toldi* Miklósunk, észt rokonaink Nagy *Toll* nevű regebeli hőse s a svájciak Tell Vilmosa is egymással és Heraklesszel azonos regebeli hősök.

De hogy ezen földbe szúrt és istenséget avagy királyt, császárt jelképező bot szokása mily ősrégi dolog, bizonyítja az hogy a belső-ázsiai török népeknél is megvan napjainkig is, ahol ugyanis a legeltetők amikor a mohamedán szokás szerinti imádkozás ideje van, botjukat a földbe szúrják, ami után úgy állva, illetve térdepelve, hogy a bot tőlük Mekka felé álljon, leborulva, hajlongva imádkoznak, mivel ugyanis a mohamedán vallás szerint imádkozni mindig Mekka felé fordulva kell. Világos tehát hogy a bot csak a mohamedán vallásra térés óta jelképezi Mekkát, holott azelőtt istenséget jelképezett (A földbeszúrt kalapos és királyként köszöntött bot indítékát a mai magyarságnál lássad: Horger Antal: „Csángó népmesék.” Budapest, 1908. 105-106. oldal.).

Föntebb bemutattam a racka-juh, illetve ennek kosa, fejét, mint a jászok egyik szentállatáét Ennek, azonkívül hogy szakála is van mint a kecskének, egyik legföltűnőbb sajátsága, hogy szarvai nem keringenek csigavonalban, már juhokéiként, hanem egyenesek, de emellett kötélszerűen gúzsoltak, mintha megvonának csavarva, vagyis eszerint a kacskaringóval (spirállal) mégis azonosulnak. Hogy a kacskaringónak a jászok jelképei között valóban szerepe volt, ezt alább többször látandjuk. Itt a kacskaringóval és az itt elmondott mesénk *kaszásvermével* is foglalkoznunk kell. A verem valamint a verem, gödör, mélyedés, mélység neve jász szócsoportbeli neve *jászó* volt. Ezt bizonyítja néhány helységnevünk, például

Abaúj-Rona megyében *Jászó* nevű falu, amely közelében van a nevezetes Jászói Barlang (vagy helyesebben Jászai Barlang). Ugyanígy *Kajászó* helységünk neve is, amelynek értelme, hogy kő-gödör, kő-verem volt, tanúsítják régi oklevelek, amelyekben helység neve így írva: Cuweazon, Keucozou.
Hogy ugyanis ezen *jászó* szavunk gödröt, mélyedést, mélységet is jelentett, tanúsítja szerb-horvát nyelvben fönnmaradott *láz* szó, amelynek értelme: gödör, mélység; amely szó azonban a szerb-horvát nyelvben elszigetelten áll, holott nálunk rokona egyrészt a *jászoj* = csolnak (lássad: Horger Antal: „Csángó népmesék." Budapest, 1908. 176. oldal.) A mesebeli kaszásverem neve is lehetett tehát kaszásjászó, kaszajászó is. A mesében az mondatik, hogy akit ebbe vetnek az „kaszáról kaszára esik" mert falából éles kaszavasak merednek ki. Eszerint e vermet csakis olyannak képzelhetjük amilyennek ezt a fönti rajzon az 1. szám tünteti föl, itt természetesen egyszerűsítve, stilizáltan, távlat (perspektíva) nélkül. A kaszavasak örvényszerűen (spirálisan) kellett a falból kiálljanak, egymás alatt, lejjebb, lejjebb, de úgy hogy minden egyes vas kissé arrább álljon mint a fölötte való, ezáltal valóságos örvényt képezve, de ezenkívül még úgy is hogy minden vas hegye valamivel lejjebb is legyen falba erősitett tövénél. így a jászóba vetett test a legfölső kaszák valamelyikére esve, saját súlya miatt, mély vágást kapva, minden egyes kasza élén végig csúszva, esett kaszáról kaszára, míg folyton forogva, *összekaszabolva,* feneket ért.

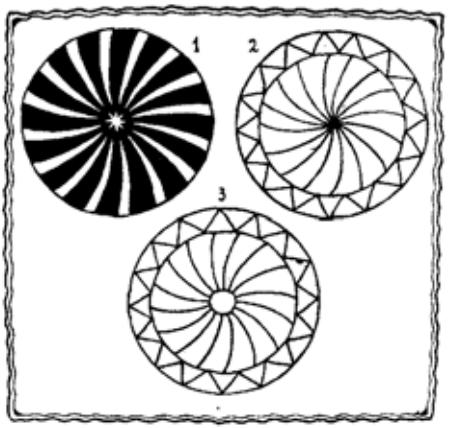

Hogy a fönti 2. és 3. számú örvényszerű rajz népművészetünkben mily általános indíték, ezt a népművészetünket is-

mertető legtöbb kiadványban láthatjuk, de megvan ez természetesen más népeknél is, habár ritkábban és hozzáfűződő értelem nélkül. Ez őseinknél azonban (fekete színben) a vég és a halál jelképe volt, de jelképezte (fehér színben) a *kezdetet* is; ez utóbbiról azonban alább leend szó. Ezen örvény-indíték népművészetünkben gyakori úgy *középpel* (3 számú rajz), azaz tehát *geszttel,* mint e nélkül (2. számú rajz) Fölhozható még, hogy a kőrös szócsoportbeli *örvény* szavunkat máig is szoktuk használni úgy a tényleg forgó vízi örvényre (régi nyelvünkben örű, örv = gyűrű, karika), mint a nagy mélységre általában is.

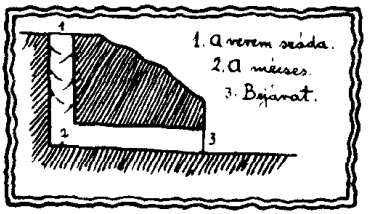

Az 1. számú rajzon középen a mécsest fehér csillagalakkal tüntettem föl, de, amint már mondottam, e rajz egyszerűsített és stilizált, vagyis a valóságot nem ábrázolja tökéletesen. Érthető, hogy a verem feneke felé mind sötétebb kell legyen, amely sötétségben azután a mécses valóban az éjben fénylő Csillaghoz hasonlítható s amely mécses kialvása a halált jelenthette. Magától értetődő, hogy egy ilyen veremnek egy földalatti bejárata is kellett legyen, hogy ezúton a mécses gondját lehessen viselni s a fenékről a hullákat eltakarítani Amit leegyszerűsített rajzban így ábrázolhatunk. Ezt illetőleg lássad például a krétamykénéi ősműveltségből származó úgynevezett „Atreusz kincstárá”-t, amely azonban a valóságban sírbolt volt és ilyen alsó oldalbejárattal szintén bírt.

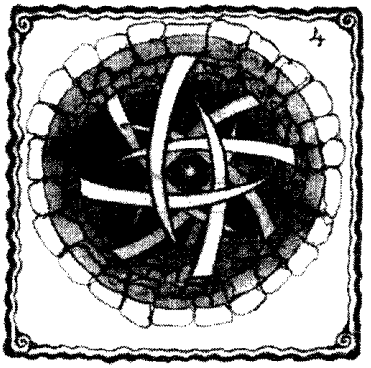

Egy ilyen kaszásvermet stilizálás, illetve egyszerűsítés nélkül és helyesen ábrázolni igen nehéz, mert hiszen nem elég, hogy az egyes pengék csak lefelé lejtsenek, hanem szükséges hogy ezek még úgy is álljanak, hogy a bevetett test valóban kaszáról kaszára is essen

Ezt e rajzon kísérlettem meg föltüntetni, de viszont a kaszák lejtését e rajz sem mutathatja (4)

Igaz ugyan, hogy népmeséink kaszásverem indítékának van olyan változata is amelyben kaszák helyett kések említtetnek, amit azonban romlásnak tartok, azért mert ha a peng ék nem volnának elég hosszúak ahhoz hogy olyan elhelyezésűek legyenek amilyennek azt ezen 4. számú rajzunk mutatja, akkor a bevetett test nem esne egyik pengéről a másikra, azaz nem kellene az összes pengéken végig csúsznia, amely esetben a pengék nagyobb része jelenléte volna ottan teljesen fölösleges. Viszont ugyanezen rajzon a kaszapengék vízszintes helyzetbe rajzolvák, holott ezek, magától értetődőleg, élükkel fölfelé kell álljanak! De ezt a rajz érthetősége kedvéért kellett igy rajzoljam, mert hiszen ha élükkel fölfelé akartam volna rajzolni, akkor a kaszapengék vékony lemez volta miatt, a rajzon belőlük semmi sem látszódhatna, vagyis a rajz legföljebb érthetetlen kusza vonalakból állana.

Az hogy romlottabb meseváltozatokban a verem leírásában kaszák helyett késekről van szó, úgy lehet részben onnan is származik, hogy *kasza* és *kés* szavunk egymással hangtanilag majdnem azonos, ami pedig nem is lehet véletlenség, mivel a kaszapenge lényegileg nem is más mint nagy késpenge Ettől eltekintve *kacs* szavunk is hasonlít ezekre, ez pedig horog szerű valamit jelent, a kaszavas pedig szintén görbe.

Vissza kell azonban még egyszer térnünk a *jászoj* = csolnak szavunkhoz: Világos, hogy a *jászol* szavunk úgy szóalakilag mint jelentésileg is annak közvetlen rokona; említettük pedig már, hogy régen kivájt fatörzsből csolnak, avagy tehát hajó, is készült. Régebben a Balatonon a hajó szó csolnakot is jelentett, sőt így volt ez régen másutt is, éspedig azért mert eredetileg a kún szócsoportbeli *hajó* szó jelentése csupán csúszó, *úszó* volt, aminek megfelel jász kiejtés szerint jésítetlenül *úszó, ászó* jésítetten pedig *jászó, jászó,* azaz tehát *jászoj* avagy *jászol = jászoló = úszkáló.* Fölemlíthető itt még az Alföldünkön használatos „félhajó” is. Ez nem egyéb mint fatörzsből kivájt – újabban csak deszkákból összetákolt – csolnakalak, amelynek azonban hátsó vége nyitott. Ezt a tavaszi vagy őszi nagy sarak idején, amikor szekérrel járni szinte

lehetetlen, a szállitandó holmival megrakván, elébe lovat fognak, amelynek hátán a hajtő ember is ül, így az út során húzatják, amikor is e félhajó valóban csúszva, félig-meddig úszva, halad. Fiatal koromban pedig olvastam valahol, hogy Alföldünk egykori nagy ingoványain, amelyekbe minden idegen ember, ha közéjük tévedett, valamint minden nagyobb állat is, odatévedve, menthetetlenül az ingovány iszapjába, hínárjába süllyedett és odaveszett, holott az ottaniak a mai siekhez hasonló hosszú fatalpakkal teljes biztonsággal jártak. Mi azonban hozzátehetjük hogy ez nem is volt „járás" hanem *csúszás,* azaz az ismert *r-z* hangváltozás szerint és tehát jász kiejtés szerint: *jázás.*

De ugyancsak szerszámmal kivájt, tűzzel ki égetett fatörzsből készült régen kád, tekenő, koporsó valamint állatokat etető és itató jászol és vályú is. Az pedig, hogy a *jászó* vagy *jászoj* szó hajót is jelentett, – aminthogy ezt Horger Antal csángó népmeséjéből is látjuk – eszünkbe kell juttassa a hajózó *Jáson nevét,* aki tehát, neve szerint, a hajó és hajózás megszemélyesítése is volt, mert hiszen a név a régi *-on* képzővel: *járó* vagyis *járon*, de az *r-z* hangváltozással *járó* és *úszó, hajózó* értelmű is lehetett. (Láttuk már, hogy őstörzseink szócsoportjaiban ugyanazon szó a kiejtésnek csak árnyalati különbségével más-más értelmet kaphatott.). Annak hogy Józon a hajó és a hajózás költői megszemélyesítése volt, pontos párhuzam át képezi, de egész más szóalakkal, azon tény hogy a bibliai *Noé* e neve is egyezik a számos nyelvben meglévő *nau, nao, nou* = csolnak, hajó szóval, amelyek őse bizonyára a vogul *nautan* = ringani, libegni, de aminek megfelel az olasz *nuotare* = úszni szó is; úgyhogy azt kell vélnünk hogy a hajózó Noé is eredetileg ugyanúgy a hajózás megszemélyesítése volt, mint Jáson.

Fölhoztam föntebb ama magyarnépdalt, amely a vízen csolnakként úszó „gyászkoporsó"-ról, azaz tehát halottas koporsóról, szól, és láttuk hogy régen a „koporsó" szó csolnakot is jelentett. A halottas koporsót ma is feketére festik, *gyász* szavunknak pedig régen *fekete* értelme is volt. Ballaginál is

jász, miként népünk nyelvében is, = gyász. Az ormánsági magyarok nyelvében *jászolni* = gyászolni („Ethnographia" folyóirat, 1931. évfolyam, 24. oldal.) A csagatáj nyelvben *jász* = gyász, gyászruha. Lássad ezt Gyárfás István: „A jász-kunok története" című műve 1. kötete 291. oldalán. Ugyancsak Gyárfásnál találjuk a 290. oldalon hogy „1272-évi oklevél a jászokat 'feketew nép',-nek nevezi és hogy a XVI. században pedig Melius Péter írja: 'fekete szűtt zsák vagy jász ruha'; így neveztetett a jász nép azon része, amely fekete ruhát viselt". Bár mindezt e fejezet elején is idéztem már, de jónak látom az olvasót ezekre újból emlékeztetnem. Megjegyeztem már azt is; hogy a fekete jászok valószínűleg nőelviek, a fehér jászok ellenben hímelviek voltak. Itt viszont megjegyezhető, hogy a fehér ezüst -a jászok nemzeti érce – ha oxidálódik fekete lesz. (Ezüst — ezüstszín — fehér — szürke — fekete összefüggése).

Föntebb, még „Besenyő" fejezetünkben szólottam a Sólymossy Sándor által leirt (Ethnographia." Budapest, 1930., 72-79. oldal.) halászcsolnakalakú síremlékeinkről, amihez itt hozzáteszem, hogy ilyeneket halottaik sirja fölé úgy a besenyők mint a jászok is tehettek, mivel hiszen úgy amazok mint emezek is halászó és hajózó nemzet voltak. Említettem már ott is a szempontunkból azon rendkívül fontos, Sólymossy által közölt adatot, hogy ezen, vastag fatörzsből készült síremlékek mindig feketék, éspedig *szurokkal,* vagy pedig csak fekete festékkel, feketére mázoltak (míg föliratuk betűi fehérre festvék). Tudjuk pedig, hogy az egy fatörzsből kivájt avagy *kiégetett* régi magyar bodonhajók, valamint az ugyanúgy készült itatóvályúk is, mindig feketék – „gyászok" – voltak. Aminek oka ez volt: Nem csak belsejüket vájták ki szerszámok és tűz segítségével, hanem fölületüket kívülről is tűzzel kissé megszenesítették, amitől az máris fekete lett. E megszenesített fölület a faanyag rothadás és szuvasodás ellen biztos védelme volt, de hogy ezen igen vékony megszenesítés le ne kopjon, az egészet forró szurokkal kenték be. Magam, fiatal koromban teljesen ugyane műveletet végezni, szintén láttam, éspedig Dalmáciában, tengeri csolnakokon, habár ezek már nem fatörzsből valók, hanem bordákra dongákból épültek voltak.

Ugyanez okból voltak régen az Adrián a trabaccola nevű nagy vitorlás hajók valamint a kisebb paranza és bragozzo nevű halászhajók is mindig fekete hajótestűek. Mi több, Homerosz is említi Iliászában a fekete testű hajókat. Például XIII. ének, 267. sor és XV. ének 387 sor.

Van azonban a juhval illetve a kossal kapcsolatban még más igen érdekes elmondani valónk is:

Ismert dolog, hogy a rénszarvasnál igen gyakran nincsen mindkét szarvnak azonos alakulata, vagyis hogy az egyiknek több, a másiknak kevesebb ága van, sőt hogy sokszor az egyik szarv sokkal nagyobb, a másik sokkal kisebb. Hasonló rendellenesség a ma általánosan tenyésztett juhféléknél is, bár sokkal ritkábban, szintén előfordul annyiban, hogy az egyik szarv nagyobb, a másik kisebb, avagy hogy hajlásuk nem részarányos (nem symmetricus). Ilyesmit, fiatal koromban, az albániai cigája juhfajtánál többször láttam, amelynél – úgy látszik – gyakoribb is az ilyesmi mint más fajtáknál. Előfordult az is, különösen a kosoknál, hogy négy szarvuk volt, hátrább két hosszabb, előrébb két rövidebb (az alábbi rajzon 2). Volt olyan is mint az alábbi rajzon 2, amelyek feje, illetve homloka mindkét oldalán három avagy négy szarvacskája is volt, összesen tehát hat avagy nyolc; amikor is ezek töve lemezszerűen forrott össze (az alábbi rajzon 3) és tehát olyanféle jász vonalritmusú alakzatot képezett mint amilyet mutat egy korábbi rajzocska, és tehát, ha kicsiben is, de a jávorszarvas szarvaira is emlékez tető volt. De volt olyan kos is, amelynek hosszú, egyenes de gúzsolt szarva inak csak egyike volt kifejlődve, míg másika vagy csak igen kicsi volt vagy teljesen hiányozott is, a meglévő pedig nem állott fölfelé és oldalra, mint a rendes kosoknál, hanem kissé fölfelé ugyan, de előrefelé, amikor is ez az állat igen veszedelmes fegyverét is képezhette Érdekes egyezés ezzel az, hogy a szarvaknak meg egyik foga van ugyanúgy kifejlődve, előreállóan és kötélszerűen csavarodottan.

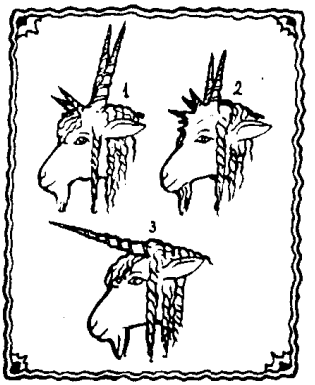

Említettem, hogy a hosszúszőrű cigája juhféle, amely régebben Debrecen környékén, Erdélyben, a Balkánon és Kréta szigetén elég közönséges volt, a mai általános juhféléknél nagyobb testű is volt, valamint szó volt a belső-ázsiai óriástermetű juhokról. Elképzelhető tehát, hogy valamikor létezett óriástermetű cigája-juhféle is, valamint elképzelhető az egyszarvúság ezen óriástermetű cigájánál, ugyanúgy mint ahogy mai kisebb változatánál meg is van.

Ha pedig ezt elfogadjuk, akkor egykori valóságon alapulónak kell tartanunk az eddig csak regebelinek vélt, lónagyságú *egyszavuút,* latinul *unicornis*-t (görögösen *monoceroszt*). Régi ábrázolatokon, városok címerében, valamint az angol királyi címerben is látjuk ezen egyszarvút teljesen ló alakúnak föltüntetve, de hasított patával, vagyis tehát juh-, illetve kos-, vagy pedig antilopfélének képzelten, de mindig homlokán előremeredő egyenes avagy kissé fölfelé görbülő szarvval. Lássad Bludenz német város címerét. (Meyers Lexikon.) Sőt előfordul ez állat régi Mária-képeken is, úgy lehet Jézus jelképeként. Tudjuk hogy vannak antilopfélék, tehát hasított patájú állatok, amelyek testalkatra és nagyságra teljesen lóhoz hasonlítanak és ugyanolyan kiváló

futók is. Ilyen például a gnú és az oryx-antilopok (lássad Brehmnél), amely állatok közül némelyiknek csak farka de némelyiknek úgy farka mint sörénye is olyan mint a lóé.

Birtokomban van egy igen régi erdélyi magyar hímzés, fehér de megsárgult erős vászonra fekete gyapjúval hímezetten, amelynek fényképét ide teszem de mellékelem hozzá az alábbi rajzot is, azért mivel az igen régi hímzésen a gyapjúfonál festett vagy molyrágta volta miatt a róla készült fényképen egyes részletek már nem láthatók, nem különböztethetők meg. E hímzés állatalakja is az egyszarvút, előremeredő szarvával tünteti föl. Sajátságos rajta a lóénál és juhféléénél előrenyúlóbb orra, ami azonban az ezredévek óta ki tudja hányszori lehímzés, lemásolás révén keletkezett hiba is lehet. Sörénye álló mint a szamáré és a gnué de mégsem egészen merev hanem kissé visszahajló, fülei meglehetős nagyok, a lóénál nagyobbak de a szamárénál sokkal kisebbek.

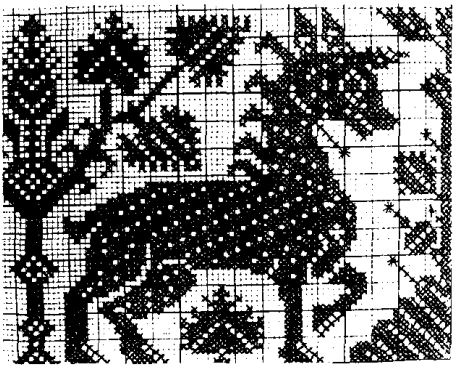

Az állat farka ellenben egészen rövid, ami egészen határozottan utal arra, hogy nem lóféle, hanem juhféle állat ábrázolatával van dolgunk, mert vannak ilyen rövidfarkú juhfélék is, habár, sajnos, arra nem emlékezem, hogy az általam régen látott cigájajuhoknak hosszú vagy rövid farka volt-e? De hogy az ábrázolat semmi esetre sem akar lófélét föltüntetni, kétségtelenné teszi ennek hasított patája (helyesebben szólva: kétuj-

jú, vagy kétkörmű, patája), habár ez a fényképen, a fekete gyapjúfonál feslett és tehát összefutó volta miatt, már nem látható elég tisztán, de ami az ide mellékelt rajzon világosan megkülönböztethető, mivel ezen az egyes keresztöltések külön-külön tüntetvék föl. Hogy pedig ez állat háziállat volt, teljesen kétségtelenné teszi nyakravalója, amelynek végéről csillag csüng, ami viszont a jászok csillagtiszteletére utalhat.

Szempontunkból igen érdekes az állat szügyén kihagyott fehér keresztalak. lehet hogy ez valamikor nagyobb volt és a Holdat jelentette, mint a Csodaszarvas szügyén, és csak értelme feledésbe menésével, az újabb utána hímzéseken, válott kicsivé, de lehet hogy a jászok a Hajnalcsillagot ábrázolták ez állat szügyére. Föltűnhet még az állat igen nagy szeme Ismeretes, hogy az igen kicsi szemű állatok többnyire ostobák is. Ez állat értelmesebb voltára enged következtetni homloka kidomborodó volta, ami fejlettebb agyvelő jele lehet. De ugyanerre enged következtetni még az is, hogy fejét magasan hordja, holott az igen alacsony fokú értelemmel bíró állatok nyakukat, ha nem is mind, de többnyire, vízszintesen tartják és fejüket tehát alacsonyan.

A test fölületén a fehér foltok, amint mi már tudjuk, annak oldalán lévő fehér pöttyöket jelentették, amelyek a Csillagok jelképeiként fogattak föl. Ha pedig ez állat testén ilyen fehér foltok voltak, miként a szarvasnak, akkor ez azt is jelenti, hogy gyapja nem lehetett hosszú, mint a cigája-juhé, hanem rövidszőrű volt, mint a ma is élő ázsiai argali és a szarvas. lehet azonban, hogy ezen hímzésen a pontocskák, az értelem feledésbe menésével, már csak az egyhangú nagy, sima felület némi tarkításaként alkalmaztattak

Igen érdekesek e hímzésen az állatok közé ábrázolt faalakok is. Az állatok fara felőliek, amelyeknek szívalakú leveleik vannak, a hársfát juttathatják eszünkbe, amely villás elágazású, mint ezek, de ezek villájába itt egy valamit jelképezhető tárgyat látunk alkalmazva, törzsén pedig a négyszögletes megvastagítások mintha azt jelentenék hogy ide valamilyen tárgyak voltak akasztva vagy tűzve. Még érdekesebbek az állatok feje felőli, és tehát főhelyen lévő, szintén fa-alakú, de épen alakjukból következtethetőleg, mesterségesen készültek.

Föntebb már volt szó őseink igy, mesterségesen késztett, de többé-kevésbé fa-alakú bálványairól, oszlopairól, amelyekkel már Huszka József is foglalkozott és ezeket a népünknél fönnmaradott e kifejezés szerint „istenfá”-nak nevezett. Láttuk hogy ilyeneket, bizonyára mesopotámiai ősnépeinktől örökölt szokás szerint, az asszírok is készítettek volt. Föltűnő az e hímzésen lévőn mindenesetre, ennek igen széles alapja, talapzata, valamint az is, hogy rajta ugyanolyan csillagocskák is vannak mint az egyszarvú állat nyakravalóján. Hogy azonban ezen fa-alakok mit ábrázoltak, mit jelképeztek, egyelőre megfejteni nem tudom, ami azonban nem kell azt jelentse, hogy ez a jövőben is megfejthető nem lehetne, valamint bizonyára megállapítható lesz az is, hogy az ilyen hímzéseken mi az ábrázolatnak csak későbbi romlása, elferdülése.

Tény azonban mindenesetre annyi, hogy aki valamikor, bizonyára ezredévekkel ezelőtt e hímzésmintát összeállította, annak nem csupán a keresztöltéses hímzés technikáját és ábrázolási lehetőségeit kellett tökéletesen ismernie, de rendkívül fejlett művészi ízlése és tehetsége is kellett hogy legyen, ami nélkül valamit esztetikailag helyesen stilizálni nem lehet, sem az anyagnak és technikának megfelelőleg alkalmazni.

Hogy pedig a hímzésminta jász eredetű lehet, erre következtethetünk nem csupán az egyszarvú rajta meglévő voltából és a nyakravalón és a műfán lévő csillagalak okból, hanem ugyanezen hímzésen (egykori dísz es párnahajon), az üresen maradó nagy fölületen, mintegy elszórtan lévő ezen két alakból is (1 és 2). Az egyik (1) az ősrégi, a tudósok által szvasztikának nevezett alak, amelyről másutt kellend bővebben szólanom, a másik (2) az

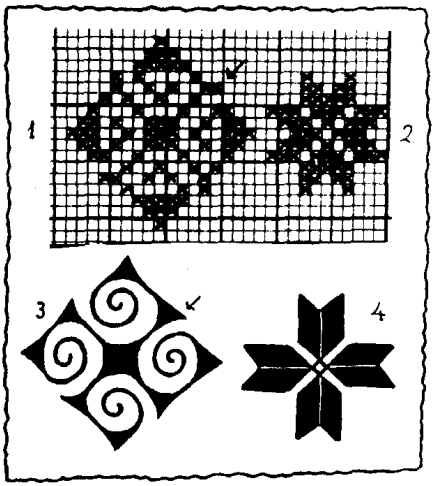

Erdélyben általános négy azaz nyolcágú csillagalak (jász számrendszer), amelyet. a 4. számú rajz mutat, habár itten a csillag ágai a szokottnál rövidebbek (2). Hogy azonban a szvasztikának (vagy ahogy an még nevezni szokták a horgaskeresztnek) e hímzésminta egykori megtervezője gondolatában tulajdonképpen olyan, jász vonalritmus szerint stilizált, alakja volt amilyet itt a rajzon 4. mutat, ezt az 1. számú rajzon is egy, a nyilacskával megjelölt, kiálló keresztöltés bizonyítja, amelynek jelenléte, ha nem ilyen jász vonalritmusú szvasztika kellett volna szerepeltessen, teljesen megokolatlan volna. Egyébként maga a keresztöltéses hímelésmód is egyezik a jász szimbolikával mivel minden keresztecske ilyen helyzetben X már magában is jász jelkép lehet, bár ilyen helyzetben viszont + avar jelképként fogható föl.

Ezen állat, nyakravalója tanúsága szerint tehát kétségtelenül háziállat volt. Ha pedig az volt, akkor nagy termetű volta szerint következtethető, hogy, miként északi rokonnépeink az iramszarvast, egészen napjainkig is a szamarat használják egyrészt lovaglásra, másrészt holmijuk szállítására, amire azért van szükségük mert hiszen juhaikkal, azaz möndölecséikkel, azaz mendelecséikkel, örökké vándorolniok, azaz *mendegélniök* kell.

A szamáron járó juhászról ismert versében Petőfi is így dalolt: Megy a juhász szamáron, / Földig ér a lába. / (Lássad ezt képpel is ábrázolva: „Petőfi Sándor összes költeményei" Budapest, 1887., 186. oldal).

Azt következtetem azonban, hogy tehát azon régi időkben, amikor még az óriástermetű juhokat tartották, hátasállatuk is tehát ezek kosa, azaz ürüje volt, vagyis kiherélt kosa. Hátaslónak ma is legalkalmasabb a kiherélt mén, mivel ez nem csak a monyasnál hanem a kabalánál (nőstény lónál) is szelídebb, engedelmesebb. Azt hiszem pedig, hogy még a kos, illetve a lovaglásra is használt egykori egyszarvú óriáskos ősi jász nevét is kikövetkeztethetjük:

A juhászok tehát holmijuk szállítására és lovaglásra, azaz tehát a nyájjal *járásra,* a szamarat máig is használják. A szamár latin neve *asinus* (ázinusz) Nem lehetetlen pedig, hogy ez elnevezés csak a régen lovaglásra szintén használt óriáskos

eltűnésével alkalmaztatott a szamárra is. Ha pedig ez így van, akkor lehetséges, hogy a szamárnak a latin nyelvben fönnmaradott *asinus* nevének is létezett valamikor jésített azaz tehát *jázinusz* kiejtése. Ismervén pedig a mi a gyakori *r-z* hangváltozást, akkor e szónak akár *járinusz* kiejtését is föltételezhetjük, és ebben a jár, járkál, járó értelmet sejthetjük. Tény hogy régi nyelvünkben, és a népében itt-ott ma is, régi -*on* képzőnknek volt -*in*-ből származott -*i* alakja, ami szerint *járó* szavunk helyett régen *járon* és *jarin* mondatott, és ami szerint népünk itt-ott ma is mondja *járó* helyett hogy *jári.* Hogy mai -*ó* képzőnk helyett régen létezett -*i* képző is, tanúsítja a ma is használatos „játszi gyermek" = játszadozó gyermek, játékkedvelő gyermek, továbbá „ugri-bugri" = ugráló, ugrándozó gyermek, ember avagy állat, valamint „lóti-futi ember" = olyan ember aki sokat szaladgál ide-oda. Ezek szerint azután úgy az ősidőkben lovaglásra használt szarvast mint a később erre szintén használt óriás-kost, illetve az egyszarvút is, nevezhették *jáziri* = járó néven, amely név azután a latin nyelv kialakulásakor ebbe is átment. Kérdés eszerint csak az marad, hogy a latin asinus szó -*us* végzése csak latin toldás-e, avagy a mi az névelőnk, amely egykor a szó végén ragként állott és amelynek régen uz és *ú* alakja is volt, ami szerint *jázinuz, jázinú* annyi volt mint *járó,* a *járó.*

Igaz ugyan hogy ezek szerint inkább csak a kiherélt óriáskosra és egyszarvúra vagyis egy teljesen megszelídített és lovaglásra használt állatra következtettünk, de lehetséges hogy *jázinusz* avagy *jázinú* volt valamikor neve a még szabadon élő óriáskosnak és egyszarvúnak is, illetve hogy a jászok már ezt is igy nevezték. Ez állat nagy és erős volta miatt, valamint előremeredő, döfő fegyvert képezhető, egyenes szarva miatt, amikor nemi hevületében volt, állatra, emberre igen veszedelmes is lehetett; azt pedig láttuk, hogy (párhuzamként) a kos és juh *mendesz, mendelecs* neve is összefügg *mendegél* szavunkkal. Tény mindenesetre, hogy a *jáz* illetve *jár* szavunk azonosul aszlávban fönnmaradott *jarac* = kecskebak szóval, de tény az is, hogy a szlávban ugyanezen *jar* szótőnek még bőszülés, nemi hevülés értelme is van (razjaren = felbőszült, indulatba jött, de különösen nemi értelemben), úgyhogy következtethető

miszerint ez valamikor régen a nemi hevületben lévő és ilyenkor veszélyes óriáskosra és annak még veszélyesebb egyszarvú alakjára is vonatkozott. Tudjuk ugyanis hogy a kosok nemi hevülésük idején egymással úgy harcolnak hogy egymásnak ugorva fejüket verik össze mindaddig amíg egyik kábultan avagy betört homlokkal össze nem esik. Elképzelhető tehát hogy az egyszarvú óriáskos előre meredő hegyes, kemény szarvával veté ly társát avagy az általa megtámadott állatot vagy embert valósággal fölnyársalhatta.

Mi tudjuk hogy a jászok földe, a Jászság, Magyarországon, azaz egész fajunk őshazájában, volt, valamint tudjuk hogy a Jászság régen valóságos vízország volt; két nagy folyam, a Duna és Tisza, között, amely földön kisebb folyócskákon kívül régen, a nagy lecsapolások és folyószabályozások előtt, nagy kiterjedésű tavak, mocsarak és nádasok világa terült el. Ez volt a jász nemzet tulajdonképpeni kialakulása helye és őshazája, ahonnan őstörzseik a világba is elterjedtek, ahol azután egyes ágaik állattenyésztéssel és földműveléssel is mint többet kezdtek foglalkozni. De emez említett őshazájukban természetesen főképen a hajózással kapcsolatos halászatból éltek.

Mint hajózó és halászó népnél, természetes hogy mythologiájukban és jelképezéseikben a halnak is nagy szerepe volt. Annyi bizonyos, hogy a legtöbb hal uszonyai azon oldaloni kis rajzon föltűntetett beszegdelt szélű csipkézetet mutatja, amelyet egyébként az ez után ábrázolt halnak különösen hátuszonyán is, de már uszonyain, ezek szélén, szintén észlel hetünk, amely csipkézettség tehát jász vonalritmusú

Csakhogy vannak még másféle halak is: az úgynevezett őshalak, amelyek Földünk őskorában sokkal előbb jelentek meg a ma elterjedettebb halféléknél, amely őshalak egyik jellegzetessége az, hogy még nincsenek igazi csontjaik, hanem hogy még gerincük is csak porcogószerű anyagból áll, de viszont testük fölületét a körömhéz, fogzománcéhoz hasonló állományú vastag pikkelyekből való páncélzat borítja, némely fajnál teljesebben, másnál ritkásabban. E halak közé tartozik a már említett tok (amelynek e neve is ezen páncélzatáról, *tokjáról* származik), valamint ennek rokonai, a viza, sőreg és ke-

csege is. Ezeknek a jászok vallási kultuszában más halakénál nagyobb szerepe is volt, éspedig e halfajták csillagalakú, kemény és fogakszerűen ki is álló, domborodó és közepükön néha ki is hegyesedő pikkelyei (besenyő szóval: pitykéi) miatt, és a jászok csillagkultuszával kapcsolatban. Eszerint nálunk e halak, amelyek teste tehát mintegy csillagokkal borított, ugyanúgy mint a Csodaszarvas is, az Ég és Égistenjelképéve is lett. Nem hagyhatjuk pedig itt sem megemlítés nélkül, hogy a szarvasok mindenkor a vizekben bővelkedő helyeket kedvelték, különösen pedig a dám- és a jávorszarvas, amiből okszerűen következtethető, hogy az ős-szarvasnak a jávorszarvasra annyira hasonlító de ennél sokkal nagyobb fajtája – amelynek restaurált képét alább Charles R Knight festménye szerint rajzoltam meg – ezével egyező életmódú is volt. Föl is tűnik, hogy dunántúli regös énekeinkben is a Csodaszarvas az égi folyóvíz (Tejút) kiöntésében, vagyis tóállásban, vízállásban, a sarjadozó gyönge sásocskát legelteti, de hogy ugyanígy a görög-római csillagképekben is a halfarkú kecskebak, a Capricornus, is a Vízöntő, azaz a Vizitáj, csillagképébe nyúlik; azt pedig mi már tudjuk, hogy a szarvas helyébe bakkecske csak később és csak a kabar őstörzsünk mythologiája révén került. Népmeséinkben, regékben is, a szarvas mindig vízben gázol, valamely vízen úszik át, valamint régi ábrázolatokon is vagy vízben gázol vagy pedig forrásnál avagy folyóvíznél iszik.

Valószínű az is hogy a jászok az ős-égistenségen kívül ilyen hallal a nagy Égistennőt, a Tejút megszemélyesítését, is jelképezték, éspedig ezt valamely csillagos, de fehér színűvel. Brehm a tok-féle halak 20 fajtájáról beszél és említ egy fehér fajtát is, amelynek szláv neve ugyanúgy beluga, mint egy szintén fehér színű cethalfajtának. E halakkal ez égistenséget annál inkább jelképezhették, mert hiszen hajós, halászó, vízi életmó-

dú nemzet lévén, a Mindenség végtelen voltát az ősjászok más törzseinknél is inkább hasonlíthatták tengerhez, világóceánhoz, amelyben tehát az istenség természetesen jelképeztethetett óriási úszó hallal de amelynek testét csillagok boritják, amint hogy e Világtenger valóban Csillagokkal teljes. Láttuk hogy ugyanezen istenséget őseink költői képzelete a tengerben úszó csillagos Csodaszarvassal is jelképezte volt, csakhogy az ilyen jelképezés azért kevésbé tökéletes, mert mivel a szarvast csak a tenger színén úszónak képzelhetjük; ennélfogva pedig kétdimenziós fölületre és kétdimenzióbani úszásra kell gondolnunk, holott a világűr végtelensége, azaz „óceánja" háromdimenziós lévén, ennélfogva az ebben háromdimenzióban úszó hal egészen tökéletes jelképezst ad. Kiemelendő mindenesetre még az is, hogy ma jól tudjuk, miszerint a Csillagos nappal csak a Földünk légrétegében szétszóródó fény miatt nem láthatók, holott hogy mihelyt igen nagy magasságba emelkedünk, ahol a lég réteg mindinkább ritkul, ott az Ég is mint sötétebbnek, végül pedig a Nap ragyogása ellenére is feketének látszódván, e fekete alapon a Csillagok ugyanúgy látszanak mint a Föld színén csak éjjel. Ámde azon magasságokban a Tejút is fehéren fénylik, mivel a szem a végtelen sokaságú Csillagokat ott sem képes külön megkülönböztetni, hanem csak fényes fehérséggé összefolyva látja. De igaz az is, hogy a mind nagyobb magasságokban az Ég eleintén csak mint sötétebb kéknek tűnik föl és csak végül egészen feketének Említettem pedig, hogy őseink az égi nagy atyaistenséget jelképező csillagos Csodaszarvas úgy sötétkéknek mint feketének is képzelték volt. Bizonyára tehát a jászok az ugyanezt jelképező óriás-tokot valamint az óriás-tokot, illetve vizát, is.

Az édesvízi halak legnagyobbika ugyanis a tokfélék közé tartozó *viza,* amelynek ezen besenyő neve összehasonlítható úgy *víz* szavunkkal, mint a német *Fisch* és a latin *piscis* (fiss, fiszcisz) = hal szóval, de amely hal latin neve Acipenser Huso vagy Acipenser Sturio. Ezen *sturío* (szturio) szó pedig máris emlékeztet bennünket a görög *aszter,* német *Stem* és angol *star* = Csillag szavakra. A viza többnyire csak 7 -8 méter hosszú, de Brehm említi hogy Lindemann szerint 15 méter hosszúságúra is 1000-1500 kilós súlyúra is megnő; valóságos óriás te-

hát. E hal csontpikkely-vértezete bár más tokféléknél tökéletlenebb, de amint ezt Herman Ottó is („A magyar halászat.") megjegyezi „a hát-sor vértei durván sugarasak," vagyis olyanok, mint e rajzomon 1, 2 és 3, és amit egyébként fentebb is láthatunk. Ezen vastag, a körömhéhez hasonló szaruanyagú páncélpikkelyek voltak az újabb halfajok olyan sokféle alakú és vékony, átlátszó, sima pikkelyei őséi (e rajzon 4, 5, 6). A vizáról írja Herman Ottó még „Háta sötét hamuszürke, orrarésze sárgásfehér, hasa és vértezete szennyesfehér, a szem csillag sárgásan ezüstös. Márciusban jő föl a Dunában, a második serege Augusztustól Decemberig, de nálunk nem ívik. Hajdan óriási mennyiségben jött és nemzetgazdasági fontosságot öltött. Régen 7 -8 mázsásak voltak, az orosz vizekben 14 métermázsásak is. Csak ikrája 4 mázsa." A szemet itt Herman is csillaghoz hasonlítja, amihez tehető, hogy vogul rokonaink például medveénekeikben a medve szemét egyszerűen csillagnak nevezik. (Lássad: Munkácsi. „A vogul nyelv." 87. oldal.).

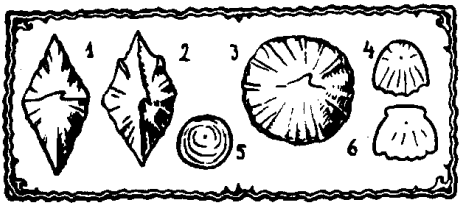

Hogy azonban vannak vagy voltak sokkal határozottabban is csillagalakú páncélpikkelyekkel bíró tokhal-félék, ezt kétségtelenné teszik e halfeléknek a nyelvekben meglévő csillagértelmű nevei Ezek egyike a latin-olasz *surio-storione* = viz a vagy tok. A tok másik latin neve *acipenser stellatus* (lássad Brehmnél), amely név e hal tövises, tüskés pikkelyeiről származott, mivel *acies* = tövis, valaminek hegye vagy éle, *stellatus* pedig ~ csillagos. Herman Ottó viszont ugyane halról még azt is írja, hogy a magyar nép „halak királyá"-nak is nevezi és hogy: „a csillagalakú vértek kiváló dísze avathatja királlyá". Amihez megjegyezem, hogy több népmesénkben is szó van úgy a „halak királyá"-ról mint a „kígyók királyá"-ról is Továbbá a kecsegét – amely a tokhalak egyik kisebb fajtája -a németben *Sterlet, Stir/,* egyik német neve *Sternhausen* (Brehm), viszont a tokot meg *Stör* néven nevezik, amely nevek

világosan mind az *aszter, Stern, sta, stella* = Csillag szavakból származtak.

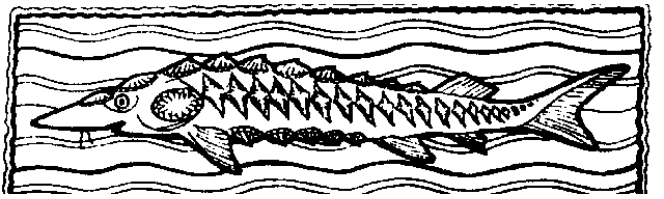

Ismeretes a tokféle halakról, de főképen a kecsegéről, az is, hogy hegyes, csillagalakú szarupikkelyekből álló páncélja – azaz magyar szóval: *tokja;* mert a páncél szó olasz eredetű – különösen fiatal korában födi testét, míg ez későbben némileg visszafejlődik. Ez pedig, hogy tokja fiatal korában tökéletesebb és később fejlődik vissza, az ontogenesis törvényei szerint azt teszi kétségtelenné, hogy tehát e halfajok ősei tokja volt még ugyanolyan tökéletes mint ez állatok fiataljaié, amely tok (páncélzat) e halfajoknál tízezred-, százezredévek alatt mindinkább vissza-fejlődött. Ismeretesek is a Földünk őskorából fönnmaradott teljes páncélzatú halak maradványai.

A *kecsege* szóra pedig itt is meg kell jegyez nem, hogy e név értelme, kazár szócsoportunk szerint, *csillogó.* Amit tehát azt jelenti, hogy a kecsege szarupikkelyei nem csupán csillagalakúak hanem fénylőek is *Kacsint, kecsegtet* kazár szócsoportbeli szavaink eredeti értelme is villant, csillant, villogtat, csillogtat volt és: valamit megcsillogtatva, elő-elő csillogtatva, elő-elő mutogatva, ezáltal csábítgat, csalogat. Meg is jegyezhető hogy *csillog* és *csalogat* szavaink egymásnak hangtani rokonai, ami hogy nem véletlenség, tanúsítja az oromo nyelv *csalinka, csalinkszisza, csalinku* = fényesség, villanás, villámlás, ragyogó, fénylő (az olasz szótár a következő szavakkal fordítja: *splendore, balenare, lampeggiare, brillante, splendente.*). Ballagi szótárában is *kecs* = hadköpeny, kacagány; azt pedig már föntebb láttuk, hogy a régi magyarok állatbőr-kacagányaikra fényes ezüst- vagy aranylemezből való csillagokat varrtak volt föl, úgyhogy a *kecse* és *kaca*gány szavak hangtani azonosságából az is következik, miszerint a ka-

cagány szó értelme is csillogány kellett legyen. Az pedíg, hogy ezen kecse szó miért hasonlít még kecske szavunkra is, a görög „égisszel” kapcsolatban már láttuk.

Az ős-kecsegét avagy az ős-vizát tehát e halak mai alakja és az elmondottak alapján a lenti rajz szerint rekonstruálom. Ide teszem Herman Ottó ezen sorait is még: „A vágó-tok (ez a tokfélék egyik fajtája) vértsorai köze sima, fényes (tudniillik: a bőr), csillagalakú vagy kerek és fogacsos csontpénzekkel sűrűbben, ritkábban szórva (a magyar nép a halpikkelyt .pénz.-nek is nevezi); a hát és oldalsor között nehány nagyobb csontpénz tüskés és sorosan áll.

Egy hasonló, még fejlettebb pénzsor a hónaljúszó- és hasuszony szárny között következő. Háta kékes hamuszürke, a vértezet szennyes fehér, a szemcsillag ezüstös. Az ivadék roppant tüskés állat.” Amely leírás szerint következtethető, hogy ilyen, határozottabban csillagalakú pikkelyek is vannak.

Nevezte a magyar nép a vizát még *fizéternek* is, amely besenyő szó ugyan, és a latin piscis és német Fisch = hal szavakkal tartozik együvé, de hogy e szavunknak megvolt jász *jizéter, jezéter* kiejtése is, bizonyítja a szlávban fönnmaradott *jezetra* = tok, viza szó, ami azonnal eszünkbe kell juttassa a sündisznó szintén a szlávban fönnmaradott *jézs* nevét, ami pedig azért rendkívül érdekes mert hiszen épen csak most idéztük Herman Ottó azon szavait amelyek szerint e hal „csontpénzei tüskések”, valamint hogy az ivadék, vagyis a fiatal állat „roppant tüskék”, vagyis tehát sünre emlékeztető! Azt is láttuk, hogy e halak pikkelyei csillagalakúak is, láttuk hogy a tüskéssünt a jászok sugarasan tündöklő Csillaghoz hasonlították, valamint láttuk azt is, hogy a jászoknál csillagtisztelet volt; ezen *jézs* és *jezetra* avagy *jezéter, jizéter* pedig jász szóalakok. De bizonyára megvolt e szónak jésítetlen azaz *izéter* alakja is, mivel hiszen az *iz,* izz szónak nem csupán izzás hanem, amiként láttuk, még Csillag értelme is volt, amit a baszk nyelv *izara* = Csillag szava máig is bizonyít.

Úgyhogy ezen *jezéter, hizéter* szó révén eszünkbe kell jusson az elő-ázsiai *Istár* istennőnév is, amely istennőről már

láttuk hogy azonos volt a görög-római Afrodité-Venusszal, valamint tudjuk hogy a fényes esthajnalcsillag neve is Venus; holott a csillag szónak ismét a *aszter, Stem, star* = Csillag szó és az Istár istennőnév felel meg. Miután pedig rokonnépeink nyelvében a *ter,* társzónak *nő* értelme van, eszerint bizonyos tehát, hogy a *jezéter* szó végszótagja, ugyanúgy mint az Istár névé is, *nő* értelmű volt és hogy a *jezéter* szóban a Tejutat megszemélyesítő nagy ősistennő e jelképes hal-állata neve maradott fönn, míg viszont a férfiként fölfogott nagy Égisten egyik jász neve valószinűleg *Izara, Izra, Izur* alakú lehetett, amely név mindenesetre az *Izrael* nevet is eszünkbe kell juttassa, amely elnevezés megfejtését a filiszteus jászok adják meg, de akikről majd alább kellend szólanom.

Miután mi az eddig ei mondottakat már tudjuk, így a következő dolgok is föl kell nekünk tűnjenek: Népünknél itt-ott ma is szokásban van a halott sírjába avagy koporsójába faleveleket szórni (lássad: Kallós Zsigmond: „Hejgetés. „Szombathely, 1940. Martinnen könyvnyomda.), ami természetes összefüggésben van azzal, hogy olyan állattenyésztők akik állataikat nagyrészt fák lombjával táplálják, saját fekvőhelyüket is régebben fák lombjából ágyazták volt. E szokásról „Palóc" fejezetemben a palócok egykori fatiszteletével kapcsolatban kellend bővebben szólanom. Megvolt azonban e szokás a jászoknál is, valamint a görög előtti, kréta-mykénéi ősműveltséget megalapító népnél is. Csakhogy a lombhullató fáknak télen nincsenek ievelei. Láttuk hogy a jávorfa levelei széle mily határozottan jász vonalritmusú, vagyis, hogy mily határozottan tünteti föl a szélek olyanfajta beszegdeltséget vagy csipkézettségét, amit egy korábbi kis rajzon jellemeztem és aminek a jászok szimbolikájában és díszítőízlésében azon beszegett szélű négyzet képezte alapját, amelyet meg a vonatkozó oldalon c-vel jelöltem meg. Láthatjuk azonban az ilyen csipkézettséget némely más fa levelein is, például a platánfa levelein, de megvan ez, ha nem is ennyire föltűnően, a jegenyék azon fajtája levelein, amely jegenyékről már volt szó, illetve olyan pénzalakú levele in mint amilyen a két ide mellékelt levél.

Ha tehát valaki télen halt meg, úgy sírjába faleveleket csakis úgy szórhattak, hogy szokás volt az őszi, elhullott lombot, levelet előbb gondosan megszárítva, télire eltenni. Amely szokás pedig számos népnél, élő szokásként, ma is megvan, éspedig igen gyakorlati okból, tudniillik olyan erdősebb helyeken ahol kevés a füves legelő, amit például Boszniában, Hercegovinában, magam is láttam. Itt nyár vége felé, még lombsárgulás előtt, a fák lombjának körülbelül a felét, de sohasem a lomb legfölsőbb részét is lenyesik, az így lenyesett galyat a napon gondosan megszárítják, miután ezt boglyákba rakva teszik el téli takarmányul. Régen Alföldünk vizekben bővelkedő sőt lápföldes tájain is voltak erdőségek. Ilyenek ma nálunk már alig vannak de vannak ma is például a Duna deltájában, valamint ennek környékén is. Föltűnő egyezés itt az, hogy a szarvasfélék a fák lombját enni különösen szeretik, valamint *az* is, hogy a jászok szarvasai: a dám- és a jávorszarvas különösen a vizekben gazdag helyeket kedvelik, természetes tehát, hogy a szintén ilyen helyeken élt ősjászok ezen állataik számára téli takarmányul is főkép fák lombját tették el, így pedig nálunk a télen elholtak sírja, koporsója számára mindig volt készen lomb, levél bőven. Csakhogy ez már nem volt zöld, hanem sárga, illetve barna. Az ilyen levelekről pedig már tudjuk, hogy ezeket őseink *aranypénzekhez* hasonlították volt. Innen származott azután azon szokás is, hogy őseink gazdag és hatalmas fejedelmeik koporsójába, sírjába ágyazásul és takaróul nem csak igazi lombot tettek, nem csak igazi leveleket szórtak hanem külön e célra vert falevélalakú „aranypénzeket”, azaz lapocskákat is. Meglépő tény te-

hát, hogy Schliemann megírja, miszerint mykénéi fejedelmi sírokban nagy mennyiségben talált az e rajzon bemutatott aranyleveleket. Itt azért mutatom be csak e kettőt mert ezek a két általános változatot tüntetik föl és mert e kettőből is eléggé látjuk a jegenye leveleknek a legtisztább jász vonalritmusba való stilizálását. Holott föntebb láttuk, hogy a valóságban a jegenye levelein e vonalritmus ennyire határozottan nincsen meg. Sokkal határozottabban van ez meg minden esetre a jávorfa levelein, úgy lehet azonban, hogy Görögország területén jávorfa azon ősidőkben még nem volt, ámbár hiszen az hogy Schliemann az általa főlásott nehány sírban jávorfalevélutánzatokat nem talált, ez még nem kell azt is jelentse, hogy ilyeneket a kréta-mykénéi műveltség népe soha nem is készített, sőt még azt sem, hogy ott jávorfa is ne létezett volna. Egyébként pedig azt is mindig számításba kell vennünk, hogy a műveltség népe is, mint ugyanígy több más régi műveltségé is, oda, messzire kivándorolt törzseinkből állott, műveltségük is tehát *származék* volt, holott az igazi, eredeti és legrégibb, vagyis a többinek őse, Magyarország területén virágozott. A származék-műveltségek pedig természetesen már nem lehettek mindenben annyira tökéletesen okszerűek mint amilyen az eredeti ősműveltség volt, amely keletkezése helyén maradva, elváltozásoknak kevésbé volt kitéve.

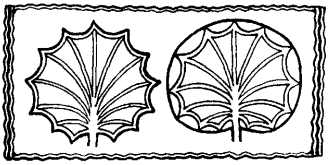

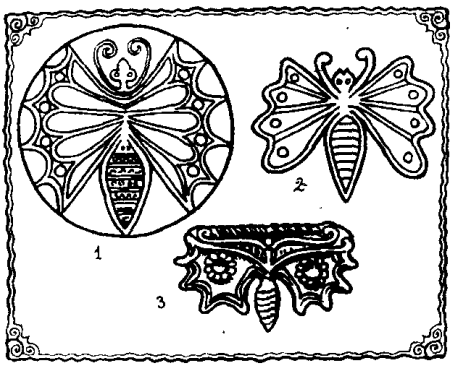

Ezen a sírokba szórt aranylemezkéken, vagy aranypénzeken, azonban nem mindig kizárólag jegenyelevelek voltak ábrázolva hanem némelyiken pillangó, polip avagy valamely más dísz is. A pillangós lemezkék

közül Schliemann nyomán készült alábbi rajzon mutatok be egyet, amelyen látjuk hogy ez, bármennyire egyszerűsítve van és bármenyire el is van stilizálva, mégis a jász vonal ritmust nemcsak megőrizte de azt még túlozza is (a rajzon 1.), valamint többé-kevésbé megőrizte ezt a másik két pillangóábrázolat is (2 és 3), amelyek azonban nem szórt lemezekről valók hanem, amint Schlieman sejti, valószínűleg ruhára voltak fölvarrva. A 3 számmal jelezett pillangó majdnem a fölismerhetetlenségig elstilizálva, mégis a jász vonalritmus szerinti szegélycsipkézet még megvan rajta. Ha mármost ezen pillangóábrázolatokat a fentebb bemutatott fecskefarkú pillangóval összehasonlítjuk, akkor nem csak azt látjuk, hogy ezen régi ábrázolatok menyire leegyszerűsítvék, hanem még azt is, hogy talán megállapíthatjuk miszerint nincsen is a világon más állat amely ezen szóban lévő jász vonalritmust annyira magán viselné mint épen ez. Hozzá tehetjük ugyan a mondottakhoz, hogy hiszen vannak más pillangók is, amelyeken e vonalritmus megvan, mégis egyen sincsen ez meg annyira mit épen a fecskefarkú lepkéknek a korábban megrajzolt fajtáján. Hozom is itt két már pillefaj egyik szárnya rajzát azon megjegyezéssel, miszerint lehet hogy a kréta-mykénéi művészek nem is a szóban volt pillét akarták ábrázolni, hanem emezek gyíkét, azért mert ábrázolataikról hiányozik ama pillangók oly föltűnő sajátsága: a fecskefarok. Meglehet tehát, hogy ezen mykénéi pilleábrázolatok éppen azon pillefajt akarták föltüntetni, amelynek egyik szárnyát a fönti rajzon *a*-val jelöltem meg. Mível az ábrázolatokkal, ugyanis ez egyezik a legjobban.

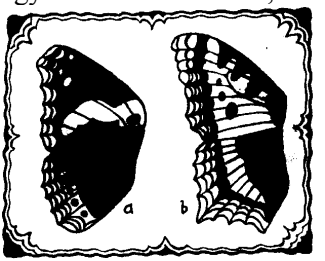

Megemlítettem már föntebb a denevért is. Ennek szárnya – amint azt korábbi rajzomon látjuk – tökéletesen jász vonalritmusú, habár sokkal egyszerűbben – csak körvonalaiban mint ahogyan ezt több lepkefaj, különösen pedig a szóban volt fecskefarkú lepkefaj, szárnyán láthatjuk.

Az itt most szintén tárgyalt, a sírokba szórt aranylemez kék némelyik én ott látjuk a polip ábrázolatát is. Hogy ez állat

a jászok mythologiájában szerepelt, valamint ennélfogva szimbolikájában is, ezt bizonyítja az is, hogy az egész kréta-mykénéi művészetben, amely nagyrészt oda kivándorolt jász őstörzseinktől származott, ábrázolata számtalanszor fordul elő. Valószínűnek tartom, hogy mythologiai szerepe a jászoknál is ugyanaz volt mint a besenyőknél, csakhogy, természetesen. a jászoknál neve más kellett legyen, vallási szócsoportjába illő.

Itt bemutatom, Schliemann nyomán, ez állat egyik igen erősen stilizált, de egyúttal igen hanyag ábrázolatát, egy mykénéi, sírbeli, kerek aranylevélkéről. Bár igaz hogy az ülő polip indái végét kacskaringóba (spirálba) szokta szedni, de mégsem annyira, sem oly szabályosan mint ahogyan e stilizáló ábrázolat mutatja. Ez ábrázolat hanyag volta abból is kitűnik, hogy róla a polip hártyája föltüntetése teljesen elmaradott (1). Igaz ugyan, hogy – amint már említettem a kacskaringó a jászok egyik vallási jelképe volt, amiért is ezt díszként is alkalmazni szokták volt, sőt ennek föltűnően sok alkalmazása a kréta-mykénéi művészet egyik jellegzetességét is képezi, de a jászok szimbolikájába tartozott a most szóban volt beszegdelt szélű csipkézet is. Ha pedig a polip hártyáját e levélke polipábrázolatához még odatesszük – amint ezt a 2-vel jelzett rajzon meg is tettem – akkor, a kacskaringó vonalakhoz még a beszegdelt szélek indítékát is hozzáadva, sokkal tökéletesebben jász, de egyúttal sokkal szebb, díszítményt kapunk. Eszerint a szóban lévő levélke polipdísze hanyag volta ugyanúgy kitűnik ebből is, mint abból, hogy rajta a polip feje annak testétől nincsen megkülönböztetve, vagyis itt a fej a testtel teljesen egybeolvasztva s a két szem eszerint a polip hátán van!

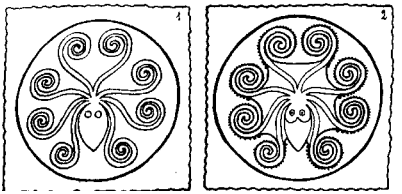

Annyi azonban bizonyos, hogy a jászok jelképei között a kacskaringóvonal nem csupán a juhfélék kacskaringós (spirális) csavarodó szarvai és gyapjuk göndör voltával hozatott kapcsolatba, hanem még a közönséges polippal, azaz hogy en-

nek indáival is, épen azért mert e polip nyugvó állapotában indáit valóban kacskaringóba szokta szedni.

Hogy a kacskaringóvonalnak a kréta-mykénéi ősműveltségben játszott nagy szerepét lássuk, elég Schliemann „Mykenae” című könyvében a képeket végig néznünk. Különösen föltűnő itten a sok, és különböző változatban meglévő olyan dísz mint amilyen a fönt látható rajzán 3. (Schliemann: „Mykenae”. 91 old. és Woermann: „Geschichte der Kunst.” 201. old.) Ennek alapja, lényege mindenesetre azon leg-

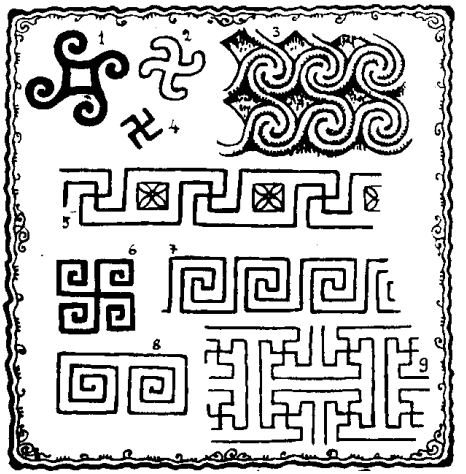

1-3. Kréta mykénéi. 4-7. Görög. 8, 9 Kínai.

egyszerűbb alak, amelyet Schliemann a 299 oldalán hoz és itt a rajzon 2. szám alatt látunk. Némelyek ezt a polip ábrázolatából származtatják, ami azonban igen kétséges, valószínű csak annyi, hogy ezzel utóbb összefüggésbe hozatott. Ezen, itt 2-vel jegyezett alakból származott azon jellegzetesen jász alapalak, amelynek közepén a jász beszeg del tsz élű négyzetalak is megvan (Woermann: 1. kötet, 29. tábla), amelyet itt a rajzon az 1. szám jelöl és amelynek csak négy iránybani folytatólagos ismétlése a 3. szám, de amelyhez teljesen hasonló a már jól ismert orchomenoszi dísz is (Woermann: 1. köt. 201.). Az ilyen örvénydíszek szögletessé átalakítása képezte azután az úgy a görögöknél mint a kínaiaknál is általánossá lett, de aligha általuk kitalált, egyszerű horgaskeresztet is (a rajzon 4.), amelyet újabban politikai céllal csak önkényesen használtak föl. Ugyanennek egyik változata a rajzon 6. számmal jelölt, amely archaikus görög vázáról véve (Woermann: 1. 36. tábla.). Jellegzetesen jásznak vehető a rajzomon 5-el jelezett dísz

is, azért mert közeiben még a négyszirmú iszalagvirág ábrázolata is ott van. A görög díszítmények között oly sok változatban meglévő és oly sokat használt, itt 7. számmal jelölt, indíték vehető úgy jásznak mint kazárnak, sőt amint látandjuk, palócnak (pelazgnak) is. A 8. és 9. számmal jelezett díszek kínaiak, amelyeket például a tudós Fr. Hirth is őskínai indítéknak mond (lássad: Woermann, II. köt. 243. és 244. old.), ami szerint tehát ez bár hajszálnyira azonos a görögökével, de azért nem holmi a görögöktől átvett dolog. Miután azonban teljesen valószínűtlen hogy ilyesmi egymástól függetlenül többször de azonossá alakult volna ki, így az egyetlen okszerű megoldás az hogy ezek eredete közös és hogy tehát a mi több tízezeréves ősműveltségünkből, illetve szétvándorolt őstörzseinktől származott. Tény hogy e horgaskereszt-indíték a kínaiaknál és a görögökével a legmeglepőbben azonos alakokban egészen a legújabb időkig is fönnmaradott, amint az a fönti – német lapból kivágott – képen is látjuk.

Szinte magától értetődő, hogy örvényszerű díszítmények főkép vízi életmódú nemzeteknél keletkezhettek, amilyenek a besenyők és jászok voltak, illetve hogy e díszek a víz örvényei ábrázolásából is keletkezhettek. Az örvény, rajzban, fölülről nézve, olyan mint e rajzon *a*, oldalról pedig mint *b*. Sajátsága az örvénynek az hogy mindent ami belekerül magába szív, magába szí, (Népünk a szív, szívja

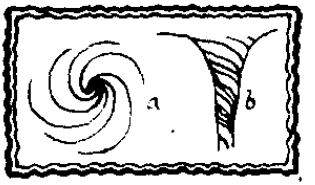

szavakat szíj-, szíjja-nak is ejti) éspedig mindent: le a mélybe. A mélység pedig a halállal van természetes eszmetársulásban, amint azt korábban már kifejtettem. De ugyane szerint a halállal eszmetársult a mélységbe szívó örvény is. Viszont tény, hogy a polipnak is sajátsága a szívás, szipolyozás, szopás, sőt láttuk hogy *sepa, sipa* (szépia, szipa) neve a *szívás* szavunknak népünknél ma is élő *szipás* kiejtéséből keletkezett.

E rajzon úgy amint *b* mindenesetre a kos szarvára is emlékeztet de eszünkbe juttatja a kaszásvermet valamint azt hogy ez is örvényhez hasonlító mélység, amely a halált jelenti. Úgyszintén eszünkbe kell juttassa a korábbi, kaszásverem rajz örvényszerű ábrázolatait.

Eddig még nem foglalkoztunk jász szócsoportunk megfordított alakú, vagyis *sz-j* alakú szavaival. Pedig, íme, épen a víz neve e keleti törökben jésítetlenül *szú,* míg a nyugati törökben, bár megvan így is, de némely nyelvjárásban jésítve *szuj-nak* hangzik, ami tehát tiszta jász szócsoportbeli szó, de az eddigieknek megfordított alakja. Ugyanígy a tea neve is a törökben *csáj,* amely szónak azonban tulajdonképpeni értelme szinten víz, folyó, folyadék és lé. Mivel pedig népünk szí, szívni igénket *szíj, szij*ni-nek is ejti (például *szíjja, kiszíja)* , mindebből az is következtethető, hogy miként a polip neve a besenyőknél szípó, szipon alakú szó volt, ugyanúgy a jászoknál ez *szijó, szijjon, szojon, szüjon* alakú lehetett.

Fölhozható ugyanilyen *sz-j* alakú szóként az erdélyi *szejke* szó is, melynek értelme: pocsolya, sáros, piszkos vízzel telt gödör, úgyhogy a szó eredeti értelme tulajdonképpen lötty, locspocs lehetett. Eszerint pedig ide sorolható *szajha* szavunk is, amely ronda, erkölcstelen nőt jelent, de amellyel azonos értelmű a lotyó szó is, amely pedig a nedvességet, tisztátalan lét jelentő *lötty,* illetve locs-pocs, szavunkból származott, ugyanúgy mint a *szejke* és *szajha* a víz és lé jelentésű *szuj* és *csaj* szavakból, amelyek tehát jász őstörzsünk szócsoportjába tartozóak voltak. De igazolja egyébként ez elmondottakat még a finn *szuo, szujo* = mocsár szó is.

Eszünkbe juthat még a tengernek illetve tulajdonképpen a hullámoknak a görög díszítmények között gyakori ilyen stilizált ábrázolása (1 és 2), ami jász, de ugyanúgy kazár eredetű is

lehetett és amihez hasonló hullámzó tengerábrázolatokat egészen a reneszánsz- és barokk korig festményeken, rajzokon, faragványokon is láthatunk (3), sőt ugyanezekhez igen hasonlókat találunk még kínaiaknál és japániaknál is, ami szintén aligha véletlen, hanem szintén közös őseredetre valló egyezés (4).

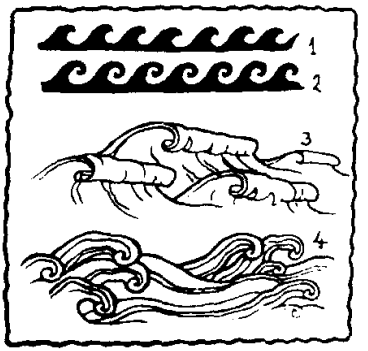

Hogy a kréta-mykénéi műveltségben a kacskaringóvonal általában is menyire kedvelt volt bizonyíthatják ezen aranyékszerek is.

Más tulajdonsága még a polipnak az is, hogy habár egész teste egészen lágynak látszik, de a valóságban ez csak gumiszerűen ruganyos, ami mellett egészen csodálatosan szívós. Brehmnél találjuk például egy közönséges polip és egy hatalmas homár-rák harca leírását. Írja, hogy a homárnak egyszer sikerült hatalmas ollójával a polip egyik indáját ennek tövénél megragadnia. Az indát az olló rettentő erővel csípte össze de anélkül hogy azt le is vághatta volna, amely a harc után épen olyan ép maradott mintha semmi sem történt volna, mivel ugyanis győztes a polip maradott. És íme: *szíj* szavunk, amelyet népünk még *szijjú-* és *szivú*-nak is ejt, szintén ide sorolandó, csakhogy a mai irodalmi nyelvünkben is meglévő szívós szó nem a szívás, szopás értelemből származik hanem a *szíj* vagy *szijj,* népünknél *sziv ú* = bőrcsík, bőrszallag értelemből,

azért mert a bőrből való szíj valóban igen „szívós”, azaz *szijas,* vagyis elszakításnak, kopásnak igen erősen ellenálló, de amely sajátságot népünk igen helyesen *szívásnak, szijasnak,* de nem „szívós”-nak, nevez. Igaz ugyan hogy ma szíj alatt lapos, szallagszerű bőrcsíkot értünk, holott a közönséges polip indái hengerdedek, csakhogy egyrészt népünk a szintén hengerded „bakancsszíjat” is szijú-nak, szivúnak nevezi, másrészt *az* eledon-polip indái, –amelyeken csak egy sor szipoly van, lássad az eledon képét Brehmnél – valóban laposak. Íme, tehát itt is a magyar nyelv szavai csodálatos, okszerű összefüggésére akadtunk, ami ha csak egyszer-kétszer fordulna elő, véletlenség nek is gondolható volna, de mivel ilyen egyezések százával vannak, ezek véletlenségnek nem képzelhetők.

Íme:

1.) A polipfélék besenyő és jász nevei *szipó, szijó* alakú szavak voltak; bizonyíték a latin *sepia,* szláv *szipa* = polip.
2.) A polipok egyik sajátsága hogy *szionak, szipolyoznak,* mert indáikon *szívókák, szipolyok* sorai vannak.
3.) A polipfélék másik tulajdonsága, hogy testük, indáik csodálatosan *szívósak, szijjasak,* ellenállóak.
4.) A *szíj* tulajdonsága is az hogy *szívós*; szakításnak, kopásnak ellenálló.
5.) Az eledon-polip indái laposak, vagyis szíj-szerűek.
6.) A polipok áldozatukat indáik *szipolyai szívás* általi tapadásával ragadják meg. Ezenkívül, bár harapásra képes csőrük is van, de például kagyló és rák héjából a húst szívás útján vonják ki, mert ezután a kagylóhéjak és a rákpáncél érintetlen, csupán a kagylóhéj nyitva, a ráknak pedig csak lábai törvék le a törzsről. (Lássad ezt is Brehmnél)

Visszatérve még egyszer a gesztenyére, a jászok egykori e fontos tápnövényére, még az alábbiakat hozom föl érdekes adatként, amelyek a gesztenyének a jász dolgok alak- és vonalritmusávali meglepő egyezését mutatják: A sünjéből kiszedett nagyszemű, nemes „marroni”-gesztenye egyes magja alján egy többé-kevésbé négyszögletes világosabb fölül etet látunk, amely a mag tobozába, azaz sünjébe, valótapadási

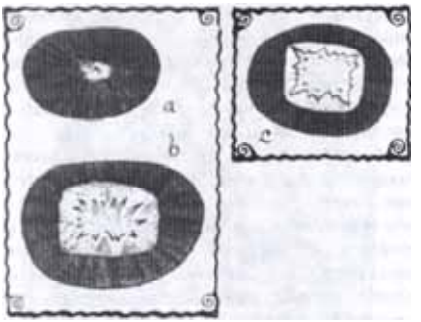

fölülete volt. E fölület közepén – de csak a még egészen frissen, a még félig zöld sünjéből kiszedett gesztenyén – teljesen fehér, szabálytalan, de jász vonalritmusú csillagalakot látunk (*c* rajz, természetes nagyságban). E csillagalak azonban már nehány óra alatt barnulni kezd, úgyhogy ezután egy ideig csak szélei fehérek még (*b* rajz, nagyítva, hogy a részletek világosabban föltüntettethessenek). Egykét nap múlva azonban az egész négyzetalak annyira megbarnul, hogy rajta a csillagalak teljesen eltűnik. Ugyanígy a gesztenye eleintén világosabb barna színe is annyira megsötétül, hogy a fölületén eleintén látható sötét sávolyozás sem észlelhető többé. (A rajzon *a* a gesztenyét fölülnézetben mutatja.).

Ide teszek egy sor rajzot, amelyek jász jellegű díszítményeket mutatnak. Az itt következő 1 és 2 számmal jelezettek azt tanúsítják, hogy a jász négy- illetve nyolcágú csillagokból miképpen alakíthatók Igen szép díszítő minták. De ugyanígy képezhetők ezekhez hasonló mintázatok úgy is ha csillagok helyett négyszirmú iszalag- avagy jázminvirág alakokat veszünk alapul. Természetesen azonban ugyanezen mintázatokat számtalan más és más módon változtathatjuk, itt azonban elég ekét egyszerűbbet hoznom. Kiemelem hogy csak alább a 2-vel jelezett minta már így is a 7. számú rajzon (alább) föltüntetett határozottan jásznak is vehető elemeket tartalmazza. Természetes dolog, hogy ha viszont egyenes és tördelt vonalak helyett hullámvonalakat veszünk, illetve hasz-

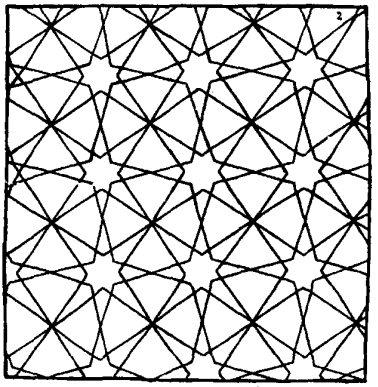

nálunk és ezekkel is ugyanezen mintázatot alakítjuk össze, akkor csillagalakok helyett a négyszirmú jázmin- illetve iszalag virágalakokat kapjuk.

A 3-6 számú szépen stilizált növényi díszítmények, amelyeket az egészen napjainkig is Debrecen környékén készülő szűrökön látunk, a jegenyenyár barkái és a barkák egyes virág alakú termései stilizált ábrázolásából keletkeztek. Hogy különösen a jegenyeféle nyárfáknak a jászoknál szerepe volt, már föntebb, ezek egyik fajtája levelei alakja alapján is megsejtettük. De vannak más nyárfélék is, amelyek levelei még sokkal határozottabban jász szegélyvonalúak, amilyen levelet alább a 9. számú rajzon látunk.

4. és 5.

Ezen díszítmények, mivel eredetük és jelképes értelmük a kereszténység fölvételével, illetve tehát hosszú századok óta feledésbe merült, ma már alig fölismerhetővé elstilizáltak de nagy szépségük miatt ezekből nehányat itt be kell mutatnom. Az ide mellékelt fölvételt (8. szám) egyúttal azt is megmutatja hogy e díszeket a magyar szűrszabók a szűrökre miképp alkalmazták Itt is látjuk tehát a már szóban volt azon fölsőbbrendű magyar díszítő elvet, amely szerint a mindenkor teljesen üresen hagyott fölületeken bizonyos teljesen sűrű, tömött díszek vannak.

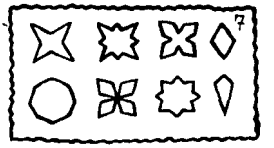

E díszeket fekete posztóból ollóval vágják ki és az alapra fölvarrják, úgy azonban hogy a nyílások alá más színű posztóból tesznek betétet. A díszek vonalritmusa jászos, eltekintve attól, hogy a „virág”-alakok (azaz tulajdonképpen termések) közepén még a beszegett szélű jász négyzetalak is ott van. E díszítésmód népi magyar neve: metéléses.

A szóban volt jász négyzetecskék sohasem vágvák ki a fekete posztóból hanem mindenkor a más színű betétposztóból valók Ritkábban fordul csak elő olyan dísz Is, amelyen e négyzetecskék hiányzanak (6. számú rajz).

Szűrszabóink ma e díszeket különféleképpen színezik (lássad ezt a 3, 4, 5, és 10. számú rajzomon) , de azt hiszem nem tévedek ha az eredeti színezésnek a 3. számú rajzon láthatót tartom, csakhogy oda a szürke szín helyébe ezüstöset kell képzelnünk, mivel fekete, fehér avagy ezüst, és kék, a víz színe, voltak a jászok színei Ezen díszítményeken valamikor bizonyára valamely nyárfaféle levelei is ábrázolva voltak, de amelyek ma, az értelem feledésbe menvén, elmaradtak és helyükbe, díszesebb voltuk miatt a barkák és ezek kinyílott, érett termései ábrázolatai léptek, azaz hogy ezek az értelem feledésbe menése után is megmaradtak, azért mert hát a leveleknél díszítő elemekül sokkal szebbek, alkalmasabbak, és így idővel az elmaradó levelek helyébe is kerültek.

A 9 számú rajzon bemutatok ilyen kinyílott terméseket ezek természetes alakjában (*a* és *b*), két barkát (e és *f),* úgyszintén egy nyárfaféle határozottan jász jellegű levelét (c), továbbá két barkát, úgy ahogy an azt magyar szűrökről a „Magyar népművészet” című mű (Budapest, 1898 Egyetemi nyomda kiadása.) 72. és 73, 74 oldalain látjuk, vagyis úgy ahogy an e barkákat magyar szűrszabóink szokták stilizálni. Ezek körül az egyik *(g)* virágozó hím barka stilizált alakja, amelynek a természetben *e* felel meg, *d* viszont nőnemű, azaz

termő barka stilizálása, de még éretlen termésekkel, ellenben *f* betűvel megjelölve egy termő (nőnemű) barka természetes ábrázolata, de amelyen a termések mér éretten fölpattantak kivéve egynehányat a barka hegyen. Minden kétséget kizáróan látszik, hogy a szóban lévő díszítmények legáltalánosabb „virág”-alakja az ilyen kinyílott termések (*a, b* és *f*) ábrázolata stilizálásából keletkezett. Lássad a 3, 4, 5, 6 és 10. számú rajzokon.

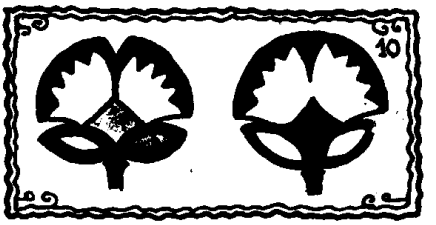

Mindenesetre bizonyos, hogy ezen díszek valamikor, ősvallásunkban, jelképes értelműek is voltak, mert hiszen hogy an jutott volna különben valakinek eszébe díszítő indítékul épen nyárfabarkákat és ezek termését használni?

Fölemlítem még, hogy a szóban lévő barka ábrázolatoknak volt még kissé másképpen; stilizálása is, olyan például, amilyet a 3 számú rajzon látunk.

Szó volt már arról, hogy az ezüst a jászok szent féme volt, fő színeik pedig a fehér és a fekete. De tény, hogy az ezüst a levegőn megszürkül sőt idővel meg is feketedik, tudjuk pedig, hogy az ezüst e tulajdonságát ma a fényképezésben is fölhasználjuk. Érdekesebb azonban ennél, hogy az ezüst áttetszően vékony lemezekben kék szint mutat, holott a kék szín a víz kék színével kapcsolatban a jászok másik színe volt. Megjegyezhető még az is, hogy *ezüst* szavunk jésítetlenül is vehető jász szónak de annál inkább ha jésítve *jezüst-nek* képzeljük.

A jésítő kiejtést illetőleg: Említettem hogy ez a moldovai csángó-magyarok egy része nyelvében is megvan, annak pedig történelmi nyomai vannak hogy ott nem csak kunok és besenyők hanem jászok is éltek, de történelmi nyomai vannak annak is hogy jászok hajdan Szlavóniában is laktak. Az „Ethnographia” folyóirat 1931. évfolyama 29. oldalán, az Ormánság magyar népe nyelvéről lévén szó, ez áll*: jászoló* = gyászoló. Az Ormánságot a szlavóniai régi magyarságtól csak a Dráva folyó választotta el.

A mai Poroszország jésítő német tájszólást gúnyoló ezen mondás: „Eine jut jebratene Jans” ahelyett hogy „Eine gut gebratene Gans.” (= Jól sült liba.), amely tájszólás szerint a *g* hang is, nem csak mint a magyar tájszólásokban a *gy* hang, *j* hanggá változik. Poroszország és Lengyelország között pedig a történelmi nyomok egy *jazving,* más nevén *jasko* nevű népről is szólanak, annak ellenére, hogy a maí tudomány ott már csak szláv őslakókról akar tudni Viszont Tacitus is említi a germániai ősi nevű népet, amelyről azonban azt is megjegyezi hogy pannóniai nyelven beszél. Mi más pedig e név mint a történelemből ismert és fajunkbeli uz vagy *uzon* nép neve vagy a *jász* név egy jésítetlen változata? És mi más lehet ezen „pannóniai nyelv” mint ősmagyar nyelvünk? Ha pedig Tacitus az ószok nyelvét a más germánokétól ily határozottan megkülönbözteti – holott a rómaiak a „barbaro kat” illetőleg ilyesmivel nem szoktak volt törődni – akkor e nyelv a más germánokétól nem különbözhetett csak tájszólásilag, mert hiszen idegenek a csak tájszólási különbségeket észre sem veszik. De kitűnik ebből az is, hogy tehát a „german” elnevezés eredetileg nem is volt nemzet elnevezése, hanem csak földrajzi vonatkozású, összefoglalónév, vagyis hogy „german”-nak nevezték a rómaiak mindazon népeket, amelyek amaz északi „Germania”, azaz „Erdőföld” vagy „Erdőország” területén laktak, eltekintve minden nyelvi vagy faji különbségtől. Hogy e „german” név eredetileg csak „erdei” vagy „erdőlakó” értelmű volt, ezt már a tudósok is megállapították, sőt ez a Meyer-féle német lexikonban (1897 évi kiadás) is áll, de anélkül hogy fölemlíttetne miszerint a törökben ma is *orman* = erdő. Mindenesetre tény pedig annyi, hogy a régi Germánia nagy erdőségek földe volt, és ilyennek írták azt le a rómaiak is, valamint tény az is hogy ott van Turingia vagy Türingia tartomány és hogy a régiek írtak is egy turciling nevű germán, azaz helyesebben tehát *germániai,* népről. De beszél ezenkívül Tacitus még *nemetes-,* azaz tehát *németek-ről* is, mint szín*én* germániaiakról. Mi más tehát e név mint nemnémetek elnevezése azon germániai népekre amelyeket a magyar ma is német-nek nevez, amely elnevezést eszerint a rómaiak valamely azon időbeli néptől hallottak és amelyet utóbb a szlávok is elfogadtak.

A törtök *orman* = erdő szó első szótagja egyezik a mai *erdő* szavunk első szótagjával, úgyhogy sejthető, miszerint e szótag tulajdonképpen *eredő* = növő, növekedő értelmű volt és eszerint a fákra vonatkozott. De ide sorolható a görög és latin *ormao* és *origo,* amely szavak értelme szintén: eredés, indulás, eredet.

A moldvai csángókat illetőleg: Az ottani *Jassi* (Jasszi) nevű várost azon magyarok ma is *Jászvásár*nak nevezik, ugyanúgy, mint az ottan Roman nevű várost Románvásár-nak. Ugyanezen Jászvásár neve azonban a régi latin nyelvű iratokban mindig *Jasskytarg, Forum Jazygum* vagy pedig *Philistinorum forum;* azt pedig tudjuk hogy az oláhban, szlávban *targ, terg, trg* = vásár, vásárhely, vásártér (amely szavak őse a magyar *tér* szó volt) valamint tudjuk hogy a latin *forum* szó is vásártér, vásárhely értelmű. E dologról alább lesz szó bővebben.

Csakhogy mindenütt és mindig ahol valamely történelmi nyomok a mi ősnépeinkről szólanak, ott ma a következetes elhallgatás áll az igazság útjában, így például az északi jazvingokat és más kiirtott északi rokonnépeinket illetőleg is. Említettem már Schwenck Konrád tudós szlávista „Die Mythologie der Slawen" („A szlávok mythologiája") című művét, amelybe foglalja az észtek, finnek és vogulok mythologiáját is de nem csak elhallgatja hogy e népek nem szlávok sőt árjak sem, hanem hogy a magyarok rokonai és tehát turániak, de műve 236. oldalán az észteket határozottan szlávoknak is mondja, holott lehetetlen tudós mythologus kutatóról föltennünk hogy nem tudta volna miszerint az észtek nem szlávok, sőt nem is árják. De mindenáron való sovinista elhallgatásnak szinte hihetetlen példáit adja Karl Woermann „Geschichte der Kunst." („A művészet történelme") című műve (Leipzig, 1925) 1. kötetében:

Ha tudjuk hogy a szumerek nyelve ragozó turáni nyelv volt, felőle teljes szótáraink vannak és tudjuk azt is hogy közelebb állott a törökhöz mint a magyarhoz. E nemzet turáni voltával már sokkal régebben a szintén német Spamer is teljesen tisztában volt, amidőn „Illustrirte Weltgeschichte" („Képes világtörténelem", 1893 évi kiadás) című nagy művében az 1.

kötet 212. oldalán kimondja, hogy a szumerek nyelve a török, mongol és magyar nyelvvel egyazon nyelvcsaládba tartozik: „demselben dem das Türkische, Mongolische und Ungarische entstammen.”. Amit szerinte is számos szóegyezés bizonyít: „Das beweist mit Sicherheit die Übereinstimmung zahlreicher Worte.”. Föl is hozza e szavakat: szumer *adda*, török *ala* = atya, szumer *anna,* török *ana* = anya és szumer *ugul,* török *oglu* = fi, fiú. Mégis Woermann, holott művében behatóan ismerteti a szumerek nagyszerű műveltségét, említi hogy a sémiták műveltségüket a szumerektől örökölték, de ezek faji hová tartozását elhallgatja és így ír I. kötete 111. és 189. oldalán: „Die Sumerer, die, ohne Arier zu sein, in ausgesprochenen Gegensatze zu den Semiten stehen, gelten als Schöpfer der ganzen altmesopotamischen Gesittung.”. Magyarul: „A szumerek, anélkül hogy árják volnának, a sémitákkal is határozott ellentétben állanak, és az egész ómezopotámiai műveltség alkotói”. Alább: „neben der schlíesslich semitisch gewordenen Bildung der alten Mesopotamier.” Továbbá említett az oroszországi kunhalmok tetején állott, két kezükben csészét tartó kőszobrokat *szláv* szobroknak mondja

Holott ismét lehetetlen hogy ne tudta volna, miszerint régi írók is e szobrokról megírták, hogy a kunoktól származtak, akikről legföljebb annyi vitás hogy nyelvük a magyarhoz avagy a törökhöz állott-e közelebb. Hogy ilyen kőszobrokat török nyelvű törzsek is állítottak sírjaikra, kétségtelenné teszi az abakáni, amelynek hátán őstörök fölirat is van; még nem arab betűs, hanem őstörök rovásbetűs. Miért kellett tehát az olvasó elől eltitkolni hogy ezek turáni nép alkotásai? Avagy miért van az, hogy Woermann ezen egész, hat kötetes művében egyetlen magyar épület képe sincsen, holott számtalan kép van benne egészen jelentéktelen német, osztrák, francia stb. épületekről, amelyeknek sem történelmi sem művészettörténelmi szempontból semminő jelentősége nincsen? Vagyis miért van tehát, hogy a magyar Országháznak, azaz egész Európa legszebb épületének, és emellett egyik leghatalmasabb, legnagyszerűbb épületének, nemhogy képét közölné, de még csak említést sem tesz róla? Miért tehát? Nem világos-e hogy tisztán csak azért hogy az olvasó meg ne tudja miszerint Európa

legszebb és nagyszerű épülete Budapesten áll? Minden kétség kizárva tehát, hogy e mellőzés szándékos és azért van, nehogy valaki észre vehesse miszerint egy századok óta leigázott és leigázói által gazdaságilag kihasznált, de szorgalmas, munkálkodó kis nemzet, a magyarság, áldozatkészsége mégis képes volt egy ilyen fenséges épület létrehozására. Hiszen annyi bizonyos hogy egy „Művészettörténelem" címet viselő műből egy ily fenséges épület képének nem szabadna hiányoznia, sőt annak hogy ez Európa legszebb épülete, még külön ki is emelve kellene lennie.

Föntebb megemlítettem már a cseh *jadro* = geszt, bél, azaz valaminek belseje értelmű szót de hozzátéve, hogy ez annyiban határozatlan, amennyiben nem csak valaminek keményebb hanem lágyabb belsejét, bélét is jelentheti. Szólanom kell tehát még azon jász szavakról is, amelyekben az általam is már oly sokszor említett de a nyelvészetben is jól ismert *sz-t-d* hangváltozás jelensége révén a *j-sz* vagy *j-z* alakú szavakból *j-t* illetve *j-d* alakú jász szavak keletkeztek, amilyen ezen cseh *jadro* szó is, de amelynek megfelel a szerb-horvát *jezgro,* amely ugyanazt jelenti, de benne a *z* hang nem alakult át *d* hanggá. Ugyanezen hangváltozásnak a mai magyar nyelvben is megtaláljuk egy újabb, azaz legföljebb 1000 éve, élő, föltűnő példáját abban, hogy Csík-megyében (Erdély) az ottani magyarság *Jézus* nevét következetesen *Jédus*-nak ejti. (Lássad ugyanezt az „Ethnographia" folyóirat 1896. évfolyama 390. oldalán is megemlítve). Ugyancsak Erdélyben az *ijed* vagy

Wed igénket közönségesen mondják *jed*-nek is, amiből az is következtethető hogy ez igéhez az *i* hang csak hozzátoldódott. (Lássad e szót; Kriza János: „Vadrózsák." II. rész „Tájszótár"ában). Ezen *jed* ige szempontunkból azért érdekes és fontos mert hiszen tény hogy a szlávban is kezdő *i* hang nélkül *ježiti se* (jézsiti sze) = megborzadni, iszonyodni, irtózni, avagy *ježi mi se koža* = borzadás, de ami szószerint lefordítva: „sünösödik a bőröm" volna, mert hiszen *jež* = sündisznó. Vagyis e szláv kifejezés tulajdonképpen ugyanazt jelenti, amit mi úgy mondunk, hogy „lúdbőrös" avagy „libabőrös" lesz a bőröm, mivel ugyanis a lúd bőre nem sima hanem, amint népünk mondja „göcsörtös", vagyis egyenletesen apró göcsökkel borított, vagyis: göcsöcskés. Bőrünk pedig akkor lesz „lúdbőrös" ha hirtelen hideg éri, ami az irtózással, iszonyodással élettanilag hasonló valami. Amit kétségtelenné tesz a latin *frigor* szó, amely egyaránt jelent fagyos hideget és félelmet is. Sőt az albán *frig* és német *Furcht* = féielem szavak is ide sorolandók, annál is inkább, hogy a német *frieren* meg fázást jelent (furht és friren) Viszont a görög *frikszosz* értelme pedig: ripacsos, „göcsörtös"; olyasmi tehát mint a „lúdbőrös", vagyis tehát a *borzadás-ra* is vonatkozik. (Mind ezek avar szócsoportbeli szavak: *f-r, b-r*). Mi is mondjuk ugyanis egyaránt, hogy: hidegtői *borzongunk* és hogy félelemtől *borzadunk.* Mi több, még azt is mondjuk, hogy „a félelemtől hideg futott végig a hátunkon", amely szólás a félelem és a hidegség érzete élettani hasonlóságát minden másnál határozottabban bizonyítja. Tény az is, hogy kutyánál, macskánál hogy ijedtségében, félelmében, irtózatában avagy ellenségét látván haragjában, háta és farka szőre *fölborzolódik.* De ugyanez történik az ember hajával is nagy *megborzadás,* megirtózás esetén, amire azt mondjak hogy „minden hajaszála égnek állott." Ugyanis, mivel az ember testfölülete, háta rendesen szőrtelen ezért ez csak hajzatával történik, de megtörténik bizonyára az olyan embernek hátán is, akié szőrös, mert ma is mondjuk hogy a félelemtől vagy irtózástól „a háta *borsódzik",* azaz hogy tehát „göcsörtös" lesz, mint a lúdbőr. Azért csak hogy borsódzik, mivel ott szőre nem lévén, csupán a hát bőre pórusai húzódnak össze, ugyanúgy mint a hidegtől is, ami a borsódzás azaz *borzongás*

érzését kelti. Az ember is tehát az irtózástól, ijedtségtől valamint a hidegtől is, *megborzad,* de mivel általában teste szőrtelen, tehát bőre csak, amint mondani szokták, „libabőrös” lesz, mivel pórusai összehúzódva: kidudorodnak. Igazolja a rázás és a félelem vagy iszonyodás élettani összefüggését még az is, hogy a pórusok erős összehúzódása okozza a haj, illetve a szőrszálak fölállását vagyis *{ölborzolódását* is, valamint a borzongás érzetét. Viszont tudjuk, hogy a szőrözet fölborzolódása által a külső hidegség és a testfölület közötti szigetelő levegőréteg megvastagodva, ez a hideg elleni magától is bekövetkező természetes védekezés. Ugyanezt azonban a legtökéletesebben észlelhetjük a madaraknál, úgymint tyúkjainknál is, amelyek, ha fáznak, tollaikat *fölborzolják,* de ugyanezt teszik haragjukban is, ha verekednek amikoris ezt *berzenkedés-nek* nevezzük. A tollfölborzolásnál a hőszigetelés azért oly tökéletes mivel minden egyes testtolluk olyan hajlott mint e rajzon a. Meleg-

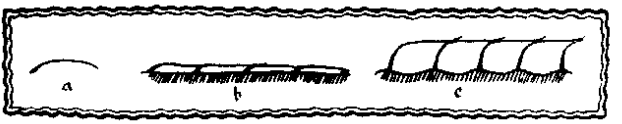

ben e tollak simán feküsznek a testhez és majdnem teljesen kiegyenesednek (*b*), amikoris a szigetelő réteg igen vékony, sőt mivel a tollak fényesek is; úgy a fényt mint a hőt is visszaverik. Ha ellenben hidegben az állat fázik, akkor pórusai összehúzódása következtében tollai fölállanak (*c*), mire a szigetelő légréteg is meg vastagodik; azt pedig tudjuk, hogy mozdulatlan légréteg kiváló hőszigetelést képez. Hasonlókép történik ez az emlősök szőrével is, amidőn ez hidegben fölborzolódik, ha nem is ily tökéletesen, amely tökéletlenséget azonban teljesen pótolja az hogy hidegebb éghajlat alatt élő állatok szőre hosszabb és igya képződő szigetelő réteg mégis elég vastag.

Az ember fején haja, kutya, macska hátán szőre, *irtózáskor* tehát fölborzolódik. Nem meglepő egyezés-e tehát, hogy az olaszban, latinban *irto, hirtus* szóval neveztetik meg az olyasmi, ami úgy mint a sündisznó háta, tűkkel, tövisekkel, szögekkel, avagy akár csak merevebb szőrökkel is, borított? Például olaszul: „irto di spini, irto di chiodi” vagy „irto di

peli", ami annyit tesz hogy az illető felületről tövisek, szögek avagy szőrök sűrűn merednek el, vagyis hogy a fölület sűrűn tüskés avagy meredő, keményebb szőrökkel borított. Ugyanezt nevezi az olasz és latin nyelv még *irsuto, hirsutus* (irszúto, hirszútusz) szavakkal is. Márpedig hiszen *borzad, borzasztó, borzolódás* szavaink is ugyanazt jelentik mint ezen *ir-,* hirtövű szavak, de amiből kétségtelenné válik hogy *irtózik, irtózatos* szavaink is eredetileg borzol ódás értelműek voltak. Világos az is, hogy az olasz *irto* is csak hehezetnélküli kiejtése a latin *hirtus* szónak, amiből viszont az is következik, hogy *irtózik* igénknek is kellett régen legyen *hirtózik* kiejtése. (Kőrös szó csoport: *h-r, k-r*) De következik mindebből még az is, hogy miként az avar szócsoport szerint a *borzad* szó összefügg a *borosta* = kemény szőr szavunkkal, ugyanúgy a kőrös szócsoportban is az *irtózik* vagy *hirtózik* igével kapcsolatban kellett létezzen egy *hir, hirte* ~ szőr, borosta szó is. Ha viszont ismerjük a gyakori *h-sz* hangváltozást, akkor észre kell vegyük, miszerint ezen föltételezett *hir, hirte* = szőr, sörte, nem is más mint az sz hangos *szőr,* tájszólásos *szűr,* a *sörte* és *sörény* szavaink *h* hangos párhuzama, amellyel, ha csak távolabbról is, összefügg a latin *cirrus* = szőrcsomó, hajfürt. Viszont *szőr, szűr* szavunk *l-es* kiejtéssel átvezet *szál, szilánk, szálka* szavainkhoz, amelyek származéka a német *Seil* (szájl) = kötél.

Kiemelendő azonban, hogy kutyának, macskának, és valószínűleg némely más állatnak is, szőre akkor is fölmered amikor ezek valamely ellenségük láttán *haragszanak* de *irtóznak* is. És, íme, latin-olasz *ira* = harag, *iratus, irato* = haragos, bősz. (A besenyő *bősz* szavunkkal viszont *bozont, bözöntös, bozott* szavaink egyeznek.) Ezen *harag* szavunk (amely a „Halotti Beszéd"-ben *o* magánhangzóval is megvan: „horoguvék Isten") a más magánhangzó ellenére is csak az *ira* = harag szó hehezetes kiejtése, ugyanúgy mint a latin *hirsus, hirsutus* = borzas, borzolt szavak is, amelyekhez azonban hozzá tehetők a latin, és szintén *o* magánhangzós *horridus, horrendus* = irtózatos, borzasztó, borzas, tüskés.

Eszünkbe kell itt jusson a *borz* állat e magyar neve, amely állat szőre merev, sörtés, azaz borostás. Ezen *borosta* = ke-

mény szőr szavunk pedig azonos a német *Borste* = kemény szőr szóval, amely utóbbiból származik a német *Bürste* = kefe szó is; csakhogy mind emellett e két német szónak a németben még sincsen kiterjedett és összefüggő szócsoportja, mert hiányoznak ottan a *borzad, borzong, borzol, borzalom, berzenkedik* és *borz* (állat) szavak, amelyek mind egyazon szócsoport részei Hasonló az eset a *sörte* szavunkkal is, amelynek közvetlen kapcsolatai a *szőr, sörény, szörnyű, szörnyedés* és *szörnyeteg* szavaink, de amely *sörte* szavunknak pontos, bár árja nyelvérzék szerinti magánhangzókihagyásos német megfelelője a *Schrat, Waldschrat* (srat), amely elnevezés alatt a németek egy regebeli szőrös és *szörnyűséges,* erdei vad embert értenek, de természetesen anélkül hogy a magyar *sörte* és *szörnyeteg* szavak létezéséről is tudnának. Pedig igen valószínű, hogy ezen német Schrat valamikor *„sörtés”* alakú *szó* lehetett és vonatkozott egyrészt a kemény sörtés sörényű vaddisznóra (a disznót ma is nevezzük *sertés-nek),* de másrészt régen a szőrös, vad, emberevő neandertaloid erdei és barlanglakó emberfajokra, valamint a mammutra is vonatkozhatott.

Az elmondottakat folytathatjuk még a latin olasz *horror-orrore* szóval, amelynek értelme szinten irtózat, borzalom és amelyik viszont szóalakilag *harag* szavunkra hasonlít. Fölhozhatjuk még ide vonatkozólag a latin *histrix* és *hispidus* = sün és tüskés, borzas, szavakat, amelyek kazár szócsoportbeliek, úgyhogy ezek a *h* és *j* hangok egymássali könnyű váltakozása révén visszavezetnek bennünket a jász szavakhoz, csakhogy, amint láttuk, épen az itt most elmondottakra vonatkozó jász szó mai magyar nyelvünkben nem maradott fönn, de fönnmaradott a szlávban a *jézs* és *jézsiti sze* = sün és borzadni.

De így is ennyi csodálatos szóegyezés nem teszi-e világossá azt, hogy a magyarságot valahonnan messzi Kelet-Azsiából eredeztetni (Vámbéry Ármin: „A magyarság bölcsőjénél.” Budapest, 1914., 95. oldal.) menyire téves dolog. De nem valószínűtlen-e azt is föltételeznünk, hogy ennyi mindenből még soha nyelvész, soha tudós semmit észre nem vett volna? Miért lett tehát ennyi minden mindig elhallgatva? Világos hogy egyrészt az ázsiaiságunk és nomádságunk elmélete miatt, másrészt pedig politikai okok miatt. Holott, ha az ázsiai no-

mádság elméletét egyszerűen elvetjük, akkor eredetünket illetőleg a megfejtés kulcsa oly könynyen kerül kezünkbe, amely kulcs pedig nem egyéb mint az hogy: a magyarság ősrégi európai nemzet, őshazája Magyarország, nem csupán, hanem sok ezeréves, műveltségalapító is, illetve hogy műveltsége a sémi és árja népek keletkezését megelőző ősidőkben virágozott.

De térjünk vissza a jász szócsoport *j-d* kiejtésű szavaira. Említettem hogy a csehben *jadro* = bél, valaminek bele, de hogy ez jelentheti -a mi geszt szavunkkal ellentétben – valaminek külső részénél lágyabb belét, belsejét is. A dolgot úgy kell tehát képzelnünk, hogy, holott a külsőnél keményebb belső rész nevei a jász szócsoport szerint *j-z, j-sz* avagy *j-t* alakú szavakból képeztettek, amivel egyezik az, hogy az, *sz, t* hangok kemény, éles hangzásúak De ezzel szemben a külsőnél lágyabb belső rész nevei *j-d* alakú szavak lehettek, mivel a *d* hang lágy hangzású. Az, hogy a belső a külsőnél lágyabb, előfordul némely gyümölcsnél, magnál (például tök, narancs, kókusz), valamint némely növény száránál is, amennyiben a kemény, fás szárnak lágy bele van. De így van ez a legtöbb állatnál és az embernél is, például a csontoknál és a koponyánál, amire jellegzetes példát képeznek a rovarok és rákok. Fölhozható itt a szerb-horvát *létre* = máj szó, amely eredetileg bizonyára *jedera, jadera* alakú volt, vagyis lágy *d* hanggal ejtődött, és eredetileg nem is csak a májat hanem az összes lágy belső részeket (régi nyelvünk szerint: johokat, jonhokat, jószágokat) jelentette. Hasonló de megfordított értelemromlást tapasztalhatunk a magyar *uese szó*nál is, amelyből a latinban *viscera* lett, de amely latin szó már a test összes belső részeit jelenti. Viszont a magyar bél, belek szó is eredetileg az összes belső részeket jelentette, holott azt amit mi ma e szó alatt értünk, régi nyelvünk a húr, húrok szóval nevezte, ami látszik abból is hogy a hegedű-húrok régen kizárólag állati „belek”-ből, azaz helyesen: húrokból, készültek. Látjuk itt tehát még azt is, hogy nyelvünket tökéletesebben megismerve, miként igazizhatjuk helyre úgy a saját, mint más nyelvek irodalmi értelemromlásait.

Úgy embernél mint állatnál az egész test legfontosabb része a fej, és ennek is belseje: az agyvelő. Ez külsőleg kemény

csontkoponya, amely a lágy velőt tartalmazza. Régi nyelvünk az *agy* szó alatt tulajdonképpen csak a koponyát értette, míg ennek tartalmát agyvelő-nek nevezte (van ugyanis „csontvelő" is, a test más csontalkatrészeiben). Világos hogy *velő* és *bél, belső* szavaink egymással tulajdonképpen azonosak, mert hiszen – amint már ezt is említettem –- a *v* és *b* hang egymásnak oly közeli rokona, hogy egymással számtalanszor föl is cserélődik. Mai nyelvünk szerint is, ha azt mondjuk hogy „valaminek veleje", ezzel tulajdonképpen lényegét, tulajdonképpeni és legfontosabb tartalmát, azaz tehát belsejét, legfőbb részét értjük, aminthogy a velő az agy tartalma, belseje sőt legfontosabb része az egész embernek is, mivel ebben székelnek, ebből származnak, ennek fejlettségétől függenek szellemi képességei, tudása, egyszóval egész embervolta is, más szóval: agyveleje magas fejlettsége nélkül nem is volna ember hanem csak állat.

Sejtelmem szerint a jász szócsoportban épen a *jád, jéd* vagy *jód, júd* alakú szó kellett legyen az agyvelő neve. Tény hogy a latinban, olaszban a *judicium* és az ebből romlott olasz *giudizio* (dzsudicio, mivel az olaszban a *j* hang, különösen ha szókezdő, mindig *dzs-vé* változik, sőt más nemzetek helyesírásában is – *j* betű hol *dzs*-nek, hol *zs*-nek olvastatik) szónak, bár van *ítélet, ítélkezés, megítélés* értelme is, de van ugyane szónak még *meggondolás, okosság* és *bölcsesség* jelentése is, úgyhogy ha például az olasz valakire azt mondja: „*É giudizioso*." (dzsudicióz0) ezzel azt akarja mondani hogy az illető igen okos ember, holott ellenkezőleg: „*É senza giudizio*" ezzel azt mondja hogy az illető esztelen, ostoba. Úgy vélem tehát, hogy a latin *judicare* szó, egykori jász eredetében még főképen gondolkodást, megfontolást, azaz tehát: „velőzést" vagy „agyvelőzést" jelentett és e réven azután még bölcsséget és tudást is. Úgyhogy észre kell vennünk miszerint *bölcs* szavunk is tulajdonképpen *bölős* azaz *velős* származású szó (etymologia), vagyis hogy itt is a *vb* oly gyakori hangváltozás van csak jelen. (Megjegyezem hogy mindezen *v-1, b-l* szóalakok palóc, azaz pelazg, tehát nem jász szócsoportbeliek.) E szavainkkal szemben a *gondol, gondolkodás* szavunk kún szócsoportbeli, ami szerint tehát e szócsoportban a *gond* szó kel-

lett agyvelő jelentésű legyen, éspedig azért kemény *k* hang helyett a lágy *g* hanggal ejtve, mivel az agyvelő valóban lágy valami.

Annyi pedig bizonyos, miszerint ahhoz hogy valaki igaz bíró, helyesen ítélő bíró lehessen, mindenképen nagyon is gondolkodnia kell, nem csupán, hanem igen okosnak – velősnek: bölcsnek – is kell lennie, mert esztelen azaz „*giudizio*" vagyis „*judicium*" nélküli ember, igaz bíró, helyesen ítélni képes bíró, nem lehet. Viszont ha az agyvelő neve a jász szócsoport szerint *júd* volt, akkor világos hogy ugyane szó csoport szerint a biró neve *júdas, júdes* = velős: bölcs, lehetett, amely szó azután a latinban *judex* = bíró lett.

És íme, nem csodálatos egyezés-e tehát a *judex, judicare* latin szavakkal – amelyek tehát jász eredetűek – az hogy a bírók hagyományos öltözete mind napjainkig is a fekete palást, amelyet ma talárnak neveznek (a jászok fő színe a fekete volt), amelyhez járul a négyszögletes tetejű, szintén fekete színű bírói sapka, tetejéről lecsüngő fekete bojttal, amely utóbbi eredete bizonyára nem más mint az hogy az eredetileg kötött sapka szála (egy vagy több) végét csüngeni hagyták (1 szám a rajzon), aminthogy a kötött sapkák hegyén ma is szoktak bojtocskát meghagyni avagy külön készült bojtot is odavarrni (2), mint például a török {esz nevű sapka tetejére. Fiatal koromban Albániában magam is láttam népviseletként kötött sapkát férfiak fején, amelyek azonban ott mindig fehérek voltak. Viszont a sapka négyszögletes tetejének eredete az, hogy annak fölső részét két egymással keresztbetett pálcával feszítették szét (3), ami különösen kötött sapkánál, mivel a kötés könnyen enged, tágul, tökéletes jász jelképet, vagyis a beszegdelt szélű négyszögletes lapot hozta létre. A szélek beszegettsége pedig a bírói sapkáknál bizonyára csak utóbb maradott el, amikor ezeket már nem kötötték hanem fekete szövetből készítve, beléjük

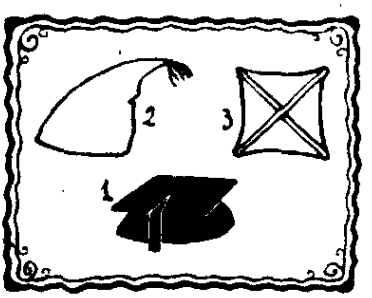

valamely kemény anyagból tettek négyszögletes lapot. Ha viszont régen a pálcákkal szándékosan alakították a sapka tetejét beszegett szélű négyzet alakúra, akkor ez mi másért történhetett mint azért hogy a jászok – akik neve tehát *lát-, jád-, júd-*nak ejthető is volt – azt akarták hogy fövegük ugyanúgy vallásos jelkép is legyen mint ahogy an ez a más törzseknél is így volt: a magyaroknál gömbölyded, a fehér kunoké hegyes ékalakú, a fekete kunoknál lecsapott hegyű, a szemeréknél fönt hosszúkás behajlítású, a besenyőké pedig ilyen kupalakú amilyennek azt a besenyőkről szólva korábban ábrázoltam.

De viseltek az ősjászok ezenkívül kalapot is, de olyat amely eredetileg szintén csak lap volt, őseredetében talán fakéregből, bőrből, utóbb posztóból való, amelynek széles, ágú napsütés mint eső ellen is jól védő, karimája volt. Ilyet a magyar nép régebben szintén viselt, éspedig kivétel nélkül fekete színűt. Tény hogy széles karimájút a görögök is használtak és ezt petázosz néven nevezték. Ennek sajátsága azonban az volt, hogy a fejre illő mélyedése még avagy egyáltalán nem volt, vagy pedig csak igen sekély. Ezt, hogy a fejről le ne essen, az áll alatt zsinórral kötötték le; ha pedig épen sem napfény sem eső elleni védelmére nem volt szükség, akkor zsinórjánál fogva hátukra eresztették. Szempontunkból pedig az igen érdekes, hogy ezen petazosz gyakran nem volt kerek mint a mai kalapok, hanem négyszögletes és hogy négy szélébe egy-egy félköralakú bevágást csináltak, ami által e kalap tökéletes jász jelképpé lett. (Lássad például a Meyer féle német lexikon „Hut” cikkében) Régi képeken pedig láthatjuk hogy néhány

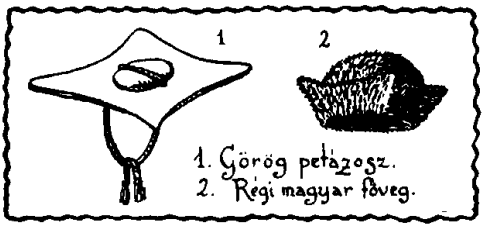

századaddal ezelőtt még magyarok is viseltek olyan föveget amelynek karimája bár fölhajlított volt de jász módra négyszögletes. (Lássad: „A magyar nemzet története” Budapest, 1898 V. kötet, 594. oldal utáni tábla, VI. köt. 98. oldal utáni tábla) Annak oka pedig hogy a régi görögök ilyen kalapot vi-

seltek, nem más szerintem, mint öröklött, régi hagyomány, mert hiszen e kalap szélei ilyen bemetszésének gyakorlati célja nincsen Ezt illetőleg az említett lexikon igy ir: „Bisweilen hatte die Krempe dies es Hutes vier bogenförmige Ausschnitte.” Magyarul: „E kalap karimájának néha négy ívelt kivágása volt.” Amiről képet is közöl.

De föltűnik ezen *jud* illetve *judex* és *judicare* szavak azonossága a zsidók *jud, juda, judeus,* olasz *giudio* (dzsudio) nevével, ami hogy mennyire nem véletlen, alább látandjuk. Említettem már, hogy a filiszteusok jászok voltak, akik csak a mind számosabban közéjük áradó de műveletlen, pusztai sémíták által nyelvileg elsémisítettek. Ki nem ismeri a Bibliában a „Bírák könyvé”-t? Amelyből kitűnik hogy a zsidóknál a bírók úgy a vallást mint egész társadalmukat illetőleg is, hogy olyankor is amikor nem volt avagy amikor volt is királyuk, mindig valósággal szellemi vezetők voltak. Egészen bizonyos tehát, hogy a zsidóknál valamikor ezen bírák, akik, a többi népnél bölcsebbek lévén, bizonyára jász, azaz *júd*, eredetűek voltak: valamikor fekete jász palástot és négyszögletes jász sapkát is viseltek, hasonlóképpen mint a mai bírók, azaz judexek. Azt pedig jól tudjuk, hogy például a lengyel zsidók is, főképen pedig papjaik, napjainkig is fekete, hosszú talárban jártak amelyet nálunk „zsidó kaftán”-nak szoktak nevezni -és széles, bár kerek karimájú fekete kalapot viseltek.

De hiszen ismerjük a régebbi görög-keleti papság szintén fekete, hosszú talárját és ilyen, habár kerek, de fekete és fönt kihajló szélű fövegét. Honnan származhatott mindez mint a kereszténység első terjedése korában Palesztinából Görögországba jött zsidó, azaz tehát már rég elzsidósodott de jász eredetű és most már keresztény hittérítő papoktól? Hiszen tudjuk azt is, hogy az első keresztények a zsidóktól még alig különböztek és hogy náluk eleintén még a körülmetélés (circumcisio) szokása is megvolt, amely kellemetlen és nem szép műtétet csak utóbb, a sikeresebb térítés kedvéért voltak kénytelenek elhagyni, mivel ugyanis a felnőtt pogány férfiak magukat ily megalázó és fájdalmas dolognak sehogy an sem akarták alávetni. Tudjuk ugyan azt is, hogy a zsi-

dók ezt tisztasági és tehát egészségi alapon szokták megokolni, csakhogy az oly nagyszerű fürdőkkel bíró görögök és rómaiak, akik tehát sokat fürödtek és tiszták is voltak, erre azt felelték hogy hiszen tisztaságot mosakodással is elérhetni.

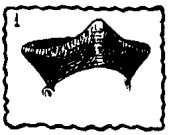

És a jezsuiták? Nem csodálatos-e itt is az egyezés a *jézsu* vagy *józu* szó azaz tulajdonképpen a *Józu* vagy *Jesus* jász név és a jezsuiták hosszú, fekete talárja és négyszögletes, fekete, jász sapkája és kalapja között? Mi más ez is mint öröklött hagyomány? A jezsuiták régebbi olyan sapkáját mint e rajzokon 1 bármely képes világtörténelem-könyvben láthatjuk de megvan ez például a fönt említett magyar történelem VI kötete 201 oldalán is. E sapka is mindig fekete volt, kivéve a bíbornokét, akiknél piros. Mai kikeményített alakja már olyan, mint itten 2. és tetején bojt van. Szempontunkból igen érdekes a jezsuiták régebbi kalapja is. Ez valóságos négyszögletes, fekete petazosz volt, alig egy kissé bemélyített fejrésszel, amiértis fekete zsinórral kellett az áll alá lekötni, szélét pedig, amint azt régi képeken láthatjuk, kétfelől fölsodorták, ami azonban, úgy lehet, szintén ősi hagyomány, mivel amint láttuk, a kacskaringó (spiral) szintén jász jelkép volt (3). Manapság a jezsuiták is csak kerek, fekete kalapot viselnek, amelyen a zsinór is még megvan ugyan, de már csak díszként a fejrész köré tekerve.

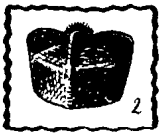

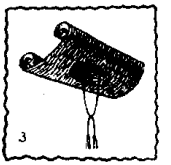

Föl kell nekünk ezek után tűnjön a filiszteus jászok fejviselete, amilyeneknek azt egyiptomi ábrázolatokon láthatjuk Körvonalaiban ez tökéletesen egyezik a görögkeleti papok említett, fönt kihajló szélű fövegével, csakhogy annál sokkal díszesebb. Bár némelyütt olyan mintha a fölállított hajzat képezné, másutt azonban határozottan sapkának kell tartanunk, mivel még állazója is van (e rajzon 2.) Arra azonban emlékezem, hogy fiatalabb koromban láttam egy lengyel regényt, amelynek képein olyan férfiak is voltak, akik hajzata fölső ré-

sze rövidre volt nyírva és fölfelé fésülve, úgy ahogy an ezt e rajzom tünteti föl (hogy bajuszuk volt-e, erre ma már nem emlékezem), hajzatuk többi része azonban hiányozván, ebből az következik, hogy borotválták. Emlékszem arra is miszerint régen olvastam valahol, hogy jászainkat egykor „kopasznyakú filiszteusok”-nak gúnyolták, amiből annyi következtethető, hogy akkoriban hajuk hátsó részét szintén borotválták, habár nem következik az, hogy ez minden jász törzsnél is így lett volna, mert hiszen például a fönt bemutatott, filiszteusokat ábrázoló egyiptomi domborművekben is a sapka alól kilátszó hajzat van föltüatetve. (E rajzok közül 1 és 2: Visco Ester:

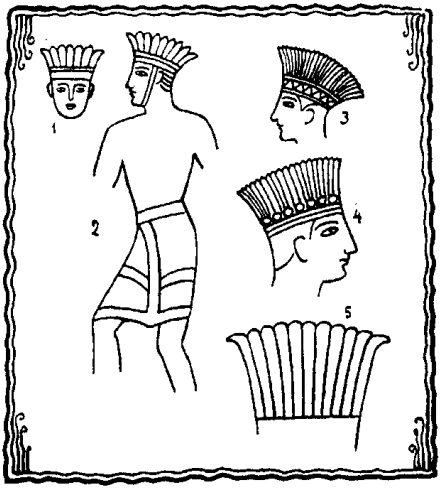

„Storia del popolo d’Ismaele” című könyvéből véve [Palermo, 1924], 3, 4 és 5 ellenben a német „Propyläen Kunstgeschichte” című nagy műből) Egyiptomi domborműről véve a fönti rajzon az 5 szám alatt föltüntetett sapka is, amely ott egy Anuket nevű istennő fején van, amely istennő tehát az egyiptomiaknál filiszteus eredetű lehetett, mivel egyrészt az egyiptomiaknak filiszteus zsoldosaik is voltak, másrészt Libában is emlittetnek ott lakó filiszteusok. A fönt említett lengyel regényről és az ebben látott képeket meg azért hoztam föl, illetve arról azért szólottam, mivel a régi Lengyelországban is említtetik *lat, jatwi, jatwiez, jatwing, jaczving, jazving* nevű igen vitéz nemzet, amely azonban a kereszténység fölvételével elszlávosodott. (Lássad: Gyárfás István: „A jász-kunok története.” Kecskemét, 1873.1. köt 283. old.). Már Fáy Eleknek is („A magyarok őshoni’1.”, 81. oldal) föltűnt

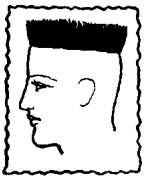

volt a filiszteusoknak „barétra” (bírói sapka) hasonló jellegzetes alakja, amelynek eléggé hasonlatos másai ismerhetők föl egy, a *krétai* Hagia-Triada-ban lelt amfora alakjain is-. (Angelo Mosso: „Palaces of brete.”) Ami pedig a filiszteusoknak Kréta szigetéről Líbiába menekülését illeti, erre vonatkozólag hozom itt Fáy művéből (77. old) e sorokat: „Kaftor (ország) Jeremiásnál (47/4) szigetként említtetik, ezért ma már általánosan Krétát tartják Kaftornak (Hitzid: „Ungeschíchte und Mythologie der Philister.” 14. oldal. Leipzig, 1845.), ami mellett a Bibliában a filiszteusoknak több ízben előforduló *kretim* nevén kivül azon *kreti-pleti* (Renan Ernest: „Geschichte des Volkes Izrael.” [5 Bande] Übersetzt von E. Schvelski. Berlin, 1844., H. 35. oldal) nevezetük is szól, amelyet – szintén a Biblia tanúsága szerint – David zsidó király filiszteus zsoldosai viseltek. De neveztettek a filiszteusok még e theokreteknek is, amely nevük ugyancsak Krétára utal”. Ez tehát a Kréta szigetéről Palesztinába költözött jászokra vonatkozik, míg a Líbiába menekültekről ez áll Fáynál (77. old.): „Némelyek a filisztéusok krétai eredetét Tacitusznak (Hist. V/2.) következő soraira alapítják: »*Judeos* Creta insula profugos novissime Libiae insedisse memorant, qua tempestate Saturnus vi Jovis pulsus cesserit regnis. Argumentum e nomine petitur, accolas Ideos, aucto in barbarum cognomento, *Judeos* vocitare«. A tudósok ugyanis az itt említett *Judeos*-t annyival inkább a filiszteusokra vonatkoztatják, mivel Líbiában kétségtelenül voltak filiszteus telepek.” Világosan látjuk tehát, hogy a filiszteusok, vagyis a jászok, nem csak *ját* hanem *júd*, *judeos* néven is neveztettek, amely név tehát szintén a jász névnek *sz-t-d* hangváltozásos kiejtése volt. Ha pedig a filiszteusok *júd* vagy *júda* néven is neveztettek, akkor ebből világosan következik az is, hogy a zsidók *júd* avagy *júda* nevű törzse sem volt más mint nyelvileg elsémitásodott filiszteus. Tudjuk ugyanis, hogy a filiszteusok egy időben a zsidókat leigázták volt, de hogy utóbb ezek mégis föléjük kerekedtek, éspedig, amint az történni szokott, bizonyára csak nyelvileg, aminthogy a kisebb számú hódítók többnyire a nagyobb számú hódítottakba olvadnak, de csak nyelvileg, holott a hódítók nemzeti nevét is a meghódítottak ezután is, saját ne-

vükként, a magukéként, megtartják, amire jellegzetes példa a bolgároké, aholis a kisebb számú hódító, török nyelvű törzs neve volt a *bolgár* de ez a nagyobb számú szláv nyelvű meghódítottak nyelvét utóbb elfogadta, de a bolgár név az egész nemzet neveként mai napig is fönnmaradott. Egyébként pedig, mint itt a nyelvi elszlávosodást a már régebben keresztény szlávok között a hódítók kereszténységre térése is elősegítette, ugyanúgy amott a jász-filiszteusok nyelvi elzsidósodását meg a mózesi vallás elfogadása is elősegítette. Ennek dacára is azonban, mivel a filiszteusok városokban lakó magas műveltségű nemzet voltak, a zsidók ellenben az arábiai sívatagokról jött műveletlen, beduinféle nomád sémiták, akik a filiszteusoknak nem csak ősi műveltséget hanem ezeknek még *júd* nevét is átvették, de átvették, örökölték a bírók, azaz *júdok* (judex) által vezetett társadalmat is, valamint ezen bírók jász viseletét, vagyis a fekete talárt és a fekete jász, széthajló, lapostetejű sapkát is. E jász sapkáról az egyiptomi ábrázolatokból kitűnik, hogy az vagy kerek volt, mint a maí görögkeleti papok sapkája, amelynek fölső része szintén kihajló, vagy pedig négyszögletes, mint a mai bírói sapka teteje, azért mert nehány egyiptomi ábrázolaton az illető filiszteus alak feje szembe lévén föltüntetve – ami egyiptomi domborműveken nagy ritkaság – annak fövege így is ugyanolyan mint oldalról tekintve, ami szerint tehát az lehetett úgy kerek mint négyszögletes is. (A szembe tekintő arcot lássad a rajzon 1. szám alatt.)

Ami a filiszteusok elzsidósodását illeti, tudjuk, hogy ehhez teljesen hasonló volt az eset a rómaiakat és az etruszkokat illetőleg is. A rómaiakat eredetileg képezettek valamely harcias de műveletlen emberek kellett legyenek, amit legjobban igazol az „*asílum*”-ról (menedék) szóló saját hagyományuk, amely szerint e menedéket azért alapították mert igen kevesen voltak, ahová mindenféle hazátlan jött-mentet, máshonnan a vérbosszú elől menekülni kénytelen gyíkosokat stb. itt gyűjtöttek össze, hogy többen legyenek, utóbb azonban az etruszkok Rómát mégis meghódították és fölötte egy ideig etruszk királyok, a Tarquiniusok, uralkodtak. Ez etruszkoktól örökölték a rómaiak első műveltségüket és társadalmi berendezkedé-

süket, míg további műveltséget teljesen a görögöktől vettek át. Ugyanúgy tehát mint a zsidók első műveltségüket a fölöttük uralkodott filiszteusoktól, majd később a föníciaiaktól (akik meg elsémiesedett púnok voltak) Tudjuk ugyanis, hogy Salamon királyuk temploma építéséhez a föníciai Tíruszból kért építészeket és mesterembereket, holott művelt népek templomaik építéséhez nem szorulnak idegenekre.

A Kréta szigetén végezett tudományos ásatások révén kitűnt, hogy ott ősidőkben nem csak hogy egy gyönyörű és fenséges műveltség létezett, hanem ott egész könyvtárakat találtak, de amelyek, már azon ősidőkben is, nem hierogiif (nem ideogram) rendszerű, hanem betűrendszerű írással írottak. De kitűnt az is hogy ez egész műveltséget később rettenetes barbár betörés, pusztítás és rombolás érte, amely ez egész műveltségnek egycsapásrai megszüntetését okozta. Viszont a görög mondákból még az is kitűnik hogy a krétaiak legyőzői ők maguk, a tulajdonképpeni görögök, voltak, akik azonban akkor még teljesen műveletlen de harcias, az északi hegységek körül a jobb megélhetést nyújtó tájakra leköltöző nép voltak, akik előbb magát a Félszigetet igázták Ie de azután ennek leigázott fajunkbeli őslakosságától a hajózást is eltanulván, képesek lettek Kréta szigetére is betörni s azt kirabolva, ott mindent elpusztítani, majd idővel oda be is telepedni. A Krétát ért ezen iszonyú pusztítás volt tehát annak oka, hogy az ottani művelt nép maradványai, hajós nép lévén, részben Líbiába, részben pedig Palesztinába menekültek, amely helyeket, hajózó és kereskedő nép lévén, már ezelőtt is jól ismertek és ahol valószínűleg már kisebb gyarmataik is voltak. Ide vonatkozik kétségtelenül a görög Theseus-monda, amely szerint e hős megölte volt a krétai Minotauruszt aki számára a krétaiak, a rege szerint, minden esztendőben a görögöktől ifjakat és leányokat követeltek emberáldozatul. Annyi azonban bizonyos hogy a labirintusban élő bikafejű óriás Minotaurusz alatt a krétaiak holdistenségét, azaz tehát tulajdonképpen egy a kert közepén álló embertestű de bikafejű szobrot kell értenünk. Említettem már hogy a krétaiak ezen *Min* avagy *Mén* nevű holdistenségét eleintén fehér *ménlóval* jelképezték, utóbb azonban Krétán, ahol lovak nem voltak, ugyanezt fehér bikával, avagy talán az

óriás termetű ezüstfehér argali-juh kosával is jelképezték. Ami azonban az emberáldozatokat illeti, megjegyezhetem a következőket: A krétai ásatások bebizonyították, hogy az itteni görögelőtti őslakósságnak, bár gyönyörűen ékes és nagyszerű palotái, nagy kertjeik voltak, de váraik nem valamint hogy sem harcias, sem vérengző nép nem voltak, aminthogy kereskedő és kereskedésből élő népek harciasak lenni nem is szoktak. A még többé-kevésbé jó állapotban fönnmaradott kréta í falfestmények is csupa meglepően kedves jeleneteket mutatnak, díszesen öltözött leányokkal, léha ifjakkal és virágos kertekkel, úgyhogy okszerűen kell azt gondolnunk miszerint az ily dolgokat kedvelő nemzet emberáldozatokra nem is lehetett képes. Vagyis a legvalószínűbb, hogy az egész emberáldozat itt csak görög kitalálás, annak megokolására hogy krétai rablóhadjáratukat miért tették, aminthogy a népek rablóhadjárataikat mindig is a kirablottak és lemészároltak valamely elkövetett bűne miattinak tüntetik föl, hogy így tettüket jogosnak és dicsőnek *mond*hassák. Tudjuk hogy például Pizarro és társai sem mondották soha hogy az inkák népét azok sok aranyáért meg azért hogy gazdag földüket elvegyék, mészárolták le, hanem azért mert ezen király megtagadta a kereszténység elfogadását. De tudjuk azt is hogy emberáldozatok is épen a régi görögöknél voltak szokásban, ami emlékét épen a görög Ifigénia-rege (máskép Iphigeneia, Iphianassa) tartja fönn. Szokás volt náluk ugyanis nagy vihar esetén azon istenségnek, aki haragjának a vihart tulajdonították, ennek lecsendesítése érdekében, azaz az illető istenség engesztelése céljából, fiatal leányt az istenségnek emberáldozatul föláldozni, sőt *szo*kás volt az is, hogy viharba került hajóról, szintén a vihar lecsendesítése érdekében, valakit, rendesen a legfiatalabbat, a tengerbe dobni.

Említettem föntebb az egyiptomiak jász eredetűnek sejthető Anuket, más nevén Anuke, görögösítve Anukisz, istennőjét, akinek ide teszem még egy ábrázolata fejét (lássad: Maximilian Ahrem „Das Weib in der antiken Kunst.” Ver-lag: Eugen Diederichs.

Jena, 1914., 70. oldalon.) és a már elmondottakhoz toldom még, hogy őt földistennőként, valamint szerető, gondviselő és tápláló anyaként is tisztelték.

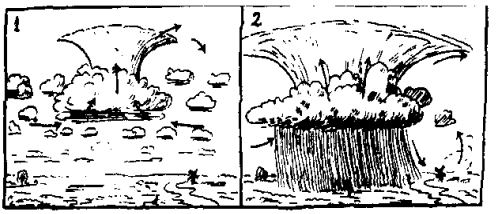

Az„Athenaeum" kiadásában, Budapesten, 1916-ban megjelent „A világegyetem" című könyvben találjuk Cholnoky Jenő tudós meteorológustól a zivatar egész keletkezése leírását, hozzá az általam ide is lemásolt rajzokkal, világosabb magyarázatként. A szövegből, kivonatósan a bennünket is érdekelő részeket itt hozom: „A zivatart keletkezése." 1. számú rajz: „A kumuluszfelhő fölött szétterülő *ernyő* képződik." (A rajzon a nyilak a légáramlás irányát jelezik.) 2. számú rajz: „A zivatar teljes erővel kitört." (A felhők alatt fö!tüntetve az eső illetve jégeső.) 3. számú rajz: „A távol dühöngő zivatar fölött komor nyugalommal terül *szét* az ernyőfelhő. Ez az oka annak, hogy a zivatarfelhő olyan sötét ólom szürke színű. A fölötte levő, messze szétterülő ernyő az egészet sötét árnyékkal leplezi s félelmessé teszi a látványt" Cholnoky e zivatarfelhőt „ernyő"-höz hasonlítja. Amely felhő azonban alakjával, amint látjuk, az itt ismertetett jász fövegekkel egyezik a legtökéletesebben.

Ezen egyezés természetesen csak véletlenség; hogy azonban őseink, illetve a jászok, *ezt* már ősidőkben megfigyelték és hogy az ilyen viharfelhőt nem is ernyőhöz hanem fekete kalaphoz hasonlították, bizonyítják a következők: Először is népünk a sötéten föltűnő, viharfelhőt, ha *ez* a valóságban tényleg csak sötétszürke is, mindig „fekete felhőnek" nevezi „nagy fekete felhő"-ről beszél, sohasem szürkéről. Továbbá: Benedek

Elek: „Magyar mese- és mondavilág” című mesegyűjteményében van: „A mindent járó malmocska” című mese.
Ebből hozom a következőket: „Útközben amint igyekezett hazafelé, egyszer csak látja, hogy valami rettentőnagy feketeség közeledik feléje Nem tudta mi lehet az. A feketeség csak jött közelebb és hát mi volt? Nagy fekete kalap, a kalap alatt ember.” Észre vehetjük tehát, hogy itt a kalap

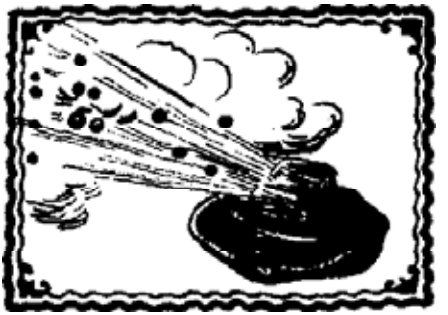

és az *ezt* viselő ember tehát tulajdonképpen a viharfelhő vagy a vihar megszemélyesítése. Elmondatik ezután a mesében hogy a kalap tulajdonsága az hogy parancsszóra rettenetes dörgés közben ágyú- és puskagolyókkal képes iszonyú lövöldözést véghez vinni. E kalapot amaz embertől a mese hőse megszerezi s utóbb ennek segítségével egy királyt, aki ellenségei elől már menekülni volt kénytelen, iszonyú ágyúzással és puskatűzzel ellenségeitől megszabadít, illetve azokat teljesen szétveri. Ide teszem Benedek Elek könyvéből az e kalapot ábrázoló rajzocska másolatát is. Természetes dolog, hogy az „ágyúzás és puskatűz” nem más mint *ez* ősi meseindíték korszerűsítése (modernizálása) és hogy ehelyett régen mennydörgés, villámlás, villámcsapások és iszonyú jégverés szerepelt, vagyis az ami a szóban volt viharfelhőből, avagy „viharkalapból” valóban származni szokott. Jól tudjuk hogy villámcsapások milyen rombolást sőt tűzvészt is okozhatnak. Hogy a csak

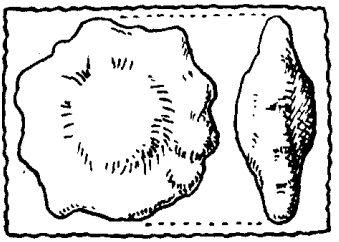

mogyoró nagyságú jégszemekből álló jégeső is mily kártételt visz véghez, szintén jól tudjuk, de van ennél sokkal vészesebb jégeső is. Az említett tudományos műből idézem e sorokat: „Ki merne ilyen időben kimenni az utcára? A jég agyon veri még az ökröt is, mert nehány nagyobb szem csapása halálos.

Félni kell a villámcsapástól is, amely most sűrűn csattog, recseg. Lecsapott egy magányos épületbe s azt fölgyújtotta. Nem siethettek oltására.” (A jégeső miatt). Fiatal koromban magam is szemtanúja voltam egy jégesőnek, amelynek jégszemei olyanok voltak amilyennek e rajzomon természetes nagyságban ábrázolom.

Úgyhogy egészen természetesnek tarthatjuk miszerint villámcsapásokkal és ilyen avagy még nagyobb szemű jégveréssel járó vihar támadó sereget is szét sőt agyon is verheteti, amit azután isteni beavatkozásnak is tulajdoníthattak – akár hitből, akár csak költőileg is. – Például éppen egy olyan istenség beavatkozásának, aki olyan jász föveget viselőnek képzeltetett, amilyennek az egyiptomiak Anike istennőt ábrázolták. Ha tehát a fönti meseindíték, látszik is, mégis, itt is egy „naiv”-nak látszó meseindíték megfejtésére jöttünk rá és észrevesszük, hogy azon jászok akik valamikor, sok ezredévvel ezelőtt a kalapból lecsapó, pusztító viharról szóló regét, azaz régen mythoszt, kigondolták, valószínűleg meg is történt esemény nyomán, nem csupán a Természetet figyelték volt igen jól meg, hanem megfigyelésüket költői regében kifejezni is tudták. Hogy pedig a régieknél szokás volt csaták sorsa eldöltét isteni beavatkozásnak tulajdonítani, eléggé ismeretes. A fönti mese indíték sem más tehát mint valamely ősrégi jász, költői rege, mai tudatlan de okoskodó, korszerűsíteni akaró észjárás által elrontott alakja, amelyben a villámcsapások, a menydörgés és iszonyú jégverés már ágyúzássá és puskatüzeléssé alakítva.

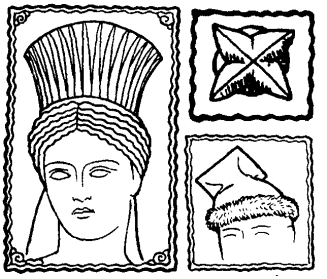

Végül fölemlíthető még, hogy a szóban lévő fejdísz a görögöknél, a jónoktól származólag, későbben sem volt ismeretlen, bizonyítja a Delfi városa múzeumában álló három táncosnőt ábrázoló, ilyen fejdíszt viselő szoborcsoport. Viszont a lengyelek nemzeti viseletéhez tartozik mai napig is az olyan négyszögletes lappá feszített tetejű sapka amilyet ez a rajzocska mutat és amely minden valószí-

nűség szerint a lengyelországi egykori jazvingektől származott. Hasonlósapkát viseltek egyébként a lappok is de amely azért volt még határozottabban jász jellegű mert fölülről tekintve teteje valóságos jász négy ágú csillagalakú volt.

Föntebb említettem azon jásznak sejthető hajviseletet, amely szerint a hajzat fölső része, rövidre nyírva, fölfelé fésültetett, míg a fül melletti és a nyakon lévő része borotváltatott. Viszont természetes hogy ha az így viselt hajzatot valamivel hosszabbra hagyták megnőlni de ezt tövénél valamilyen szallaggal, szíjjal avagy abronccsal körülfogták, akkor is ugyanolyan, fönt széthajló alakulat jött létre amilyet a föntebbi egyiptomi ábrázolat némelyikén láttunk. Azt hiszem azonban hogy ha létezhetett is a jászoknál ilyen hajviselet, ez még nem zárja ki azt, hogy ugyanilyen alakú föveget is ne viselhettek volna. Másrészt, ha ilyen hajviselet a jászoknál létezett is, ez azt sem zárja ki, hogy a jászok egyes törzsei ne viselhettek volna egészen hosszú hajat is. Erre pedig utalnak a következő adatok is A kis-ázsiai Jónia (alább látandjuk, hogy elgörögösödésük előtt a jónok jászok voltak) Mauzolosz nevű királya egy fönnmaradott, a természetesnél nagyobb szobra tanúsága szerint, ilyen hátrafésült, a háton hosszan aláfolyó hajat, azaz tehát hosszú üstököt, viselt. Amely hajviselet tehát a fehér-kunokétól csak abban különbözött, hogy a fő elülső részén a haj nincsen leborotválva, illetve a homlok nincsen mesterségesen magasítva.

Homérosz, lliászában, a görögöket az *achai*osz összefoglaló névvel szokta nevezni, az pedig tény, hogy a regék szerint a jónak és achajoszok ősapái, Jón és Achaiosz, egymás testvérének mondatnak, ami szerint a jónok és achaioszok között sem fajilag sem nyelvileg nagy különbség nem lehetett. Úgy látszik tehát, hogy az achaioszok és jónok elgörögösödésük után sem különböztek még nagyon a félsziget fajunkbeli őslakosságától, amelybe az északi hódítók és uralkodók beolvadtak, illetve saját faji tulajdonságaikat még, a nyelvet kivéve, igen keveset bírták érvényesíteni, bár nyelvük re is sokat hatott a őslakosság nyelve. Ezzel szemben a később bevándorló és

sokkal durvább dórok befolyása sokkal inkább érvényesült és nagyobb elváltozásokat is okozott Tudjuk hogy a dórok a már elgörögösödött jónokat is részben leigázták, részben pedig lakhelyeikről elűzték. Homerosz ezen „achaiosz”-okat többször (például: Iliasz, III. ének 79. sor) κομαοντεζ ‘Acaioinak, azaz üstökös, vagyis hosszúhajú achaioszoknak nevezi; görögül ugyanis *kómé* = hajzat, üstök, sörény; *komáontesz* avagy *konoóntesz* = üstökös és hosszúhajú; ami szerint tehát bizonyos hogy eme régebbi, Homerosz korbeli, görögök még hosszú hajat viseltek, illetve hogy a hajzat rövidebbre nyírása általánosabbá csak dór uralom avagy legalább is dór hatás következtében válott. De hogy a hosszú hajzat a leigázott őslakosságnál, ha nem is mindenütt, továbbra is fönnmaradott, bizonyítja az, hogy ez a görögországi földműves parasztságnál egészen napjainkig is megvolt. Lássad például G. Kraus képén, amely I. Ottó görög király Nauplia városábai bevonulását ábrázolja, amelyen több görög paraszt és egy lóháton ülő előkelő görög is ilyen, hátán hosszan aláfolyó hajzattal, láthat. (A kép az 1830-as évekből való – Hans Kraemer: „Das XIX. Jahrhundert.” Berlin, Verlag Bong. I. köt., 336. oldal utáni tábla. Évszám nincsen föltüntetve). Ismeretes, hogy az üstököscsillagok latin és görög neve is *kometa* = üstökös, sőt láttuk föntebb még azt is, hogy régebben ábrázolatokon az üstökösök üstökét, azok természetes megjelenésével ellentétben, nem egyenes hanem hullámos vonalakkal is ábrázolták volt, azért hogy így üstöküket hajzathoz hasonlóbbá tüntessék föl. (Egy magyar népmesében, „Tamás kocsis”, az üstökösök sörényes lovakként képzeltetnek) Mind ebből én tehát azt következtetem, hogy, mivel a jászoknál nagy csillagtisztelet volt, eszerint a férfiak hosszú hajviselete, azaz üstöke, az üstökösökkel is jelképes összefüggésbe hozatott. Még az én fiatal koromban is föltűnt volt nekem hogy a dalmáciai Konavle (régi nevén Canale, Ragusa mellett) völgy lakói között mily gyakori az úgynevezett „görög profil”, amelyről, amint látandjuk, okom van következtetnem, hogy ez a jászok egyik faji jellege is volt. Ugyanúgy föltűnt volt nekem az is, hogy az ottani fér-

fiak majdnem kivétel nélkül meglehetősen hosszúra hagyott hajat viseltek, amelyet úgy fésültek hátra, ahogyan azt e rajz mutatja. De egyúttal föltűnt volt úgy nekem mint másoknak is, hogy e völgy lakossága között mily sok a szőke, valamint még az is hogy úgy női mint férfiai is míly szép emberek. Úgyhogy mind ebből azt következtetem miszerint e lakosság, habár ma már természetesen szláv nyelvű, de jász őseredetű.

Ami pedig a filiszteusok jász voltát illeti, részben kitűnt már abból is, hogy a filiszteusok ajúd nevet is viselték de krétai eredetükre is utal a bibliai krétim és kréti-pléti elnevezésük. Szerintem tehát a filiszteusok illetve jászok őshazája Magyarország és a Duna-Tisza köze északibb része volt, de tudjuk, jászok még a rómaiak idejében is Szlavóniában is voltak. Innen került még ősidőkben egy kivándorló részük Isztriába, amely félsziget is nevét róluk vette, mivel följegyeztetett, hogy *isztrok* (jísztrok?) lakták, akik fekete (jász: gyász) ruhában jártak (Lássad például: Gíovanni Lucio Traguriense: „Storia del regno di Dalmazia e di Croazia." Prima versione italiana dal latino. Megvan e könyv Hercegnovi könyvtárában.) E nevezett könyv 35. oldalán áll még az is, hogy az isztrok azért járnak feketében mert Heliosz Napisten fiát Phaeton-t (Feton) gyászolják, aki apja, a Nap, szekerét ügyetlenül hajtván, az aranyszőrű lovak elragadták és halálát lelé. Hogy a késői görög-római mondák az isztrok fekete ruhaviselését miképp okolták meg, mellékesnek tekinthetjük, de fontos az adat hogy egy jász hangzású nevet viselő népről fölegyeztetett hogy fekete ruhát viseltek és hogy ez *gyász* (jász!)- ruha volt.

A görögök régebben az egész Adriát *Jón* tengernek nevezték, nyilván az ezt régen teljesen uraló jászok *jón* vagy *üon* neve után, de később e név már csak Adriától délre levő mai Joni-Tengerre használtatott, amelyben Korfu szigete és a közelébeni kisebb szigetek ma is Jon-Szigetek-nek neveztetnek. Ismeretes, hogy Zára, ma szláv nevén Zadar, városa még a rómaiak idejében is *Jadera, Jasera* néven neveztetett, úgyhogy jász alapításúnak tarthatjuk habár némelyek a

liburnoknak tulajdonítják, aminek azonban magyarázata az lehet, hogy a jászok innen délebbre elköltözvén, e várost a liburnok szállották meg. Ettől délebbre következik Lissa (Lissza) szigete, amelynek, amint ez ismeretes régibb neve Issza volt és csak sokkal később, a velencei uralom alatt kapta, olasz névelővel La Issa, illetve L' Issa, majd a L' névelő volta feledésbe menés évei a Lissa nevet. Úgyhogy itt is a hajóikon mind délebbre költözködő jászok *isz* vagy *jisz, jisztor* nevére ismerhetünk, valamint délre költözködésüknek még útvonalát is követhetjük. Lissza szigetétől délre következik Ragusa (Ragúza) városa, amely valamikor, amint ez is ismeretes, szintén kis sziget volt és a szárazfölddel csak idővel, föltöltés útján, kötődött össze, Ragusa közelében van a már említett Konavle, régebbi nevén Canale, völgy és még délebbre Korfú, a többi Jón Sziget és a Jóni-Tenger, majd még délebbre Kréta nagy szigete, Itt, amely szigetet azon ősidőkben még lakatlanul találhattak, alapították azután az oda érkező jászok, valószínűleg más őstörzseinkkel, főképen a szintén hajózó besenyőkkel együtt, a gyönyörű krétai ősműveltséget, míg utóbb, de talán csak ezredévek multán, innen a görögök által elűzetve, menekültek részben Líbiába, részben Palesztinába, kivéve természetesen azokat akik a görögök foglyai és rabszolgái lettek, míg jóval ezelőtti időkben ugyancsak ezen krétai jászok gyarmatosították volt Argoliszt, Attikát, valamint Kis-Ázsia nyugati partjait is, ahol azonban utóbb szintén a görögök által igáztattak le. A német „Der Mensch und die Erde" című mű VI. kötete 16. oldalán is olvashatjuk azon megállapítást, hogy a „hellének (görögök) csak a dór bevándorlás után lettek tulajdonképpen azzá amit ma hellének alatt értünk". A német „Propyläen Kunstgeschichte" című mű „Die Kunst des alten Orients" részében épen a görögelőtti és a görög műveltséget illetőleg olvashatjuk e sorokat, annak 147. oldalán: „Wenn nicht das ganze unterworfene Volk einfach ausgerottet wird – ein ausserst seltener Fall, bleiben die Handwerker, nun ín Dienste der neuen Herren, wie früher an der Arbeit". Magyarul: „Ha az egész leigázott nép ki nem irttatik ami rendkívül ritka eset – akkor a kézművesek, mint azelőtt, most az új urak szolgálatában, munkában maradnak". Ami más szóval bár, de ugyanazt

jelenti amit én is állítok: A harcias népek dolgozni nem szeretnek sőt arra többnyire képtelenek is, amiértis inkább rabolnak és rabszolgákat tartanak. Más népeket sem azért igáznak le, hogy maguk dolgozzanak, hanem azért hogy ők maguk csak uralkodjanak, parancsoljanak és a maguk számára a leigázottakkal dolgoztassanak, de ami egyúttal azt is jelenti hogy a műveltség hordozói és fönntartói továbbra is ezen leigázottak maradnak, habár ilyenkor eleintén, a sok rombolás, vad pusztítás és a legyőzöttek kiválóbbjai legyilkolása vagy elmenekülése miatt mindig nagy visszahanyatlás is szokott bekövetkezni, de amit azután újbóli emelkedés is követ, amely azonban csak akkor szokott megtörténni amikor a leigázott nép, habár eredeti nyelvétől már meg is fosztva, fajilag és szellemileg ismét érvényesülni kezd; csakhogy ekkor az újra éledő műveltséget már a leigázó és uralkodó nép a magáénak állítja sőt sokszor hiszi is. Ezt nem csupán a régi görögöknél látjuk így, akik megvoltak arról győződve hogy műveltségüket teljesen ők maguk teremtették, de látjuk ugyanezt ma is, amidőn például minden ami Kréta szigetén az ottani ásatások révén maradványaiban napvilágra kerül, az ma „görög", illetve görög ként lesz beállítva, holott a történelemből igen jól tudjuk, hogy ez ősműveltség a görögöknek a félszigetre és Krétára történt bevándorlásával ezredévekkel régibb, valamint tudjuk azt is, hogy e gyönyörű krétai műveltségnek épen elpusztítói voltak a görögök.

A hódítók betörése utáni szellemi lezüllést majd a lassan bekövetkező újraemelkedést épen a ma görögnek ismert művészetben észlelhetjük a legmeggyőzőbben kifejeződve, Itt a szép és bájos krétai művészet elpusztítása után következett, már görög uralom alatt az úgynevezett „dipilon ízlés", amelyet különösen az azon kor vázáin látunk. Ezután keletkezett az úgynevezett „archaikus ízlés", amely már határozott emelkedést mutat és szintén a vázákon fejeződik ki a legtökéletesebben. Ez ízlésben az emberalakok

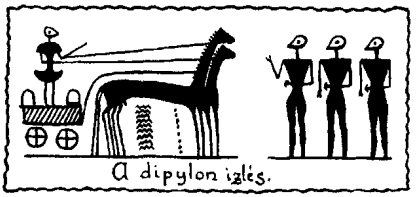

már sokkal helyesebbek, föltűnik azonban a mindenféle díszítmények gazdag alkalmazása; a díszítmények iránti nagy szeretet pedig a mi fajunk egyik tulajdonsága. Úgyhogy itt azt látjuk, hogy görög uralom és hatás alatt ugyan, de e korban mégis érvényesülni kezdett a leigázott őslakosság szelleme és ízlése, míg azután, a későbbi görög korban valamint a még későbbi hellenisztikus korban, érvényesül mindinkább a tulajdonképpen árja ízlés, annyiban hogy a díszítmények mindinkább elcsenevészednek avagy el is maradnak és helyükbe csupa emberalak avagy legföljebb még állatalakok kerülnek. Az emberalakok úgy a vázafestményeken mint a szobrokon nagy tökéletességre fejlődnek ugyan, de az egész művészet ridegebb, zordabb lesz, teljesen hiányozik már azon báj és virágos kedvesség, amely a krétai művészetet annyira jellemezte, habár ebben meg az emberalakok maradtak tökéletlenebbek, aminthogy fajunk művészetére mindig is jellemző volt az hogy díszítményei gyönyörűszépek, de emberábrázolatai kezdetlegesek maradtak.

A krétai műveltséget illetőleg idézem itt a következőket:

Maximilian Ahrem: „Das Weib in der antiken Kunst”. Verlag Diederichs. Jena, 1914.: „Die Palaste der Könige mit allen Komfort der Neuzeit ausgestattet, besitzen eine stattliche Kanalisation, Aborte mit Wasserspülung, Badezimmer. Die griechen haben lange einen solchen Luxus mcht gekannt; ihr ausseres Dasein war primitiv” Magyarul: „A királyi paloták korunk minden kényelmével ellátva, kiváló csatornázással, vízöblítéses árnyékszékekkel, fürdőszobákkal. A görögök egyáltalán nem ismertek ilyen fényűzést; mindennapi életük kezdetleges volt.” Fölhozható: 5000 évvel később a francia paloták piszkosak voltak, vízvezetéket, csatornázást nem ismertek, az egész

versailles; palota egész vízszükségletét egyetlen vízhordó ember látta el. Ama bizonyos „félreeső helyeket” messziről érezhető bűzük után lehetett megtalálni.

Továbbá a német „Propyläen Kunstgeschichte” III kötetében Gerhart Rodenwaldt írja a krétai ősműveltségről: „Wir kennen weder Natlonalität noch Sprache des Volkes, das Schöpfer und Trager der kretischen Kultur war Gewaltige Archive sind gefunden worden, aber noch nicht entziffert. Warscheinlich ist es kein indogermamsches Volk gewesen” Magyarul „Sem nemzetségét sem nyelvét azon népnek nem ismerjük, amely a kréta í műveltség megteremtője és hordozója volt. Hatalmas irattárak találtattak, de még megfejtetlenek. Valószínű, hogy nem indogermánok voltak”

Ide teszek *egy* kis mutatványt a krétai írásból és kiemelem ennek az indiai, de árja hindu előtti, dravida írásokhoz, vagyis például a Mohen-dzso-Dáro-ban végezett ásatások révén előkerült írásokhoz való nagy hasonlatosságát. Először is szembetűnő itt, hogy betűírással van dolgunk, mivel az egyes jelek már e rövidke mutatványban is többször ismétlődnek. Betűírás megfejtése, illetve ennek nyelve megismerése összehasonlíthatatlanul könnyebb mint szójelírásé. Megkönnyítené itt a megfejtést még az is, hogy a kis függőleges vonalkák kétségtelenül szóválasztók. A jelleli szóválasztás a rovásírások egyik sajátsága, de itt ez írás rováseredetére még az is utal, hogy a sorok párhuzamos vonalak közé írvák, ami a rováseredetű írások egyik hagyománya. Ez a rovásnál a *szögletesre* vágott rovásbotok lapszéleit vagyis tehát a „rovatokat” (rubrica-kat) jelezte. Természetes azonban, hogy megfejtéshez elsősorban is a magyar nyelvet, továbbá az etruszkot (Lássad: Jules Martha: „La langue etrusque”) a finnt, oromót, szomált, az egyiptomit, a szumert és a dravida nyelveket kellene eszközül használni, de a görögöt is, mivel bizonyos, hogy ebben sok a félsziget és Kréta szigete őslakosságától átvett szó.

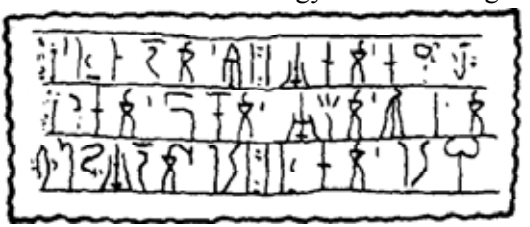

Rodenwaldt írja még azt is, hogy a krétai műveltség egyik föltűnő sajátsága, hogy nincsenek nagy templomai, holott más műveltségeket templomaik jellemezik. Tény hogy a krétai művészet sem vallásos tárgyú, vagyis főképpen az életből vett dolgokat ábrázol. Egyezik pedig ez azzal hogy a mohendzsodárói magas dravida ős műveltségnek sem voltak templomai,

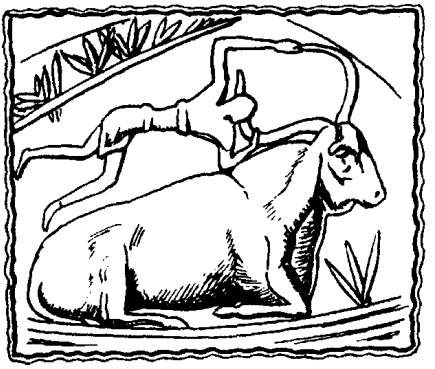

hogy Priscus a hunoknál nem szól templomokról és hogy fajunknak, és így a magyarságnak sem volt a vallásos fanatizmus sohasem tulajdonsága. írja nevezett szerző még azt is hogy e krétai ősnépnek egyáltalán kiváló lakáskultúrája volt, amilyet a későbbi ókor már nem ismert. Írja hogy kertjeik a szabad természet jellegét megtartották, ugyanúgy mint a japáni kertek és kertészet Említett könyv 14. oldalán, ábrázolatok nyomán, ír az ünnepi játékokról is Számos ábrázolat maradott fönn például a bikákkali játékokról, amelyeket azonban sohasem kellett sem megsebesíteni sem megölni, mint ahogy an az manapság, eldurvult szokás szerint, de nemmagyar népeknél, már történik. E szokás Krétán abból állott, hogy – amint ez különböző ábrázolataiból kitűnik, – az ügyes ifjú a fölbőszített és rohanó, avagy hajsza közben eleső, bika szarvait megragadva, annak hátára ugrik, a rohanó állat által magát nem csak viteti hanem, mindig annak szarvait megfogva, majd ismét eleresztve, az állatnak hol az egyik hol a másik oldalára magát átlendítve, ér földet. (Ide tettem Woermann nyomán e játék egy krétai ábrázolata másolatát). E játékot illetőleg igazán csodálatosan egyezően találjuk mai napig is alföldi magyarságunk „bikahajszá”-jában. Erre vonatkozólag idézem itt röviden az „Ethnographia” 1928. évfolyama 106. oldaláról e sorokat: „Pünkösdi szokásuk is igen érdekes Korán reggel a közös legelőre siettek és ott ingerelték a falú tenyészbikáját. Mikor földühödött, egy arra

vállalkozó legény, ing, gatya és csizmában, a bősz állatnak rontott, szarvát megfogta s „megvitt” (megküzdött) vele. Ha sikerült az állatot megfékeznie, megválasztották ez *évre pünkösdi királynak.* Kötelessége volt a mulatságok, családi ünnepélyek rendezése, zenéről gondoskodnia, stb., de ezek fejében ingyen vett részt az összes mulatságokban. Ha a következő évben nem akadott vállalkozó, tisztségét továbbra is megtartotta, néha 5-6 évig is. A viadal nem ment mindig simán, előfordult hogy a bősz állat föl akarta dobni az illetőt, eltiporni, mindazáltal komolyabb sérülésekre nem emlékeznek.”

De a szokás egyezésén kívül mi itten még egy felötlő egyezést is észre veszünk, azt ugyanis hogy az itt ábrázolt krétai bika ugyanolyan óriástermetű és nagy és hosszúszarvú állat mint a mi régi, alföldi, fehérszínű magyar szarvasmarhánk. Az itt idézett szövegben a bikával küzdő legény ugrásairól, ügyes mutatványairól ugyan már nincsen szó, magam azonban régen hallottam ezekről is, amelyek látására régen az egész falu népe szokott volt kivonulni. Viszont bizonyos az is, hogy az olyan apróbb de rendkívül bősz természetű, fürge mozgású de rövidszarvú bikákkal amilyeneket a spanyol bikaviadalokhoz használnak a fönti játékos mutatványok, már csak ezek rövid szarvai miatt is, lehetetlenek volnának, holott igenis lehetségesek *voltak* a mi óriástermetű de sokkal nehézkesebb mozgású és óriási szarvakkal bíró bikáinknál.

Ami azonban a „pünkösdi király” megválasztását illeti, régen az illetőnek nem csupán e „bikahajszában” kellett erejével, bátorságával és ügyességével kitűnnie ahhoz, hogy megválaszttasson, hanem még más mindenféle testi és szellemi játékokban és versengésekben is, úgy ügyességével mint eszével. Igen valószínű, hogy a játékoknál és versenyeknél már ősidőkben is voltak ítélőbírók, akik valamely a maihoz hasonló értékelő pontozás szerint ítélték meg, hogy a játékokban és versenyekben résztvettek közül ki a legkiválóbb. Hasonlóképen választtatott meg nálunk régen a „pünkösdi királynő” is és a két megválasztott aztán többnyire házaspárrá is lett. Kétségtelennek tartom hogy ugyanúgy volt ez ősidőkben ama Kréta szigeti őstörzseinknél is. Természetes viszont, hogy hímelvi őstörzseinknél az igy megválasztott férfi, akit ma pün-

kösdi királynak, de némelyütt *legény bíró-nak* is neveznek, régen az illetőtörzsnek valóságos uralkodó fejedelme, királya lett, mindaddig míg helyébe mást nem választottak, és ugyanúgy nőelvi őstörzseinknél a megválasztott nő is. Szerintem bizonyos hogy a Kréta szigeti ilyen játékok voltak a későbbi görögországi *olympiai játékok* ősei is. Ha pedig elolvassuk újból amit e művem elején a pünkösdi király és királyné megválasztása szokásáról, valamint ennek ellentétét képező „szűzgulyahajtás" szokásáról már megírtam, akkor fogjuk megérteni azt is, hogy a szóban lévő játékoknak mi vo it eredeti, nem csupán szép, hanem igen fontos, célszerű, hasznos, fajnemesítő oka és célja. Ami azonban az e szokásokat átvevő és utánoz ó görögök olympiai játékaiban már elhomályosult, ma pedig az olympiádokat utánozó, ma nemzetközi olympiádokban már teljesen elveszvén, már csak „sport"-ról van szó.

Már a fönt említett Rodenwaldtnak is föltűnt a krétai művészet virágdíszekbeni gazdagsága. E virágdíszekből kettőt ide is teszek mutatóba. Aki a görög művészetet csak valamennyire is ismeri, tudja, hogy az ilyen virágdísz menyire nem görög! Tudja, hogy görögnek már sohasem jutott volna eszébe lakása falait avagy egy vázáját ilyen virágdíszekkel kifesteni.

Természete sokkal ridegebb, sokkal zordabb volt semhogy eszébe is juthatott volna lakása falára kosarába virágokat szedő fiatal férfit ábrázoltatni, holott Krétában ilyen falfestmény is került elő. (Lássad: Propyläen Kunstgeschichte. „Die Kunst der Antike"). Jól tudjuk ellenben hogy magyar népünk igenis szokta hasonló virágdíszekkel, madarakkal és itt-ott emberalakokkal is lakása falait kifesteni, főképen azonban mindig virágokkal. Ilyeneket, főkép virágokat, mutat be, nehány madár- és két emberalakkal, részben színes táblákon is, magyar népi lakások falfestményeiről Homokmégy faluból (Kalocsa mel-

lett), szebbnél szebbeket Novák József Lajos a Néprajzi Értesítő 1909. évfolyama 156-158. oldalain. Én itten úgy a krétaiakon (1. és 2. szám) mint a magyaron a színezést elhagytam (3 szám), mivel az összehasonlítás így is eléggé meggyőző: Falfestés az egyik is, a másik is, virágos az egyik is, a másik is. A részietek másak de a fal díszítésmódja, a szellem, a fölfogás és a szándék ugyanaz: a lakás falait kedvesen virágossá tenni. Pedig a krétai és a magyar között 5000 esztendő korkülönbség van; ami azt jelenti, hogy az egyezés faji, szellemi alapú.

Megemlítésre érdemes még azon feltűnő hasonlóság amely az itt 2. számmal jelölt krétai virág dísz és a fentebb bemutatott jász jellegű szűrdíszítményeink között van. Habár az indítékul szolgáit növény bizonyára más lehetett, a hasonlóság mégis felötlő.

Írja Rodenwaldt még azt is miszerint jellemző, hogy a krétaiaknak nem voltak váraik. Tudjuk pedig hogy a régi Mykéné és Tiryusz, mindkettő, iriáci ciklopikus kövekből épület vár volt, holott a mykénéi és tiryuszi műveltség egyébként a krétaitól alig különbözik. Szerintem ennek oka a következő: Kréta: sziget. Ezen az ottani, a tengeren uralkodó hajós népnek ellenség támadásától tartania nem kellett, annál kevésbé hogy sem föníciai sem egyiptomi tengeri hatalom akkor még nem létezett. Másodrészt az ott élő őstörzseink a sziget első betelepítői lévén, ezek ott csak maguk éltek, leigázott nép ott nem volt, amelynek lázadásától félniök kellett volna, viszont eredeti ősnépeink sokkal békésebbek és jóindulatúbbak voltak még akkor, semhogy rabszolgatartásra gondoltak is volna. A félszigeten ellenben, Mykénében, Tiryuszban, idegen, raboló ellenség betörésétől is, de főképen a már görög uralkodó elemnél sokkal számosabb rabszolgák, leigázottak, heloták lázadásától az uralkodóknak mindig félniök kellett, valamint tudjuk is, hogy ilyen lázadás többször elő is fordult. De tudjuk azt is, hogy Mykéné és Tiryusz mégis elpusztultak,

éspedig a reájuk törő, bár szintén görög, dórok bevándorlásakor, akik úgy az őslakosságot mint az ott talált görögöket is leigázták avagy elűzték

Sejti Rodenwaldt is, hogy Kréta pusztulását az első bevándorló árja görögök okozták, akik azonban műveltségi központtá szárazföldi megtelepülésük helyeit tették. Sejti azt is hogy e hódítók Krétát nem csak elpusztították és kirabolták hanem hogy onnan rabszolgául művészeket, kézműveseket is hoztak, akikkel dolgoztattak, úgyhogy ezáltal a krétai műveltséget örökölték, de amihez hozzátehető hogy a krétai és mykénéi művészetben annyi különbség mégis észrevehető, hogy emebben gyakoriak a véres harci és vadászati jelenetek ábrázolatai, amelyek a harcias, hódító urak ízlésének inkább megfeleltek mint a krétai csupa virág és kedvesség művészete.

Lehet, hogy amit az *achaiosz* névre vonatkozólag még mondani akarok igazán csak a véletlenség játéka, az egyezések azonban még igy is érdekesek: Láttuk tehát hogy Homerosz az achaioszokat üstökösöknek, azaz tehát hosszú hajúaknak mondja. Láttuk azt is, hogy ezek a jónokkal tulajdonképpen azonosaknak vehetők Láttuk hogy a jászok, azaz jónok, hajós nép voltak, aminthogy az Iliász szerint is hajókon utaznak Trója ostromára. Azt is láttuk hogy némely ősi elnevezés értelmére ügy jövünk rá, ha annak kezdő a hangját a magyar a névelőnek vesszük, valamint láttuk, hogy őseinknél némely szóalaknak, csak igen csekély kiejtésbeli különbséggel, más-más értelme is volt, ami a különböző dolgoknak egyazon szócsoport szerinti elnevezése természetes következménye. Úgyhogy eszerint az achaiosz nevet akár a *hajas-nak* vagy akár a hajós-nak is értelmezhetjük, mivel az Iliász szerint üstökösöknek, hosszú hajúaknak valamint hajósoknak is mondatnak. Hogy pedig a *haj* és *hajó* szavaink miért azonos alakúak, azt már láttuk abban hogy a kígyó még *kijó* és *haja, haijio, haje* (lássad például; Brehm; „Tierleben." Leipzig u. Wien, 1900.,367. oldal.) néven is neveztetett, a magyar népi *kijó* = kígyó szónak pedig tökéletesen megfelel a magyar népi *hijó* = hajó, csolnak szó, amelyek eredeti értelme; csúszás, úszás, siklás valamint folyó kígyózó mozgás is volt, úgyhogy ez a hosszú, hullámos hajtincseknek kígyókkali összehasonlítására

is vezetett. Ez összehasonlítást illetőleg lássad egyrészt az alább következő kígyós hajzatú Meduza-fejet és még alább a krétai művészet női fejeit, amelyekre oly jellegzetesen a hosszan, hullámosan kígyózó hajtincsek. Megjegyezem itt pedig még azt is, hogy ami a kün szó csoport szerint *h-j* hangokkal ejttetett, mint: *haj, hajó, hij, hijó,* ugyanaz a jász szó csoport szerint természetesen *sz-j* hangokkal kellett ejttessen, űgymínt *szaj, szajó, szíj, szijó,* ami viszont megfordítva a *jász* vagy *jisz* szóalakokat adja. Hogy egy szíj kigyóra s a kígyózó hosszú hajtincsre is hasonlít, említenünk sem kellene. „Kűn" fejezetemben szó volt már a Medúza-fő kígyóhajzetáról és említettem ottan *haj* szavunknak a kígyó régi magyar *kijó, kaján, kajin, klón* kiejtéseít és származékait, hozzátéve az olasz *chioma* (kióma) = hajzat szót. Mindezen nyelvi összefüggések közét a Medűza-fő kígyós hajzatával azonban csakis a magyar nyelv segítségével vehetjük észre, aminthogy anélkül még senki észre nem is vette, holott hiszen ezt minden másnál jobban megvilágítja *hajlik, hajol, hajlong* igénk, amely ügy a kígyó *hajlongó* mozgását mint a hosszú hajtincs kígyószerű ide-oda *hajlásalt is* kifejezi. Úgyhogy kénytelenek vagyunk a Medúza kígyós hajzata eszméjét is ősnépeink nyelvéből de egyúttal költői gondolkodásából is származónak fölismerni. Annyi bizonyos, hogy a krétai művészet emberábrázolataira, különösen a nőkére, de részben férfiakéra is, jellemzőek a hosszan alácsüngő, kígyózó hajtincsek. De van ez ábrázolatoknak még egy más jellegzetessége is; az úgynevezett „görög profil". De már Fáy Eleknek is föltűnt volt a filiszteusoknak egyiptomi ábrázolatokon következetesen előforduló „görög" arcéle(lássad a már többször említett művében), ami szerint, aminthogy ez ismeretes, ez az általánosabb arcéltől (*a*) abban különbözik hogy az orr és a homlok között nincsen avagy alig van egy kevés bemélyedés (*b*). Ezt látjuk föntebb az egyiptomi filiszteus-ábrázolatokon sőt

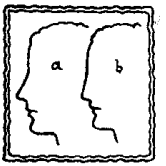

ugyanezt látjuk még Anuke arcán is, amely istennőt fej dísze miatt is krétai vagy filiszteus eredetűnek kell tartanunk. Ugyanezen arcélt látjuk azonban a krétai művészetben is, úgy a férfi mint a női arcokon, miként az alábbi két, női fejet mutató rajzon is (1 és 2), amelyek krétai falfestményről valók („Propyläen Kunstgeschichte" nyomán). Észre vehetjük azonban itt – az ábrázolatok kedvességén kívül – még azt is, hogy itt ezen „görög" arcél mégsem olyan mereven egyenes vonalú mint például számos görög szobron látható, ami szerintem azt jelenti, hogy az ilyen arcél a jászoknál ősidők óta létre jött ugyan, és ha néha talán teljesen egyenes is lehetett, de ezt a művészetben is már csak később a görögök vitték túlzásba, illetve tették aztán többnyire teljesen mereven egyenessé.

E fajt illetőleg véleményem tehát az, hogy ezen jász faj az ősmagyar („keletbalti") fajnak egy, a szintén az ősmagyar fajból kiválott dinári fajjal némileg rokon, gömbölyűfejű származék a ugyan, csakhogy míg a dinári (azaz őstörök) faj csontosabb, durvább arcjellegű, ezzel szemben eme jász faj úgy arcjellegében mint egész testalkatában, és ezzel természetes összefüggésben, egész lelkületében is, még sokat megőrizett az eredeti csallóközi ősmagyar faj gyöngédségéből és finomságából, ami azután művészetében is és egész műveltség ében, amint látjuk, megnyilvánult. A szóban volt arcéle pedig e jász fajnak azáltal fejlődött ilyenné, hogy agyveleje homlokrésze, vagyis az agyvelő gondolkodási központjai kü-

lönösen megnövekedvén, ez a koponya homlokrészét is előrefelé növesztette meg.

Ami azonban épen minket az itt 1. számmal megjelölt női fejen különösen meglephet, az hogy rajta a magyar leányok régi pártája tökéletes mását is ott látjuk, fölső szélén még a gyöngyökkel is Mi pedig már tudjuk ennek jelképes értelmét is, azt hogy a párta maga a szüzesség és a Hold jelképe volt, a gyöngyök pedig a harmatéi. E képen a párta hátsó sarkáról már csak a csillagos korongocska hiányozik, lehetséges azonban hogy ez hosszú századok sőt talán egy-két ezredév alatt, az oly messzire kivándorolt krétai jászoknál már feledésbe ment, aminthogy ugyanennek nálunk is már alig maradtak nyomai s e csillagos koromocskák emlékét nálunk is inkább csak a népmesék őrizik még. az 1. számú rajzon még azt is látjuk hogy a hajzatot díszítő gyöngysorok között feketék is vannak, illetve hogy ezek a hajzatnál sötétebb színűek, ami szerint a festőművész itt tehát vagy szőke vagy világosbarna hajat festett. Sajnos a „Propyläen Kunstgeschichte", amelyből e rajzot másoltam, a képnek, amely három majdnem egyforma és ugyanilyen kedves leányfejet mutat be, színezését nem tünteti föl A 2. számú rajzot szintén színezetlen nyomás után másoltam, amelyen a hajzat igen sötétnek látszott és én itt feketének rajzoltam is, de hogy az eredeti valóban fekete hajat mutat-e, kétséges. Sőt szerintem e jász faj is eredetileg szőke volt, ugyanúgy mint a dinári faj északabban, például Bajorországban, élő része, és csak délebbre költözve válott barnábbá, aminthogy a dinári faj balkáni része is barna, habár távol van attól hogy fekete hajú lenne, sőt gyakran itt is szőke.

Össze kell hasonlítanunk a fönti két rajzot (1 és 2.) eme kanaáni nő ábrázolattai (3). Látjuk e domborművön a krétamykénéi művészetteli teljes egyezést, éspedig nem csupán a jellegzetes arcélet illetőleg hanem más részletekben is, amilyenek például a homlokot köritő apró, göndörített hajcsigák,

továbbá éppen a hosszan alákígyózó hajtincs, de még az is hogy a nő melle egészen mezítelen, ami az ábrázolatok szerint, különösen a mykénéi nőknél volt divat. E rajzot Ivor Lissner német tudósnak a Hamburgban megjelenő „Film und Frau" című folyóirat 1960. Xll/12-i számában megjelent „Ratselhafte Kulturen" című cikkében közölt fényképfölvétel nyomán készítettem A cikk az ősrégi Ugarit nevű város romjai ásatások általi föltárásáról szól. Ö is figyelmeztet e dombormű krétamykénéi jellegére, ami szerint ez tehát mindenesetre a sémiták előtti ős-kanaáni korból való. Idézem itten magyar fordításban alábbi sorait: „Egész mai vallásunk mögött áll titokzatosan, szinte láthatatlanul beleszövődve és a történelem nagy távolában egy a zsidóknál sokkal régebben ama bibliai tájakon élt nép. Ez, amelynek műveltségét 30 évvel ezelőtt tárták föl: a kanaáni volt és körülbelül 3000 évvel Kr. e. telepedett meg Szyriában és Palesztinában." Ezek közé tartoztak tehát a jászok és kétségtelenül még más őstörzseink kivándorló részei is. Írja alább, hogy már 2-3 méternyi földréteg alatt is sémita kor előtti városmaradványok találtattak, de hogy a krétaiminoszi korból származóak még sokkal mélyebbről, 5-6 méternyi mélyből, kerültek elő, amelyek tehát körülbelül 4000 évesek, míg maguk a kanaániak Kr. e. még sokkal régebben kerülhettek oda, csak nehány századdal később tehát mint a jászok krétai megtelepedése.

A szóban lévő Ugarit nevű város a mai Latakia közelében, a ma Rasz Samra nevű halom területén állott, vagyis tehát Kis-Ázsia és a kanaáni tengerpart összeszögellésénél, Ciprus szigetével szemben Eszerint pedig a fönti dombormű tanúsága szerint vagy azt kell következtetnünk hogy filiszteusok, azaz Krétából avagy Achaiából a görögök elől elmenekült jászok, nem csak Palesztinában telepedtek meg,

hanem ettől sokkal északabbra is, vagypedig azt, hogy e dombormű a délebbre fekvő Filiszteából utóbb került valamiképpen Ugaritba, ami kereskedelem révén is megtörténhetett.

Említettem már az egykori lengyelországi jászokat, akiket azonban ottan *jazving*, *jacviez* stb. neveken is neveztek. Anyai nagyapám családját Lengyelországból származottnak mondotta, családi nevét pedig *Jaczkó-nak* írta. Mivel igen valószínű, hogy az ottani jászokat a lengyelek *jaszko* és *jacko* néven is nevezték, így okszerűen következtethető hogy tehát e nagyapám családja, bár lengyelországi, de tulajdonképpen jász

származású lévén, a szláv nyelvű lengyelek között épen ezért kapta a *Jaczkó*, azaz *jacko*, *jaszko* vagy *jacsko* nevet. Ami azután meglepő egyezés, az hogy e nagyapám arca is meglehetősen jász jellegű volt, leányáé, azaz édesanyámé (Magyar Antalné, született Jaczkó Ida) viszont a legcsodálatosabban hasonlított a föntebb 1 számmal jelölt krétai leányarchoz, ami bizonyságául teszem ide édesanyám leánykori arcképét. (A kép alá fiatal koromban tévesen tettem oda az 1887. évszámot, vagyis születésem évét, és ezt még édesanyám javitotta ki 1885-re.)

Föltűnhetik nekünk még az is, hogy az archaikus, azaz régebbi, görög szobrászatban még a szem, annak dacára hogy a jász arcél megvan, gyakran még nem ül mélyen, mint a későbbiben, vagyis hogy a mélyen ülő szem az elárjásodás dacára sem képezte mindjárt a görögök szépségmintaképét.

Tudjuk ugyanis hogy a nem mélyen ülő szem a „keletbalti”-nak nevezett magyar faj egyik sajátsága, ugyanúgy mint

ahogy an ez sajátsága a mongol fajnak és némely mongoloid fajnak is, ami az arcnak nyílt és barátságos kifejezést ad, holott mélyen ülő szem a tekintetet szúróssá és sötétté teszi Korábban láttuk egy archaikus görög szobor arcélét a nem mélyen ülő szemmel, míg az ugyanott b-vel jelezett rajz már a mélyen ülő szemű későbbi görög szobrok arcélét mutatja. Azt hiszem tehát, hogy a magyar faj szóban lévő arcjellege tehát eszerint az e fajból származott, kiágazott jász fajnál is megmaradott volt, ha utóbb, a mind több idegen vérrel való keveredés folytán nála e sajátság mindinkább el is veszett.

Van azonban a filiszteusokat ábrázoló szóban volt különböző egyiptomi festményeken és domborműveken, valamint a

krétai jász falfestményeken még valami ami nekünk föltűnhet. Az ugyanis, hogy a férfiak sima arccal, szakál és bajusz nélkül vannak ábrázolva, ami azonban például a Mykénében talált ábrázolatokon már nincsen mindig igy; tudjuk pedig hogy Mykénében már az uralkodó elem nem a jászok hanem a görögök voltak. Itten a harcosok már szakálasan és nevetségesen nagy orral vannak föltüntetve, nem csupán, hanem igen kezdetlegesen, gyarlón is, ami világosan mutatja az idegen hódítás következtében beállott nagy szellemi hanyatlást, amely azután a „dipilon stílus”-ban érte el tetőfokát és csak az „archaikus”-ban kezdődött meg az újra való emelkedés. Ezen itt bemutatott, a nevetségességig torz, degenerált ábrázolat is mykénéi vázáról való. Igen valószínű tehát, hogy a nem magyari fajú, harcias bevándorlók ilyen nagyorrúak voltak (lássad Schliemannál, Woermannál), amit egyébként a dipilon ízlés emberalakjainak szinte madárfejhez hasonlító feje is igazol (lássad föntebb), úgyhogy e következetesség arra lát-

szik mutatni miszerint az uralkodó hódítók e sajátságukra büszkék is lévén, a nagy orr illetve a madárfejre hasonlító fő ábrázolását a szolgáikká lett, dolgozó fazekasaiktól meg is követelték. Jellemző dolog azonban, hogy mykénéi műtárgyakon is a valamely munkát végező alakok, amelyek tehát alantasabb embereket, szolgákat ábrázolnak: mindig szakáltalanak.

Holott ezzel szemben a filiszteus harcosokat ábrázoló egyiptomi domborműveken ezek – a még szabad harcosok is tehát – mindig sima arcúaknak, szakáltalanoknak tüntetvék föl.

Viszont az attikai jónaknál, akiknél a régi jász elem a későbbi görög hódítás és elgörögösödés dacára is, jobban érvényesült, szintén azt látjuk, hogy kevés kivétellel, a fiatalabb férfik úgy a szobrászatban mint a vázafestményeken, szakál és bajusz nélkül ábrázolvák, míg szakálasak csak a már meglett férfiak, a körülbelül 40 évesnek mondhatók avagy az ennél is idősebbek, de még ezek szakála sem hosszú soha, vagyis nem olyan mint például az északi fajé. Úgyhogy azt kell következtetnünk, miszerint a jászoknál, vagyis a krétaiaknál, a régebbi argolisziaknál, valamint az attikai igazi sőt a már elgörögösített jónaknál is, szokás volt, régi hagyományból, a fiatalabb férfiak arca teljes borotválása. Amely szokás eredete szerintem az volt, hogy, amint már tudjuk, az ősi magyar faj teste, a hajzaton kívül szőrtelen volt, bajusza, szakála is igen kevés és csak igen későn 20 éves-korban avagy még később, serkedő volt. Úgyhogy magától értetődőleg ez volt széségeszményük is, míertis a valakinek szakála, bajusza korábban serkedett: ezt borotválta. E korábban.serkedés előfordulhatott a tudomány előtt ismert változékonyság miatt, de előfordult nem egészen tiszta magyari vérű egyéneknél is. Említettem, hogy fajunk e testi szőrtelenségére és e sajátság szépségeszmény voltára vezetendő vissza a nőknél a fan borotválása is, ami a görögöknél, bizonyára jón, azaz jász, szokásból, amint ez szobrászatukból is kitűnik, általános volt.

Eléggé ismeretes az is, hogy a nemi érettség valamint az öregedés is a szőke magyari fajnál később következik be mint más fajoknál, vagyis, hogy e fajnál sokszor 20 éves egyén is még egészen gyermekszerű megjelenésű. Ezzel tökéletesen egyezik, ha talán túlozva is, a görög regék azon állítá-

sa, hogy a hyperbóreusok – azaz tehát a mi őseink – több száz évig éltek. Másrészt természetes, hogy az öregedés csak akkor késhet ha a szervezet nincsen kicsapongásoknak kitéve, de csak akkor is ha az egyén nincsen már fiatal korától kezdve nehéz testi munkának, rosszul táplálva nélkülözésnek alávetve, ami pedig, sajnos, a századok óta leigázottságban élő magyar nép nagy többségénél már állandóan így van.

A „keletbalti" fajú, szőke, magyarságnál némelyütt még ma is az a fölfögás hogy „nem szép a bajuszos vőlegény", mivel azt tartották hogy férfinak legkésőbb húsz éves koráig meg kell házasodnia, viszont e fajnak húsz éves kora előtt bajusza ritkán is volt, és ha volt, hát menyegzője napjára ezt bizony leborotválta, nehogy az asszonyok „csúnya vőlegény"-nek mondják.

Lehetségesnek tartom tehát, hogy a test és arc szőrtelensége a jász fajnál is megvolt még, ha pedig később, például Attikában a görög hódítás utáni időkben, idegen vér közbevegyülése miatt, már nem is volt többé általános, de mivel Itten az idegen hódítás dacára is az őslakosság szelleme továbbra is uralkodott, így az ősi hagyomány miatt a fiatalságnak borotváikoznia kellett, hogy „csúnyának" ne mondasson. Hogy azután a fiatalság szakál- és bajusztalansága idővel az egész görög műveltségben, sőt későbben, a görögöktől átvéve, a rómaiaknál is elterjedett, ennek a műveltség mérvadói, vezetői mindinkább a jász eredetű attikai és athéni jónok lettek illetve, hogy a görögöknél a műveltség, művészet, költészet és – tudomány hazája és otthona Attika és Athén lett. Igaz ugyan hogy a műveltségben a kis-ázsiai jónok is kiválóak voltak, de hiszen, mint jónok, ezek is jász eredetűek voltak.

Egyetmást én is fölhoztam itten a kréta mykénéi műveltségből, ami azonban csak porszem mindazon sok szépségből amit a tudománynak abból sikerült napvilágra hoznia De menyi lehet még az ami még nincsen napvilágra hozva? És mi minden pusztul hatott el csak Kréta szigetén is legelőször az oda betört romboló és minden értékeket elrabló harcos, de műveletlen seregek által? És ezután is még menyi minden pusztul hatott ott el e műveletlen nép ottani megtelepülése után? Amely nép elől, hogy életét megmentse, az őslakosság

színevirága, vezető, legműveltebb része, kénytelen volt hajóin elmenekülni! Hiszen jól tudjuk, hogy műveletlen hódítók elsősorban is a leigázandók legjobbjait, vezetőit irtják ki, mivel számukra ezek jelentenének leginkább veszedelmes elemet. De jól tudjuk azt, is, hogy tudatlan és műveletlen népek az ősműveltségek nagyszerű építményei maradványait ezredévek óta használták, és részben használják még ma is, kőbányául gyarló házaik fölépítéséhez és hogy eszükbe sem jutott soha az esetleg így napvilágra kerülő falfestmények miatt a falból fejthető kövekről lemondani. De és mind ezen kívül menyi minden semmisülhetett meg 5000 év alatt az idő és nedvesség természetes megsemmisítő hatása miatt!

Ami a szóban volt nagyorrú hódítókat illeti: írtam már arról, hogy a barlanglakó neandertali_és neandertaloid emberfajoknak igen nagy orra és igen nagy szemeik voltak. Erre vonatkozólag ide teszek alább egy neandertaloid ember koponyája fényképe után készült egy képet. E koponya a bochum-i múzeumban áll egyéb őskori emberi és állati csontokkal együtt. A képen az igen alacsony agykoponya és a fejletlen járomcsont-

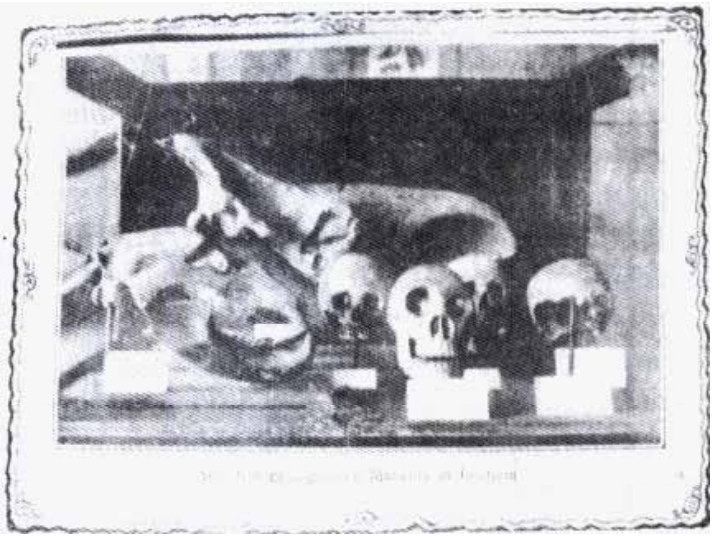

okon kívül igen jól látható az óriási orrnyílás és az óriási szemüregek is. Tudjuk, hogy az állatoknál az éjjeli életmódú,

állandóan félhomályban élőknek igen nagy szemük van. Míg a nagy orr világosan az állatiasan fejlett szaglóérzék bizonyítéka. A rendkívül fejlett szagoló érzékre pedig éppen az éjjeli életmódú és állandóan barlangokban és erdőségekben élő állat- és emberfajoknak volt nagy szüksége. Az erdőlakó ősgermánokról pedig Tacitus is följegyezte, hogy földbe vájt üregekben is laktak, hogy az időt nem a napok hanem az éjszakák szerint számítják, valamint hogy összejöveteleiket is mindig éjszaka tartják meg.

Hogy viszont nagyerdőségben nappal is félhomály van, elég említenünk. És hozzáteszem bár erről is szólottam már -a következőket: Kőváry László: „Történelmi regék" című művében (Kolozsvár, 1857.) találjuk „Az ördögök végromlása" cím alatt az elbeszélést: „Biharmegyétől keletre Erdélyben van az Ördöghegy, ebben egy 300 lépés hosszú barlang, tele csontokkal kívül kőhalmazok látszanak. A rege szerint e vidéket régen ördögök bírták, emberi teremtés akkor nem léphetett e helyre, mert az ördögök mindjárt elragadták. Egyszer az ördögök a barlang fölött a hegyen nagy táncot, majd a barlangban nagy lakomát rendeztek, istenkáromló beszédeket tartottak, míg iszonyú vihar támadott és Isten, aki az ördögök által elkövetett sok bűnt tovább nem nézhette, mindnyájukat elveszítette. A barlangban látható csontok a villám által agyonsújtott ördögökéi."

Ezen „ördögök"-ről azaz erdei, szőrös vademberekről, avagy óriásokról Erdélyben a néphagyomány azt is állítja, hogy igen rútak voltak és hogy igen nagy orruk, nagy szemük és nagy szájuk volt, hogy igen gonoszok voltak és ha valakit elfoghattak, agyonütötték, barlangjukba hurcolták és megették. Valószínű tehát hogy a Kőváry által följegyezett mondában tulajdonképpen két különböző de összevegyült hagyománnyal van dolgunk. Az egyik régebbi s a barlanglakó ősemberekről szólott a másik meg az ugyancsak barlanglakó későbbi rablókról. Észre vehető ezenkívül a keresztény hatás is, amennyiben vademberek helyett „ördögök"ről van szó, továbbá bűnökről és isteni büntetésről, ami természetesen már a későbbi, a rablókról szóló hagyománnyal van okszerű összefüggésben. Tudjuk, hogy villám barlang belsejébe nem csaphat, amiértis a

barlangban heverő csontok sem származhatnak sem villámsújtotta ördögöktől, sem villámsújtotta rablóktól, bűnösöktől nem származhatnak, úgyhogy itten a későbbi hozzáadás ügyetlenségét kell észre vennünk. Azt ellenben tudjuk, hogy kezdetleges népek valahányszor bő élelemhez jutnak: vigadozni, táncolni, lakomázni szoktak. De tudjuk azt is, hogy fejlettebb, értelmesebb fajok megsemmisülnek, sőt fajilag lassan még akkor is elenyésznek, ha fegyverrel, erőszakkal műveltebb, szellemileg fejlettebb népet le is igáztak.

Ide teszem még egyszer ezen balkáni származású férfi képét, ennek embertani szempontból való érdekessége miatt. (Leírását lássad korábban). Ez tehát azon faj, amely nehány ezredévvel ezelőtt a Balkán hegységei közül, pusztítva, rabolva és öldösve, századokon át, sőt talán egész ezredéven át, folyton ereszkedett le a tengerpart és termékenyebb tájak felé, leigázva az ottani őslakosságot de utóbb fajilag részben ebbe enyészve, részben pedig a rendkívül szapora volta miatt terjedő földközi faj által kiszorítva, elborítva. Maradványai azonban, íme, a balkáni hegység ek között, bár kiveszőfélben, de élettani maradványként (relictum) még előfordulnak.

Már volt említés föntebb Lissner Ivar a „Film und Frau" folyóiratban (Hamburg) megjelent cikksorozatáról. E lap 1960. XII/21 számában írja a krétai írásról, hogy ennek két változata van, egy régebbi amely megfejtetlen és amely a görögök Kréta szigetére való betörése előtti időből való, és egy újabb, amely már a görög megszállás utáni időkből való, és már a görög nyelv számára átalakítva, görög nyelvű is, habár igen régies görög nyelvezetű. írja hogy itt a görög bazileusz = király szó még pazireu-nak írva. (1960. XII. 22. füzetszám.) De említi hogy ekét írásmódon kívül még egy harmadik, még

régibb képírásosat is találtak, amely tehát eme kettőnek őse volt, mert eme kettő szótag- és betűírásos, holott ama legrégibb vízanyára még szójegy-írás, amelyben minden jel egész szót jelent, úgyhogy ennek megfejtése a legnehezebb. A két újabb írásmódot az angol Evans nyomán „linear" azaz vonalas írásnak nevezi, a régebbit „A vonalas"-nak. A „B-vonalas"-at, amely tehát már görög nyelvű, sikerült is megfejteni. Tartalma kereskedelmi jellegű följegyezések és leltározások. A „A-vonalas" azonban megfejtetlen maradott, mivel nem görög nyelvű. Írja hogy ez bizonyára a görög hódítók parancsára lett a görög nyelv számára átalakítva. Ennek példányaira a félszigeten is akadtak, ami tehát azt jelenti, hogy a görögök ez irásmódot utóbb másutt is használni kezdették volt, mindaddig amíg a valószínűleg fóniciai eredetű mai görög betűk használatba nem jöttek. A „B-vonalas" írás megfejtéséhez többen hozzá járultak, a tökéletes megfejtés azonban csak az osztrák Schermeyrnek sikerült, aki szerint: „Linear A schon vor der Landung der Griechen für eine altkretische Sprache benutzt und nun für griechísch übernommem wurde." Magyarul: „A vonalas a görögök partra szállása (Kréta szigetére) egy ókrétai nyelvre használtatott és lett utóbb a görög számára átvéve." Itt is ugyanaz történt tehát mint a szu merek írásával, amelyet meg a sémita asszírok vettek át és alakítottak át asszír nyelvre. De igen lehetséges hogy a krétai A vonalas valamint a még régibb képírás és ezek nyelve megfejtése is ugyanolyan ellenségességbe fog ütközni mint az etruszké és a szumeré. Tudvalévő, hogy Halevy milyen harcot indított a szumer nyelv ellen, a szumereket is sémitáknak állítva. Tudvalévő, hogy amikor az egész szumer nyelv is már ismeretessé lett, akkor meg azt állította, hogy ez csak egy titkos műnyelv, amelyet a sémita papok csak azért szerkesztettek, hogy irományalkat kívülük más ne olvashassa. Halevy csak akkor hallgatott el, amikor már az egész, nagyszerű szumer műveltség és ennek turáni volta ismertté lett, valamint bebizonyosodott az is, hogy a szumereket leigázó, harcias de műveletlen asszírok írásukat és műveltségüket a szumerektől örökölték, vették át. Az etruszkokat illetőleg érdekes Lissner azon megjegyezése, hogy például az angol Ventris-nek a krétai B vonalas megfejtése azért nem sike-

rült mert ő e mögött az etruszk nyelvet sejtette. Holott kutatásai hoz Ventris miként vehette volna alapul az etruszk nyelvet, ha ez „ismeretlen” volna? (Megjegyezem: az általam bemutatott krétai írás: az A vonalas.)

Régebben olvastam valahol, hogy Krétában találtak még olyan igen régi írott táblákat is amelyeken a fölirat nem egymás után következő sorokban áll, hanem egyetlen- sorban, de amely kacskaringóvonalban (spiral) borítja a táblát (itten *a*).

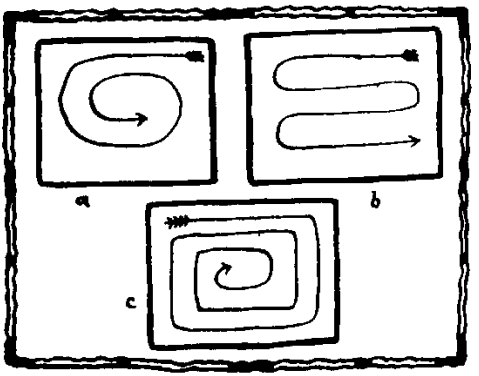

Ennek oka az, hogy a régiek nem mindjárt és nem mindenütt jöttek rá az egymást után következő sorok szerinti írásra hanem mindenképen csak egy megszakítatlan sort akartak írni. A négyszögletesre gyalult rovásboton is, ha az egyik lap (rovat) végére értek, az új sort nem kezdték ismét a bot ugyanazon végén ahol az első sort kezdték, hanem, a botot megfordítva, a sort a következő lapon folytatták tovább, visszafelé, ami által a sorok tulajdonképpen kígyóvonalban haladtak ide-oda, ide-oda, ami ha lapon ábrázoljuk, akkor olyan mint a fönti rajzon *b*. És valóban úgy a régi görögöknél mint másutt is megtaláljuk ezen ide-oda kígyózó sorvezetésű írást kőtáblákon is. E sorvezetést a tudósok busztrofedon, azaz barázdáló, sorvezetésnek nevezik. Ámde, ha az írást lapra, táblára alkalmazták, mégsem használták a régiek mindig és mindenütt ezen kígyózó sorvezetést, hanem, az írás során nem akarván megszakítani, ezt a táblán körül kacskaringóztatták (a rajzon *a*). 1955. avagy 1956. esztendőben találtak Hercegovinában, Humac helységben, az ottani ferences barátok kolostorában egy elég nagy, cirillbetűs fölirattal borított kőtáblát, amelyen az egyetlen sor szintén kacskaringóban halad (a fönti rajzon *c*). A jugoszláv tudósok a föliratot kibetűzvén, megállapították, hogy az a ko-

lostor egy Ukrszimir nevű zsupán általi alapítására vonatkozik. De megállapították még azt is, hogy, bár a szöveg szláv nyelvű, de benne a szláv zsupán szó helyett urun áll. amit azonban, adatok alapján, urumra helyesbítettek, ami szerintük zsupán jelentésű avar szó, amely azon időben azért volt használatos mivel akkoriban Bosznia és Hercegovina avar uralom alatt volt. Eszerint a szó nem más mint a magyar uram, amelynek régen lehetett a magyarban is *urum* kiejtése. Tudjuk pedig azt is, hogy régi magyar nyelvű iratokban az *-am* ragot akkor is oda teszik az úr címhez ha ez az illető esetben nem is volna szükséges. Amint-hogy a magyar nép ma is szokta mondani például „bíró uram", ha az illető esetben a rag ott nem is volna szükséges. Hogy e szokás mily ősrégi, bizonyítja a vogul nyelv, amelyben a főisten általánosan használt neve Numi Torem, holott e név tulajdonképpen csak Numi *Tor* = Fölső Lény vagy Fölső, azaz magasságbeli, Férfiú, míg az *-em* csak rag és ugyanaz mint a magyar *-em, -am* = enyém. Egyébként pedig az olaszban, franciában is a hölgyet, urat jelentő madonna, madame, monsignore szavakban a ma-, mon- kezdő szó értelme sem más mint; enyém.

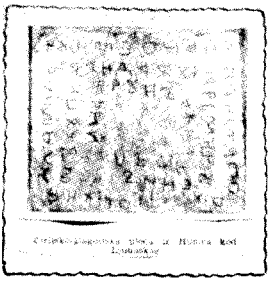

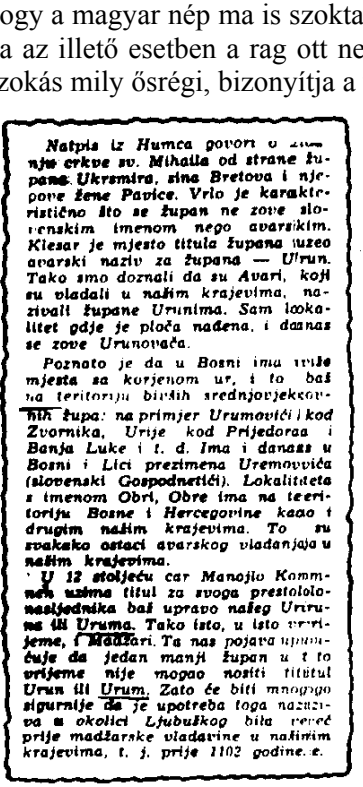

Natpis iz Humca govori o zidanju crkve sv. Mihaila od strane župana Ukrsmira, sina Bretova i njegove žene Pavice. Vrlo je karakteristično što se župan ne zove slovenskim imenom nego avarskim. Klesar je mjesto titula župana izveo avarski naziv za župana — Urun. Tako smo doznali da su Avari, koji su vladali u našim krajevima, nazivali župane Urunima. Sam lokalitet gdje je ploča nađena, i danas se zove Urunovača.

Poznato je da u Bosni ima više mjesta sa korjenom ur, i to baš na teritoriju bivših srednjovjekovnih župa: na primjer Urumovići i kod Zvornika, Urije kod Prijedora i Banja Luke i t. d. Ima i danas u Bosni i Lici prezimena Uremovvića (slovenski Gospodnetići). Lokalitteta s imenom Obri, Obre ima na teeritoriju Bosne i Hercegovine kao i drugim našim krajevima. To su svakako ostaci avarskog vladanjaa u našim krajevima.

U 12 stoljeću car Manojlo Komnen uzima titul za svoga prestolonasljednika baš upravo našeg Urirunu ili Uruma. Tako isto, u isto vrijeme, i Madžari. Ta nas pojava upućuje da jedan manji župan u to vrijeme nije mogao nositi titutul Urun ili Urum. Zato će biti mnogogo sigurnije da je upotreba toga naziva u okolici Ljubuškog bila rečeć prije madžarske vladavine u našim krajevima, t. j. prije 1102 godine. e.

Viszont a föntebbiekhez tehető még az is, hogy amaz időkben Bosznia és Hercegovina nem csupán avar uralom alatt állott hanem lakossága is

részben még magyar és besenyő volt, de amely népmaradványok a kereszténység fölvételével elszlávosodtak, azért mert a keresztény papság a kereszténységnek sokáig ellenálló e nép „pogány” nyelvét természetesen tiltotta és annak minden emlékét is következetesen irtotta, de amely irtást későbben a szláv majd az osztrák uralom is, most már politikai okokból, ugyanúgy folytatott.

Hogy a fönti *Humac* helység (Ljubuski melletti domb) neve régebbi iratokban *Hlum* és *Hulm* alakban is előfordul, ez azt jelenti hogy a mai szláv *hum* = domb a magyar *halom* szó régies *halum* alakjából származott Például Milena Preindlsberger-Mrazovic; „Bosnisches Skizzenbuch.” (Drezden, 1900. E, Oiersons Verlag) művében e helység nevével kapcsolatban említi is a szláv *hum, humac* szó régibb *chlum* (hlum) alakját, de természetesen anélkül hogy ezt a magyar *halom,* angol *hill* és olasz *colle* (kolle) = halom szavakkal is összehasonlítaná. Holott fölhozható itt még az olasz *culmine* = valaminek csúcsa, hegye szó is, amely a *halom* és *colle* szavakhoz ugyanúgy viszonylik mint a magyar *hegy* = valaminek hegye, hegyes vége szó viszonylik a magyar *hegy* = mons, Berg szóhoz.

Viszont, hogy a magyar rovásírás menyire hatott még a balkáni szlávok írására, minden üldöztetése ellenére is, szépen tanúsítják a következők; A balkáni szlávok a kereszténység fölvételével az írás mesterségét is megtanulván, első írásukként a bizánci újgörög betűsorból származott glagol, majd utóbb a cirillírást használták. Miután azonban a görögök már ezredévek óta csakis a balról-jobbra haladó és egymás alá következő sorvezetést használták, illetve náluk kacskaringóbani sorvezetés ismeretlen volt, világos hogy a szóban volt alapítási emléktábla szerzője annak ilyen sorvezetését csakis magyaroktól avagy magyariaktól örökölhette, vagy pedig maga is megkeresztelkedett és ennélfogva ősi anyanyelvét megtagadott magyar avagy magyari volt, aki a keresztények betűit már megtanulta ugyan de ezek sorvezetését még nem szokta volt meg.

Más ugyanilyen érdekes adat a következő („Glasnik Sarajevsk Muzeja” folyóirat 1895. évi 402-403 old). Egy Gjurg (György) nevű deszpota (fejedelem) pénzein, amelyeket

Szendrő (szerb nevén Smederevo, latin nevén Semendria) városában veretett, saját neve, cirill betűs írással igy áll; деспот гюрьгь (DESPOT GJURG), de ugyanezen pénzein a város neve, bár szintén cirill betűkkel, de következetesen így áll; смдрво (SMDRVO), vagyis tehát az *e* hangok állandóan kihagyvák. Ilyesmi a bizánciaknál, akiktől a cirill írás származott, szintén ismeretlen dolog volt, holott a magyar rovásírásban szabály, hogy az e, é hang mindig kihagyható, kivéve a szó végén avagy ha kihagyása zavart okozna (bizonyos szabályok szerint a többi magánhangzó is néha kihagyható). Világos tehát hogy a fönti városnév e hangjai kihagyása is a rovásból származott, amely akkoriban a magyarság körében bizonyára, üldöztetése dacára is, általános használatban volt, mert különben nem gyakorolhatott volna hatást még a cirill irás ra is. Másrészt pedig mivel Magyarország akkoriban európai nagyhatalom volt és nem csak a szerb deszpoták hanem a szerb királyok is többször magyar fönnhatóság alatt voltak, ezért a magyar hatás annál könnyebben érvényesülhetett. Hogy e magyar hatás akkoriban milyen nagy volt, bizonyítja az is, hogy a szerb királyok, az országukban általános görögkeleti, azaz bizánci, vallás ellenére is, latin nyelvű pénzeket kezdtek veretni. Például:

Urosius rex. (Uros király.)
Moneta regis Urosi. (Uros király pénze.)
Egy másik Urosén:
Imperator Uros. (Uros császár.)
Továbbá:
Moneta regi Stefani. (István király pénze.)

Vagyis: Bizánc közel volta és a görögkeleti vallás általános volta ellenére, mégis a magyar hatalom és ennek latin katholikussága kezdett volt érvényesülni, aminek azután csak a rigómezei (Kosovo polje) nagy török győzelem és Szerbország török hatalom alá jutása vetett véget, amely nagy ütközetet kevésbé a szerbek, mint inkább a magyarok vívtak, és veszítettek, a török ellen, mivel hiszen a történelemből tudjuk hogy a szerbek nagy része, Brankovicscsal, a törökhöz

pártolva, a csatavesztést okozta. Ami után az egész szerb úri osztály és a nép nagy része, a mohamedán vallásra tért, aminek azután számukra óriási előnye az volt, hogy török uralom alatt bár, de az egész szerbség békében élt és zavartalanul szaporodott, holott Magyarországon és Erdélyben a törökkeli, tatárokkali harcok egészen a legújabb korig, a török hatalom hanyatlásáig, soha meg nem szűntek.

Az említett szerb pénzek ábrázolatait és leírását lássad a föntemlített szarajevói múzeumi folyóiratban.

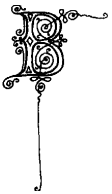

esenyő fejezetünkben bemutattam azon eredetileg fűzfavessző fonadékból készülő de utóbb kőbe is átvitt díszitményeket, amelyek főképp besenyő jellegűek. Ilyen minta azonban fönnmaradott sok olyan is, amely határozottan jász jellegű. Amiből pedig az következtethető, hogy tehát ős időkben a vízi életmódú, halászó, hajózó jászok is éltek cölöpépítményekben, amely házak falai nem készülhettek valamely nehéz, súlyos anyagból hanem igenis könnyű vesszőfonadékból és ugyanígy a bennük lévő asztal, szék és a többi berendezés is, amihez a legalkalmasabb anyag épen a hajlékony fűzfavessző; a fűzfa pedig, tudjuk, csakis vizek mellett, vízben bővelkedő talajban terem.

Az alábbi rajzon bemutatok – de egyszerűsítve, csak vonalvezetésében – két olyan mintázatot amilyet ma templomokban, kőbe faragva láthatunk, amelyekről azonban sejthetjük, hogy, bár már keresztény, de jász származású kőfaragó készíthette s a minta még fűzfavessző fonadékot utánoz. E kettő közül *a* Spalatóban (mai nevén

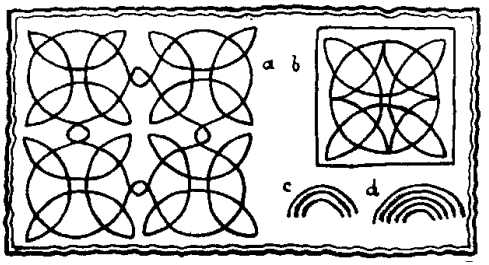

Split), egy templomban van, *b* Olaszországban (Abruzzi, Valle di Pescara, Abbazia San Clemente Casauria). Ma az ilyen díszítmények leggyakrabban három-három egymásmelletti veszszőt mutatnak, van azonban csak kettős is (e rajzon c), valamint igen ritkán négyes Is *(d),* mivel azonban, a kettős nem nagyon szép, a négyes kidolgozása meg már igen nehéz, ezért lett a leggyakoribb a hármas; azzal pedig hogy a jászok számrendszere a négy-nyolcas volt és hogy ennélfogva a jász jellegű mintáknak a kettős avagy a négyes felelne meg, a kereszténységben már a faragóművészek sem törődtek.

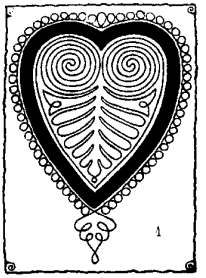

Ezen 1-10 számozású rajzok olyan magyar zsinórdíszítményeket mutatnak be amelyeket jász eredetűeknek tarthatunk és a polipot jelképező szívalakra vezethetünk vissza, habár ugyanezen minták éppen egyúttal a besenyőknél is többé-kevésbé hasonló alakban megkellett legyenek, míg viszont a kacskaringók (spirálok) ugyane minták – amint látandjuk – kazár törzseinknél is szokásosak lehettek. E szív alakú zsinórdísz, szám-

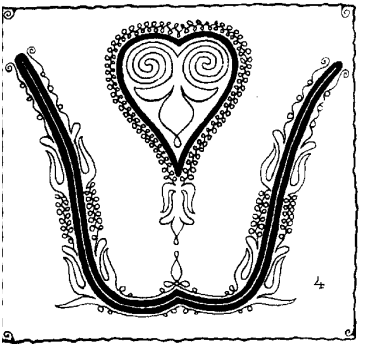

talan változatban de lényegileg azonos alakkal, nálunk főképen mellények, dolmányok hátán látható de előfordult ruhákon másutt is, amint hogy például az itt 2-vel számozott: nadrág elejéről való. Összehason-

lításul újból ideteszem 5 és 6 számok alatt e két mykénéi szívalakot, azon megjegyezéssel, hogy ezektől magyar zsinórdíszeinkig 4000 esztendőnyi korkülönbség van. Ide teszek még a 7 -10 számok alatt nehány kereszténység előtti magyar sírból előkerült ékszert is, szintén azon megjegyezéssel hogy ezek és a mykénéi díszek között is pedig 1000 esztendő!

De szempontunkból nem kevésbé érdekes a most elmondottaknál még az is, hogy ez ilyen zsinórdíszítmények (mert voltak egészen más jellegűek is), majdnem kivétel nélkül, fekete vagy sötétkék szövetből, posztóból való ruhákon, fekete zsinórból készültek. Úgyhogy ilyen lehetett régen jász őstörzseink ama történelmi följegyezésekben is megemlített *fekete ruhája* és fekete palástja is, vagyis feketesége mellett is kiválóan művészi, a gazdag zsinórozáson kívül pedig még gazdagon ezüstgombokkal, csattokkal, boglárokkal, pitykékkel és kösöntyűvel ékes is. Bár ritkábban de előfordultak hasonló zsinórdíszítmények piros szövet és posztó alapon is, de szerintem valamikor a piros alapon fekete zsinórozás helyett aranyzsinórozás kellett legyen és ez kazár őstörzseink viseletéhez tartozott. Természetes dolog azonban, hogy utóbb, a kereszténységben, a dolgok jelképes mivolta, értelme már feledésbe menvén, minden össze is keveredett. Mind ennek dacára is azonban, ősműveltségünket megismerve, amint alábbi fejezeteinkben látandjuk, el fogunk tudni igazodni, illetve az indítékok értelmét megismerve, az összekeveredett dolgokat ismét szétválasztani is bírni fogjuk.

A föntebb több változatban bemutatott szív alakú zsinórdíszt – amelyről tehát már Huszka is megállapította volt, hogy

ez a polip ábrázolata stilizálásából keletkezett jelkép volt – népünk ma „csukafő” néven nevezi, vagyis a csuka fejéhez hasonlítja. Ez elnevezés azonban azért rendkívül érdekes, mert tehát még mindig a vízre és vízi állatra vonatkozik, viszont az hogy a mai Magyarországban, a tengertől távol, a polip maga feledésbe ment, igen természetes dolog.

Csuka szavunk tisztán kazár szócsoportbeli szó s vajon ez nem lehetett e valamikor épen a polip neve? De a dolgokról majd alább „Kazár” fejezetünkben Itt még csak azt kell kiemelnem hogy fönti 1-10 rajzaim távolról sem oly tökéletes kidolgozásúak mint amilyen gondos és pontos kidolgozásúak voltak régen mindazon zsinórdíszítmények, amelyeket annakidején többnyire sietve, ceruzával rajzoltam volt le.

Hogy a lengyel nyelvben a *jaz* szónak úr, előkelő értelme van ez onnan származhat, hogy ottan a régi jázvingok előkelő, úri osztályt képeztek és hogy utódaik a nyelvi elszlávosodás után is az úri osztály részét képezték.

Láttuk hogy a jászok vízi életmódú nép voltak. Ismeretes vízi növény a *sulyom.* Már a sündisznóval kapcsolatban láttuk azt is, hogy a *sül, sil, sul* szóalaknak, ha nem is a jász szócsoportban, de szúrás, tüske, tü értelme is volt, amit, *r-es* kiejtéssel, *szúr* szavunk is tanúsít. Kétféle sulyom van; magja mindkettőnek *fekete* színű (a jászok színe). Egyik fajtájának *négy* (a jászok alapszáma) igen hegyes tövise van. A sulymot németül Jesuitennuss (jezsiutadió) néven nevezik. A jezsuitákkal azonban szerintem azért hozatott kapcsolatba mert fekete, mint a jezsuiták ruhája és négycsücskű sapkája, mert fekete magvaiból imádkozó füzéreket is szoktak készíteni, másrészt azonban valószínűleg még azért is mert e növény ne-

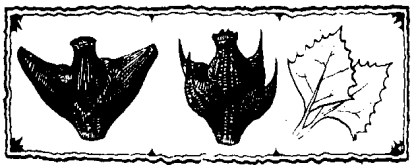

ve valamikor jász őstörzsünknél még *jez, jézs* alakú szó lehetett, amely nevet tüskés volta miatt kaphatta. Láttuk ugyanis hogy a szlávban *jézs* ma is = sündisznó. Hogy a sulyom latin-olasz *trapa* neve is szúrós voltából származott bizonyíthatja egyrészt a görög *trüpanon,* olasz *trapano* = fúró, az olasz trapanare = átdöfni valamint a magyar *tőr* = szúró fegyver szó is. (Őstörök szócsoportbeli szavak).

Viszont a sulyomnak nem csak a mondottakért és még mint vízi növény volt a jászoknál szerepe, hanem elsősorban is azért mert nagy magvai belseje nyersen is gesztenye ízű, tápláló eledelt képez és mert szárítva is lisztté őrölve némelyütt ma is kenyeret is sütnek belőle, amiért is vizek mellett lakó népek itt-ott művelik is. Bizonyos tehát, hogy e növényt régen a jászok, fontos tápnövényükként termesztett ék is, amire a régi Duna-Tisza köze, ahol a jászok éltek, sok vizével, tavaival igen alkalmas is volt.

Az pedig hogy a sulyom, színével, alakjával, levelei tiszta jász vonalritmusával a jász szimbolikába illik, ez az örök Természet azon csodálatos és titokzatos törvényein és összhangján alapszik, amelynek eddig is már több példáját hozhattam föl, amely összhangról őseink bölcsei, táltosai valószínűleg sokkal többet tudtok mint mi.

Hogy őseinknek mily kiváló természetismerete kellett legyen és hogy szellemi teljesítőképességekben is a mai emberiséget valószínűleg. fölül is múlták, ezt már eddig is megsejthettük.

A görög hitregék szerint a jónok ősapja Jón vagy Ión volt, amely regebeli személy azonban szerintem azonos Józonnal is, aminthogy a jászok is azonosak a jónokkal, ha ezek később el is görögösödtek. Csakis ez fejti meg azt is, hogy a peloponeszoszi Argosz miért neveztetett még „Józon Argosz”-nak is (Odysszea, 18. ének, 246. sor), vagyis azért mert a jónok „józ” azaz „jász”-oknak is neveztettek, Argosz pedig a jónok régeb-

bi hazája volt, de ahonnan a görögök elől Attikába menekültek. Tudjuk azonban hogy Kis-Ázsiában is volt egy Jónia. És íme itt is létezett „Sinus Jassicus” másként „Sinus Issicus”, azaz tehát Jász Öböl, valamint Jassus (Jásszusz) nevű város is. (Livius, hist. rom.). Viszont Strabo meg világosan írja, hogy Attika régen szintén neveztetett. *Jónia* és *Jász* néven is. Viszont a Meyer-féle Lexikonban is olvashatjuk, hogy a görög nyelv jón nyelvjárását *ras*-nak nevezték. Említettem hogy az *r-z* hangváltozás szerint *jázó* annyi mint *járó,* ami a már sokszor említett *-on* képzővel régen tehát *lázon*-nak is hangzott; ami szerint tehát a *Jázon név* is tulajdonképpen járó, bolyongó, bolygó, azaz tehát planeta jelentésű. Jázon volt a hajózó regebeli személy, aki pedig eredetileg nem más mint az Ég Tengerében hajózó, örökkön utazó ezüstös Hold; megszemélyesítve: a Holdisten. És íme, nem csodálatos egyezések-e: A jónak, azaz jászok, régebbi hazája neve *Argosz,* Jázon hajója neve *Argo;* láttuk hogy e hajó tulajdonképpen kost is jelképezett, láttuk hogy az ezüstös színű óriásjuhféle neve még a belsőázsiai törökben is argali és hogy a görögben *argürosz*: ezüst; ami viszont megfejti dunántúli, a Csodaszarvasról szóló regösénekünk „árdeli szép Hold” szavait (Sebestyén Gyula: „Regös énekek” Budapest, 1902. 43. és 48. oldal), amelyek értelme tehát: „ezüstös szép Hold”. Ezen *árdeli* bizonyára romlott szó, amelynek értelmét, amint Sebestyén is mondja, sem a regös énekesek már nem tudták, sem Sebestyén megfejteni nem bírta. De megfejti e szót a török argali, a görög *argürosz* szó, valamint a magyar népmesék *Árgyirus* vagy *Árgyilus* királyfi neve. E mesebeli királyfi pedig, aki kedvese után messzire, messzire, hetedhét országon át bolyong, utazik, senki más mint az ezüstös Hold, vagyis a Holdisten, vagyis: istenfi, a Nagy Isten fia, csakhogy a tengertől ma messze élő magyarság e meséjében a tenger és hajózás már feledésbe ment. Én azonban határozottan azt tartom, hogy az ezüstnek tehát ősnyelvünkben létezett egy *árgir* avagy *árgyil* alakú *neve* is, ami szerint azután az Argirus név értelme sem más mint *ezüstös,* csakhogy e névben mai *az* névelőnk még *uz* vagy *usz* alakban ragként állott a szó végén.

Ami szerint pedig Józon is: az Ég tengerén hajózó, utazó, ezüstös Holddal azonos, de amely hold istenség utóbb napistenséggé alakult át. Azt is tudjuk hogy úgy a Nap mint a Hold is ősidők óta az emberek legfőbb időmérője is volt. És íme, a régi magyar nyelvben az *idő* szó még *év,* esztendő értelmű is volt, vagyis „egy idő" vagy „két idő" eszerint „egy esztendő" illetve „két esztendő" értelmű is volt. Ma is mondjuk: „az idén": ez évben. És íme: a szlávban *ide:* megy, halad. De egyezik *halad* szavunk a *hold* nevével is, valamint *megy* (menni) igénk népies *mén* alakja azonosul a Hold ősi *Mén, Min*, *Mán* nevével is. Említettem már a germánok *ldun* nevű időistennőjét. Viszont *jár* szavunk teljesen azonos a német *Jahr* (jár): esztendő, *év* szóval, míg a csehben értelem eltolódással *jaro*: tavasz, Viszont *év* szavunk teljesen azonos az olasz *evo*: kor szóval, míg *idő* szavunk meg azonos az olasz *etá* szóval, amely szinten kor jelentésű. Továbbá az idő jelentésű *kor* szavunk azonos a latin *hora* = idő szóval. Az idő is örökkön örökké *halad* mint az időmérő *Hold* is. Márpedig mi más ezen latin *hara* szó mint *halad* igénk, kemény *r* hangos kiejtése? Holott az olasz *corre* (korre): halad, fut, már *r-es* és de amely olasz szó meg a magyar *kor* és latin *hara:* idő szavakkal azonos. Hát *rohan* igénk mi más mint ezen *kor, hor* szótő megfordított kiejtése? Hát Kronoszról, a görögök öreg ősidőistensége nevéről Karl Ritter német tudós („Die Vorhalle europäischer Völkergeschichten." Berlin, 1820, 86, és 87. oldalon) nem kimutatja-e hogy régibb és helyesebb neve *Kor* és *Koros* (Korosz) volt? És mi más ezen *Kornév* mint *kor:* idő szavunk? És mi más ezen *Korosz név* mint *koros:* idős, öreg szavunk? És Ritter nem nevezi-e ezen Korosz időistenséget „der alte Kor"-nak is? Ha pedig megállapították a Kronosz név idő értelmét és a latin *hara* szóvali azonosságát, miért nem állapították meg a magyar *kor* és *koros* szavakkali még nagyobb azonosságát? Hát az *év* szavunk és az olasz *evo* (: kor) szó hehezettel nem *hév* volna-e? És hát ezen szláv *vék* szó nem tökéletesen azonos-e az olasz *vecchio* (vékkio): koros, idős, öreg szóval?

De lehetséges-e tehát hogy mindezen csodálatos egyezések hosszú sorát még soha nyelvész észre nem vette? Ha vég-

tére nemmagyar nyelvészek, magyarul nem tudva, mindezt nem vették észre, ez azért van mert természetesen, a világgá kürtölt „ázsiai eredet, vad nomádság és keveréknyelv” elmélete miatt a magyar nyelv figyelembe vételére nem is gondolhattak. Sem nem gondolhattak arra, hogy a magyar azon európai ősnyelv, amely mindezen összefüggések fölismerésére vezethet valamiként ezen összefüggések okát is megfejti. De hát a magyar nyelvészek? És bizonyos álmagyar nyelvészek? Előbbiek nyilván az ázsiázás elmélete miatt az ilyesmit nem *merték* észre venni, amaz álmagyarok pedig az ázsiáztatás elméletük miatt *nem akarták* észre venni.

De térjünk vissza a jászokhoz. Mivel az eddig elmondottak talán az olvasót ajónokjász eredetéről még nem győzték eléggé meg, fölhozom az alábbiakat: Gyárfás István „A jászkunok története” című műve 1. kötete 298. oldalán olvashatjuk: „Ptolemaius a régi Pannóniában lakó népeket előszámlálván Sabaria (Szombathely) környékére *Jassius* (jássziusz) népet helyez. A magyar Nemzeti Múzeum Savariában azaz Szombathelyen kiásott római tégláján pedig ez olvasható: „Lucius Saveriensis Jon”. Ugyane tégláról már 1825-ben, tehát több mint száz évvel ezelőtt, hazánk egyik nagy tudósa, a gyűlölködők által minden alap nélkül gúnyolt Horvát István is megjegyezte hogy, ha szombathelyi születésű (savariensis) volt e jón, akkor bizonyára nem volt görög, hanem jász. De Gyárfás írja még, többek között, ezt is: „Bizanti István (1694-ben) írja: »jas, Illuria része, lakói *Játák;* neveztetik Jonikának is.«” Továbbá ugyanezen újgörög grammatikust, Byzanti Istvánt, idézve írja még: „Mursa, városa *Jóniának,* építménye Adrianusnak” Tudvalévóleg Mursa (Murza) a mai Eszék római korbeli neve volt. Továbbá: „Egy római kövön, amely a régi Mursa, ma Eszék, várostól nem messze ásatott ki Kr. u. 192 év előtti időből való, ez áll: »Divo Comodo Respublíca Jasoru«.”. Fölhoz Gyárfás még több adatot is, de elég ennyi arra, hogy kétségtelenül kitűnjön miszerint jászok a Dunántúl és Szlavóniában is éltek, valamint hogy ők és földjük neveztettek úgy *jász* mint *jón* illetve *Jónika-* vagy *Jónia-nak* is. De tudjuk még, hogy régen Erdélyben és Moldavában is éltek jászok. És íme; Gyárfás föl is hozza: „Várhely körül kiásott és Antoninus

Pius korábul Kr. u. 40 év körűl való római kövön többek között ez áll: »pro saluta et felici Pont., Max. et Anniae Faustinae Aug. Coniugi C. Ood. VI., Praef. M. Dacorum *Jassiorum* hane statuam is Auroria numinibus« stb; másik görög, harmadik latin föliratú kövön: »Axius Aelianus Joníus« áll, melyekből kiderül, hogy Erdélyben avagy Moldovában Kr. u. 153-al laktak dák-jászok, és hogy a jonius a jassius-szal ugyanazon egy jász nemzet". Hozzáteszem: Igaz ugyan hogy valaki azt is következtethetné, hogy itt csupán valamely nyilazókról van szó és hogy ezeket a rómaiak, az elnevezést a görögből szedve, adták volna a *jonius* nevet. De honnan szedték akkor az ennek csakis a *magyar* nyelvből magyarázható *jász* megfelelőjét? Görögül ugyanis *io, iosz* = nyil de nem íj. Ugyancsak görögül pedig *ijon* = nyilas vagy nyilazó. Azt is tudjuk jól, hogy a magyar *jász* népnév íjászt, íjast, de nem nyilazót, nem nyilast, hanem íjjal fölfegyverzettet jelent; aminthogy azonban gyermekek avagy hozzá nemértő fölnőttek is gyakran az íjat nevezik tévesen „nyíl"-nak, ugyanúgy a görögök az ijo, ijosz szót az ősjászoktól átvették ugyan de tévesen alkalmazták a nyílra, mert viszont a görögben toxon = íj és toxotesz = íjász, jász.

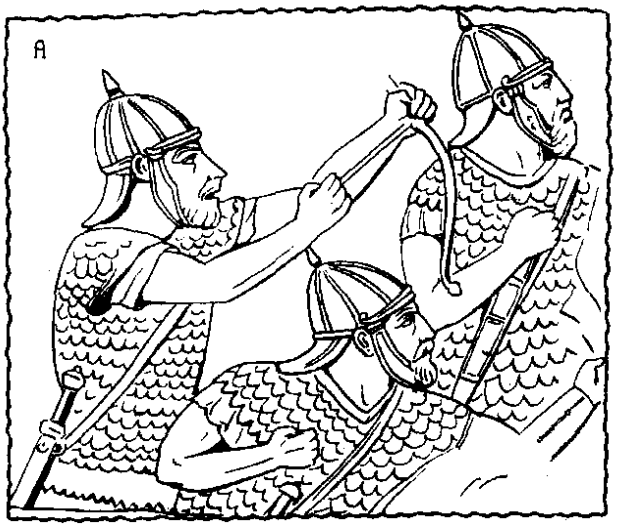

C

B

Amely dolog meg azon gyanút kelti, hogy itt is téves görög szóalkalmazással van dolgunk, és hogy ezen tokszon szó tulajdonképpen *tok* értelmű kellett volna legyen, vagyis hogy azon tokot jelenthette amelyben az íjat avagy a nyilakat tartották. Tény hogy a nyilakat tartó *tok* neve a magyarban *tegez,* amely szónak régen *tokoz, tokosz,* mélyhangzós változata is létezhetett Többször láttuk már azt, hogy ősnyelvünkben ugyanazon szó igen csekély kiejtésbeli különbséggel más-más jelentésűvé válhatott. (Lássad például a *kettő-kötő-ketté* táblázatomat.) A régi írók a Duna-Tisza közében élt jászokat említve, írják, hogy főképp íjjal, nyíllal harcoltak, valamint a Trajánoszlopon ábrázolt jásziuszok vagy jazigok kezükben íjjal, nyíllal, fejükön sisakkal, a maguk és lovuk testén pedig pikkelypáncéllal tüntetvék föl. Ám hogy a szóban lévő *íj* és *íjász* szavunk nem származott a görögből hanem hogy a görög nyelv örökölte ezt az ősjónoktól azaz jászoktól, íjászoktól, bizonyítja az is, hogy a holdsarló amikor igen vékony: íjra hasonlít, – amiről föntebb már volt szó, márpedig a törökben *aj* = Hold, viszont a törökben, tatárban és ujgurban *jej, jaj* = íj amiből világosan kitűnik hogy nem a magyar, a török, a tatár és az ujgur nyelv (utóbbi egy régi török nyelvjárás) vette Hold és íj értelmű e szavait a görögből, hanem hogy megfordítva: a görög nyelv örökölte, de ezt már tévesen alkalmazva, *io, iosz* szavát Kréta szigete és a félsziget jász őslakóitól. Említettem már a jászok Jón vagy Józon Holdistenét és hogy a holdkaraj íjhoz hasonlít, ami tehát a török *aj* = Hold és *jaj* = íj szóban is kifejeződik; de ez a görög nyelvben nem fejeződik ki Amihez tehető még az is, hogy a török regékben a megszemélyesített Hold neve *Aj-kán* = Hold-király = Hold-isten.

A jászok pikkelypáncélzatát illetőleg, azt hiszem, hogy ennek római ábrázolása némelyütt kissé túlozott is, kissé regényessé (romantikussá) téve, például ott ahol nem csak a harcos minden része (a fönti rajzokon *B* és *C*), hanem még a ló lába is, egészen patáig, sőt még farka töve is, pikkelyesnek tüntetve föl (a rajzokon *C*). De nem is kívánható, hogy a Traján-oszlop domborműveit – amelyekről a fönti ábrázolatok valók – faragó művészek minden részi etet a néprajztudós pontosságával dolgozták volna ki. Mégis az általunk már tudott dolgokat szem előtt tartva, meglepetve kell észre vegyük, hogy például a B és *C* rajzon nem csak ott látjuk ismét a „görög" azaz jász, arc élt (profilt) hanem még a teljesen borotvált arcú és jász szokás szerint hosszú, a hátra lefolyó hajat viselő harcosokat is. (*C* és *B* rajz) Holott a germánok a római ábrázolatokon szakálasak. Igaz ugyan, hogy az *A* rajzon a jász harcosok is szakálasak, de azt hiszem hogy a jászoknál olyan szokás volt, hogy nőtlen férfiaknak nem volt szabad szakálat, bajuszt növeszteniök, csak nőseknek, avagy csak miután apává lettek. Hogy azonban a jászoknál a lovak fejét is pikkelypáncél valóban borította, igen világosan látszik abból, hogy az állat szemei számára, hogy az láthasson, de szemei mégis védve legyenek, lukacskákkal ellátott dobozka volt a páncélzatba alkalmazva. (*B* és *C*).

Érdekes egyezésként fölemlítem: Károli Gáspár régi magyar biblia fordításában Sámuel 1. könyve XVII. részében olvashatjuk, hogy a filiszteusok óriástermetű harcosa, Goliát, „halhéj" páncélba volt öltözve. Mely más értelmű lehet pedig e „halhéj" páncél elnevezés mint pikkelypáncél? Eszerint tehát még a palesztinai jászok is, miként a magyarországi ősjászok is, viseltek pikkelypáncélt, ami halászó hajózó népnél igen érthető dolog. Mindenesetre azonban utána kellene nézni hogy a Biblia eredeti szövegében e „halhéj" szónak mely szó felel meg?

Kiemelhető még, hogy a fönti *A* rajz egyik fején szintén jász arcél látható. (A legfölső fején). Ez utóbbi alakokon a páncélzat nincsen túlozva, regényesítve, hanem úgy van ábrázolva amilyen az valószínűleg a valóságban is volt. Figyelmet érdemel, hogy a kar fölső részén a páncélzat alól az Ing is ki-

látszik. E három alak gondosabb, pontosabb kidolgozott voltát az is mutatja, hogy az egyiknek balkarján karmantyú is van föltűntetve. Ennek célja az volt, hogy az alsókart az íj idegcsapásaitól védje. Az mindenesetre bizonyos, hogy a nagy Trajánoszlop több száz alakja kidolgozását ha tervét egy művész alkotta is – több szobrász kellett végezze, ezek meg természetesen nem dolgoztak mindenben egészen egyöntetűen. Valószínűnek tartom azt is hogy a jászok sem használtak kizárólag csak olyan halpikkelyszerű páncélt amilyet e Traján-oszlopbeli domborműveken látunk, hanem olyat is amely – ahogy an azt már a kunokkal összefüggőlég leírtam – amely csupa rombuszalakból képeztetett, aminthogy ezen alak nem csupán a kunok szimbolikájában, hanem a jászokében is szerepeit. Az ábrázolatokon nem látjuk itt ama fönt kiszélesedő jász sapkát, amelyet az egyiptomi domborművek mutatnak de nem is valószínű hogy minden jász törzs, és még hozzá annyi ezredéven át, mindig egyforma viseletet használt Mindenesetre elég érdekesek a római domborműveken látható jász sisakok is. A *B* és *C* rajzokon lévők valamilyen hajlított szaru avagy fémpántokból készülhettek, az *A* rajzon láthatók pedig vagy igen kemény bőrből vagy pedig rész- vagy vaslemezből, olyanféle képen ahogy an azt a besenyő sisakokról szólva már leírtam. Mindenesetre tény azonban, hogy ezen jász sisakok meglepően hasonlítanak az általam föntebb szintén már leirt és képekben is bemutatott azon magyar sisakokhoz, amilyeneket nálunk a harcosok még nehány századdal ezelőtt is viseltek és amilyeneket múzeumainkban ma is sokat láthatunk. Ilyen érdekes az *A* rajz sisakjai tetején lévő hegyes ék is. Láttuk, hogy hasonló hegyes ék volt a mongolok sisakja tetején is, mi pedig tudjuk, hogy az ék a rombolás jelképe lévén, ennélfogva jelképezhette a harcot, a harcost magát vagyis kún szóval; a *katonát* azaz a *hatót,* a ható erőt vagyis a *hatalmat* is. Tudjuk hogy régen a királyi hatalom jelképe is a hegyes ékekből álló korona volt. Viszont a tetején hegyes éket viselő sisak a német katonaságnál még nemrégen is általános volt, amit a németek bizonyára vagy a mongol sisakok ékjét vagy pedig a Trajánoszlop jász harcosok ábrázolatait látva, utánoztak volt. Föltételezhető mindenesetre az is, hogy tehát a hegyes ék a rombo-

lás és a harc jelképeként nem csak a kunoknál hanem más őstörzseinknél is szerepelt. Azon tényből pedig, hogy a régebbi német katonaság sisakéke oldala nem egyenes hanem kissé homorú, vagyis tehát *jász vonal ritmusú* volt, ebből az is következtethető, hogy a Traján-oszlop jász harcosai sisakján ábrázolvagy, vagy pedig régi mongol sisakokon ilyen ék is látható volt és tehát épen ez utánoztatott. Tény egyébként, hogy ugyanilyen sisakék régebben az angol katonaság sisakjain is megvolt, kérdés marad tehát hogy ezt az angolok a németektől vették-e át, avagy a németek az angoloktól?

Végül kiemelem itt még egyszer azon föntebb is már szóvá tett oly föltűnő különbséget, amely a Traján-oszlop ábrázolatai szerint a pikkelypáncélos, sisakos, karmantyús jász harcosok öltözete fejlettsége és az ugyanotti ábrázolatok germán harcosai öltözete gyarlósága között látható (a fönti rajzok közül D), ami kétségtelenné teszi azt is, hogy tehát a jászok műveltsége is a germánokénál azon időkben sokkal fejlettebb volt. Amit egyébként az is kétségtelenné tesz, hogy a rómaiak a jászokat soha teljesen legyőzni, sem földüket, a Duna-Tisza közét, elfoglalni nem bírták és hogy ennélfogva e földterület, bár három oldalról az óriási és oly hatalmas római birodalom által körülvéve, de mindvégig, a római hatalom hanyatlásáig leigázatlan és szabad maradott. Igaz ugyan hogy a rómaiaknak e terület legdélibb részére behatolniok sikerült volt, de itteni uralmuk igen rövid ideig tartott. Ez időben készültek az úgynevezett „római sáncok”, de amelyek alkata tanúsága szerint, ezeket nem a rómaiak ásták hanem a jászok a rómaiak ellen.

Bár jászaink nevét fordították néha latinul sagittarius-ra, azaz nyilazóra, mivel a magyarban a jász névnek valóban volt íjász, vagyis tehát nyilazó értelme is és a jászok tényleg kiváló nyilazó harcosok is voltak, és, amint azt a Traján-oszlop domborművein is ábrázolva látjuk (a fönti B rajz) vágtató lóról hátrafelé is tudtak nyilazni, de már a palesztinai filiszteusok neve ily értelmére kevés utalást találunk. Pedig a régi zsidók a filiszteusok nevét *pelistim*-nek is szokták volt írni. És íme, a görög *belone*, *belosz* = nyíl, tű, hajító dárda, a francia *fléche* (flésé) , a német Pfeil (eredetileg; péjl) = nyíl, hangtanilag a *pilistim* névvel azonos, sőt az olasz *freccia* (freccsa) = nyíl is ide sorolható, annak dacára is, hogy ez már kemény *r*-hangos kiejtésű szó. Mi több, a régi zsidók – például Mózes; Genesis, XV. 16-21. – a filiszteusokat *hamorim* = nyilazó, dárdavető néven is szokták volt nevezni, az pedig hogy a filiszteusok kiváló nyilazók voltak, némelyütt a Bibliában is megemlítve Ezen hamorim nevet latin szövegekben amoreus-ra változtatva találjuk és a filiszteussal nem azonos népnek tartják, attól eltekintve, hogy némelyek úgy ezeket mint az amoritákat is, szőke voltuk miatt, árja népeknek vélik, míg mások mindkét népet, szőke voltuk ellenére is, sémitáknak tartják. A zsidó szövegekből azonban e két nép azonos volta eléggé kitűnik, vagyis annyi mindenesetre, hogy ezen hamarimek avagy amoreusok legföljebb ha a több törzsből álló filiszteusok valamely különösen kiváló nyilazó törzse voltak. Hogy viszont sem árják, sem sémiták nem voltak, hanem fajunkbeli jászok, ezt, azt hiszem, kétségtelenné tehetem Hogy a filiszteusok szőkék és kékszeműek voltak, ezt adatai alapján a tudós angol Sayce mutatta ki. (Lássad; A. H. Sayce; „The Races of the Old Testament" II. Edit. London, 1893. és „The Hittites, the story of a forgotten Empire." III. Edit. London, 1903.).

Mégis a tudósok a filiszteus név nyilazó értelmét vagy nem veszik észre vagypedig teljesen figyelmen kívül hagyják és ezek nevét következetesen – habár igen helyesen és joggal! – csak vándor, elköltözött, bolyongó értelműnek magyarázzák. Azért teszik pedig ezt helyesen és joggal mert e névnek ilyen

értelme is valóban volt. Mi azonban már többször említettük, hogy ősnyelvünk szavainak és így az abban előforduló neveknek is, csekély kiejtésbeli különbséggel, más-más értelme is lehetett, ami szükségszerűen következett abból, hogy őstörzseink más-más dolgokat is szerettek a saját kultuszukbeli szócsoportjukba tartozó szavakkal megnevezni, aminek természetes következménye lettek a különböző jelentésű de hasonlóhangzású szavak.

Láttuk már hogy az ló, ion, Jón, Jázon szavaknak és neveknek szintén volt, a nyilazás értelmén kívül még bolygó, bolyongó, utazó vándorló azaz *jázó*, *ijázó* = *járó* értelme is. Az olaszban ma is *ire* (íre) = menni, járni; a régibb olaszban *ivano*, *ito* (ivano, ito) = mentek, ment, viszont a németben *irren* = tévelyegni, bolyongani. A szlávban is *icsi* vagy *ityi* = menni, *ide* = megy.

Világos tehát hogy mind e szavak a magyar *idő* szóval vannak közvetlen összefüggésben, illetve hogy a magyarban is kellett léteznie egy i tövű és haladást jelentő szónak, de amelynek mai nyelvünkben már csak nyomaira találunk, például az olyan szavakban mint iram, iramodik, ironga, irongál, illan, iszkol, amelyek gyors haladást, futást, csúszást jelentenek, aminthogy *ironga* népünknél a korcsolyát jelenti de amely régen még csontból készült. Tudjuk azt is, hogy a görög regében a tehénné változtatott *Ió* vagy *Ijó,* egy Hera istennő által küldött bögöly által űzve szüntelenül bolyong, *fut.* Hogy e tehén nem más mint a nőként megszemélyesített örökké haladó Hold, ez a mythologusok előtt eléggé ismeretes, amihez azonban hová teszem, hogy ezen ló avagy Jó szó ősnyelvünkben egyaránt jelentett tehenet mint juhot is és hogy *megvolt jó, jú* és *i* vagy *ji* alakban is, amely jó kiejtésből származott a szanszkrit *gó* = tehén szó is. An pedig szintén tudjuk hogy a jú, mivel örökké vándorol, a vándorlás és a Holdjelképévé is lett. A görög rege szerint Jó egy szintén regebeli Józosz leánya volt, aki bizonyára azonosítható Józonnal, viszont a Józosz név utal arra, hogy ezen egész ló-reg.; is tulajdonképpen jász eredetű.

A filiszteusok nevét tehát általában úgy régebben mint újabban – és tehát helyesen vándorlónak, bolyongónak értel-

mezték és értelmezik. A Biblia görög és latin fordításaiban is nevüket *allophylus, allenigena* szóval írják, amely elnevezések értelme: vándor, elköltözött, idegen. Úgyhogy például 1706-ban Hiller Máté: („Onomastícum sacrum." Tübingen, 1706. 4 279-80, 905-6. oldal) a filiszteusok nevét, akikről egyébként *Palesztina* neve is származik, a héber pelistim szóból magyarázva, amely szó = exules, peregrinus, azaz tehát: száműzött, vándorló. Amely magyarázat igen helyes is és még azzal is megtoldható, hogy a filiszteusok, amint erről már írtam, valóban Kréta szigetéről, a görögök oda történt betörése miatt menekültek volt Palesztinába. Össze is vetik a tudósok a filiszteus vagy filisztinus valamint a Palesztina nevet is a héber *peiistim* és etiop *paias*, *faias* szavakkal, amelyek szintén vándorló, vándor jelentésűek, de amihez hozzá kell tennem még a görög *pianao* és a szerbhorvát *bluditi* szavakat, amelyek szintén bolyongás értelműek és a fönti szavaktól csak abban különböznek hogy az árja nyelvszokás belőlük az első magánhangzót kihagyta. A *planao* görög szóból származó *planeta* szót mi is *bolygó-nak* fordítjuk, amely szavunkban azonban az első magánhangzó is megvan. Idézem itt Hiller latin szövegét, mivel ez szempontunkból igen érdekes „Ipsi autem Caphthoraei (Kréta szigetét régen Kaftor-nak is nevezték.) et sua et Deorum nomina ab exilío ducentes vocati sunt Pelischtim = exul es. Amos 9:7: et Kerethim, e patria sua, Caphthore scilicet, excisi. Ezechielis 25:16. Sophoniae 2:5 1. Samu el 30:14 Prius e~im vocabulum Pelescheth regionis occupatae vocabulo derivatum radicem habet palasch, quae respondet aethiopico verbo phalasa, id est, migrare, peregrinari, unde flexum tephlasa, incertis sedi bus vagatus est."

Csakhogy mindezen héber, etióp, görög, szláv, magyar: bolyongást jelentő szavak, amelyekhez még az olasz *pellegrino* = vándor szó is hozzátehető, sokkal régibb eredetűek a jászok Kréta szigetéről Palesztinába költözésénél is, mivel ezek már fajunk ősnyelvében is meglévén, innen kerültek a más, későbben keletke*zett* nyelvekbe. Láttuk hogy a regebeli Jón vagy Jázon neve értelme is már járó, menő, utazó, bolyongó volt, amely regebeli személy tulajdonképpen a megszemélyesített Hold: a planeta, a bolygó, bolyongó, utazó égitest, amely

az Ég végtelen tengerében utazik, aminthogy a regebeli Józon is a tengeren messze hajózó hős, azaz a jászok mondai ősapja, a Hold istensége, aki hajója is képzeltetett holdkaraj alakúnak; azt pedig már szintén mondottuk, hogy a jászok ősrégi időkben, az Alföldünket egykor borított tengeren is már hajózó és halászó nép voltak, a kivándorlott jászoknak Kréta szigetéről Palesztinába költözésénél ezredévekkel régibb időkben tehát.

Azonban, ha mégis a régiek, sőt az újabb tudósok is a filiszteusok nevét állandóan vándornak, bolyongónak tartották, magyarázzák, holott a jászok neve nálunk úgy régebben mint ma csakis íjásznak avagy nyilazónak magyaráztatott és magyaráztatik, honnan vették tehát_összes régebbi magyar de latin nyelvű irományaink, okirataink azt, hogy jászainkat következetesen mégis filiszteusoknak és nem sagittariusoknak nevezték, holott a jászok valóban kiváló íjászok voltak és még nevük is magyarul ezt jelentőnek volt elfogadva? Szerintem ezt onnan vették, hogy a magyarság között, és mindenesetre főkép a jászság között avagy legalábbis ennek műveltebb elemei között, régebben igen is élt még annak hagyománya, hogy ama, messze szigetekre és Palesztina partjaira elköltözött és a Bibliában is szerepelő nemzet, igen régi időkben kivándorolt jászokból állott, amely hagyomány tehát a jászok között kétségtelenül még kereszténység előtti időkből maradott volt meg, sőt emez az őshazában maradott jászok és a kivándorlottak között némi összeköttetés is, talán ezredévekig is, még megmaradott volt. Amit azért is és annyival is inkább föltételezhetünk, hogy, amint már megsejtettük őseinknek, avagy legalábbis ezek táltosainak, olyan szellemi képességeik is voltak, amelyek segítség évei egymástói ezer meg ezer mértföldnyi távolban élő egyének is egymással érintkezni voltak szellemileg képesek, minden anyagi összeköttetés nélkül is. Azon hagyomány tehát hogy ama palesztinai filiszteusok is jászok voltak, nálunk csak a kereszténységben kezdett mindinkább elhomályosulni, majd nehány század előtt feledésbe is ment. E feledésnek szerintem két oka is volt, éspedig elsősorban is a keresztény vallásosság, azért mert a Biblia szerint a

filiszteusok „Isten kiválasztott népének” ellenségei voltak, vagyis tehát egy „gonosz pogány nemzet”. E fölfogás természetes következménye lőn azután, hogy a kereszténnyé lett jászok mind kevésbé szerették a filisztéusokkali rokon voltukat hangoztatni sőt ezt mindinkább szerették elhallgatni, valamint ha ezt valaki említette is, ez említést sértőnek, gúnynak kezdték fölfogni, úgyhogy ilyképpen őket nem jász magyarok megbántani nem akarván, a dolog végkép el is felejtődött. A feledésbe menés másik oka a magyarságnak osztrák igába jutása volt. Leigázott nép önérzete már amúgy is csökken, az uralkodóé-és másokat leigázóké pedig növekedik. De ezen kívül a leigázó hatalomnak érdekében állott a magyarságnak ártani, azt irtani, nehogy az megerősödvén, az igát lerázza és a minden természeti kincsben oly gazdag hazája földét idegenek által kihasználni többé ne engedje. Ezért az uralkodó idegen hatalom minden lehetőt elkövetett a magyarság önérzete és lelki ereje aláásására is. Vagyis olyasmi, hogy egy oly régi, hatalmas és művelt nép amilyen a filiszteus volt, amely egy ideig még Isten kiválasztott népe fölött, a zsidók fölött is uralkodni volt képes, ez a magyarság egyik ágának kivándorlott része volt, ilyesmi a magyarságot leigázó hatalomnak kellemetlen dolog volt. Ilyesmi tudatát tehát a magyarságból ki kellett irtani, amihez egyik igen alkalmas eszköz volt, amint láttuk, a vallásosság is, de rendeletileg is meg lehetett tiltani a jászokat okiratokban filiszteusoknak nevezni. Eltekintve pedig mindettől, az öntelt tudákosság, különösen nemmagyaroknál, a hatalommal egyetértve, sőt ezáltal pártfogolva és előmozdítva, az ilyesmit következetesen gúny tárgyává is tette, aminthogy fiatal koromban nemegyszer, ha például Gyárfás „A jász-kunok története” című megbecsülhetlen értékű, hatalmas terjedelmű, nagy művére hivatkozva – amelyben a jászok és filisztéusok azonos volta szintén bizonyítva – ez azonosságot említettem, ilyenféle válaszokat kaptam: „Ugyan! Mi köze lehetett volna egy a belső-ázsiai pusztákról bejött műveletlen, nomád keverék népnek a filiszteusokhoz!?”

Úgyhogy ma már nemsokára 200 éve lesz annak hogy Horvát István írta: „A jászokat a régiségek philistaiusoknak nevezik.” Alább pedig: „1741. évtől fogva, mintha a

philisztaeusok akár kivesztek, akár hazánkból kiköltöztek volna, egyszerre megszakad a philistaeus név sora, anélkül, hogy legkisebb okát adhatnók". Én azonban, azt hiszem, az okokat is megállapítottam, amelyek között pedig a leghathatósabb épen egy titkos császári rendelet lehetett.

Gyárfás István valamint Horvát István is, régi okiratokból több adatot hoznak föl, amelyekben jászaink filiszteusoknak neveztetnek. Ezeket itt mind ismételnem fölösleges, mert elég meggyőző már egynehány is. Például Nagy Lajos királyunk korából, 1357. esztendőből: „Quod cum inter Ladislaum Leustechii, filii Marcelli de genere Wrs Vaiuodae Philistinorum ab una, et inter dominum" stb. Amely adat szerint Őrs nevű férfi a filiszteusok vezérének mondatik. Továbbá: 1395. évből Zsigmond király korából: „Fidelibus suis nobilibus viris Emerico filio Alba, officiali per magnificum virum Franconeum supremum thesaurarium nostrum inter Philistaeos seu Jassones constituto, item magistro Thomae, filii Georgii de Domoszlo, ac Stephano filio Ugrini salutem et gratiam. In personis Philistacorum seu Jassonum universorum in descensu vocato commorantium nostrae graviter conquestum est Maiestati, quomodo Philistaei seu Jassones nostri in descensu Negyszállás nuncupato residentes." Ez okmányban tehát háromszor is megmondva, hogy filiszteus = jász, Továbbá Zsigmond király 1472. évi oklevelében: „Pohárnik de Berzevicze Philistaeorum regalium comes". Többet ezekből idéznem nem érdemes, érdemes azonban a fönti írók nyomán fölhoznom még nehány adatot affelől, hogy nálunk régen viszont a filiszteusok nevét, annak dacára is hogy ez „vándor"-nak értelmeztetett, mégis következetesen „jász"-nak fordították volt: „a Révai Codexben többek között mondatik: »mikoron azért kibocsátta volna pharao az népet, nem hozá által őket az Úr az Yazoknak földén« stb., »elvesznek a jászoknak maradéki. « Alább: »Úrnak igéje ti reátok kanaoni Jászoknak földő.«" Gyárfás (említett műve, 288 old.) megjegyezi: „a »jász« fordításnak az eredeti héber szövegben mindenütt pelistim, a vulgatában philistin szó felel meg. A XVI. sz. debreceni legendában Dávíd király életében olvashatni: »mikoron a jászok a zsidókra hadakoznának, és a Goliád óriás« stb.,

alább: »kit hallvan a Saol király, hogy ezután a jászokat elverték volna. « Alabb: »fiával Jonatással egyetömbe a Geiboénak hegyén a jászok hadába megölették« Alább: »Szent Dávidnak mindönkoron hada vala a jászokkal.«," Volna ilyen is még több is, de teljesen elég ennyi is.

Végül a már elmondottakhoz tehető még hogy a Magyarország területén élt ősjászok is neveztettek *metanoszta* jaszoknak, amely görög *szó*értelme szintén, költözködő és vándor értelmű. Szerintem ez elnevezés azonban nem azt jelenti hogy, amint azt némelyek vélik, hogy ezek valahonnan messziről jöttek volna Duna-Tisza közi hazájokba, hanem ez csak valamely saját elnevezésük fordítása, amely elnevezés pedig náluk mythologiai vonatkozású lehetett és tulajdonképpen mythikus ősapjuk és Holdistenük, az utazó, hajózó *Józon* (= járó, hajózó) nevére vezetendő vissza. Így sejtem azt is hogy a rómaiak által gyakran használt jazig vagy jazyg név alakban is az *-ig* .vagy *-üg* végzés is vagy a magyar *ük* = ősapa szónak felel meg, vagy pedig a magyar *-ak, -ek, -ik* többes számot jelező rag. Említettem, hogy például a besenyők szláv *pecseneg* nevében is az *-eg* végzés a magyar *-ők* többesszámot jelentő ragra vezetendő vissza: *besenyők.*

Ismerjük a Bibliából a zsidók papjai és profétái örökös panaszait és fenyegetődzéseit a nép ellen, sőt még a királyok, mint például Salamon ellen is, hogy ezek a „pogányokkal", azaz tehát Palesztina vagy Kanaán őslakóival nem csak összeházasodnak, hanem ezek szokásait is követik, istenségeiket imádják, ezeknek szobrokat, oltárokat állítanak és nekik áldoznak is. Hogy pedig ezen „pogányok" az egész zsidóság kialakulására mily nagy befolyással lehettek, kitűnik a következőkből: Az „Izrael" név maga sem más mint valamely filiszteus törzs neve, vagyis a baszk nyelvben máig fönnmaradott *Izara* = Csillag szó alig elváltozott alakja s amely szintén Csillag értelemmel bizonyára a jászok nyelvében is megvolt, amely szó etimonja a magyar *izzik* = fénylik, ragyog, valamint *izink* = szikra és kicsi. Mindez tehát azt jelenti, hogy miként például a bolgárok is, habár elszlávosodtak, de a bolgár nevet nemzeti nevükként mégis megtartottak. Ugyanígy tehát a zsidók is valamely jász törzs *izra* vagy *zara* nevét tartották

meg. Tudjuk, hogy az *él* avagy *éli* szó a sémiben isten értelmű volt de tudjuk azt is hogy Isten a régi magyarban, például a majd ezer éves Halotti Beszédben is, Éleve = eleven, élő = Isten és aminthogy népünk ma is használja még az „Élő Isten" avagy „az Eleven Isten" szólást. Láttuk föntebb azt is hogy a jászok neve létezett régen *ját, jád* és *júd* alakban is. Úgyhogy eszerint nem is lehet kétséges hogy a zsidók *Juda* nevű törzse sem más mint a jászok, azaz filiszteusok valamely elzsidósodott és a Mózes-vallásra tért törzse volt.

Láttuk azt is, hogy a jésítés, különösen a szavak elején, a jászok beszéde egyik jellegzetessége volt, ami a moldovai csángók jász eredetű része beszédében ma is megvan, de ami megvan a *jász* név kezdő *j* hangjában is, habár észre vehettük hogy ugyane név ejthető volt jésítés nélkül is *ász, isz, úz* alakban is, aminthogy Erdélyben ma is van Úzon nevű folyóvíz és helység. Föl is tűnhet nekünk a sok jésített vagy jésítetlen filiszteus és zsidó város- és személynév. Például: Aszdod, Aszkalon, Jeriho és Gáza városnevek, amelyek közül az egyikben ugyan *sz-r,* a másikban pedig *j-g* hangváltozás van, amelyek dacára is azonban a jászos szóalak fölismerhető, ugyanúgy mint a Jordán folyónévben is, amelynek értelme is aligha volt más mint *folyó,* amely név *jor* része szinten *sz-r* hangváltozott és folyást jelentő *jász* vagy *júz* lehetett, de amelynek eredeti értelme *víz* volt.

Viszonyt valószínű is hogy a víz neve a jászoknál ilyen alakú volt és *jíz* kiejtéssel is létezett, de létezhetett emellett o mélyhangzós kiejtéssel is, mert hiszen tudjuk hogy besenyő szócsoportbeli *víz* szavunknak is a németben a mélyhangzós *vasz-er* (Wasser), tájszólásos *vosz-er* (Wosser) felel meg. Ellenben a Jordán név *dan* részében a szintén vizet és folyást jelentő ősnyelvünkbeli *dan, don*, *ton* szóra ismerhetünk, amely él ma is egyrészt a Duna, Don, Deneszter, Deneper (árja magánhangzó-kihagyással Dneszter, Dnjepr) folyónevekben, és megvolt a Volga régi Tana nevében, míg e folyó mai neve kétségtelenül a palóc szócsoportunkbeli *foly, vol* szavunkból származott. De él egyébként a *ton* vagy *don* szó a mi *-ton* ragunkban is, amely folytonosságot jelentve megvan ma is még foly-ton szavunkban és megvolt a régebben általános olyan ki-

fejezésekben mint futton-futva, foly ton-folyvast stb. Úgyhogy mi sem valószínűbb minthogy a Jordan név értelme: *víz-folyó, vízfolyás* azaz *folyóvíz* volt. Ezenkívül fölhozok itten a Bibliában, csak egynehányat a sok közül, *jasz* hangzású neveket: Jehova, Jahve, Jézus, Jézsua, Jozafat, József, Józiasz, Ezaias, Ezaú, Jónas, Uzias, Ahasz, Izrael, Júda, Judit, Izebel vagy Jezabel, Jotan, Jozsan, Jezirak, Joab, Joakim, Joasz, Joahoasz, Jehona, Jonatan, Jeruzsalem Ismeretes, hogy utóbbi varos neve tulajdonképpen *Jeruszalaim* volt. *Jeru* ugyanis a héberben lakás, otthon értelmű, *szalam,* szal*aim* pedig = galamb, galambok, bar jelent ugyane szó békét is; ami szerint a város neve: galambok-városa, galambok otthona, volt.

De hátra van még az *Ahasverus* avagy helyesebben Ahasveros, vagyis a regebeli *Bolygó Zsidó* neve. Hogy a bolygás, bolyongás a jászokkal menyire összefüggésben van, mi már tudjuk. Azt is tudjuk már, hogy jász jésítés révén e nevet akar Jahasverosnak is számíthatjuk, amihez pedig hozzáteendő, hogy a szlávban *jehat, jahat* főkép utazást jelent, bár van lovaglás értelme is. Úgyszintén fölemlítendő az északi népek *jaht, jód, jót* szava, amely hajót jelent. Kimutatható továbbá hogy a zsidó nevekben az *aha* vagy *ah* jelzés *h* hangja tulajdonképpen csak egy megnyújtott *aaa* hang kiejtését jelentette, vagyis hogy mássalhangzóként nem volt számítandó. Ami szerint azután az Ahasveros név akár Jahasveros-nak is vehető. Igaz ugyan, hogy a zsidók a perzsa Xerxesz királyt is nevezték Ahasveros néven, hogy azonban mely okból, megfejtve nincsen. A keresztény hagyományban ellenben Ahasverus egy zsidó varga volt, aki amikor Jézus utolsó útján műhelye előtt megakart volna pihenni, egy sámfát fölkapva, őt ütlegeléssel tovább menni kényszerítette, a.miértis őt Jézus azzal átkozta meg hogy örökké bolyongjon, soha meg ne pihenhessen, de hogy az Utolsó Ítélet napjáig (= a világ végéig) meg se halhasson. Ha mármost az Ahas-névrészt Jahas-nak értelmezzük vagyis annak neve részeül aki a jászok *Jaas* nevű istenségét ütlegelte volna, akkor itt azt is sejthetjük hogy itt is valamely ősrégi mondával van dolgunk amelyet csak utóbb, és ezt bizony ara át is alakítva, a kereszténység hozott Jézussal is kapcsolatba. Nem valószínű pedig, hogy a sámfával való *verés* és a név

ver szótagja csak véletlenségből került volna össze, ám, ha valaki ezt mégis föltételezné, akkor harmadik egyezésként fölhozzuk hogy Ahasverus olasz neve Buttadio, Battedio = Istenverő. Honnan vették hát az olaszok e nevet? Holott más nyelvekben ugyane regebeli személy neve Bolygó Zsidó, vagy Ewiger Jude (Örök Zsidó). Holott ezen olasz *butta* vagy *batte* ige (dob, üt, ver) sem a magyar *ver* igére, sem az Ahasverus név *ver* szótagjára nem hasonlít. Igaz ugyan hogy az olasz *butta* (u magánhangzóval) igének dob, hajít értelme is van, de viszont a dobás és ütés vagy verés egymással közel rokon cselekvés. A jégeső is tulajdonképpen jégszemek dobálása, mégis *„jégverés”*-ről beszélünk és azt mondjuk hogy „a vetést elverte a jég” Másrészt ezen olasz *butta* vagy *batte* ige azonos a bot szavunkkal, amely szó a legjellegzetesebb verő eszközt jelenti, de másrészt e mindhárom meg csak a *dob, dobál* igénk töve megfordított alakja: *bot dob.*

Tudjuk azt is, hogy igen kezdetleges, avagy szellemileg igen alacsony és romlott színvonalra hanyatlott népek, bálványaikat, bár imádják de ha, bár szerintük ezek azt megtehetnék, mégis a kívánságokat sehogy sem teljesítik, akkor *meg* is *verik.* Természetes, hogy ilyesmi magas szellemi színvonalon álló népeknél, amilyenek mar ősidők óta a jászok voltak, nem lehetséges, de fönnmaradhatott regében olyasmi, hogy „volt egyszer egy gonosz ember aki az Istent, amikor ez a Földön járt, megütötte, de amiért meg is bűnhődött”. Sőt kerülhetett ilyesmi valamely félvad néptől is, átvétel útján, fejlettebb nép regevilágába.

A Magyar Adorján által fölhasznált irodalom kivonatos jegyzéke

Jászok (252-391. oldal)

Forum Jazigorum, Forum Philistinorum = Jászvásár a régi okiratokon.

Ethnographia 1931. 29. o. Jász területek: Ormánság és a Porosz és Lengyelország közötti jazving, vagy jasko nép. A poroszországi német nyelv is „j”-ző -elgermánosodott jászokat kell ott is sejteni

Tacitus: germániai „osi” nép, meiy pannoniai nyelven beszél. Uz, uzon = jász.

Gyárfás István: „A jász-kunok története”. Kecskemét, 1873. 1. (283. o.) Kréta jász terület.

Libia jász terület: Kaftor név alatt Kréta -innen menekültek Libiába.

Jeremiás 47:4.

Hitzig: „Urgeschichte und Mythologie der Philister”. Leipzig 1845. 14. old.

Renan Ernest: „Geschichte des Volkes Israel”. Berlin, 1844.

Tacitus: Hist. V Filisteusokat Jud-nek is hívják.

Giovanni Lucio Fraguriense – Istriát istrok lakták, fekete ruhát viseltek gyász miatt.

Az Adria régi neve Ion-tenger volt. A mai Zára neve régen Jadera, ill. Jasera, ettől délre Issa, ill. L’lssa, görögök űzik őket Palestinába, innen Argolis, Attica, s kisÁzsia nyugati partját telepítik be. A helyben maradt besenyő és jász kézművesek munkája a híressé vált görög művészet (Propyläen: „Kunstgeschichte -Kunst des Alten Orients” 147.0.). Harcias népek, mint a görögök, művészetet, munkát nem szeretik, arra képtelenek.

Kővári László: Történelmi regék – Kolozsvár, 1857. „Az ördögök végromlása” c. rege a (berlini múzeum) neandertaloid ember-koponyához hasonló nép romlását írja le.

Kis Ázsia-i Jónia neve: Sinus Jassicus, vagy Sinus Issikus (Livius: Hist.).

Strabon: Attica hívatott Jónia és Jász néven is.

Gyárfás István: „Jász kunok története”. 1298. o. Ptolemaeus Sabariába „Jassius” népet helyez.

Magyar Nemzeti Múzeum római téglája: „Lucius Savariensis Jon.”

Byzanti István 1694 „Jas, Illuria része, lakói Játák; neveztetik Jonikának is.” Mursa, városa Jonikának, építménye Adriánusnak.

Gyárfás: „Egy római kövön, mely a régi Mursa, ma Eszék várostól nem messze ásatott ki, s Kr. u. 192 év előtti időből való, ez áll: „Divo Comodo Respubiica Jasoru”.

Gyárfás: Kr u 140-ben Dák Jászok (Dacorum Jassiorum), ill. Kr. u. 153 -ban ezeket ion-nak is nevezték.

Biblia: említi a jászokat pelistim-nek + Genesis XV,16-21 Hamorim = nyilazó = amoreus néven is.

Sayce: Races of the Old Testament II. Edit. London 1893 és „Hittites, the Story of a forgotten empire” III. Edit. London, 1903. a jászokat szőke, kékszemű népnek mondja.

Jász nép név „j”-sítés nélkül: Ász, Uz, Isz. Erdélyben: Uzon folyó és helység. Filisztiában: Aszdod, Aszkalon, Jeriko, Gaza, Jordan.

Horger Antal: Csángó Népmesék, Bp. 1908 Barlang = Jászó, Csolnak = Jászoj.

Meyer Lexicon: a Ion nyelvjárást jasz-nak nevezték.

Karl Ritter „Die Vorhalle Europäischer Völkergeschichten”. Berlin 1820. 86 és 870 Kronos régébbi neve Kor és Koros volt („Der alte Kor”...) és azonosítja a latin hara szóval, de elhallgatja a magyar kor szócsoportot. Hogy ezen összefüggésekre az idegenek figyelme nem lett felhíva, a magyarok az okai, akik nem merték vagy nem akarták ezen összefüggéseket észrevenni az ázsiázós tévtan miatt.

Hiller Máté: „Onomasticum Sacrum”. Tübingen 1706. 4 279-80, 905-6 o. „Ipsi autem Caphtoraei et sua et deorum nomina ab exilio ducentes vocati sunt Peiischtim = exules Amos 9:7 et Kerethim, e patria sua, Caphtore scilicet, exisi Ezechielis 25:16 Sophoniae 2:5. Samuel 30:14 Prius enim vocabulum Pelescheth regionis occupatae vocabulo derivatum radicem habet palasch, quae respondet

aethiopico verba phalasa, idest migrare, peregrinari, unde flexum tephlasa, incertis sedibus vagatus est."

Régi latin nyelvű magyarokiratok ajászokat rendszerint a filiszteus szóval fordítja. Gyártás István és Horvát István ezeket mind bizonyítja. PI.: 1357-ből, Nagy Lajos korából származó irat: Quod cum inter Ladislaum leustachii, filii Marceiii de genere Wrs (Örs) Vaivodae Philistinorum ab una et inter Dominum... stb. 1395 Zsigmond korából: „Fidelibus suis nobilibus viris Emerico filio Alba, officiali per magnificum virum Franconeum supremum thesaurarium nostrum inter Philisticos seu Jassones constituto, item magistro.Thomae, filii Georgiu de Domoszlo, ac Stephano filio Ugrini salutem et graciam. In person is Philistaeorum seu Jassonum universorum in descensu vocato commorantium nostrae graviter conquestum est Maiestati, quomodo Philistaei seu Jassones nostri in descensu Négyszállás noncupato residentes." Zsigmond 1427 -i oki. „Pohárnik de Berzevicze Philistaeorum regalium comes..."

Rodenwaldt Kréta bukása görög munka.

A Magyar Nemzet Története Bp. 1898. V. 594. o. és VI. 98. o. -a négyszögletes jász kalap = görög petazos = jezsuiták kalapja és talárja.

Ivor Lissner: „Film und Frau". 1960. XII. 12. „Ratzelhafte Kulturern" – a krétai és ugariti művészet azonossága. Minden kultúra alapja az ős Kanaan-i. Traján oszlopa: a jászok pikkelyes páncélban.

Károly Gáspár Sámuel 1. XVII. Goliát, aki filisteus, halhéj páncélba volt öltözve. Plankarpin szerzetes (IV. Ince küldte a kunokhoz) szerint a XIII. sz.-ban is khamnak hívták az Istent Kánaán őslakóinak Kána nevű ősével azonos. Van Kamor alakja is. Kám = Hunor + Magor, szómegfordítás...

Összeállította: Tomory Zoltánné